วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๗

มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review

ISSN : 2539-5777

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
www.pali.mcu.ac.th

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 กันยายน – ธันวาคม 2567
Vol. 10 No.3 September–December 2024
ISSN : 2539–5777

❖ วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและการวิจัยในสาขาที่เกี่ยวกับด้านมนุษยศาสตร์ (ศาสนา ปรัชญา พระพุทธศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม) ศึกษาศาสตร์ (จิตวิทยา บริหารการศึกษา การสอนสังคมศึกษา) และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2. เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่บทความทางวิชาการและบทความวิจัยและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างนักวิชาการ นักวิจัย จากสถานบันอุดมศึกษา องค์กรต่าง ๆ รวมทั้งนักวิชาการอิสระทั้งภาครัฐและเอกชน

3. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตผลงานทางวิชาการและงานวิจัยที่จะก่อให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและเกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติโดยส่วนรวม

❖ กำหนดการเวลาเผยแพร่

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ กำหนดเวลาการออกวารสาร ปีละ 3 ฉบับ คือ

ฉบับที่ 1	มกราคม – เมษายน เผยแพร่ 30 เมษายน
	ปิดรับบทความ 31 มีนาคม
ฉบับที่ 2	พฤษภาคม – สิงหาคม เผยแพร่ 31 สิงหาคม
	ปิดรับบทความ 31 กรกฎาคม
ฉบับที่ 3	กันยายน – ธันวาคม เผยแพร่ 31 ธันวาคม
	ปิดรับบทความ 30 พฤศจิกายน

หากส่งภายหลังกำหนดจะได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ในฉบับถัดไป

❖ ข้อกำหนดของบทความที่ตีพิมพ์

บทความทั้งหมดที่ตีพิมพ์ ได้ผ่านการพิจารณาเห็นชอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewed) ในสาขาวิชานั้น ๆ ไม่น้อยกว่า 3 ท่านต่อ 1 บทความ โดยเป็นการประเมินแบบ Double-Blinded Review

❖ การพิจารณาบทความ

1. บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น

2. ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

3. บทความที่ได้รับการเผยแพร่ จะได้พิจารณากลั่นกรองผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อบทความ ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blinded)

4. บทความจากผู้นิพนธ์ภายในจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ส่วนบทความจากภายนอกจะได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

❖ เจ้าของ

สำนักวิชาการวิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 108/5 หมู่ที่ 2 วัดมหาสวัสดิ์นาคพุฒาราม ซอยวัดมหาสวัสดิ์ ถนนศาลายา-นครชัยศรี ตำบลหอมเกร็ด อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม 73170

โทรศัพท์/โทรสาร: 0 3429 9357

www. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Palisueksabuddhaghosa/index

“ทรรศนะและความคิดเห็นของผู้เขียนบทความ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือทรรศนะความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์”

❖พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์ 44/132 หมู่ที่ 6 ซอยกำนันแม้น 36 ถนนกำนันแม้น แขวงบางขุนเทียน เขตจอมทอง กรุงเทพมหานคร 10150

โทรศัพท์ 0-2812-2119, 08-1566-2540 http://www.prayoonsanthai.co.th/

❖ **บรรณาธิการ**

รศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป	Assoc. Prof. Dr. Thanee Suwanprateep
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	Mahachulalongkornraavidyalaya University

❖ **กองบรรณาธิการ**

พระธรรมวชิราจารย์, รศ.ดร.	Ven.Assoc. Prof. Dr. Phra Dhamvajiracarya
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
ศ.ดร.จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์	Prof. Dr. Chamnong Adiwathanasit
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
พระเมธาวินัยรส,รศ.ดร.	Assoc. Prof. Dr. Phramedhavinaiyaros Sutep
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	Mahamakut Buddhist University
รศ.ดร.เวทย์ บรรณกรกุล	Assoc. Prof. Dr. Wate Bannakornkul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์	Assoc.Prof.Dr. Suvin Ruksat
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	Mahamakut Buddhist University
ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง	Asst. Prof. Dr. Amnat Yodtong
มหาวิทยาลัยมหิดล	Mahidol University
ผศ.ดร.อุทัย สติมั่น	Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	Suan Dusit University
ผศ.ดร.สรณีย์ สายศร	Asst. Prof. Dr. Soranee Saisorn
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	Kasetsart University
ดร.จุฬารัตน์ วิชานาติ	Dr. Juralut Vichanati
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	Phranakhon Rajabhat University

❖ **ผู้ช่วยบรรณาธิการ**

ว่าที่ ร.ท. ดร.ธีร์ธวัช ภูมิประมาณ	**Acting Lt. Theethawat Phoomparmarn**
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	Mahachulalongkornraavidyalaya University

บรรณธิการแถลง

วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ดำเนินการเพื่อส่งเสริมเผยแพร่ และเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ทางวิชาการด้านศิลปศาสตร์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัยนิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ปีละ 3 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – เดือนเมษายน ฉบับที่ 2 เดือนพฤษภาคม – สิงหาคม และฉบับที่ 3 กันยายน – เดือนธันวาคม ของทุกปี

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาและสาระของบทความทั้งหมดในฉบับนี้จะให้ประโยชน์แก่ผู้อื่นทั้งในด้านองค์ความรู้และโลกทัศน์ที่มีต่อเรื่องต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนแต่ละท่านได้ศึกษาค้นพบไม่มากก็น้อย และหากท่านประสงค์จะสมัครสมาชิกหรือเขียนบทความส่งมาเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ สามารถติดต่อได้ตามรายละเอียดที่อยู่ท้ายเล่มของวารสาร ท้ายที่สุดนี้ กองบรรณาธิการต้องขอขอบคุณสมาชิกวารสารทุกท่านที่ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีเสมอมาไว้เป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(รศ.ดร.ธานี สุวรรณประทีป)
บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
กองบรรณาธิการ	III
บรรณาธิการแถลง	IV

บทความวิจัยและบทความวิชาการ

❖ วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา An Analyzing Faith in Vipassana Meditation Practice พระมหาศรายุทธ สราวุโธ เชษฐ์รัมย์, พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร	1
❖ รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ THE MODEL OF VIPASSANA PRACTICE WITH METTĀ CETO VIMUTTI FOR NIRODHA-SAMĀPATTI ATTAINMENT นวพร ทองศรีเพชร, สุภีร์ ทุมทอง	12
❖ การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี An Application of Titthadhammikatthapayochana Principle of Farmer in Sawead Sub-district, ThaChang District, Surat Thani Province นิลุบล เผือกเดช, โสภณ ขำทัพ, สุจิตรา ทิพย์บุรี, พระครูบวรชัยวัฒน์	29
❖ รูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ Form of Establishment of Legal Center for Integrated Buddhist Sangha พระครูวิสาลสรนาท อุดม อติพโล, อำพล บุดดาสาร	43

❖ สังเคราะห์ความรู้จากผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการกับ องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี 59
Synthesize Knowledge from the Satisfaction Assessment Results of Service Recipients with the Tambon Administrative Organization In Nakhon Pathom Province 2022
กิ่งแก้ว สุวรรณคีรี, สุธิดา สองสีดา, พิชชา บัวแย้ม

❖ แนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน 74
Guidelines for the Transmission of Bhu-ja Drum Tradition in Nan Province
มณี มณเฑียร, โสภณ บัวจันทร์, สว่างจิต ขันตี

❖ แนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม 86
The Guideline of Public Relations Media Promotion Based on Buddhist Integration for Social Service of Mahachulalongkornjavidyalaya University, Palisueksabuddhaghosa Campus
ธีร์ธวัช ภูมิประมาณ

❖ ศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก 101
An Analytical Study of the Killing of Human Being in the Tipitaka
พระมหาดำรงค์ ปชฺโชตชโย, พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ, เสนาะ ผดุงฉัตร พระปลัดณัฐยุทธ โฆสิตวโส

❖ การพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา 114
A Cultivating Service Mind by Buddhist Psychology for Volunteer's life Quality
อโนทัย สินตระการผล, กมลาศ ภูวชนาธิพงศ์, วิชชุดา ฐิติโชติรัตนา

❖ การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของวัดเทพบุตร 129
ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
The Development of the Dharma Practice Center According to the Sappaya 7 Principles of Thepbut Temple, Huaiyai Subdistrict, Banglamung District, Chonburi Province
พระครูวินัยธร ชัยวัตร อาภาธโร พวงลำเจียก, พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร

❖ แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว 143
จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ
Guideline of Integrated Buddhist Administration of Community
Police Volunteers at Banphaeo District. Samut Sakhon Province
พนม คงกลิ่น, วิโรจน์ คุ้มครอง

❖ กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท 160
ของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก)วัดตะโก
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
THE PROCESS OF FAITH CULTIVATION AND WISDOM DEVELOPMENT BASED ON THERAVADA BUDDHISM PERFORMED BY PHRAMONGKOLSIDDHAJAN (LUANG PHOR RUAY PĀSĀDIKO), WAT TAKO, PHRA NAKHON SRI AYUTTAYA PROVINCE
วันชัย สอนศิริ

❖ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ 174
A Model of Public Mind Development with the Buddhist Integration
พระณรงค์ พนฺธุธมฺโม (เทียนเจริญ), วิโรจน์ คุ้มครอง

❖ คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ : การปริวรรต แปล และการวิเคราะห์ 191
Dhātavatthadīpaka: Transliteration Translation and Analysis
พระมหาธีรเพชร ธีรเวที มาตพงษ์, ประเวศ อินทองปาน

❖ รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย 205
A Model of Welfare Management of the Thai Sangh Council
พระครูสังฆภารวิมล สุเทพ รติโก, ประเวศ อินทองปาน

❖ วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 219
ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม
An Analysis of Vipassanabhavana Practical Way Based On Four
Mahasatipatthana of Wat Silamoon Nakohn Pathom Province
พระณัฐพล กมฺมสุทฺโธ เครือกนก, พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร

❖ ผลการใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) 231
ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษ
เพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
THE EFFECT OF USING MURDOCH INTERGRATED APPROACH (MIA) TOGETHER WITH
GAMIFICATION TO ENHENCE ENGLISH READING COMPREHENSION
OF GRADE 7 STUDENTS
นภวรรณ มุ่งเสรี, วชิระ จันทราช

❖ วิเคราะห์อุปัชฌายวัตร–สัทธิวิหาริกวัตรในวัตตขันธกะคัมภีร์จูฬวรรค พระวินัยปิฎก 247
The Analysis of Upajjhāyavatta – Saddhivihārikavatta in Vattakhandhaka
Scripture Chulakha, Vinaya Pitaka
พระมหาชุมพล ธมฺมเตโช (บัวแก้ว), พระมหายุทธนา นรเชฏฺโฐ (ศิริวรรณ)

❖ วิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต 261
หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Analyze desirable graduate characteristics according to the needs of graduate users.
Bachelor of Education Program Social Studies Nakhon Pathom Rajabhat University
วรากรณ์ พูลสวัสดิ์, ปัญญา รุ่งเรือง

❖ การบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขา 278
Education Management in the Digital Age based on Trisikkha Princibles
พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์), พระมหาพงษ์เทพ ปภากโร, ภัทริณี เจริญธรรม
ธนกร สุวรรณปรุง, ศรพงศ์ศักดิ์ สุวรรณปรุง

บทวิจารณ์หนังสือ

❖ พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ 291
พระครูปริยัติวชิรธรรม

❖ **คำแนะนำสำหรับผู้เขียน** 301

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

An Analyzing Faith in Vipassana Meditation Practice

พระมหาศรายุทธ สราวุโธ เชษฐ์รัมย์[1]

Phra Maha Sarayut Sarawuttho Chetram

E-mail: pheungtale@gmail.com

พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร[2]

PhramahaViroj Guttavir

E-mail: non2518@hotmail.com

Received: *August 6, 2024* **Revised:** *September 3, 2024*

Accepted: *September 9, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา วิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสาร โดยรวบรวมจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และเอกสารที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และรายงานอธิบายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า ศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท หมายถึง ความเชื่อที่มีปัญญาประกอบ มีหลักการพัฒนาประกอบด้วยความเพียร มีสติสัมปชัญญะเพียรระลึกรู้อยู่กับปัจจุบันอารมณ์ของรูปนามอยู่เสมอ ๆ ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ความสำคัญของศรัทธาในฐานะต่างๆ โดยเป็นธรรมเกิดก่อนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนกุศลธรรมข้ออื่น ๆ ให้ขับเคลื่อนไปในแนวทางที่พึงประสงค์คือเกิดปัญญา สภาวธรรมที่เกิดร่วมศรัทธา หรือองค์ธรรมประกอบของศรัทธา คือ อินทรีย์ 5 พละ 5 เสขพละ 5 สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 เวสารัชชกรณธรรม 5 วัฑฒิ หรือ อารยวัฒิ 5 สัปปุริสธรรม 8 อริยทรัพย์ 7 และองค์ของผู้กระทำความเพียร ซึ่งเมื่อสังเกตจะเห็นว่าแต่ละองค์ธรรมทั้งหมดจะมีศรัทธาเป็นองค์นำเป็นเบื้องต้น และมีปัญญาเป็นเบื้องปลาย คือมีศรัทธาเป็นองค์ธรรมเบื้องต้นอันนำไปสู่การพัฒนาสู่ปัญญา วิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาถือว่าเป็นการนำองค์ธรรม คือศรัทธามาใช้เพื่อเป้าหมายสุ

---

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

[2] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย/ Mahamakut Buddhist University

งสุดในทางพระพุทธศาสนา คือการนำมาใช้เป็นบาทฐานแห่งการเข้าถึงความพ้นทุกข์ คือพระนิพพาน อันเป็นแก่นสูงสุด ซึ่งศรัทธาจึงถือว่าเป็นองค์ธรรมอย่างหนึ่งในการวิปัสสนาภาวนา

คำสำคัญ : วิเคราะห์, ศรัทธา, การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

Abstract

This research paper contains the following objectives: 1) to study faith in Theravada Buddhist scriptures, (2) to analyze the faith for Vipassana meditation practice. It was documentary research collected from the Theravada Buddhist scriptures and related documents, then being analyzed using content analysis and descriptive reports.

The results of the research found that faith in Theravada Buddhism means confidence or faith associated with wisdom leading to development consisting of perseverance, being mindful and diligent to observe the various true conditions of the forms and names at the present for vipassana meditation practice. The importance of faith showed that in various situations, confidence occurs first and plays an important role to support other virtues to move forward in the correct direction, which is to gain wisdom. The confidence's component occurring with belief or its virtuous components include: 5 *Indriya*, 5 *Bala*, 5 *Sekhabala*, 5 *Samparāyikatthasangwattanikadhamma*, 5 *Vesārajakaraṇadhamma*, 5 *Vaḍḍhi* or 5 *Āryavādhi*. 5 *Sappurisadhamma*, 8 *Sappurisadhamma*, and 7 *Ariyadhana*, and the elements of those who do diligent work. When observed, it showed that every Dhamma element has confidence as the primary guide and generating wisdom at the end, that is, the belief occurs the basic Dhamma element leading to wisdom. An analysis of belief for the Vipassana meditation practice showed that belief means that belief is the path or component of meditation as the leading virtue. It is faith used for the ultimate goal in Buddhism, that is to be used as the foundation for reaching freedom from suffering, which is Nibbana, the highest essence. Therefore faith is considered to be one of the Dharma elements for Vipassana meditation.

Keywords : Analysis, faith, Vipassana Meditation Practice

บทนำ

ความเชื่อ หรือศรัทธาที่มนุษย์ แต่ละคน แต่ละเชื้อชาติมีต่อโลก ต่อจักรวาล ต่อสังคม และต่อตนเองนั้น ย่อมจะตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้และความเชื่อที่แตกต่างกัน ความเชื่อเป็นปรากฏการณ์ทางจิต

ของมนุษย์ที่เกิดจากการสนองความอยากรู้ อยากเห็น จัดว่าเป็นสัญชาตญาณดั้งเดิมอย่างหนึ่งเริ่มตั้งแต่มนุษย์เกิดมาเป็นทารก และมีพัฒนาการกลายเป็นความใคร่รู้ในวัยเด็กจนเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ในวัยเด็กมนุษย์แสวงหาความรู้ความเชื่อจากประสบการณ์ด้วยประสาทสัมผัส

ศรัทธา หมายถึง ความคิด ความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อันเป็นสาเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมาตามความเชื่อนั้นพระพุทธศาสนาถือว่า ศรัทธาเป็นธรรมะเบื้องต้นที่สำคัญยิ่งเป็นแนวทาง หรือเป็นอุปกรณ์ชักนำให้เดินหน้าต่อไป เมื่อใช้ถูกต้องจึงเป็นการเริ่มต้นที่ดีเป็นจุดเริ่มต้นแห่งการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางศาสนา เป็นแนวทางในการละเว้นจากความชั่วทำแต่ความดี[3] โดยเริ่มตั้งแต่ระดับโลกิยะไปสู่ระดับโลกุตตระอันเนื่องมาจากศรัทธาเป็นตัวเหตุ การประพฤติปฏิบัติตามเป็นตัวผล หรือศรัทธาเป็นพืช ความเพียรเป็นผลนั่นเอง ความศรัทธาถือว่าเป็นมรรคานำไปสู่การบรรลุความสุขความเจริญ และพระนิพพานได้โดยเฉพาะตถาคตโพธิสัทธา ฉะนั้น หลักธรรมหลายหมวด จึงปรากฏว่ามีศรัทธานำหน้า เช่น สัมปรายิกัตถประโยชน์ 4 สัมปทา 4 พละ 5 เวสารัชชกรณธรรม 5 อริยทรัพย์ 7 เป็นต้น ซึ่งในพระพุทธศาสนาแบ่งศรัทธาออกดังนี้ คือ กัมมสัทธา เชื่อกฎแห่งกรรม วิปากสัทธา เชื่อผลของกรรม กัมมัสสกตาสัทธา เชื่อความที่สัตว์มีกรรมเป็นของของตน ตถาคตโพธิสัทธา เชื่อความตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าศรัทธาตามหลักพระพุทธศาสนา[4] เป็นความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลที่ผ่านการกลั่นกรองแล้วจากปัญญาจึงเรียกว่า “สัทธาญาณสัมปยุต” ศรัทธาที่ประกอบด้วยความรู้ การถือเอาสิ่งที่ตนเองรู้ตนเห็น โดยปราศจากการใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้ถึงเหตุ และผลเป็นความเชื่อที่ขาดปัญญาพิจารณาถึงเหตุผลความเชื่อเช่นนี้เรียกว่า “สัทธาญาณวิปยุต” อนึ่ง ถ้าเชื่อตามเขาว่าเรียกว่า “อธิโมกข์ศรัทธา” การเชื่อโดยปราศจากสติปัญญาก็ดี เชื่อตามคนอื่นว่าก็ดีไม่จัดเป็น ศรัทธาในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น จะเห็นได้ว่าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเมื่อเริ่มต้นด้วยศรัทธา จะต้องมีปัญญาเป็นธรรมพ่วงท้าย หรือธรรมะที่ช่วยพยุงหลักศรัทธาไว้เสมอ เพื่อป้องกันความเชื่อแบบงมงายนั่นเอง เช่น ธรรมอันเป็นกำลังที่ทำให้มนุษย์เกิดความคิด อันเป็นเครื่องเกื้อหนุน แก่การนำไปสู่การบรรลุอริยมรรค เราจะเห็นได้ว่าบุคคลจะทำอะไรประสบความสำเร็จได้นั้นต้องมีศรัทธาก่อน เมื่อศรัทธาเกิดขึ้นแล้วก็ย่อมมี กำลังกาย กำลังใจ กำลังความคิด ทำให้มนุษย์มีความเพียรพยายามกระทำกิจทั้งหลายทั้งทางโลก และทางธรรม ด้วยความบากบั่น มุ่งมั่น เพราะฉะนั้น ศรัทธาจึงเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดกำลังอย่างมหาศาล ในทางพระพุทธศาสนาเรียกกำลังดังกล่าวว่า “พลธรรม” มี 5 ประการคือ 1) ศรัทธา คือ การเชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ 2) วิริยะ คือ ความขยันหมั่นเพียรในทางที่ชอบธรรม 3) สติ คือ ความระลึกได้ จำได้หมายรู้ 4) สมาธิ คือ ความตั้งใจมั่น มั่นคง เด็ดเดี่ยว แน่วแน่ 5) ปัญญา คือ ความรอบรู้ในสิ่งต่าง ๆ ตามสภาวะความเป็นจริง

---

[3] พระราชเวที (สมพงษ์ พุรหฺมวโส), **สัทธาวิสสวิคคหะ**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประดิพัทธ์, (2536), หน้า 137.

[4] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 17, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ, (2552), หน้า 140–141.

หรือในการบำเพ็ญเพียรทางจิตคือการเจริญสติปัฏฐาน เพื่อขจัดกิเลส ยังต้องอาศัยศรัทธาเป็นเครื่องพยุงใจ ซึ่งอยู่ในหมวดปธานิยังคะ หรือองค์ของผู้บำเพ็ญเพียร

ศรัทธาอันเกิดจากความเชื่อในทางพระพุทธศาสนาได้ส่งผลสะท้อนต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งทางด้านจารีตประเพณี และด้านศิลปกรรม มีปรากฏในงานศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติความเชื่อ ดังปรากฏหลักฐานให้เห็นเช่นโบราณสถานทางพระพุทธศาสนา นั่นเกิดมาเพราะว่าพระมหากษัตริย์ได้ทำหน้าที่เป็นองค์ศาสนูปถัมภก เป็นผู้นำ และทำการส่งเสริมศิลปินให้สร้างสรรค์งานศิลปะ หรือเกิดงานพุทธศิลป์ขึ้นด้วยแรงศรัทธาของผู้ที่สร้างสรรค์ผลงาน งานด้านพุทธศิลป์ มีรากฐานที่ผูกพันกับวิถีการดำเนินชีวิต ของผู้คนในสังคมไทยมาเป็นเวลาช้านาน มีลักษณะเฉพาะพิเศษแบบชนชาติไทย ศิลปะกับวัดมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมาเป็นเวลาช้านานไม่ว่าจะเป็นภาพเขียน พุทธปฏิมา สถาปัตยกรรม และวรรณกรรม ซึ่งศิลปะแขนงต่าง ๆ เหล่านี้ ได้รับการกล่าวขานว่าเป็นพุทธศิลป์ โดยมีเหตุผลสำคัญประการหนึ่ง คือ สร้างขึ้นในปริมณฑลของวัดเนื้อหาสาระมีส่วนเกี่ยวข้องกับศาสดา เช่น พุทธประวัติ พุทธปฏิมาเกี่ยวข้องกับคำสอนโดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น ทฤษฎีสามโลกในไตรภูมิ และอีกประการหนึ่ง เพราะศิลปินหรือช่างจะแสดงเจตจำนงในการเนรมิตศิลปกรรมด้วยพลังศรัทธา และเป็นพุทธบูชา เป็นต้น ศิลปกรรมสาขาต่าง ๆ ที่ถูกสร้างขึ้นเป็นเอกลักษณ์ของคนไทยที่เป็นผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ด้วยสติปัญญาซึ่งถ่ายทอดให้ทราบถึงความรู้สึกนึกคิด ความเชื่อ ความศรัทธา และจินตนาการที่เป็นรูปธรรมอันละเอียด ได้แก่ สถาปัตยกรรม ที่ปรากฏในรูปของวัดวาอารามและปูชนียสถาน ประติมากรรม ที่ปรากฏในรูปของการปั้น การหล่อ การแกะสลักพระพุทธรูป จิตรกรรม ที่ปรากฏในรูปของการเขียนภาพ เช่น ภาพฝาผนัง พระอุโบสถ และวรรณกรรม ที่ปรากฏในรูปของงานประพันธ์ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง

ดังนั้น พระพุทธศาสนาเห็นว่าศรัทธาเป็นองค์ธรรมที่มีความสำคัญเป็นอันดับแรก และแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ที่ผ่านมายังไม่ปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับศรัทธาที่ใช้เพื่อเป็นบาทฐาน หรือเป็นองค์ธรรมครอบคลุมในการปฏิบัติกัมมัฏฐานทั้ง 2 ด้าน คือสมถะ และวิปัสสนา จึงทำให้ผู้วิจัยใคร่ที่จะศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา โดยเริ่มต้นจากศึกษาองค์ธรรมของศรัทธา ประเภทของศรัทธา บ่อเกิดของศรัทธา หน้าที่ และความสำคัญของศรัทธา อันจะเป็นบริบทที่จะช่วยให้ทราบความหมายศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้เป็นบาทฐาน เป็นองค์ธรรมในการเจริญวิปัสสนาภาวนาได้ชัดเจนขึ้นตามลำดับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “วิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา” เป็นวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งใช้วิธีการรวบรวมข้อมูล และการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลชั้นปฐมภูมิจากเอกสาร ซึ่งได้แก่ ศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อที่ต้องการจะศึกษา

2. ศึกษาข้อมูลชั้นทุติยภูมิจากเอกสาร และรายงานการวิจัย เช่น ศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท ศึกษาวิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา และผลงานทางวิชาการของผู้รู้ในทางพระพุทธศาสนาเป็นต้น

3. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์นำเสนอในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ประกอบกับทรรศนะแนวคิด และความเห็นของผู้วิจัย

4. การศึกษาศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนา การวิเคราะห์ศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา รูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

5. สรุปผลการศึกษาวิจัย และข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

1. ศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ศรัทธาหมายถึง ความเชื่อ ซึ่งมีความแตกต่างจากศรัทธาในความหมายโดยทั่วไปใน คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงศรัทธาไว้ 2 อย่าง คือ (1) สัทธาญาณสัมปยุต ศรัทธาที่ ประกอบด้วยปัญญา จะเน้นหนักไปทางเหตุผล มีความเป็นภาวะวิสัยสูงใกล้ชิดกับความจริงมาก และมีการใช้ปัญญาเป็นฐานรองรับ เป็นความเชื่อ ที่เชื่อด้วยปัญญารู้จริง เชื่อด้วยการตัดสินใจบนหลักการ หรือหลักธรรมมีเหตุผล เชื่อที่ไม่ยึดติดกับบุคคล เป็นศรัทธาที่เป็นสื่อนำสู่ปัญญา และ (2) สัทธาญาณ วิปปยุต ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา จะเน้นหนักมากไปทางการอุทิศทุ่มเท หนักไปทางอารมณ์ และมีความเป็นอัตวิสัยสูงที่เชื่อด้วยอารมณ์ เชื่อด้วยการตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ เชื่อที่ยังยึดติด กับตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นศรัทธาที่ปิดกั้นปัญญา ความสำคัญของศรัทธาในฐานะต่างๆ โดยเป็นธรรมเกิดก่อนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนกุศลธรรมข้ออื่นๆ ให้ขับเคลื่อนไปในแนวทางที่พึงประสงค์คือเกิดปัญญา สภาวะธรรมที่เกิด ร่วมศรัทธา หรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ธรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นอินทรีย์ 5 พละ 5 เสขพละ 5 สัมปรายิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 เวสารัชชกรณธรรม 5 วัฑฒิ หรือ อารยวัฒิ 5 สัปปุริสธรรม 8 อริยทรัพย์ 7 องค์ของผู้กระทำความเพียร 5 สมชีวิธรรม 4 จรณะ 15 เสขปฏิปทา อุบาสกธรรม 5 หลักพิจารณาเรื่องความเชื่อในกาลามสูตร ซึ่งเมื่อสังเกตจะเห็นว่าแต่ละองค์ธรรมทั้งหมดจะมี ศรัทธาเป็นองค์นำเป็นเบื้องต้น และมีปัญญาเป็นเบื้องปลาย คือมีศรัทธาเป็นองค์ธรรมเบื้องต้นอัน นำไปสู่การพัฒนาสู่ปัญญา ในช่วงเบื้องต้นถือเป็นการพัฒนาศรัทธาอันเป็นส่วนประกอบภายนอก เป็นปกติสัทธา ซึ่งถือเป็นปัจจัยทางสังคม พัฒนานำไปสู่ความเจริญโดยทางโลกิยะ

มุ่งถึงความเชื่อมั่นในศักยภาพของ ตนเอง ในทางเบื้องสูงมุ่งสู่ทางโลกุตตระ โดยเป็นตัวกระตุ้นให้มีการขวนขวายในการฟังพระธรรม เทศนา หรือเชื่อมั่นจนเกิดศรัทธาแก่กล้าขึ้น เมื่อมีความเชื่อมั่นความรู้ความเข้าใจดีแล้วก็ลงมือปฏิบัติ กัมมัฏฐานทั้งในส่วนของสมถะ และวิปัสสนาอย่างจริงจังตามศรัทธานั้น เป็นการก้าวเข้าสู่ภาวนาสัทธา อันเป็นองค์ประกอบภายใน เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล จนทำให้เกิดการพัฒนาทางปัญญายิ่งขึ้นจน พ้นจากทุกข์ ศรัทธาจึงเป็นธรรมในฐานะสร้างพลัง สามารถทุ่มเททั้งร่างกาย และจิตใจ อุทิศเรี่ยวแรง กำลังให้แก่สิ่งนั้น เป็นธรรมให้เกิดความสงบเย็น มีความศรัทธาดิ่งลงในพระรัตนตรัย ทำให้บุคคลมี จิตที่อ่อนโยนเชื่อมั่นในการประกอบกุศลธรรม เช่นการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีลอย่ามั่นคง และ เจริญสมาธิพัฒนาปัญญา ด้วยการปฏิบัติสมถะ และวิปัสสนาภาวนา

2. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา พบว่า ศรัทธาเพื่อการพัฒนาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา หรืออบรมปัญญา ให้เห็นแจ้ง คือเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏ เกิดความรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง โดยความเป็นสภาวธรรมที่เป็นปรมัตถ์หรือเห็นโดยความเป็นปรมัตถธรรม โดยแยกย่อยในมุมของความเป็นขันธ์ 5 อายตะ 12 ธาตุ 18 อินทรีย์ 22 ปฏิจจสมุปบาท 12 สัจจะ 4 และในขณะเดียวกันก็มีใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหา และความทุกข์ทั้งหลายความเกี่ยวเนื่องของศรัทธาในการเจริญวิปัสสนาภาวนานั้น โดยลักขณาทิจตุกกะของศรัทธาที่เหมาะกับการเจริญวิปัสสนาภาวนามีลักษณะแห่งความวางใจ แล้วทำหน้าที่มุ่งต่อสภาวะ จนเกิดความเชื่อมั่นต่อสภาวะนั้น ๆ แล้วพัฒนาสภาวญาณจนสามารถบรรลุธรรมอันเป็นเป้าหมายสุด ในส่วนที่เป็นวิปัสสนาภูมิ อันเป็นอารมณ์ของวิปัสสนามีปรากฏเป็นสัทธินทรีย์ ในอินทรีย์ 22 เป็นสัทธาเจตสิก 1 ในโสภณสาธารณเจตสิก 19 ดวง ซึ่งเป็นสาธารณะเจตสิกที่ต้องเกิดกับจิตที่ดีทั้งหมด ต้องเกิดทุกครั้งทั้ง 19 ดวงที่จิตฝ่ายดีเกิด แต่ด้วยเป็นสัทธินทรีย์ สัทธาเจตสิกจึงปรากฏโดดเด่นกว่าเจตสิกที่เหลือ ในส่วนที่เป็นโพธิปักษธรรม อันเป็นเครื่องมือหรือคุณเครื่องแห่งการตรัสรู้มีปรากฏเป็นสิทธินทรีย์ ในอินทรีย์ 5 และสัทธาพละ ในพละ 5 ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งใน 37 ประการ จะขาดองค์ธรรมใดองค์ธรรมหนึ่งไม่ได้ ศรัทธาจึงถือว่าเป็นองค์ธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่หรืออารมณ์ของวิปัสสนา และในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาด้วย ซึ่งเมื่อศรัทธาที่นำไปปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จนเป็นเหตุปัจจัยทำให้จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ได้ ศรัทธาจึงถูกจัดเป็นคุณสมบัติประการหนึ่งของพระอริยบุคคล ดังมีปรากฏในคัมภีร์ 4 วิธี คือ วิธีที่ 1 สมถปุพพังคมวิปัสสนาภาวนา การเจริญวิปัสสนาโดยมีสมถนำหน้า วิธีที่ 2 วิปัสสนาปุพพังคมสมถภาวนา การเจริญสมถะ โดยมีวิปัสสนานำหน้า วิธีที่ 3 สมถวิปัสสนา ยุคนัทธภาวนา เป็นการเจริญวิปัสสนากับสมถะควบคู่กันไป วิธีที่ 4 ธัมมุทธัจจวิคคหิตมานัส เป็นการเจริญวิปัสสนาล้วน หลังจากจิตพ้นจากภาวะแห่งธัมมุทธัจจะ

การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในภาวนาถือเป็นหลักสำคัญซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกว่า ภาวนา คือ หลักการเจริญจิตภาวนาด้วยพระองค์เองเพราะประสงค์ความชัดเจนเกี่ยวกับหลักการเจริญภาวนาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเนื้อหาหลักธรรมสำคัญประกอบด้วยสติปัฏฐาน 4 คือ อาตาปี (มีความเพียร) สมฺป

ชาโน (มีสัมปชัญญะ) สติมา (มีสติ) ในการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการปฏิบัติธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ โดยมีสติเป็นประธานประชุมลงในฐานทั้ง 4 อันเป็นเหตุให้เกิดวิปัสสนาญาณเห็นแจ้งโดยการหยั่งรู้สภาวธรรมด้วยการเจริญสติปัฏฐานเกิดปัญญาญาณการหยั่งรู้นำไปสู่การรู้แจ้งความจริงอย่างประเสริฐเห็นทุกข์ ละสมุทัย ทำให้แจ้งนิโรธ เดินตามอริยมรรค มีความเห็นอย่างถูกต้อง ดำริออกจากกาม มีวาจาเรียบร้อย การงานสะอาด เลี้ยงชีพบริสุทธิ์ มุ่งสู่วิมุตด้วยความเพียร ตั้งแต่ตื่นถึงหลับอยู่ด้วยสติ มีกายตั้งตรงดำรงสมาธิมั่น นำออกซึ่งอภิชฌา และโทมนัสในโลก โดยมีปรมัตถ์เป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดวิปัสสนาญาณ ในการเจริญสติลงในฐานทั้ง 4 คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูกาย, เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดู เวทนา จิตตานุปัสสนสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูอาการของจิต ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูสภาวธรรม ว่าเป็นเพียงสภาวธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา ของเรา บุรุษหรือสตรี และมีสภาพไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม ไม่น่ารัก ไม่น่า เมื่อกำหนดพิจารณารูป เวทนา จิต และธรรม พร้อมทั้งองค์ประกอบสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในภาวนาสูตรตามหลักสติปัฏฐาน 4 ประกอบด้วย อาตาปี สัมปชาโน สติมา อันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เห็นสภาวธรรมทั้งหลายปรากฏเกิดขึ้นตามความเป็นจริง และองค์ธรรมที่มีความสอดคล้องในการปฏิบัติวิปัสสนา เช่น การปฏิบัติตามหลัก กายภาวนา,จิตตภาวนา, ปัญญาภาวนา, เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการการพัฒนาสติสัมปชัญญะ และเป็นปทัฏฐานในการพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สูงขึ้น ซึ่งสามารถกำจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศรัทธาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ศรัทธาหมายถึง ความเชื่อ ซึ่งมีความแตกต่างจากศรัทธาในความหมายโดยทั่วไป ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทได้แสดงศรัทธาไว้ 2 อย่าง คือ (1) สัทธาญาณสัมปยุต ศรัทธาที่ ประกอบด้วยปัญญา จะเน้นหนักไปทางเหตุผล มีความเป็นภาวะวิสัยสูงใกล้ชิดกับความจริงมาก และมีการใช้ปัญญาเป็นฐานรองรับ เป็นความเชื่อ ที่เชื่อด้วยปัญญารู้จริง เชื่อด้วยการตัดสินใจบนหลักการ หรือหลักธรรมมีเหตุผล เชื่อที่ไม่ยึดติดกับบุคคล เป็นศรัทธาที่เป็นสื่อนำสู่ปัญญา และ (2) สัทธาญาณ วิปปยุต ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา จะเน้นหนักมากไปทางการอุทิศทุ่มเท หนักไปทางอารมณ์ และมีความเป็นอัตวิสัยสูงที่เชื่อด้วยอารมณ์ เชื่อด้วยการตัดสินใจของตนเองเป็นสำคัญ เชื่อที่ยังยึดติด กับตัวบุคคลไม่เกี่ยวกับเหตุผล เป็นศรัทธาที่ปิดกั้นปัญญา ความสำคัญของศรัทธาในฐานะต่างๆ โดยเป็นธรรมเกิดก่อนมีส่วนสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนกุศลธรรมข้ออื่นๆ ให้ขับเคลื่อนไปในแนวทางที่พึงประสงค์คือเกิดปัญญา สภาวะธรรมที่เกิด ร่วมศรัทธา สอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ ได้กล่าวว่า ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อ และความรู้สึกซาบซึ้งด้วยมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตนมองเห็นเป็นความมั่นใจใน 3 องค์ประกอบ คือมั่นใจว่าเป็นไปได้ มั่นใจว่ามีคุณค่า และเร้าใจให้อยากพิสูจน์ความจริงศรัทธาที่แท้จริงตามนัยทางพุทธศาสนาจึงมิใช่ศรัทธาที่ใช้อารมณ์จนลืมเหตุผล แต่ศรัทธาต้องมีปัญญาเป็นตัวควบคุม ส่งเสริมความคิด วิจัยวิจารณ์จนค้นพบเหตุ และผล ได้ทดลองปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ให้ประจักษ์ความจริงแก่ตน จนหมดสงสัยจึงเกิดศรัทธา ศรัทธาเป็นปัจจัยแรกที่สุด หรือเป็นขั้นต้นของกระบวนการพัฒนา

ปัญญา ศรัทธา คือ ความเชื่อในพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ หรือเรียกว่าพระรัตนตรัยอันเป็นความเชื่อที่มีเหตุ และผล รวมทั้งต้องมีปัญญากำกับไว้อยู่เสมอ และสอดคล้องกับ พระอธิการสมพร อนาลโย ได้กล่าวว่า ศรัทธามีความสำคัญต่อศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะโดยภาพรวมแล้วศาสนาทุกศาสนา สอนบุคคลให้ละความชั่ว และประพฤติความดี โดยวิธีการสอนนั้นศาสนิกชนของศาสนานั้น ๆ ต้องมี ความเชื่อเป็นพื้นฐาน หลังจากมีศรัทธาแล้วบุคคลจะให้ความสนใจและประพฤติตามกฎเกณฑ์ และหลักธรรมของศาสนานั้น ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ อันก่อให้เกิดเป็นประสิทธิผลทั้งแก่ตนเองและส่วนรวม พระพุทธศาสนาหลักคำสอนเรื่องศรัทธาจัดเป็นหลักคำสอนที่สำคัญเช่นเดียวกับศาสนาอื่น ๆ ศรัทธามีความสำคัญในฐานะเป็นจุดเริ่มต้น และเป็นก้าวแรกที่สำคัญในการนำบุคคลเข้าสู่การศึกษา และปฏิบัติตามคำสอนของศาสนา ถ้าปราศจากศรัทธาการศึกษา หรือการยอมรับคำสอนและการปฏิบัติตามคำสอนก็จะเกิดขึ้นไม่ได้ แต่ศรัทธาตามคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่องค์พระศาสดาได้ประกาศไว้ โดยปราศจากการบังคับให้เชื่อแบบขาดเหตุผล

2. วิเคราะห์การพัฒนาศรัทธาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในภาวนาถือเป็นหลักสำคัญซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกว่า ภาวนา คือ หลักการเจริญจิตภาวนาด้วยพระองค์เองเพราะประสงค์ความชัดเจนเกี่ยวกับหลักการเจริญภาวนาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเนื้อหาหลักธรรมสำคัญประกอบด้วยสติปัฏฐาน 4 คือ อาตาปี (มีความเพียร) สมฺปชาโน (มีสัมปชัญญะ) สติมา (มีสติ) ในการเจริญสติปัฏฐาน 4 เป็นการปฏิบัติธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ โดยมีสติเป็นประธานประชุมลงในฐานทั้ง 4 อันเป็นเหตุให้เกิดวิปัสสนาญาณเห็นแจ้งโดยการหยั่งรู้สภาวธรรม ด้วยการเจริญสติปัฏฐานเกิดปัญญาญาณการหยั่งรู้นำไปสู่การรู้แจ้งความจริงอย่างประเสริฐเห็นทุกข์ ละสมุทัย ทำให้แจ้งนิโรธ เดินตามอริยมรรค มีความเห็นอย่างถูกต้อง ดำริออกจากกาม มีวาจาเรียบร้อย การงานสะอาด เลี้ยงชีพบริสุทธิ์ มุ่งสู่วิมุตด้วยความเพียร ตั้งแต่ตื่นถึงหลับอยู่ด้วยสติ มีกายตั้งตรงดำรงสมาธิมั่น นำออกซึ่งอภิชฌา และโทมนัสในโลก โดยมีปรมัตถ์เป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดวิปัสสนาญาณ ในการเจริญสติลงในฐานทั้ง 4 คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูกาย, เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดู เวทนา จิตตานุปัสสนสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูอาการของจิต ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูสภาวธรรม สอดคล้องกับ พระครูพิพิธสารคุณ (เกษม คมฺภีโร) ได้กล่าวว่า ศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นที่เกิดในจิตตนเอง ตามหลักพระพุทธศาสนาศรัทธาต้องประกอบด้วยปัญญาซึ่งเป็นจิตฝ่ายกุศลจึงทำให้จิตเลื่อมใสในพระรัตนตรัย และพัฒนาไปสู่ปัญญาญาณจนรู้แจ้งความเป็นจริง ศรัทธามี 4 ลักษณะ คือ มีความเชื่อมั่นเป็นลักษณะ มีการแล่นไปข้างหน้าเป็นกิจ มีการน้อมใจเชื่อเป็นผล มีความไม่ขุ่นมัวของจิตเป็นปทัฏฐาน ศรัทธาแบ่งเป็น 4 อย่าง คือ 1) กัมมศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นว่าสรรพสิ่งเป็นไปตามหลักกรรม 2) วิปากศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นว่าทุกการกระทำมีวิบากคือผล ทำดีส่งผลดี ทำชั่วส่งผลชั่วเป็นต้น 3) กัมมัสสกตาศรัทธา คือ เชื่อมั่นว่าทุกคนมีกรรมเป็นของ ๆ ตน ลักษณะ และพฤติกรรมของคนเกิดจากกรรมที่ได้เคยกระทำแล้ว 4) ตถาคตโพธิศรัทธา คือ เชื่อมั่นปัญญาตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า

สรุป

การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในภาวนาสูตรถือเป็นหลักสำคัญซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรียกว่า ภาวนา คือ หลักการเจริญจิตภาวนาด้วยพระองค์เองเพราะประสงค์ความชัดเจนเกี่ยวกับหลักการเจริญภาวนาในพระพุทธศาสนา ซึ่งมีเนื้อหาหลักธรรมสำคัญประกอบด้วยสติปัฏฐาน ๔ คือ อาตาปี (มีความเพียร) สมฺปชาโน (มีสัมปชัญญะ) สติมา (มีสติ) ในการเจริญสติปัฏฐาน ๔ เป็นการปฏิบัติธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งสติ โดยมีสติเป็นประธานประชุมลงในฐานทั้ง ๔ อันเป็นเหตุให้เกิดวิปัสสนาญาณเห็นแจ้งโดยการหยั่งรู้สภาวธรรม ด้วยการเจริญสติปัฏฐานเกิดปัญญาญาณการหยั่งรู้นำไปสู่การรู้แจ้งความจริงอย่างประเสริฐเห็นทุกข์ ละสมุทัย ทำให้แจ้งนิโรธ เดินตามอริยมรรค มีความเห็นอย่างถูกต้อง ดำริออกจากกาม มีวาจาเรียบร้อย การงานสะอาด เลี้ยงชีพบริสุทธิ์ มุ่งสู่วิมุตด้วยความเพียร ตั้งแต่ตื่นถึงหลับอยู่ด้วยสติ มีกายตั้งตรงดำรงสมาธิมั่น นำออกซึ่งอภิชฌาและโทมนัสในโลก โดยมีปรมัตถ์เป็นอารมณ์ เพื่อให้เกิดวิปัสสนาญาณ ในการเจริญสติลงในฐานทั้ง ๔ คือ กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูกาย, เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดู เวทนา จิตตานุปัสสนสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูอาการของจิต ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การมีสติกำหนดรู้ดูสภาวธรรม ว่าเป็นเพียงสภาวธรรม ไม่ใช่สัตว์ บุคคล เรา ของเรา บุรุษหรือสตรี และมีสภาพไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ไม่สวยงาม ไม่น่ารัก ไม่น่าปรารถนา เมื่อกำหนดพิจารณารูป เวทนา จิต และธรรม พร้อมทั้งองค์ประกอบสำคัญในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในภาวนาสูตรตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ประกอบด้วย อาตาปี สัมปชาโน สติมา อันเป็นองค์ประกอบที่จะทำให้เห็นสภาวธรรมทั้งหลาย ปรากฏเกิดขึ้นตามความเป็นจริง และองค์ธรรมที่มีความสอดคล้องในการปฏิบัติวิปัสสนา เช่น การปฏิบัติตามหลัก กายภาวนา, จิตตภาวนา, ปัญญาภาวนา, เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในกระบวนการการพัฒนาสติสัมปชัญญะ และเป็นปทัฏฐานในการพัฒนากาย วาจา ใจ ให้สูงขึ้น ซึ่งสามารถกาจัดอภิชฌา และโทมนัสในโลกได้ นี้คือหลักธรรมในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวสติปัฏฐานที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสแก่ภิกษุทั้งหลายด้วยการเจริญสติปัฏฐาน ๔ ประการ

ในการเจริญวิปัสสนาภาวนา เป็นการเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา หรืออบรมปัญญา ให้เห็นแจ้ง คือเห็นถูกต้องตามความเป็นจริงของสภาพธรรมที่ปรากฏ เกิดความรู้เท่าทันสิ่งที่เกิดขึ้นเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง โดยความเป็นสภาวธรรมที่เป็นปรมัตถ์ หรือเห็นโดยความเป็นปรมัตถธรรม โดยแยกย่อยในมุมของความเป็นขันธ์ ๕ อายตะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ สัจจะ ๔ และในขณะเดียวกันก็มีใจเป็นอิสระไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสตัณหา และความทุกข์ทั้งหลายความเกี่ยวเนื่องของศรัทธาในการเจริญวิปัสสนาภาวนานั้น โดยลักขณาทิจตุกกะของศรัทธาที่เหมาะกับการเจริญวิปัสสนาภาวนามีลักษณะแห่งความวางใจ แล้วทำหน้าที่มุ่งต่อสภาวะ จนเกิดความเชื่อมั่นต่อสภาวะนั้น ๆ แล้วพัฒนาสภาวญาณจนสามารถบรรลุธรรมอันเป็นเป้าหมายสุด ในส่วนที่เป็นวิปัสสนาภูมิ อันเป็นอารมณ์ของวิปัสสนามีปรากฏเป็นสัทธินทรีย์ ในอินทรีย์ ๒๒ เป็นสัทธาเจตสิก ๑ ในโสภณสาธารณเจตสิก ๑๙ ดวง ซึ่งเป็นสาธารณะเจตสิกที่ต้องเกิดกับจิตที่ดีทั้งหมด ต้องเกิดทุกครั้งทั้ง ๑๙

ดวงที่จิตฝ่ายดีเกิด แต่ด้วยเป็นสัทธินทรีย์ สัทธาเจตสิกจึงปรากฏโดดเด่นกว่าเจตสิกที่เหลือในส่วนที่เป็นโพธิปักษธรรม อันเป็นเครื่องมือหรือคุณเครื่องแห่งการตรัสรู้มีปรากฏเป็นสิทธินทรีย์ ในอินทรีย์ ๕ และสัทธาพละ ในพละ ๕ ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งใน ๓๗ ประการจะขาดองค์ธรรมใดองค์ธรรมหนึ่งไม่ได้ ศรัทธาจึงถือว่าเป็นองค์ธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่หรืออารมณ์ของวิปัสสนา และในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาด้วย ซึ่งเมื่อศรัทธาที่นำไปปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จนเป็นเหตุปัจจัยทำให้จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ศรัทธาเพื่อการพัฒนาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สามารถนำไปพัฒนาตนเอง เพื่อนำไปใช้ในการครองตน ครองคน และครองงานได้ อันจะนำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง และมีประโยชน์อย่างมาก ศรัทธาในพระพุทธศาสนามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่โดดเด่น และเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ที่ผ่านมายังไม่ปรากฏการศึกษาเกี่ยวกับศรัทธาที่ใช้เพื่อเป็นบาทฐานหรือเป็นองค์ธรรมครอบคลุมในการปฏิบัติกัมมัฏฐานทั้ง 2 ด้านคือสมถะ และวิปัสสนา จึงทำให้ต้องศึกษาศรัทธาในด้านต่าง ๆ ให้ครบถ้วน โดยเริ่มต้นจากศึกษาองค์ธรรมของศรัทธา ประเภทของศรัทธา บ่อเกิดของศรัทธา หน้าที่และความสำคัญของศรัทธา อันจะเป็นบริบทที่จะช่วยให้ทราบความหมายศรัทธาในทางพระพุทธศาสนาเพื่อใช้เป็นบาทฐาน เป็นองค์ธรรมในการเจริญทั้งสมถะ และวิปัสสนาภาวนาได้ชัดเจนขึ้นตามลำดับ

ศรัทธาจึงถือว่าเป็นองค์ธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในการเจริญวิปัสสนาภาวนา ซึ่งเป็นทั้งพื้นที่หรืออารมณ์ของวิปัสสนา และในขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือในการเจริญวิปัสสนาด้วย ซึ่งเมื่อศรัทธาที่นำไปปฏิบัติถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนา จนเป็นเหตุปัจจัยทำให้จิตหลุดพ้นจากความทุกข์ได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาศรัทธาเพื่อการพัฒนาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชน

2) ศึกษาการวิเคราะห์ศรัทธาเพื่อการพัฒนาในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสังคมไทยในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), (2552). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 17, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จันทร์เพ็ญ.

พระราชเวที (สมพงษ์ พุรหฺมวโส), (2536). **สัททาวิสสวิคคหะ**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประดิพัทธ์.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ), (2548). **วิปัสสนานัย เล่ม 1**, แปลและเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวงศ์, นครปฐม: บริษัทธนาเพรส จำกัด.

พระอุดรคณาธิการ (ชวินทร์ สระคำ), จำลอง สารพัดนึก, รศ., (2530). **พจนานุกรมบาลี–ไทย ฉบับศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วัดหลวงพอสดธรรมกายาราม, (2553). **คู่มือปฏิบัติ สมถวิปสสนากัมมัฏฐาน 5 สาย**, นครปฐม: บริษัทเพชรเกษม พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ

THE MODEL OF VIPASSANA PRACTICE WITH METTĀ CETO VIMUTTI FOR NIRODHA-SAMĀPATTI ATTAINMENT

นวพร ทองศรีเพชร[1]
Nawaporn Thongsripetch
สุภีร์ ทุมทอง[2]
Supee Tumthong
E-mail: nawaporn.vip@gmail.com

Received: *September 9, 2024* **Revised:** *September 30, 2024*
Accepted: *October 10, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ 2) เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ และ 3) เพื่อศึกษารูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ โดยมีระเบียบวิธีการวิจัย คือ การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก พระวิปัสสนาจารย์ 7 รูป นักวิชาการศาสนา 4 ท่าน และผู้ปฏิบัติธรรม 5 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า เริ่มจากเป็นผู้มีสัมมาทิฏฐิ พร้อมด้วยอนุสสติ 6 จึงปฏิบัติตามรูปแบบ ดังนี้ 1) เมตตาภาวนา คือ การแผ่ไปเป็นอัปปมัญญา(2) เมตตาเจโตวิมุตติ คือ แผ่เมตตาฌานเพื่อพัฒนาสู่สมาบัติ 8 และ 3) เมตตาอินทรีย์ คือ การพอกพูนอินทรีย์ 5 โพธิปักขิยธรรม ตัดละสังโยชน์เบื้องต่ำ 5 พร้อมทั้งสมถพละและวิปัสสนาพละ จึงเข้านิโรธสมาบัติได้ การเข้ามี 2 ช่วง ได้แก่ (1) การเจริญเมตตาเจโตวิมุตติจนสำเร็จผล คือ ละกามราคะปฏิฆะและได้สมาบัติ 8 จึงบ่มอินทรีย์ 5 จนเต็มฐาน ดับสังขาร 3 ตามธรรมชาติได้หลายครั้ง และ (2) ฝึกการเข้าอยู่ ทบทวนสมาบัติ 8 เป็นวสีภาวะ คู่กับพัฒนาปัญญาเพื่อละสังโยชน์เบื้องสูง 5 ให้เบาบาง จิตว่างจากกิเลสเพิ่มขึ้น จึงเข้าสู่การอธิษฐานและเพิ่มเวลาการเข้าอยู่

---

[1] นิสิตปริญญาเอก หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

[2] อาจารย์ที่ปรึกษาและอาจารย์ประจำ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ถัดไปเป็นการละสังโยชน์เบื้องสูง 5 ด้วยอนิมิตตาเจโตวิมุตติ คือ การแผ่เมตตาด้วยเจตนาที่เป็นอุเบกขา เพื่อละนิมิตว่าเที่ยง สุข เป็นอัตตา เพื่อถอนตัณหา อัสสมิมานะ และอวิชชา บรรลุพระอรหันต์แบบอุภโตภาควิมุตติ ผู้สัมผัสวิโมกข์ 8

คำสำคัญ: วิปัสสนาภาวนา, เมตตาเจโตวิมุตติ, นิโรธสมาบัติ

Abstract

This research paper focuses on 3 objectives: 1) study the Vipassana practice based on *Mettācetovimutti*, 2) to study the Vipassana practice based on *Mettācetovimutti* for *Nirodhasamāpatti*, and 3) to study the Model of Vipassana Practice with *Mettācetovimutti* for *Nirodhasamāpatti* attainment. It was qualitative research conducted by document investigation and reliable interviews of 7 insight masters, 4 religious scholars, and 5 practitioners/person.

The findings of research showed that practice starts from being completed right views, together with the six reflections or *Anussati*, thus following the model: 1) *Mettābhāvanā* refers to spread lovingkindness to all without limit *called Appamaññā*; 2) *Mettācetovimutti* or spread lovingkindness trance to develop into the 8 stages of *Samāpatti*; and 3) *Mettā–indariya* or cultivation of the five *Indariya*, *Bodhipakkhiyadhamma*, cutting off the first five *Samyojana* with both *Samathabala* and *Vipassanābala*, then entering into *Nirodhasamāpatti*. Its attainment is divided into 2 phases: (1) practicing *Mettācetovimutti* until it is achieved, that is, abandoning the sensual desires and attaining the 8 stages of *Samāpatti*, thus cultivating the 5 faculties until it was fully established, extinguishing the 3 *Sangkhāra* naturally in several times, and (2) practicing its entering and staying for review the 8 *Samāpatti* as *skills called Vasībhāva* along with developing wisdom in order to let go of the five higher *Samyojana* to become lighter and the mind becomes freed from profound defilements, practitioner enters into wishing to enter such state and increases the time of staying. The next step is to abandon the five higher *Saṃyojana* by developing *Animittācetovimutti*, that is, spreading loving–kindness with the intention of equanimity for abandoning the sign of attachment on permanence, happiness, self, craving, deceit, and ignorance, and for attaining Arahantship through *Ubhatobhāgavimutti* or the eight *Vimokkha* experiencer type,

Keywords: Vipassana Practice, *Mettācetovimutti*, *Nirodhasamāpatti*

บทนำ

การเจริญวิปัสสนาภาวนาเพื่อทำให้แจ้งวิชชาและวิมุตติด้วยปัญญาอันยิ่งนั้น[3] ต้องอาศัยทั้งสมถะและวิปัสสนา ปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์และเป็นทางให้ถึงอสังขตธรรม การเจริญสมถะส่งผลให้เกิดการพัฒนาสมาธิไปตามลำดับจนถึงขั้นสูงสุด เรียกว่า ฌานสมาบัติ 8 แต่ยังไม่สามารถกำจัดกิเลสให้เด็ดขาดได้ จึงต้องอาศัยวิปัสสนากรรมฐาน จนเกิดวิปัสสนาญาณตามลำดับ กระทั่งสามารถตัดกิเลสเป็นสมุจเฉทปหานเป็นพระอริยบุคคล ซึ่งพระอริยเจ้าทั้งหลายมีความสมบูรณ์พร้อมด้วยปัญญาตามลำดับของแต่ละบุคคล เมื่อมีอินทรีย์ 5 แก่กล้าบริบูรณ์แล้วจะสามารถเข้าถึงผลซึ่งเป็นสภาวะสูงสุดในขั้นของตนได้ เรียกว่า ผลสมาบัติ[4] สำหรับพระอริยเจ้าตั้งแต่พระอนาคามีขึ้นไป ที่มีความชำนาญทั้งวิปัสสนาญาณและฌานสมาบัติ 8 จึงจะสามารถฝึกฝนจิตให้เข้าสู่นิโรธสมาบัติ จากนั้นจึงพัฒนาวิปัสสนาญาณจนเข้าสู่พระนิพพาน พ้นจากอาสวะกิเลสทั้งหลาย อันเป็นบรมสุข เป็นโลกุตรสุข ดังบาลีว่า นตฺถิ สนฺติปรं สุขं[5] แม้สุขอื่นยิ่งกว่าพระนิพพานย่อมไม่มี

การเจริญภาวนาเพื่อให้เข้าถึงนิโรธสมาบัติมีได้หลายกรรมฐาน ซึ่งต้องเป็นกรรมฐานที่ทำให้เกิดความตั้งมั่นแห่งจิต เป็นสมาธิสงบนิ่งเป็นเอกัคคตา ส่วนใหญ่มักเข้าใจกันว่าการเจริญสมาธิให้ถึงขั้นสมาบัติ 8 มีเพียงกสิณและอานาปานสติเท่านั้น เนื่องจากเป็นการเจริญภาวนาต่อเนื่องตลอดในกรรมฐานกองเดียว แล้วพัฒนาจิตไปตามลำดับของรูปฌาน 4 และอรูป 4 แต่แท้จริงแล้วการเจริญพรหมวิหาร 4 มี เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา สามารถเป็นบาทฐานเพื่อการเจริญจนเข้าสู่ฌานสมาบัติ 8 ได้ ด้วยการเจริญเมตตาฌาน ด้วยสติตั้งมั่นแผ่ไปไม่มีประมาณในทิศต่าง ๆ จนมีอารมณ์เป็นอุเบกขาฌานแล้ว จึงน้อมสมาธิจิตขึ้นสู่อรูปแต่ละขั้นด้วยสัมมาทิฏฐิ[6] จนเข้าสู่นิโรธสมาบัติได้

การเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ เป็นกรรมฐานที่มีความพิเศษ เพราะในขณะจิตมีสมาธิอยู่นั้น ก็สามารถเจริญวิปัสสนาปัญญาควบคู่กันไป เห็นความเกิดดับของรูปนาม เห็นความเปลี่ยนแปลงขององค์ฌานในแต่ละขณะได้ จนเกิดปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัยปรุงแต่งรูปนาม คลายตัณหาอุปาทานในขันธ์ รู้แจ้งแทงตลอดในอริยสัจ 4 เมื่อดำรงจิตอยู่สภาวธรรมเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะกิเลสทั้งหลาย บรรลุอรหัตผลได้ในที่สุด สมดังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสถึงการเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ด้วยจิตไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน และทำให้แจ้งเจโตวิมุตติอันสิ้นอุปธิ

---

[3] ม.อุ. (ไทย) 14/431491.

[4] พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ), **วิปัสสนานัย เล่ม 2**, พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ, แปลและเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวงศ์, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, 2555), หน้า 451.

[5] ขุ.ขุ. (บาลี) 25/25/42.

[6] ที.ปา. (ไทย) 11/326/327.

ด้วยปัญญาวิมุตติอันยิ่งแล้ว พึงเรียกบุคคลนั้นว่า พราหมณ์ หมายถึง พระอรหันต์[7] นี้เป็นแนวทางการเจริญวิปัสสนาที่มีเมตตาภาวนาเป็นพื้นฐาน[8]

การเจริญวิปัสสนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ มุ่งหมายเพื่อพัฒนาปัญญาตัดละสังโยชน์ 10 คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรคระบุว่า ผู้ที่จะปฏิบัติวิปัสสนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติต้องเป็นผู้ที่มีสัมมาทิฏฐิสมบูรณ์[9] มีศีลบริบูรณ์ เพื่อพัฒนาวิปัสสนาญาณไปตามลำดับแห่งโพธิปักขิยธรรม ด้วยการเจริญให้มาก ทำให้มาก ดุจเป็นยานของจิตด้วยเมตตา[10] กรุณา มุทิตา และอุเบกขา จนกระทั่งเข้าสู่เจโตวิมุตติอันไม่กำเริบ มีอนิมิตตาเจโตวิมุตติ เป็นต้น[11] ด้วยเหตุนี้ย่อมมีการพัฒนาทั้งสมาธิและปัญญาแบบเต็มกำลังเป็นไปเพื่อละสังโยชน์ที่เหลือได้ โดยอาศัยความชำนาญในฌานเจาะลึกสภาวะขั้นละเอียด และเข้าใจลำดับวิปัสสนาญาณอย่างชัดเจน จนสามารถเห็นสภาวธรรมดับรูปดับนามได้มากขึ้น แยกแยะสภาวะของสมาบัติในลักษณะที่แตกต่างกันได้ ทั้งฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ และนิโรธสมาบัติ พร้อมด้วยการเห็นการดับแท้ การดับเทียมของรูปนามได้ ซึ่งเหล่านี้จำเป็นต้องมีกระบวนการปฏิบัติที่ถูกต้องตรงตามคำสอนและตรวจสอบผลได้

รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ มีเนื้อหาครอบคลุมถึงการศึกษารูปแบบของการเจริญวิปัสสนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติทุกขั้นตอน พร้อมทั้งวิธีการตรวจสอบผลการปฏิบัติ ทั้งฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ และนิโรธสมาบัติ ซึ่งเป็นสมาบัติขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนา โดยเป็นการศึกษาเชิงเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึกกับพระวิปัสสนาจารย์ และนักวิชาการศาสนา ส่วนของผู้ปฏิบัติธรรมที่เจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ ได้เก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ณ ศูนย์ปฏิบัติธรรม ธรรมโมลี ตำบลหนองน้ำแดง อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา แล้วนำมาสรุปและวิเคราะห์ สังเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย เพื่อศึกษาเชิงลึกถึงมรรควิธีแต่ละขั้นตอน มีการแสดงหลักฐานที่ปรากฏตามพระคัมภีร์ อรรถกถา เอกสารที่เกี่ยวข้องไว้อย่างไร รวมทั้งวิธีการตรวจสอบผลการปฏิบัติและรูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติเป็นอย่างไร เพื่อประโยชน์แก่การเผยแผ่รูปแบบวิปัสสนากรรมฐานที่มีเมตตาภาวนาเป็นบาทฐาน ตรงตามคำสอนของพระพุทธเจ้า และเป็นไปเพื่อการทำที่สุดแห่งกองทุกข์อย่างแท้จริง อันเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ที่ต้องการศึกษาและผู้มีความเพียรยิ่งยวดเพื่อความพ้นทุกข์ตามกาลอันสมควรหรือในชาติปัจจุบัน รวมทั้งเผยแผ่พระสัทธรรมยังประโยชน์เกื้อกูลแก่พระพุทธศาสนาสืบไป

---

[7] ที.สี. (ไทย) 9/397/166.

[8] องฺ.อฏฺฐก. (ไทย) 23/1/194.

[9] ขุ.ป. (ไทย) 31/27/473.

[10] ขุ.ป. (ไทย) 31/22/460.

[11] ม.มู. (ไทย) 12/459/497–499..

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ มีวัตถุประสงค์ที่ต้องการนำเสนอ 3 ข้อ คือ

1) เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ

2) เพื่อศึกษาการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ

3) เพื่อเสนอรูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัย “รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ” ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary Research) ร่วมกับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณ์วิเสส และเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากหนังสือ เอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เรียบเรียง ตรวจความถูกต้อง

2) กำหนดประเด็นเพิ่มเติม หรือรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ด้วยการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

3) วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล และสรุปคำตอบปัญหาการวิจัย

4) สัมภาษณ์ (Interview) พระวิปัสสนาจารย์ นักวิชาการศาสนา และผู้ปฏิบัติธรรม

5) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ โดยการเข้าพบกับอาจารย์ที่ปรึกษา และคณาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

6) ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหา ตามคำแนะนำของคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ และดำเนินการตามขั้นตอนของบัณฑิตวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1) การเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ พบว่า วิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ คือ การเจริญพรหมวิหาร 4 มีเมตตาเป็นต้น ให้เป็นวิปัสสนา ด้วยสภาพจิตที่มีสัมมาทิฏฐิสมบูรณ์แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นอัปปมัญญา เจริญเมตตาเจโตวิมุตติ 10 ทิศ ด้วยสมาธิ 8 ขั้นเป็นเจโตวิมุตติ แล้วเจริญเมตตาอินทรีย์ เพื่อพอกพูนอินทรีย์ 5 และโพธิปักขิยธรรม วิปัสสนาญาณละกิเลสเป็นปัญญาวิมุตติ บรรลุพระอรหันต์แบบอุภโตภาควิมุตติ

ผู้บรรลุอรหัตตผลมีเมตตาเป็นบาท พร้อมปฏิสัมภิทา 4 วิโมกข์ 8 อภิญญา 6 ได้แก่ พระโสปากเถระ และพระสุภูติเถระ มีปกติเข้าสมาบัติด้วยเมตตาก่อนรับบิณฑบาต เพื่อประโยชน์ของผู้ให้ทาน ได้เอตทัคคะ 2 ด้าน คือ อยู่ด้วยความไม่มีกิเลส (อรณาวิหารธรรม) และเป็นทักขิไณยบุคคล

การเจริญเมตตาเพื่อบรรลุธรรม คือ เจริญเมตตาเจโตวิมุตติ ทำให้มาก ดุจยาน เป็นที่ตั้งแล้ว แผ่ไปไม่มีประมาณ พิจารณาเห็นธรรมเป็นที่สิ้นอุปธิ ย่อมมีสังโยชน์เบาบาง[12] ด้วยการปฏิบัติทั้งสมถะและวิปัสสนา จัดเป็น “มรรค” (เหตุ) ได้แก่ เมตตาภาวนา เมตตาเจโตวิมุตติ และเมตตาอินทรีย์[13] ที่ส่งถึง “นิโรธ” (ผล) ได้แก่ บรรลุธรรมและสมาบัติทั้ง 3 เรียกว่า วิวัฏฏะ

ขั้นตอนการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ แบ่งเป็น 3 ขั้น มีดังนี้

(1) เมตตาภาวนา หมายถึง การเจริญเมตตาให้เกิดฌาน อารมณ์สัตวบัญญัติ[14] เป็นนิมิตที่ไม่มีภาพ เริ่มจากแผ่ให้ตนเองเพื่อเป็นพยาน แล้วแผ่คนใกล้ชิด เรียกว่า เมตตาเทียม จนสามารถพ้นจากธรรมที่เป็นข้าศึกหรือนิวรณ์ 5 ได้อุปจารสมาธิ แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นอัปปมัญญา จนรวมเขตทำลายสีมาสัมเภท ได้ปฏิภาคนิมิต เรียกว่า เมตตาแท้ สำหรับกรุณาแผ่ให้สัตว์ที่เป็นทุกข์ มุทิตาแผ่ให้สัตว์ประสบสุข ทั้ง 3 นี้จะได้ถึงตติยฌาน และอุเบกขาแผ่ให้สัตว์เป็นกลาง จะได้ถึงจตุตถฌาน

วิธีแผ่เมตตาภาวนา เริ่มจากการแผ่เมตตาจิต ส่งความปรารถนาดีให้ตนเองและผู้อื่น คำแผ่ *“ขอให้ (ข้าพเจ้า) มีความสุข ปราศจากความทุกข์”* ลำดับการแผ่ ได้แก่ ตนเอง ผู้เป็นที่รัก(ทีละคน) ผู้เป็นกลาง(กลุ่ม) เวรี ต่อมาแผ่สรรพสัตว์ด้วยจิตที่เสมอกัน ขอบเขตแห่งเมตตาไม่ปรากฏเฉพาะบุคคล ชื่อว่าเป็นบุคคลผู้ประเสริฐยิ่ง ลำดับการแผ่เจาะจงอาการ 7 ได้แก่ สตรี บุรุษ อารยชน อนารยชน เทวดา มนุษย์ และวินิปาติกา[15] จากนั้นจึงแผ่กรุณาจิต แผ่มุทิตาจิต และแผ่อุเบกขาจิต [16]โดยบุคคลที่ห้ามแผ่ก่อน ได้แก่ บุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว เพศตรงข้าม และบุคคลที่เกลียดมาก

(2) เมตตาเจโตวิมุตติ หมายถึง การเจริญเมตตาเพื่อขึ้นสู่อัปปนาสมาธิ หรือ ฌาน ด้วยการแผ่ให้บุคคลไม่เจาะจง 5 มีสัตว์ทั้งปวงเป็นต้น ส่งจิตแผ่ไป 10 ทิศ ได้แก่ ทิศหลัก 4 ทิศเฉียง 4 และเบื้องล่าง–บน ขณะแผ่ออกทิศ น้อมจิตมุ่งเฉพาะบุคคลหรือสัตว์ที่เราแผ่ให้เท่านั้น ไม่สนใจอารมณ์แทรกใด ๆ จะทำให้เข้าสู่ฌานแต่ละขั้นได้ง่าย จนถึงจตุตถฌาน จัดเป็น สัมมาสมาธิ สำหรับการพัฒนาขึ้นสู่สมาบัติ 8 จะปฏิบัติเมื่อพบว่ามีการละราคะ ปฏิฆะ เบาบางแล้ว

วิธีแผ่เมตตาเจโตวิมุตติ แผ่ต่อจากเมตตาภาวนา เพื่อปฏิบัติเข้าสู่รูปฌาน และอรูปด้วยลำดับแห่งเจโตวิมุตติ[17] คำแผ่ *“ขอ (บุคคล) ใน (ทิศ) จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนอยู่เถิด”* โดยแผ่อาการไม่เจาะจง 5 ได้แก่ สัตว์ทั้งปวง ผู้มีลมหายใจ ผู้มีวิญญาณ บุคคล และผู้มีอัตภาพ[18] แผ่ไปทิศทั้ง 10 ได้แก่ บูรพา ปัจฉิม อุดร ทักษิณ อาคเนย์ พายัพ อีสาน หรดี ล่าง และบน ตัวอย่างการแผ่

---

[12] องฺ.อฏฺฐ. (ไทย) 23/1/194.

[13] ขุ.ป. (ไทย) 31/22/460.

[14] อภิ.ธ. (ไทย) 2/899/568.

[15] ขุ.ป. (ไทย) 31/22/462.

[16] ที.ม. 10/260–261/193–194.

[17] สำ.ม. (ไทย) 19/235/174–180.

[18] ขุ.ป. (ไทย) 31/22/461.

“ขอ (สัตว์ทั้งปวง) ใน (ทิศบูรพา) จงเป็นผู้ไม่มีเวร ไม่เบียดเบียนกัน ไม่มีทุกข์ มีสุข รักษาตนอยู่เถิด” แผ่ครบ 10 ทิศ จึงเปลี่ยนกลุ่มบุคคลถัดไป

(3) เมตตาอินทรีย์ภาวนา หมายถึง เจริญเมตตาให้เป็นวิปัสสนาจนพัฒนาสมาธิ 8 ขั้น พร้อมสะสมโพธิปักขิยธรรม มีอินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรคมีองค์ 8 ด้วยการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติ ถึง อุเบกเขาเจโตวิมุตติ เพื่อเกิดปัญญาตัดสังโยชน์เบื้องต่ำ 5 เป็นต้น ซึ่งคำว่า “เมตตาอินทรีย์” มาจากเมตตากถา[19] คือ อินทริยวาร พลวาร โพชฌังควาร และมัคคังควาร เชื่อมโยงสมถะเข้าสู่วิปัสสนาตรงอินทรีย์ 5 จนถึง อริยมรรคมีองค์ 8 เพราะมีองค์ธรรมร่วมกัน ได้แก่ มหากุศลจิต มหากิริยาจิต และอัปปนาชวนจิต 26 เป็นจิตที่เกิดในรูปฌาน อรูป มรรค และผล ขณะปฏิบัติจึงมีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ และปัญญา พอกพูนจนบริบูรณ์ที่มัคคญาณและผลญาณ

วิธีแผ่เมตตาอินทรีย์ แผ่ต่อจากเมตตาเจโตวิมุตติ เพื่อพัฒนาลำดับโพธิปักขิยธรรม คำแผ่ *“ขอ (บุคคล) ใน (ทิศ) จงเป็นผู้ไม่มีเวร มีความปลอดโปร่ง มีสุขเถิด”* แผ่ให้บุคคล 5 และแผ่ไปในทิศ 10 เช่นเดียวกับการแผ่เมตตาเจโตวิมุตติ จะทำให้สมบูรณ์ด้วยสมาบัติ 8 พร้อมละกิเลสด้วย[20]

ผลจากวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ คือ การบรรลุธรรมตั้งแต่ สกทาคามิผล อนาคามิผล และอรหัตตผล รวมทั้งสมาบัติ 3 ได้แก่ ฌานสมาบัติ ผลสมาบัติ และนิโรธสมาบัติ ซึ่งพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ ต้องอาศัยเมตตาที่เป็นอัปปมัญญานี้ในการสะสมบารมี 10 ให้บริบูรณ์ จึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ จึงกล่าวได้ว่า เมตตาเป็นมารดาของโลก เมตตาเป็นบ่อแห่งนิพพาน

---

[19] ขุ.ป. (ไทย) 31/23-27/463-474.

[20] พระภาวนาพิศาลเมธี วิ., **ลำดับการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 แนวธัมมานุสารี**, (กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, 2565), หน้า 878-880.

ภาพที่ 1 แสดงการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ (มัคควิธี) และผลที่ได้รับ

2) การเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ พบว่า เมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ คือ การแผ่เมตตาให้เป็นวิปัสสนา สะสมอินทรีย์ 5 โพธิปักขิยธรรม จนละสังโยชน์ 10 พร้อมทั้งชำนาญในสมาบัติ 8 เป็นผู้มีสมถพละและวิปัสสนาพละ ต้องเป็นพระอนาคามีหรือพระอรหันต์ จึงเข้านิโรธสมาบัติได้ ซึ่งเป็นการเข้าถึงการดับจิต เจตสิก จิตตชรูป คงเหลือแต่รูปที่เกิดจากกรรม อุตุและอาหาร ซึ่งขณะดับไม่มีอารมณ์ใด ๆ จึงไม่เป็นโลกียะหรือโลกุตระ เข้าได้ในภูมิที่มีขันธ์ 5 ได้แก่ กามสุคติภูมิ 7 รูปภูมิ 4 และเข้าได้ไม่เกิน 7 วัน (มนุษย์)

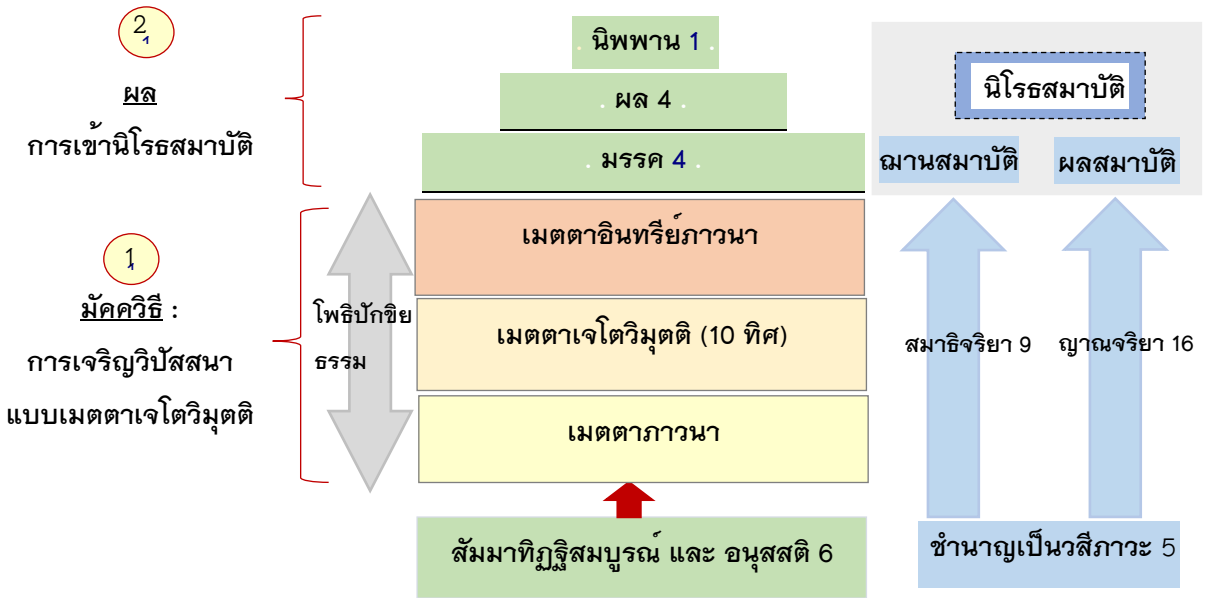
ความแตกต่างระหว่างสมาบัติทั้ง 3 จะเกิดจากกำลังของสมถะและวิปัสสนา ได้แก่

(1) ฌานสมาบัติ หมายถึง การเข้าอยู่ในฌานจิต มีองค์ฌาน 5 เป็นอารมณ์ เกิดด้วยกำลังของสมถะ เข้าได้ทั้งปุถุชนและอริยชน เรียกว่า ฌานลาภีบุคคล ฝึกความชำนาญด้วยวสี 5

(2) ผลสมาบัติ หมายถึง การเข้าอยู่ในผลจิต มีอารมณ์พระนิพพาน พระอริยบุคคล 4 สามารถเข้าได้แต่เฉพาะผลจิตของตน เกิดด้วยกำลังของวิปัสสนา สำหรับพระอริยเจ้าที่ไม่ได้ฌานจะเข้าด้วยพลวอุปจารสมาธิ การตายในฌานเกิดได้เฉพาะพระอรหันต์ เรียกว่า ฌานสมนันตรวิถี ซึ่งจะเกิดก่อนจริมจิตพระอริยบุคคล ได้แก่ พระสุภูติ และ พระอัญญาโกณฑัญญะ เป็นต้น

(3) นิโรธสมาบัติ หรือ สัญญาเวทยิตนิโรธ หมายถึง การเข้าความดับแห่งสัญญาและเวทนาหรือดับวจีสังขาร กายสังขาร จิตตสังขาร[21] ไม่มีอารมณ์ใด ๆ เฉพาะพระอนาคามีขึ้นไป ที่สมบูรณ์ทั้งสมถพละและวิปัสสนาพละ คือ สมาธิจริยา 9 ได้แก่ ฌาน 8 และพลวอุปจารสมาธิ และญาณจริยา 16 ได้แก่ อนุปัสสนา 7 วิวัฏฏะ 1 มรรค 4 และผล 4 จึงจะเข้านิโรธสมาบัติได้

ภาพที่ 2 แสดงการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ

[21] ที.สี. (ไทย) 9/464/534.

3) รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ พบว่า การเจริญเมตตาเพื่อบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนา มี 2 นัย ดังนี้

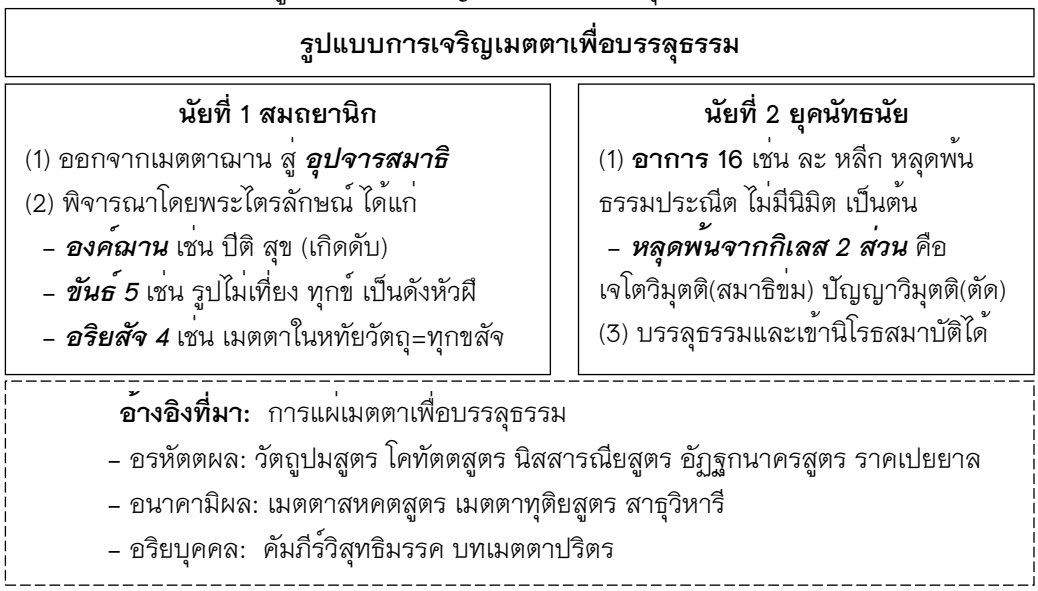
นัยที่ 1 สมถยานิก คือ เจริญพรหมวิหารสงบนิวรณ์แล้วจึงพิจารณาธรรม มีสมถะเป็นบาทให้วิปัสสนา เช่น เจริญเมตตาสงบพยาบาท ถอยจากอัปปนาเข้าสู่อุปจารสมาธิ แล้วพิจารณาโดยพระไตรลักษณ์ มี 3 ลักษณะ ได้แก่ (1) องค์ฌาน เช่น ปีติ สุข เห็นความเกิดและความเสื่อม (2) ขันธ์ 5 เช่น รูปไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นดังหัวฝี ไม่ใช่ตัวตน และ (3) อริยสัจ 4 คือ พิจารณาพรหมวิหารธรรมในหทัยวัตถุเป็นทุกขสัจ กิเลสที่เหลือเป็นสมุทยสัจ นิพพานเป็นอุบายเครื่องออกเป็นมัคคสัจ และสลัดคืนพรหมวิหารสัญญาเป็นนิโรธสัจ ซึ่งจุดเชื่อมต่อจากสมถะเข้าสู่วิปัสสนา ได้แก่ พลวอุทยัพพยญาณ ปฏิปทาญาณทัสสนวิสุทธิ สู่วิปัสสนาญาณ 9 ดำเนินโพธิปักขิยธรรมเพื่อตัดละกิเลสได้

นัยที่ 2 ยุคนัทธนัย คือ เจริญเมตตาคู่กับการละกิเลส มีเมตตาเจโตวิมุตติ เป็นต้น ด้วยการเจริญสมถะและวิปัสสนาคู่กัน ด้วยอาการ 16 อย่าง เช่น อาการละ การหลีกออก การหลุดพ้นจากกิเลสด้วยสมาธิและปัญญา เรียกว่า เจโตวิมุตติและปัญญาวิมุตติ[22] ซึ่งเป็นวิธีการสำหรับทำสมาบัติทั้ง 3 มีนิโรธสมาบัติ เป็นต้น รวมทั้งอภิญญา และบรรลุธรรม พิจารณาสังขาร เห็นความเกิดและความเสื่อม ด้วยอุปจารสมาธิและอัปปนาสมาธิ ปัญญาและสมาธิสลับกันไป จนบรรลุพระอรหันต์ แบบอุภโตภาควิมุตติสัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยนามกาย และเข้านิโรธสมาบัติได้ มีสมถะวิปัสสนาคู่กัน ด้วยสติประคองให้จิตตั้งมั่นในอารมณ์เดียว และสัมปชัญญะพิจารณารูปนามปัจจุบัน[23]

[22] ขุ.ป. (ไทย) 31/5/419., ขุ.ป.อ. (ไทย) 7/2/543/470.

[23] พระอธิการประกาสิทธิ์ สุจิณฺโณ (กลิ่นชื่น). "วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสติและสัมปชัญญะ เพื่อปฏิบัติกรรมฐานในพระไตรปิฎก". **วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์.** ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2566).

ภาพที่ 3 แสดงรูปแบบการเจริญเมตตาเพื่อบรรลุธรรม

การเจริญเมตตาเพื่อบรรลุอนาคามิผลและอรหัตตผล คือ การเจริญเมตตาให้เป็นวิปัสสนา ได้แก่ เมตตาเจโตวิมุตติ ถึง อนิมิตตาเจโตวิมุติ จนละสังโยชน์ 10 แบ่งเป็น 5 ข้อ ดังนี้

(1) การละสังโยชน์เบื้องต่ำ 5 (อนาคามี) พบว่า นิสสารณียสูตร ธาตุสลัด หรือธาตุที่ว่างจากอัตตา ปราศจากชีวะ ได้แก่ สลัดพยาบาทด้วยเมตตาเจโตวิมุตติ สลัดวิหิงสาด้วยกรุณาเจโตวิมุตติ สลัดอรติด้วยมุทิตาเจโตวิมุตติ ทั้ง 3 นี้ละปฏิฆานุสัย และสลัดราคะด้วยอุเบกขาเจโตวิมุตติ

(2) การละสังโยชน์เบื้องสูง 5 (อรหันต์) พบว่า อนิมิตตาเจโตวิมุตติ คือ การแผ่ด้วยเจตนาที่เป็นอุเบกขา ละกิเลส 2 ส่วน ได้แก่ (1) ละนิมิตทั้งปวง คือ ละนิมิตแห่งราคะ โทสะ โมหะ หรือละนิมิตว่าเที่ยง สุข เป็นอัตตา หรือละนิมิตว่าฌาน ญาณ อภิญญา และ (2)สลัดความเคลือบแคลงสงสัย ถอนอัสสมิมานะ ไม่เห็นว่าเป็นเราในขันธ์ 5 ด้วยอำนาจอรหัตตมรรค

(3) พรหมวิหารสู่วิมุตติ 4 และวิโมกข์ 3 พบว่า วิมุตติ 4 ชื่อ (มรรค 4 ผล 4) ได้แก่ (1) อัปปมาณาเจโตวิมุตติ คือ พรหมวิหาร 4 ในรูปภูมิ อารมณ์สัตวบัญญัติ (2) อากิญจัญญาเจโตวิมุตติ คือ อากิญจัญญายนตะ ในอรูปภูมิ (3) สุญญตาเจโตวิมุตติ คือ วิปัสสนา ในกามภูมิ อารมณ์เป็นสังขาร และ (4) อนิมิตตาเจโตวิมุตติ คือ วิปัสสนา1 อรูป 4 ในโลกุตรภูมิ อารมณ์เป็นนิพพาน ทั้งหมดเหมือนกันที่วิมุตติ แต่ต่างกันที่ภูมิและอารมณ์ และพบว่ามีความความสัมพันธ์กับวิโมกข์ 3 ในมัคคญาณ มีอนิมิตตวิโมกข์ อัปปณิหิตวิโมกข์ สุญญตวิโมกข์ (โคทัตตสูตรและวิโมกขกถา)

(4) การเจริญธรรม 11 อย่าง สิ้นอาสวะได้ ได้แก่ รูปฌาน 4 อัปปมานาเจโตวิมุตติ 4 และอรูป 3 ด้วยการปฏิบัติมี 3 แบบ ได้แก่ (1) พิจารณาว่าธรรมนี้ถูกปรุงแต่ง ไม่เที่ยง มีความดับ ปฏิบัติสมถะ

วิปัสสนาจนสิ้นอาสวะ หากยังยินดีในสมถะวิปัสสนาเป็นพระอนาคามี (2) พิจารณาด้วยความรู้ยิ่ง จนละอุปกิเลส 16 สิ้นอาสวะ และ (3) พิจารณากิจในอริยสัจ 4 มีรอบ 3 อาการ 12[24] เป็นต้น

(5) อริยสัจบรรลุอรหันต์ ในวัตถูปมสูตร ระบุว่า พิจารณาพรหมวิหารธรรมในหทัยวัตถุ(ทุกขสัจ) กิเลสที่เหลือ(สมุทยสัจ) นิพพานอุบายออก(มัคคสัจ) สลัดคืนพรหมวิหารสัญญา(นิโรธสัจ)[25]

เมตตาฌานสู่ฌานสมาบัติ 8 ในเมตตาสหคตสูตรและวิโมกขกถา[26] ระบุว่า เข้าสู่อรูปด้วยเมตตาเจโตวิมุตติ เพราะมีอารมณ์เป็น “สุภวิโมกข์” (วัณณกสิณ 4) งามเพราะปราศจากธรรมอันเป็นข้าศึกและน้อมใจไปเพื่อละรูปสัญญาเป็นต้น จึงเข้าสู่อรูปฌานไปตามลำดับจนถึงสมาบัติ 8 ได้

เมตตาฌานสู่อภิญญา จากคัมภีร์วิสุทธิมรรค ระบุว่า สภุวิโมกข์ งามเพราะอำนาจของ อาโลกสัญญา จึงเพิกแสงสว่าง หน่วงอากาสบัญญัติเป็นอารมณ์เข้าสู่อรูปได้ และวัณณกสิณ 4 เกิดสมาธินิมิตง่ายที่สุด ยกย่องให้กสิณขาว เป็นกสิณที่ประเสริฐเลิศยิ่ง จิตใจผ่องใสปราศจากถีนมิทธะ ทราบเหตุการณ์คล้ายผู้ที่ได้ฌานอภิญญา ซึ่งกสิณขาว กสิณไฟ กสิณแสงสว่าง เป็นกลุ่มเดียวกับอาโลกสัญญา เข้าฌานได้อย่างรวดเร็ว ยังทิพจักษุให้เกิด พร้อมทำอภิญญามีฌานเป็นบาทได้

รูปแบบการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ คือ การเจริญเมตตาฌาน เมตตาเจโตวิมุตติ และเมตตาอินทรีย์ภาวนา โดยพระอนาคามีที่ได้สมาบัติ 8 มีขั้นตอนปฏิบัติดังนี้

(1) เจริญเมตตาภาวนา แผ่ไปยังสัตว์ทั้ง 31 ภูมิ สว่างทุกกลุ่ม จิตแผ่ไปเป็นอัปปมัญญา

(2) เจริญเมตตาเจโตวิมุตติ 10 ทิศ เพิ่มกำลังฌานไปตามลำดับสมาบัติ 8 มีขั้นตอนดังนี้ (2.1) แผ่เมตตาเจโตวิมุตติ มีกำลังสมาธิตั้งแต่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน (2.2) จตุตถฌานสู่อรูป จะมีความสว่างเป็นปกติ น้อมอาโลกสัญญา จิตย่อมแล่นไปได้ง่าย ด้วยกำลังสุภวิโมกข์ ผ่องใสภายใน (2.3) แผ่กรุณาเจโตวิมุตติ คือ แผ่ไปยังทุกขิตสัตว์ จิตเห็นโทษของรูปเพิกอาโลกสัญญา น้อมจิตไปในอากาสบัญญัติ อยู่ในอากาสานัญจายตนสมาบัติ (2.4) แผ่มุทิตาเจโตวิมุตติ คือ แผ่ไปยังสุขิตสัตว์ จนจิตคุ้นกับการรับรู้อยู่ จึงละอากาส น้อมจิตไปในความว่าง แล้วมาจับที่จิตผู้รู้ (ปรมัตถ์) อยู่ในวิญญาณัญจายตนสมาบัติ (2.5) แผ่อุเบกขาเจโตวิมุตติ คือ แผ่ไปยังมัชฌัตสัตว์ พิจารณาว่าสัตว์อย่าปราศจากสุขที่ได้แล้ว จิตน้อมไปในอภาวบัญญัติ โล่งว่างไม่มีประมาณ น้อยนึงนิดนึงก็ไม่มี อยู่ในอากิญจัญญายตนสมาบัติ และ (2.6) จิตน้อมไปในสัญญา (ปรมัตถ์) ที่จิตรู้โล่งว่างที่สุด กว่าความว่างเปล่านั้น มีสภาพแผ่เบามากจนกล่าวว่า มีก็ไม่ใช่ ไม่มีก็ไม่ใช่ อยู่ในเนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ

(3) การทบทวนสมาบัติ 8 คือ การแผ่เมตตาเจโตวิมุตติด้วยกำลังถึงสมาบัติ 8 ทั้ง 10 ทิศ ใน 5 บุคคล รวม 50 รอบ ทำหลาย ๆ ชุดจนชำนาญ[27] วางจิตอยู่เฉพาะสัตว์ที่แผ่ให้เท่านั้น ไม่สนใจอารมณ์

---

[24] ดร.สุภีร์ ทุมทอง,**อริยสัจ 5 สูตร 14 มุม 226 บท**,(นนทบุรี:บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด,2565),หน้า 28.

[25] ม.มู. (ไทย) 12/77–78/67.,ม.มู. (ไทย) 12/77–78/67.

[26] สำ.ม. (ไทย) 19/235/174–180., สำ.ส. (ไทย) 18/349/385.,ขุ.ป. (ไทย) 31/11/2.

[27] ขุ.ป. (ไทย) 31/85/143.

แทรกหรือจิตเกิดดับ ฌานก็จะพัฒนาอย่างเร็ว จากปฐมฌาน ถึง เนวสัญญานาสัญญายตนะ ไปตามลำดับ จนรู้ชัดการเข้า–การออก ชำนาญในสภาวะอารมณ์แต่ละฌาน เรียกว่า วสีภาวะ

(4) เจริญเมตตาอินทรีย์ พิจารณาเห็นสภาพธรรมเกิดดับในขณะที่แผ่ กำลังวิปัสสนาจะพอกพูนตามลำดับของอินทรีย์ 5 พละ 5 โพชฌงค์ 7 และอริยมรรคมีองค์ 8 จนละกิเลสมีปฏิฆะ กามราคะได้เด็ดขาด เป็นพระอนาคามี ผู้ได้สมาบัติ 8 จึงเข้านิโรธสมาบัติได้ เมื่อปฏิบัติต่อไป จะเริ่มละกิเลสละเอียดได้แก่ รูปราคะ อรูปราคะ มานะ อุทธัจจะ และอวิชชา เรียกว่า สังโยชน์เบื้องสูง 5 ได้

(5) การฝึกเข้านิโรธสมาบัติ คือ พัฒนากำลังของสมถพละและวิปัสสนาพละ อธิษฐานเข้าและเพิ่มเวลาการเข้าอยู่ จะทำต่อเมื่อปรากฏการดับนิโรธสมาบัติตามธรรมชาติได้หลายครั้ง การฝึกด้วยการทบทวนฌานสมาบัติ 8 เป็นวสีภาวะ อินทรีย์ 5 เต็มฐาน จึงจะทำให้การอธิษฐานสำเร็จผลได้

วิธีเข้านิโรธสมาบัติ อธิษฐาน “ขอให้ภายในบัลลังก์นี้ เข้าสู่นิโรธสมาบัติด้วยเทอญ” เริ่มจากแผ่เมตตาฌานแล้วขยายจิตออกเป็นอัปปมัญญา แผ่เมตตาเจโตวิมุตติ แผ่เมตตาอินทรีย์ทิศเดียวแบบละเอียดเข้าสมาบัติ 8 ด้วยวสี 5 โดยเข้าปฐมฌาน แล้วออกมาพิจารณาสังขาร เข้าทุติยฌาน (ระงับวจีสังขาร) ออกพิจารณาฯ เข้าตติยฌาน ... เข้าจตุตถฌานด้วยสุภวิโมกข์ (ระงับกายสังขาร) ... เข้าอากาสานัญจายตนะ ... วิญญานัญจายตนะ... เข้าอากิญจัญยายตนะ (ออกมาทำบุพพกิจ 4 ได้แก่ พิจารณารักษาบริขาร การรอคอยแห่งสงฆ์ พุทธฎีการับสั่งให้หา และอายุเหลือเกิน 7 วัน) เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนะ รู้สลับไม่รู้ รู้ว่างแคบชัด จิตลงละเอียดถึงที่สุดคล้ายอยู่ในหทัยวัตถุ จนเข้าสัญญาเวทยิตนิโรธ (ระงับจิตตสังขาร) ดับสัญญาเวทนา[28] ไม่มีอารมณ์ใด ขึ้นรับอารมณ์ ผลจิตเกิด 1 ขณะ วิธีการสลับกันระหว่างฌานกับการพิจารณา เป็นเจโตวิมุตติ–ปัญญาวิมุตติ เรียก ยุคนัทธนัย

ภาพที่ 4 แสดงรูปแบบการเจริญวิปัสสนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโภธสมาบัติ

[28] วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี, **คู่มือการศึกษา พระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 4 วิถีสังคหวิภาค**, พิมพ์ครั้งที่ 7, (นครปฐม: มูลนิธิแนบมหานีรานนท์, 2559), หน้า 100–103.

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

พบว่า จุดเชื่อมต่อเมตตาฌานสู่อรูป ถึงสมาบัติ 8 เข้านิโรธสมาบัติได้ จากคัมภีร์พระอภิธรรมระบุว่า จุดเชื่อมรูปฌานสู่อรูป เข้าด้วยกสิณ 9 (เว้นอากาสกสิณ) เท่านั้น และพบงานวิจัยระบุถึงอานาปานสติสามารถเข้าฌาน 1–8 และเข้านิโรธสมาบัติได้ แต่ยังไม่มีงานวิจัยใดที่ระบุว่า พรหมวิหาร 4 ที่เป็นสัตวบัญญัติ ได้สมาบัติ 8 เพื่อนิโรธสมาบัติ ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษา พบว่า เข้าสู่อรูปด้วยเมตตาเจโตวิมุตติได้ เพราะมีอารมณ์เป็น “สุภวิโมกข์” (วัณณกสิณ 4) เห็นว่างาม เพราะปราศจากธรรมอันเป็นข้าศึกและน้อมใจไปเพื่อละอาโลกสัญญา จึงเข้าสู่อรูปตามลำดับจนถึงสมาบัติ 8 ได้ ซึ่งอาโลกสัญญา (แสงสว่าง) สามารถเข้าฌานได้รวดเร็ว ยังทิพจักษุให้เกิด พร้อมทำอภิญญามีฌานเป็นบาทได้ (เมตตาสหคตสูตร วิโมกขกถา และคัมภีร์วิสุทธิมรรค)

อนิมิตตาเจโตวิมุตติ คือ ขั้นสูงสุดของเจโตวิมุตติ เจริญด้วยวิปัสสนาเพื่อถอนภาวะสัตว์ ละนิมิตจากฌาน ญาณ อภิญญา รวมทั้งนิมิตว่าเที่ยง สุข เป็นตัวตน มีวิชชารู้แจ้งว่าไม่มีเครื่องหมาย ไม่มีรูปนิมิต ไม่มีราคนิมิต ไม่มีโทสนิมิต ไม่มีโมหนิมิต เพราะนิมิตทั้งปวงล้วนปรุงแต่งจากอวิชชาเห็นผิดว่ามีบุคคลตัวตน จึงถอนอัสสมิมานะได้ เป็นเจโตสมาธิที่ไม่มีนิมิต จนจิตว่างจากอาสวะ มี 2 ได้แก่ คนที่จะกลับไปไม่ว่างอีก กิเลสกำเริบ (กุปปา) และคนที่ว่างเด็ดขาดไม่มีนิมิตจะยึดถือ (อกุปปา) จิตย่อมผ่องใสไร้กิเลสอยู่ในเวลานั้น เรียกว่า ปรมานุตตรสุญญตา หรือ อรหัตตผลเจโตวิมุตติ

พระอนาคามีปฏิบัติเพื่อบรรลุอรหันต์ด้วยอริยสัจ 4 ให้พิจารณาพรหมวิหารธรรมในหทัยวัตถุเป็นทุกขสัจ มีความสัมพันธ์กับการเข้านิโรธสมาบัติ และจิตตชวาโย ธาตุภายในภายนอก กล่าวคือ การเข้านิโรธสมาบัติจะเข้าฌานสลับพิจารณาธรรม ตั้งแต่ ปฐมฌาน ถึง เนวสัญญานาสัญญายตนะ เป็นเจโตวิมุตติสลับปัญญาวิมุตติ จนดับสัญญาเวทนา ก่อนดับเป็นเจโตวิมุตติที่สลัดคืนพรหมวิหารสัญญา (นาม) ในหทัยวัตถุ (รูป) เข้าสู่นิโรธ ดับจิตตสังขารทั้งหมด ไม่รับอารมณ์ นี้เป็นการละกิเลสให้เบาบางด้วยสมถะวิปัสสนาจัดเป็นมัคคสัจ จึงเข้าสู่อรหัตตผลได้ (วิวัฏฏะ) และการพิจารณาธรรมในหทัยวัตถุขณะเจริญเมตตานั้น ยังสัมพันธ์กับจิตตชวาโย คือ ธาตุลมที่เกิดจากจิตเป็นสมุฏฐาน ด้วยการปรุงเมตตาแผ่เคลื่อนออกจากจิต (หทัยวัตถุ) ส่งกุศลไปยังสรรพสัตว์ใน 10 ทิศ ไปในอากาศธาตุสู่อนันตจักรวาล ด้วยสัมมาทิฏฐิของอริยมรรค จะสลัดคืนสัญญา สลัดคืนภาวะสัตว์ (ภพภูมิ) สลัดคืนนิมิตภาวะ ฌาน ญาณ อภิญญา ถอนอวิชชา เห็นสักแค่ธรรมธาตุภายในภายนอก

อภิปรายผล

1) การเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติ พบว่า ส่วนต่างที่เป็นลักษณะเฉพาะของการเจริญเมตตาเพื่อบรรลุธรรม จากยุคนัทธกถา มี 2 นัย ได้แก่ (1) สมถยานิก คือ การเจริญเมตตาฌานสงบกิเลส แล้วจึงพิจารณาองค์ฌาน ขันธ์ 5 อริยสัจ 4 โดยความเป็นไตรลักษณ์ และ (2) ยุคนัทธนัย คือ การเจริญเมตตากับวิปัสสนาคู่กัน ด้วยอาการ 16 มีอาการละ หลีก หลุดพ้นด้วยสมถะ–วิปัสสนา เป็นต้น วิธีนี้สำหรับเข้าสมาบัติ อภิญญา และบรรลุธรรม เช่น การแผ่เมตตาเจโตวิมุตติ ถึง อุเบกขาเจโตวิมุตติ ทำให้หลุดพ้น 2 ส่วน บรรลุพระอรหันต์ อุภโตภาควิมุตติ เข้านิโรธสมาบัติได้ ผู้สัมผัสวิโมกข์ 8 ด้วยนามกาย

2) การเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ พบว่า มีความเห็นสอดคล้องว่าการเจริญเมตตาเพื่อละสังโยชน์ 10 โดยรวบรวมข้อมูลวิจัยผล พบว่า นิสสารณียสูตร ว่าด้วยธาตุสลัดหรือธาตุที่ปราศจากภาวะสัตว์ ได้แก่ เมตตาเจโตวิมุตติ กรุณาเจโตวิมุตติ มุทิตาเจโตวิมุตติ ทั้ง 3 นี้ ละปฏิฆานุสัย ส่วนอุเบกขาเจโตวิมุตติ ละราคะทั้ง 3 เมื่อละกามราคะ ปฏิฆะเด็ดขาด บรรลุอนาคามิผล และอุเบกขาเจโตวิมุตติกับอนิมิตตาเจโตวิมุตติ ทั้ง 2 นี้ ละรูปราคะ อรูปราคะ ละนิมิตทั้งปวง ถอนอัสสมิมานะ อุทธัจจะ อวิชชาได้ ยังพบว่า มีความสัมพันธ์กับวิโมกข์ 3 ในมัคคญาณ มีอนิมิตตวิโมกข์เป็นประธาน รวมถึงอัปปณิหิตวิโมกข์และสุญญตวิโมกข์ (โคทัตตสูตรและวิโมกขกถา) และสิ้นอาสวะด้วยการพิจารณาธรรม 11 ได้แก่ รูปฌาน 4 อัปปมาณาเจโตวิมุตติ 4 และอรูป 3 เช่น พิจารณาว่าถูกปรุงแต่ง ไม่เที่ยง ดับไป เจริญมรรคด้วยสมถะวิปัสสนาจึงพ้นทุกข์ได้ แต่ยินดีติดใจในสมถะวิปัสสนาจึงอยู่ในภูมิพระอนาคามี

ตารางที่ 1 แสดงการเจริญเมตตาเข้าสู่สมาบัติ 8 พร้อมละสังโยชน์ และบรรลุธรรม

มัคควิธี (เหตุ)	**เจโตวิมุตติ (ฌาน)**	**ปัญญาวิมุตติ (ญาณ)**	**ละสังโยชน์**
เมตตา กรุณา มุทิตา	ปฐมฌาน ทุติย. ตติย.	พยาบาท วิหิงสา อรติ	***<u>สมถยานิก</u>*** สมถะสู่วิปัสสนา
อุเบกขา	จตุตถฌาน	ข่มราคะ	
เมตตาเจโตวิมุตติ**	*สุภวิโมกข์-อาโลกสัญญา*	ละพยาบาท	***<u>ยุคนัทธนัย</u>*** (สลับ) สัง.ต่ำ 5 (อนาคามี) ละปฏิฆะ-กาม
กรุณาเจโตวิมุตติ	อากาสานัญจายตน	ละวิหิงสา (เบียดเบียน)	
มุทิตาเจโตวิมุตติ	วิญญานัญจายตน	ละอรติ (ริษยา)	
อุเบกขาเจโตวิมุตติ	อากิญจัญญายตน	ละราคะ 3	สัง.สูง5 (อรหันต์) ละรูป อรูป มานะ อุทธัจจะ อวิชชา
อนิมิตตาเจโตวิมุตติ	เนวสัญญานาสัญญายตน	ละนิมิตทั้งปวง	
ถอนอัสสมิมานะ		ละสงสัย-อวิชชา	

3) รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ พบว่า รูปแบบการเจริญเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ คือ กระบวนการฝึกจิตด้วยเมตตาเป็นต้น เพื่อเกิดปัญญาละกิเลส พร้อมทั้งพัฒนาสมาธิถึงระดับสมาบัติ 8 โดยผู้ปฏิบัติต้องมีสัมมาทิฏฐิจากการเจริญสติปัฏฐานภาวนา พร้อมด้วยอนุสสติ 6 มีรูปแบบดังนี้ สัมมาทิฏฐิ + อนุสสติ 6 –> เมตตาฌาน –> เมตตาเจโตวิมุตติ (10 ทิศ) –> เมตตาอินทรีย์ ฝึกจนละกามราคะปฏิฆะ ดับนิโรธสมาบัติได้ จึงจะฝึกเข้าอยู่ ด้วยการทวนฌานสมาบัติ 8 เป็นวสีภาวะ พัฒนาสู่สัมโพชฌงค์ 7 เห็นความสัมพันธ์กับองค์ฌาน 5 ละกิเลส

เบาบาง จึงอธิษฐานและเพิ่มเวลาการเข้า (บทสัมภาษณ์ พระภาวนาพิศาลเมธี วิ. พระวิปัสสนาจารย์ ศูนย์ปฏิบัติธรรม ธรรมโมลี นครราชสีมา)

สรุป

การบรรลุธรรมเป็นพระอริยบุคคล ด้วยการเข้าถึงความหลุดพ้น 2 ส่วน เรียกว่า “อุภโตภาควิมุตติ” คือ ด้วยกำลังของสมาธิที่เป็นเจโตวิมุตติ (สมาบัติ 8) และหลุดพ้นด้วยปัญญา (แจ้งอริยสัจ 4) กำลังจิตของผู้เจริญวิปัสสนาที่มีเจโตจึงมีกำลังสมาธิละเอียดกว่าวิปัสสนาธรรมดา เป็นอุเบกขาจึงเข้าอรูปฌานได้ สามารถเพิกถอนกิเลสกำจัดอวิชชาได้ การสำรอกราคะ จัดเป็นเจโตวิมุตติ และการสำรอกอวิชชาจัดเป็นปัญญาวิมุตติ ซึ่งพระโพธิสัตว์ทุกพระองค์ ต้องอาศัยเมตตาที่เป็นอัปปมัญญานี้ในการสะสมบารมี 10 ให้บริบูรณ์ จึงตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ จึงกล่าวได้ว่า เมตตาเป็นมารดาของโลก เมตตาเป็นบ่อแห่งนิพพาน จึงจะสามารถเสวยรสชาติอันชุ่มชื่น เย็นฉ่ำ แห่งนิพพานที่จะปรากฏขึ้นมาได้ กระบวนการของนิโรธสมาบัติ หรือ สัญญาเวทยิตนิโรธ หรือวิโมกข์ 8 หรือ อนุปุพพวิหาร คือ ดับสัญญาและเวทนา หรือระงับสังขาร 3 หรือการดับจิต เจตสิก จิตตชรูป ซึ่งนิโรธสมาบัติเป็นสมาบัติที่มีความพิเศษ ไม่สามารถเกิดได้อย่างสาธารณะทั่วไป เฉพาะพระอนาคามีและพระอรหันต์ที่ชำนาญสมาบัติ 8 และระงับสังขาร 3 ด้วยกำลังของสมาธิและปัญญาได้เท่านั้น โดยกำลังความสามารถทั้ง 2 ส่วน คือ สมถพละ อันได้แก่ สมาธิจริยา 9 และวิปัสสนาพละ อันได้แก่ ญาณจริยา 16 โดยความชำนาญในวสีภาวะ ลำดับการเข้านิโรธสมาบัติ ด้วยการเจริญสมถะและวิปัสสนาควบคู่กันไป เรียกว่า ยุคนัทธนัย เริ่มจากเข้าปฐมฌาน ออกมาแล้วพิจารณาสังขารทั้งหลาย สลับกันจนถึง เนวสัญญานาสัญญายตนสมาบัติ จนเข้าสู่การดับสัญญาเวทนา ขณะนั้นไม่มีอารมณ์ใด ๆ ขณะออกรับผลจิตของตน 1 ขณะจิต วิเคราะห์ว่า เป็นรูปแบบการเข้าเจโตวิมุตติสลับกับปัญญาวิมุตติ จนก่อนดับรับเนวสัญญานาสัญญยตนะ จัดเป็นเจโตวิมุตติ ขณะดับสัญญาเวทนา จิตไม่เกิดไม่ดับ จึงไม่สามารถจัดเป็นโลกียะหรือโลกุตตระ คงเหลือรูปที่รักษาไว้ด้วยกรรม อุตุ อาหาร เมื่อออกมารับผลจิต 1 ขณะ จัดเป็นปัญญาวิมุตติ เข้าได้เฉพาะภูมิที่มีขันธ์ 5 และเข้าได้ 7 วัน

ความแตกต่างของสมาบัติ 3 มีลักษณะเฉพาะ ได้แก่ ฌานสมาบัติ คือ การเข้าอยู่ในฌานจิต เสวยฌานสุข รับอารมณ์เป็นองค์ฌานที่เข้าถึง เข้าได้ 1–2 วัน เฉพาะฌานลาภีบุคคลทั้งปุถุชนและอริยชน ผู้มีความชำนาญในวสีภาวะ 5 จึงสามารถเข้าอยู่ในรูปฌาน 4 และ อรูปฌาน 4 เรียกว่า ฌานสมาบัติ 8 ผลสมาบัติ คือ การเข้าถึงหรือการเข้าอยู่ในอริยผลจิต เสวยโลกุตตรสุข มีอารมณ์พระนิพพาน เข้าได้ตั้งแต่พระโสดาบันขึ้นไป เข้าได้เฉพาะผลจิตขั้นสุดท้ายที่ตนถึง สำหรับพระอริยเจ้าที่ไม่ได้ฌาน ก็สามารถเข้าได้ด้วยพลวอุปจารสมาธิ การตายในฌานได้เฉพาะพระอรหันต์เท่านั้น สรุปว่า แบ่งได้ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ว่าโดยบุคคล คือ สมาบัติ 3 จะเกิดกับฌานลาภีบุคคลที่มีความชำนาญเป็นวสีภาวะ กล่าวคือ ปุถุชนเข้าได้เฉพาะฌานสมาบัติ พระอริยบุคคลเข้าผลสมาบัติได้ พระอนาคามีและพระอรหันต์ที่ได้สมาบัติ 8 พร้อมด้วยสมถพละและปัญญาพละ จึงเข้านิโรธสมาบัติได้ ส่วนพระอริยบุคคลที่ไม่ได้ฌาน จะเข้าได้ด้วยกำลังของพลวอุปจารสมาธิและได้รับการฝึก (2) ว่าโดยอารมณ์ คือ ฌานสมาบัติมีองค์ฌานเป็นอารมณ์ (โลกียะ) ผลสมาบัติมีนิพพานเป็นอารมณ์ (โลกุตตระ) นิโรธสามาบัติขณะดับไม่มีอารมณ์ใด ๆ ไม่เป็นโลกียะ

และโลกุตตระ (3) ว่าโดยกำลัง คือ ฌานสมาบัติเป็นสมถพละ ผลสมาบัติเป็นวิปัสสนาพละ นิโรธสมาบัติเป็นทั้งสมถพละและวิปัสสนาพละ (4) ว่าโดยเวลา คือ ฌานสมาบัติตามเวลาอธิษฐาน ผลสมาบัติเข้าอยู่ 1–2 วัน นิโรธสมาบิติเข้าได้ไม่เกิน 7 วัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หรือมหาเถรสมาคม เจ้าคณะผู้ปกครองในระดับต่าง ๆ อบรมคณะพระวิปัสสนาจารย์ นำรูปแบบนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ทั้งภาคปริยัติสู่ภาคปฏิบัติ และการเผยแผ่ เพื่อให้รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ เกิดผลในการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง และยั่งยืนสืบต่อไปในอนาคต

2) รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ ควรมีการนำหลักการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มาประยุกต์ใช้ในการเผยแผ่ด้านอื่น ได้แก่ ผู้ปฏิบัติธรรม ประชาชนทั่วไป ทุกเชื้อชาติ เพื่อเป็นการปลูกศรัทธาและปรับทิฏฐิ มีความรู้ ความเข้าใจ เพื่อสามารถเข้าถึงพระสัทธรรมได้

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษากระบวนการเจริญวิปัสสนาภาวนาแบบเมตตาเจโตวิมุตติเพื่อความสิ้นกรรม

2) ศึกษากระบวนการเจริญวิปัสสนาแบบสมถยานิกเพื่อเข้านิโรธสมาบัติ

เอกสารอ้างอิง

พระภาวนาพิศาลเมธี วิ.. **ลำดับการปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 แนวธัมมานุสารี.** (กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, 2565.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ). **วิปัสสนานัย เล่ม 2**. พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสโม) ตรวจชำระ. แปลและเรียบเรียงโดย พระคันธสาราภิวงศ์. กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาส์นไทย การพิมพ์, 2555.

พระอธิการประกาสิทธิ์ สุจิณฺโณ (กลิ่นชื่น). “วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสติและสัมปชัญญะ เพื่อการปฏิบัติกรรมฐานในพระไตรปิฎก”. **วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์**. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2566).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. 2500.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, 2506.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี. **คู่มือการศึกษา พระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 4 วิถีสังคหวิภาค.** พิมพ์ครั้งที่ 7. นครปฐม: มูลนิธิแนบมหานีรานนท์, 2559.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

An Application of Titthadhammikatthapayochana Principle of Farmer in Sawead Sub-district, ThaChang District, Surat Thani Province

นิลุบล เผือกเดช, Nilubon Phueakdet[1]
โสภณ ขำทัพ, Sophon Khumtrup[2]
สุจิตรา ทิพย์บุรี, Sujittra Tipburi[3]
พระครูบวรชัยวัฒน์, Phrakhrubowonchaiwat[4]
E-mail: sophonkhumtrup@gmail.com

Received: *Jury 13, 2023* **Revised:** *June 22, 2024*
Accepted: *June 26, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2) ศึกษาหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ และ 3) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลคำสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) การดำเนินชีวิตของเกษตรกร เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนควบคู่ไปกับการพัฒนาความสุข ทั้งของตน ผู้อื่น และคนหมู่มาก เป็นผลดีทั้งแก่ตน ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม เกษตรกร

---

[1] พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช Buddhist studies for Development, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus.

[2] อาจารย์ พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช Buddhist studies for Development, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus.

[3] อาจารย์ พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช Buddhist studies for Development, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus.

[4] อาจารย์ พุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช Buddhist studies for Development, Mahamakut Buddhist University, Srithammasokkaraj Campus.

ผู้ดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้จะเป็นทั้งคนดี คนเก่ง และมีความสุข เนื่องจากทุกองค์ประกอบของชีวิตคือ ร่างกาย จิตใจ สังคม และสิ่งแวดล้อมได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน 2) ทิฏฐธัมมิกัตถะ เป็นหลักธรรมสำคัญทางเศรษฐกิจในพุทธศาสนาหมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง คือ (1) อุฏฐานสัมปทา ความขยันหมั่นเพียร คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน, (2) อารักขสัมปทา การรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียร, (3) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย, (4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิต หรือเรียกว่า “หัวใจเศรษฐี” คือ อุ อา กะ สะ 3) การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร คือ (1) ความหมั่น ในการรับรู้การประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนตนให้มีความชำนาญและรู้จริงในกิจการงาน, (2) การรักษา มีความเข้าใจ ความพึงพอใจในการใช้ปัญญาเป็นหลักคิดพิจารณาและคิดคำนวณเสมอ, (3) การคบหามิตร ที่ต้องมีเพื่อนที่ดีสนับสนุน ช่วยเหลือ แนะนำสิ่งดีๆ และสามารถนำหลักธรรมในพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ได้, (4) การเลี้ยงชีวิต ที่ต้องรู้จักใช้จ่ายทรัพย์เพื่อเลี้ยงชีวิตอย่างสมเหตุสมผลสอดคล้องกับหลักโภคสุข องค์ความรู้ที่ได้จาการวิจัย ออกมาเป็น “UAKS Model”

คำสำคัญ : ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์, การดำเนินชีวิต, เกษตรกร

Abstract

This research paper focuses on the following objectives: 1) to study lifestyle of Agriculturist, 2) to study *Diṭṭhadhammikatthapayojana* and 3) to analyze application of *Diṭṭhadhammikatthapayojana* in lifestyle of farmer iin Sawaid Subdistrict, Thachang district, Surat Thani province. It was qualitative research done by taking data from in–depth interviews by purposive sampling method for 10 key informants using descriptive type of content analysis and analytic description.

The results were found that: 1) The lifestyle of farmers covers a sustainable development with happiness growth of oneself, others, and the masses, it is the good for individual, others, the environment and society. Those farmers followed this way will become good, skillful and happy person for all component of life, physical, mental, social and environmental conditions will be developed at the same time, 2) *Diṭṭhadhammikatthapayojana* is a key economic doctrine in Buddhism. The four current benefits were as follows: (1) *Uṭṭhānasampadā or* being diligent in performing duties, (2) *Ārakkhasampadā* or endowing with property preservation, knowing how to protect and preserve their wealth, and the work done with diligence by oneself, (3) *Kalyanamittatā* or being friendly with good people, knowing how to determine the person in the original places, (4) *Samajīvitā* or having a proper life, knowing how to determine income and expenses for living. This was known as ‘The heart of a millionaire’ with 4 abbreviations: U, Ā, Ka, Sa. 3) An application of

Diṭṭhadhammikatthapayojana in lifestyle of farmers at Sawaid subdistrict, Thachang district, Surat Thani province was as follows: (1) *Uṭṭhānasampadā*: Farmers must work honestly, training yourself to be proficient and know the truth about the work to do, (2) *Ārakkhasampadā*: Farmers must focus on a will or contentment, and always use knowledge as the basis for consideration and calculation, (3) *Kalyanamittatā*: Farmers must associate with good friends to support and correct advices, helping them in needed times of and faith in Buddhism, (4) *Samajīvitā*: Farmers must know how to spend their money reasonably for living based on the principle of worldly happiness.

Keywords: *Diṭṭhadhammikatthapayojana*, lifestyle, Agriculturist

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วทางเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันได้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจตกต่ำอยู่ทั่วโลก ทำให้ภาคเกษตรกรรมซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย ได้แก่ ปัญหาด้านผลผลิต ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านผลิตภัณฑ์ ปัญหาด้านการพัฒนาสินค้าและการบริการ ปัญหาด้านการบริหารจัดการสมัยใหม่ การขาดแคลนเงินทุน รวมทั้งขาดการเชื่อมโยงการส่งเสริมระหว่างหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งสถาบันวิจัย สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน เป็นต้น เกษตรกรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทั้งธุรกิจการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตร เพื่อให้สามารถอยู่รอดและเติบโตได้ในสภาวการณ์ของการแข่งขันที่รุนแรงทางธุรกิจจากทั่วโลก ที่จะต้องเผชิญกับปัญหาด้านการผลิต การตลาด การบริหารงาน การเงินและการบัญชี และทรัพยากรบุคคล เป็นต้น รวมไปถึงปัญหาการเพิ่มผลผลิตในเรื่องคุณภาพและต้นทุนต่างๆ อันจะก่อให้เกิดความอ่อนแอทางด้านเสถียรภาพการดำเนินชีวิตของเกษตรกร เช่น สภาพความคล่องทางด้านการเงินของเกษตรกร รวมไปถึงความมั่นคงของการทำการเกษตร เป็นต้น สังคมเกษตรกรไทยก็เช่นกันจำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้เข้ากับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคเทคโนโลยี ด้วยการพัฒนาสมรรถนะของเกษตรกรให้มีคุณภาพ และมีการเรียนรู้ทางทักษะเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งสร้างพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ และเพิ่มความรับผิดชอบต่อส่วนรวมให้มากยิ่งขึ้น การพัฒนาจึงมุ่งเน้นไปที่ “การดำเนินชีวิตของเกษตรกร” มากยิ่งขึ้น รวมถึงการปรับปรุงโครงสร้างของการเกษตร การพัฒนาระบบการบริหารงาน ทรัพยากรบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ในส่วนราชการ เพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างหลากหลาย ให้สอดคล้องกับสภาวะในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ รวมไปถึงนวัตกรรมยุคใหม่ที่เป็นองค์ประกอบสนับสนุนการบริหารงานของเกษตรให้ประสบผลสำเร็จ[5]

[5] นพดล สุวรรณสุนทร. **หลักการบริหารงานสมัยใหม่ ประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักพุทธธรรม**. สุพรรณบุรี : วิทยาลัยการอาชีพสองพี่น้อง. 2555. หน้า 1.

สภาพปัญหาการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในสังคมไทยยังคงเป็นไปด้วยความยากลำบาก และยากจนอยู่ ซึ่งภาคการเกษตรของไทยยังคงมีปัญหาต่างๆ ดังเช่น จำนวนครัวเรือนประชากรเกษตรมีแนวโน้มลดลง 0.09% ต่อปี (สถิติในปี 2560 มีจำนวน 5.71 ล้านครัวเรือน) รายได้ไม่เพียงพอต่อประชากรเกษตรเป็นหนี้ จำนวนประชากรเกษตรลดลงอย่างต่อเนื่อง และแรงงานประชากรเกษตรมีผู้สูงอายุมากขึ้น ส่งผลให้ขาดแคลนแรงงานภาคการเกษตร สภาพปัญหาดินที่เกิดตามสภาพธรรมชาติเพิ่มขึ้น เช่นดินเปรี้ยว ดินเค็ม การชะล้างของพื้นที่ลาดชัน สภาพปัญหาดินที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่มขึ้น (ดินปนเปื้อน) เกษตรกรจำนวนมากไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน พื้นที่ชลประทานมีไม่เพียงพอต่อการทำเกษตร โดยเพิ่มขึ้นปีละประมาณ 3.5 แสนไร่ สถาบันเกษตรส่วนใหญ่ยังไม่เข้มแข็ง บางส่วนขาดโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการที่ดี ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการเงิน การตลาด และองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีการเกษตร[6] ซึ่งทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2565 – 2569) ได้เน้นความต่อเนื่องกับแผนพัฒนาที่ผ่านมา โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างสมดุล มีการรวมกลุ่มเป็นสถาบันเกษตรกรในชุมชนต่างๆ เพื่อผลักดันให้สามารถดำเนินงานในรูปของธุรกิจเกษตรที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ โดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาขยายผล[7] และประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นการปฏิบัติตนเพื่อการรู้แจ้งทั้งทางโลกและทางธรรม นั้น จะประกอบด้วยการเรียนรู้ ฝึกฝน อบรม และพัฒนาตนเพื่อบรรลุถึงผลอันเป็นความสุขตามต้องการในปัจจุบัน เรียกว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 หรือหลักการที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน เป็นหลักที่บอกว่ามนุษย์ต้องพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และจะต้องทำการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาด้วยความไม่ประมาท การนำหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ 4 คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขในปัจจุบัน ได้แก่ อุฏฐานสัมปทา ขยันหมั่นเพียรทำงาน อารักขสัมปทา คุ้มครองรักษาทรัพย์ กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร และสมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม[8] มาเพื่อการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ทำให้เกิดความสุขมากขึ้น ซึ่งเกษตรกรตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นกลุ่มเกษตรกรในหมู่บ้านขนาดใหญ่ มีประชาชนส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีศาสนาอย่างเคร่งครัด โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางรวมจิตใจของเกษตรกรตำบลเสวียด และรวมทั้งใช้ประกอบกิจกรรมพิธีกรรมต่างๆ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาจึงมีอิทธิพลเป็นอย่างมากใน การดำเนินชีวิตประจำวันของ

---

[6] สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร์. **การปฏิรูปภาคการเกษตร พ.ศ. 2560 วาระที่ 14, สรุปการปฏิรูปภาคเกษตร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2561.

[7] สำนักนายกรัฐมนตรี. **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2565–2569)”**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565.

[8] องฺ.อฏฐก. (ไทย) 23/144/289.

เกษตรกรตำบลเสวียดในทุกด้าน ตลอดจนการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมคำสอนหรือบทบัญญัติในทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมหรือความจริงอันสูงสุด

ดังที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัย ด้วยคาดหวังไว้ว่าการศึกษาวิจัยได้มีส่วนเข้าไปช่วยแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมและพัฒนาความมั่นคงทางด้านจิตใจของเกษตรกรให้มีความเข็มแข็งที่จะนำชีวิตสู่ความสำเร็จสูงสุดในการทำธุรกิจภาคเกษตรกรรมให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป และยังสามารถนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรให้มีความสุข และรู้แนวทางในมรรควิถีของการสร้างความสุข อีกทั้งยังสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในทุกส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐและภาคเอกชน จึงกล่าวได้ว่าภาวการณ์ของปัญหาที่เกษตรกรไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบันโดยรวมนั่นคือ ความทุกข์ ซึ่งเป็นผลมาจากสภาพปัญหาในการดำเนินชีวิตนั่นเอง” โดยผู้วิจัยหวังว่าผลการวิจัยจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตของเกษตรกร และพัฒนาชุมชนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและสิ่งแวดล้อมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) การดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์

3) วิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบวิจัยเอกสาร (Documentary research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยวิธีการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 ท่าน ระหว่างเดือนมิถุนายน 2565 – เดือนเมษายน 2566 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์เขียนอธิบาย (Descriptive Analysis) มีระเบียบแบบแผน (Inductive Method) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด โดยมีขั้นตอนการทำวิจัยดังนี้

1) การสำรวจเอกสารโดยศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเผยแผ่ทางด้านการรับรู้ ความเข้าใจ และนำไปใช้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้เป็นระบบทางวิชาการ และศึกษาเอกสารปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาและอรรถกถา ศึกษาเอกสารทุติยภูมิ คือเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทิศทางการพัฒนาของแผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 และฉบันที่ 13 รูปแบบ วิธีการ และเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามแผนยุทธศาสตร์การเกษตรและสหกรณ์ และเอกสารทางวิชาการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2) การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้วิจัยมีหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อติดต่อขออนุญาตสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน และไปสัมภาษณ์ตามกำหนดที่ท่านสะดวก ตรงตามเวลาและวันนัดที่ระบุไว้ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ขออนุญาตถ่ายภาพและบันทึกเทปการให้สัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำเทปบันทึกการสัมภาษณ์มาถอดความสาระสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลและบันทึกประเด็นการสัมภาษณ์

3) นำเสนอผลการวิจัยการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้จากการวิจัย การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำรา เอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วเรียบเรียงตามประเด็นเพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยวิเคราะห์ข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาประกอบบริบทงานวิจัย การลดข้อความที่ซ้ำซ้อน และรักษาสำนวนเดิมให้มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. การดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า องค์การอนามัยโลก ได้ให้ความหมายไว้ว่า การดำเนินชีวิตเป็นแบบแผนของการแสดงพฤติกรรมของบุคคลซึ่งเป็นไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ และความสามารถในการเลือกแสดงพฤติกรรมนั้น นอกจากนั้นแล้วการดำเนินชีวิตยังเป็นลักษณะนิสัยหรือแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีความคงที่ภายใน ซึ่งสะท้อนทัศนคติและค่านิยมของบุคคล หรือวัฒนธรรม ทั้งในเรื่องที่อยู่อาศัย ลักษณะครอบครัว ขนบธรรมเนียมประเพณี การประกอบอาชีพ สุขวิทยาส่วนบุคคล ค่านิยมทางสังคมและองค์กร การดำเนินชีวิตจึงเป็นตัวแทนผลรวมของการเลือก และการกรทำของบุคคลเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมที่มีอิทธิพลที่สุดต่อภาวะสุขภาพ[9] การดำเนินชีวิตของเกษตรกร เป็นแบบมีการพัฒนาที่ยั่งยืน คือการดำเนินชีวิตที่มีลักษณะควบคู่ไปกับการพัฒนาความสุข เป็นความสุขทั้งของตน ของผู้อื่น และของคนหมู่มาก เป็นผลดีทั้งแก่ตน ผู้อื่น สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติ เกษตรกรผู้ดำเนินชีวิตตามแนวทางนี้จะเป็นทั้งคนดี คนเก่ง มีความสุข และมีความยั่งยืน เนื่องจากทุกองค์ประกอบของชีวิตคือร่างกาย จิตใจ สังคม ธรรมชาติ และวัตถุได้รับการพัฒนาไปพร้อมกัน ส่วนประโยชน์การดำเนินชีวิตของเกษตรกรในพระพุทธศาสนามี 3 ประการ คือ ประโยชน์เพื่อตน ประโยชน์เพื่อผู้อื่น และประโยชน์เพื่อส่วนรวมในสังคม ดังนี้

1) ประโยชน์เพื่อตนเอง อัตตัตถะเป็นกรอบการดำเนินชีวิตเพื่อตนเองเรียกว่า “ประโยชน์ส่วนตน[10]” เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อหวังประโยชน์ในส่วนตน ได้อาศัยหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือรับรู้ถึงหลักการที่นำพาชีวิตของตนให้ประสบความสำเร็จ แล้วจึงนำพาชีวิตผู้อื่น เช่น เกษตรกรที่ประสบ

[9] United Nation. **Quality of Life in the ESCAP Region**. New York, USA. 1995, (n.p.).

[10] ที.ปา. 11/274/197.

ความสำเร็จในชีวิตย่อมมีหลักคุณธรรมอยู่ตลอด แล้วแนะนำให้คนอื่นประพฤติปฏิบัติตามเช่นเดียวกับตน ซึ่งเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อได้บรรลุผลประโยชน์ส่วนตน

2) ประโยชน์เพื่อผู้อื่น ปรัตถะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อการช่วยเหลือผู้อื่นที่เรียกว่า “ปรัตถะประโยชน์แก่ผู้อื่น”[11] เป็นข้อที่เกี่ยวกับความเข้าใจและความมีเมตตาต่อผู้อื่น โดยการแนะนำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นด้วยความเมตตา เช่น เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการเกษตร ได้รับการยกย่องให้เป็นปราชญ์ ได้ช่วยเหลือเกษตรกรด้วยกำลังกาย กำลังใจ กำลังสติปัญญา และกำลังทรัพย์ ช่วยผู้อื่นได้ใช้สอยให้เกิดประโยชน์เพื่อช่วยเหลือสังคม หรือการให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น

3) ประโยชน์ร่วมกันในสังคม อุภยัตถะเป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อส่วนรวม ที่เรียกว่า “อุภยัตถะ ประโยชน์สุขร่วมกัน”[12] เป็นการนำไปใช้เพื่อสร้างความรัก ความสามัคคี ความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชนในการรักษาสภาวะสิ่งแวดล้อมต่างๆ ได้แก่ ป่าไม้ ถนน ภูเขา แม่น้ำ ให้คงสภาพเดิมไว้ เช่น กลุ่มเกษตรกรที่รวมตัวกันเพื่อร่วมสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นในชุมชนเกษตรกร ในการรักษาสภาวะสิ่งแวดล้อมต่างๆ ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ใช้สอยให้เป็นของสาธารณประโยชน์เป็นของส่วนรวมที่ใช้ร่วมกันและช่วยกันรักษาไว้ให้คงทน

2. หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ พบว่า ในพระสุตตันตปิฎกปรากฏความว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงทิฏฐธัมมิกัตถะ ไว้ใน อังคุตตรนิกาย อัฏฐกนิบาต ทีฆชาณุสูตร ว่า หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์เป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญทางเศรษฐกิจในพุทธศาสนาหมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง คือ

1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน , ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานที่ตนทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

3) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย, รู้จักคบเพื่อน รู้จักหาคู่ครองที่ดีกำหนดบุคคลใน ถิ่นอาศัยเลือกเสวนา สำเหนียก ศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิตเลี้ยงชีพแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้มีรายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดเก็บไว้ หรือเรียกอีกอย่างว่า “หัวใจเศรษฐี” คือ อุ อา กะ สะ

[11] ที.ปา. 11/275/198.

[12] ที.ปา. 11/276/199.

โดยหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน 4 นี้ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกายอันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่าย และมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งความสุขพื้นฐานทั่วไปตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไวมีในเรื่องความสุขของคฤหัสถ 4 ไดแก

1) สุขเกิดจากการมีทรัพย์

2) สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์เพื่อบริโภค

3) สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้

4) สุขเกิดจากการประกอบการงานที่ปราศจากโทษ

3. การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า

1) ด้านอุฏฐานสัมปทาในการดำเนินชีวิต หมายถึง ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เป็นการประกอบอาชีพด้วยการขยันทำงาน ขยันขันแข็งในการหาทรัพย์โดยทางสุจริต คนเกียจคร้านทำงาน หาได้ชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่สมบูรณ์แบบไม่ พระพุทธเจ้าไม่เคยประณามความร่ำรวย หลักเกี่ยวกับอุฏฐานสัมปทาหรือความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนทีฆชาณุว่า “....กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยการงานใด จะเป็นกสิกรรม พาณิชยกรรม โครักขกรรม เป็นช่างศร รับราช หรือศิลปะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ตาม เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น ประกอบด้วยปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาอันเป็นอุบายในการงานที่จะต้องช่วยกันทำนั้น สามารถทำได้ สามารถจัดได้ นี้เรียกว่า อุฏฐานสัมปทา ....”[13]

ดังนั้น เกษตรกรจึงควรมีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และการประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้ตนเองมีความชำนาญการและรู้จริงในการงานที่เราทำนั้นพร้อมทั้งตรวจตราหาวิธีการที่เหมาะที่ดีจัดการ และดำเนินการให้ได้ผลดี

2) ด้านอารักขสัมปทาในการดำเนินชีวิต หมายถึง ถึงพร้อมด้วยการรักษา เป็นการรู้จักรักษาทรัพย์ที่ได้มาแล้วให้คงอยู่ เพื่อจะได้ใช้ประโยชน์ในคราวจำเป็น เพราะคนบางคนหาทรัพย์ได้ แต่ไม่รู้จักรักษา หาได้มาเท่าไรใช้หมดไป ก็ไม่มีวันจะตั้งหลักปักฐานได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนทีฆชานุ ว่า “....กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง อาบเหงื่อต่างน้ำ ประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้นด้วยคิดว่า ทำอย่างไร โภคทรัพย์เหล่านี้ของเรา จึงไม่ถูกพระราชาริบ โจรไม่ลัก ไฟไม่ไหม้ น้ำไม่พัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่ลักไป นี้เรียกว่า อารักขสัมปทา....”[14]

ดังนั้น เกษตรกรนอกจากมีหลักฉันทะ คือความพอใจ ความขยันหมั่นเพียรในการจัดการดูแลกิจการของตนแล้ว ยังต้องรู้จักรักษาทรัพย์ที่ได้มาไม่ให้พิบัติไปด้วยภัยต่าง ๆ เช่น โจรภัย เป็นต้นโดยในยุคนี้นอกจากจะต้องคิดถึงเรื่องความปลอดภัยของทรัพย์สินที่หามาได้แล้ว เราจะต้องคิดถึงวิธีการที่ทำให้

[13] องฺ.อฏฐก. 23/54/341.

[14] องฺ.อฏฐก. 23/54/341.

ทรัพย์ของเรางอกเงยขึ้นด้วย ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงเน้นสอนให้เราใช้ปัญญาเป็นหลักในการคิด พิจารณา และคำนวณเสมอ

3) ด้านกัลยาณมิตตตาในการดำเนินชีวิต หมายถึง ถึงพร้อมด้วยการคบหา เป็นการรู้จักคบเพื่อนฝูงที่ดีงาม เพราะเพื่อนมีส่วนสำคัญในการสร้างหรือทำลายฐานะแห่งตน อีกทั้งยังเป็นผู้ร่วมสร้างประโยชน์ต่อกันและกันอย่างสม่ำเสมอ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนทีฆชานุ ว่า “....กุลบุตรในโลกนี้วางตัวเหมาะสม เจรจา สนทนากับคนในหมู่บ้านหรือในนิคมที่ตนอาศัยอยู่ จะเป็นคหบดี บุตรคหบดี คนหนุ่มผู้เคร่งศีล หรือคนแก่ผู้เคร่งศีลก็ตาม ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล ถึงพร้อมด้วยจาคะ และถึงพร้อมด้วยปัญญา คอยศึกษาสัทธาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาตามสมควร คอยศึกษาสีลสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยศีลตามสมควร คอยศึกษาจาคสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะตามสมควร และคอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร นี้เรียกว่า กัลยาณมิตตตา....”[15]

ดังนั้น เกษตรกรจะต้องมีกัลยาณมิตร กล่าวคือมีเพื่อนที่ดีจะสนับสนุนให้เราหาทรัพย์ รักษาทรัพย์ และใช้จ่ายทรัพย์อย่างสมเหตุสมผล ไม่คบหรือเสวนากับเพื่อนที่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย โดยเฉพาะการผูกมิตรกับคนที่เหมาะสมที่เรียกว่ากัลยาณมิตร คือ ผู้มีความรู้ มีประสบการณ์ที่ดี ผู้ที่ปฏิบัติตัวดี ผู้มีศีล ผู้มีใจบุญชอบช่วยเหลือผู้อื่น ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาในศาสนาพุทธ ผู้ที่สามารถจะแนะนำสิ่งดีๆ และช่วยเหลือเราได้หากถึงคราวจำเป็น

4) ด้านสมชีวิตาในการดำเนินชีวิต หมายถึง ถึงพร้อมด้วยการครองชีพ เป็นการรู้จักเลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่ฐานะไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป ประมาณตนในการจับจ่ายใช้สอยอย่างพอเพียงตามรายรับรายจ่ายของตน ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนทีฆชานุ ว่า “....บุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่าด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ เปรียบเหมือนคนชั่งของ หรือลูกมือของคนชั่งของ ยกตราชั่งขึ้นดูก็รู้ได้ว่า ต้องลดลงเท่านี้ หรือเพิ่มขึ้นเท่านี้ ฉันใด กุลบุตรก็ฉันนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ ถ้ากุลบุตรผู้นี้ใช้จ่ายโภคทรัพย์เหมือนคนกินผลมะเดื่อ[16] ถ้ากุลบุตรนี้มีรายรับมาก แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง ก็จะมีผู้กล่าวหาเขาได้ว่า กุลบุตรผู้นี้จักตายอย่างไม่สมฐานะ แต่เพราะกุลบุตรนี้รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้

[15] องฺ.อฏฐก. 23/54/341.

[16] องฺ.อฏฐก.อ. 3/54/266.

ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่ายและรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ นี้เรียกว่า สมชีวิตา...."[17]

ดังนั้น เกษตรกรจึงควรรู้จักใช้จ่ายทรัพย์เพื่อเลี้ยงชีวิตอย่างสมเหตุสมผล คือรู้จักกำหนดรายรับและรายจ่ายให้มีความพอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ซึ่งหลักของการใช้จ่ายทรัพย์จะไปสอดคล้องกับหลักโภคสุข ดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว

การดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าเป็นการนำคำสั่ง คำสอน ไปถ่ายทอดสู่สาธารณะชนให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ และนำไปใช้ปฏิบัติตามเพื่อเป้าหมายสูงสุด เป็นการปฏิบัติจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งมีหลักธรรมมากมายที่เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตเพื่อความดับทุกข์ทั้งสิ้น และขึ้นอยู่กับระดับปัญญาของผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดด้วยเช่นกัน การปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นไปตามระดับความสนใจ และตามความเหมาะสมของผู้ฟัง คือ ระดับโลกียธรรม หรือศีลธรรมจริยธรรม และระดับโลกุตรธรรม หรือ ปรมัตถธรรม ซึ่งวิธีการปฏิบัติตามคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวมาแล้วนั้นเป็นการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าซึ่งทรงสั่งสอนเพิ่มเติมเป็นกรณีเฉพาะอีก 3 ประการ[18] คือ

1) อภิญญายธัมมเทสนา ทรงแสดงธรรมด้วยความรู้ยิ่ง คือทรงรู้ยิ่งเห็นเองแลว จึงทรงสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตาม เพื่อใช้แก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน

2) สนิทานธัมมเทสนา ทรงแสดงธรรมมีเหตุผล คือผู้ฟังตรึกตรองตาม หรือเห็นจริงได และสามารถเปลี่ยนพฤติกรรมให้ถูกต้องและเหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตยิ่งขึ้น

3) สัปปาฏิหาริยธัมมเทสนา ทรงแสดงธรรมให้เห็นจริง คือผู้ฟังนำผลนั้นไปปฏิบัติตามพรอมทั้งไดรับผลแห่งการปฏิบัติตามนั้นตามกำลังของตน

สำหรับการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในสังคมไทยปัจจุบันนี้ มีทั้งในส่วนของธรรมระดับโลกียธรรมหรือศีลธรรม และธรรมระดับโลกุตตระหรือปรมัตถธรรม โดยคณะสงฆ์จะมุ่งเน้นหลักธรรมสำหรับกลุ่มคนหมู่มาก และจะให้ความสำคัญในการดำเนินชีวิตระดับศีลธรรมมากกว่า โดยในปัจจุบันได้เปิดโอกาสให้เกษตรกรผู้มีความพรอมในการประพฤติและปฏิบัติธรรมในระดับ ปรมัตถธรรมได้ง่ายและสะดวกขึ้น โดยไมจำเป็นจะต้องเขาสู่วิถีชีวิตของนักบวช

ส่วนคำแนะนำหรือข้อเสนอแนะ พบว่าไม่ควรปล่อยภาระหน้าที่การเผยแผ่หลักธรรมนี้ให้แก่ทางคณะสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว หากแต่ผู้รับสารหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งภาครัฐต้องให้การสนับสนุนจึงจะสามารถดำเนินการไปสู่อนาคตที่ดีได้ ดังนั้นวัดและคณะสงฆ์จึงเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจกรรมการเผยแผ่หลักธรรมเหล่านี้ เพื่อประสานการร่วมมือร่วมแรงในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญ

---

[17] องฺ.อฏฐก. 23/54/341 – 342.

[18] แก้ว ชิดตะขบ. **ประวัติความสำคัญของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. 2553. หน้า 27.

ทั้งทางด้านการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ด้วย ส่วนการจัดกิจกรรมเข้าค่ายอบรมคุณธรรมนั้น ต้องจัดให้มีความน่าสนใจ ไม่ทำให้เด็กรู้สึกเบื่อหน่าย ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่า ก่อนอื่นต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ต้องรู้ว่าเด็กมีความต้องการอะไร สนใจเรื่องอะไร และทุกกิจกรรมต้องให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม

จึงเห็นได้ว่าการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี เสมือนเป็นการบูรณาการโครงข่ายด้านการบริหารจัดการมนุษย์มีความสุขได้ด้วยการพัฒนาตน มีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนรอบข้าง การบริหารจัดการภายนอกคือต้องให้เวลา ให้ความจริงใจ กับกิจกรรมการเผยแผ่และคนรอบข้าง โดยไม่คิดจะทำร้ายต่อผู้อื่น ไม่กล่าวร้ายต่อผู้อื่น ส่วนภายในตัวเองก็ต้องพัฒนาทักษะการทำงาน ทักษะความเข้าใจในด้านการใช้เทคโนโลยีให้ทันกับโลก และนำไปพัฒนาตนเองแบบไม่หยุดนิ่ง โดยพัฒนาศักยภาพเวลาทำงานให้เพลินไปกับงาน เพราะในเวลาที่ทำงานได้ฝึกตัวของเราอยู่ตลอดเวลา[19]แต่การพัฒนาตนต้องอิงอยู่กับการรักษาศีลไปด้วย จึงเรียกได้ว่ามีความสมบูรณ์ในการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี นี้ พบว่าได้มาจากการที่ผู้วิจัยนำหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศเผยแผ่ไว้อย่างองอาจมั่นคง เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถะ เป็นหลักธรรมคำสอนที่สำคัญทางเศรษฐกิจในพระพุทธศาสนาหมายถึง ประโยชน์ในปัจจุบัน 4 อย่าง ได้แก่

1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือ ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน , ประกอบอาชีพอันสุจริต มีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตรา หาอุบายวิธี สามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี

2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือ รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์ และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตราย หรือ เสื่อมเสีย

3) กัลยาณมิตตตา คบคนดีเป็นมิตร คือ รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย, รู้จักคบเพื่อน รู้จักหาคู่ครองที่ดีกำหนดบุคคลใน ถิ่นอาศัยเลือกเสวนา สำเหนียก ศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณ มีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

4) สมชีวิตา มีความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีวิต เลี้ยงชีพแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้มีรายได้เหนือรายจ่าย รู้จักประหยัดเก็บไว้

โดยหลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน 4 หรือเรียกอีกอย่างว่า “หัวใจเศรษฐี” คือ อุ อา กะ สะ

[19] สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **คู่มือชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. 2562. หน้า 142.

นี้ถือเป็นหลักการพื้นฐานเพื่อการดับทุกข์ทางกาย อันเป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นง่าย และมีอยู่มากมายในสังคมปัจจุบัน ซึ่งความสุขพื้นฐานที่เป็นผลของทิฏฐธัมมิกัตถะนั้นเป็นความสุขของคฤหัสถ 4 ไดแก

1) สุขเกิดจากการมีทรัพย์

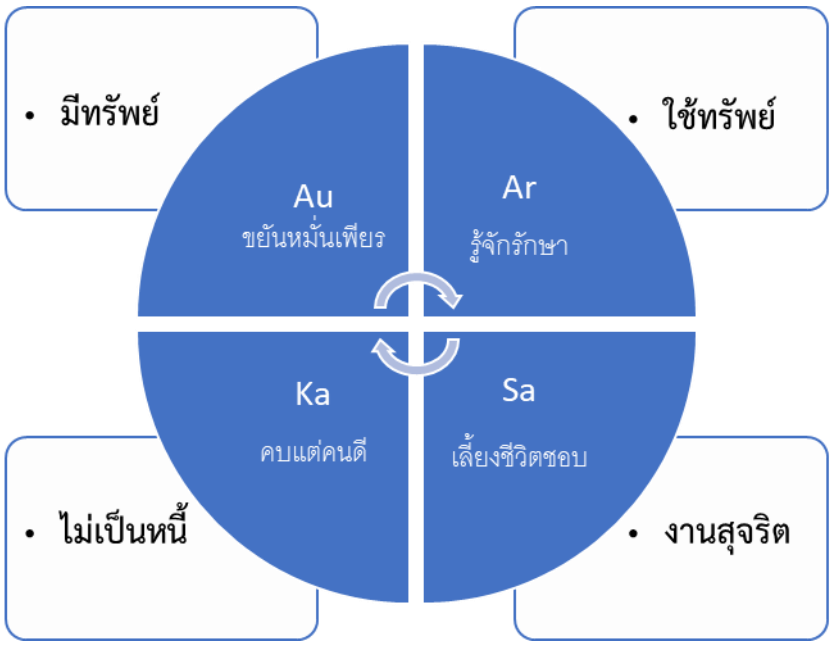
2) สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์เพื่อบริโภค

3) สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้

4) สุขเกิดจากการประกอบการงานที่ปราศจากโทษ

ซึ่งกลวิธีประกอบการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ดังเช่น พร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพอันสุจริต พร้อมด้วยการรักษาทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ พร้อมด้วยการคบคนดีในถิ่นที่อาศัยเป็นมิตร และพร้อมด้วยความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดองค์ความรู้จากการวิจัยประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรนี้ เป็นองค์ความรู้ที่เกิดการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และกลั่นตัวจนตกผลึกลงเป็นกรอบความคิดที่มีรูปแบบขององค์ความรู้ที่ชื่อว่า “UAKS Model” อันเป็นโมเดลของการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถะในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ซึ่งมุ่งเน้นให้เกิดพฤติกรรมที่มีเป้าหมายในเรื่องของการรับรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้เพื่อการดำเนินชีวิตของเกษตรกรใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความขยันหมั่นเพียร ด้านการดูแลรักษา ด้านการคบคนดี และด้านการจัดการใช้จ่าย ตลอดทั้งความร่วมมือและเกื้อกูลกัน จนสามารถช่วยเหลือดูแลตัวเองได้ โดยสอดคล้องกับหลักอรรถประโยชน์คือ เพื่อตน เพื่อผู้อื่น เพื่อสังคม และการดำรงอยู่อย่างรู้เท่าทันโลกที่กำลังเปลี่ยนไป

องค์ความรู้ “UAKS Model”

แนวทางการนำองค์ความรู้ “UAKS Model” ไปใช้คือ Utthanasampada , Arakkhasampada , Kalyanamittata , Somjivita ซึ่งใช้ได้จริง โดยผู้วิจัยจะดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรม เพราะเชื่อมั่นว่าองค์ความรู้ที่ได้เป็นการรับรู้ความจริงที่มีอยู่แล้วในธรรมชาติ เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบ มีประโยชน์ที่จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นต่อการดำเนินชีวิต และสามารถนำไปใช้เพื่อปรับสมดุลชีวิตให้กับคนทุกระดับชั้นและทุกหมู่เหล่า

บทสรุป

การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี นี้ เป็นลักษณะของการเผยแผ่ตามปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการการดำเนินชีวิตของเกษตรกร โดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อเป็นการฝึกหัดอบรมพัฒนากาย พัฒนาจิตใจ และพัฒนาสติปัญญาอย่างบูรณาการ ผ่านกิจกรรมหลักที่ส่งเสริมการดำเนินชีวิตด้วยกระบวนการจัดการในลักษณะความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพอันสุจริต พร้อมด้วยการรักษาทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ พร้อมด้วยการคบคนดีในถิ่นที่อาศัยเป็นมิตร และพร้อมด้วยความเป็นอยู่อย่างเหมาะสม และนำความสุขพื้นฐานทั่วไปเป็นผลของทิฏฐธัมมิกัตถะตามที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้นั้น ให้เกิดเป็นความสุขของเกษตรกร 4 ประการ ไดแก 1) สุขเกิดจากการมีทรัพย์ 2) สุขเกิดจากการจ่ายทรัพย์เพื่อบริโภค 3) สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ และ 4) สุขเกิดจากการประกอบการงานที่ปราศจากโทษ โดยมีองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยศึกษา คือ รูปแบบแห่งคุณภาพการประยุกต์ใช้หลักทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ตำบลเสวียด อำเภอท่าฉาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี นี้เรียกว่า **“UAKS Model”** หมายถึง การปฏิบัติตนตามหลักธรรมและวิธีการดำเนินชีวิตของเกษตรกรตามคำสอนของพระพุทธเจ้าผ่านธรรมอันเป็นองค์ประกอบหลัก 4 องค์ประกอบ เพื่อพัฒนาให้เกษตรกรมีลักษณะที่ดีตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา พร้อมกับพัฒนาให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจ และนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง และมีความสุข ใช้ชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่าในสังคมได้อย่างเหมาะสม และบรรลุเป้าหมายของการดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

แกว ชิดตะขบ. **ประวัติความสำคัญของการเผยแผพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพสำนักงานพระพุทธศาสนาแหงชาติ. 2553.

นพดล สุวรรณสุนทร. **หลักการบริหารงานสมัยใหม่ ประยุกต์ใช้ควบคู่กับหลักพุทธธรรม**. สุพรรณบุรี : วิทยาลัยการอาชีพสองพี่น้อง. 2555

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 11/2, (กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด. 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร : ราชบัณฑิตยสถาน. 2556.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). **คู่มือชีวิต.** กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา. 2562.

สำนักนายกรัฐมนตรี. **สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2565–2569)**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565.

สำนักวิชาการ สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร์. **การปฏิรูปภาคการเกษตร พ.ศ. 2560 วาระที่ 14, สรุปการปฏิรูปภาคเกษตร**. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. 2561.

United Nation. **Quality of Life in the ESCAP Region**. New York, USA. 1995..

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

รูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ

Form of Establishment of Legal Center for Integrated Buddhist Sangha

พระครูวิสาลสรนาท อุดม อติพโล[1]
Phrakhru Wisalsaranat Udom Atibalo
E-mail: visaudom123@gmail.com
อำพล บุดดาสาร[2]
Amphon Buddhasan
E-mail: amponbuddasarn@gmail.com

Received: *August 6, 2024* **Revised:** *September 3, 2024*
Accepted: *September 9, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาการปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อพระสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศูนย์กฎหมายและศูนย์ปรึกษากฎหมายระดับจังหวัด ควรมีหน้าที่ 4 ประการ ดังนี้ 1) การให้ความรู้ทางด้านกฎหมายกับพระสงฆ์ 2) เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทระหว่างวัด กับคู่กรณี ชาวบ้าน ชุมชน และพระสงฆ์ 3) เป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายเมื่อเกิดกรณีข้อข้อขัดแย้ง 4) สถาบันทางกฎหมายต้องเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาเรียนรู้ของคณะสงฆ์ โดยการสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับพระสงฆ์ ทั้ง 4 ประการสำคัญนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ รูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธ

---

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

[2] มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม/ Nakhon Pathom Rajabhat University

บูรณาการ คือ “PDSC MODEL” ประกอบด้วย 1) ให้ความรู้ทางกฎหมาย (P) 2) ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (D) 3) ปรึกษากฎหมายกรณีมีข้อขัดแย้ง (S) 4) สร้างเครือข่ายเพื่อความแข็งแกร่งของพระสงฆ์ (C)

คำสำคัญ : การจัดตั้ง, ศูนย์กฎหมาย, คณะสงฆ์, พุทธบูรณาการ

Abstract

This dissertation investigated on 4 objectives namely: 1) to study the protection of the Sangha as appeared in Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the way to establish a Legal Unit for the Sangha, and 3) to propose a model of a Legal Unit establishment for Sangha integrated with Buddhism. It was qualitative research focusing on document study and depth-interview of 23 key informants. Its results found that Provincial legal centers and legal consultation centers should have four duties as follows: 1) Providing legal knowledge to Buddhist Bhkkhus, 2) It is a unit for resolving disputes between temples and other parties, villagers, communities, and Sangha, 3) legal advisor when conflicts arise, 4) it functions as a legal institutions providing education and develop of the Sangha through creating a network to strengthen the Sangha. The center with the said 4 important factors leads to beneficial for establishing a legal center to protect the Sangha with integrated Buddhist principle. Its model gained from research is "PDSC MODEL" consisting of; 1) Providing legal knowledge, (P) 2) Dispute Mediating, (D) 3) Serve as a Legal advice in case of conflicts (S), 4) Creating a network for the strength of Buddhist Sangha (C),

Keywords : Establishment, Legal Center, Sangha, Integrated Buddhist

บทนำ

พระสงฆ์หรือคณะสงฆ์เกิดขึ้นหลักจากที่พระพุทธองค์ได้ตรัสรู้ ในระยะแรก ๆ พระพุทธองค์ทรงอุปสมบทให้กับกุลบุตรด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา การรับสรณะคมน์ ปัญหาพยากรณอุปสัมปทา และทูเตนอุปสัมปทา รวมถึงการบวชที่พระพุทธเจ้าทรงบวชให้เองทุกประเภทอนุโลมเข้าในการบวชด้วยเอหิภิกขุอุปสมบททั้งหมด ต่อมาการบวชด้วยติสรณคมนูปสัมปทา ทรงอนุญาตให้พระสาวกดำเนินการ และการบวชที่มอบให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ในการให้การอุปสมบทคือ ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา[3] อันเป็นการบวชแบบเดียวที่ยังใช้กันมาจนถึงปัจจุบัน

[3] วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/69/97-98

เมื่อมีผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนามากขึ้น การที่จะปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์ให้ปลอดภัยจากลัทธิเกิดรวมสมัยกับพระพุทธศาสนา และจากกฎหมายบ้านเมือง พระพุทธองค์ก็ทรงบัญญัติกฎระเบียบข้อบังคับเพื่อความเรียบร้อยของสงฆ์ และเพื่อป้องกันอันตรายที่จะเกิดกับคณะสงฆ์ แม้ในเบื้องต้นของการอุปสมบทด้วยญัตติจตุตถกรรมอุปสัมปทา มีการสักถามถึงอันตรายิกธรรม 13 ประการแก่กุลบุตรผู้จะเข้ามาบวช เพื่อปกป้องและคุ้มครองผู้ที่จะเข้ามาบวชให้ปลอดภัยจากอันตรายที่จะเกิดกับกุลบุตรที่จะเข้ามาบวช และทรงให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชเป็นภิกษุดำรงอยู่ในศีล 4 ประการ คือ 1) ปาติโมกขสังวรศีล คือ การสำรวมกายวาจาไม่ละเมิดสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ 2) อินทรีย์สังวรศีล คือ การสำรวมอินทรีย์มิให้กิเลสเกิดขึ้นทางทวารทั้ง 6 3) อาชีวปาริสุทธิศีล คือ การเลี้ยงชีพที่บริสุทธิ์ และ 4) ปัจจัยสันนิสสิตศีล คือ การพิจารณาประโยชน์ของการใช้สอยปัจจัย 4[4] ซึ่งกฎระเบียบข้อบังคับนี้เป็นหลักที่จะปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์หรือคณะสงฆ์ให้ปลอดภัยจากภยันตรายต่าง ๆ ได้

ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช พระพุทธศาสนาได้รับการยอมรับนับถืออย่างกว้างขวาง ทำให้คนศรัทธาเลื่อมใสเข้ามาขอบวชเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้นักบวชนอกศาสนาเสื่อมลาภสักการะ จึงปลอมปนเข้ามาบวชเผยแพร่ลัทธิของตนในนามพระพุทธศาสนา เป็นผลให้เกิดความสับสน แตกแยก จนนำมาสู่การสังคายนาครั้งที่ 3 เพื่อสะสางสอบสวนหลักพระธรรมวินัยให้บริสุทธิ์ และเพื่อปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์[5]

พระสงฆ์ในสังคมไทยเป็นชีวิตที่อยู่ภายใต้อำนาจรัฐ และเป็นสถาบันหนึ่งที่ช่วยขับเน้นอัตลักษณ์ของการสร้างชาติและความเป็นไทย แม้จะพระป่าเองก็ถูกรวบเข้าสู่อำนาจรัฐและมีช่วยสร้างสำนึกความเป็นไทยแก่พุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีต และปฏิเสธไม่ได้ว่าอำนาจบริหารของมหาเถรสมาคมจากส่วนกลางที่ลดหลั่นกันมาโดยมีการให้คุณ ให้โทษผ่านการเลื่อนตำแหน่งบริหารปกครอง/สมณศักดิ์ตลอดจนการตักเตือนหรือไล่สึก ได้ลดทอนความหลากหลายในการตีความคำสอนและรูปแบบปฏิบัติลงเพราะต้องกำหนดให้เป็นแบบแผนอันเดียว คือ พุทธศาสนาแท้ในแบบที่รัฐกำหนด ดังตัวอย่างการใช้อำนาจรัฐเข้าจัดการกับสันติอโศกและธรรมกายเป็นต้น การผนวกความเชื่อที่ว่า “พระสงฆ์ที่ดีเป็นเนื้อนาบุญ” และ “พระสงฆ์ธำรงไว้ซึ่งคุณธรรมของชาติ” นำไปสู่การต้องรู้สึกว่า ทุกคนต้องช่วยกันชำระพระสงฆ์ให้สะอาด เพื่อเป็นแบบอย่างอันเป็นปูชนียบุคคลของสังคมและเป็นผู้ควรแก่การรับวัตถุทานอันจะส่งผลเป็นบุญมหาศาลในอนาคต สิ่งนี้กลายเป็นแรงจูงใจในการพยายามตรวจสอบพฤติกรรมพระ ใช้อำนาจรัฐในการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวและจัดการคนเห็นต่างซึ่งอาจเรียกว่า เดียรถีย์/อลัชชีปลอมบวช และโมเดลนี้ถูกยกให้เป็นหน้าที่หนึ่งของธรรมราชาหรือผู้มีอำนาจฝ่ายบ้านเมืองในการพิทักษ์พุทธศาสนา[6]

---

[4] วิสุทฺธิ. (ไทย) 1/13/25–26

[5] วิ.มหา.อ. (ไทย) 1/68

[6] ประชาไท. (2565). **โลกวัชชระ: ใครคือผู้กำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมของพระ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.prachatai.com/journal/2017/11/73914 [6 กันยายน 2565].

ในรอบปีที่ผ่านมาหลายต่อหลายครั้งที่เกิดปัญหากับคณะสงฆ์ และพระสงฆ์จะเห็นว่าบางเรื่องบางอย่างเกิดจากการเลือกปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ ที่มีส่วนรับผิดชอบ ทั้งยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักพระธรรมวินัย ในส่วนของการปกครองคณะสงฆ์นั้นเล่ากฎระเบียบใด ๆ ในปัจจุบันจึงเป็นเพียงข้อความบนแผ่นกระดาษ แต่ไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้ด้วยคณะสงฆ์เอง ต้องอาศัยกลไกทางบ้านเมือง สิทธิของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ จึงก่อให้เกิดปัญหาในการตีความแห่งกฎหมาย และการบังคับใช้กฎหมาย (สีลสามัญญตา ทิฏฐิสามัญญตา) เป็นช่องว่างระหว่างอาณาจักรกับพุทธจักรเรื่อยมา ปัจจุบันองค์กรฝ่ายบ้านเมืองที่ดูแลคณะสงฆ์ ก็ดูเหมือนว่านับวันจะเดินไปบนเส้นทางขนานกับคณะสงฆ์มากยิ่งขึ้นตามลำดับ ทำให้เกิดปัญหา และสร้างอุปสรรคในทางปฏิบัติงานร่วมกันอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างเขตแดนสงฆ์ กับเขตแดนบ้านเมือง ยิ่งพอเกิดเรื่องอะไรกับพระสงฆ์แล้ว ก็จะมุ่งเข้ามาบังคับใช้กฎหมาย โดยไม่คำนึงถึงเพศภาวะของพระสงฆ์ ก็ยิ่งเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ไม่หวังดีต่อสถาบันพระพุทธศาสนา เข้ามากล่าวอ้าง และบ่อนทำลายความมั่นคงของชาติอีกทางหนึ่งด้วย[7]

ในปัจจุบันมีบุคคลและกลุ่มบุคคลได้กระทำการในลักษณะกลั่นแกล้งเอารัดเอาเปรียบ แสวงหาผลประโยชน์จากคณะสงฆ์ รวมทั้งมีข้อพิพาทเกี่ยวกับวัด ที่ธรณีสงฆ์ศาสนสมบัติของวัดและอื่น ๆ ซึ่งมีการฟ้องร้อยดำเนินคดีกับวัด พระสังฆาธิการ และพระภิกษุ ส่งผลให้วัดและพระภิกษุตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีเพ่ง คดีอาญา และคดีปกครอง ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่วัดและพระภิกษุโดยทั่วไป แม้จะมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติทำหน้าที่ในการสนองงาน และช่วยบรรเทาปัญหา แต่ก็มีข้อจำกัด และขาดแคลนบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะด้านอันเกี่ยวกับคดีความที่จะช่วยเหลือวัด พระสังฆาธิการ หรือพระภิกษุได้อย่างทั่วถึง และทันท่วงที เมื่อพิจารณาถึงภาคประชาชนที่ประสบปัญหาความเดือดร้อน ซึ่งเป็นผู้ยากไร้ และไม่ได้รับความเป็นธรรมจะมีศูนย์ช่วยเหลือประชาชนในส่วนราชการหลายหน่วยงาน แต่ในส่วนของคณะสงฆ์ไม่ปรากฏว่ามีศูนย์หรือหน่วยงานใดที่มีบทบาทหรือภารกิจในการช่วยเหลือวัดและคณะสงฆ์ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมเป็นการเฉพาะ

การจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ โดยมติมหาเถรสมาคมครั้งที่ 11/2564 เมื่อวันที่ 30 เมษายน 2564 สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม มติที่ 272/2564 โดยมีหน้าที่และอำนาจ 7 ประการ ประกอบด้วย 1) ส่งเสริม สนับสนุนและประสานการดำเนินงานของส่วนราชการ หน่วยและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภารกิจส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการเสริมสร้างการเข้าถึงความยุติธรรมของวัด และคณะสงฆ์ 2) ดูแล ให้คำปรึกษา คำแนะนำ และแก้ไขปัญหาแก่วัด และคณะสงฆ์ ตลอดจนประชาชนที่มีข้อพิพาทหรือได้รับความเดือดร้อนในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัดและคณะสงฆ์ หรือผู้ที่ต้องการคำแนะนำทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม 3) พิจารณาเรื่องร้องเรียน ร้องทุกข์ ปัญหาความไม่เป็นธรรม และรับแจ้งเบาะแสข้อมูลการกระทำผิดกฎหมายต่าง ๆ หรือพระธรรมวินัย หรือกฎระเบียบอื่นที่เกี่ยวข้อง

[7] มติชนออนไลน์. (2565). **รายงานพิเศษ: องค์กรปกครองคณะสงฆ์ไทยในสภาวะ “อ่อนแรงเชื่องช้าไม่ทันโลก”**.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:https://www.matichon.co.th/education/news_ 3115588 [6 กันยายน 2565].

กับวัด และคณะสงฆ์ 4) ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทตามที่คู่กรณีร้องขอเกี่ยวกับความแพ่งหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ โดยให้ดำเนินตามกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หรือจัดการความขัดแย้งตามระเบียบ กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องและเหมาะสม 5) ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม 6) ให้ความช่วยเหลือ ดูแล วัด และคณะสงฆ์ที่ได้รับผลกระทบหรือความเสียหายจากการกระทำผิด และประเด็นทางกฎหมาย ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจ 7) ดำเนินการอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย[8]

ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาถึง “รูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ” โดยจะศึกษาถึงแนวทางการปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวทางการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ มีแนวทางอย่างไรที่จะช่วยส่งเสริมให้พระสงฆ์และคณะสงฆ์เป็นเนื้อนาบุญ และให้เป็นที่ยอมรับของสังคม สามารถที่จะขจัดอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นกับคณะสงฆ์ให้บริสุทธิ์ และเสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการโดยใช้หลักการในทางพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่ส่วนร่วม และใช้เป็นเครื่องมือเพื่อก่อให้เกิดความสำเร็จโดยต้องบรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาแนวคิดการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ และภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับเพื่อเสนอเพื่อเสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อพระสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อพระสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ

3) ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

[8] มติมหาเถรสมาคม, 2564.

4) นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป

6) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. การปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การกระทำทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า กรรมบถ แปลว่า ทางแห่งการทำกรรม คือ กายกรรม วจีกรรม และมโนกรรม ผู้คิดทำลายพระสงฆ์ ใส่ร้ายป้ายสี และลอบทำร้ายพระสงฆ์จนเสียชีวิต คนเหล่านี้มักมีอุปนิสัยและพฤติกรรมเป็นคนที่หยาบช้าไปด้วยโมหะอวิชชาเกินกว่าที่จะเข้าถึงธรรมได้ ในอรรถกถาธรรมบท ภาษาบาลี ทัณฑวรรค หมวดว่าด้วยอาชญา มุ่งเน้นเกี่ยวกับการลงทัณฑ์ คือการใช้กำลังทำร้าย เข่นฆ่าหรือเบียดเบียนผู้อื่น ให้ได้รับความเดือดร้อน การปกป้องพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จะพบเห็นร่องรอยการบริหารพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติกฎหมายหรือพระวินัย การให้ร้ายพระสงฆ์หรือคณะสงฆ์ ถ้าไม่เป็นความจริง ช่างบาปมหันต์ หรือภาษาธรรม เรียกว่าปาปวรรค กฎหมายพระสงฆ์ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ต้องปรับให้ทันกับสภาพสังคมในปัจจุบัน การปกป้องคณะสงฆ์เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะผู้ปกครอง ในพุทธปรัชญาเถรวาทพระสงฆ์เป็นหนึ่งในพุทธบริษัท ๔ ที่มีบทบาทและหน้าที่สำคัญในยุคปัจจุบัน การที่จะดำรงไว้ซึ่งการสืบต่อพระพุทธศาสนา การศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เน้นหลักการเรียนรู้ ๓ ประการ คือ ปฏิบัติ ปริยัติ และปฏิเวธการที่จะปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์นั้นต้องมีพุทธธรรมเป็นสรณะเพราะสังคมไทยยังอ่อนแออยู่ การปรับปรุงพัฒนาโดยประยุกต์ใช้วิธีการทางกฎหมายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ในหมู่พระสงฆ์หรือคณะสงฆ์เองต้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ วิธีคิดวิธีจัดการตามหลักพระธรรมวินัยทำหน้าที่ปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนามิให้เกิดความเสียหายโดยส่วนรวมส่วนร่วมอันสำคัญ โดยที่มิได้ละทิ้งรากฐานทางความคิดตามหลักพระพุทธศาสนา แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ ในการทำหน้าที่ป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่คณะสงฆ์ พระวินัยธรหรือพระวินยาธิการเหล่านี้เชี่ยวชาญอย่างยิ่งในวินัย สามารถตัดสินอธิกรณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องในพระพุทธศาสนา จึงมีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะคณะพระสงฆ์ผู้รักษาพระวินัยจึงถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของคณะสงฆ์เถรวาท เพราะเหตุแห่งการยึดถือและปฏิบัติตามพระวินัยอย่าง เคร่งครัด

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการ ปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทย โดยได้ใช้บังคับมาเป็นระยะเวลานานอาจยังมีข้อบกพร่องหรือช่องว่างในการที่จะให้คนที่คิดไม่ดีมีโอกาสเข้ามาสร้าง ความเสียหายให้กับพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติไทย ดังนั้นกฎหมายพระสงฆ์ หรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หากจะปรับให้ทันสภาพสังคมปัจจุบัน ในข้อบกพร่อง

หรือช่องว่างที่มีอยู่จะมีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เรื่อง พระวินัย ตามคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทคงไม่ต้องไปปรับอะไร แต่อาจต้องปรับวิธีคิด วิธีพิจารณา ในบางเรื่อง คัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่พระพุทธองค์ได้ทรงบัญญัติไว้แล้ว ถือเป็นการปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์ เว้นเสียแต่ว่า พระสงฆ์นั้นจะทำผิดละเมิดพระธรรมวินัยเอง แต่ละหมวดของคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทควรจะปรับในหมวดใด ที่เป็นการปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์อย่างแท้จริง คือ ถ้าพระสงฆ์ละเมิดพระวินัย ก็ต้องอธิกรณ์ ลาสิกขาไป หลักคำสอน ในพระพุทธศาสนาประกอบด้วยธรรมและวินัย พระธรรม คือ คำสอน พระวินัย คือ คำสั่ง การประพฤติ ตามพระวินัยในส่วนของบุคคล แม้ว่าคณะสงฆ์ไทยจะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระวินัยธรที่เรียกว่า“พระวินยาธิการ” ผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นรูปธรรมได้ชัดเจน

2. แนวคิดการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ พบว่า จุดอ่อนของวัดหรือคณะสงฆ์คือการที่ไม่มีความรู้ทั้งกฎหมายอาญา และกฎหมายแพ่งฯ ข้อพิพาทที่เกิดขึ้นมาต่าง ๆ ทั้งกับวัดและพระสงฆ์ แนวคิดการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ทุกจังหวัดทั่วประเทศเป็นการดีโดยแท้แก่วัด แก่พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งพาอาศัยในการให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหา วัดและคณะสงฆ์มีจุดอ่อนมาก ทำให้มีการแสวงหาผลประโยชน์เข้าตนเองและพวกพ้อง ทุกวันนี้จึงเห็นความวุ่นวายของคณะสงฆ์หรือวัดต่าง ๆ มีข้อพิพาทมากมาย เมื่อมีการกระจายศูนย์กฎหมายในการให้คำปรึกษาปัญหาข้อกฎหมาย จักทำให้ปัญหาต่าง ๆ ในแต่ละจังหวัดได้รับการช่วยเหลือได้เต็มที่ วัดหรือพระสงฆ์ในทุกภูมิภาคก็เข้าไปปรึกษาขอข้อแนะนำได้ เป็นผลดีในเชิงบวก คณะกรรมาธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะและวัฒนธรรม วุฒิภสา เข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นประโยชน์อย่างมหาศาลกับวงการพระสงฆ์อย่างมากที่สุด ที่สำคัญมหาเถรสมาคม ก็ยังเข้ามาสนับสนุน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับพระพุทธศาสนา การให้ความรู้ทางข้อกฎหมายกับพระสงฆ์ภายในวัด เป็นเรื่องที่ควรจะกระทำเป็นอย่างมาก อย่างน้อยเป็นความรู้กฎหมายเบื้องต้นถือเป็นพื้นฐานเป็นผลเชิงบวกต่อคณะสงฆ์

ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร), รศ. ดร. ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องนี้ว่า ท่าทีต่อการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งทางสังคม หรือความขัดแย้งในความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนนั้น ท่าทีของพระพุทธศาสนาก็คือ ไม่ควรนิ่งดูดาย หรือวางเฉยปล่อยให้เขารับกรรมกันไปเอง หากควรเข้าไปจัดการแก้ไข

กรณีขัดแย้งต่าง ๆ โดยทั่วไปมีองค์ประกอบหลัก ๓ ประการ

๑) ประเด็นปัญหา หรือข้อเรียกร้อง

๒) บุคคลหรือคู่ขัดแย้ง

๓) กระบวนการหรือปฏิสัมพันธ์ต่อกัน

ดังนั้น โครงสร้างการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และเป็นกลไกสำคัญ โดยเฉพาะกรรมการมหาเถรสมาคมทั้งองค์คณะ ยังมีสภาทนายความ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ผู้แทนกระทรวงมหาดไทย ผู้แทนกระทรวงยุติธรรม ผู้แทนสำนักงานอัยการสูงสุด ผู้แทนสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งในส่วนกลางและส่วนประจำจังหวัด วัด พระสงฆ์ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ครบองค์ประกอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่ทุกฝ่ายนั้นเมื่อทำงานร่วมกัน ผู้ที่สมประโยชน์คือวัด คือคณะสงฆ์และพระสงฆ์ ให้ได้รับความยุติธรรมที่ควรจะเป็น

คณะกรรมาธิการการศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ศิลปะ และวัฒนธรรม วุฒิสภา เล็งเห็นว่า ความไม่รู้ข้อกฎหมายอาญา หรือกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หรือกฎหมายอื่นใด อันเกี่ยวกับวัดกับพระสงฆ์ เป็นเรื่องอ่อนไหว และน่าเป็นห่วงมากที่สุด เพราะเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นกับวัดหรือคณะสงฆ์ ในเชิงข้อกฎหมายจะได้เดินไปถูกทาง แก้ปัญหาได้ถูกจุด โดยมีหลายหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องในเชิงกระบวนการยุติธรรมในการดูแลความยุติธรรม และขจัดความอยุติธรรมที่เกิดขึ้น มาให้คำปรึกษาแนะนำแก้ไขปัญหาแก่วัดแก่คณะสงฆ์ พระสงฆ์ และปัญหาที่เกิดขึ้นในวงการคณะสงฆ์ที่ไม่ชอบธรรมจะค่อย ๆ หมดสิ้นไป

3. เสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ พบว่า กฎหมายพระสงฆ์และกฎหมายทางโลกมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสม เพื่อให้เกิดการบูรณาการในเชิงพุทธขึ้นมาอย่างสมบูรณ์แบบ รูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ด้วยการปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์ มีการจัดตั้งขึ้นทันยุคสมัยกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่มีหลายหน่วยงานองค์กรของภาครัฐร่วมมือกันเพื่อปกป้องคณะสงฆ์นั้น ควรต้องเป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบ ทั้งยังมีการพัฒนาในเชิงพุทธบูรณาการผสมผสานกับยุคสมัยสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การบูรณาเชิงพุทธนั้น รัฐต้องอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และต้องมีมาตรการและกลไกในการป้องกันมิให้มีการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา ถือเป็นการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา รวมถึงความร่วมมือของหน่วยงานหรือองค์กรภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมวงการคณะสงฆ์อย่างชัดเจนและมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ต้องประสานงานกันทุกภาคส่วน ที่เข้มแข็งเด็ดขาดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางยุติธรรม การบูรณาการในเชิงพุทธศาสนาใช้ทางสายกลางของพระพุทธเจ้าเป็นที่ตั้ง รวมถึงความสัมพันธ์ของสิ่งทั้งปวง รวมทั้งมนุษย์ พฤติกรรมที่จะเป็นไปในทางเกื้อกูลกัน จิตใจให้ มีเจตจำนงในทาง สร้างสรรค์ ด้านปัญญาให้เข้าใจถูกต้องถึงระบบ ความสัมพันธ์ที่อิงอาศัย กันว่าจะต้องให้ระบบสัมพันธ์นั้นดำเนินไปด้วยดี

การบูรณาการนั้น จะนำเรื่องการปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์ทางพระพุทธศาสนากับกฎหมายทางโลกมาผสมผสานของเก่าของของใหม่ให้กลมกลืนแล้วต่อยอดให้เกิดผลสัมฤทธิ์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อความถูกต้องชอบธรรมของกฎหมายหรือรัฐ ที่จะอ้างคำสอนทางศาสนาให้กับวัด คณะสงฆ์ และ

พระสงฆ์ เรื่องบูรณาการควรปฏิรูปให้เป็นไปทั้งระบบ คือ ไม่ถึงกับจะเปลี่ยนแปลงอะไรทั้งหมด แต่ปฏิรูปให้มันลงตัวทั้งหลักธรรมะทางพระพุทธศาสนาและกฎหมายอาญา กับการดำเนินการร่วมมือกันทั้งคณะสงฆ์และฆราวาสผู้ที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบในหน้าที่ของศูนย์กฎหมายเพื่อการปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ เรื่องราวที่เกิดขึ้นของวัดของพระสงฆ์ที่ยื่นเรื่องร้องทุกข์เข้ามาในศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ ต้องไม่เงียบหาย เหมือนกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่มีในสังคมไทยในปัจจุบัน

ทั้งนี้ ยังสอดคล้องกับพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร), รศ. ดร. ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยเรื่องนี้ว่า “ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ เป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ อำนาจ ศักดิ์ศรี เช่น เรื่องงบประมาณ สูญเสียผลประโยชน์ ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องเหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้งและลุกลามไปเป็นความรุนแรงได้เพราะผู้คนที่เกี่ยวข้องต่างยืนกรานในจุดยืนของตนด้วยความยึดมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ ประการนี้ คือ

๑) ตัณหา คือ ความยึดมั่นในผลประโยชน์ ไม่อยากสูญเสียผลประโยชน์

๒) มานะ คือ ความถือตน ยึดถือในศักดิ์ศรี อยากมีอำนาจ ไม่ยินยอมเพราะกลัวเสียหน้า

๓) ทิฏฐิ คือ ความยึดมั่นในความเชื่อของตน เชื่อว่าความคิดของตนถูกตน”

ซึ่งรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการควรเริ่มจาก ผู้มีอำนาจปกครองวัดตั้งแต่เจ้าอาวาส ไปจนถึงเจ้าคณะใหญ่ มีความยุติธรรมครับ ไม่เล่นพรรคเล่นพวก ไม่แบ่งฝักเป็นฝ่ายจะเกิดการบูรณาการขึ้นในเชิงพุทธธรรม และควรมีคณะกรรมการในการทำงานขึ้นมาตรวจสอบอีกหนึ่งคณะ เพื่อตรวจสอบและทำการสำรวจวัด คณะสงฆ์ พระสงฆ์ ที่ถูกกลั่นแกล้ง รังแก ใส่ร้ายป้ายสี มาเป็นเวลานาน และไม่ได้รับความยุติธรรม ความชอบธรรม ความเป็นธรรม หากพระสงฆ์ไม่มีความผิด ควรคืนความเป็นธรรม ให้จึงถูกต้องที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. การปกป้องคุ้มครองพระสงฆ์ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การปกป้องพระสงฆ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จะพบเห็นร่องรอยการบริหารพระพุทธศาสนาของพระพุทธเจ้าทรงบัญญัติกฎหมายหรือพระวินัย การให้ร้ายพระสงฆ์หรือคณะสงฆ์ ถ้าไม่เป็นความจริงช่างบาปหนัก หรือภาษาธรรม เรียกว่า ปาปวรรค กฎหมายพระสงฆ์ และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ต้องปรับให้ทันกับสภาพสังคมในปัจจุบัน ทั้งนี้ พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร), รศ. ดร. ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีความเห็นว่า พุทธศาสนามองว่าทุกข์เป็นสภาวะพื้นฐานของธรรมชาติครอบคลุมสรรพสิ่ง ทั้งสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งรูปธรรมและนามธรรม สภาวะที่เรียกว่าทุกข์ นี้ได้แก่ภาวะที่ไม่คงตัว คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแสวง อุดมศรี วิจัยเรื่อง “การปกครองคณะสงฆ์ไทย” ผลการวิจัยพบว่า สังคมของพระสงฆ์เป็นสังคมเก่าแก่ ที่ดำรงอยู่คู่กับสังคมของมนุษย์มาแต่สมัยบรรพกาลเมื่อพระพุทธศาสนาได้แพร่หลายเข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว ได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

ขึ้นมา เพื่อให้คณะสงฆ์ได้ใช้รูปแบบในการปกครองกันเอง ซึ่งเป็นมาตรการอันสำคัญในการผดุงรักษาพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แต่ละฉบับมิใช่พระธรรมวินัย การตีความพระธรรมวินัยจะนำข้อกฎหมายหักล้างไม่ได้ แต่จะต้องตีความไปในทางรักษาพระธรรมวินัยไว้ให้เคร่งครัดที่สุด เมื่อเป็นเช่นนี้การประพฤติปฏิบัติของภิกษุทุกยุคทุกสมัยจึงมีลักษณะแตกต่างไปจากประชาชนโดยทั่วไป เพราะนอกจากต้องประพฤติยึดมั่นอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว ยังต้องปฏิบัติตามกฎหมายแผ่นดินและจารีตของแต่ละสังคมอีกด้วยล้ำล่วงละเมิดส่วนใดส่วนหนึ่งก็จะมีผลเกี่ยวโยงไปถึง นอกจากต้องประพฤติยึดมั่นอยู่ในพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดแล้ว ทั้งยังสอดคล้องกับอธิเทพ ผาทา ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบและกระบวนการแก้ปัญหาในพระพุทธศาสนาเถรวาท: ศึกษาเฉพาะกรณีอธิกรณสมถะ ๗ และกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕” ผลการวิจัยพบว่า ข้อสรุปอันเป็นประโยชน์เกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยอธิกรณสมถวิธีในสมัยพุทธกาลและแนวความคิดเรื่องรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาโดยกฎนิคหกรรม ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ ดังนี้ อธิกรณสมถวิธี เป็นรูปแบบ และกระบวนการแก้ไขปัญหาอธิกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์ในการแก้ไขปัญหาพระธรรมวินัยใน ๒ เรื่องคือ เรื่องที่มีโทษและไม่มีโทษ เช่น ทั้งในด้านพิธีกรรม และการก่อความวุ่นวายภายในสังคมสงฆ์ ได้แก่ ปัญหา ๔ หมวด คือวิวาทาธิกรณ์, อนุวาทาธิกรณ์, อาปัตตาธิกรณ์และกิจจาธิกรณ์ ส่วนกฎ นิคหกรรมของมหาเถรสมาคมเป็นรูปแบบและกระบวนการแก้ไข

2. แนวคิดการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์ สอดคล้องกับปริศนา สมศักดิ์โยธิน ได้วิจัยเรื่อง “ความผิดเกี่ยวกับศาสนาตามประมวลกฎหมายอาญา: ศึกษากรณีการกระทำความผิดต่อพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวินัยอันเป็นหลักการและแก่นแท้ของพระพุทธศาสนายังไม่มีกฎหมายให้ความคุ้มครอง ในความผิดเกี่ยวกับศาสนาทั้งหมด มีเพียงมาตรา ๒๐๘ เดียว ที่มีคุณธรรมทางกฎหมายคือความบริสุทธิ์ของศาสนา แต่กลับมีการคุ้มครองในด้านรูปแบบการแต่งกายของพระภิกษุสงฆ์มิให้ผู้อื่นที่มิได้ผ่านการบวชตามพระธรรมวินัยแต่งกายอย่างพระภิกษุสงฆ์เพื่อให้ผู้อื่นหลงเชื่อเท่านั้น แม้ว่าบทบัญญัติในมาตรา ๒๐๘ นี้จะเล็งเห็นว่าการแต่งกายเลียนแบบพระของบุคคลที่มิได้บวชโดยชอบจะเป็นทางนำมาซึ่งความเสียหายต่อพระพุทธศาสนาและประชาชนจึงป้องกันไว้ก็ตาม แต่ในปัจจุบันมีพระภิกษุสงฆ์ที่บวชโดยชอบได้ประพฤติตนล่วงละเมิดพระธรรมวินัยและกระทำการอันไม่เหมาะสมต่อสมณเพศอย่างร้ายแรง ตลอดจนถึงขั้นกระทำความผิดอาญา ซึ่งพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร), รศ. ดร. ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีมุมมองว่า ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องส่วนใหญ่ เป็นผลประโยชน์ทางวัตถุ อำนาจศักดิ์ศรี เช่น เรื่องงบประมาณ สูญเสียผลประโยชน์ ประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องเหล่านี้นำไปสู่ความขัดแย้งและลุกลามไปเป็นความรุนแรงได้เพราะผู้คนที่เกี่ยวข้องต่างยืนกรานในจุดยืนของตนด้วยความยึดมั่นอย่างใดอย่างหนึ่งใน ๓ ประการนี้คือ

ก. ตัณหา คือ ความยึดมั่นในผลประโยชน์ ไม่อยากสูญเสียผลประโยชน์

ข. มานะ คือ ความถือตน ยึดถือในศักดิ์ศรี อยากมีอำนาจ ไม่ยินยอมเพราะกลัวเสียหน้า

ค. ทิฏฐิ คือ ความยึดมั่นในความเชื่อของตน เชื่อว่าความคิดของตนถูกตน

ทั้งยังสอดคล้องกับเกียรติศักดิ์ พันธวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง “ศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาท กับประมวล กฎหมาย อาญาและประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา” ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาเปรียบเทียบหลักการลงโทษผู้กระทำผิดในพุทธศาสนาเถรวาท ในประเด็นอธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์ กับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา และในประเด็นกฎมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม พบว่า อธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์เป็นรูปแบบการลงโทษ ผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมสงฆ์และสังคมไทย เพราะเป็นการออกแบบที่มีเป้าหมาย เพื่อป้องกันป้องปราบและปราบปราม อธิกรณ์ที่จะเกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้นและเกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการระงับอธิกรณ์แต่ละชุด มีเป้าหมายหลัก คือความสันติแห่งสังคมสงฆ์หรือสังฆสามัคคี

3. เสนอรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ สอดคล้องกับเอื้อมอร ชลวร ได้วิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการวิจัยพบว่าปัญหาพระธรรม วินัยที่มีวัตถุประสงค์ในการเข้าไประงับหรือแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่องที่มีโทษใน ๒ หมวดคือ อนุวาทาธิกรณ์ อาปัตตาธิกรณ์เท่านั้น อธิกรณสมถวิธีเป็นรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาของพระธรรม วินัย ส่วนกฎ นิคหกรรมของมหาเถรสมาคม เป็นรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาตามกระบวนการพิจารณาคดีของรัฐ ซึ่งเป็นวิธีการทางกฎหมายไม่ใช่วิธีการตามแนวทางของพระธรรมวินัย แต่ก็มุ่งที่จะใช้ในการ แก้ไขปัญหาพระธรรมวินัยเช่นกัน อธิกรณสมถวิธี เป็นรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหา ที่ถือเอาพระธรรมวินัยเป็นกรอบในการดำเนินการสูงสุด ส่วนกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม เป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหา อธิกรณ์ ที่ยึดรูปแบบตามกระบวนการยุติธรรมของรัฐภายใต้กฎหมายคณะสงฆ์คือพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๓๕ และอธิกรณสมถวิธี เป็นรูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีผู้ดำเนินการคือสงฆ์โดย มีพระธรรมวินัยเป็นประธาน ใช้อำนาจผ่านทางสังฆกรรมตามพระธรรมวินัย ส่วนกฎนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม เป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาอธิกรณ์ที่มีผู้ดำเนินการคือ ภิกษุผู้ดำรงตำแหน่งทางการปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่ระดับเจ้าอาวาสถึงมหาเถรสมาคม โดยแบ่งการพิจารณาออกเป็น ๒ ระดับคือ ระดับพระผู้พิจารณา และระดับคณะผู้พิจารณา ซึ่งในระดับนี้ได้แบ่งการพิจารณาออกเป็น ๓ ชั้นคือ ๑) การพิจารณาชั้นต้น ๒) การพิจารณาชั้นอุทธรณ์ ๓) การพิจารณาชั้นฎีกา อุปสรรคและปัญหาของ อธิกรณสมถวิธีคือ ๑) สงฆ์ผู้ดำเนินการไม่ปฏิบัติให้ถูกต้อง ตามพระธรรมวินัยเนื่องจากความไม่รู้ ๒) สังฆ

มณฑลไม่มีความเป็นเอกภาพเนื่องจากไม่เคารพในมติสงฆ์ ๓) ผู้ละเมิดพระธรรมวินัยไม่มีความ ละอายโง่เขลา และฝืนมติไม่เคารพการตัดสินของพระวินัยธรและสงฆ์ ๔) สังฆมณฑลขาดผู้นาที่ เข้มแข็ง ส่วนอุปสรรคและปัญหาของกฎนิคหกรรมคือ บุคลากรผู้มีหน้าที่เป็นทั้งผู้พิจารณาและคณะผู้ พิจารณาไม่มีความรู้ทางกฎหมาย และพระธรรมวินัย เพียงพอทำให้การดำเนินการไม่ถูกต้องตาม ขั้นตอนของกฎนิคหกรรม ๒) ปัญหาความใกล้ชิดระหว่าง พระผู้พิจารณา คณะผู้พิจารณากับภิกษุผู้ ตกเป็นจำเลย ๓) ปัญหาการแทรกแซงโดยอำนาจรัฐ เป็นต้น ในอนาคตควรมีการประยุกต์รูปแบบและกระบวนการแก้ไขปัญหาคณะสงฆ์ให้ สอดคล้องกับพระธรรมวินัยและเหมาะสมกับยุคสมัย ด้วยการจัดการศึกษาเพื่อให้คณะสงฆ์ทุกระดับมี ความรู้เกี่ยวกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายโดยเฉพาะวิธีการดำเนินการตามกระบวนการของพระราชบัญญัติและกฎนิคหกรรมรวมถึงกฎของมหาเถรสมาคมอื่น ๆ โดยการร่วมมือของ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานด้านการปกครองคณะสงฆ์และรัฐบาลเพื่อให้คณะสงฆ์สามารถแก้ไข ปัญหาได้อย่างรวดเร็ว

ซึ่งในมิติของพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร), รศ. ดร. ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มองลึกลงไปในรายละเอียดของงานวิจัยฉบับนี้ว่า ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ปปัญจะ ๓ คือ กิเลส ๓ ประการที่ทำให้เนิ่นช้า เป็นตัวการทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ทั้งยังทำให้ปัญหาค้างคาเนิ่นนานออกไป เนื่องจากเป็นตัวการขัดขวางไม่ให้เข้าถึงความจริง หรือทำให้ไม่อาจแก้ปัญหาอย่างถูกต้องได้ นอกจากความติดยึดแล้ว ทัศนคติในระหว่างคู่ขัดแย้ง อันได้แก่อคติที่มีต่อกัน ซึ่งทำให้ความขัดแย้งลุกลามได้ง่าย อคติดังกล่าว ได้แก่

ก. โทสคติ อคติเนื่องจากความเกลียดชัง

ข. ภยาคติ อคติเนื่องจากความกลัว

ค. โมหาคติ อคติเนื่องจากความหลงหรือความไม่รู้

ความอาญาและประมวลกฎหมายอาญา และในประเด็นกฎ มหาเถร สมาคม ว่าด้วยการลงนิคหกรรม พบว่า อธิกรณ์และวิธีระงับอธิกรณ์เป็น รูปแบบการลงโทษ ผู้กระทำผิดที่เหมาะสมและยุติธรรมกับสังคมสงฆ์และสังคมไทย เพราะเป็นการออกแบบที่มีเป้าหมาย เพื่อป้องกันป้องปราบ และปราบปราม อธิกรณ์ที่จะเกิดขึ้น กำลังเกิดขึ้นและเกิดขึ้นแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบการระงับอธิกรณ์แต่ละชุด มีเป้าหมายหลัก คือความสันติแห่ง สังคมสงฆ์หรือสังฆสามัคคี

๔) ประโยชน์จากการวิจัย ทำให้ทราบถึงการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ ยังสอดคล้องกับวัน สุวรรณพงษ์ ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการบัญญัติข้อกฎหมายเพื่อคุ้มครอง พระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวินัยสำคัญที่สุดสำหรับพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องมีที่พระภิกษุ ใช้ในการปกครองสังคมสงฆ์ให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย พระวินัยมีความสำคัญในการทำโอกาสให้ชีวิตและสังคมมีระเบียบและมีโอกาสดีขึ้น สามารถดำเนินชีวิตได้โดยสะดวก ดำเนินกิจการได้ดี เป็นกรอบแห่งการประพฤติให้เป็นไปตามครรลองที่พึงมีพึงเป็น

ของมนุษย์ซึ่งอยู่ ในฐานะที่แตกต่างกัน แต่เมื่อมาอาศัยอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะสามารถเรียนรู้ศึกษาให้เหมาะสมตาม ฐานะและบทบาทที่ตนเองได้รับ แต่พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๒๙ ซึ่งบัญญัติให้ พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ ถ้าภิกษุรูปนั้นถูกจับโดยต้องหา ว่ากระทำความผิดอาญา มีเนื้อหาขัดต่อพระธรรมวินัย และขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยเปิดโอกาสให้ ผู้ไม่หวังดีต่อพระภิกษุใช้ประโยชน์จากกฎหมายดังกล่าวมาบีบบังคับให้พระภิกษุลาสิกขา หากพระภิกษุรูปนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์ ก็เป็นการตัดโอกาสในการดำรงสมณเพศ และตัดโอกาสชาวบ้าน ที่ต้องการทำบุญกับเนื้อนาบุญ สื่อมวลชนก็จะลงข่าวด้านลบเป็นส่วนใหญ่ คนที่เสพข่าวก็จะรู้สึก ไม่ดีต่อพระภิกษุนั้น แต่ส่งผลถึงความรู้สึกไม่ดีต่อพระพุทธศาสนาด้วย

โดยมุมมองพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อาภากโร), รศ. ดร. ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นอกจากมองภาพกว้างแล้ว ยังมองก้าวข้ามผ่านเพื่อสะท้อนสังคมวงกว้าง ไปยังสาระสำคัญของงานวิจัยฉบับนี้ นั่นคือ กฎหมาย ซึ่งมีความสำคัญที่ต้องพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนและความเป็นธรรมทั้งทางโลกและทางธรรมว่า การพัฒนากระบวนการไกล่เกลี่ยมากพอสมควร ทำให้มีทางเลือกที่หลากหลายมาก อันอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ ขณะเดียวกันในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นปัญหาซึ่งเป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของความขัดแย้ง ปัจจุบันได้มีการพัฒนาแนวคิดและวิธีการในการจัดการกับองค์ประกอบข้อนี้มากเช่นกัน เช่น การแยกแยะระหว่าง “จุดยืน” หรือ Position กับ “ความต้องการ” หรือ Interest แนวคิดและวิธีการเหล่านี้มีประโยชน์มาก ดังนั้นจึงควรนำมาประยุกต์ให้เข้ากับกระบวนการไกล่เกลี่ยแบบพุทธได้โดยไม่ยาก

ทั้งนี้ การปกป้องคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ ควรมีศูนย์กฎหมายและศูนย์ปรึกษากฎหมายระดับจังหวัด ซึ่งมีหน้าที่ ๔ ประการ ดังนี้

๑) การให้ความรู้ทางด้านกฎหมายกับพระสงฆ์

๒) เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทระหว่างวัด กับคู่กรณี ชาวบ้าน ชุมชน และพระสงฆ์

๓) เป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายเมื่อเกิดกรณีข้อขัดแย้ง

๔) สถาบันทางกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งในศึกษาเรียนรู้ของคณะสงฆ์ โดยการสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มเติมความแข็งแกร่งให้กับพระสงฆ์

ซึ่งจะเป็นประโยชน์การจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการในการจัดตั้งศูนย์กฎหมายและศูนย์ปรึกษากฎหมายระดับจังหวัดทั่วประเทศ ทั้งยังเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมของคณะสงฆ์ วัด พระสงฆ์ ชาวบ้าน ชุมชน ร่วมกันต่อไป นับเป็นคุณธรรมทางกฎหมายและเป็นหลักการแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่มีกฎหมายปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์อย่างแท้จริง

องค์ความรู้จากการวิจัย

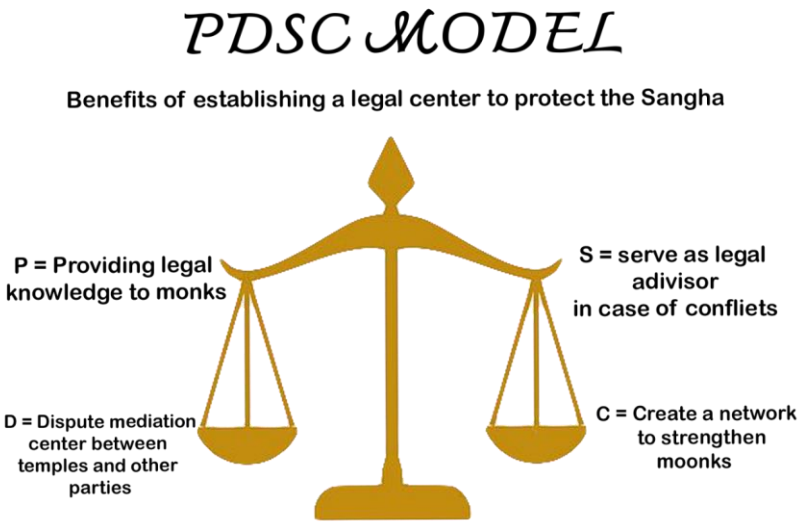
การวิจัยรูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ ดังองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของกระบวนการและวิธีดำเนินการของการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ ควรมีหน้าที่ ๔ ประการ ดังนี้

๑) P = Providing legal knowledge to monks
ให้ความรู้ทางกฎหมายกับพระสงฆ์

๒) D = Dispute mediation center between temples and other parties
เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างวัด คู่กรณี ชาวบ้าน ชุมชน พระ

๓) S = Serve as legal advisor in case of conflicts
เป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายกรณีมีข้อขัดแย้ง

๔) C = Create a network to strengthen monks
สร้างเครือข่ายเพื่อความแข็งแกร่งให้พระสงฆ์

แผนภาพที่ รูปแบบการจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ

PDSC MODEL ของงานวิจัยนี้ เป็นประโยชน์การจัดตั้งศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ ๔ ประการ คือ

1) ให้ความรู้ทางกฎหมายกับพระสงฆ์
2) เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างวัด คู่กรณี ชาวบ้าน ชุมชน พระสงฆ์
3) เป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายกรณีมีข้อขัดแย้ง
4) สร้างเครือข่ายเพื่อความแข็งแกร่งให้พระสงฆ์

อีกทั้ง ยังเป็นที่พึ่งให้กับวัด คณะสงฆ์ พระสงฆ์ ได้เป็นอย่างดี และอาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่านี่คือ “ร่มธรรมแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 มหาเถรสมาคมต้องเป็นหลัก และดำเนินการอย่างจริงจังในเรื่องของการจัดตั้งศูนย์ปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ไทย ทั้งนี้ เจ้าคณะใหญ่แต่ละหน ควรมีการดำเนินการสั่งการตรวจสอบข้อเท็จจริงแบบตรงไปตรงมา

1.2 รัฐบาลควรต้องจัดสรรงบประมาณให้กับศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ ด้วยการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือสภาทนายความ จัดทำแผนงานโครงการขึ้นไปโดยกระบวนการจัดอบรมแผน 5 ปี ซึ่งควรต้องดำเนินการให้เสร็จสิ้นภายใน 5 ปี ในการสร้างความรับรู้ สร้างความเข้าใจ ให้กับวัดและพระสงฆ์ทั่วประเทศ โดยสภาทนายความต้องเป็น Modiator ในการขับเคลื่อนของศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์

1.3 ควรมีการบรรยายให้ความรู้กับวัด คณะสงฆ์ พระสงฆ์ เกี่ยวกับความรู้กฎหมายเบื้องต้น ทั้งกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มองค์ความรู้ เพื่อกำจัดจุดอ่อน และสร้างจุดแข็งให้เกิดขึ้นในเชิงพุทธบูรณาการ ด้วยการให้พระสงฆ์ในแต่ละจังหวัดไปเรียนนิติศาสตร์ เพื่อมีความรู้เป็นเกราะป้องกันวัดหรือพระสงฆ์ มิให้ตกเป็นเหยื่อ

1.4 ควรให้เกิดการไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างวัด กับคู่กรณี ชาวบ้าน ชุมชน และพระสงฆ์

1.5 เป็นที่ปรึกษาทางด้านกฎหมายเมื่อเกิดกรณีข้อขัดแย้ง โดยต้องให้เกิดความยุติธรรม ความชอบธรรม ที่ต้องเกิดขึ้นโดยแท้จริงกับวัด คณะสงฆ์ พระสงฆ์ อย่างแท้จริง โดยให้เกิดการสอบสวนอย่างถูกต้องและเป็นธรรม ตามกระบวนการที่ชอบโดยกฎหมาย

1.6 สถาบันทางกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาเรียนรู้ของคณะสงฆ์โดยการสร้างเครือข่ายเพื่อเพิ่มความแข็งแกร่งให้กับพระสงฆ์

1.7 ควรทำความเข้าใจ กับกรรมการวัด ไวยาวัจกร ว่าการบริหารจัดการวัดนั้น เป็นหน้าที่ของเจ้าอาวาส ส่วนกรรมการวัดหรือญาติโยมที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นมักเข้าใจผิดคิดว่า กลุ่มตนเองเป็นเจ้าของวัดจึงมีการบริหารจัดการอยู่ในรูปคณะกรรมการวัด ซึ่งพบเห็นกันได้หลายวัด เจ้าอาวาส หรือพระสงฆ์ในบางวัดแทบไม่มีอำนาจในการบริหารจัดการวัดเลย กรรมการวัดและญาติโยมจัดการให้เสร็จเรียบร้อย เมื่อเจ้าอาวาสหรือพระสงฆ์ไม่ทำตามนโยบายของกรรมการ จึงเกิดความไม่พอใจเกิดขึ้น พระสงฆ์ก็อยู่ไม่ได้ ดังที่เกิดปัญหาเป็นข่าวตามสื่อเช่นทุกวันนี้

1.8 ควรมีการติดตามการประเมินผล ในทุกกรณีที่วัด คณะสงฆ์ พระสงฆ์ นั้นร้องทุกข์ร้องเรียน และวางกรอบระยะเวลาการดำเนินการในเรื่องดังกล่าวให้ชัดเจน

1.9 ศูนย์กฎหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองคณะสงฆ์ ที่มีหน่วยงาน องค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ นั้น ควรดำเนินการและปฏิบัติงานในเชิงรุก มากกว่าการตั้งรับ ซึ่งตรงนี้จะเป็นจุดแข็งที่สำคัญของศูนย์กฎหมายฯ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 แนวทางวิธีประยุกต์พระธรรมวินัยให้สอดคล้องกับกฎหมายอาญาในสังคมไทย

2.2 รูปแบบการจัดตั้งกระบวนการศาลสงฆ์ให้เหมาะกับสภาพสังคมไทย

2.3 ศึกษาวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจของเจ้าอาวาสที่บริหารปกครองพระสงฆ์ภายในวัด

เอกสารอ้างอิง

คณะกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2535). **วินัยวินิจฉัย**. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,

ปลื้ม โชติษฐยางกูร. (2553). **คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,

ประชาไท. (2565). **โลกวัชชระ: ใครคือผู้กำหนดพฤติกรรมที่เหมาะสมของพระ**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: https://www.prachatai.com/journal/2017/11/73914 [6 กันยายน 2565].

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ป.ธ. 9 ราชบัณฑิต. (2548). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. กรุงเทพมหานคร: วัดราชโอรสาราม,

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มติชนออนไลน์. (2565). **รายงานพิเศษ: องค์กรปกครองคณะสงฆ์ไทยในสภาวะ "อ่อนแรงเชื่องช้าไม่ทันโลก"**.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา:https://www.matichon.co.th/education/news_ 3115588 [6 กันยายน 2565].

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

สังเคราะห์ความรู้จากผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการกับองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

Synthesize Knowledge from the Satisfaction Assessment Results of Service Recipients with the Tambon Administrative Organization In Nakhon Pathom Province 2022

กิ่งแก้ว สุวรรณคีรี, Kingkaew Suwannakeere[1]
E-mail : king-nok@hotmail.com
สุธิดา สองสีดา, Suthida Songsrida[2]
E-mail : kor_kai5@hotmail.com
พิชชา บัวแย้ม, Phitcha Buayaem[3]
E-mail : bphitcha@yahoo.com

Received: *September 11, 2023* **Revised:** *June 21, 2024*
Accepted: *July 26, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสังเคราะห์ความรู้จากผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม โดยใช้การสังเคราะห์เชิงปริมาณ ผ่านระเบียบวิธีวิจัยทางสถิติ นำเสนอข้อค้นพบที่มีประเด็นใกล้เคียงกันจากงานวิจัยทุกเรื่อง และบูรณาการข้อค้นพบรายงานการประเมินผลที่นำมาสังเคราะห์ทั้งหมด พร้อมแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องระหว่างลักษณะการวิจัยกับการสังเคราะห์เชิงปริมาณ ดังนั้น จึงเป็นการวิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ หรือการวิเคราะห์เชิงผสมผสาน โดยประเมินคุณภาพงาน ศึกษาโดยใช้เกณฑ์วัดคุณภาพงานวิจัย ส่วนสำคัญของงานวิจัยนำมาวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับกรณีอื่น ๆ และพัฒนาเป็นการวางลำดับตามโครงสร้าง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อสรุปของผู้วิจัย จากการการสังเคราะห์งานวิจัย มักใช้กับกรณีงานวิจัยเชิงคุณภาพทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ขั้นตอนการสังเคราะห์ด้วยวิธีเชิงปริมาณ ได้เริ่มมาจากการนำผลรายงานการวิจัย 2-3 เรื่อง หรือหากมีมากยิ่งขึ้นทำให้ได้ข้อสรุปที่มีความครอบคลุม และน่าเชื่อถือ สามารถนำไปใช้กว้างขึ้น

---

[1] นักวิชาการอิสระ

[2] อาจารย์ประจำ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

[3] อาจารย์ประจำ, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, ผู้รับบริการ, ผลการประเมินความพึงพอใจ

Abstracts

This article is written to synthesize knowledge from the satisfaction assessment results of service recipients from Sub-district Administrative Organizations in Nakhon Pathom Province using Quantitative Synthesis through statistical research methods and presenting findings that have similar themes from all studies and integrate all synthesized evaluation report findings and showing the relationship between research characteristics and Quantitative Synthesis. Therefore, it is an analysis of the results of the analysis or Integrative analysis by assessing the quality of work, study was conducted using research quality measurement criteria. A significant part of the research was analyzed and compared with other cases and develop into Hierarchical structure, data from interviews and the researcher's conclusions, from the Systematic research it is often used for all Qualitative research cases. However the process of Quantitative synthesis, it started from study the results of 2-3 research reports or if is more, it leads to a comprehensive conclusion and reliable until be used more widely.

Keywods : Satisfaction, Service receiver, Satisfaction assessment results

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารราชการแผ่นดิน โดยรัฐบาลมอบอำนาจการบริหารงานตามภารกิจต่าง ๆ บนพื้นฐานหลักการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่ท้องถิ่นเพื่อปกครองตนเอง การให้ความสำคัญกับการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการแสดงเจตนารมณ์การกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น โดยเน้นให้ท้องถิ่นมีอิสระในการกำหนดทิศทางในการบริหารท้องถิ่นและมีสิทธิปกครองตนเอง อีกทั้งมีอิสระบริหารงานกำลังคน งบประมาณ โดยเน้นหลักการมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่น

สภาตำบลที่มีรายได้โดยไม่รวมเงินอุดหนุนในปีงบประมาณที่ผ่านมาติดต่อกัน 3 ปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ 150,000 บาท หรือตามเกณฑ์เฉลี่ยในวรรคสอง จัดตั้งเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลได้ด้วยการทำเป็นประกาศของกระทรวงมหาดไทยและประกาศในราชกิจจานุเบกษา โดยยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับสาเหตุที่มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบลขึ้นมาใหม่นั้น เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายที่จะกระจายอำนาจการปกครองสู่ประชาชนมากขึ้น จึงได้พิจารณาปรับปรุงกฎหมาย “สภาตำบล” ที่มีอยู่เดิมและประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 โดยยกฐานะสภาตำบลที่มี

รายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบใหม่ เรียกว่า “องค์การบริหารส่วนตำบล”

องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3 พ.ศ.2542)[4] ในการพัฒนาตำบลทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (มาตรา 66) โดยมีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (มาตรา 67) ได้แก่ (1) จัดให้มีและบำรุงรักษาทางน้ำและทางบก (2) รักษาความสะอาดของถนน ทางน้ำ ทางเดิน และที่สาธารณะ รวมทั้งกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล (3) ป้องกันและระงับโรคติดต่อ (4) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (5) ส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้พิการ (7) คุ้มครอง ดูแล และบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (8) บำรุงศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น (9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ทางราชการมอบหมาย โดยจัดสรรงบประมาณหรือบุคลากรให้ตามความจำเป็น และสมควร

องค์การบริหารส่วนตำบลอาจมีหน้าที่ทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล (มาตรา 68) ได้แก่ (1) ให้มีน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค และการเกษตร (2) ให้มีและบำรุงการไฟฟ้าหรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น (3) ให้มีและบำรุงรักษาทางระบายน้ำ (4) ให้มีและบำรุงสถานที่ประชุม การกีฬา การพักผ่อนหย่อนใจ และสวนสาธารณะ (5) ให้มีและส่งเสริมกลุ่มเกษตรกรและกิจการสหกรณ์ (6) ส่งเสริมให้มีอุตสาหกรรมในครอบครัว (7) บำรุงและส่งเสริมการประกอบอาชีพของราษฎร (8) การคุ้มครองดูแลและรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน (9) การหาประโยชน์จากทรัพย์สินขององค์การบริหารส่วนตำบล (10) ให้มีตลาด ท่าเทียบเรือ และท่าข้าม (11) กิจการเกี่ยวกับการพาณิชย์ (12) การท่องเที่ยว (13) การผังเมือง[5]

เอกสารของสำนักงานคณะกรรมการกลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.จ.) คณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล (ก.ท.) และคณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบล (ก.อบต.) ที่ มท 0809.3/ว380 ประกาศเรื่องกำหนดมาตรฐานทั่วไปเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการกำหนดเงินประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษ อันมีลักษณะเป็นเงินรางวัลประจำปีสำหรับพนักงานส่วนท้องถิ่น ลูกจ้าง และพนักงานจ้างของการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นใน พ.ศ.2558 ในมิติที่ 2 ด้านคุณภาพการให้บริการกำหนดให้การสำรวจความพึงพอใจของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ พนักงานของรัฐ หน่วยงานเอกชนที่มารับบริการหรือติดต่อองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ต้องมีการสำรวจหรือประเมินความพึงพอใจอย่างน้อย 4 งาน[6] เช่น (1) งานด้านบริการกฎหมาย (2) งานด้านทะเบียน (3) งานด้านโยธา การขออนุญาตปลูกสิ่งก่อสร้าง (4) งานด้านสิ่งแวดล้อม และสุขาภิบาล (5) งานด้านรักษาความสะอาด (6) งานด้าน

---

[4] นภดล อินทรเสนา. **จริยศาสตร์ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 5 พ.ศ.2537)**. (ลำปาง : ศิลปะการพิมพ์, 2547)

[5] เรื่องเดียวกัน

[6] เรื่องเดียวกัน

การศึกษา (7) งานด้านเทศกิจ หรือป้องกันบรรเทาสาธารณภัย (8) งานด้านรายได้หรือภาษี (9) งานด้านพัฒนาชุมชนและสวัสดิการสังคม (10) งานด้านสาธารณสุข (11) งานด้านอื่น ๆ

เนื่องจากการประเมินในมิติที่ 2 เป็นมิติเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ ดังนั้น การสำรวจครั้งนี้จึงใช้หลักคุณภาพการให้บริการและปัจจัยที่กำหนดคุณภาพการให้บริการตามรูปแบบ SERVQUAL ของ Parasuraman[7] ปรับให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการกลางข้าราชการองค์การบริหารส่วนจังหวัด (ก.จ.) คณะกรรมการกลางพนักงานเทศบาล (ก.ท.) และคณะกรรมการกลางพนักงานส่วนตำบล (ก.อบต.) ดังนั้นจึงมีองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความพึงพอใจต่อขั้นตอนการให้บริการ ด้านความพึงพอใจต่อช่องทางการให้บริการ ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก

การบริการสาธารณะเป็นสิ่งที่หน่วยราชการมีอำนาจหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ[8] ส่งเสริมสวัสดิภาพของประชาชนอย่างทั่วถึง เท่าเทียม ยุติธรรม ทำให้ทุกคนมีโอกาสใช้สิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง อย่างไม่หยุดชะงัก และสามารถสนองความต้องการส่วนรวมของประชาชน อันเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่อยู่ในความอำนวยการหรือในความควบคุมของรัฐ[9] ทั้งนี้ การให้บริการสาธารณะจะต้องประกอบไปด้วย หน่วยงานที่ให้บริการ (service delivery agency) เป็นประโยชน์ที่หน่วยงานให้บริการส่งมอบให้ผู้รับบริการ (the service recipient) ประโยชน์หรือคุณค่าของบริการที่ได้รับ[10] ตลอดจนปัจจัยนำเข้า (inputs) หรือทรัพยากร เช่น บุคลากร ค่าใช้จ่าย สิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรม (activities) หรือกระบวนการ (process) หมายถึงวิธีการที่จะใช้ทรัพยากร ผล (result) หรือผลผลิต (outputs) ที่เกิดขึ้นหลังจากมีการใช้ทรัพยากร และความคิดเห็น (opinions) ต่อผลกระทบ (inputs) ที่แสดงถึงความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อการบริการที่ได้รับ[11]

---

[7] Parasuraman, A. & Berry, L. L. (1985). **A conceptual model of service quality and its implication for future research.** Journal of Marketing, 1, p.44

[8] Suchitra Punyarat Bandhu-bhakdi et al. (1986). **Delivery of public services in Asian countries: cases in development administration**. Bangkok: Thammasat University.

[9] ประยูร กาญจนดุล. (2533). **คำบรรยายกฎหมายปกครอง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

[10] สุวัฒน์ บุญเรือง. (2545). **ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลต าบลสุนทรภู่: ศึกษาเฉพาะด้านการจัดเก็บรายได้. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขา นโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

[11] สามารถ ยิ่งกำแหง.(2553). **แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชาวบ้านหินหล่องในเขตพื้นที่องค์การ บริหารส่วนตำบลตะเคียน อ.ด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา**. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค. สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุรนารี.

จากการพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการบริการสาธารณะข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเป้าหมายของการบริการสาธารณะ คือ การสร้างความพอใจให้เกิดแก่ผู้รับบริการ ดังนั้นการที่จะวัดว่าการบริการสาธารณะบรรลุเป้าหมายหรือไม่ วิธีหนึ่งคือ การวัดความพึงพอใจของประชาชนผู้รับบริการเพื่อเป็นการประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการ เพราะการวัดความพึงพอใจนี้เป็นการตอบคำ ถามว่าหน่วยงานที่มีหน้าที่ให้บริการมีความสามารถสนองความต้องการของประชาชนได้หรือไม่ เพียงใด อย่างไร

แนวความคิดหลักการบริการสาธารณะ ควรศึกษาจากหลักการพื้นฐานของการให้บริการขององค์กรเป็นสำคัญ ประกอบด้วยหลักการ 3 ประการ[12] ได้แก่

ประการที่ 1 การติดต่อเฉพาะงาน (specificity) กำหนดบทบาทของประชาชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐให้อยู่ในวงจำกัด เพื่อควบคุมตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยสังเกตจากเจ้าหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่ให้บริการแก่ประชาชนเกี่ยวกับเรื่องที่ติดต่อหรือไม่ หากสอบถามเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องทำให้งานล่าช้าและควบคุมเจ้าหน้าที่ยากลำบาก

ประการที่ 2 การปฏิบัติโดยเสมอภาคเท่าเทียมกัน (universalism) เป็นหลักการที่ประชาชนควรได้รับอย่างมีเหตุผลยึดหลักกฎหมาย ไม่คำนึงถึงตัวบุคคล หรือกล่าวได้ว่าเจ้าหน้าที่ให้บริการต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ โดยสังเกตจากเจ้าหน้าที่ว่ามีการเลือกปฏิบัติ ให้บริการตามลำดับก่อนหรือหลังหรือไม่

ประการที่ 3 การวางตัวเป็นกลาง (affective neutrality) เป็นหลักการที่ต้องการให้บริการโดยไม่มีอารมณ์ความเป็นญาติ เพื่อนหรือคนรู้จักมาเกี่ยวข้อง โดยสังเกตจากเจ้าหน้าใช้น้ำเสียงสนทนากับประชาชน กริยาท่าทางที่เจ้าหน้าที่แสดงออก และสีหน้าของเจ้าหน้าที่ขณะให้บริการเป็นอย่างไร

ลักษณะสำคัญของการบริการสาธารณะมีความเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สะดวกสบายในการดำรงชีวิต ต้องจัดดำเนินการสม่ำเสมอ ไม่มีหยุดชะงัก เพราะประชาชนอาจได้รับความเดือดร้อน ด้วยเหตุนี้บริการสาธารณะที่จัดทำเป็นราชการ เนื่องจากความต้องการของประชาชนมีตลอดเวลา หากมีผู้ใดมาทำให้บริการสาธารณะต้องหยุดชะงักลง ถือว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดอาญา

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ โดยทั่วไปการศึกษาความพึงพอใจมักจะศึกษาเกี่ยวกับมิติความพึงพอใจของผู้ปฏิบัติ และมิติความพึงพอใจของผู้รับบริการ ในการวิจัยครั้งนี้ได้สนใจมิติความพึงพอใจของผู้รับบริการ โดยนัยสำคัญของความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของมนุษย์ในทิศทางบวก เมื่อเกิดขึ้นแล้วจะทำให้เกิดความสุข เป็นความรู้สึกที่มีต่อระบบย้อนกลับ สามารถทำให้เกิดความสุขทางบวกเพิ่มได้อีก[13] ส่วนปัจจัยที่ทำให้คนพอใจในการบริการ ประกอบด้วย ผู้ใช้บริการได้รับค่าตอบแทนจากการให้บริการคุ้มกับการมาใช้บริการ ลักษณะให้บริการ มีระเบียบในการบริการ มีคุณภาพสำคัญว่าการบริการจากเทคโนโลยี

---

[12] กนกพรรณ ธีระคำศรี.(2540). **การประเมินผลโครงการทะเบียนราษฎร์ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

[13] Shelly, M. W. (1975). **Responding to social change**. Pennsylvania: Dowden Hutchison & Ross.

สิ่งแวดล้อม ผู้ใช้บริการได้รับความเคารพจากผู้ให้บริการ มีโอกาสเจริญก้าวหน้าในธุรกิจที่ใช้บริการ เพราะผลตอบแทนจากการใช้บริการ หรือมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบการบริการ[14]

วัตถุประสงค์

เพื่อสังเคราะห์ความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม และข้อสรุปร่วมจากผลงานวิชาการต่าง ๆ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นการสังเคราะห์ความคิดที่ได้มาจาผลงานวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปในห้อข้อเรื่องที่ศึกษา นำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบายการส่งเสริมและพัฒนาการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยนำผลของความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการที่มีต่อองค์การบริหารส่วนตำบล มารวบรวม วิเคราะห์ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม แล้วนำมาวิเคราะห์

พื้นที่วิจัย

พื้นที่การวิจัยครั้งนี้ คือ องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม จำนวน 14 แห่ง ได้แก่ (1) องค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา (2) องค์การบริหารส่วนตำบลไผ่หูช้าง (3) องค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ (4) องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ (4) องค์การบริหารส่วนตำบลคลองใหม่ (5) องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม (6) องค์การบริหารส่วนตำบลไทยาวาส (7) องค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา (8) องค์การบริหารส่วนตำบลมหาสวัสดิ์ (9) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองดินแดง (10) องค์การบริหารส่วนตำบลพระประโทน (11) องค์การบริหารส่วนตำบลสระพัฒนา (12) องค์การบริหารส่วนตำบลสระสี่มุม (13) องค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงแสน และ (14) องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งบัว ที่มีประสบการณ์ในการรับเรื่องประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 1 ปี สอดคล้องกับประเด็นของการวิจัยดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเจาะจงเลือกพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม เป็นพื้นที่สำหรับการวิจัยครั้งนี้

ประชากรและหน่วยวิเคราะห์

ประชากรสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้รับบริการที่องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม จำนวน 14 แห่ง ที่มีประสบการณ์ในการรับบริการเรื่องประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 1 ปี

หน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) เป็นหน่วยบุคคล ได้แก่ ผู้รับบริการที่องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม จำนวน 14 แห่ง ที่มีประสบการณ์ในการรับบริการเรื่องประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 1 ปี รวมจำนวนผู้รับบริการ

[14] กนกพรรณ ธีระคำศรี. (2540). **การประเมินผลโครงการทะเบียนราษฎร์ ด้วยระบบคอมพิวเตอร์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

การเลือกลุ่มตัวอย่างและแผนการสุ่มตัวอย่าง

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากประชากรการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้รับบริการที่องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม จำนวน 14 แห่ง ที่มีประสบการณ์ในการรับบริการเรื่องประเมินอย่างน้อย 1 ครั้ง ภายใน 1 ปีที่ผ่านมาทุกหมู่บ้าน ผู้วิจัยจึงใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ของ Yamane (Taro Yamane, 1973 อ้างใน บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2549)[15] โดยกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ .05

เนื่องจากงานที่ประเมิน ได้แก่ 1) งานด้านการจัดเก็บภาษี 2) งานด้านจดทะเบียนพาณิชย์ 3) งานด้านการขอใบอนุญาตก่อสร้าง 4) งานด้านสวัสดิการเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เป็นงานที่กลุ่มเป้าหมายมีลักษณะเฉพาะ มีรายชื่อในทะเบียนแต่ละงาน ดังนี้ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) ร่วมกับการเลือกตัวอย่างแบบใช้วิจารณญาณ (judgment sampling) จากรายชื่อที่ลงทะเบียน ให้ได้ตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง และเก็บข้อมูลโดยพิจารณาความสมัครใจในการตอบ

การพัฒนาเครื่องมือ

การพัฒนาเครื่องมือวิจัยโดยผ่านการตรวจสอบ ความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (construct validity) และความถูกต้องความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ตลอดจนความชัดเจนของข้อความ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย โดยนำแบบสอบถามที่ผู้ประเมินสร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ รวมทั้งสิ้นจำนวน 5 คน ด้วยวิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (index of item objective congruence: IOC) ของความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อรายการ (items) ที่มีค่า IOC=0.5 ขึ้นไป ซึ่งหมายถึงข้อรายการนั้นมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาที่จะวัด ดังนี้

+1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

–1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับเนื้อหาที่จะวัด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสอบถามผู้รับบริการองค์การบริหารส่วนตำบล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม จำนวน 1 ชุด ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถามที่ให้กลุ่มตัวอย่างเลือกตอบด้วยตนเองตามข้อเท็จจริง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามที่วัดความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในแต่ละงาน โดยมีกรอบงานดังต่อไปนี้ ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการให้บริการ ความพึงพอใจต่อช่องทางการให้บริการ ความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการความพึงพอใจต่อสิ่ง

[15] บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2549. **สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย**. พิมพครั้งที่4.กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท.

อำนวยความสะดวกซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า(rating scale) 5 ระดับ โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินความมากน้อยของความรู้สึกของตน มีการให้คะแนนตามน้ำหนักจากมากไปหาน้อย

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้รับบริการที่มีต่อปัญหาและอุปสรรคในการขอรับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

การประเมินครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางและการบรรยาย มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลด้านความพึงพอใจของผู้รับบริการ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแจกแจงความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

2. กำหนดเกณฑ์การสังเคราะห์ผลประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 โดยพิจารณาประเด็น ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการให้บริการความพึงพอใจต่อช่องทางการให้บริการ ความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้รับบริการ โดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ได้กำหนดเกณฑ์แบ่งระดับการวัดความพึงพอใจ แบ่งเป็นช่วง แต่ละช่วงมีความหมาย[16] ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.50–5.00	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50–4.49	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจมาก
ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.50–3.49	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจปานกลาง
ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.50–2.49	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจน้อย
ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00–1.49	หมายความว่า ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

การนำเสนอข้อมูล

นำเสนอผลการวิจัยรูปแบบตารางประกอบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการสังเคราะห์คามรู้จากผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดนครปฐม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 เพื่อให้การสังเคราะห์ครั้งนี้มีความชัดเจน ผู้เขียนบทความจึงสังเคราะห์ความสำคัญของงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการปฏิบัติตามหน้าที่ความ

[16] Best, John W. 1977. **Research in Education. 3rd ed.** Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc.

รับผิดชอบ โดยใช้วิธีการตรวจนับงานที่มีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ และสิ่งสำคัญ คือ เป็นงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่งต้องประเมินคุณภาพงานเป็นประจำอยู่แล้ว แสดงในตารางที่ 1 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนงานประเมินที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินการประเมินความพึงพอใจจากผู้รับบริการ

งานที่ประเมิน / องค์การบริหารส่วนตำบล	งานบริการด้านพัฒนาคุณภาพชีวิต/รับเบี้ยผู้สูงอายุ	งานบริการขออนุญาตก่อสร้าง	การรับจดทะเบียนต่าง ๆ	การให้บริการรับเรื่องราวร้องทุกข์	ขยะมูลฝอย	การชำระภาษี	งานบริการช่วยเหลือสาธารณภัย	การควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ	การขออนุญาตใช้น้ำประปา	บำรุงรักษาระบบไฟฟ้าและแสงสว่าง
ตลาดจินดา			✓		✓	✓	✓			
ไผ่หูช้าง			✓		✓		✓	✓		
สนามจันทร์		✓	✓		✓	✓				
คลองใหม่	✓			✓	✓	✓				
ท่าข้าม						✓	✓	✓		
ไทยาวาส				✓		✓			✓	✓
ศาลายา	✓	✓	✓			✓				
มหาสวัสดิ์	✓		✓	✓		✓				
หนองดินแดง	✓	✓	✓			✓				
พระประโทน	✓	✓			✓	✓				
สระพัฒนา	✓					✓		✓		
กำแพงแสน	✓	✓	✓							
สระสี่มุม					✓		✓	✓✓		
ทุ่งบัว						✓			✓	✓
รวม	7	5	7	3	6	11	4	5	2	2

จากตารางที่ 1 พบว่า จำนวนงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลให้ดำเนินการประเมินผลความพึงพอใจมากที่สุด คือ การชำระภาษี จำนวน 11 แห่ง แสดงว่า องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงานการชำระภาษี ดังนั้น ผู้เขียนจึงสังเคราะห์ความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลในงานการชำระภาษี

ผู้เขียนได้ดำเนินการสังเคราะห์ว่า ด้านใดที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจมากที่สุดจากทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ (1) ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการให้บริการ (2) ความพึงพอใจต่อช่องทางการให้บริการ (3) ความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และ (4) ความพึงพอใจต่อสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งนี้ จึงพบว่าผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบล แสดงในตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 สังเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบล

ลำดับที่	รายชื่อองค์การบริหารส่วนตำบล	ค่าเฉลี่ยผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบล			
		ขั้นตอนการให้บริการ	ช่องทางการให้บริการ	เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ	สิ่งอำนวยความสะดวก
1	ตลาดจินดา	4.79	4.75	4.80	4.76
2	ไผ่หูช้าง	4.76	4.73	4.79	4.76
3	สนามจันทร์	4.75	4.74	4.79	4.74
4	คลองใหม่	4.80	4.77	4.82	4.78
5	ท่าข้าม	4.77	4.74	4.80	4.77
6	ไทยาวาส	4.82	4.78	4.84	4.78
7	ศาลายา	4.82	4.78	4.84	4.78
8	มหาสวัสดิ์	4.82	4.78	4.84	4.79
9	หนองดินแดง	4.76	4.73	4.79	4.76
10	พระประโทน	4.81	4.76	4.82	4.78
11	สระพัฒนา	4.81	4.76	4.82	4.78
12	กำแพงแสน	4.82	4.78	4.84	4.78
13	สระสี่มุม	4.77	4.74	4.80	4.77
14	ทุ่งบัว	4.82	4.78	4.84	4.79
รวม		4.79	4.76	4.82	4.77

จากตารางที่ 2 พบว่า ภาพรวมของผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 14 แห่ง ที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.82) รองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.77) และด้านช่องทางการให้บริการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.76) ตามลำดับ

จากผลการสังเคราะห์ในตารางที่ 2 พบว่า ประเด็นที่ผู้รับบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านความพึงพอใจต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ดังนั้น ผู้เขียนบทความจึงสังเคราะห์ในประเด็นดังกล่าวแบบเจาะลึกลงไปในแบบสอบถามถึงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การให้บริการของเจ้าหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงในตารางที่ 3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้รับบริการที่มีต่อเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของ

องค์การบริหารส่วนตำบลในงานที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษี

งานที่ประเมิน / องค์การบริหารส่วนตำบล	มีการแต่งกายเหมาะสม	มีความสุภาพ กิริยามารยาทดี เป็นมิตร มีรอยยิ้ม อัธยาศัยดี	มีความพร้อมในการให้บริการ ให้คำแนะนำ ตอบข้อซักถามได้ชัดเจนถูกต้อง	สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ทันเวลา	มีความรู้ความสามารถในการให้บริการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ตลาดจินดา	4.79	4.86	4.83	4.82	4.84
สนามจันทร์	4.76	4.81	4.77	4.76	4.77
คลองใหม่	4.77	4.78	4.77	4.76	4.74
ท่าข้าม	4.81	4.84	4.84	4.82	4.83
ไทยาวาส	4.86	4.91	4.89	4.89	4.88
ศาลายา	4.73	4.77	4.76	4.74	4.74
มหาสวัสดิ์	4.73	4.77	4.76	4.74	4.74

หนองดินแดง	4.74	4.79	4.79	4.78	4.79
พระประโทน	4.79	4.91	4.84	4.84	4.87
สระพัฒนา	4.69	4.74	4.74	4.73	4.73
ทุ่งบัว	4.73	4.77	4.76	4.74	4.74
รวม	4.76	4.81	4.80	4.78	4.79

จากตารางที่ 3 พบว่า พฤติกรรมเจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลในงานที่เกี่ยวข้องกับการชำระภาษีที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจเป็นลำดับแรก คือ มีความสุภาพกิริยามารยาทดี เป็นมิตร มีรอยยิ้ม อัธยาศัยดี ($\bar{X}$ = 4.81) รองลงมา คือ มีความพร้อมในการให้บริการ ให้คำแนะนำ ตอบข้อซักถามได้ชัดเจน ถูกต้อง ($\bar{X}$ = 480) มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}$ = 4.79) มีความสามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ทันเวลา ($\bar{X}$ = 478) และมีการแต่งกายเหมาะสม ($\bar{X}$ = 4.76) ตามลำดับ

อภิปรายผล

จากข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่า มีความสุภาพกิริยามารยาทดี เป็นมิตร มีรอยยิ้ม อัธยาศัยดี ($\bar{X}$ = 4.81) รองลงมา คือ มีความพร้อมในการให้บริการ ให้คำแนะนำ ตอบข้อซักถามได้ชัดเจน ถูกต้อง ($\bar{X}$ = 480) มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X}$ = 4.79) มีความสามารถแก้ไขปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม ทันเวลา ($\bar{X}$ = 4.78) เป็นพฤติกรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมาก เป็นเรื่องที่ประชาชนมีความพึงพอใจในเรื่องดังกล่าวมากที่สุด สอดคล้องกับข้อมูลเชิงคุณภาพของการสัมภาษณ์ในรายงานผลการประเมินขององค์การบริหารส่วนตำบลตลาดจินดา องค์การบริหารส่วนตำบลท่าข้าม องค์การบริหารส่วนตำบลสนามจันทร์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองดินแดง องค์การบริหารส่วนตำบลสระพัฒนา ที่ชุมชนให้ข้อมูลในลักษณะที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า “เจ้าหน้าที่มีอัธยาศัยดี และใช้น้ำเสียงถามคำถามด้วยความสุภาพ ให้ช่วยเหลืออย่างถูกต้องตรงประเด็นที่ต้องการข้อมูล เช่น เรื่องการชำระภาษี โดยเจ้าหน้าที่พยายามอธิบายสิ่งที่เป็นประเด็นข้อสงสัยได้เป็นอย่างดี” นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่ยังให้ความช่วยเหลือ เอาใจใส่ แนะนำรายละเอียดเรื่องต่าง ๆ ด้วยความเป็นกันเอง และเจ้าหน้าที่ยังสามารถติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับประเด็นเรื่องเจ้าหน้าที่มีการแต่งกายที่เหมาะสมนั้น ($\bar{X}$ = 476) พบว่า ได้มีคะแนนค่าเฉลี่ยที่น้อยกว่าเรื่องอื่น เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้กำหนดแบบฟอร์มการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ที่เคร่งครัดเข้มงวดมากนัก ทำให้เจ้าหน้าที่แต่ละคนแต่งกายเข้ามาปฏิบัติงานลักษณะตามสบาย ส่งผลให้บางครั้งที่มีประชาชนเข้ามาติดต่องานที่องค์กาบริหารส่วนตำบลอาจเกิดความสับสน เนื่องจากไม่สามารถแยกได้ออกอย่างชัดเจนว่า ผู้ใดเป็นเจ้าหน้าที่ที่ทำงานในองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะทุกคนที่พบเห็นนั้นมีการแต่งกายคล้ายกันมากจนกระทั่งไม่เห็นความแตกต่าง

จากการสังเคราะห์ผลการประมินความพึงพอใจของผู้รับบริการจากองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจเป็นลำดับแรก คือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.82) ที่เป็นเช่นนี้เพราะการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่ส่งผลต่อการพิจารณากำหนดประโยชน์ตอบแทนอื่น เป็นกรณีพิเศษสำหรับข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น พฤติกรรมของเจ้าหน้าที่ สามารถอธิบายคำถามของเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วย การต่างกายเหมาะสม ความสุภาพ กิริยามารยาทดี เป็นมิตร มีรอยยิ้ม อัธยาศัยดี มีความพร้อมให้บริการ ให้คำแนะนำ ตอบคำถามได้อย่างชัดเจน ถูกต้อง สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม รวดเร็ว มีความรู้ ความสามารถในการให้บริการ

สำหรับเรื่องความพึงพอใจที่เป็นลำดับรองลงมา คือ ด้านขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.79) สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ การอธิบายขั้นตอนต่าง ๆ ของกิจกรรมที่ผู้รับบริการต้องการ จึงมีความราบรื่น คล่องตัว สามารถอธิบายให้สอดคล้องกับข้อคำถามของเครื่องมือการวิจัยได้ ดังนี้ มีความชัดเจนในการชี้แจงขั้นตอนในการให้บริการ หรือมีการแจ้งสาเหตุและวิธีการแก้ไขข้อขัดข้องของการขอรับการบริการ มีแบบฟอร์มที่เกี่ยวข้องกับแต่ละงานทำให้สามารถเขียนแบบฟอร์มได้เข้าใจง่าย ระยะเวลาในการให้บริการเหมาะสมไม่ทำให้ใช้ระยะเวลายาวนานเกินไป ขั้นตอนในการให้บริการมีความโปร่งใส และดำเนินตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ประกอบกับความพึงพอใจด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X}$ = 4.77) ได้แก่ สถานที่ติดต่อให้บริการมีความสะอาด หมายถึง ถูกสุขลักษณะและสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีความจำเป็นต่อการให้ประชาชนใช้บริการ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ น้ำดื่ม ห้องน้ำ เป็นต้น มีความพอเพียง นอกจากนี้ด้านการบริการอื่น ๆ ตั้งแต่คอมพิวเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร ยังมีคุณภาพ และทันสมัยอีกด้วย

นอกจากนี้ สถานที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้มีป้ายข้อความจุดบริการที่เข้าใจ มองเห็นได้อย่างชัดเจน มีสื่อให้ข้อมูล ข่าวสารด้านงานบริการ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ คู่มือ แผ่นพับ สื่อบุคคล เป็นต้น เพื่อชี้แจงให้ประชาชนรับทราบล่างหน้าอย่างทั่วถึง ส่วนความพึงพอใจที่อยู่ในลำดับสุดท้าย คือ ด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{X}$ = 4.76) เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่ง มีการประชาสัมพันธ์ช่องทางการให้บริการยังไม่มีความครอบคลุม โดยได้การประชาสัมพันธ์มีการแจ้งเรื่องราวผ่านเฉพาะผู้นำชุมชน นำข้อมูลประกาศติดบอร์ดประชาสัมพันธ์ การตีพิมพ์ผ่านจดหมายข่าว การประกาศหอกระจายข่าวประจำชุมชน การใช้โทรศัพท์มือถือ ตลอดจนส่งข้อมูลผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) ด้วยช่องทางตามกรณีต่าง ๆ ที่กล่าวมา ส่งผลให้ประชาชนไม่สามารถรับทราบข้อมูลได้อย่างทั่วถึง พื้นที่ชุมชนไม่สามารถเข้าถึงช่องทางการติดต่อข้อมูลผ่านช่องทางออนไลน์หรือองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งมีข้อจำกัดในสถานที่ตั้ง ทำให้ไม่สะดวกในการเข้าถึงบริการ โดยสังเกตได้จากการมีเพียงรถบริการสาธารณะผ่านไปมาทางการคมนาคมเท่านั้น ตลอดจนด้านการเข้าถึงการบริการเกี่ยวกับการเปิดรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะนั้นยังไม่สะดวก เพราะสังเกตได้จากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีกล่องเปิดรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะของประชาชนที่เข้ามาใช้บริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1) ผลที่สังเคราะห์ได้จากจำนวนงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ดำเนินความพึงพอใจนั้น พบว่า ส่วนใหญ่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการชำระภาษีมากกว่าการดำเนินงานในด้านอื่น ๆ โดยในความเป็นจริงของการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลนั้นมีความรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติหลายเรื่อง ทั้งนี้อาจทำให้เจ้าหน้าที่มุ่งปฏิบัติหรือให้ความสำคัญเพียงเรื่องการชำระภาษีเท่านั้น ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงควรชี้แจงให้เจ้าหน้าที่ทุกคนเข้าใจความสำคัญของภารกิจหน้าที่ที่ปฏิบัติงานเห็นอย่างเสมอภาคกัน

2) พัฒนาทุกช่องทางการบริการขององค์การบริหารส่วนตำบลให้ประชาชนรับทราบอย่างถูกต้อง รวดเร็ว ทั่วถึง หรือหากองค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งมีความขัดข้องในช่องทางสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ ควรขอคำแนะนำจากผู้นำชุมชนในแต่ละพื้นที่ เพื่อหาช่องทางที่มีความสะดวก และเหมาะสมต่อไป

3) สำหรับประเด็นเรื่องการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบลที่ส่งผลให้ประชาชนเกิดความสับสน ไม่สามารถแยกแยะเจ้าหน้าที่ผู้ที่ปฏิบัติงานได้อย่างชัดเจน จึงสะท้อนให้เห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบล ควรมีแบบฟอร์มการแต่งกายที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่สวมใส่มาทำงานในแต่ละวัน หรือหากไม่มีแบบฟอร์มอาจขอความร่วมมือเจ้าหน้าที่ทุกคนสวมใส่ชุดทำงานสุภาพและเรียบร้อยโดยยึดรูปแบบเครื่องแต่งกายตามสากลทั่วไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) จากการที่ประชาชน เข้ารับบริการในองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า มีประเด็นข้อค้นพบเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเข้ารับบริการมากที่สุดถึงน้อยที่สุดอย่างแตกต่างกันไป ทำให้การอธิบายข้อค้นพบครั้งนี้บางประเด็นยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจน

ผู้วิจัยมีมุมมองว่า ควรมีการวิจัยต่อยอดงานวิจัยเรื่องนี้เชิงลึก อาจเป็นวิจัยเชิงคุณภาพหรือเชิงปริมาณ ใช้สถิติวิเคราะห์นอกเหนือจากสถิติไคสแควร์ ค้นหาคำตอบหรือยืนยันบางปัจจัยส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น เพื่อนำมาสู่การสร้างประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ให้ดีขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

นภดล อินทรเสนา. **จริยศาสตร์ พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติมจนถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 5 พ.ศ.2537)**. (ลำปาง : ศิลปะการพิมพ์, 2547)

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. 2549. **สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย**. พิมพครั้งที่4.กรุงเทพฯ: จามจุรีโปรดักท.

ประยูร กาญจนดุล. (2533). **คำบรรยายกฎหมายปกครอง** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวัฒน์ บุญเรือง. (2545). **ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของเทศบาลต าบลสุนทรภู่: ศึกษาเฉพาะด้านการจัดเก็บรายได้. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, สาขานโยบายสาธารณะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สามารถ ยิ่งกำแหง.(2553). **แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของชาวบ้านหินหล่องในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลตะเคียน อ.ด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา**. วิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารงานก่อสร้างและสาธารณูปโภค. สาขาวิชาวิศวกรรมโยธา สำนักวิชาวิศวกรรมศาสตร์. มหาวิทยาลัยสุรนารี.

Best, John W. 1977. **Research in Education. 3rd ed**. Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice Hall, Inc.

Parasuraman, A. & Berry, L. L. (1985). **A conceptual model of service quality and its implication for future research.** Journal of Marketing, 1, p.44

Suchitra Punyarat Bandhu-bhakdi et al. (1986). **Delivery of public services in Asian countries: cases in development administration**. Bangkok: Thammasat University.

Shelly, M. W. (1975). **Responding to social change**. Pennsylvania: Dowden Hutchison & Ross.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

แนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน

Guidelines for the Transmission of Bhu-ja Drum Tradition in Nan Province

มณี มณเฑียร, Manee onthien[1]
โสภณ บัวจันทร์, Sophon Buachan [2]
สว่างจิต ขันตี, Sawangjit Khantee [3]
E-mail: sawangjit897@gmail.com

Received: *July 12, 2023* **Revised:** *June 27, 2024*
Accepted: *July 2, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณค่าของประเพณีการตีก๋องปูจาในกลุ่มจังหวัดล้านนา 2) ศึกษาสภาพปัญหาของการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน และ 3) นำเสนอแนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เนื้อหาและการนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีการตีก๋องปูจามีประวัติความเป็นมาผ่าน 4 ยุคสมัย คือ 1) ยุคก่อนประวัติศาสตร์ล้านนา ก๋องใช้ในพิธีกรรมทางภูติผีและจิตวิญญาณ 2) ยุคประวัติศาสตร์ล้านนา ก๋องใช้ในการศึกสงครามและพิธีกรรมทางศาสนา 3) ยุคพระพุทธศาสนา ก๋องใช้ในการสื่อสารระหว่างศาสนจักรและอาณาจักร และ 4) ยุคปัจจุบัน ก๋องใช้ในกิจกรรมและประเพณีทางศาสนาและสังคม ก๋องปูจา ยังมีคุณค่า 5 ด้าน ได้แก่ 1) วัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงความเชื่อกับวิถีทางพระพุทธศาสนา 2) การศึกษา ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ประเพณี 3) การท่องเที่ยว ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว 4) เศรษฐกิจ ที่สร้างรายได้จากการพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ และ 5) สังคม ที่เป็นเครื่องมือสื่อสารและจัดระเบียบทางสังคมสภาพปัญหาการสืบ

---

[1] นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/Buddhist Study, Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

[2] อาจารย์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Nakhon Nan Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[3] นักวิจัย, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ทอดประเพณีมี 3 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ ที่ชำรุดและไม่เพียงพอ 2) ปัญหาด้านผู้นำ ผู้ฝึกสอนและวิทยากร ที่มีไม่เพียงพอ และ 3) ปัญหาด้านองค์ความรู้และหลักสูตรการสอน ที่ขาดคู่มือสำหรับการศึกษาและถ่ายทอด และแนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจามี 3 แนวทาง คือ 1) การสืบทอดด้านวัสดุอุปกรณ์ โดยหน่วยงานและองค์กรภาคประชาชนควรร่วมมือแก้ไขปัญหา 2) การสืบทอดด้านผู้นำ ผู้ฝึกสอน และวิทยากร โดยสนับสนุนการพัฒนาองค์ความรู้ และ 3) การสืบทอดด้านองค์ความรู้หรือหลักสูตรการสอน โดยส่งเสริมการรวบรวมองค์ความรู้ จัดทำหลักสูตรและคู่มือ และเปิดกว้างให้มีการเรียนการสอน

คำสำคัญ : ก๋องปูจา, ประเพณี, การสืบทอด

Abstract

This research paper investigated on the following objectives: 1) to study the history and value of Bhu–Ja drum tradition in Lanna province, 2) to study the problems of Bhu–Ja drum tradition transmission in Nan province, 3) to present the guideline for the transmission of Bhu–Ja Drum tradition in Nan province. This qualitative research involves content analysis and descriptive presentation.

The findings showed that the history of Gong Puja or the Bhu–ja Drum tradition spans four periods: 1) The Pre–Lanna Historical Period, where gong or drum were used in rituals involving ghosts and spirits, 2) The Lanna Historical Period, where Gong were used in warfare and religious ceremonies, 3) The Buddhist Period, where Gong facilitated communication between the religion and the state, and 4) The Present Period, where Gong are used in religious and social activities. This tradition holds value in five areas: 1) Cultural area, linking beliefs to Buddhist practices, 2) Educational area, promoting learning about the tradition, 3) Tourism, attracting cultural tourists, 4) Economic, generating income from developing materials and equipment, and 5) Social area, serving as a communication tool and social regulator. The issues in preserving the tradition involve; 1) Material problems, involving with damaged and insufficient materials, 2) Leadership, trainer, and instructor are not enough, and 3) Knowledge and curriculum gaps, lacking proper manuals for studying and teaching. The preservation guidelines are: 1) Addressing material and equipment through cooperation between agencies and community organizations, 2) Enhancing leadership, training, and instructing capabilities by supporting knowledge researches, and 3) Fostering knowledge and curriculum preservation by encouraging the knowledge management, improving curricula and manuals, and providing open opportunities for learning and teaching.

Keywords: Bhu-ja drum, Tradition, Transmission

บทนำ

ก๋องปูจา (กลองบูชา) นับเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่อยู่คู่กับวัดทุกวัดในกลุ่มจังหวัดล้านนาหรือในพื้นที่เขตภาคเหนือตอนบน[4] ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน ประวัติความเป็นมาของประเพณีการตีก๋องปูจา มีประวัติไม่ชัดเจนว่าเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยใด ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงเรื่องเล่าสืบต่อกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นมุขปาฐเท่านั้น ทราบกันเพียงว่าเดิมเป็นกลองโบราณชนิดหนึ่งใบใหญ่ใบเดียว ต่อมาได้มีการพัฒนารูปร่างลักษณะและการตีกลองมาอย่างต่อเนื่องจนกลายมาเป็นก๋องปูจาหรือกลองบูชานอกจากนี้ยังมีความเป็นมาในการสร้างก๋องปูจาจากความเชื่อในนิทานชาดก เรื่องพุทธเสนากะ หรือนางสิบสอง จากตอนที่กล่าวถึง การที่ยักษ์ออกมากินคนทุก 7 วันจนสุดท้ายพระอินทร์ และเหล่าเทวดาได้ส่งพุทธเสนากะลงมาเกิดเป็นมนุษย์ ทำการจับยักษ์ขังไว้ในถ้ำ และได้บอกยักษ์นั้นว่าทุกๆเจ็ดวันหากไม่มีเสียงก๋องให้ได้ยินยักษ์สามารถที่จะออกจากถ้ำมากินคนได้ มนุษย์กลัวยักษ์จะออกมากินคนอีกจึงทำการตีก๋องเพื่อให้เสียงดังไปให้ยักษ์ได้ยินเสียงในทุกๆเจ็ดวันตลอดตั้งแต่นั้นมา[5] ในพระไตรปิฎกก็ได้กล่าวถึงกลอง เช่น หมวดพระวินัยปิฎก ได้กล่าวถึง กลองอมตธรรม ปรากฏในตอนที่พระพุทธเจ้าตรัสกับอุปกาชีวกว่า “เราเป็นผู้ครอบงำธรรมทั้งปวง รู้ธรรมทั้งปวง มิได้แปดเปื้อนในธรรมทั้งปวง ละธรรมทั้งปวงได้สิ้นเชิงหลุดพ้นเพราะสิ้นตัณหา ตรัสรู้ยิ่งเองแล้วจะพึงกล่าวอ้างใครเล่า เราไม่มีอาจารย์ เราไม่มีผู้เสมอเหมือน เราไม่มีผู้ทัดเทียม ในโลกกับทั้งเทวโลก เพราะเราเป็นอรหันต์ เป็นศาสดาผู้ยอดเยี่ยม เป็นผู้ ตรัสรู้ชอบเองเพียงผู้เดียว เป็นผู้เยือกเย็น ดับกิเลสได้แล้วในโลก เราจะไปเมืองหลวงแห่งชาวกาสี ประกาศธรรมจักร ตีกลอง อมตธรรม ไปในโลกอันมีความมืดมน[6]

ก๋องปูจามีพัฒนาการและเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จากกลองโบราณที่มีเพียงใบเดียว ที่มีรูปร่างลักษณะที่ใหญ่ ทำด้วยไม้ทรงกลม มีทั้งสั้นและยาว หุ้มด้วยหนังสัตว์ กลองบางชนิดหุ้มหนังด้านเดียว บางชนิดหุ้มด้วยหนังทั้ง 2 ด้าน ตีด้วยไม้ ความไพเราะของเสียงกลอง ขึ้นอยู่กับขนาดของกลอง ชนิดของไม้ที่นำมาทำกลอง ชนิดของหนังสัตว์ และฝีมือของช่างทำกลองด้วย มีชื่อเรียก

---

[4] ปรเมศวร์ สรรพศรี และ เกริกพงศ์ ใจคำ.“วัฒนธรรมกลองปูจาของชาวไทยองบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอปาซาง จังหวัดลำพูน”.**วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น**, ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2565): 204

[5] จริยา จีนเพชร, **ศิลปะการแสดงตีกลองบูชา (กลองปู่จา) จังหวัดน่าน**,[ออนไลน์],แหล่งที่มา: http://www.m-culture.go.th/nan/ewt_dl_link.php?nid=443 [10 มีนาคม 2566].

[6] วิ.ม. (ไทย) 4/11/13.

หลายอย่าง ในพระไตรปิฎกเรียกว่า กลองนันทเภรี กลองชัยมงคล กลองสะบัดชัย[7] กลองมองเชิง กลองเงี้ยว กลองตะลดปด กลองตึงโหนง กลองปู่เจ และก๋องปูจา[8] เป็นต้น ในการตีก๋องปูจาจะมีท่วงทำนองจังหวะ ซึ่งเรียกว่า “ระบำ” จะมีทั้งแบบช้าและเร็ว ในการตีก๋องปูจาจะมีคนตีหลายคน ซึ่งเรียกว่าเป็นคณะ เนื่องจากว่าในการตีนั้นจะมีเครื่องคนตรีอื่นๆ ประกอบด้วยหลายชิ้น เช่น ฆ้องขนาดต่างๆ หลายใบ มีฉาบ (สว่า) ไม้ค้อน ไม่แซะ โดยมีวัตถุประสงค์ของการตีกลองในอดีตและสมัยพุทธกาล จะตีเพื่อสื่อสารส่งสัญญานทางสังคมหรือในการจัดขบวนทัพศึกสงคราม[9] ตีเพื่อส่งสัญญานในการโจมตีข้าศึก ส่งสัญญานให้กับไพร่ฟ้าประชาชนเพื่อแจ้งข่าว เช่น ประชุม ข้าศึกโจมตี คนร้ายลักวัวควาย ไฟไหม้ และการตายของผู้นำ[10] ตีเพื่อเป็นเครื่องมือประโคมเฉลิมฉลองในชัยชนะสงคราม งานบุญทางศาสนา เป็นต้น ลักษณะของการตี ก็จะแตกต่างกันออกไป[11] ต่อมาการตีกลองบางอย่างได้หายไป เนื่องจากการสงครามรบทัพจับศึกแบบเก่าๆ ได้เปลี่ยนไปและหายไป จึงได้นำกลองที่มีมาไว้ที่วัด เพราะเชื่อว่ากลองบางชนิดที่ใช้นั้นแปดเปื้อนไปด้วยเลือดเนื้อและวิญญาณ หากกลองอยู่ในวัดก็จะเป็นการขจัดเภทภัยที่ไม่ดีออกไปได้ กลองจึงถูกพัฒนามาใช้กับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และสังคม[12] จนกลายมาเป็นก๋องปูจา ซึ่งมีลักษณะกลองอยู่ 4 ใบประกอบด้วยกลองใบใหญ่ เรียกว่ากลองหลวงหรือกลองต๊าง และกลองใบเล็กอีกจำนวน 3 ใบ เรียกว่ากลองลูกตุ๊บ จะมีขนาดลดหลั่นกันลงมา การตีเพื่อเป็นการบูชาพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และพระสงฆ์สาวกของพระพุทธเจ้า เรียกว่าตีก๋องปูจานั่นเอง นอกจากนี้การตีก๋องปูจายังเป็นการตีเพื่อส่งสัญญาณให้กับพุทธศาสนิกชนคือชาวบ้านนั้นเอง เช่น ตีเพื่อให้ชาวบ้านทราบว่าวันพรุ่งนี้จะเป็นวันพระเพื่อเตือนให้ทราบว่าจะต้องมาทำบุญที่วัด ตีเพื่อส่งสัญญานการขึ้นธรรมลงธรรม ในช่วงเข้าพรรษา หรือเทศการเทศมหาชาติ ตีเพื่อสื่อสารถึงเทวดาทั้งหลายฯ เรียกว่าการตีเพื่อป่าวอินป่าวพรหม และการตีในกิจกรรมงานประเพณีต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา จะเรียกว่าการตีกลองสะบัดชัย ในปัจจุบันพัฒนาการการตีกลองได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยมีการนำก๋องปูจามาพัฒนาในการตีผสมกับเครื่องดนตรีสมัยใหม่เพื่อสร้างสรรค์ผลงานในด้านศิลปดนตรี ให้มีความหลายหลายในตัวโน๊ต

---

[7] สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านและองค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน), **กลองปูจาเมืองน่าน**, พิมพ์ครั้งที่ 1, (น่าน: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอิงค์เบอรี, 2556), หน้า 18.

[8] อ้างแล้ว, หน้า 2.

[9] จีรวัฒน์ บุญล้ำ, “ศึกษาวงกลองปูจาในจังหวัดลำพูน”, **ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551), หน้า 195.

[10] อาทิตย์ วงศ์สว่าง, “การอนุรักษ์ฟื้นฟูการตีกลองปูจาของกลุ่มลายคำในจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), หน้า 1.

[11] เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

[12] ณัฐพงศ์ ปันดอนตอง, “กลองปู่จาในประวัติศาสตร์ล้านนาพิธีกรรมความเชื่อในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”, **วารสารวิชาการมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564): 15–28.

และเสียงดนตรีที่ถูกใจกับรสนิยมเสียงดนตรีสมัยใหม่ กลายมาเป็นการใช้กลองเพื่อสร้างความบันเทิงในสังคมมากขึ้นจนก่อให้เกิดผลในทางเศรษฐกิจสังคมและการท่องเที่ยวมากขึ้นให้กับวัดและชุมชน[13] เนื่องจากการตีก๋องปูจาเป็นเครื่องมือสื่อสารเชื่อมโยงทางสังคมระหว่างวัดและชุมชน[14] ในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มจังหวัดล้านนาที่สร้างความความเชื่อมโยงและสายใยผูกพันกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันได้อย่างชัดเจนจนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้เลย ถึงแม้นประเพณีการตีกลองปูจาจะมีการห่างหายไประยะหนึ่งและได้มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง แต่การสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาที่ผ่านมานั้น จะสามารถ สังเกตได้ว่า จะมีความนิยมเฉพาะกลุ่มเท่าทันโดยทั่วไปยังไม่ได้รับความนิยมและให้ความสำคัญกับการตีก๋องปูจาเท่าที่ควร ทำให้รู้ได้ว่าในอนาคตจะทำให้ประเพณีการตีก๋องปูจาสูญหายไปจากวิถีชีวิตและสังคมของชาวพุทธในกลุ่มจังหวัดล้านนาอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากการตีก๋องปูจาเป็นเครื่องมือสื่อสารเชื่อมโยงทางสังคมระหว่างวัดและชุมชนในกลุ่มจังหวัดล้านนาเป็นเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ที่สร้างความเชื่อมโยงและสายใยผูกพันกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แม้ว่าประเพณีการตีก๋องปูจาจะห่างหายไประยะหนึ่งและได้มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ แต่การสืบทอดประเพณีนี้ยังคงมีความนิยมเฉพาะกลุ่ม และไม่ได้รับความสนใจมากพอ ทำให้ในอนาคตอาจจะทำให้ประเพณีนี้สูญหายไปอีกครั้ง ด้วยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจทำวิจัยเรื่อง "แนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน" เพื่อให้ผู้ที่สนใจทราบถึงประวัติความเป็นมาและคุณค่าของประเพณีการตีก๋องปูจาในกลุ่มจังหวัดล้านนา ทราบถึงสภาพปัญหา และเสนอแนวทางการสืบทอดประเพณีนี้ให้คงอยู่ต่อไปในจังหวัดน่านและกลุ่มจังหวัดล้านนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) ศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณค่าของประเพณีการตีก๋องปูจาในกลุ่มจังหวัดล้านนา
2) ศึกษาสภาพปัญหาของการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน
3) นำเสนอแนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม (Field Research) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ในการเก็บข้อมูล โดยมีขอบเขตพื้นที่การวิจัยอยู่ที่อำเภอเมืองอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 25 รูป/คน จำแนกออกเป็น 5 กลุ่มๆ ละ 5 รูป/คน ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)โดยมีกลุ่มต่างๆ ดังนี้

[13] อ้างแล้ว, หน้า 6.

[14] พระธนาเทพ สกฺกวโส (ศักดิ์วงค์)), “ศึกษาการอนุรักษ์ก๋องปู่จาของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 79.

1) กลุ่มบุคคลที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับด้านวัฒนธรรมโดยตรง

2) กลุ่มบุคคลที่เป็นปราชญ์หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน

3) กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้แสดงการตีก๋องปูจา

4) กลุ่มบุคคลที่เป็นนักวิชาการ

5) กลุ่มบุคคลที่เป็นนักอนุรักษ์

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของประเพณีตีก๋องปูจา พบว่า ก๋องปูจา หมายถึง ชุดกลองที่ตั้งอยู่บนหอกลองหรือหอระฆังในวัดต่าง ๆ ในเขตพื้นที่จังหวัดล้านนา และบางตำบลของอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ รวมถึงบางวัดในพื้นที่แขวงไชยบูรี สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประวัติของประเพณีการตีก๋องปูจามิได้บันทึกไว้อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร มีเพียงเรื่องเล่าที่อยู่ในนิยายธรรมและในลักษณะของมุขปาฐะเท่านั้น ลักษณะของกลองประกอบด้วยก๋องจำนวน 4 ใบ โดยใบแรกเป็นก๋องขนาดใหญ่เรียกว่าก๋องหลวงหรือก๋องแม่ หรือก๋องต๊าง แล้วแต่ละพื้นที่จะเรียกต่างกัน ก๋องขนาดเล็กอีก 3 ใบมีขนาดลดหลั่นกันไป ขึงด้วยหนังวัวทั้งสองหน้า ภายในเรือนก๋องใบใหญ่จะแขวนไว้ด้วยหัวใจก๋องหรือน้ำเต้า ซึ่งภายในจะบรรจุกระดาษสาหรือผ้าที่ลงอักขระภาษาธรรม (ภาษาล้านนา) และคาถาต่าง ๆ เช่น คาถาเสือโคร่ง คาถาเสือเหลือง คาถามหาอำนาจ คาถานกยุงทอง เป็นต้น ก๋องลูกตุ๊บ 3 ใบ จะวางเรียงกันอยู่ด้านข้างของก๋องใบใหญ่ ก๋องปูจาเป็นก๋องที่เชื่อว่าถูกพัฒนาขึ้นจากก๋องโบราณ เกิดจากศรัทธาและความเชื่อในพระพุทธศาสนา จึงใช้ก๋องนี้ตีเพื่อสักการะบูชาในพระรัตนตรัย ชาวล้านนาจึงเชื่อว่าก๋องนี้เป็นของสูงศักดิ์สิทธิ์ ที่บรรพบุรุษสร้างไว้เพื่อเป็นเครื่องสักการะประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยใช้ตีถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา และสังฆบูชาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันโกน วันพระ หรือตีบูชาพระรัตนตรัยในพิธีกรรมทางศาสนา และก๋องล้านนามีบทบาทในการตีเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารและเป็นอาณัติสัญญาณใช้เป็นเครื่องมือจัดระเบียบทางสังคม และสร้างความสุนทรียภาพในชุมชนเมื่องานบุญประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาการตี ก๋องร่วมสมัยใหม่เพื่ออนุรักษ์งานประเพณีวัฒนธรรม สร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างสังคม ในวัดและชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน[15]

2. คุณค่าของประเพณีการตีก๋องปู่จา พบว่า ประเพณีการตีก๋องปูจาเป็นประเพณีที่มีคุณค่าอย่างยิ่งสำหรับสังคมของชาวจังหวัดน่าน ทั้งชาวบ้านที่เป็นพุทธศาสนิกชนและศาสนิกชนอื่น ๆ ในจังหวัดต่างยอมรับว่าประเพณีนี้เป็นประเพณีที่สำคัญของคนทั้งจังหวัด โดยเฉพาะชาวพุทธที่ใช้เสียงก๋องปูจาเป็นเครื่องมือสื่อสารระหว่างวัดและชุมชน เสียงก๋องปูจาที่ดังออกมาจากวัดในจังหวะต่าง ๆ นั้นทำให้ชาวพุทธ

[15] จีรวัฒน์ บุญล้ำ, “ศึกษาวงกลองปู่จาในจังหวัดลำพูน”, **ปริญญานิพนธ์หลักสูตรศิลปกรรมศาสตร-มหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551), หน้า ก.

ทราบว่าควรปฏิบัติตนอย่างไรต่อไป เช่น เสียงก๋องที่ตีขึ้นในวันโกนเพื่อเตือนให้เตรียมตัวมาทำบุญในวันพระ เสียงก๋องเหล่านี้ช่วยให้ชาวพุทธปฏิบัติตนได้ถูกต้องตามครรลองและวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนา และยังเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาในจังหวัดน่านยังคงเจริญรุ่งเรือง ด้านวัฒนธรรม ประเพณีการตีก๋องปูจาเกิดจากภูมิปัญญาของบรรพชนที่ผสมผสานศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ เช่น การฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง ฯลฯ และมีการพัฒนาปรับปรุงต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เสียงก๋องปูจาจึงมิได้ดังในเฉพาะจังหวัดน่าน แต่ยังเผยแพร่ไปทั่วโลก ด้านเศรษฐกิจและสังคม ประเพณีการตีก๋องปูจาช่วยจัดระเบียบทางสังคม สร้างความรักความสามัคคีในหมู่คณะ เป็นเครื่องมือสื่อสารที่สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน และสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน ก่อให้เกิดรายได้จากการแสดง การซ่อมแซม และการผลิตก๋องปูจา ซึ่งเกิดจากความต้องการของชุมชน ด้านการปกครอง ประเพณีการตีก๋องปูจาแสดงถึงศักยภาพของผู้นำในการปกครองบริวารทั้งพระสงฆ์และชาวบ้าน ด้านการศึกษา เสียงก๋องปูจาดึงดูดความสนใจให้คนในสังคมได้ศึกษาถึงประวัติความเป็นมาและเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเพณีนี้ ซึ่งมักเชื่อมโยงกับวิถีทางแห่งพระพุทธศาสนาและเรื่องราวที่มีการสอนให้รู้จักผลกรรมที่เป็นกุศลและอกุศล ในปัจจุบันประเพณีการตีก๋องปูจาได้รับการพัฒนาเพื่อให้เกิดความยอมรับในสังคม โดยปรับใช้เป็นเครื่องดนตรีเพื่อความบันเทิงและดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในจังหวัดน่านได้อย่างดี ประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่านจึงเป็นประเพณีที่มีคุณค่าต่อสังคมในทุก ๆ ด้าน[16]

3. ปัญหาการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน พบว่า ปัญหาการสืบทอดของประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่าน จากการค้นหาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และการสังเกตุการณ์แบบมีส่วนร่วมแล้วพบว่า มีปัญหาในการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่านที่สำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) **ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์** คือ ก๋องปูจาที่อยู่ในวัดหลายแห่งมีอายุการใช้งานยาวนานและขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดการชำรุด เช่น การฉีกขาดของหน้าก๋องที่เป็นหนังเก่า[17] การใช้เครื่องมือตีก๋องที่ไม่เหมาะสม และการจัดวางก๋องในตำแหน่งที่เสี่ยงต่อการโดนฝนทำให้เกิดการเน่าเปื่อย นอกจากนี้ยังพบว่ามีการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการตีก๋อง เช่น วงฆ้องและฉาบ ที่มีราคาสูงและส่วนใหญ่นำเข้าจากประเทศพม่า ทำให้กลุ่มที่สนใจในการสืบทอดประเพณีนี้ เช่น กลุ่มเยาวชนในโรงเรียนและชุมชน ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์[18] 2) **ปัญหาด้านผู้นำและผู้ฝึกสอน** คือ การขาดผู้นำหรือผู้ฝึกสอนที่มีความรู้และทักษะในการตีก๋องปูจาทำให้กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่ต่อเนื่อง โดยเฉพาะการขาดพระสงฆ์ที่มีบทบาทในการสืบทอดประเพณีและถ่ายทอดความรู้ให้กับลูกศิษย์หรือศาสนิกชนที่สนใจ แม้ว่าบางพื้นที่จะมีผู้นำที่มี

---

[16] พระธนาเทพ สกฺกวโส (ศักดิ์วงค์), “ศึกษาการอนุรักษ์ก๋องปู่จาของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 79-81.

[17] สัมภาษณ์ อินแปลง ขัตติยศ, 5 มีนาคม 2566.

[18] สัมภาษณ์ ระย้า จ๋อยพรม, 28 กุมภาพันธ์ 2566.

จิตอาสาแต่ก็ขาดองค์ความรู้ในการสอน ทำให้กระบวนการสืบทอดประเพณีไม่เป็นไปตามที่ควร[19] 3) **ปัญหาด้านกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้** คือ ขาดการรวบรวมและสร้างตำราหรือหลักสูตรการเรียนรู้เกี่ยวกับประเพณีการตีก๋องปูจา ทำให้การฝึกสอนและอบรมไม่เป็นระบบ โรงเรียนและสถานศึกษาต่างๆไม่ได้กำหนดให้มีหลักสูตรหรือกลุ่มการเรียนทางเลือกเกี่ยวกับประเพณีนี้ ส่งผลให้การสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาในจังหวัดน่านไม่ต่อเนื่องและมีปัญหาในการรักษาและถ่ายทอดองค์ความรู้[20] การแก้ไขปัญหาเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดูแลรักษาและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ สนับสนุนการพัฒนาผู้นำและผู้ฝึกสอน รวมถึงสร้างหลักสูตรและตำราที่เป็นระบบเพื่อให้การสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาเป็นไปอย่างยั่งยืน

4. แนวทางการสืบทอดของประเพณีการตีก๋องปุจาจังหวัดน่าน พบว่า กระบวนการสืบทอดของประเพณีการตีก๋องปูจาหากมีความต้องการที่จะให้ประเพณีการตีก๋องปูจามีพัฒนาการและเกิดการเผยแพร่ส่งต่อไปในอนาคตจากรุ่นสู่รุ่นแล้วการสร้างแนวทางที่ดีเหมาะสมจะเป็นเครื่องมือที่สามารถที่จะเป็นชี้วัดถึงผลสำริดที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้เป็นอย่างดีและเพื่อให้เป็นแนวทางและทิศทางเดียวกันจึงเห็นควรที่จะมีแนวทางดังต่อไปนี้ 1) ซ่อมแซมและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ คือ วัสดุอุปกรณ์ที่สมบูรณ์เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรกในการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจา ควรทำการสำรวจและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ที่ชำรุดเสียหาย รวมถึงจัดหาวัสดุอุปกรณ์ใหม่ให้เพียงพอและพร้อมใช้งาน บางชุมชนควรจัดหาก๋องปูจาที่ไม่มีหัวใจสำหรับการฝึกซ้อม เพื่อให้สามารถใช้ในกิจกรรมประเพณีอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา หน่วยงานหรือองค์กรที่มีทรัพยากรควรให้การสนับสนุนชุมชนที่มีความต้องการแต่ขาดแคลนทรัพยากร วัดและชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ควรดูแลรักษาและซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้สมบูรณ์และพร้อมใช้งานเสมอ[21] 2) สนับสนุนผู้นำและผู้ฝึกสอน คือ พระสงฆ์และเจ้าอาวาสเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสืบสานประเพณีการตีก๋องปูจา ควรมีองค์ความรู้ในเรื่องประเพณีและเปิดโอกาสให้ถ่ายทอดความรู้สู่คนรุ่นใหม่ ทั้งพระเณรในวัด เยาวชน และผู้นำชุมชน ควรมีการอบรมพัฒนาผู้นำผู้สอนเพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ การบูรณาการระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และภาคเอกชนในการขับเคลื่อนงานประเพณีจะช่วยให้เกิดประโยชน์ต่อศาสนา วัฒนธรรม สังคม การปกครอง และเศรษฐกิจชุมชน[22] 3) การสืบทอดองค์ความรู้และหลักสูตร คือ พลังบวรที่มีอยู่ในพื้นที่มีความร่วมมือในการรวบรวมองค์ความรู้ทุกๆด้านของประเพณีการตีก๋องปูจาจังหวัดน่านร่วมสร้างโอกาสให้ผู้สนใจได้เข้าถึงการศึกษาเรียนรู้และการเพิ่มทักษะให้กับกลุ่มสนใจทั่วไปที่มีอยู่แล้ว สนับสนุนให้เด็กเยาวชนในสถานศึกษาได้เข้าถึงโอกาสด้วยการเพิ่มหลักสูตรทางเลือกในสถานศึกษาและสร้างพื้นที่ในการแสดง[23]

---

[19] สัมภาษณ์ สง่า อินยา, รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 12 มีนาคม 2566.

[20] สัมภาษณ์ พ่อหนานปั่น นันสว่าง, ปราชญ์เมืองน่าน, 3 มีนาคม 2566.

[21] สัมภาษณ์ สุเมธ สายสูง, ประธานสถาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 27 เมษายน 2566.

[22] สัมภาษณ์ ญาณ สองเมืองแก่น, ปราชญ์เมืองน่าน, 25 เมษายน 2566.

[23] สัมภาษณ์ พระครูผาสุก นันทวัฒน์, เจ้าอาวาสวัดสวนหอม, 2 มีนาคม 2566.

อภิปรายผล

แนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน ประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน เป็นประเพณีที่มีคุณค่าหลากหลายทั้งในด้านศาสนาและสังคม โดยเฉพาะในพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาหลักของชาวน่าน ประชาชนได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำรงชีวิต ทำให้มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความเอื้ออาทรต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจีรวัฒน์ บุญล้ำ[24] และณัฐพงศ์ ปันดอนตอง[25] ที่ได้ศึกษาถึงความสำคัญของก๋องปูจาในประเพณีต่าง ๆ ของจังหวัดลำพูนและประวัติศาสตร์ล้านนา

นอกจากนี้ การดำรงชีวิตของชาวน่านและชาวล้านนาได้ใช้กลองเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอนและเตือนใจให้คนในสังคมดำรงตนตามคติท้องถิ่น เช่นเดียวกับการศึกษาของพระธนาเทพ สกฺกวโส ที่ได้วิจัยการอนุรักษ์ก๋องปูจาของชาวพุทธในจังหวัดลำปาง นอกจากนี้เสียงก๋องยังถูกใช้เป็นสื่อในการสอนศีลธรรมและเตือนใจคนในสังคมล้านนา[26]

ปัญหาการชำรุดเสียหายของก๋องปูจา การขาดแคลนวิทยากรผู้ฝึกสอน และการขาดคู่มือที่เป็นองค์ความรู้ในการถ่ายทอดประเพณีนี้ เป็นปัญหาที่ชาวจังหวัดน่านทุกคนต้องร่วมมือกันแก้ไข โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ตามแนวทางของงานวิจัยของอดิสร เมืองเกียง ที่ได้ศึกษาการจัดการฟื้นฟูประเพณีการตีก๋องปูจาในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดลำปาง และอาทิตย์ วงศ์สว่าง ที่ได้วิจัยการอนุรักษ์ฟื้นฟูการตีก๋องปูจาในจังหวัดเชียงใหม่[27]

สรุป

ตามบริบทของพื้นที่ตามวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ในสังคมที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนส่วนมากยังคงนับถือและศรัทธาอยู่ตั้งแต่ในอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีความเชื่อในวัฒนธรรมประเพณีที่สืบ

---

[24] จีรวัฒน์ บุญล้ำ, “ศึกษาวงกลองปูจาในจังหวัดลำพูน”, **ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551), หน้า 195.

[25] ณัฐพงศ์ ปันดอนตอง, “กลองปู่จาในประวัติศาสตร์ล้านนาพิธีกรรมความเชื่อในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”, **วารสารวิชาการมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564): 15–28.

[26] พระธนาเทพ สกฺกวโส (ศักดิ์วงค์)), “ศึกษาการอนุรักษ์ก๋องปู่จาของชาวพุทธในเขตอำเภอเมืองจังหวัดลำปาง”, **วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 79.

[27] อาทิตย์ วงศ์สว่าง, “การอนุรักษ์ฟื้นฟูการตีกลองปูจาของกลุ่มลายคำในจังหวัดเชียงใหม่”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2557), หน้า 1.

ทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความคิดเห็นทางการเมืองที่หลากหลาย รวมทั้งมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งในเรื่องของปัญหาการสืบทอดและ แนวทางของการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาของจังวัดน่านที่ไม่ค่อยมีมาก ผู้วิจัยใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตนในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ และให้เกียรติในตัวตนของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เท่าเทียมทุกกลุ่มของผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลและองค์ความรู้ในเรื่องของแนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้เพื่อผลประโยชน์ของจังหวัดน่านในการที่จะหาแนวทางในการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน

ประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน เป็นประเพณีที่อยู่คู่กับพระพุทธศาสนาที่มีคุณค่าหลากหลายทุกๆด้านโดยเฉพาะทางพระพุทธศาสนาที่เป็นศาสนาหลักที่สำคัญในการที่ชาวประชากรพลเมืองของเมืองน่านได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดำรงชีพ บนพื้นฐานวิถีชีวิตที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเอื้ออาทรซึ่งกันและกันมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ การดำรงชีวิตของชาวจังหวัดน่านและ ชาวล้านนา มักจะนำคุณลักษณะของกลองมาเป็นสื่อในการสั่งสอน สร้างความบันเทิงและบอกกล่าวเหตุการณ์ในสังคมอีกด้วย กล่าวคือ กลองเป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน และเตือนใจคนในสังคมล้านนา ให้ดำรงตนอย่างเหมาะสมตามคติของท้องถิ่นตามสำนวนสุภาษิตที่ได้จากคุณลักษณะของก๋องในแง่มุมต่าง ๆ เช่น เสียงที่เป็นมงคล 3 เสียง คือ เสียงฆ้องเสียงก๋อง เสียงมองตำข้าว เสียงตุ๊เจ้าเทศน์ธรรม

ดังนั้นแนวทางการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่านจึงเป็นหน้าที่ของชาวจังหวัดน่านทุกคนทุกหมู่เหล่าทั้งที่อยู่ในศาสนจักร และอาณาจักร ที่จะต้องช่วยกันขับเคลื่อน และหาแนวทางในการที่จะยังคงให้ประเพณีนี้ยังคงอยู่คู่กับชาวจังหวัดน่าน โดยเฉพาะองค์กรหรือหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่โดยตรงจะต้องออกมาเป็นแกนหลักนำองคาพยพต่างๆมาช่วยกันสืบสานประเพณีการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่านให้มีการถ่ายทอดส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่นไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

กลอง หรือก๋อง เป็นศิลปะวัฒนธรรมด้านเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในจังหวัดน่านและกลุ่มจังหวัดล้านนา กลองเป็นอุปกรณ์ที่ทำให้เกิดเสียงด้วยการตีกระทบ มีรูปลักษณ์ทรงกระบอกกลมทำด้วยไม้เนื้อแข็งชนิดต่าง ๆ และขึงหุ้มด้วยหนังสัตว์ บางชนิดหุ้มหนังด้านเดียว บางชนิดหุ้มหนังสองด้าน เมื่อถูกตีหรือเคาะด้วยไม้หรือค้อน จะเกิดเสียงไพเราะตามคุณลักษณะของวัสดุที่นำมาทำและขนาดของกลองนั้น ๆ เช่น กลองบูชา (ก๋องปูจา) ก๋องสะบัดชัย ก๋องชัยมงคล ก๋องมองเชิง ก๋องปู่เจ่ ก๋องตะหลดป๊ด ก๋องตึ่งโนง ก๋องแซะ ก๋องสิ้งหม้อง ก๋องหลวง ก๋องแอว เป็นต้น

องค์ความรู้เกี่ยวกับกลองในล้านนามีการสืบทอดประเพณีการตีกลองจากรุ่นสู่รุ่นมาอย่างยาวนาน เนื่องจากกลองมีบทบาทหน้าที่ในสังคมในจังหวัดน่านและจังหวัดอื่น ๆ ในกลุ่มล้านนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านราชการสงคราม การปกครอง การศึกษา การเป็นอาณัติสัญญาณในกิจกรรม การสื่อสารในพิธีกรรม การบอกสัญญาณวันโกนวันพระ และการให้ความบันเทิงหรือการแสดง

ศิลปะวัฒนธรรม เช่น การฟ้อนดาบ การฟ้อนเจิง การฟ้อนหอก การฟ้อนลาย การฟ้อนผางประทีป เป็นต้น

ในอดีต เมื่อยังไม่มีระบบการสื่อสารที่ทันสมัย กลองจึงถูกใช้เป็นสื่อในกิจกรรมต่าง ๆ ความสัมพันธ์ระหว่างกลองกับชุมชนล้านนาเห็นได้ชัดเจนในงานบุญประเพณีทางพุทธศาสนา ที่มักมีการประโคมกลองอย่างครึกครื้น ทำให้ผู้คนเกิดความปีติยินดีในงานบุญประเพณีนั้น ๆ

ในปัจจุบัน กลองมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เช่น ด้านรูปลักษณ์ภายนอก และด้านศิลปะการตีกลอง มีการนำกลองไปใช้ตีผสมผสานกับเครื่องดนตรีอื่น ๆ เพื่อสร้างสีสันและรสนิยมให้กับผู้ที่ได้สัมผัสมากขึ้น ก่อให้เกิดมิติในด้านเศรษฐกิจและรายได้เข้ามามากขึ้นตามความเจริญในเรื่องการท่องเที่ยว ดังนั้น กลองจึงเป็นเครื่องดนตรีที่สำคัญกับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธหรือศาสนาอื่น ๆ ในล้านนาด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. วัดต่างๆ ในจังหวัดน่านควรจัดให้มีการตีก๋องปูจาจารีตประเพณีที่เคยมีมาในอดี
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สภาวัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมควรเข้ามามีบทบาทในการแก้ปัญหาและส่งเสริมการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาในจังหวัดน่าน
3. ควรมีคู่มือให้การเรียนรู้เกี่ยวกับกระบวนการสืบทอดประเพณีการตีก๋องปูจาก๋องปู่จา
4. ควรมีการส่งเสริมให้เป็นหลักสูตรทางเลือกในโรงเรียนหรือสถานศึกษาอื่นๆ
5. ผลักดันให้มีการตีก๋องปูจาในวันอื่นๆ นอกจากวันโกนวันพระ และวันสำคัญอื่นๆ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับระบำก๋องปูจาของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดน่าน
2. ควรวิจัยเปรียบเทียบการตีก๋องปูจาแบบโบราณกับการตีก๋องปูจาประยุกต์สมัยใหม่
3. ควรวิจัยเปรียบเทียบศิลปะการตีก๋องปูจาของจังหวัดน่าน กับศิลปะการตีก๋องปู่จาของจังหวัดอื่นๆ ในกลุ่มจังหวัดล้านนา

เอกสารอ้างอิง

จริยา จีนเพชร. **ศิลปะการแสดงตีกลองบูชา (กลองปู่จา) จังหวัดน่าน**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.m-culture.go.th/nan/ewt_dl_link.php?nid=443 [10 มีนาคม 2566].

จีรวัฒน์ บุญล้ำ. “ศึกษาวงกลองปูจาในจังหวัดลำพูน”. **ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2551.

ณัฐพงศ์ ปันดอนตอง. “กลองปู่จาในประวัติศาสตร์ล้านนาพิธีกรรมความเชื่อในภูมิภาคลุ่มน้ำโขง”. **วารสารวิชาการมนุษย์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 [มกราคม – มิถุนายน 2564]: 15 – 28.

ปรเมศวร์ สรรพศรี และเกริกพงศ์ ใจคำ. “วัฒนธรรมกลองปูจาของชาวไทยองบ้านดอนหลวง ตำบลแม่แรง อำเภอป่าซาง จังหวัดลำพูน”. **วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาขอนแก่น**. ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 [เมษายน – มิถุนายน 2565]: 204.

พระธนาเทพ สกฺกวโส (ศักดิ์วงค์). “ศึกษาการอนุรักษ์ก๋องปู่จาของชาวพุทธในเขตอำเภอเมือง จังหวัดลำปาง”. **วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านและองค์การพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). **กลองปูจาเมืองน่าน**. น่าน: ห้างหุ้นส่วนจำกัดอิงค์เบอรี, 2556.

อาทิตย์ วงศ์สว่าง. “การอนุรักษ์ฟื้นฟูการตีกลองปูจาของกลุ่มลายคำในจังหวัดเชียงใหม่”.**วิทยานิพนธ์ศิลปะศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย – เชียงใหม่, 2557.

สัมภาษณ์ อินแปลง ขัตติยศ, 5 มีนาคม 2566.

สัมภาษณ์ พระครูผาสุก นันทวัฒน์, เจ้าอาวาสวัดสวนหอม, 2 มีนาคม 2566.

สัมภาษณ์ พ่อหนานปั่น นันสว่าง, ปราชญ์เมืองน่าน, 3 มีนาคม 2566.

สัมภาษณ์ ญาณ สองเมืองแก่น, ปราชญ์เมืองน่าน, 25 เมษายน 2566.

สัมภาษณ์ ระย้า จ๋อยพรม, 28 กุมภาพันธ์ 2566.

สัมภาษณ์ สง่า อินยา, รองประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 12 มีนาคม 2566.

สัมภาษณ์ สุเมธ สายสูง, ประธานสถาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน, 27 เมษายน 2566.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

แนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

The Guideline of Public Relations Media Promotion Based on Buddhist Integration for Social Service of Mahachulalongkornjavidyalaya University, Palisueksabuddhaghosa Campus

ธีร์ธวัช ภูมิประมาณ[1]
Theethawat Phoomparmarn
E-mail: acting.lt.theethawat@gmail.com

Received: *September 17, 2024* **Revised:** *October 21, 2024*
Accepted: *October 25, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐมการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึกในภาคสนาม วิเคราะห์และสังเคราะห์ผ่านความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม จำนวน 16 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว การประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรและสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ซึ่งเป็นแบบจำลองพื้นฐานที่อธิบายกระบวนการประชาสัมพันธ์ ยังคงมีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน

[1]นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Student in Doctor of Philosophy Buddhist Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

สังคม ในฐานะสถาบันการศึกษาด้านพระพุทธศาสนา สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมบริการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมกถึก 5 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้แสดงธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานการประสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี และ3) แนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ตามทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ร่วมกับ หลักพระธรรมกถึก 5 ประการ ในการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคม ผู้ส่งสาร ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 3 สาร ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 1 และ 2 ช่องทาง ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 5 ผู้รับสาร ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 4 สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็น SMCR-B Model.

คำสำคัญ: การเผยแพร่, สื่อประชาสัมพันธ์, พุทธบูรณาการ, บริการสังคม

Abstract

This research paper contains the following objectives: 1) to study the theoretical concepts of modern public relations dissemination, 2) to study Buddhist principles promoting public relations for social service at Mahachulalongkornjavidyalaya University, Palisueksabuddhaghosa Campus, and 3) to propose a framework for Buddhist-integrated public relations dissemination for social service at Mahachulalongkornjavidyalaya University, Palisueksabuddhaghosa Campus. It was qualitative research, employing in-depth field interviews. Data were analyzed and synthesized by 16 experts divided into 3 groups. Content analysis was conducted, and the findings were presented through descriptive analysis.

The results of the research found that 1) in the digital age where information spreads quickly, public relations play an important role in creating a good image for an organization and relationships with stakeholders. SMCR Model communication theory, a basic model explaining the public relations process. It is still relevant and can be effectively applied in planning and executing public relations in the digital age. 2) Public relations plays a pivotal role driving social change. As a Buddhist educational institution, it effectively utilizes Buddhist teaching in our public relations efforts to promote social service activities, especially the five Dhammakathika, which are the qualities of a Dhamma teacher, can be excellently applied to public relations work. 3) A framework for disseminating integrated Buddhist public relations for community service at Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Pali Buddhaghosa Campus, Nakhon Pathom, based on the SMCR Model of Communication in conjunction with the Five *Dhammakathika* teaching for social services, as follows; Sender is applied with the 3rd *Dhammakathika* principle, the Message was applied with the 1st and 2nd *Dhammakathika* principle,

Channel is applied with the 5th *Dhammakathika* principle. Receiver is applied with the 4th *Dhammakathika* principle. Summary of knowledge gained from research is the SMCR-B Model.

Keywords: Publishing, public relations media, integrated Buddhism, social services

บทนำ

ในยุคที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว การสื่อสารจึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารเพื่อให้เข้าถึงสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์บรรลุเป้าหมายและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคม หลักธรรมที่เป็นรากฐานของการสื่อสาร หลักธรรมกถึก 5 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้แสดงธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานการประสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดีในการนำเสนอข้อมูล 5 ประการ ได้แก่ 1) แสดงธรรมไปโดยลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ คือการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆ ของมหาวิทยาลัยควรมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ง่าย 2) อ้างเหตุผล แนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ คือการให้เหตุผลประกอบการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ถึงความสำคัญของกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้ผู้คนเห็นประโยชน์ที่จะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 3) ตั้งจิตเมตตา ปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง คือการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ด้วยความจริงใจและปรารถนาดีต่อผู้อื่น จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือ 4) ไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภ คือการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์การสื่อสารควรเน้นที่ประโยชน์ที่จะเกิดแก่สังคมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว 5) ไม่แสดงธรรมกระทบตนและผู้อื่น คือการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ควรเป็นไปอย่างสุภาพ ไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น และไม่ยกตนข่มผู้อื่น

โลกยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศและระบบอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยสำคัญของการศึกษาในอนาคต มนุษย์ในโลกปัจจุบันจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ต้องการพึ่งพาเทคโนโลยีในการดำเนินชีวิต ในการทำงานและสนองความต้องการเพื่อให้ได้มาซึ่งความสุข แม้คำสอนทางศาสนาบางอย่างก็พยายามตีความและอธิบายด้วยเทคโนโลยี มีนักคิดบางท่านพยายามอธิบายหลักคำสอนใน พระพุทธศาสนา เพื่อให้เชื่อมโยงกับโลกแห่งวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีการตีความให้เข้ากับยุคสมัย เช่น เรื่องเทคโนโลยีกับสวรรค์ ความว่า “ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีปัจจุบันสามารถสร้างสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สำหรับผู้คนในโลกได้แล้ว เช่น อานุภาพของสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้แก่อาวุธสายฟ้าซึ่งเป็นอาวุธประจำตัวมีอานุภาพทำลายล้างสูงและ มีรัศมีทำการไกลอาจเทียบได้กับปืนไฟ เครื่องบินรบ ขีปนาวุธ และอาวุธนิวเคลียร์ สวรรค์อันสวยงามทั้งหลายดูได้จากสตรีที่แต่งกายด้วยพัสตราภรณ์อันหรูหรา ซึ่งพบได้ในงานสังสรรค์และสามารถเห็นตัวอย่างได้จากแฟชั่นโชว์เป็นต้น"[2]

[2] อนุช อาภาภิรม. “**เทคโนโลยีกับสวรรค์”,** ห้องสมุดสถาบันพระปกเกล้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://kpi-lib.com/library/books/kpibook-9215, [1 ตุลาคม 2566].

เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือนี้ให้เกิดประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะหากจะใช้วิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแบบเดิมอาจเข้าไม่ถึงสังคมยุคใหม่หรือคนรุ่นใหม่ก็เป็นได้ เพราะสังคมสมัยปัจจุบัน ประชาชนไม่ค่อยมีเวลาไปปฏิบัติธรรม ฟังเทศน์หรือศึกษาพระธรรมคำสอนที่วัดเหมือนสมัยอดีตที่ผ่านมา การเผยแผ่พระธรรมคำสอนผ่านสื่ออินเทอร์เน็ต จึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถทำให้เข้าถึงประชาชนได้ง่ายและกว้างขวางมากที่สุด ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ผู้ใช้อยู่ที่ไหนเวลาใดก็สามารถที่จะเข้าไปศึกษาพระธรรมคำสอนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นที่ทำงาน ที่บ้าน หรืออยู่ในต่างประเทศก็ตาม

ดังนั้น เทคโนโลยีสารสนเทศ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และโทรศัพท์ เคลื่อนที่ แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เดิมเมื่อ พ.ศ. 2530 จัดตั้งเป็นสถาบันการศึกษาภาษาบาลี ตามหลักอันมาในคัมภีร์สัททาวิเสส โดยใช้ชื่อว่า “สถาบันบาฬีศึกษาพุทธโฆส” เมื่อ พ.ศ. 2535 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รับสถาบันบาฬีศึกษาพุทธโฆสเข้าเป็นส่วนงานระดับสถาบันของมหาวิทยาลัย สังกัดสำนักงานอธิการบดี และได้รับการจัดตั้งเป็นวิทยาเขตตามประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ที่ 48/2537 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2537 เป็นวิทยาเขตลำดับที่ 10 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[3] ปัจจุบัน วิทยาเขตจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์และสาขาวิชาพุทธศาสนา หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและสาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตสาขาวิชาพระพุทธศาสนา สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา และสาขาวิชาบาลีพุทธศาสตร์ ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งก็เข้าปีที่ 37 มีสาขาวิชาวิปัสสนาภาวนาที่มีความโดนเด่นเป็นอัตลักษณ์ ที่เปิดทำการเรียนการสอนแห่งเดียวในประเทศและยังเป็นสาขาวิชาที่เป็นที่สนใจของประชาชนทั่วไป

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษานำเสนอแนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ที่กำลังจะพัฒนาต่ออย่างถูกต้องและนำแนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมสำหรับยุคสมัย และเพื่อเป็นแนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคมให้มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวิทยาเขตและสังคมโดยรวมต่อไป

---

[3] วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม, **“ประวัติวิทยาเขต”**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://pali.mcu.ac.th/?page_id=553. [3 ตุลาคม 2566].

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่

2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และภาคสนาม (Field–Work Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการวิจัยข้อมูลเกี่ยวกับการนำเสนอแนวทางการการเผยแผ่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อนำเสนอแนวทางการการเผยแผ่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนด เพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับแนวทางการการเผยแผ่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ

3. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

4. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผล ที่ได้มาเรียบเรียงปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป

6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. การเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ พบว่า ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว การประชาสัมพันธ์ประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร

และสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทฤษฎี SMCR Model ซึ่งเป็นแบบจำลองพื้นฐานที่อธิบายกระบวนการประชาสัมพันธ์ ยังคงมีความเกี่ยวข้องและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนและดำเนินการประชาสัมพันธ์ประชาสัมพันธ์ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วย Source ผู้ส่งสาร ต้องสร้างบุคลิกภาพที่ชัดเจนและประชาสัมพันธ์ให้เข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกเชื่อมโยงและจดจำได้ มีการร่วมมือกับอินฟลูเอนเซอร์ที่มีความน่าเชื่อถือในสายตาของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อขยายฐานลูกค้าและสร้างการรับรู้และส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรผ่านช่องทางส่วนตัว Message สาร สร้างเนื้อหาที่น่าสนใจและมีคุณค่า เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เช่น บทความ วิดีโอ อินโฟกราฟิก เล่าเรื่องราวของแบรนด์ให้เป็นที่น่าสนใจ เพื่อสร้างความผูกพันกับผู้บริโภค ปรับเนื้อหาให้ตรงกับความสนใจของแต่ละบุคคล โดยใช้ข้อมูลจากพฤติกรรมของผู้ใช้บนช่องทางออนไลน์ Channel ช่องทาง ใช้แพลตฟอร์มที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น Facebook, Instagram, TikTok, LinkedIn ปรับปรุง SEO เพื่อให้เว็บไซต์ขององค์กรติดอันดับในการค้นหา สร้างความสัมพันธ์กับลูกค้าผ่านการส่งอีเมลข่าวสารและโปรโมชั่น ใช้ช่องทางของอินฟลูเอนเซอร์ในการเผยแพร่ข้อมูล Receiver ผู้รับสาร กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อให้สามารถประชาสัมพันธ์ได้ตรงจุด ศึกษาพฤติกรรมของผู้บริโภคบนช่องทางออนไลน์ เพื่อเข้าใจความต้องการและความสนใจ สร้างช่องทางให้ผู้บริโภคสามารถมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เช่น การตอบคำถาม การให้ Feedback เป็นต้น

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม พบว่า ในยุคปัจจุบันที่การประชาสัมพันธ์มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนสังคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ในฐานะสถาบันการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาที่ยึดหลักพุทธธรรมในการดำเนินงาน สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมกิจกรรมบริการสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมกถึก 5 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้แสดงธรรม ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานการประสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี เมื่อนำหลักธรรมเหล่านี้มาประยุกต์ใช้กับการประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคม จะช่วยให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพและเกิดผลดีต่อสังคม การนำหลักธรรมกถึก 5 มาประยุกต์ใช้ในการประชาสัมพันธ์การประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคม (1) ประชาสัมพันธ์ไปโดยลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ คือ ในการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมบริการสังคม ควรมีการวางแผนการนำเสนอข้อมูลที่เป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การแนะนำกิจกรรม เป้าหมายของกิจกรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้อย่างครบถ้วน ตัวอย่างเช่น การสร้างวีดีโอสั้นๆ ที่อธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น วันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันเข้าพรรษา ตั้งแต่ต้นจนจบ (2) อ้างเหตุผล แนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ คือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลควรมีเหตุผลประกอบ เพื่อให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมบริการสังคม เช่น การนำเสนอสถิติของผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละปี และหลังจากสำเร็จการศึกษาแต่ละปีผู้ที่สำเร็จการศึกษาปัจจุบันมีหน้าที่การงานอย่างไรในที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น การนำเสนอข้อมูลสถิติเกี่ยวกับนิสิตที่จบการศึกษา เพื่อเป็นเหตุผลในการจัดกิจกรรมรับ

สมัครนิสิตใหม่ในปีถัดไป (3) ตั้งจิตเมตตา ปรารถนาให้เป็นประโยน์แก่ผู้รับสาร คือ ประชาสัมพันธ์ควรเกิดจากเจตนาที่ต้องการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม โดยเน้นย้ำถึงผลดีที่ผู้รับสารจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม ตัวอย่างเช่น การใช้ภาษาที่เป็นกันเองและแสดงความจริงใจในการเชิญชวนให้ผู้คนมาร่วมกิจกรรม (4) ไม่ประชาสัมพันธ์เพราะเห็นแก่ลาภหรือประโยชน์ส่วนตัว คือ การประชาสัมพันธ์ข้อมูลควรเป็นไปอย่างโปร่งใส ไม่เน้นการโฆษณาชวนเชื่อหรือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เน้นที่การส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม ตัวอย่างเช่น การเน้นย้ำถึงวัตถุประสงค์ของกิจกรรมมากกว่าการเน้นย้ำถึงผลตอบแทนที่ผู้เข้าร่วมจะได้รับ (5) ไม่ประชาสัมพันธ์กระทบตนและผู้อื่นคือ การประชาสัมพันธ์ควรระมัดระวังในการใช้คำพูด ไม่ควรใช้คำที่ดูหมิ่นหรือก่อให้เกิดความขัดแย้ง ควรใช้ภาษาที่สุภาพและเหมาะสม ตัวอย่างเช่น การหลีกเลี่ยงการใช้คำพูดที่ดูถูกหรือเหยียดหยามกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นต้น

3. แนวทางการการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม พบว่า แนวทางการการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม คือ การนำทฤษฎีการประชาสัมพันธ์ SMCR Model และหลักพระธรรมกถึก 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม จะช่วยให้การประชาสัมพันธ์มีความชัดเจน มีประสิทธิภาพ และตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ ยังเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับหลักการทางวิชาการ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม ในฐานะสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งเน้นการศึกษาพระพุทธศาสนาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสังคม การประชาสัมพันธ์ในแต่ละขั้นตอนเสนอให้มีการนำทฤษฎีการประชาสัมพันธ์ SMCR Model และหลักพระธรรมกถึก 5 ประการ มาประยุกต์ใช้ ดังนี้

ผู้ส่งสาร (Source) เป็นผู้เริ่มต้นของการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์จะประสบผลสำเร็จหรือไม่ การมีคุณสมบัติที่เหมาะสมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จะช่วยให้การประชาสัมพันธ์ของคุณมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับมากยิ่งขึ้นผู้สงสารควรมีคุณสมบัติครบถ้วนตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ ได้แก่ (1) เป็นผู้รู้หลักการ หลักความจริง เนื้อหาของเรื่องที่จะประชาสัมพันธ์ รู้แจ้งแทงตลอดในทฤษฎีและปฏิบัติในศาสตร์และศิลป์ของตน (2) รู้จักเนื้อหาสาระ ความมุ่งหมาย วัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ที่แน่นอนชัดเจน (3) รู้จักตนเอง ว่าตนคือใคร มีความพร้อมหรือไม่ จะเป็นผู้ที่รับรู้ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และมีวิจารณญาณที่รอบคอบ มีเหตุ มีผล ทำให้การประชาสัมพันธ์มีประสิทธิภาพ (4) รู้จักประมาณ รู้จักความพอดี การประชาสัมพันธ์บางอย่างหากมีมากเกินไป ผู้รับสารก็รับไม่ได้ หากน้อยไปก็ไม่เพียงพอ (5) รู้จักเวลา ผู้ส่งสารต้องรู้เวลาในการประชาสัมพันธ์ว่า เวลาไหนควร เวลาไหนไม่ควร หากผู้ส่งสารไม่รู้จักเวลาในการประชาสัมพันธ์ แม้ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ภายในตนเอง การประชาสัมพันธ์ระหว่างบุคคล หรือการประชาสัมพันธ์มวลชน นอกจากการประชาสัมพันธ์นั้นจะไม่ประสบผลสำเร็จแล้ว บางครั้งอาจมีข้อพิพาทตามม (6) รู้จักชุมชน รู้จักสังคม กลุ่มผู้รับสารเป้าหมายผู้ส่งสารต้องรู้จักกลุ่มเป้าหมายการประชาสัมพันธ์ จึงจะประสบความสำเร็จ ยิ่งรู้มากเท่าไรการประชาสัมพันธ์ก็ยิ่งมี

ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเท่านั้น (7) รู้จักความแตกต่างระหว่างบุคคล ว่า ผู้รับสารแต่ละคนมีลักษณะจำเพาะเป็นตนเอง มีจริต มีอัธยาศัย มีศักยภาพในการรับสารมากน้อยเพียงใด การที่ผู้ส่งสารรู้ความแตกต่างระหว่างบุคคลได้นั้น ทำให้แยกแยะผู้รับสารได้

สาร (Message) องค์ประกอบสารนั้น การที่สารหนึ่งจะสามารถประชาสัมพันธ์ไปสู่ผู้รับสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายนั้น ตามหลักธรรมทางพุทธศาสนาแล้ว สารนั้นควรประกอบไปด้วยองค์ประกอบที่สอดคล้องกับหลักธรรมสำคัญ 5 ประการ (1) สัจจะ ได้แก่เรื่องที่เสนอต่อมวลชนนั้นต้องเป็นเรื่องจริงเสนอหรือประชาสัมพันธ์ตามความเป็นจริงไม่บิดเบือน (2) ตถตา เรื่องแท้ เรื่องที่ประชาสัมพันธ์นั้น ต้องเป็นเรื่องแท้ เสนอตามสภาพที่แท้จริงไม่คาดเดา ไม่แต่งแต้ม ไม่ใส่สี หรือใส่ไข่ (3) กาละ เรื่องที่ประชาสัมพันธ์นั้น ต้องเหมาะสมกับกาลเวลา (4) ปิยะ เรื่องที่เสนอนั้นเป็นเรื่องที่คนชอบ หรือเสนอโดยวิธี ที่ผู้รับสารชื่นชอบ (5) อัตถะ เรื่องที่ประชาสัมพันธ์นั้น ต้องเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

ช่องทาง (Channel) ในการเลือกช่องทางประชาสัมพันธ์เพื่อประชาสัมพันธ์นั้น การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่ดีในการตัดสินใจ เนื่องจากหลักธรรมเหล่านี้สอนให้เราเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์และสภาพแวดล้อมได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยให้เราเลือกช่องทางที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด หลักธรรมที่ควรนำมาพิจารณาในการเลือกช่องทางประชาสัมพันธ์ คือ อริยสัจ 4 เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่อธิบายถึงความจริงอันประเสริฐของชีวิต ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและหาทางแก้ไขในการประชาสัมพันธ์ได้ดังนี้ (1) ทุกข์ การระบุปัญหาหรืออุปสรรคในการประชาสัมพันธ์ เช่น กลุ่มเป้าหมายไม่เข้าใจเนื้อหา หรือไม่สนใจในสิ่งที่เราประชาสัมพันธ์ (2) สมุทัย การหาสาเหตุของปัญหา เช่น ช่องทางประชาสัมพันธ์ไม่เหมาะสม ภาษาที่ใช้ยากเกินไป หรือเวลาที่ประชาสัมพันธ์ไม่เหมาะสม (3) นิโรธ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น ต้องการให้กลุ่มเป้าหมายเข้าใจเนื้อหาอย่างถูกต้อง หรือต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (4) มรรค การเลือกช่องทางและวิธีการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม เช่น การเลือกใช้โซเชียลมีเดียที่กลุ่มเป้าหมายใช้งานหรือการสร้างเนื้อหาที่น่าสนใจ

ผู้รับสาร (Receiver) มีบทบาทสำคัญในการทำให้การประชาสัมพันธ์ประสบความสำเร็จ หลักพละ 5 เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาตนเองให้มีความเข้มแข็งทั้งทางกายและทางใจ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประชาสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเป็นผู้รับสารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การประชาสัมพันธ์บรรลุเป้าหมาย การพิจารณาถึงพละ 5 แต่ละประการที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้รับสารที่ดี (1) ศรัทธาพละ เป็นพลังแห่งความเชื่อมั่นในตนเองและในสิ่งที่กำลังรับฟังหรือเรียนรู้ การมีศรัทธาจะช่วยให้ผู้รับสารเปิดใจรับฟังข้อมูลใหม่ๆ อย่างตั้งใจ และมีความมั่นใจในการนำไปปฏิบัติ (2) วิริยะพละ เป็นพลังแห่งความเพียรพยายามในการฟังและทำความเข้าใจสิ่งที่ได้รับฟัง การตั้งใจฟังอย่างจริงจัง และพยายามค้นหาความหมายที่ซ่อนอยู่ จะช่วยให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง (3) สติพละ เป็นพลังแห่งความระลึกได้ การมีสติจะช่วยให้ผู้รับสารสามารถจับประเด็นสำคัญได้อย่างรวดเร็ว และไม่หลงไปกับเรื่องอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง (3) สมาธิพละ เป็นพลังแห่งความตั้งมั่น การมีสมาธิจะช่วยให้ผู้รับสารสามารถจดจ่อกับการฟังได้อย่างต่อเนื่อง และไม่พลาดรายละเอียดสำคัญ (5)

ปัญญาพละ เป็นพลังแห่งความรู้และความเข้าใจ การใช้ปัญญาในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูลที่ได้รับฟัง จะช่วยให้ผู้รับสารสามารถแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้องและไม่ถูกต้องได้ และนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม

การประยุกต์ใช้แนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ตามทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ร่วมกับ หลักพระธรรมกถึก 5 ประการ ในการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคม ผู้ส่งสาร (Source) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 3 (ประชาสัมพันธ์ด้วยเมตตา) มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ส่งสาร ควรมีเจตนาที่จะเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยความเมตตา ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว การประชาสัมพันธ์ทุกครั้งควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ผู้อื่น สาร (Message) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 1 และ 2 (ประชาสัมพันธ์ไปตามลำดับ และชี้แจงยกเหตุผล) ข้อมูลที่ประชาสัมพันธ์ควรเป็นไปตามหลักวิชาการ มีเหตุผลรองรับ และสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอควรมีความต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้ผู้รับสารสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน ช่องทาง (Channel) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 5 (ประชาสัมพันธ์ไม่กระทบตนและผู้อื่น) การเลือกช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูล ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือสร้างความเสียหายต่อบุคคลอื่น ช่องทางที่เลือกควรเป็นช่องทางที่ผู้รับสารเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ผู้รับสาร (Receiver) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 4 (ไม่ประชาสัมพันธ์เพราะประโยชน์ส่วนตัว) การประชาสัมพันธ์ควรเน้นไปที่การตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร ไม่ใช่การโน้มน้าวให้ผู้รับสารทำตามที่ตนต้องการ การประชาสัมพันธ์ที่ประสบความสำเร็จ คือการประชาสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจและยอมรับในข้อมูลที่ได้รับ เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบทั้ง 4 แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการสื่อสาร เช่น รายละเอียดของสถานการณ์ (situation) การรบกวน (noise) และผลตอบรับ (feedback) เป็นเหมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพของการสื่อสารของเราว่าเป็นอย่างไร มีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน และมีส่วนช่วยให้การสื่อสารเกิดการพัฒนาได้อย่างมากมาย ผลตอบรับเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น และสามารถปรับปรุงการสื่อสารให้ดีขึ้นได้

การอภิปรายผล

1. การเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ พบว่า ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว การนำเสนอพระพุทธศาสนาผ่านช่องทางออนไลน์จึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และการประยุกต์ใช้ SMCR Model ก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การเผยแพร่ธรรมะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ พระมหาบุญไทย ปุญญมโน ได้วิจัยเรื่อง "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน" ที่กล่าวว่า คณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอินเทอร์เน็ตในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก องค์ประกอบของ SMCR Model ในบริบทของการเผยแพร่ธรรมะหรือสื่อประชาสัมพันธ์ ผู้ส่งสาร ถ้าเป็น พระสงฆ์ ก็ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญใน

พระพุทธศาสนาโดยตรง การนำเสนอธรรมะโดยตรงจากพระสงฆ์จะสร้างความน่าเชื่อถือได้มาก สอดคล้องกับ บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ว่า การพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องให้ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาการและการศึกษาเชิงพุทธโดยบูรณาการเข้ากับทฤษฎีไตรสิกขาของพระพุทธเจ้าทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาสมัยใหม่ ถ้าเป็นฆราวาส ก็ต้องเป็นผู้ที่ศึกษาและปฏิบัติธรรม สามารถเป็นผู้ส่งสารที่เข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ง่ายขึ้น ถ้าเป็นหน่วยงานหรือองค์กรทางพระพุทธศาสนา เช่น วัด วัดป่า ศูนย์ปฏิบัติธรรมต่างๆ สามารถใช้ช่องทางออนไลน์เพื่อเผยแผ่ธรรมะหรือสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ ได้ตามความ สาร เนื้อหา ควรเป็นเนื้อหาที่เข้าใจง่าย สอดคล้องกับชีวิตประจำวันและตอบคำถามที่คนรุ่นใหม่สงสัย รูปแบบของเนื้อหาควรนำเสนอในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น วิดีโอสั้นๆ อินโฟกราฟิก บทความสั้นๆ เพื่อให้เข้าถึงง่ายและน่าสนใจ ภาษาที่ใช้ต้องภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ช่องทาง โซเชียลมีเดีย Facebook, Instagram, YouTube, TikTok เป็นช่องทางหลักในการเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ หรือสร้างเว็บไซต์เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมข้อมูลและบทความทางพระพุทธศาสนาและแอปพลิเคชันสำหรับการศึกษาและปฏิบัติธรรม สอดคล้องกับพระครูโฆษิตสังฆพิทักษ์ ที่กล่าวว่าปัจจุบัน มีคำสอนของพระพุทธศาสนาปรากฏบนโลกไซเบอร์มากขึ้นในหลากหลายรูปแบบ แม้แต่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์ มีเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก อาจกล่าวได้ว่าศาสนาพุทธในปัจจุบันถูกบีบให้ปรับตัวเข้าหามวลชน เป็นศาสนาเพื่อมวลชนมากขึ้น ผู้รับสาร กำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น เยาวชน ผู้ทำงาน นักศึกษา ทำความเข้าใจความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาปรับใช้ในการสร้างเนื้อหา องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยให้การสื่อสารการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายและเป็นประโยชน์ต่อสังคม สอดคล้องกับ พระมหาฐานันดร เขมปญฺโญ ได้วิจัยเรื่อง "กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูงของภาคเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูงจะประสบผลสำเร็จต้องอยู่ในองค์กรที่ดีมีการบริหารจัดการที่ดี และต้องเรียนรู้และพัฒนาตนในด้านการสื่อสารที่จะประยุกต์ใช้ในการสื่อสารกับชาวบ้าน มีทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล (David K.Berlo) เป็นแนวทางในการไปบูรณาการใช้ ในมุมมองผู้วิจัย ทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model เป็นหนึ่งในกรอบแนวคิดที่สำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจกระบวนการสื่อสารเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์สมัยใหม่ได้เป็นอย่างดีเนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีการสื่อสาร ผู้คนทุกเพศทุกวัยสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวกสบายผ่านช่องทางออนไลน์ต่างๆ

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม พบว่า พระพุทธศาสนาได้ให้หลักธรรมมากมายที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้การสื่อสารเกิดความเข้าใจอันดี มีความเมตตา และส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีขึ้น หลักธรรมที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการสื่อสาร เช่น หลักสัตยธรรม เป็นหลักธรรมที่เน้นถึงความสำคัญของการพูดความจริง การไม่โกหก และการให้ข้อมูลที่ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นพื้นฐาน

สำคัญของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เมื่อเราปฏิบัติตามหลักสัตยธรรมในการสื่อสาร จะส่งผลดีต่อทั้งตัวเราเองและผู้อื่น หลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจให้บริสุทธิ์ และมีความสุข โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น การนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร จะช่วยให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และสร้างความสัมพันธ์อันดี เมื่อสื่อสารกับผู้อื่น ควรมีเจตนาดี อยากให้ผู้อื่นเข้าใจในสิ่งที่เราสื่อสาร และรู้สึกดีต่อเรา สอดคล้องกับบัญชายุทธ นาคมุจลินท์ ที่กล่าวว่าการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ต้องให้ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะด้านวิชาการและการศึกษาเชิงพุทธโดยบูรณาการเข้ากับทฤษฎีไตรสิกขาของพระพุทธเจ้า ทฤษฎีแรงจูงใจและทฤษฎีบุคลิกภาพของนักจิตวิทยาสมัยใหม่ เมื่อผู้อื่นกำลังเผชิญกับปัญหา ควรแสดงความเห็นอกเห็นใจ และให้กำลังใจ เมื่อผู้อื่นประสบความสำเร็จ ควรแสดงความยินดีอย่างจริงใจ เมื่อเกิดความขัดแย้ง ควรใจเย็น และพยายามแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้อารมณ์สอดคล้องกับ พระครูศรีนนทวัฒน์ (นันทา นนฺทปญฺโญ) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี" ผลการวิจัยพบว่า สื่อมีความเป็นกลาง มีการประกาศข่าวงานบุญ สื่อที่นำเสนอมีความสอดคล้องกับชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายในการเผยแผ่ การมีส่วนร่วม ได้แก่ มีส่วนร่วมในการนำเสนอ ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย เสนอแนะ และประเมิน ความหลากหลาย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ในฐานะสถาบันการศึกษาที่ยึดมั่นในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงต้องนำหลักธรรมเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ การแบ่งปัน และการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น และหลักธรรมกถึก 5 คือคุณสมบัติที่สำคัญของผู้ที่แสดงธรรม นักประชาสัมพันธ์ หรือผู้ที่สื่อสารพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจธรรมะอย่างถูกต้องและเกิดประโยชน์สูงสุด หลักธรรมทั้ง 5 นี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการสื่อสารทั่วไปได้เป็นอย่างดี เพื่อให้การสื่อสารของเราเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลดี ได้แก่ 1) การประชาสัมพันธ์ข้อมูลหรือแนวคิดอย่างเป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ไม่ข้ามขั้นตอนสำคัญ ทำให้ผู้ฟังสามารถติดตามและเข้าใจได้ง่ายขึ้น 2) การให้เหตุผลประกอบการประชาสัมพันธ์จะช่วยให้ผู้ฟังเห็นภาพและเชื่อมโยงกับความรู้เดิมได้ง่ายขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้ง 3) การมีเจตนาดีต่อผู้ฟังจะทำให้การประชาสัมพันธ์เป็นไปอย่างราบรื่น และผู้ฟังจะรู้สึกเปิดรับและพร้อมที่จะเรียนรู้ 4) การประชาสัมพันธ์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตัว ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเชื่อมั่นและไว้วางใจ 5) ประชาสัมพันธ์ควรเป็นไปอย่างสุภาพ ไม่ดูถูกเหยียดหยามผู้อื่น และไม่ยกตนข่มผู้อื่น

3. แนวทางการการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม พบว่า ในยุคที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของผู้คน การค้นหาข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมถึงเรื่องราวทางพระพุทธศาสนา ก็ย้ายมาอยู่บนโลกออนไลน์เป็นส่วนใหญ่ ผู้คนหันมาค้นหาคำตอบและแรงบันดาลใจจากสื่อออนไลน์มากขึ้น ดังนั้นการนำหลักธรรมคำสอนมาเผยแผ่ผ่านช่องทางออนไลน์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นและสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้คนในปัจจุบัน การนำหลักธรรมมาเผยแผ่ผ่านสื่อออนไลน์ ไม่เพียงแต่ช่วยให้

เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวางมากขึ้น แต่ยังสามารถสื่อสารหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น ด้วยการใช้สื่อที่หลากหลาย เช่น วิดีโอ อินโฟกราฟิก หรือการไลฟ์สด ทำให้ผู้คนสามารถเข้าใจหลักธรรมได้ง่ายขึ้น และเกิดการมีส่วนร่วมในการสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น สอดคล้องกับพระครูโฆษิตสังฆพิทักษ์ ได้ทำการศึกษา กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน กล่าวอธิบายว่า มีคำสอนของพระพุทธศาสนาปรากฏบนโลกไซเบอร์มากขึ้นในหลากหลายรูปแบบ แม้แต่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาก็มีพระไตรปิฎกฉบับออนไลน์ มีเว็บไซต์อธิบายคำสอนทางศาสนาเผยแผ่ทางอินเทอร์เน็ตจำนวนมาก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ในฐานะสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการศึกษาพระปริยัติธรรมและการพัฒนาบุคลากรทางพระพุทธศาสนา การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานต่างๆ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง หนึ่งในหลักธรรมที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร คือ หลักพระธรรมกถึก 5 ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้แสดงธรรม การประยุกต์ใช้ในการสื่อสารธรรมกถึก 5 ประกอบด้วย 1.ประชาสัมพันธ์ไปโดยลำดับ ไม่ตัดลัดให้ขาดความ คือ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมบริการสังคม ควรมีการวางแผนการนำเสนอข้อมูลที่เป็นระบบ มีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การแนะนำกิจกรรม เป้าหมายของกิจกรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ และวิธีการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาได้อย่างครบถ้วน สอดคล้องกับพระครูศรีนนทวัฒน์ (นันทา นนฺทปญฺโญ) ได้วิจัยเรื่อง "การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี" ผลการวิจัยพบว่า สื่อมีความเป็นกลาง มีการประกาศข่าวงานบุญ สื่อที่นำเสนอมีความสอดคล้องกับชุมชน มีการกำหนดเป้าหมายในการเผยแผ่ การมีส่วนร่วม ได้แก่ มีส่วนร่วมในการนำเสนอ ตัดสินใจ กำหนดนโยบาย เสนอแนะ และประเมิน ความหลากหลาย 2.อ้างเหตุผล แนะนำให้ผู้ฟังเข้าใจ คือ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลควรมีเหตุผลประกอบ เพื่อให้ผู้รับสารเห็นความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมบริการสังคม เช่น การนำเสนอสถิติของปัญหาสังคมที่กิจกรรมเข้าไปแก้ไข หรือผลสำเร็จจากกิจกรรมที่ผ่านมา 3.ตั้งจิตเมตตา ปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง คือ ประชาสัมพันธ์ควรเกิดจากเจตนาที่ต้องการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สังคม โดยเน้นย้ำถึงผลดีที่ผู้รับสารจะได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม 4. ไม่ประชาสัมพันธ์เพราะเห็นแก่ลาภ คือ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลควรเป็นไปอย่างโปร่งใส ไม่เน้นการโฆษณาชวนเชื่อหรือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่เน้นที่การส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และ 5.ไม่ประชาสัมพันธ์กระทบตนและผู้อื่น คือ ประชาสัมพันธ์ควรระมัดระวังในการใช้คำพูด ไม่ควรใช้คำที่ดูหมิ่นหรือก่อให้เกิดความขัดแย้ง ควรใช้ภาษาที่สุภาพและเหมาะสม สอดคล้องกับพจน์ ใจชาญสุขกิจได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้การประชาสัมพันธ์ประสบความสำเร็จนั้น ต้องประกอบไปด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ ได้แก่ นโยบายขององค์กรที่มีความชัดเจน แผนงานประชาสัมพันธ์ที่สอดคล้องกับนโยบายและเป้าหมายขององค์กรทั้งนี้ต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บริหาร รวมถึงกลยุทธ์ในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือการมีทีมงานที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องและผู้บริหาร

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม” ทำให้สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ คือ **SMCR-B Modle**

ผู้ส่งสาร (Source) ประยุกต์ใช้กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 3 ประชาสัมพันธ์ด้วยเมตตา

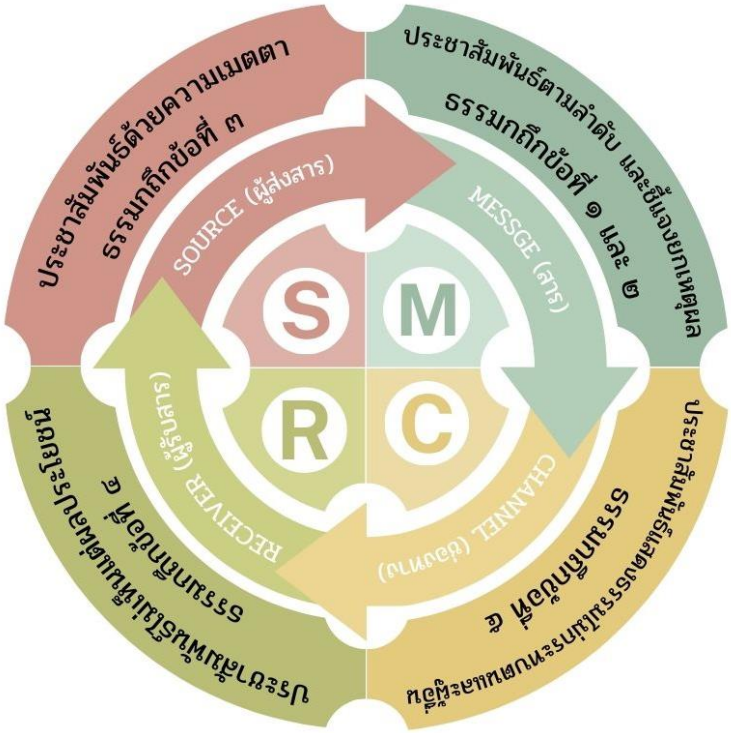
สาร (Message) ประยุกต์ใช้กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 1 และ 2 ประชาสัมพันธ์ไปตามลำดับและชี้แจงยกเหตุผล

ช่องทาง (Channel) ประยุกต์ใช้กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 5 ประชาสัมพันธ์ไม่กระทบตนและผู้อื่น

ผู้รับสาร (Receiver) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 4 ไม่ประชาสัมพันธ์เพราะประโยชน์ส่วนตัว

หลักธรรม (Buddha's teachings) หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งประกอบไปด้วยหลักธรรมในการสื่อสารและคุณสมบัติของพระธรรมกถึก

จากองค์ความรู้ที่ได้จากวิจัย ทำให้เกิดโมเดลแนวทางการการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลแนวทางการการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการ SMCR-B Model

บทสรุป

การประยุกต์ใช้แนวทางการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เชิงพุทธบูรณาการเพื่อบริการสังคมของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม ตามทฤษฎีการสื่อสาร SMCR Model ร่วมกับ หลักพระธรรมกถึก 5 ประการ ในการเผยแพร่สื่อประชาสัมพันธ์เพื่อบริการสังคม ผู้ส่งสาร (Source) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 3 (ประชาสัมพันธ์ด้วยเมตตา) มหาวิทยาลัยในฐานะผู้ส่งสาร ควรมีเจตนาที่จะเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่สังคมด้วยความเมตตา ไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว การประชาสัมพันธ์ทุกครั้งควรมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ผู้อื่น สาร (Message) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 1 และ 2 (ประชาสัมพันธ์ไปตามลำดับ และชี้แจงยกเหตุผล) ข้อมูลที่ประชาสัมพันธ์ควรเป็นไปตามหลักวิชาการ มีเหตุผลรองรับ และสามารถเข้าใจได้ง่าย โดยใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย การนำเสนอควรมีความต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อให้ผู้รับสารสามารถติดตามและเข้าใจเนื้อหาได้อย่างชัดเจน ช่องทาง (Channel) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 5 (ประชาสัมพันธ์ไม่กระทบตนและผู้อื่น) การเลือกช่องทางในการเผยแพร่ข้อมูล ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือสร้างความเสียหายต่อบุคคลอื่น ช่องทางที่เลือกควรเป็นช่องทางที่ผู้รับสารเข้าถึงได้ง่ายและสะดวก ผู้รับสาร (Receiver) ประยุกต์กับหลักพระธรรมกถึกข้อที่ 4 (ไม่ประชาสัมพันธ์เพราะประโยชน์ส่วนตัว) การประชาสัมพันธ์ควรเน้นไปที่การตอบสนองความต้องการของผู้รับสาร ไม่ใช่การโน้มน้าวให้ผู้รับสารทำตามที่ตนต้องการ การประชาสัมพันธ์ที่ประสบความสำเร็จ คือการประชาสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจและยอมรับในข้อมูลที่ได้รับ เป็นต้น นอกจากองค์ประกอบทั้ง 4 แล้ว ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อการสื่อสาร เช่น รายละเอียดของสถานการณ์ (situation) การรบกวน (noise) และผลตอบรับ (feedback) ผลตอบรับ (Feedback) เป็นเหมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นภาพของการสื่อสารของเราว่าเป็นอย่างไร มีประสิทธิภาพมากน้อยแค่ไหน และมีส่วนช่วยให้การสื่อสารเกิดการพัฒนาได้อย่างมากมาย ผลตอบรับเปรียบเสมือนสะพานเชื่อมระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ทำให้ทั้งสองฝ่ายเข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น และสามารถปรับปรุงการสื่อสารให้ดีขึ้นได้

เอกสารอ้างอิง

วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม, **“ประวัติวิทยาเขต”,** [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://pali.mcu.ac.th/?page_id=553. [3 ตุลาคม 2566].

พระมหาบุญไทย ปุญญมโน, "การเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบัน", วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

พระมหาฐานันดร เขมปญโญ, "กลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระบัณฑิตอาสาบนพื้นที่สูงของภาคเหนือตอนบน", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิต

วิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), บทคัดย่อ.

พระครูศรีนนทวัฒน์ (นันทา นนฺทปฺโญ), "การบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี ", วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

พระครูโฆษิตสังฆพิทักษ์, “กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน”, วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (กันยายน–ธันวาคม, ๒๕๖๐)

อนุช อาภาภิรม. “**เทคโนโลยีกับสวรรค์”,** ห้องสมุดสถาบันพระปกเกล้า, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : https://kpi-lib.com/library/books/kpibook-9215, [1 ตุลาคม 2566].

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

ศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก

An Analytical Study of the Killing of Human Being in the Tipitaka

พระมหาดำรงค์ ปชฺโชตชโย, Phramaha Damrong Pajjotajayo[1]

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ, Phramaha Jeerawut Kantawanno[2]

เสนาะ ผดุงฉัตร, Snoh Phadoongchatra[3]

พระปลัดณัฐยุทธ โฆสิตวังโส, Phrapalad Nuttayut Kositawangso[4]

E-mail : damrong-pm@msn.com

Received: *May 11, 2024* **Revised:** *June 22, 2024*

Accepted: *June 26, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มี วัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การพรากชีวิตในพระไตรปิฎก 2) เพื่อวิเคราะห์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก โดยผู้วิจัยได้มุ่งเน้นที่การศึกษาพระวินัยเป็นหลัก ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ และเชิงเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา บทความ วารสาร และงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า การพรากชีวิตในพระไตรปิฎกบ่งถึง ต้องมีความจงใจ ใช้กายหรือสิ่งที่เนื่องด้วยกายฆ่าเองหรือสั่งให้ฆ่า พรรณนาคุณแห่งความตาย อันเป็นเหตุให้มนุษย์ตาย ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุทันที ความพยายามในการกระทำการพรากชีวิตมนุษย์ มี 5 คือ (1) สาหัตถิกประโยค ความพยายามด้วยกายของตน (2) นิสสัคคิยประโยค ความพยายามด้วยอาวุธ (3) อาณัตติกประโยค

---

[1] สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Tipitaka Studies Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[2] สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Tipitaka Studies Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[3] สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Tipitaka Studies Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University

[4] สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย / Tipitaka Studies Faculty of Buddhism Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ความพยายามด้วยการสั่งคนอื่น (4) ถาวรประโยค ความพยายามด้วยอุปกรณที่อยู่กับที่ (5) วิชชามย ประโยค ความพยายามด้วยการร่ายมนต์ และ(6) อิทธิมยประโยค ความพยายามด้วยการประกอบฤทธิ์ ความพยายามทั้ง 6 ประการนี้ทำให้พระภิกษุผู้กระทำต้องอาบัติตามวัตถุ ตามสมควรแก่ความพยายาม และความสำเร็จในการพรากชีวิต แนวทางในการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก พบว่ามี 5 แนวทาง ได้แก่ 1) บุญกิริยาวัตถุ ประกอบบุญกุศล 2) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักปาริสุทธิศีล สำรวมระวังด้วยศีล 3) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิ เลือกฟัง ใช้ปัญญาตรอง 4) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักพรหมวิหาร มีการวางตัวเป็นผู้ใหญ่ และ5) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักกัลยาณมิตตา มีความสอดส่องดูแลตามสถานภาพของตน เพื่อความบริสุทธิ์แห่งตัวพระภิกษุสงฆ์ ไม่สร้างความเดือดร้อนสูญเสียให้ใคร เป็นเนื้อนาบุญ เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของชาวโลก สืบไป

คำสำคัญ: การพรากชีวิตมนุษย์; พระไตรปิฎก; แนวทางป้องกัน

Abstract

This dissertation has three objectives: 1) to study the principles of human life killing in Tipitaka, 2) to analyze the human life killing in Tipitaka, and 3) to present the methods for preventing human life killing in Tipitaka. The researcher mainly focused on the study of Vinaya. Its methodology is a qualitative study and documentary by studying the information from the Tipitaka, Atthakatha, sub-commentaries, academic texts, articles, journals and related research work.

From the study, it found that human life killing in the Tipitaka, indicates the volition using the body or things of those Bhikkhus who kill oneself, ordering to kill, providing the death encouragement causing human death to commit a crime immediately, they ceased from Bhikkhu hood, There are 5 attempts for man life killing, namely: (1) *Sāhatthikapayoga* or the attempt with one's body, (2) *Nissaggiyapayoga* or attempt with arms, (3) *Āṇattikapayoga* or attempts to direct others, (4) *Thāvarapayoga* or the effort with available equipment, and(6) *Vijjāmayapayoga* or the effort with synergy. All these six attempts are subject to the offense of Bhikkhus according to the object and its complete human life killing. Guidelines for preventing the human life killing in the Tipitaka scripture contain 5 methods of prevention, namely: 1) *Puññakiriyavatthu* or wholesome deeds, 2) preventing the human life killing based on the principle of *Pārisuddhi* or precept observation, 3) the prevention of human life killing based on the factors of the right view, listening choice, and wisdom discernment, 4) preventing the human life killing based on *Brahmavihara* such as proper position as an adult, and 5) preventing the preventing the human life killing based on *Kalyāṇamitta* principle, for instance, observing

one own status for purity, not causing trouble and loss for anyone, being a merit field, It is the base of faithfulness of the people.

Keywords: Human Life Killing; Tipitaka; Guidelines for Preventing

บทนำ

คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ที่ทรงบัญญัติและทรงแสดงไว้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ “ธรรม” ได้แก่ คำสอนอันแสดงหลักความจริงที่นำพาสู่การปฏิบัติ เพื่อถึงมนุษย์สมบัติ สัคคสมบัติ และนิพพานสมบัติ และ “วินัย” ได้แก่ บทบัญญัติกำหนดระเบียบความเป็นอยู่และกำกับความประพฤติ[5] เพื่อความสงบเรียบร้อยดีงาม เพื่อความสำรวมกาย วาจา ใจ จากปาปอกุศลทั้งหลาย เป็นไปเพื่อการฝึกตนให้สะอาดบริสุทธิ์ เป็นหนทางบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุดคือพระนิพพาน พระวินัยที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ อันภิกษุรักษาไว้ดีแล้ว ไม่ก้าวล่วงแล้ว ย่อมเป็นผู้สะอาดบริสุทธิ์เป็นเนื้อนาบุญอันเลิศของชาวโลก

สรรพสัตว์ที่เกิดมาในสังสารวัฏถูกกระแสแห่งกิเลสอันประกอบด้วย ความโลภ โกรธ หลง เข้าครอบงำ ไม่ได้กระทำให้เบาบาง จึงมีความคิดเบียดเบียนตนและผู้อื่นให้เดือดร้อน บางพวกปล่อยให้กิเลสครอบงำตัวเองหนักเข้าจึงมีจิตอันปราศจากด้วยเมตตาไม่เห็นค่าชีวิตของตนและผู้อื่นจึงมี ความคิดในทางเบียดเบียนผู้อื่น หรือเกิดความเบื่อหน่ายในร่างกายอันเป็นมนุษย์มีชีวิตของตนจึงพยายามหาวิธีพรากชีวิตของตนด้วยวิธีต่าง ๆ เป็นการกระทำชีวิตให้สิ้นสุดลง อันเนื่องมาจากสภาวะความบีบคั้นจากปัจจัยภายในและภายนอกอันเป็นเหตุนำไปสู่การฆ่าตนเองและการฆ่าผู้อื่น[6]

ดังตัวอย่างในพระไตรปิฎก เมื่อครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ กูฏศาลา ป่ามหาวัน เขตกรุงเวสาลี ตรัสสรรเสริญการเจริญอสุภกัมมัฏฐานแก่ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายพากันประกอบความเพียรในการเจริญอสุภกัมมัฏฐานหลายประการ กระทั่งเกิดความรู้สึกอึดอัดเบื่อหน่าย รังเกียจร่างกายของตน จึงฆ่าตัวตายบ้าง ใช้กันและกันให้ฆ่าบ้าง ให้ตาเถนมิคลัณฑิกะฆ่าบ้าง พระพุทธองค์ทราบเหตุนั้นแล้วรับสั่งให้ประชุมสงฆ์ ทรงตำหนิการกระทำของภิกษุเหล่านั้น แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามมิให้ภิกษุพราก

[5] สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **“พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์”,** พิมพ์ครั้งที่ 32,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561), หน้า 163.

[6] พระมหาธวัชชัย ธมฺมรํสี, พระปลัดพีระพงษ์ ฐิตธมฺโม, นิติกร วิชุมา และธนกร ดรกมลกานต์, “วิเคราะห์การฆ่าในพระพุทธศาสนา”, **Journaal Of Roi Kaensarn Academi,** ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2566): 483–496.

กายมนุษย์จากชีวิต ทรงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด[7] โดยพระองค์ทรงบัญญัติสิกขาบทและอนุบัญญัติ

พระพุทธองค์ทรงอาศัยซึ่งอำนาจแห่งเหตุ 10 ประการ ทรงบัญญัติปาราชิก สิกขาบทที่ 3 เพื่อป้องมิให้ภิกษุทำการพรากชีวิตมนุษย์ ทรงให้ความสำคัญต่อกายมนุษย์ ปรารถนาให้ภิกษุสงฆ์ปราศจากความโหดเหี้ยม มีความเมตตาไม่เบียดเบียนทำร้ายต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย โดยเฉพาะเบียดเบียนกายมนุษย์จนสิ้นชีวิต เมื่อภิกษุจงใจทำการพรากชีวิตมนุษย์ มีโทษร้ายแรงทางธรรมวินัย คือ ต้องอาบัติปาราชิก ขาดจากความเป็นภิกษุให้ทันที กลับมาบวชใหม่อีกไม่ได้

ผู้วิจัยศึกษาถึงหลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎกว่า พระพุทธองค์ทรงใช้เกณฑ์พระวินิจฉัยอย่างไรว่า ภิกษุประพฤติล่วงสิกขาบทด้วยอาการอย่างไร มีประโยค คือความพยายามเช่นไร จัดว่าเป็นการพรากชีวิตมนุษย์ อันทำให้ต้องอาบัติปาราชิก ถุลลัจจัย ปาจิตตีย์ และทุกกฏ ตามสมควรแก่วัตถุและความพยายามที่กระทำ หรือในกรณีเช่นไร เป็นอนาบัติ คือไม่เป็นอาบัติ โดยผู้วิจัยศึกษาเพื่อทราบถึงหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการปรับอาบัติตามสมควรแก่วัตถุ เพื่อวิเคราะห์การพรากชีวิตมนุษย์เพื่อหามูลเหตุจูงใจอันก่อให้เกิดการพรากชีวิตมนุษย์ และเพื่อนำเสนอหาแนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก เพราะว่าการพรากชีวิตมนุษย์นั้นจัดว่าเป็นพฤติกรรมที่โหดร้ายทารุณผิดมนุษยวิสัย เป็นเรื่องที่ไม่ควรให้เกิดขึ้นกับพระภิกษุผู้บวชเพื่อจะละกิเลสทำพระนิพพานให้แจ้ง ควรเป็นผู้มีความเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย ฝึกฝนอบรมตนเอง ตามพระธรรมวินัย สำรวม กาย วาจา และใจ สะอาดบริสุทธิ์ เป็นเนื้อนาบุญของชาวโลกทั้งหลายสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก
2. เพื่อวิเคราะห์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากแหล่งข้อมูล ได้แก่ พระไตรปิฎก เอกสารทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทางพระพุทธศาสนา เช่น หนังสือพุทธธรรม หนังสือพระวินัยบัญญัติ เอกสารทางวิชาการ วารสารสิ่งตีพิมพ์ทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีรายละเอียดการวิจัยดังต่อไปนี้

1) การจัดการข้อมูลที่ทำการรวบรวมจากเอกสารชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิ

2) นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาทำการศึกษาหลักเกณฑ์ วิเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูลนี้ พร้อมทั้งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยว่า สอดคล้องกับข้อเท็จจริงมากน้อยเพียงใด

[7] ดูรายละเอียดใน วิ.มหา. (ไทย) 1/162–166/134–139.

3) เมื่อผู้วิจัยได้จัดทำการเก็บรวบรวมแล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแต่ละประเด็นแล้วก็จะนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อจัดเป็นหมวดหมู่ตามลำดับของวัตถุประสงค์การวิจัย

4) เรียบเรียงเชื่อมโยงข้อมูลเพื่อหาแบบแผนและความหมายโดยเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

5) สรุปผลของการวิจัย และข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

1. หลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก พบว่า.หลักเกณฑ์แห่งอาการของการพรากชีวิตได้ระบุถึงความพยายามฆ่าที่เรียกว่า ประโยค 6 อย่างคือ 1) สาหัตถิกประโยค การประหารด้วยกายหรือของที่เนื่องด้วยกายของตนเอง 2) นิสสัคคิยประโยค การซัดเครื่องประหารที่เนื่องด้วยกายออกไป 3) อาณัตติกประโยค การสั่งคนอื่น 4) ถาวรประโยค การวางเครื่องประหารไว้ในที่ใกล้และการจัดยาให้ 5) วิชชามยประโยค การร่ายวิชชาเพื่อฆ่าให้ตาย และ6) อิทธิมยประโยค การประกอบฤทธิ์ให้ตาย พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับกายมนุษย์ เพราะการจงใจพรากชีวิตมนุษย์นั้นเป็นที่ชาวโลกมองว่าเป็นสิ่งชั่วหยาบ สร้างการหวาดระแวงกลัวและการก่อเวรแก่บุคคลทั้งหลาย เป็นสิ่งที่กุลบุตรผู้ออกบวชในพระพุทธศาสนา ประพฤติพรหมจรรย์แล้วไม่พึงทำ ทรงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้จงใจพรากชีวิตมนุษย์ ทรงปรับอาบัติที่เบากว่า แก่ภิกษุผู้ทำผิดไม่ถึงอาการนั้น พระพุทธองค์ทรงอาศัยอำนาจแห่งวัตถุประสงค์ 10 ประการ คือ 1) เพื่อความรับว่าดีแห่งสงฆ์ 2) เพื่อความผาสุกแห่งสงฆ์ 3) เพื่อข่มบุคคลผู้เก้อยาก 4) เพื่อความอยู่ผาสุกแห่งเหล่าภิกษุผู้มีศีลดีงาม 5) เพื่อปิดกั้นอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในปัจจุบัน 6) เพื่อกำจัดอาสวะทั้งหลายอันจะบังเกิดในอนาคต 7) เพื่อความเลื่อมใสของคนที่ยังไม่เลื่อมใส 8) เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นไปของคนที่เลื่อมใสแล้ว 9) เพื่อความตั้งมั่นแห่งพระสัทธรรม10) เพื่อเอื้อเฟื้อวินัย จึงทรงบัญญัติสิกขาบทในพระวินัย ในเกณฑ์การวินิจฉัยการพรากชีวิตมนุษย์ทางพระวินัย มีหลักการในการพิจาณา 3 ประการ คือ 1) ความจงใจ 2) การพรากจากชีวิต 3) กายมนุษย์ เมื่อภิกษุพรากชีวิตมนุษย์ ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง มนุษย์ตายด้วยวิธีนั้น ต้องอาบัติปาราชิก บาดเจ็บ อาบัติถุลลัจจัย ทำไม่สำเร็จอาบัติทุกกฏ ฆ่าอมนุษย์ อาบัติทุกกฏ ฆ่าตนเอง อาบัติทุกกฏ ฆ่าสัตว์เดรัจฉาน อาบัติทุกกฏ ไม่เป็นอาบัติสำหรับ ภิกษุผู้ไม่จงใจ ไม่รู้ ผู้ไม่ประสงค์ให้ตาย ผู้วิกลจริต ผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา และผู้เป็นต้นบัญญัติ

2. การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก พบว่า ปาราชิก สิกขาบทที่ 3 มีเรื่องต้นบัญญัติมาจากภิกษุในกูฏาคามที่พยายามปลงชีวิตของกันและกัน เป็นอาทิกัมมิก คือต้นต้นบัญญัติ อันเกิดจากความเบื่อหน่ายในร่างกาย พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตำหนิความประพฤติเช่นนั้นเสีย เป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ การกระทำอย่างนี้ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส แล้วทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามมิให้ภิกษุพรากกายมนุษย์จากชีวิต ทรงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้ล่วงละเมิด ในบทภาชนีย์ เป็นการอธิบายขยายความเกี่ยวกับ

สิกขาบทวิภังค์ เป็นการนำเอาคำในสิกขาบทวิภังค์มาขยายความเพิ่มเติมเพื่อให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เป็นการอธิบายขยายความเกี่ยวกับเงื่อนไข ในปาราชิก สิกขาบทที่ 3 นี้ มีบทปทภาชนีย์ 29 วลี

การถึงแก่ความตายของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การถึงแก่ความตายตามธรรมชาติ และการถึงแก่ความตายโดยการกระทำ มีความพยายามกระทำให้ถึงความตาย ด้วยการฆ่าตัวตาย (อัตตวินิบาต) ก็ดี ด้วยการฆ่าบุคคลอื่น (ฆาตกร) ทั้งที่อยู่ในครรภ์และอยู่นอกครรภ์ก็ดี การถึงแก่ความตายโดยการกระทำจัดเป็นเป็นการพรากชีวิตมนุษย์ เป็นความพยายามใช้สิ่งที่เนื่องด้วยกาย อาวุธ หรือใช้ผู้อื่น ให้ฆ่าคนตาย โดยมีเจตนาที่จะฆ่าตนเองหรือผู้อื่นให้ถึงแก่ความตาย ในการฆ่าคนอื่นนี้หากผู้กระทำเป็นพระภิกษุ ที่กระทำโดยเจตนา ต้องอาบัติปาราชิก

มูลเหตุจูงใจอันก่อให้เกิดการพรากชีวิตมนุษย์นั้นเพราะพระภิกษุถูกไตรวัฏฏะ ชักนำ บีบคั้น ส่งผล ขาดความอดทน และการควบคุมอารมณ์ตนเองให้ปกติ จึงถูกธรรมอันไม่ดีเข้ามาบีบคั้น ผู้วิจัยขอแยกตามอกุศลที่มาบีบคั้นให้กระทำอันได้แก่ มีอกุศลธรรมในจิตใจ ได้แก่ มีโลภะ (ความโลภ) อยากได้จนเกินไป มีโทสะ(ความโกรธ) ผูกอาฆาตมาดร้ายผู้อื่น และมีโมหะ (ความหลงเชื่อแบบผิด ๆ) ไม่ได้ประกอบด้วยปัญญา จนเป็นมูลเหตุจูงใจให้กระทำการพรากชีวิตมนุษย์ มีนิวรณธรรมเข้ามาขัดขวางความดี อันได้แก่ กามฉันทะ (พอใจกามคุณ) พยาบาท (คิดร้าย) ผูกใจเจ็บ ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) และวิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) เข้ารบกวนบีบคั้นอันเป็นเหตุจูงใจทำให้พระภิกษุหรือบุคคลทำการพรากชีวิตมนุษย์เพราะไม่สามารถควบคุมตนเองได้

3. แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก พบว่า แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ของพระภิกษุนั้น.ได้นำเสนอแนวทางป้องกันดังต่อไปนี้

1) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ คือพระภิกษุ ควรรู้จักให้ทานแบ่งบัน เสียสละ ให้อภัย สำรวมตนอยู่ในศีลของตน และ) อบรมจิตให้สงบ ไม่ถูกกิเลสครอบงำ เป็นแนวทางในการป้องการพรากชีวิตมนุษย์

2) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักปาริสุทธิศีล คือพระภิกษุ ควรสำรวมในศีล ให้มีสติกำหนดรู้ดีชั่วอยู่ตลอดเวลา งดเว้นจากการแสวงหาอันไม่ชอบ และสันโดษใช้สอยปัจจัยสี่ ใช้สอยตามจำเป็น พระภิกษุผู้รักษาความบริสุทธิ์แห่งศีล 4 ประการ ย่อมเป็นผู้บริสุทธิ์กาย วาจา ใจ เมื่อพระภิกษุไม่ก้าวล่วงศีล จะเป็นเครื่องป้องไม่ให้ไปพรากชีวิตมนุษย์

3) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิ คือ ใช้ปัญญาเลือกฟังแต่คำแนะนำที่ดี พิจารณาให้ถี่ถ้วน ไม่เชื่อหลงฟังคำแนะผิด และไม่ตัดสินใจในสิ่งที่ผิด เก็บแค่คำแนะนำที่ดี พิจารณาว่าดีแล้วจึงน้อบนำสิ่งที่ดีนั้นไปปฏิบัติ

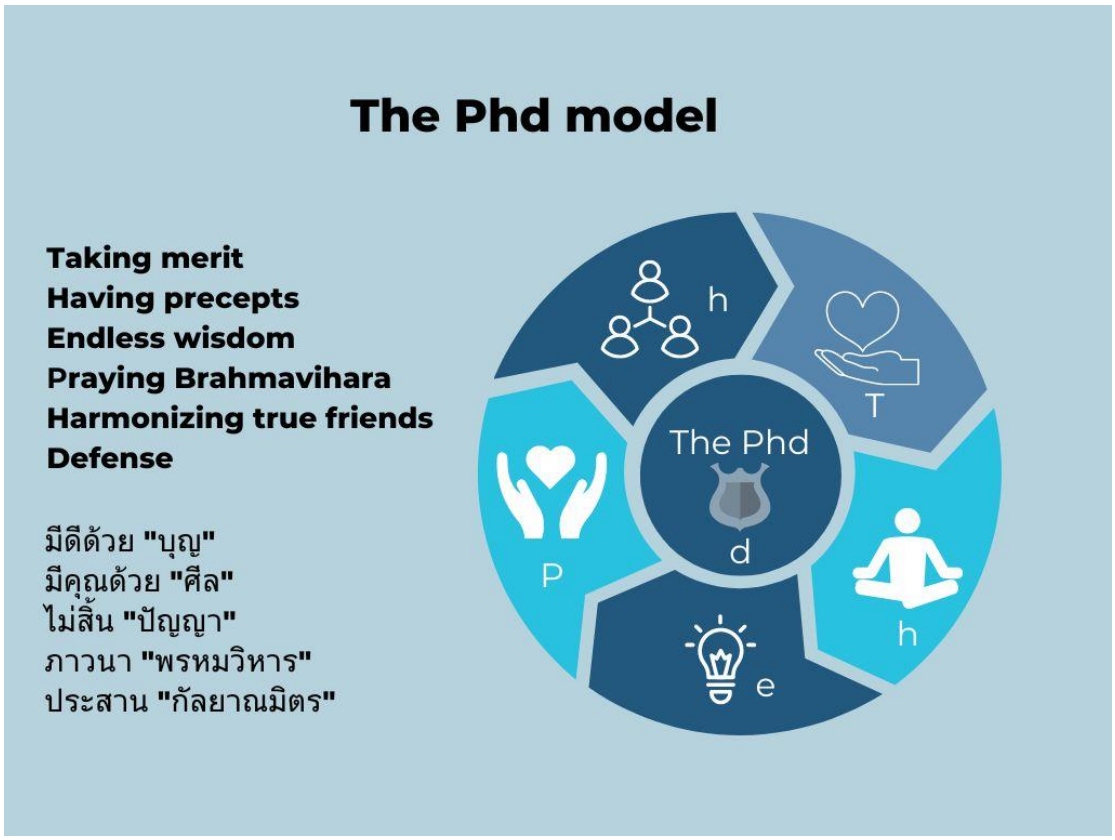
4) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักพรหมวิหารธรรม คือพระภิกษุควรมี ปรารถนาดี มีแต่ความหวังดีทั้งต่อตนและผู้อื่น มีจิตยินดีไม่ริษยาใคร และวางใจเป็นกลาง ภิกษุผู้เจริญพรหมวิหารธรรมอยู่เป็นนิตย์ จะมีคติธรรมประจำใจไม่ให้อยากกระทำการพรากชีวิตมนุษย์

5) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักกัลยาณมิตตา คือ ตัวพระภิกษุเองควรเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง ตักเตือนตนเองได้ มีสมณสัญญา สำรวมในศีล คณะสงฆ์ในอารามนั้น ๆ

ควรมีความสามัคคีกัน ประกอบด้วยสาราณียธรรม เป็นกัลยาณมิตรต่อผู้อื่น สอดส่องดูแลห้ามปรามไม่ให้ภิกษุรูปใดกระทำผิด และคฤหัสถ์ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนในสังคมนั้น ๆ ทำหน้าที่กัลยาณมิตรในฐานะผู้บำรุงพระพุทธศาสนา ควรมีศรัทธาตั้งมั่น เมื่อมีพระภิกษุทำผิด ไม่เหมารวมพระภิกษุว่าทำผิดทั้งหมด เข้าช่วยเหลือตามความเหมาะสม อันจะเป็นเกราะป้องกันภัยไม่ให้มีพระภิกษุกระทำการพรากชีวิตมนุษย์

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย โมเดลสมการโครงสร้างการพัฒนาสมรรถนะความดีตามหลักพุทธธรรมของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้เป็น “The Phd model” ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย The Phd Model

The PhD model ประกอบด้วย

1. Taking merit. **มีดีด้วยบุญ** คือ ประกอบบุญกิริยาวัตถุ ได้แก่ ทาน รู้จักแบ่งบันให้อภัยผู้อื่น ศีล ตั้งมั่นในศีลที่ตนมี และภาวนา มีการอบรมใจให้เกิดสมาธิ

2. Having preceppts **มีคุณด้วยศีล.** คือ มีความสำรวมระวังในพระปาฏิโมกข์ อินทรีย์ การเลี้ยงชีพโดยชอบ และการพิจารณาแล้วจึงใช้สอยปัจจัย 4

3. Endless wisdom ไม่สิ้นปัญญา. คือ ประกอบด้วยปัญญาอันเป็นปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิ ได้แก่ ปรโตโฆสะ ฟังแต่สิ่งที่ดีๆจากคนอื่น และโยนิโสมนสิการ ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างละเอียดตามเหตุ ตามผล ตามธรรม

4. Praying Brahmavihara ภาวนาพรหมวิหาร. คือ มีความเป็นผู้ใหญ่รวมถึงการทำจิตใจให้ปราศจากนิวรณ์ เจริญพรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เป็นการปลงลงจากชีวิต หรือทำให้สิ้นชีวิต ความพยายามฆ่า 6 อย่างคือ 1) สาหัตถิกประโยค การประหารของที่เนื่องด้วยกายตน 2) นิสสัคคิยประโยค การซัดเครื่องประหารที่เนื่องด้วยกายออกไป 3) อาณัตติกประโยค การสั่งคนอื่น 4) ถาวรประโยค การวางเครื่องกับดักซึ่งอยู่กับที่ 5) วิชชามยประโยค การร่ายวิชชาเพื่อฆ่าให้ตาย และ6) อิทธิมยประโยค การประกอบฤทธิ์ให้ตาย ทรงปรับอาบัติปาราชิกแก่ภิกษุผู้จงใจพรากชีวิตมนุษย์ บุคคลผู้มุ่งหมายตายด้วยความพยายามของภิกษุนั้น เมื่อภิกษุต้องอาบัติปาราชิกแล้ว ขาดจากความเป็นภิกษุทันที ขออุปสมบทอีกไม่ได้ ทำให้บาดเจ็บอาบัติถุลลัจจัย ทำไม่สำเร็จอาบัติทุกกฏ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวสันต์ กิตฺติโสภโณ (สอนศรี)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความมีวินัยที่ปรากฏในมงคลสูตร” ได้กล่าวไว้ว่า พระวินัยนั้นพระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติตามเหตุที่บังเกิดขึ้น เมื่อมีภิกษุทำสิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือทำความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าก็ทรงประชุมสงฆ์ ตรัสถามเรื่องราวจากภิกษุผู้กระทำผิดให้ได้ความกระจ่าง แล้วทรงชี้ให้เห็นโทษของความประพฤติผิดนั้น ๆ พร้อมกับทรงชี้ทางที่ควรประพฤติให้สงฆ์ได้ทราบ ข้อห้ามนั้นจึงบัญญัติขึ้นเป็นพระวินัย ห้ามมิให้ภิกษุทำอีกต่อไป การทำผิดพระวินัยเรียกว่า อาบัติ พระภิกษุที่อาบัติต้องรับโทษหนักเบาตามความรุนแรงของอาบัติที่กระทำ พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติชั้นความผิดที่รุนแรงมากน้อยตามลำดับ ดังนี้ คือความผิดขั้นสูงสุด เรียกว่า ปาราชิก ชั้นรองลงมาตามลำดับคือ สังฆาทิเสส อนิยต นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ แต่ละขั้นมีจำนวนและรายละเอียดต่างกันไป

2. มูลเหตุจูงใจในการฆ่ามนุษย์ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เกิดมาจากตัวบุคคลที่ถูกกิเลส กรรม วิบาก วนเวียนในชีวิต ไม่ความอดทนควบคุมตนไม่ได้ ปล่อยให้อกุศลมูลเข้าครอบงำ หรือนิวรณ์ มีความอยากได้ คิดร้าย ความหดหู่เซื่องซึม ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความลังเลสงสัยตามรบกวน จึงทำให้พระภิกษุทำการพรากชีวิตมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**อภิโชค เกิดผล และพระมหาบุญไทย ปุญญมโน** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพรากชีวิตมนุษย์ในทัศนะพุทธจริยศาสตร์” ผลการวิจัยพบว่า การพรากชีวิตมนุษย์ถือเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายโดยสามัญสำนึกทางศีลธรรมของมนุษย์ในทุกอารยธรรมทั่วทั้งโลก ทุกระบบคิดทางปรัชญาต่างก็มีทัศนะต่อต้านการพรากชีวิตมนุษย์รวมกระทั่งพุทธปรัชญา ในพุทธปรัชญามีระบบประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์อยู่ด้วยกันสองระดับ ได้แก่ ในระดับพระธรรมและพระวินัย โดยการประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์ทั้งในระดับพระธรรมและพระวินัยนั้นก็มีทั้งในส่วนที่เหลื่อมซ้อนทับกันและทั้งในส่วนที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามพระธรรมในสถานะของ

กฎเกณฑ์ของสากลจักรวาล ทั้งหมดซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่มีความจริงแท้เป็นปรมัตถ์ทำให้ไม่มีสิ่งอื่นใดที่สามารถจะปฏิเสธกฎแห่งพระธรรมได้ ดังนั้นแล้วการประเมินคุณค่าในทางจริยศาสตร์ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์ในพระวินัยจึงอาจจะบัญญัติให้มีเนื้อความแตกต่างจากที่ปรากฏในพระธรรมได้แต่ต้องสอดคล้องกับพระธรรม

3. แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางในการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ ดังต่อไปนี้

1) ตามหลักบุญกิริยาวัตถุ พระภิกษุสงฆ์พึงรู้จักอนุเคราะห์ผู้อื่น ไม่ล่วงละเมิดศีลของตน ฝึกอบรมจิตให้สงบเกิดปัญญาประคองตนไม่ให้กระทำการเบียดเบียนตนและผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระชูชาติ ญาณวีโร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การุณยฆาตในสังคมไทยและเกณฑ์ตัดสินในพระพุทธศาสนา”ผลการวิจัยพบว่า พระพุทธศาสนามองว่าชีวิตนั้นมีคุณค่า ตราบใดที่เรามีลมหายใจอยู่ แม้เจ็บป่วยเพียงใดก็ยังสามารถทำสิ่งดีๆ ให้เกิดขึ้นได้ อย่างน้อยกับจิตใจของตน อาทิ การทำจิตให้สงบด้วยการน้อมใจนึกถึงสิ่งดีงาม หรือทำสมาธิภาวนา อีกทั้งยังสามรถเรียนรู้จากความเจ็บป่วย หรือให้ความเจ็บป่วยเป็นเครื่องมือสอนธรรม คือเห็นความจริงของชีวิตอย่างชัดเจนว่า ชีวิตนั้นไม่เที่ยงเป็นทุกข์ ไม่อยู่ในอำนาจของเรา การเห็นความจริงดังกล่าว สามารถทำใจปล่อยวางจากความเจ็บป่วยได้ คืออยู่กับความเจ็บปวดได้โดยไม่ทุกข์ใจ

2) ตามหลักปาริสุทธิศีล พระภิกษุสงฆ์ควรสำรวมในปาฏิโมกข์ จัดระเบียบตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจของตนให้มีความสงบ เลี้ยงชีวิตโดยทางที่ชอบ พิจารณาใช้สอยปัจจัยสี่ ควบคุมตนเองไม่ปล่อยให้อาสวกิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ช่องในทางเบียดเบียนชีวิตนและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระกิตติกิตฺติสาโร (จ่ามเงิน)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบรรเทาอกุสลมูลด้วยพละ 5” ผลการวิจัยพบว่า วิธีการบรรเทาอกุศลมูลด้วยพละ 5 ในพระพุทธศาสนา สรุปได้ดังต่อไปนี้ การศรัทธาในพระรัตนตรัย ผลของกรรม จะทำให้เกิดการทำบุญ ทำทาน รักษาศีล และเจริญภาวนา ตั้งความเพียรในการละความชั่ว และทำความดีต่อเนื่อง จึงใจจึงจะสงัดจากอกุศลธรรม การไม่ประมาทในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเจริญสติปัฏฐาน จิตจึงจะหลุดพ้นจากอกุศล การตั้งมั่นในอารมณ์กรรมฐาน เพื่อให้เกิดปัญญาที่ลึกซึ้ง และการรู้ความจริงในปฏิจจสมุปบาท การรู้แจ้งในขันธ์ 5 อาตนะ 12 ธาตุ 18 ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 คือการบรรเทาทุกข์

3) ตามหลักปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฏฐิ พระภิกษุควรใช้ปัญญาพิจารณา ไม่หลงเชื่อคำพูดที่ชักนำไปในทางที่ผิด เลือกคบหาแต่คนดี ๆ เลือกฟังแต่สิ่งที่มีประโยชน์ รู้จักคิด สามารถแยกสิ่งที่ดีหรือไม่ดีออกได้ เพื่อไม่ให้มีความคิด คำพูด และการกระทำในการพรากชีวิตของตนและผู้อื่น ซึ่งมีเนื้อหาบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ทิพากาญจน์ ประภารัตน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษากุศลจิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก” ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาจิตสู่โลกุตตรธรรม ในแต่ละบุคคลกุศลจิตที่สูงสุด คือ มรรคกุศลจิตที่ประกอบกับเจตสิกอันเป็นองค์แห่งการตรัสรู้เจตสิกเหล่านั้น ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ

สัมมาสังกัปปะ สัมมาอาชีวะ สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เจตสิกทั้ง 8 ดวงเหล่านี้ ต้อง เกิดร่วมกับจิต ดับพร้อมกับกับจิต มีอารมณ์เดียวกับจิต มีที่อาศัยเกิดอย่างเดียวกันกับจิต องค์ประกอบที่ดีทั้งปวงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนจิตให้สูงจากกามาวจรภูมิ ขึ้นไปสู่ รูปาวจรภูมิ อรูปาวจรภูมิ และโลกุตตรภูมิ และทำให้ผู้ปฏิบัติอยู่ในโลกอย่างอิสระจากกิเลสทั้งปวง

4) ตามหลักพรหมวิหาร พระภิกษุควรธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ โดยมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น มีความเสียสละ ยินดีชื่นชมในความดีหรือความสำเร็จของผู้อื่น มีใจที่เป็นไม่หวั่นไหวเพราะอิฏฐารมณหรืออนิฏฐารมณ์ ไม่ยึดติดในสิ่งต่าง ๆ จนทำให้ตนเองเกิดทุกข์ ไม่คิดในทางที่อยากได้หรืออาฆาตจนต้องเบียดเบียนตนและผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคงษร โฆสิโต** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาขันติและโสรัจจะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” ได้กล่าวไว้ว่า ในชีวิตประจำวัน ผู้คนต้องประสบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งถูกใจและไม่ถูกใจ บางครั้งทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้ในสิ่งนั้นๆ มีการกระทบกระทั่งซึ่งกันและกัน อาจพัฒนาไปสู่ความรุนแรงมากขึ้นเรื่อยๆ หากผู้นั้นไม่มีความอดทน อดกลั้นอารมณ์เหล่านั้นไว้ เพื่อจะลดปัญหาความขัดแย้งเหล่านั้นให้เบาบางหรือไม่เกิดขึ้นเลย ผู้นั้นจะต้องนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต โดยปฏิบัติให้เป็นปกติวิสัย หลักธรรมนั้นคือ ขันติธรรม ซึ่งเป็นธรรมที่สามารถสร้างสันติสุขให้เกิดขึ้นได้ในมนุษยชาติ โดยไม่เลือกชั้นวรรณะ ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน ทุกคนควรเจริญหรือกำหนดพัฒนาขันติธรรมให้ยิ่งๆขึ้นไป

5) แนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ตามหลักกัลยาณมิตตา ได้แก่ ตัวพระภิกษุเองควรตักเตือนตนด้วยตน มีสมณสัญญาว่าตนเป็นบรรพชิต ซึ่งเป็นผู้มีศีล สำรวมใจ ไม่ประทุษร้ายใคร ไม่ให้ล่วงละเมิดสิกขาบทที่พระพุทธองค์บัญญัติ กระทำที่เบียดเบียนชีวิตตนและผู้อื่น คณะสงฆ์เองควรประกอบด้วยสาราณียธรรม มีความสามัคคีกัน พบเห็นเหตุการณ์ที่ไม่ดีควรรีบช่วยกันแก้ไข สำหรับคฤหัสถ์ผู้เป็นพุทธศาสนิกชน ควรมีศรัทธาที่ตั้งมั่น มีศีล มีปัญญาตรองแยกแยะดีหรือชั่วออก ประกอบบุญประพฤติตามธรรมของพระพุทธองค์ เมื่อพบเห็นเหตุการณ์อันไม่ดีควรช่วยห้ามปรามตามกำลังและสถานะของตน อันจะเป็นแนวทางป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ที่ยังไม่เกิดขึ้นให้ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วไม่ให้เกิดขึ้นอีก ซึ่งมีเนื้อหาบางส่วนสอดคล้องกับงานวิจัยของ**พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ (ศิริวรรณ)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย” ผลการวิจัยพบว่า คนในสังคมควรให้ความสำคัญต่อการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการ ในฐานะที่เป็นหลักการ วิธีการและเป้าหมายของการพึ่งตนเอง ที่สามารถปฏิบัติตามได้อย่างเป็นรูปธรรม และควรจะได้ผสมผสานเข้าในกระบวนการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคมในปัจจุบัน ซึ่งคาดว่าจะทำให้ชุมชนมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้อย่างแน่นอน

สรุป

การพรากชีวิตมนุษย์ กระทำด้วยความพยายาม 6 อย่างคือ 1) สาหัตถิกประโยค การประหารด้วยกายหรือของที่เนื่องด้วยกายของตนเอง 2) นิสสัคคิยประโยค การซัดเครื่องประหารที่เนื่องด้วยกายออกไป 3) อาณัตติกประโยค การสั่งคนอื่น 4) ถาวรประโยค การวางเครื่องประหารไว้ในที่ใกล้และการจัดยาให้ 5)

วิชชามยประโยค การร่ายวิชชาเพื่อฆ่าให้ตาย และ6) อิทธิมยประโยค การประกอบฤทธิ์ให้ตาย พระพุทธองค์ทรงให้ความสำคัญกับกายมนุษย์ ปรารภเหตุภิกษุในกูฏาคามที่พยายามปลงชีวิตของกันและกัน ทรงบัญญัติปาราชิก สิกขาบทที่ 3 ว่าด้วยการพรากชีวิตมนุษย์ขึ้น เพื่อป้องไม่ให้พระภิกษุกระทำผิดเช่นนั้น มีหลักเกณฑ์ในการพิจาณา 3 ประการ คือ 1) ความจงใจ 2) การพรากจากชีวิต 3) กายมนุษย์ ภิกษุมีความพยายามพรากชีวิตมนุษย์ ทำให้ตาย ต้องอาบัติปาราชิก ทำให้บาดเจ็บ ต้องอาบัติถุลลัจจัย ทำไม่สำเร็จ ต้องอาบัติทุกกฏ ฆ่าอมนุษย์ต้องอาบัติถุลลัจจัย ฆ่าตนเองอาบัติทุกกฏ ฆ่าสัตว์เดรัจฉานต้องอาบัติปาจิตตีย์ ไม่เป็นอาบัติสำหรับภิกษุ ผู้ไม่จงใจ ไม่รู้ ผู้ไม่ประสงค์ให้ตาย ผู้วิกลจริต ผู้มีจิตฟุ้งซ่าน ผู้กระสับกระส่ายเพราะเวทนา และผู้เป็นต้นบัญญัติ

การถึงแก่ความตายของมนุษย์ แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ (1) การถึงแก่ความตายตามธรรมชาติ (2)การถึงแก่ความตายโดยการกระทำ แยกเป็นการฆ่าตัวตาย (อัตตวินิบาต) และการฆ่าบุคคลอื่น (ฆาตกร) เป็นการกระทำความพยายามใช้สิ่งที่เนื่องด้วยกาย อาวุธ หรือใช้ผู้อื่น ให้ฆ่าคนตาย ด้วยมูลเหตุจูงใจจากตัวพระภิกษุถูก กิเลส กรรม วนเวียนไป ขาดขันติ (ความอดทน) และโสรัจจะ(ความเสงี่ยม) มีความโลภธ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) โมหะ (ความหลง) หรือ มีกามฉันทะ (ความพอใจกามคุณ) พยาบาท (ความคิดร้าย) ถีนมิทธะ (ความหดหู่และเซื่องซึม) อุทธัจจกุกกุจจะ (ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ) และวิจิกิจฉา (ความลังเลสงสัย) เข้ามาขัดขวางกุศล สนับสนุนให้เกิดอกุศลอันเหตุจูงใจทำให้พระภิกษุกระทำการพรากชีวิตมนุษย์เพราะไม่สามารถควบคุมตนเองได้

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการป้องกันการพรากชีวิตมนุษย์ไว้ 5 อย่าง ได้แก่ (1) พระภิกษุควรรู้จักทานแบ่งบัน อยู่ในศีลของตน และอบรมจิตให้สงบ (2) พระภิกษุควรสำรวมในศีล สำรวมในอายตนะ 6 แสวงหาปัจจัย4 โดยสุจริต และพิจารณาใช้สอยปัจจัย 4 (3) เลือกฟังแต่คำแนะนำที่ดี และใช้ปัญญาพิจารณาให้ถี่ถ้วน แล้วเลือกเอาแต่สิ่งที่ดี (4) พระภิกษุควรเมตตา กรุณา มุทิตา และรู้จักวางอุเบกขา (5) พระภิกษุเอง ควรเป็นกัลยาณมิตรต่อตนเอง มีสมณสัญญา คณะสงฆ์ในอารามน มีความสามัคคีกัน ตักเตือนกันได้ และคฤหัสถ์ผู้เป็นพุทธศาสนิกชนในสังคมน ช่วยกันบำรุงพระพุทธศาสนา มีศรัทธาตั้งมั่น ช่วยเหลือปกป้องพระพุทธศาสนาตามความเหมาะสมแก่สถานะของตน อันจะเป็นเกราะป้องกันภัยไม่ให้มีพระภิกษุกระทำการพรากชีวิตมนุษย์

ข้อเสนอแนะ

1. **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์**

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์การพรากชีวิตมนุษย์ในพระไตรปิฎก เนื่องจากผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสส หนังสือ ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในเรื่องที่ได้ศึกษาวิเคราะห์นี้มีรายละเอียดอาจจะยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวการเจริญอสุภกัมมัฏฐาน ของพระภิกษุทั้งหลายใน

ป่ามหาวัน ที่เกิดความเบื่อหน่ายทำการพรากชีวิตของกันและกันอันเนื่องด้วยกรรมเก่าบีบคั้น และการศึกษาวิเคราะห์หลักเกณฑ์ของอาบัติปาราชิกข้ออื่น ๆ เป็นสิ่งที่ผู้ที่ต้องการศึกษาควรที่จะศึกษาและลงในรายละเอียดเชิงลึกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์การเล่าเรียนพระธรรมวินัยของพระภิกษุสามเณร เล่าเรียนอย่างไร จึงเป็นไปเพื่อการปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และเพื่อการขัดเกลาตนเอง อันเป็นที่พึ่ง เป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาของชาวโลกทั้งหลาย

2) ศึกษาหาแนวทางการอยู่ร่วมกันของบุคคลผู้มีความคิดเห็นที่ต่างกันอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน ตามหลักการในพระไตรปิฎก ความคิดเห็นต่างกันทำงานร่วมกันได้อย่างไร ความคิดเห็นต่างกันสนทนาปราศัยแลกเปลี่ยนความรู้กันได้อย่างไร ความคิดเห็นต่างกันช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

จิตศริณย์พร ปัญจวัฒนคุณ, “ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการขัดเกลากิเลสที่ปรากฏในสัลเลขสูตร”,**วารสารบัณฑิตศาส์น มมร.(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย),** ปีที่ 14 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2559): 1–11.

ทิพากาญจน์ ประภารัตน์. “ศึกษากุศลจิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระอภิธรรมปิฎก”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

ประวิทย์ เปรื่องการ. “ศึกษาวิเคราะห์อาคาริยวินัยกับเกณฑ์ตัดสินการล่วงละเมิด” **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

พระกิตติ กิตฺติสาโร (จ่ามเงิน). “การบรรเทาอกุสลมูลด้วยพละ 5”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธศาสน์ศึกษา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2560.

พระชูชาติ ญาณวีโร. “การุณยฆาตในสังคมไทยและเกณฑ์ตัดสินในพระพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2557.

พระมหาคงษร โฆสิโต. “การศึกษาขันติและโสรัจจะในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

พระมหาธวัชชัย ธมฺมรํสี, พระปลัดพีระพงษ์ ฐิตธมฺโม, นิติกร วิชุมา และธนกร ดรกมลกานต์, “วิเคราะห์การฆ่าในพระพุทธศาสนา”, **Journaal Of Roi Kaensarn Academi,** ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2566): 483–496.

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี สุรเตโช). **พระวินัยบัญญัติ.** กรุงเทพมหานคร: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2561.

พระมหายุทธนา นรเชฏฐโฐ (ศิริวรรณ). “หลักการพึ่งตนเองเชิงพุทธบูรณาการในสังคมไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

พระมหาวสันต์ กิตฺติโสภโณ (สอนศรี). “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความมีวินัยที่ปรากฏในมงคลสูตร”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546.

พระมหาศุภชัย ปิยธมฺมชโย (ติวาปี). “พุทธจริยศาสตร์กับโทษประหารชีวิต”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2545.

พระศรีวิสุทธิโกศล (กิตติวัฒน์ กิตฺติวฑฺฒโน). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์มหาปรินิพพานสูตร: ศึกษาเฉพาะกรณีการรักษาพระธรรมวินัย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540.

รัฐพล เย็นใจมา และสุรพล สุยะพรหม, “ความขัดแย้งในสังคม: ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข”, **วารสาร มจร สังคมศาสตรปริทรรศ,** ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (เมษายน–มิถุนายน 2561): 224–238.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับขยาย.** กรุงเทพ มหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก, 2562.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับขยาย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก, 2562.

อภิโชค เกิดผล และพระมหาบุญไทย ปุญญมโน, “การพรากชีวิตมนุษย์ในทัศนะพุทธจริยศาสตร์”,**วารสารปรัชญาปริทรรศน์,** ปีที่ 27 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม–ธันวาคม 2565): 303–316.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

การพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา

A Cultivating Service Mind by Buddhist Psychology for Volunteer's life Quality

อโนทัย สินตระการผล [1]
Anothai Sintrakanphon
E-mail: an-ano@live.com
กมลาศ ภูวชนาธิพงศ์[2]
Kamalas Phoowachanathipong
วิชชุดา ฐิติโชติรัตนา[3]
Witchuda Titichoatrattana
E-mail: kamalas2013@gmail.com

Received: *May 22, 2024* **Revised:** *June 22, 2024*
Accepted: *June 26, 2024*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สภาพปัจจุบันด้านคุณลักษณะจิตบริการและคุณภาพชีวิตของจิตอาสา 2) องค์ประกอบการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา วิปัสสนาจิตวิทยา และจิตอาสา จำนวน 25 รูป/คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ตรวจสอบข้อมูลโดยเทคนิควิเคราะห์สามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันด้านคุณลักษณะจิตบริการของจิตอาสาวัดป่าเจริญราช มีศรัทธาพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมในการใช้ชีวิต มีจิตบริการจากใจ เอาใจใส่ มีเมตตา มีทัศนคติที่ดี กระตือรือร้นช่วยเหลือ มีความสุข พร้อมเป็นผู้ให้ 2) องค์ประกอบการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ได้แก่ บุคคลต้นแบบของจิตอาสา คุณลักษณะสำคัญของจิตอาสา หลักธรรมประจำใจ และแนวทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และ 3) แนวทางการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธ

---

[1] หลักสูตรพุทธจิตวิทยามหาบัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[2] ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[3] ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

จิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ได้แก่ ต้นแบบการทำดีที่ยึดถือ คุณลักษณะสำคัญภายในและภายนอกของจิตอาสา หลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาจิตบริการเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ได้แก่ พละ5 และสังคหวัตถุ4 และแนวทางปฏิบัติในการทำงานจิตอาสาเพื่อให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องอย่างยั่งยืน อันส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา 4 ด้าน 1) ด้านกาย มีความแข็งแกร่ง อดทน 2) ด้านศีล มีศีลมีธรรมดำเนินชีวิต 3) ด้านจิต มีสติรู้คิด รู้จักควบคุมอารมณ์ และ 4) ด้านปัญญา มีสติรู้เท่าทันเข้าใจสิ่งรอบข้าง มองโลกตามความเป็นจริงมากขึ้น

คำสำคัญ: จิตบริการ, จิตอาสา, คุณภาพชีวิต, พุทธจิตวิทยา

Abstract

This research aims to study: 1) Current conditions regarding the characteristics of service mind and quality of life of volunteers, 2) Components of developing a service mind by Buddhist psychology for the quality of life of volunteers, and 3) to present guidelines for developing service mind by Buddhist psychology for the quality of life of volunteers. It was qualitative research methods, the important informants were chosen from purposive selection including 25 experts in Buddhism, Vipassana, psychology, and volunteers. Research tools included in–depth interviews. Content analysis was examined by using triangulation techniques.

The results of the research found that 1) the current condition of the service mind characteristics of volunteers at Watpa Charoenrat, who has faith in Buddhism, Buddhist moral living, a service mind from the heart, being attentive, kind, and good attitude, eager to help others, being happy as the giver, 2) Components of developing a service mind by Buddhist psychology for the life quality of volunteers include; Role models of volunteers, Important characteristics of volunteerism, the virtues for working and practical guidelines, 3) Guidelines for developing service mind based on Buddhist psychology for the life quality of volunteers, including models of good deeds adhered, the important internal and external characteristics of volunteers, Dhamma or virtues which are consistent with the a service mind development for life quality of volunteers which include 5 *Bala* or power and 4 *Sangkhahavatthu* or bases of sympathy, and guidelines for doing volunteer work so that it is continuous and sustainable which has a positive effect on the life quality of volunteers in 4 areas: 1) Physical aspect, having strength and patience, 2) Moral aspect, having morality and Dhamma in living life, 3) Mental aspect, having awareness and knowing how to control emotions, 4) Intellectual aspect, having awareness on every objects and understanding the surroundings, seeing the world more realistically.

Keywords: Service Mind, Volunteer, Quality of life, Buddhist Psychology

บทนำ

ปัจจุบันการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรมเพื่อความก้าวหน้า ไม่สอดคล้องกับการใช้ชีวิตและมีผลต่อคุณภาพชีวิต การช่วยเหลือมีน้ำใจลดน้อยลงทุกวัน ผู้คนขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ขาดความสามัคคี เกิดปัญหาต่างๆตามมา การช่วยเหลือด้วยความจริงใจโดยไม่หวังผลตอบแทนยังคงเป็นที่ต้องการของคนในสังคม จึงมีการส่งเสริม กระตุ้นให้คนในสังคมมีจิตสำนึกที่ดี สร้างแรงจูงใจในการทำความดี ช่วยเหลือกันด้วยความจริงใจ หรือที่เรียกว่า “จิตบริการ” ซึ่งต่างจากการบริการทั่วไป เพราะจิตบริการ คือการบริการด้วยหัวใจ จิตที่อยากให้ กระตือรือร้นเอาใจใส่ช่วยเหลือ ผู้ที่มีจิตบริการมักเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีจิตใจดี มีทัศนคติที่ดี กิริยามารยาทสุภาพ เข้าใจความต้องการของอื่น การให้ การช่วยเหลือกันใรสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้สังคมน่าอยู่มากยิ่งขึ้น

ผู้คนเห็นความสำคัญของการให้ และการทำสาธารณะประโยชน์เพื่อสังคมมากขึ้น จึงมีคำว่า “จิตอาสา” เกิดขึ้น ตามราชบัณฑิตยสถาน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2542 จิตอาสา คือ “จิต” หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิด และนึก “อาสา” หมายถึง เสนอตัวเข้ารับทำ “จิตอาสา” (Volunteer) จึงหมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์ เต็มใจสมัครใจ อิ่มใจ ซาบซึ้งใจ ปีติสุข พร้อมเสียสละเวลา แรงกายแรงใจ แรงสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลใดๆ สุขใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น ไม่นิ่งดูดายเมื่อพบเห็นปัญหา สุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเยือกเย็น และพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลด “อัตตา” ความเป็นตัวตนของตนเองลงได้[4]

จิตสำนึกที่มีต่อพระพุทธศาสนา คือ การรู้ในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนที่พึงปฏิบัติและดำรงคงไว้ของพระพุทธศาสนา การอาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยใจที่มีธรรมะ ไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักธรรมสังคหวัตถุ 4 ธรรมที่สมานความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา และหลักธรรมพละ5 ได้แก่ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาหลักธรรมที่ทำให้ใจมีกำลัง เป็นพลังที่ทำให้เกิดความมุ่งมั่นตั้งใจ กระตือรือร้น ทำให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้สำเร็จ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญของจิตอาสา ที่ขับเคลื่อนให้การทำงานจิตอาสาราบรื่นและประสบผลสำเร็จเกิดการพัฒนากาย พัฒนาใจของจิตอาสาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

“จิตอาสา” และ“จิตบริการ” มีความสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมให้น่าอยู่ จิตบริการเป็นจุดเริ่มต้นของจิตอาสา การให้ด้วยหัวใจ จิตอาสาที่เต็มเปี่ยมไปด้วยจิตบริการ ย่อมเกื้อหนุนให้งานจิตอาสาเป็นไปได้ด้วยดี ปัจจุบันมีโครงการจิตอาสาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมากมาย ทุกคนสามารถมีส่วนร่วม

[4] ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546). หน้า 312.

ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ด้วยความเมตตา จริงใจ และการเสียสละเพื่อส่วนรวม อีกทั้งยังช่วยลดอัตตาตัวตนความเห็นแก่ตัวลง เกิดการพัฒนากายใจของจิตอาสา ดังตัวอย่างผลงานวิจัยคุณพิไลวรรณ บุญล้น เกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสา พบว่า ปัจจัยและแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาเชิงคุณภาพ ทำให้คนเกิดกระบวนการพัฒนาความคิดแบบมีวิจารณญาณ สร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ส่งผลให้บุคคลเกิดความสุข และมีภาคภูมิใจในตัวเอง[5]

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันด้านคุณลักษณะของจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาและคุณภาพชีวิตของจิตอาสา เพื่อศึกษาองค์ประกอบที่สำคัญของการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา และเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา โดยเลือก วัดป่าเจริญราช อำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี เป็นสถานที่ในการทำวิจัยครั้งนี้ วัดป่าเจริญราชเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดปทุมธานีแห่งที่ 13 โดยตลอดปีมีการอบรมวิปัสสนากรรมฐาน ศาสนพิธีทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา มีการทำประโยชน์เพื่อพระพุทธศาสนาและสังคมอย่างต่อเนื่อง งานวิจัยครั้งนี้ต้องการนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพของจิตอาสาให้เกิดความยั่งยืน และเพื่อเอื้อประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันด้านคุณลักษณะจิตบริการและคุณภาพชีวิตของจิตอาสา
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิต

ขอบเขตเนื้อหา

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทบทวนวรรณกรรม ตำราวิชาการ วารสาร งานวิทยานิพนธ์ สื่อออนไลน์ต่างๆ และนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาทำการบูรณาการกับหลักการทฤษฎีจิตวิทยาที่มีความเกี่ยวเนื่องและสัมพันธ์กับงานวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญนำมาเป็นประเด็นใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางพระพุทธศาสนา วิปัสสนา จิตวิทยา และ

[5] พิไลวรรณ บุญล้น สิริวัฒน์ ศรีเครือดง และกมลาศ ภูวชนาธิพงศ์, “แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคล หลากหลายอาชีพในสังคมไทย”, **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ ปริทรรศน์,** ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564). หน้า 71-86.

ด้านจิตอาสาที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 25 รูป/ คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation Technic)

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น

1) แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไป

2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

หาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจความตรงเชิงพินิจ Face Validity โดยอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม พิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน การใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา ความเหมาะสมทางวิชาการ ความเหมาะสมจำนวนข้อ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดด้วยวิธีหาค่า (IOC) ทำการวัดผลพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 5 รูป/ท่านตามข้อกำหนดตามเกณฑ์ที่วางไว้

3) ยกร่างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ (1) แรงบันดาลใจที่ทำให้ท่านมาทำงานจิตอาสา และในความคิดเห็นของท่านคุณลักษณะของผู้ที่ทำงานจิตอาสา เป็นอย่างไร (2) บุคคลต้นแบบในการทำงานจิตอาสาของท่านคือใคร มีคุณลักษณะใดที่น่าสนใจ โปรดอธิบายและยกตัวอย่างกิจกรรมความดีประกอบ (3) คำว่า “ จิตบริการ ”ตามความคิดเห็นของท่านเป็นอย่างไร และท่านคิดว่า “จิตบริการ”เกิดขึ้นภายในใจของจิตอาสาได้อย่างไร (4) จิตบริการมีความสำคัญต่อการทำงานของจิตอาสาอย่างไรบ้าง (5) ท่านคิดว่าหลักธรรมพละ 5 และสังคหวัตถุ 4 มีความสำคัญต่อการทำงานจิตบริการของจิตอาสาหรือไม่ อย่างไร สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการมีจิตบริการของจิตอาสาได้อย่างไร (6) จากประสบการณ์การทำงานจิตอาสาที่ผ่านมา ชีวิตเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร (7) ท่านมีแนวทางหรือวิธีการอย่างไร ที่จะทำให้จิตอาสาเกิดภาวะจิตบริการ และทำงานจิตอาสานี้ได้อย่างต่อเนื่อง (8) ท่านคิดว่าการทำงานจิตบริการในวัดแตกต่างกับการทำงานจิตบริการในสถานที่อื่น ๆ หรือไม่ อย่างไร (9) ปัจจัยอะไรบ้างที่ช่วยให้ท่านทำงานจิตบริการในวัดได้อย่างมีความสุข (10) ท่านคิดว่าการปฏิบัติธรรมมีความสำคัญต่อการทำงานจิตบริการที่วัดอย่างไร และท่านได้นำประโยชน์มาประยุกต์ใช้อย่างไร (11) ท่านมีประเด็นใดบ้างที่อยากเพิ่มเติมในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้

4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 รูป/คน ตรวจค่าดัชนีความสอดคล้องโครงสร้างวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC)

5) เก็บรวบรวมข้อมูล (1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธธรรม (2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือตำราวิชาการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ วารสาร เอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา และ (3) ดำเนินการสัมภาษณ์ เชิงลึก และรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากแบบสัมภาษณ์

6) วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา(Content Analysis) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) ตรวจสอบข้อมูลใช้เทคนิควิเคราะห์แบบ Triangulation Technic ด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลเนื้อหาเป็น 3 ด้านวิธี ได้แก่ (1) ด้านข้อมูล (Data Triangulation) (2) ด้านวิธีวิจัย (Method Triangulation) (3) ด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) เพื่อยืนยันบทสรุปของข้อมูลไปในทิศทางเดียวกัน

ตรงกันถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำมาประมวลวิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันด้านคุณลักษณะจิตบริการและคุณภาพชีวิตของจิตอาสาคุณลักษณะของจิตบริการ พบว่า มีลักษณะเฉพาะโดยการแสดงออกที่ดีจากภายในสู่ภายนอก ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยใจ ทำเต็มที่ ไม่มีแอบแฝง กระตือรือร้น มีความรอบรู้ปฏิภาณไหวพริบ มองโลกในแง่ดี ทำให้มีความคิดทัศนคติที่ดี ทำดีเป็นที่ตั้ง ไม่เห็นแก่ตัว เห็นใจผู้อื่น ให้ความสำคัญกับส่วนรวมก่อนตนเองเสมอ คุณลักษณะภายในมีหัวใจที่ปรารถนาดี ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ มีทัศนคติที่ดีต่อการบริการ คุณลักษณะภายนอก เช่น ยิ้มแย้มแจ่มใจ กิริยามารยาทสุภาพ พูดจาไพเราะ เข้าใจถึงความต้องการผู้อื่นและใช้ความรู้ความสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีไหวพริบ เป็นต้น “จิตบริการ” คือการบริการที่ดีต้องมาจากหัวใจ มีความสำคัญต่อจิตอาสา ส่งผลให้การทำงานราบรื่น ทำให้จิตอาสามีทัศนคติที่ดี มีความสุขในการทำงาน งานมีคุณภาพสำเร็จตามเป้าหมาย ผู้มีจิตบริการที่ดีจะเกิดความเข้มแข็งอดทนมากขึ้น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความเข้าใจสิ่งรอบตัวมากขึ้น พร้อมเผชิญปัญหา สามารถแก้ไขปัญหาได้ดี

ผู้วิจัยพบว่า หลักธรรมที่เกี่ยวข้องและสามารถนำมาบูรณาการกับงานวิจัยนี้ ได้แก่ 1) หลักธรรมพละ 5 ได้แก่ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ เป็นจุดเริ่มต้นที่ขับเคลื่อนจิตบริการของผู้ที่ทำงานจิตอาสาที่ช่วยเหลืองานพระพุทธศาสนาของวัดป่าเจริญราช และศรัทธาในพระพุทธศาสนา 2) สังคหวัตถุ 4 : ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา เป็นรากฐานในการทำงานจิตอาสาและอยู่ในใจของผู้มีจิตบริการ เป็นหลักธรรมที่ยึดเหนี่ยวน้ำใจกัน ประสานหมู่คนให้เกิดความสามัคคี ทั้งสองหลักธรรมคือหลักธรรมที่เกื้อหนุนเพื่อให้เกิดจิตบริการและการทำงานจิตอาสาให้เป็นไปอย่างราบรื่นและเสร็จสมบูรณ์

สรุปคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า “จิตอาสา” คือผู้ที่ทำเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผล มีจิตสาธารณะ ปรารถนาดีต่อผู้อื่น พร้อมเสียสละ ทั้งแรงกาย แรงใจเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา การให้ทำให้เกิดความสุข การทำความดี คลายความทุกข์ ผู้วิจัยพบว่า ผู้ที่ทำงานจิตอาสามีแรงบันดาลใจเป็นแรงขับเคลื่อนในการทำงาน มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อว่าทำดีย่อมได้ดี หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าและครูบาอาจารย์ที่เป็นต้นแบบที่ดี นำมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์และเห็นผลจริง การฝึกสติขัดเกลาจิตใจตนเองโดยการปฏิบัติกรรมฐานอยู่เสมอ มีกัลยาณมิตรที่ดี และการเปิดโอกาสให้ตนเองทำความดี ฝึกฝนกายใจ ให้เป็นคนคุณภาพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ร่วมกับผู้คนในสังคมได้อย่างปกติสุข ชีวิตเกิดการพัฒนารอบด้าน เมื่องานสำเร็จจึงเกิดความภูมิใจ เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองมุ่งมั่นตั้งใจทำดี เป็นการยังประโยชน์ตน ประโยชน์ท่านและประโยชน์ส่วนรวมครบบริบูรณ์ นอกจากนี้ แรงบันดาลใจที่ก่อให้เกิดภาวะจิตบริการและการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน พบว่า แบ่งออกเป็น 1) แรงบันดาลใจจากภายใน ได้แก่ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความเชื่อในความดีงาม ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น และ 2) แรงบันดาลใจภายนอก เช่น

กัลยาณมิตร ปรโตโฆสะ บุคคลต้นแบบ เป็นต้น ผู้วิจัยสามารถบูรณาการกับทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs Theory) ที่อธิบายการเกิดภาวะจิตบริการและการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน ได้แก่ 1) ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) คือ ปัจจัยสี่ ถ้ามีความพึงพอใจ บุคคลจะสามารถก้าวขึ้นไปในขั้นที่สูงกว่าได้ 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs) ความรู้สึกที่มั่นคง จิตอาสามีพระพุทธศาสนา และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงมีความรู้สึกปลอดภัย มีความเข้มแข็งมากกว่าผู้ที่ไม่มีเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจเลย 3) ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belongingness and love needs) จิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นด้วยใจที่เสียสละ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน จึงเป็นที่ชื่นชมของคนในสังคม เป็นสัญลักษณ์ของการทำความดีที่สังคมต้องการ 4) ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง ความภาคภูมิใจ (Esteem needs) จิตอาสามีความเชื่อมั่นในการทำความดี ทำเพื่อส่วนรวมเกิดเป็นความภูมิใจ เป็นการสร้างความมั่นใจให้เกิดขึ้นภายใน มุ่งมั่นที่จะทำดีต่อไป 5) ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง และพัฒนาศักยภาพของตนเอง (Self-actualization needs) จิตอาสามีความแน่วแน่มุ่งมั่นในการทำความดี อยู่ในศีลในธรรม เป็นแรงผลักดันให้ทำตามเป้าหมายในชีวิตที่วางไว้ มีความเชื่อมั่นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เพราะมนุษย์นั้นมีศักยภาพและสามารถพัฒนาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

2. องค์ประกอบการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา

พบว่า 1) องค์ประกอบในการพัฒนาจิตบริการ จิตอาสาเลือกต้นแบบที่ดี เช่น บุคคล สัญลักษณ์ สื่อต่างๆ หลักธรรมคำสอนที่สามารถยึดเป็นหลักเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติที่ดี ผ่านกระบวนการคิดพิจารณาด้วยปัญญา เพื่อการพัฒนาตนเองเป็นจิตอาสาที่ดีต่อไป 2) หลักธรรมในการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยา ได้แก่ หลักธรรมพละ 5 (ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ ปัญญาพละ) ธรรมอันเป็นกำลัง จุดเริ่มต้นของการพัฒนาจิตบริการ เป็นแรงจูงใจที่สำคัญของจิตอาสา เมื่อมีศรัทธาความเชื่อที่ถูกต้อง มีธรรมะในใจ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความดี และมุ่งมั่นในสิ่งที่ทำ ย่อมเกิดเป็นการกระทำที่ดีตามมา และ 2) หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตบริการของจิตอาสาโดยตรง เพื่อประสานให้เกิดความสามัคคี เอื้อเฟื้อ ช่วยเหลือ เสียสละ พูดจาไพเราะ เห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุขกันได้ 3) คุณลักษณะของจิตอาสาที่มีจิตบริการ เป็นผู้ที่เสียสละ มีใจสาธารณะคอยช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมด้วยความจริงใจ พร้อมที่จะให้ ศรัทธาในการทำดี มีศีลมีธรรม รู้จักขวนขวายและไม่นิ่งดูดาย มุ่งมั่นตั้งใจ และทำทุกอย่างด้วยหัวใจ จิตอาสาที่มีจิตบริการเต็มเปี่ยมจะเป็นผู้ที่มีทัศนคติที่ดี มีความคิดดี มีเหตุผล ใจกว้าง รับฟังผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 4) แนวทางปฏิบัติของจิตอาสาอย่างต่อเนื่องเพื่อทำให้เกิดจิตบริการ ต้องมีความแน่วแน่ มุ่งมั่นตั้งใจ ไม่หวั่นไหวที่จะทำความดี ระลึกอยู่เสมอว่า เรา คือ ผู้ให้ คือ จิตอาสาด้วยหัวใจ งานจิตอาสาไม่ใช่งานง่าย ต้องใช้ความอดทนวิริยะ มีสุขมีทุกข์ ควรให้กำลังใจตนเองและคนรอบข้างอยู่เสมอ เป็นการเพิ่มพลังบวกให้ตนเองและผู้อื่น ความสุขจากการได้ช่วยเหลือ การเห็นผู้อื่นมีความสุข เป็นการพัฒนาจิตบริการให้เพิ่มพูนภายในใจ และต้องกำหนดใจของเรา ตั้งเป้าหมายในการทำความดี จิตอาสาได้พัฒนากาย พัฒนาใจไปพร้อมกัน ยังประโยชน์ต่อส่วนรวม เมื่อทำความดีแล้วมีความสุข ย่อมส่งผลให้เราได้ฝึกฝนกายใจให้มี

พลังกายพลังใจมากขึ้น เกิดภาวะจิตบริการขึ้นภายในอย่างต่อเนื่อง และทำงานจิตอาสาได้อย่างราบรื่นมีความสุข

3. แนวทางการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า ประกอบด้วย 1) วิธีการหรือแนวทางการพัฒนาจิตบริการ ได้แก่ 1.1) “สอนตนเอง ด้วยตนเอง จากชีวิตจริง” คือ ปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ สร้างจิตบริการด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง จากประสบการณ์และการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานที่ผ่านมา 1.2) “รู้จักการข่มจิตข่มใจ อดทนอดกลั้นกับสิ่งที่มากระทบ” เป็นการฝึกฝนทั้งภายในภายนอก ซึ่งจะค่อย ๆ สร้างภาวะจิตบริการให้เกิดขึ้น นำตนเองเข้าสู่บรรยากาศและสังคมของการให้ โดยใช้การฝึกกรรมฐานเป็นตัวสร้างสติให้เกิดขึ้น 1.3) หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ มีความสม่ำเสมอในการทำงาน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ มองเป็นหนทางที่ท้าทายความสามารถ และเป็นการพัฒนาตนเองให้เก่งขึ้นด้วย 1.4) สร้างขวัญและกำลังใจ การได้รับคำชมเชย รับฟังซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการทำงาน ทำให้จิตอาสามีความรู้สึกและมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ทำให้การทำงานมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ 2) แนวทางการพัฒนาจิตบริการของจิตอาสาอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน ได้แก่ 2.1) มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศรัทธาในพระพุทธเจ้า หลักธรรมคำสอน และความศรัทธาในงานจิตอาสา การทำความดี ยึดมั่นในความดี เชื่อมั่นและทำงานด้วยใจ มีศีลมีธรรมเป็นที่ตั้ง 2.2) มุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำความดีเพื่อผู้อื่นอย่างไม่ลังเลสงสัย 2.3) มีกัลยาณมิตรที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญของความงอกงามทั้งทางโลกและทางธรรม การชักจูงกันมาทำความดีอย่างจิตอาสาเพื่อพระพุทธศาสนานั้น เป็นโอกาสที่ดีของชีวิต 2.4) มีความสุขใจในการทำเพื่อผู้อื่น นับเป็นบุญอย่างมากที่ได้ทำเพื่อการทำนุบำรุงซึ่งพระพุทธศาสนา 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า การทำงานจิตอาสาทำให้เกิด 3.1) ความสุขและได้ผลดีกับตนเอง 3.2) เกิดความเมตตาขึ้นภายในจิตใจทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น 3.3) เกิดการขัดเกลาจิตใจจากภายในเป็นความพร้อมสู่ภายนอก พร้อมในการทำงานจิตอาสา เช่น การละเลิกพฤติกรรมไม่ดี 3.4) มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านกาย มีความอดทนแข็งแกร่ง จิตใจที่เข้มแข็ง และเกิดสติปัญญาในการคิดพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ส่งต่อสิ่งดีดี ช่วยเหลือเพื่อผู้อื่นได้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย มีความมั่นใจที่จะตั้งใจทำความดีเพื่อสร้างสรรค์พัฒนาสิ่งดีดีให้เกิดขึ้น เพื่อสังคมเพื่อประเทศชาติสืบไป และ 4) แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า มีความสอดคล้องกับหลักธรรมภาวนา 4 (ภาวนา คือ การพัฒนา) เป็นการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของจิตอาสา ดังนี้ 1) “กายภาวนา” คือ การพัฒนาร่างกายให้มีความพร้อม หมั่นดูแลจัดการกับอินทรีย์ทั้ง 5 ร่างกายของตนเองให้เป็นปกติสุขอยู่เสมอ มีความอดทน มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงเพื่อพร้อมที่จะทำงานจิตอาสาด้วยใจที่เบิกบาน 2) “ศีลภาวนา” จิตอาสามีความสามารถอยู่ร่วมกันกับคนในสังคมได้เป็นอย่างดี ไม่เบียดเบียนใครทั้งทางกาย วาจา ใจ คิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล รู้จักยับยั้งช่างใจ รู้ว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด สิ่งใดควรไม่ควรกระทำ ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข การคิดดี พูดดี ทำดี ย่อมมีสุขอยู่เสมอ 3) “จิตภาวนา” คือ การพัฒนา ฝึกฝนอบรมจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง และความเจริญงอกงามทางใจซึ่งสามารถส่งต่อสิ่งที่ดีออกมาสู่ภายนอกให้กับผู้อื่นได้ ส่งผลให้การทำงานออกมาดีด้วย สุขภาพจิตที่ดีมีผลต่องานจิตอาสา ทำให้มีความพร้อมในการทำงานมากขึ้น 4) “ปัญญาภาวนา” จิตอาสาต้องหมั่นแสวงหาความรู้ สร้างสรรค์

สิ่งใหม่ ๆ มาประกอบการทำงานอยู่เสมอ ให้รู้จริง รู้แจ้ง ทุกแง่มุม เมื่อมีการพัฒนาทางด้านปัญญาแล้ว จะสามารถใช้ความรู้ความสามารถทางปัญญาที่ตนเองฝึกฝนมาใช้ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

1. สภาพปัจจุบันด้านคุณลักษณะจิตบริการและคุณภาพชีวิตของจิตอาสาคุณลักษณะของจิตบริการ พบว่า คุณลักษณะของจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสามีลักษณะเฉพาะ 3 ด้านคือ ด้านกาย ศีล จิต และปัญญา คุณลักษณะภายในสู่ภายนอก กระทำทุกอย่างด้วยใจ ตามกระบวนการของหลักธรรมพละ 5 ได้แก่ ศรัทธาพละ วิริยะพละ สติพละ สมาธิพละ และปัญญาพละ จุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนจิตบริการของจิตอาสาที่ช่วยเหลืองานพระพุทธศาสนา พละ 5 เป็นกำลังขับเคลื่อนภายใน ทำให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงดำรงอยู่ได้ไม่หวั่นไหว ในสัมปยุตตธรรมทั้งหลาย บุคคลจะมีจิตบริการจำเป็นต้องประกอบกำลังกายที่มีการบำรุงให้เจริญแข็งแรงด้วยการบำรุงสุขภาพจำเป็นต้องมีสิ่งที่เรียกว่ากำลังใจที่บำรุงด้วยพละ 5 ธรรมทั้ง 5 ประกอบด้วยกันแล้ว ทำให้มีพลังแก่กล้าสามารถทำให้หลุดพ้นจากความทุกข์สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งพา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ดลบันดาลยามเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิต พละ 5 นำไปใช้ประโยชน์แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับ ธฤษิดา แก้วภราดัย[6] พบว่า การใช้พละ 5 เป็นพลังงานขับเคลื่อนจากภายในเกื้อหนุนจิตใจให้เข้มแข็ง สามารถสร้างความมั่นคงให้กับบุคคล ในการปฏิบัติธรรม การศึกษา และการปฏิบัติงาน นำไปสู่ผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้เป็นอย่างดีและเจริญยิ่งขึ้นตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา การศึกษานี้ พบว่า จิตอาสา คือการให้ผู้อื่นด้วยใจอย่างแท้จริง ทำเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผล ปรารถนาดีมีจิตใจเสียสละ จิตอาสามีหลักธรรมกำกับคือ “สติ” “ขันติธรรม” และ “พรหมวิหารสี่” การมีจิตอาสาต้องคิดพิจารณาทำสิ่งต่างๆอย่างถูกต้องเหมาะสม ทำด้วยความอดทนเพื่อให้งานอาสาสำเร็จ เพราะเป็นงานที่มักไม่ได้รับผลตอบแทนหรือข้อผูกพันในความสำเร็จ และเชื่อมโยงด้วยความรู้สึกปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขหรือพ้นทุกข์ ด้วยความจริงใจ ดังนั้น จิตอาสาจึงเป็นคุณลักษณะที่มีความพิเศษมาก สอดคล้องกับ พิไลวรรณ บุญล้น[7] ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมแรงจูงใจการทำงานจิตอาสา มี 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ 1.จิตใจที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา 2.มีศีลธรรมในตนเอง เสียสละช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เผื่อแผ่และแบ่งปัน 3. มีจิตที่เป็นผู้ให้ มีทัศนคติที่ดีคิดดี คิดทางบวก 4. มีความเห็นใจผู้อื่น 5. ความวิริยะอุตสาหะ คิดช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานที่ทำด้วยใจ ซึ่งสอดคล้องกับหลักพรมวิหารสี่

---

[6] ธฤษิดา แก้วภราดัย, ”ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561). หน้า 9–27

[7] พิไลวรรณ บุญล้น, “แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564), หน้า 45.

2. องค์ประกอบการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา พบว่า บุคคลต้นแบบ มีความสำคัญต่อการเสริมสร้างจิตบริการของจิตอาสา สามารถบูรณาการกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ผลวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกับ พิไลวรรณ บุญล้น[8] ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย พฤติกรรมการเรียนรู้ของบุคคลมักเกิดจากกระบวนการภายในของตัวบุคคลเอง และสภาพแวดล้อม หรือตัวแบบที่เลือกเลียนแบบ ได้แก่ กระบวนการทางปัญญาของบุคคล 4 ขั้นตอน คือ 1) มีความสนใจในตัวแบบ 2) จดจำตัวแบบนั้น 3) แสดงพฤติกรรมตามตัวแบบ 4) เกิดแรงจูงใจที่จะแสดงพฤติกรรมสนั้นซ้ำ ใช้ปัญญาพิจารณาพฤติกรรมด้วยตนเองจากตัวแบบที่เขารู้สึกประทับใจ และมีประโยชน์ เมื่อได้ลองปฏิบัติตามแล้วเป็นสิ่งที่ดีเหมาะสมกับตนเอง ในทางพระพุทธศาสนา มีความสนใจต้นแบบ คือ พระพุทธเจ้า บุคคลสามารถจดจำหลักธรรมเข้าใจคำสอน การปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธ แล้วลองปฏิบัติตามและได้รับผลดี ย่อมเกิดความประทับใจและเต็มใจและยินดีที่จะปฏิบัติเช่นนั้นต่อไป พระพุทธเจ้าถือเป็นตัวแบบที่มีชีวิตในรูปแบบของบุคคล และเป็นต้นแบบที่เป็นคำสั่งสอนที่ปฏิบัติได้จริงเป็นรูปธรรม เช่นเดียวกับการศึกษาจิตอาสา หลักธรรมในการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยา ได้แก่ หลักธรรมพละ 5 (ธรรมที่เป็นใหญ่ในกิจของตน บุคคลที่ใช้หลักพละ 5 เป็นบุคคลที่มีศรัทธา เชื่อมั่นในสิ่งที่ควรเชื่อที่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล เชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม เลื่อมใส ซาบซึ้งสนิทใจเชื่อมั่น โน้มน้อมมุ่งแล่นไปตามไปรับคุณความดีในบุคคลหรือสิ่งนั้น กล่าวคือ ศรัทธาในการมีจิตบริการ มีความเพียร จะไม่อ้างเหตุต่างๆ หลีกเลี่ยงไม่กระทำหน้าที่ที่ไม่ใช่การงาน แต่ทำหน้าที่ด้วยความเข้มแข็งอดทน มุ่งมั่น ไม่ท้อถอย งานบริการที่ต้องใช้อดทนเป็นอย่างมาก มีสติเป็นองค์ธรรมที่ทำให้มีความตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เผอเรอ รู้จักชั่งใจในการกระทำสิ่งที่ถูกที่ควรใน อีกทั้งมีสมาธิจิตใจที่แน่วแน่อย่างมีปัญญา ดังนั้น หลักพละ 5 จึงเป็นตัวช่วยกำกับให้การมีจิตบริการที่ดีต้องออกมาจากใจ ให้ผู้อื่นอย่างจริงใจ ส่งผลให้การทำงานราบรื่น การมีจิตบริการที่ดีจะทำให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ดีต่อการทำงาน และทำงานได้อย่างมีความสุข งานมีคุณภาพและสำเร็จตามเป้าหมาย

อีกหลักธรรมที่นำมาประกอบการพัฒนา ได้แก่ หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 (ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตตา) พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)[9] ให้ความหมายสังคหวัตถุ 4 ว่าเป็นหลักการสงเคราะห์เป็นธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน ประสานหมู่ชนไว้ในความสามัคคี การอยู่ร่วมกันในสังคม ในหมู่คณะจำเป็นต้องมีสิ่งที่จะมายึดเหนี่ยวจิตใจ ประสานหมู่คณะไว้ให้เกิดความสามัคคีและเพื่อให้อยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข การมีหลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริการเมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นหมู่ เป็นสังคม คนในสังคมจะต้องรู้จักสงเคราะห์อนุเคราะห์กันตามฐานะ จึงจะมีความรักใคร่ปรองดอง พูดจาไพเราะต่อกันอยู่เสมอ ซึ่งจะ

[8] เรื่องเดียวกัน, หน้า 45.

[9] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต,** (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550), หน้า 13-14.

ทำให้สังคมราบรื่นสงบร่วมกัน สอดคล้องกับ ตวงเพชร สมศรี[10] ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแนวพุทธของอาสาสมัครตำรวจชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแนวพุทธของอาสาสมัครตำรวจชุมชนในเขตพื้นที่กองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดสระบุรี ได้แก่ การนำหลักพรหมวิหาร 4 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางในการส่งเสริมการทำงานอาสาสมัครตำรวจชุมชนให้มีคุณธรรมได้ เห็นได้ว่าการให้บริการเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวมทำให้เกิดความเลื่อมใสศรัทธา นำไปสู่ความร่วมมือในการทำงานในด้านต่างๆ ทำให้สังคมมีความสงบสุขร่มเย็น

3. แนวทางการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา

พบว่า วิธีการหรือแนวทางการพัฒนาจิตบริการเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ได้แก่ 1) “สอนตนเอง ด้วยตนเอง จากชีวิตจริง” คือการปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ 2) “รู้จักการข่มจิตข่มใจ อดทนอดกลั้นกับสิ่งที่มากระทบระหว่างการทำงาน” 3) หมั่นฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ ทำให้มีความรู้สึกที่ดีก่อให้เกิดเป็นทัศนคติที่ดีและร่วมมือกันทำให้งานสำเร็จตามเป้าหมายโดยสมบูรณ์ การมีจิตบริการอย่างต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืนต้องมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสอน และมีความศรัทธาในงานจิตอาสา มีความมุ่งมั่นตั้งใจที่จะทำความดีเพื่อผู้อื่นอย่างไม่มีความลังเลสงสัย มีกัลยาณมิตร และมีความสุขใจในการทำเพื่อผู้อื่นนับเป็นบุญอย่างมากที่ได้ทำเพื่อการทำนุบำรุงซึ่งพระพุทธศาสนา

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสา สอดคล้องกับหลักธรรมภาวนา 4 (ภาวนา คือ การพัฒนา) เป็นการพัฒนาด้านต่างๆ สอดคล้องกับ พระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร)[11] ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักภาวนา4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา ที่พบว่า การจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีนั้นมนุษย์ต้องรู้จักพัฒนาตนเองทั้ง 4 ด้านคือ กาย ศีล จิต และปัญญา มักแสดงในรูปที่เป็นคุณสมบัติของบุคคลผู้ได้เจริญกาย ศีล จิต และปัญญา มีความสำคัญทั้งการพัฒนาตน, การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่เป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ภาวนา คือการพัฒนาระบบของการพัฒนานั้นเพื่อประโยชน์ตนเองและผู้อื่นอยู่ร่วมกัน ความอยู่ดีมีสุขต้องอาศัยภาวนา 4 เข้ามามีส่วนร่วมในชีวิตและสังคม หมายถึงการพัฒนามนุษย์ สังคม และความอยู่รอดของกกาย ศีล จิต ปัญญา อันเป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กัน มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์และสังคมที่จำเป็นต้องพัฒนา เป้าหมายที่มีร่วมกันระหว่างมนุษย์และสังคม คือความเป็นอยู่ผาสุก ปราศจากการเบียดเบียน ภาวนา 4 จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะต้องได้รับ

---

[10] ตวงเพชร สมศรี, “การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแนวพุทธของอาสาสมัครตำรวจชุมชน”, **รายงานการวิจัย,** (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560).บทคัดย่อ

[11] พระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร), “การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2563): 35–46.

การพัฒนาฝึกอบรมโดยเฉพาะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของจิตอาสาให้มีมากยิ่งขึ้น สำหรับทุกคนในสังคม[12] ผลของการวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา" สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยไปใช้ปรับและประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตบริการของจิตอาสาให้ดีขึ้นและสามารถทำตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง ต่อสังคมในบริบทสภาพแวดล้อมต่างๆได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

จิตอาสาวัดป่าเจริญราช มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาและมุ่งมั่นตั้งใจทำความดี กระตือรือร้นในการทำงานจิตอาสาโดยไม่หวังผลตอบแทน มีจิตบริการอยู่ภายใน เป็นผู้ให้ด้วยใจ อันเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่ดี เอื้ออำนวย และเป็นแรงขับในการทำงานจิตอาสา มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นการพัฒนาทั้งภายในและภายนอกครบ 4 ด้าน ได้แก่ การพัฒนากาย การพัฒนาศีล การพัฒนาจิต และการพัฒนาปัญญา เป็นกระบวนการพัฒนาชีวิตตามหลักภาวนา 4 อันเป็นเป้าหมายสำคัญแห่งการพัฒนาตน พัฒนาคน และพัฒนางานในด้านต่างๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและความสุขอย่างยั่งยืน มีภูมิคุ้มกันในชีวิตตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. จิตอาสาเกิดการพัฒนากาย มีความแข็งแกร่งทางกาย มีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี มีความสุข เข้มแข็ง อดทน ปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณภาพ รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์เป็นโทษต่อตนเองและผู้อื่น มีความสุภาพ อ่อนน้อม มีความคิดและมีสำนึกที่ดีต่อสังคม

2. จิตอาสาเกิดการพัฒนาความประพฤติ การมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต ประกอบกับการอบรมปฏิบัติกรรมฐานอยู่เสมอ ทำให้สามารถนำมาบูรณาการในการงานจิตอาสาได้เป็นอย่างดี เกิดการขัดเกลาพฤติกรรมตนเองให้ดีขึ้น พึงระลึกในศีลในธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สามารถเป็นเกราะป้องกันในการใช้ชีวิต รู้จักคิดพิจารณาปัญญา ส่งผลให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมอันเป็นที่ต้องการของผู้คนในสังคม จิตอาสาสามารถดำรงตนอยู่ในสังคม และมีความสัมพันธ์กับคนในสังคมได้เป็นอย่างดี

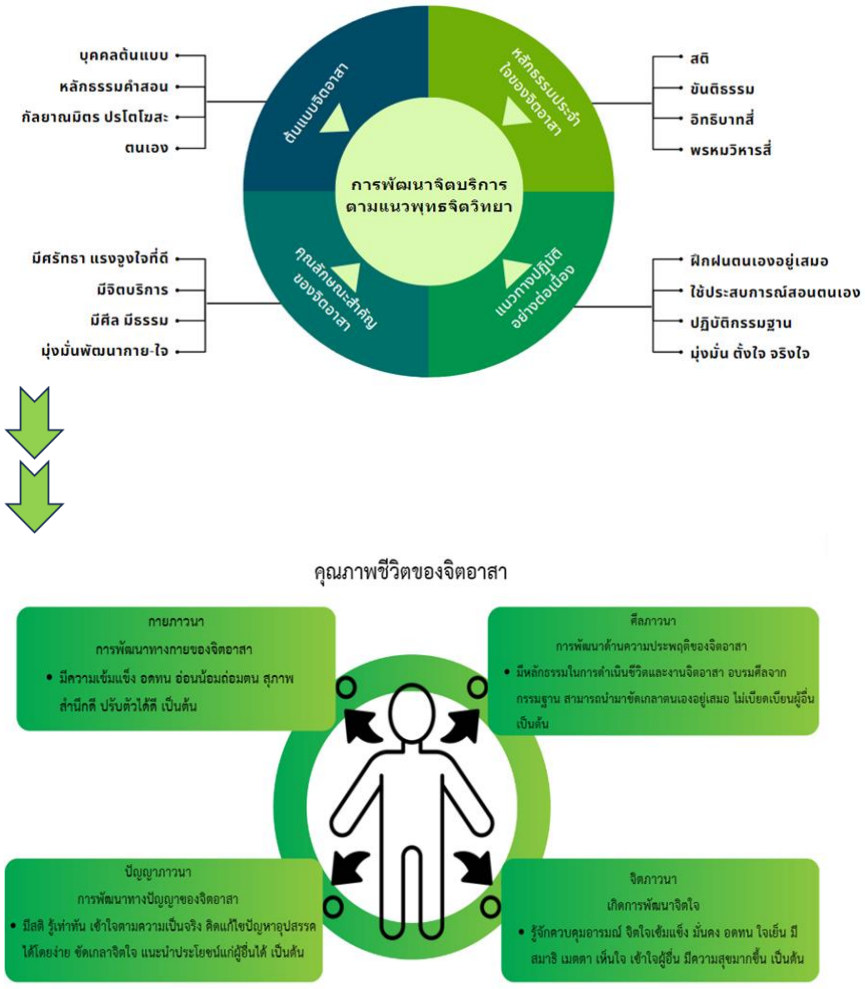
3. จิตอาสาเกิดการพัฒนาจิตใจ จากการประพฤติปฏิบัติที่ดีตามครรลองคลองธรรม การปฏิบัติกรรมฐานที่เสริมสร้างสติ มีสมาธิอยู่เสมอ ส่งผลให้จิตอาสาเกิดการพัฒนาทางด้านอารมณ์ ไม่เป็นผู้ขี้กังวล มีความสุขมากขึ้น รู้คิดและเกิดปัญญา รู้จักควบคุมและการใช้อารมณ์อย่างถูกต้องตามสถานการณ์ มีความอดทนข่มใจตนเองได้มากขึ้น ลดทิฐิมานะ เห็นใจเข้าใจผู้อื่นอย่างมีเหตุมีผล การพัฒนาจิตที่ดีเป็นนิสัย ย่อมส่งผลให้มีความเมตตาทั้งต่อตนเองและผู้อื่นมากขึ้น และมีความมุ่งมั่นในการ

[12] พระจิรวัฒน์ อุตตมเมธี, "ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาเพื่อพัฒนาตนตามทัศนะ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)", **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553). หน้า 120–124.

ทำความดีอยู่เสมอ ชีวิตมีความสุขกายสบายใจ วนเวียนอยู่บนเส้นทางธรรมเส้นทางแห่งความดี ชีวิตย่อมไม่ตกไปยังอบายภูมิ หรือสิ่งที่เลวร้าย

4.จิตอาสาเกิดการพัฒนาปัญญา มีสติปัญญาในการใช้ชีวิต คิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น ปัญญาที่ได้เกิดจากการขัดเกลาตนเองด้วยตนเองจากภายในสู่ภายนอก ได้แก่ ปัญญาจากการปฏิบัติกรรมฐานทำให้มีสติในการคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เป็นสิ่งที่ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ มีสมาธิตั้งมั่นจดจ่อในการทำงานทำให้งานออกมาดีมีคุณภาพ ปัญญาจากประสบการณ์การดำเนินชีวิต และการทำงานของจิตอาสาส่งผลให้จิตอาสาเป็นผู้มีสติมากขึ้น คิดเป็น สามารถแก้ไขปัญหาอุปสรรคได้โดยง่าย ไม่ท้อถอย เกิดความรู้สรรสร้างสิ่งใหม่ๆ จากประสบการณ์ที่ลงมือทำด้วยตนเอง ทำให้รู้สึกและรู้จริง เข้าใจและรู้เท่าทันสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง สามารถนำความรู้ประสบการณ์ที่ได้มาแนะนำ ส่งต่อสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นได้

สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ภาพที่ 1 : องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

สรุป

แนวทางในการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา เสริมสร้างแนวทางได้โดยตัวจิตอาสาเอง โดยพื้นฐานของ “จิตอาสา”เป็นผู้มีจิตใจดีและมีจิตบริการ มีใจอยากให้ อยากช่วยเหลือผู้อื่น มุ่งมั่น พร้อมเสียสละแรงกาย แรงใจ แรงสติปัญญา มุ่งมั่นและจริงใจในการช่วยเหลืออย่างเต็มความสามารถ เป็นผู้ที่มีหลักธรรมประจำใจ น้อมนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ทำให้รู้จักผิดชอบชั่วดี เชื่อมั่นในความดี เดินบนเส้นทางธรรม มีศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาตนที่ดีตรงตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังพบว่า จิตอาสานั้นมีความพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมอยู่เสมอ มีกัลยาณมิตรที่คอยให้คำปรึกษา แนะนำ มีต้นแบบในการทำความดีเป็นแบบอย่างที่ดี และมีการพัฒนาจากภายในจิตใจสู่ภายการพัฒนานอกตามหลักภาวนา 4 ที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนากาย พัฒนาความประพฤติ การพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาปัญญา โดยเฉพาะปัญญาจากการปฏิบัติกรรมฐานทำให้ผู้เป็นจิตอาสานั้นมีสติในการคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เหล่านี้ล้วนส่งผลให้จิตอาสานั้นมีสติมากขึ้น แก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้ สามารถนำความรู้ ประสบการณ์ที่ได้ที่เป็นประโยชน์ได้มาส่งต่อแก่ผู้อื่น เป็นการพัฒนารอบด้านโดยแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สามารถนำองค์ความรู้ข้อค้นพบไปกำหนดหลักสูตรอบรมการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา โดยใช้คุณลักษณะจิตบริการและคุณภาพชีวิตของจิตอาสาที่พบจากการศึกษาเป็นพื้นฐานในการพัฒนา โดยเสนอแนะให้หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงอุดมศึกษาฯ กรมการศาสนา มูลนิธิอาสาต่างๆเป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จัดหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาจิตบริการตามแนวพุทธจิตวิทยาเพื่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา ให้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสพัฒนาจิตบริการให้มากขึ้น ทั้งหลักธรรมตามหลักพระพุทธศาสนามาใช้ หลักการทำงานอาสา เพื่อสร้างเสริมให้ทำงานอาสาได้ประสบความสำเร็จและมีความสุข

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

ควรศึกษาวิจัยในระยะยาวการวิจัยแบบระยะยาว (Longitudinal Research) เป็นการศึกษาระยะยาวที่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างทุกช่วงวัย เช่น จิตอาสาในงานประเภทต่างๆกัน จิตอาสาที่มีวัยต่างๆกันอาจใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบผสานวิธี Mixed Method เพื่อให้ได้ผลวิจัยขยายสู่วงกว้างต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, 2546).

ตวงเพชร สมศรี, “การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแนวพุทธของอาสาสมัครตำรวจชุมชน”, **รายงานการวิจัย**, (พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560). บทคัดย่อ

ธฤษิดา แก้วภราดัย, ”ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพละ 5 กับอิทธิบาท 4”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561).

พิไลวรรณ บุญล้น และคณะ, “แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคล หลากหลายอาชีพในสังคมไทย”, **วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ ปริทรรศน์**, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม–มิถุนายน 2564).

พิไลวรรณ บุญล้น, “แรงจูงใจการทำงานจิตอาสาตามหลักพุทธจิตวิทยาของบุคคลหลากหลายอาชีพในสังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564), หน้า 45.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2550),

พระปลัดธัญวัฒน์ อโสโก (รักษ์เพ็ชร), “การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนบ้านบ่อเกตุ อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา”, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2563).

พระจิรวัฒน์ อุตตมเมธี, “ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาเพื่อพัฒนาตนตามทัศนะ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต** สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2553).

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

The Development of the Dharma Practice Center According to the Sappaya 7 Principles of Thepbut Temple, Huaiyai Subdistrict, Banglamung District, Chonburi Province

พระครูวินัยธร ชัยวัตร อาภาธโร พวงลำเจียก[1]
Phrakhruvinaithorn Chaiwat Abhadharo Phuanglumjeak
E-mail: chaiwatkoy15@gmail.com
พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร[2]
PhramahaViroj Guttavir
E-mail: non2518@hotmail.com

Received: *August 8, 2024* **Revised:** *October 10, 2024*
Accepted: *October 18, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี และ 3) เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนามและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า สัปปายะ 7 คือ สภาพที่เอื้ออำนวย สภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ มีอยู่ 7 อย่าง ได้แก่ (1) ที่อยู่อาศัย (2) แหล่งอาหาร (3) เรื่องการพูดคุย (4) บุคคล (5) อาหาร (6) สภาพดินฟ้าอากาศ (7) อิริยาบถ เป็นที่สบาย มีความเหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา ทั้งการเจริญสมถะและวิปัสสนาภาวนา สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร มีการพัฒนาทั้งเสนาสนะ และบริเวณสำนักปฏิบัติธรรม

---

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

[2] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย/ Mahamakut Buddhist University

ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า สะอาดเหมาะสมต่อการเข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ตามหลักคำสอนและแนวทางการปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี มีการแก้ปัญหาและอุปสรรคตามหลักสัปปายะ 7 และทบทวนงานการพัฒนาที่ผ่านมาภายใต้วงจร PDCA เพื่อวางแผนการดำเนินงานและส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสัปปายะ 7 ที่มีประสิทธิภาพและก้าวหน้า

คำสำคัญ : การพัฒนา, สำนักปฏิบัติธรรม, สัปปายะ 7, วัดเทพบุตร, จังหวัดชลบุรี

Abstract

This research article investigated on 3 objectives: 1) to study the 7 *Sappāya* principles in the Theravada Buddhist scriptures, 2) to study the conditions of Wat Thepbut Meditation Center, Huai Yai sub-district, Bang Lamung district, Chonburi province, and 3) to analyze the development of Wat Thepbut Meditation Center using the Seven Sappāya principle, Huai Yai Sub-district, Bang Lamung District, Chonburi Province. This was qualitative research with fieldwork and in-depth interviews conducted with 17 key informants. Its findings indicated that the Sappāya refers to the conducive conditions that foster progress in meditation practice, consisting of seven aspects: (1) suitable residence, (2) suitable resort, (3) suitable conversation, (4) suitable person, (5) suitable food, (6) suitable climate, and (7) suitable posture. These conditions are comfortable and fit for meditation practice, both Samatha and Vipassana. Wat Thepbut Meditation Center has developed both the accommodations and the surrounding area. It is shaded by trees and forests, clean, and suitable for moral training and mental development according to the teachings and meditation practice as laid down by the Buddha, following the Seven Sappāya principles. The development of Wat Thepbut Meditation Center, Huai Yai sub-district, Bang Lamung district, Chonburi province based on the Seven Sappāya principle, involves solving problems and obstacles based on these principles and reviewing previous development work under the PDCA process for planning, operations and promotion of Vipassana meditation practice according to the Seven Sappāya principles for its effective function and progress.

Keywords : Development, Dharma Practice Center, Sappaya 7 Principles, Chonburi Province

บทนำ

เมื่อเจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกผนวช เสด็จไปทรงหาถิ่นสถานที่จะทรงบำเพ็ญเพียร ในที่สุดทรงพบถิ่นรมณีย์ที่เหมาะ ณ อุรุเวลาเสนานิคม ซึ่งได้ตรัสรู้ในร่มพระศรีมหาโพธิ์ ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ดังได้ตรัสเล่าไว้เองดังนี้ว่า “รมณีโย วต ภูมิภาโค” ผืนแผ่นดินถิ่นนี้ รมณีย์จริงหนอ มีไพรสณฑ์ร่มรื่น น่าชื่นบาน ทั้งมีแม่น้ำไหลผ่าน น้ำใส เย็นชื่นใจ ชายฝั่งท่าน้ำก็ราบเรียบ เป็นรมณีย์ ทั้งมีโคจรคาม

อยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะบำเพ็ญเพียร สำหรับกุลบุตรผู้ต้องการทำความเพียร ภิกษุทั้งหลาย เรานั้นแล ได้นั่งลงแล้ว ณ ที่นั้นโดยตกลงใจว่า ที่นี่ละ เหมาะที่จะบำเพ็ญเพียร[3] ที่อุรุเวลาเสนานิคม ณ ถิ่นอันเป็นรมณีย์นี้ ในที่สุด พระพุทธเจ้าก็ตรัสรู้ ซึ่งถือว่าเป็นจุดตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ดังความบันทึกไว้ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 4 ว่า โดยสมัยนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า แรกตรัสรู้ ประทับอยู่ที่อุรุเวลา ณ โพธิรุกขมูล ใกล้ฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคประทับคู้บัลลังก์เดียว ณ โพธิรุกขมูล เสวยวิมุตติสุข ตลอดสัปดาห์ คราวนั้น ตลอดปฐมยามแห่งราตรี ทรงมนสิการปฏิจจสมุปบาท ทั้งอนุโลม และปฏิโลม ว่า เพราะอวิชชาเป็นปัจจัย สังขารจึงมี[4]หลังเสวยวิมุติสุข ณ ที่นั้นแล้ว การประกาศพระพุทธศาสนาก็เริ่มต้น

สมัยพุทธกาล เมื่อพระพุทธศาสนานั้นได้อุบัติขึ้นในโลก ภายหลังจากการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า พระพุทธองค์ทรงมีพระมหากรุณาที่จะแสดงธรรมโปรดเวไนยสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ทรงประกาศพระธรรมที่ได้ตรัสรู้มา จนกระทั่งมีผู้รู้แจ้งเห็นจริง ในพระธรรมตามที่พระพุทธองค์ทรงแสดง ขณะนั้นพระอรหันตสาวกได้อุบัติขึ้นแล้วในโลก 60 องค์รวมทั้งพระพุทธองค์ด้วยเป็น 6 องค์[5]พระพุทธองค์ได้ทรงวางหลักและวิธีปฏิบัติในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนให้แก่เหล่า พระสาวกซึ่งเป็นพระอรหันต์รุ่นแรก เพื่อถือเป็นแนวทางในการเผยแผ่พระศาสนาร่วมกัน เพื่อให้พระธรรมคำสอนแผ่ไปในมวลมนุษยชาติและเพื่อความดำรงมั่นแห่งพระสัทธรรม โดยตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวง ทั้งที่มาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลกเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อ ประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนอย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในดวงตาน้อยมีอยู่ เมื่อได้ฟังธรรมแล้ว จักเป็นผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรม” เมื่อพระภิกษุออกไปประกาศศาสนาที่พักอาศัยที่เหมาะสมกับพระภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญ

พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตเสนาสนะสำหรับพระสงฆ์ เสนาสนะ ได้แก่ ที่พักสำหรับภิกษุ สมัยแรก พระพุทธองค์ให้ภิกษุพักตามโคนไม้ เรือน ร้าง ถ้ำ ตามป่าเขา แต่พอพระศาสนาเจริญขึ้นมีผู้คนเลื่อมใส มากขึ้น จึงทรงจัดระบบใหม่เพื่อให้ เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่พระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม จะได้เป็นที่สำหรับรวมกลุ่มกัน เพื่อให้สะดวกแก่การทำกิจพระศาสนา และอนุเคราะห์แก่ประชาชนผู้มี ใจเลื่อมใสศรัทธาส่งเสริม บุญกุศล และมีส่วนร่วมเป็นดินแดนบุญประชุมพบปะกันระหว่างภิกษุสงฆ์ กับอุบาสกอุบาสิกา ใน วันสำคัญทางศาสนาต่าง ดังที่ตรัสอนุญาตเสนาสนะสำหรับ

[3] ม.มู. (ไทย) 12/319/323.)

[4] วิ.ม. (ไทย) 4/1/1

[5] วิ.ม. (บาลี) 4/4/4–5

ภิกษุเพิ่มเติมจาก เดิม ดังปรากฏใน พระวินัยปิฎกจูฬวรรคว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ 5 ชนิด คือ วิหาร อัฑฒโยค ปราสาท หัมมิยะ คูหา”[6] เสนาสนะแต่ละอย่างมีคำอธิบายว่า 1. วิหาร คือ อาวาสที่อยู่อย่างอื่นนอกเหนือจากเรือนมุงแถบเดียวเป็นต้น ชื่อว่า วิหาร[7] เขาสร้างเป็นหลังๆ มีหลังคา ประตูเข้าออก มีหน้าต่าง เป็นต้น สามารถอยู่ได้ 1 รูปขึ้นไป 2. อัฑฒโยค คือ เรือนมุงแถบเดียว คือ ที่พักที่มุงหลังคาเพียงด้านเดียว 3. ปราสาท คือ เรือนชั้น เรือนเป็นชั้น หรือที่พักที่ก่อสร้างทำเป็นชั้นๆ 4. หัมมิยะ คือ เรือนโล้นหรือหลังคาตัด คือ เรือนที่มีสัณฐานทรงกลม 5. คูหา คือ ถ้ำมีหลากหลายชนิด เช่น ถ้ำอิฐ ถ้ำหิน ถ้ำไม้ ที่สามารถใช้พักอาศัยกัน แดด ลม ฝนได้ สำหรับที่อยู่อาศัยคือเสนาสนะนี้ พระพุทธองค์กำหนดให้ภิกษุพิจารณาทุกครั้งที่ใช้สอย จึงจะไม่ถูกอาสวะครอบงำจิตใจ ดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอย เสนาสนะเพียงเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่ง สัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดูและเพื่อความยินดีในการหลีกเร้น”[8]

ดังนั้น ภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงควรพิจารณาในเวลาพักอาศัยในเสนาสนะ สำหรับพิจารณาว่าเสนาสนะใดอันเราใช้สอยแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้เสนาสนะนั้น เราใช้สอยแล้ว เพียงเพื่อบำบัดความหนาว เพื่อบำบัดความร้อน เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ และเพื่อ ความเป็นผู้ยินดีอยู่ได้ในที่หลีกเร้นสำหรับภาวนา ดังกล่าวให้มีความเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม โดยกำหนดสถานที่ที่เหมาะสมไว้ 7 ประการ โดยหลักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อความเป็นอยู่ของบุคคล ต่อความเสื่อม ความเจริญของบุคคล ถ้าบุคคลอาศัยอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี ก็จะก่อให้มีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตได้มากสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม เรียกว่า สัปปายะ 7 ประการ[9]

ปัจจุบันนี้ พระพุทธศาสนาในประเทศไทยก็ยังคงได้รับความสนใจจากผู้ที่มีความศรัทธาในหลักคำสอนอยู่ แต่เนื่องจากวัดในปัจจุบันที่เป็นรมณีย์ เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมนั้นมีอยู่ไม่มากนัก เพราะปัจจัยที่จะเกื้อกูลต่อการที่จะมาอยู่ปฏิบัติธรรมในวัดนั้น ไม่เอื้ออำนวย เช่น ความไม่สะดวกในเรื่องที่พัก ขาดบุคลากรผู้มีความรู้ความสามารถในการสอนปฏิบัติธรรมอย่างถูกต้อง เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีสภาพเป็นรมณีย์นั้น ต้องมีการพัฒนาวัดให้มีสภาพที่มีปัจจัยเกื้อกูลต่อการปฏิบัติธรรม ให้พร้อมด้วย จะช่วยให้การปฏิบัติก้าวหน้าไปด้วยดี ไม่ติดขัด ปัจจัยเกื้อหนุนทั้งหลายนั้น ในคัมภีร์พระไตรปิฎก เรียกว่า สัปปายะ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต)

---

[6] วิ.จู. (ไทย) 7/200/68

[7] วิ.อ. (บาลี) 3/294/318

[8] ม.มู. (ไทย) 12/23/23

[9] วิสุทธิ. (ไทย) 1/1/70–71

ได้ให้ความหมายของสัปปายะไว้ว่า “สิ่งที่สบาย สภาพเอื้อ สิ่งที่เกื้อกูล สิ่งที่เอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต สิ่งที่เหมาะกัน สิ่งที่เกื้อกูล ช่วยสนับสนุนในการบำเพ็ญภาวนาให้ได้ผลดี ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย”[10] สัปปายะ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการปฏิบัติธรรมและการดำรงชีวิต การเป็นอยู่ การปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาต้องอาศัยเหตุปัจจัย คือ สัปปายะเหล่านี้ด้วย ซึ่งสัปปายะที่เป็นปัจจัยเกื้อกูลเอื้อต่อการปฏิบัติธรรมมีอยู่ 7 อย่าง ดังนี้ “1) อาวาสสัปปายะ 2) โคจรสัปปายะ 3) ภัสสสัปปายะ 4) ปุคคลสัปปายะ 5) โภชนสัปปายะ 6) อุตุสัปปายะ 7) อิริยาปถสัปปายะ”[11]

ทางคณะสงฆ์ไทยโดยเฉพาะมหาเถรสมาคมให้ความสนใจสนับสนุนการปฏิบัติธรรม โดยออกระเบียบส่งเสริมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดขึ้น เพื่อรองรับประชาชนพุทธบริษัทที่สนใจใคร่ปฏิบัติธรรมด้วยการฝึกสมาธิเจริญวิปัสสนา การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนั้นต้องดำเนินการตามตามความในข้อ 5 แห่งระเบียบมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด พ.ศ. 2543 ซึ่งระบุไว้ว่า

การจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการจัดประชุมคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ให้เจ้าอาวาสวัดที่จะจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ยื่นหนังสือขอจัดตั้งตามแบบของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเสนอคณะกรรมการจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดพิจารณาแล้วให้ประธานคณะกรรมการรายงานเสนอเจ้าคณะภาคและเจ้าคณะใหญ่พิจารณาเสนอมหาเถรสมาคมพิจารณาอนุมัติเพื่อมีพระบัญชาการตั้งสำนักปฏิบัติธรรม ให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติขึ้นทะเบียนเป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด[12]

สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นวัดที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งเป็นวัดขึ้นเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม พ.ศ. 2495 ปัจจุบันได้ส่งเสริมการศึกษาปฏิบัติธรรม โดยมีมหาเถรสมาคมให้การส่งเสริมสนับสนุนให้วัดทั่วประเทศ ควรมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในด้านการฝึกอบรมสมถกัมมัฏฐานหรือวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาคนประพฤติดี มีคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งการอบรมสั่งสอน เพื่อให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันในสังคมก็คือ หลักการมีมนุษย์สัมพันธ์ เช่น ความสามัคคี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพนับถือ และให้ความไว้วางใจต่อกัน เพราะสิ่งเหล่านี้มนุษย์ทุกคนหวังที่จะได้รับจากคนอื่น เมื่อทุกคนต่างหยิบยื่นให้กันก็กลายเป็นเหตุจูงใจที่กระตุ้นให้เกิด ความรัก ความศรัทธา โดย

---

[10] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป อ ปยุตฺโต), **พุทธธรรมฉบับปรับขยาย**, (พิมพ์ครั้งที่ 39), กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย), (2557), หน้า 390.

[11] เรื่องเดียวกัน, หน้า 209–210.

[12] พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. (2547). **“บทบาทพระสงฆ์ในการนาหลักธรรมมาใช้ทากิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลาวราภรณ์”.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า

เกิดขึ้นจากการปฏิบัติธรรมด้วยรูปแบบและวิธีการที่ถูกต้อง จึงถือเป็นการขัดเกลาจิตใจของมนุษย์จากระดับต่ำสุดไปถึงระดับสูงสุดนั่นเอง

การขับเคลื่อนในการพัฒนาเรื่องสัปปายะของสำนักปฏิบัติธรรมจะต้องปรับปรุงความรู้ด้านการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เข้ากับแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาจัดการทางโลกมาใช้ในการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ยังต้องปรับปรุงวิสัยทัศน์ในการบริหารจัดการที่ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นการควบคุมติดตามผลและประเมินผลของโครงการ ยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการสำนักเชิงรุก และการบริหารศรัทธาของสาธุชน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาต่างๆ ในการนำไปปรับปรุงแก้ไขพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ จึงเป็นเรื่องความเป็นมาและความสำคัญของในปัญหาดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ โดยการพัฒนาอาณาบริเวณของอารามให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมดีตามหลักสัปปายะให้เหมาะสมและสมควรในการศึกษาอบรม การเผยแผ่หลักคำสอนของพระพุทธเจ้า และเหมาะสมสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต รองรับการปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐาน 4[13] ยกระดับให้เป็นสำนักปฏิบัติธรรมที่ดี ที่สมบูรณ์แบบ เป็นศูนย์กลางในการขัดเกลาคนในสังคมไทยและก่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากที่สุดอย่างมีคุณภาพ ตามหลักคำสอนในแนวทางพระพุทธศาสนาสืบไป

ผู้ศึกษามีความประสงค์ที่จะศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท เพื่อใช้พัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม วัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ให้มีความเป็นรมณีย์และมีความสัปปายะ เพื่อเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ต้องการปฏิบัติธรรม ซึ่งการศึกษานี้เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้ที่สนใจในการปฏิบัติให้มีความสะดวกสบายจะได้ตัดปลิโพธความกังวลต่างๆ ทำให้การปฏิบัติเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังเป็นองค์ความรู้ต่อการศึกษาต่อไป และทำให้เกิดประโยชน์แก่การพัฒนาจิตให้สูงขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสัปปายะ 7 ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ 7 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

[13] วิสุทธิ. (ไทย) 1/1/70–71

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวม และแบบภาคสนาม (Field Work Research) เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตามหลักสัปปายะ 7 จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาพร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ

3. ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

4. นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5. นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป

6. นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. หลักสัปปายะ ๗ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สัปปายะ ๗ คือ สภาพที่เอื้ออำนวย เป็นสภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล อันจะทำให้ก่อเกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ มีอยู่ ๗ อย่าง ได้แก่ (๑) ที่อยู่อาศัย (๒) แหล่งอาหาร (๓) เรื่องการพูดคุย (๔) บุคคล (๕) อาหาร (๖) สภาพดินฟ้าอากาศ (๗) อิริยาบถ เป็นที่สบาย มีความเหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา ทั้งการเจริญสมถะและวิปัสสนาภาวนา โดยจะช่วยประคับประคองรักษาไว้ซึ่งสติและสมาธิ ช่วยในการบ่มเพาะอินทรีย์ให้มรความแก่กล้า ก่อเกิดความเจริญงอกงามไพบูลย์แห่งกุศลธรรม ช่วยให้ได้ผลที่ดีในการปฏิบัติธรรม เมื่อบุคคลโยคีได้สองเสพ สิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งอันเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดารงชีพของมนุษย์นั้น ได้แก่ ที่อยู่อาศัยปัจจัยต่อมาคือโภชนาอาหาร ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ทุกชีวิตมีความจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ในการดำรงชีพ แต่ในแง่ของการปฏิบัติแล้วปัจจัยเพียงเท่านี้ยังไม่เพียงพอสำหรับโยคีผู้ปฏิบัติใหม่ ผู้พึงเริ่มฝึกหัดต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา อันหมายถึงการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเป็นต้น ฉะนั้นสิ่งที่โยคีผู้ปฏิบัตินั้นพึงคำนึงและควรแสวงหาเป็นอันดับแรกก่อนการปฏิบัติเพื่อให้ได้ซึ่งมรรคผลต่อไปนั้น คือ ควรแสวงหาและเสพกับสิ่งที่เป็นสัปปายะอันเหมาะใจแก่ตนเอง เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อการปฏิบัติ เพราะการได้เสพกับสิ่งที่สัปปายะ ได้ที่อยู่อาศัยในการปฏิบัติเป็นที่สบาย อาหารเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบาย เป็นต้น จะทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติเกิดความผาสุกใจคลายความ

กังวล จิตใจรู้สึกเป็นปกติสุข เกิดมีเรี่ยวแรงและกาลังใจในการปฏิบัติ การปฏิบัติของโยคีก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น และสะดวกสบายตลอดการปฏิบัติ เพราะการจะไว้ซึ่งสมาธิและวิปัสสนาให้ได้ผลดีนั้นต้องเสพกับสัปปายะทั้ง ๗ อย่าง การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในผู้ปฏิบัติใหม่นั้นย่อมมีความต้องการเสพกับสิ่งที่เป็นสัปปายะ อันเป็นที่สบาย มีความเหมาะใจ ฉะนั้นถ้าผู้ปฏิบัติได้เสพปัจจัยอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติที่สำคัญอย่างเช่นสัปปายะ ๗ แล้ว ก็จะช่วยให้ผู้ปฏิบัตินั้นเกิดความผาสุกใจเมื่อได้เสพ เป็นการประเล้าประโลมใจ ทำให้จิตสงบลง และเป็นเหตุใกล้ให้เกิดสมาธิตามมา อันจะส่งผลทำให้การปฏิบัตินั้นดำเนินไปอย่างราบรื่นและสะดวกสบาย จนกระทั่งอาจสามารถทำลายซึ่งอาสวกิเลสทั้งมวลดำรงความเป็นพระอริยบุคคลในทางพระพุทธศาสนาได้

2. สภาพทั่วไปของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม สภาพอาคารเสนาสนะภายในวัด มีความมั่นคงแข็งแรง ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า มีทางเดินเชื่อมต่อสถานที่ภายในต่าง ๆ สะอาดเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจและการใช้ประโยชน์ แก่ประชาชนทั่วไปให้ได้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ให้เข้าใจจิตใจตนเอง เข้าใจต่อสภาวธรรมต่าง ๆ ตามธรรมชาติตามหลักคำสอนและแนวทางการปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีครูอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ คอยชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ และแสดงพระธรรมเทศนาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม ซึ่งก็สอดคล้องกับการสร้างวัดในสมัยพุทธกาล ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าจะทรงเลือกสถานที่ไม่ไกลไม่ใกล้ จากบ้าน ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัดเสียงไม่กึกก้องปราศจากลมแต่ชนผู้เดินเข้าออก เป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงัดและควรเป็นที่หลีกเร้นอยู่ตามสมณวิสัย

3. การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรม ทั้ง ๗ ด้านโดยมีรายละเอียดดังนี้ 1) ด้านอาวาสสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำห้องสุขา ศาลาหอฉัน และส่วนรับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณสวนป่า ที่เดินจงกรม ทางเดินสัญจรระหว่างอาคารต่าง ๆ ป้ายบอกสถานที่ ส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ก่อสร้างเพิ่มเติม วางแผนกำหนดเวลาการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น ในแต่ละโครงงาน ด้านที่พัก ที่พักรวมควรมีฉากกั้นเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ ๕ คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม ๒) ด้านโคจรสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจทางสัญจรภายในวัด และการเดินทางเข้าออกวัด ลาน

เอนกประสงค์และลานจอดรถ ไฟฟ้าให้แสงสว่างในยามค่ำคืน แหล่งน้ำที่พอเพียงแก่การอุปโภคในวัดให้ได้ตลอดปี การบำบัดน้ำเสียและรักษาสิ่งแวดล้อม การรักษาความปลอดภัยทั้งภายในสำนักปฏิบัติธรรมและบริเวณโดยรอบ เพื่อวางแผนการแก้ไข ปรับปรุง หรือพัฒนา อย่างเป็นระบบ แนวทางในการส่งเสริมจัดการแก้ปัญหาในเรื่องความเหมาะสมในการเดินทางระหว่างที่พักของผู้ปฏิบัติไปยังอาคารปฏิบัติธรรม ห้องน้ำ และโรงทาน ควรมีป้ายบอกทางตามจุดต่าง ๆ 3) ด้านปุคคลสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจภูมิความรู้ทางธรรมของพระภิกษุในวัดเพื่อคัดเลือกพระวิปัสสนาจารย์/ผู้ฝึกสอนการปฏิบัติกรรมฐาน หากพื้นฐานความรู้ความสามารถยังไม่เพียงพอ ให้จัดการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิปัสสนาจารย์ให้มีความรู้ความสามารถในการสอนการปฏิบัติสมถะวิปัสสนากรรมฐาน อบรมพระวิทยากรผู้บรรยายธรรม ด้วยหลักสูตรการเผยแผ่พระพุทธศาสนาหรือมีความสามารถในการเทศนาและบรรยายธรรมให้หูฟังเข้าใจหลักพุทธธรรมและสามารถที่นำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ และจัดหาบุคลากรเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก อาหาร น้ำดื่มห้องน้ำห้องสุขาและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม 4) ด้านภัสสะสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องควรเป็นเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการให้การดูแลผู้ปฏิบัติธรรม ศึกษาบทบาทของความเป็นภัสสะ และกำหนดวิธีการสอดส่องตรวจตรา ประเมินผลการฝึกปฏิบัติ จัดสนทนาธรรมบรรยายธรรม กับผู้ปฏิบัติทุกวัน การสำรวจงานตามหน้าที่ของแต่ละฝ่าย การวางแผนงานและการดำเนินการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุงให้ทุกฝ่ายประสานความร่วมมือช่วยกัน และการปฏิบัติงานให้เป็นแผนงานรวมของวัด และขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กัน 5) โภชนสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำหน้าที่รับผิดชอบจัดหาบุคลากรเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครให้เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก โดยเฉพาะอาหาร สุขภาพ ที่มีความสะอาด และจัดเวรการทำงานให้อาสาสมัคร และการจัดการกับอาหารที่มีผู้มาทำบุญถวายภัตตาหารแก่พระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม จัดแยกอาหารเป็นสัดส่วน สำหรับพระสงฆ์และผู้ปฏิบัติธรรม พร้อมให้บริการอาหารน้ำดื่มที่สะอาด ปลอดภัย จัดบุคลากรทำความสะอาดห้องน้ำห้องสุขาและการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ แก่ผู้ปฏิบัติธรรม 6) ด้านอุตุสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องต้องทำการสำรวจเพื่อสร้างสรรค์ให้วัดมีสิ่งแวดล้อมที่อากาศเย็นสบายพอเหมาะ การสร้างป่าไม้ สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด แหล่งศึกษาสมุนไพร มีน้ำไหลเวียน มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก ไม่หนาว ไม่ร้อน มีความสะอาด ร่มรื่น ที่เหมาะสม ลมพัดผ่านได้สะดวก พิจารณาสภาพแวดล้อมของวัดที่เอื้ออำนวยเพื่อสามารถออกมาปฏิบัติด้านนอกอาคารได้ วางแผนการพัฒนา ปรับปรุง กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ให้เสร็จสิ้น หาแนวร่วมเพื่อสนับสนุนการพัฒนา 7) ด้านอิริยาปถสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องศึกษาวิธีการปฏิบัติธรรมในอิริยาบถ

ใหม่ ๆ จากสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสติปัฏฐาน ๔ พัฒนากิจกรรมการปฏิบัติให้เกิดความสะดวกสบาย แก่ผู้ปฏิบัติที่มีข้อจำกัดเบื้องต้นทางด้านร่างกาย จัดทำคู่มือการช่วยฝึกปฏิบัติเรื่องระยะเวลาในการปรับเปลี่ยนอิริยาบถต่าง ๆ อิริยาบถ มีความเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติ เวลาเหมาะสม

กับผู้ปฏิบัติใหม่ แยกกลุ่มที่ไม่มีพื้นฐานกับกลุ่มคนที่มีพื้นฐานเคยฝึกปฏิบัติมาแล้วเพื่อจะได้ง่ายต่อการสอนและฝึกอย่างถูกวิธีของผู้ปฏิบัติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. หลักสัปปายะ ๗ ในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาท พบว่า สัปปายะ ๗ คือ สภาพที่เอื้ออำนวย เป็นสภาวะที่เกื้อหนุน เกื้อกูล อันจะทำให้ก่อเกิดความเจริญก้าวหน้าในการปฏิบัติ มีอยู่ ๗ อย่าง ได้แก่ (๑) ที่อยู่อาศัย (๒) แหล่งอาหาร (๓) เรื่องการพูดคุย (๔) บุคคล (๕) อาหาร (๖) สภาพดินฟ้าอากาศ (๗) อิริยาบถ เป็นที่สบาย มีความเหมาะสมต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา ทั้งการเจริญสมถะและวิปัสสนาภาวนา โดยจะช่วยประคับประคองรักษาไว้ซึ่งสติและสมาธิ ช่วยในการบ่มเพาะอินทรีย์ให้มรความแก่กล้า ก่อเกิดความเจริญงอกงามไพบูลย์แห่งกุศลธรรม ช่วยให้ได้ผลที่ดีในการปฏิบัติธรรม เมื่อบุคคลโยคีได้ส้องเสพ สอดคล้องกับ พระธรรมวชิราภรณ์กล่าวถึงสัปปายะ ๗ ว่าสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งอันเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการดารงชีพของมนุษย์นั้น ได้แก่ ที่อยู่อาศัยปัจจัยต่อมาคือโภชนาอาหาร ยารักษาโรค และเครื่องนุ่งห่ม ทุกชีวิตมีความจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ในการดำรงชีพ แต่ในแง่ของการปฏิบัติแล้วปัจจัยเพียงเท่านี้ยังไม่เพียงพอสำหรับโยคีผู้ปฏิบัติใหม่ ผู้พึงเริ่มฝึกหัดต่อการบำเพ็ญเพียรภาวนา อันหมายถึงการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาเป็นต้น ฉะนั้นสิ่งที่โยคีผู้ปฏิบัตินั้นพึงคำนึงและควรแสวงหาเป็นอันดับแรกก่อนการปฏิบัติเพื่อให้ได้ซึ่งมรรคผลต่อไปนั้น คือ ควรแสวงหาและเสพกับสิ่งที่เป็นสัปปายะอันเหมาะใจแก่ตนเอง เพื่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าต่อการปฏิบัติ เพราะการได้เสพกับสิ่งที่สัปปายะ ได้ที่อยู่อาศัยในการปฏิบัติเป็นที่สบาย อาหารเป็นที่สบาย บุคคลเป็นที่สบาย เป็นต้น จะทำให้จิตใจของผู้ปฏิบัติเกิดความผาสุกใจคลายความกังวล จิตใจรู้สึกเป็นปกติสุข เกิดมีเรี่ยวแรงและกาลังใจในการปฏิบัติ การปฏิบัติของโยคีก็จะเป็นไปอย่างราบรื่น และสะดวกสบายตลอดการปฏิบัติ เพราะการจะไว้ซึ่งสมาธิและวิปัสสนาให้ได้ผลดีนั้นต้องเสพกับสัปปายะทั้ง ๗ อย่าง สอดคล้องกับมณีรัตน์ ลี้สุทธิพรชัย ที่พระพุทธศาสนาได้วางกฎเกณฑ์สำหรับสร้างสภาพแวดล้อมให้เป็นสัปปายะ คือ สอนให้มนุษย์อยู่ด้วยกันด้วยความมีเมตตากรุณาต่อกัน สอนให้ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกนึกคิดไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลสตัณหาด้วยการปฏิบัติธรรม ทรงแนะนำให้พุทธบริษัทเลือกปฏิบัติธรรมในสถานที่ที่เป็นสัปปายะเพราะจะมีส่วนทำให้บรรลุธรรมได้ ดังนั้น การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในผู้ปฏิบัติใหม่นั้นย่อมมีความต้องการเสพกับสิ่งที่เป็นสัปปายะ อันเป็นที่สบาย มีความเหมาะใจ ฉะนั้นถ้าผู้ปฏิบัติได้เสพปัจจัยอันเป็นพื้นฐานในการปฏิบัติที่สำคัญอย่างเช่นสัปปายะ ๗ แล้ว ก็จะช่วยให้ผู้ปฏิบัตินั้นเกิดความผาสุกใจเมื่อได้เสพ เป็นการประเล้าประโลมใจ ทำให้จิตสงบลง และเป็นเหตุใกล้ให้เกิดสมาธิตามมา อันจะส่งผลทำให้การปฏิบัตินั้นดำเนินไปอย่างราบรื่นและสะดวกสบาย จนกระทั่งอาจสามารถทำลายซึ่งอาสวกิเลสทั้งมวล ดำรงความเป็นพระอริยบุคคลในทางพระพุทธศาสนาได้

2. การพัฒนาของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ได้เน้นสร้างเสนาสนะที่แฝงไปด้วยปริศนาธรรม

สภาพอาคารเสนาสนะภายในวัด มีความมั่นคงแข็งแรง ร่มรื่นด้วยต้นไม้และสวนป่า มีทางเดินเชื่อมต่อสถานที่ภายในต่าง ๆ สะอาดเหมาะสมต่อการประกอบศาสนกิจและการใช้ประโยชน์ แก่ประชาชนทั่วไป ให้ได้เข้ารับการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจ ให้เข้าใจจิตใจตนเอง เข้าใจต่อสภาวธรรมต่าง ๆ ตามธรรมชาติ ตามหลักคำสอนและแนวทางการปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีครูอาจารย์ที่มีความรู้ ความสามารถ คอยชี้แนะแนวทางการปฏิบัติ และแสดงพระธรรมเทศนาในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติธรรม ซึ่งก็สอดคล้องกับการสร้างวัดในสมัยพุทธกาล ที่พระผู้มี พระภาคเจ้าจะทรงเลือกสถานที่ไม่ไกลไม่ใกล้ จากบ้าน ไม่พลุกพล่าน กลางคืนเงียบสงัดเสียงไม่กึกก้องปราศจากลมแต่ชนผู้เดินเข้าออก เป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการที่สงัดและควรเป็นที่หลีกเร้นอยู่ตามสมณวิสัย สอดคล้องกับพระธรรมวชิราภรณ์ที่กล่าวถึงการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตรว่า พระธรรมวชิราภรณ์ กล่าวถึงสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ว่ามีป่าไม้ สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด เป็นสถานที่สัปปายะเหมาะแก่การฝึกฝนปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เดินจงกรม ไม่หนาว ไม่ร้อน เกินไป ไม่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการประพฤติปฏิบัติธรรม วัดสะอาด ร่มรื่น ไม่มีเศษขยะถุงพลาสติก บริเวณใกล้เคียงไม่มีโรงงานส่งกลิ่นเหม็นหรือสิ่งที่เป็นมลพิษทางอากาศ การเดินทางมีหลายช่องการเดินทางเข้าออกวัดสามารถเดินทางการสัญจรไปมาจึงสะดวกสบาย ในการเดินทางมาถึงวัด มีลานเอนกประสงค์และลานจอดรถอำนวยความสะดวก มีไฟฟ้าและติดตั้งระบบโซล่าเซลล์ในจุดทางเดินที่จำเป็นเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้ปฏิบัติ เส้นทางเดินเท้าภายในวัด สะอาด ร่มรื่น เป็นธรรมชาติ หน้าวัดมีลานจอดรถ การเดินทางเข้าออกวัด เป็นถนนลาดยางสะดวกต่อการเดินทางมาของผู้ปฏิบัติ เน้นการปฏิบัติมากกว่าการพูดคุย พูดน้อย ปฏิบัติมาก และสอดคล้องกับ พระภาวนาประชานุกูล ที่กล่าวว่า สำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตรมีความเป็นสัปปายะในเรื่องของสถานที่ ไม่ว่าจะเป็นศาลาปฏิบัติธรรม ศาลาโรงทานฉันอาหาร ศาลาสอบอารมณ์ กุฏิกรรมฐานเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับการปฏิบัติโดยเน้นอ้างอิงการสร้างมาจากสมัยพุทธกาล ไม่ว่าจะเป็นการจัดวางตำแหน่งบุคคลในฝ่ายต่าง ๆ การจัดภูมิ สถาปัตย์ได้อย่างเหมาะสม การกำหนดกิจกรรมให้เป็นไปตามระยะเวลาความพร้อมของทุกท่านที่เข้ามารับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

3. การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดเทพบุตร ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า ๑. ด้านอาวาสสัปปายะ สำนักปฏิบัติธรรมต้องทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำห้องสุขา ศาลาหอฉัน และส่วนรับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณสวนป่า ที่เดินจงกรม ทางเดินสัญจรระหว่างอาคารต่าง ๆ ป้ายบอกสถานที่ ส่วนใดที่ต้องปรับปรุงก่อสร้างเพิ่มเติม วางแผนกำหนดเวลาการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น ในแต่ละโครงงาน ด้านที่พัก ที่พักรวมควรมีฉากกั้นเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ ๕ คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการ

ดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม สอดคล้องกับพระธรรมวชิราภรณ์ ที่กล่าวว่า เสนาสนะ หรือสำนักปฏิบัติธรรมนั้นควรทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ห้องน้ำห้องสุขา ศาลาหอฉัน และส่วนรับประทานอาหารของผู้ปฏิบัติธรรม บริเวณสวนป่า ที่เดินจงกรม ทางเดินสัญจรระหว่างอาคารต่าง ๆ ป้ายบอกสถานที่ ส่วนใดที่ต้องปรับปรุง ก่อสร้างเพิ่มเติม วางแผนกำหนดเวลาการดำเนินงานให้เสร็จสิ้น ในแต่ละโครงงาน ด้านที่พัก ที่พักรวมควรมีฉากกั้นเป็นสัดส่วน เช่น แยกเป็นชุด ชุดละ ๕ คน จำกัดจำนวนผู้เข้าพัก ในส่วนห้องน้ำควรมีการดูแลรักษาสภาพให้ใช้งานให้ได้ทุกห้อง สร้างอาคารเพิ่มที่มีห้องน้ำในตัว จัดให้มีใบเขียนรายงานสำหรับการแจ้งซ่อมแซมจุดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติมีส่วนช่วยดูแลและแจ้งการซ่อมแซม จัดให้มีเจ้าหน้าที่ดูแลเพิ่มเติม

สรุป

การพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมตามหลักสัปปายะ ๗ ด้วยหลัก PDCA ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประสิทธิภาพและคุณภาพของการดำเนินงาน โดยมีขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการวางแผน (P) สร้างความเข้าใจเป็นแนวทางของการบริหารจัดการที่ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติการพัฒนาผู้เข้ารับการศึกษาปฏิบัติ โดยจัดประชุม คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ และบุคคลากรทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานบริหารจัดการวัดเพื่อสร้างความตระหนักร่วมกัน แล้วดำเนินงานแต่งตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงานดูแลระบบเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อเกื้อหนุนต่อการศึกษาปฏิบัติ ๒) ขั้นตอนการปฏิบัติงาน (D) (1) ด้านอาวาสสัปปายะ ทำการสำรวจอาคารสำหรับปฏิบัติ (2) ด้านโคจรสัปปายะ ทำการสำรวจทางสัญจรภายในวัด และการเดินทางเข้าออกวัด ลานเอนกประสงค์และลานจอดรถ ไฟฟ้าให้แสงสว่างในยามค่ำคืน (3) ด้านปุคคลสัปปายะ ทำการสำรวจภูมิความรู้ทางธรรมของพระภิกษุในวัดเพื่อคัดเลือกพระวิปัสสนาจารย์/ผู้ฝึกสอนการปฏิบัติกรรมฐาน (4) ด้านภัสสะสัปปายะ ควรเป็นเจ้าอาวาสวัดเป็นผู้รับผิดชอบในการวางแผนการให้การดูแลผู้ปฏิบัติธรรม ศึกษาบทบาทของความเป็นภัสสะ และกำหนดวิธีการสอดส่องตรวจตรา (5) โภชนสัปปายะ ทำหน้าที่รับผิดชอบจัดหาบุคลากรเจ้าหน้าที่ อาสาสมัครให้เพียงพอในการทำหน้าที่ดูแลด้านที่พัก โดยเฉพาะ อาหารสุขภาพ ที่มีความสะอาด (6) ด้านอุตุสัปปายะ ต้องทำการสำรวจเพื่อสร้างสรรค์ให้วัดมีสิ่งแวดล้อมที่อากาศเย็นสบายพอเหมาะ การสร้างป่าไม้ สวนป่าพันธุ์ไม้นานาชนิด แหล่งศึกษาสมุนไพร มีน้ำไหลเวียน มีธรรมชาติอุดมสมบูรณ์มาก ไม่หนาว ไม่ร้อน มีความสะอาด ร่มรื่น (7) ด้านอิริยาปถสัปปายะ ศึกษาวิธีการปฏิบัติธรรมในอิริยาบถใหม่ ๆ จากสำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ ให้สอดคล้องกับหลักสติปัฏฐาน ๔ พัฒนากิจกรรมการปฏิบัติให้เกิดความสะดวกสบาย แก่ผู้ปฏิบัติ3) ขั้นตอนการตรวจสอบ (C) จัดทีมบุคลากรเจ้าหน้าที่ของวัดรับหน้าที่คอยติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานและจัด

ประชุมเพื่อทบทวน รายงานผลการพัฒนาระบบดูแลแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามตัวชี้วัดความสำเร็จแผนงานที่กำหนดไว้ตามตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อให้เป็นแนวทางการส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาปฏิบัติธรรม 4) ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (A) จัดประชุมเพื่อรายงานความสำเร็จ ความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคตามตามหลักสัปปายะ ๗ ที่กำหนดไว้ คณะกลุ่มบริหารจัดการวัด ได้แก่ เจ้าอาวาสและเจ้าหน้าที่ กลุ่มพระวิปัสสนาจารย์ ทบทวนงานการปฏิบัติที่ผ่านมาภายใต้วงจร PDCA เพื่อวางแผนการดำเนินงานและส่งเสริมการจัดการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสัปปายะ ๗ มีการกระจายงานให้เหมาะสมกับภาระหน้าที่ของบุคลากรและเจ้าหน้าที่แต่ละคน โดยระบุชื่อผู้รับผิดชอบ ภาระหน้าที่และระยะเวลา ในการดำเนินงาน เอกสารที่เหมาะกับสภาพและความต้องการของคณะกลุ่มบริหารจัดการวัด สามารถส่งเสริม ป้องกันและแก้ไขปัญหาและเพิ่มเติม แก้ไขซ่อมแซมได้อย่างถูกจุดตามหลักสัปปายะ ๗ อีกทั้งยังสามารถแก้ปัญหาความขัดแย้งและเกี่ยงการทำงานของบุคลากรเจ้าหน้าที่ภายในวัดได้ และเมื่อทุกคนนำไปปฏิบัติแล้วจะเกิดประโยชน์ก่อให้เกิดปัจจัยที่เกื้อหนุนต่อผู้ที่มาปฏิบัติธรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สำนักปฏิบัติธรรมอื่น ๆ สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในระดับนโยบายได้

1.2 คณะสงฆ์สมารถนำไปเป็นต้นแบบในการสนับสนุนส่งเสริมพระสงฆ์และรูปแบบในการพัฒนาโดยหลักสัปปายะในชุมชนอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยและอาจนำไปเผยแพร่ในระดับนานาชาติได้

1.3 สำนักงานพระพุทธศาสนาสามารถนำไปเป็นต้นแบบและสนับสนุนงานวิจัยส่งเสริมและสร้างกิจกรรมการพัฒนาวัดในประเทศไทย ที่เหมาะสมกับสถานที่ บุคคล และสภาพการณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างศรัทธาและปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาวิเคราะห์การบริหารจัดการของวัดตามหลักสัปปายะ ๗ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวิปัสสนาภาวนา

2.2 ศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ตามหลักสัปปายะ ๗ ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. (2547). **“บทบาทพระสงฆ์ในการนาหลักธรรมมาใช้ทากิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลาวราภรณ์”**. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาบุญมี อธิปุญโญ. (2544). “บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสุภา อุทฺโท. (2541). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน 2 ทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาอนันต์ ดอนนอก. (2540). “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจาตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์. (2541). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา,

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ข้อมูลวัดและพระสงฆ์ 2553**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.onab.go.th/ [31 สิงหาคม 2565].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **จำนวนประชากร 2553**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nso. go.th/ [31 สิงหาคม 2565].

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ

Guideline of Integrated Buddhist Administration of Community Police Volunteers at Banphaeo District. Samut Sakhon Province

พนม คงกลิ่น[1]
Phanom Khongklin
วิโรจน์ คุ้มครอง[2]
Viroj Koomkrong
E-mail: koom-krong9@hotmail.com

Received: *August 5, 2024* **Revised:** *September 3, 2024*
Accepted: *September 9, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร 2) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร และสัมภาษณ์บุคคลจำนวน 17 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหานำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการกล่าวคือ อาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมี 1) การบริหารตนตามหลักความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ หลักพรหมวิหารกล่าวคือ เมตตาคือความปรารถนาดีต่อชุมชน มีความกรุณาช่วยเหลือให้ชุมชนปลอดภัยสงบสุข มีมุทิตาแสดงไมตรีจิตต่อชุมชน มีอุเบกขา คือ ความวางใจเป็นกลางในการแก้ปัญหา หลักฆราวาสธรรมได้แก่ มีสัจจะความจริงใจต่อชุมชน มีทมะคือ การข่มใจจิต มีขันติคือ ความอดกลั้น ไม่ท้อถอย และมีจาคะความเผื่อแผ่ แบ่งปัน

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

[2] อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ช่วยเหลือชุมชนตามสมควร 2) การบริหารคนตามหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ มีการให้ และมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรี ประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายสองฝ่าย และทำตนเสมอต้นเสมอปลาย 3) การบริหารงานตามหลักมีอปริหานิยธรรมกล่าวคือ มีการประชุมกันเป็นประจำ เลิกประชุมพร้อมกัน ไม่ล้มเลิกระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชน เคารพผู้ใหญ่ในชุมชน ไม่เอาเปรียบและข่มแหงสุภาพสตรี และปลูกฝังจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่างๆ เพื่อเสริมสร้างแนวทางการบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้วให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ส่วนองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแบบ “KBGSA Model”

คำสำคัญ : แนวทาง, การบริหารงานเชิงพุทธบูรณาการ, อาสาสมัครตำรวจชุมชน, จังหวัดสมุทรสาคร

ABSTRACT

This research article contained 3 objectives: 1) study the management of volunteer police in Ban Phaeo District. Samut Sakhon Province, 2) study the principles of Buddhist ethics promoting the management of volunteer police in Ban Phaeo District, Samut Sakhon Province, 3) to propose guidelines for the management of volunteer police in Ban Phaeo District. Samut Sakhon province. It was qualitative research conducted by analysis of documents and interviews with 17 heads.

The research found that Guideline of integrated Buddhist administration of community police volunteers at Banphaeo district, Samut Sakhon province revealed that all volunteer police officers adhere to: (1) Management based on gratitude towards national institutions, religion, and the monarchy. *Brahmavihara* is conducted by willing for community's prosperity, showing kindness for the safe and peace of community, having a selfless spirit towards the community, and maintaining trust as a mediator for problem-solving. *Gharavāsadhamma* includes being truthful to community, patient, restraint, no giving up, retreat, and having generosity in sharing and assisting the community as appropriate. (2) personal management based on *Sangahavatthu* including giving and compassionate, showing empathy towards the community, having trust as a mediator in problem-solving, being truthful towards the community, patient, and willing to share and help the community as needed. (3) Administration based on *Aparihāniyadhamma* principle, includes regular meetings, ending meetings together, adhering to community rules, elderly respects, avoiding discrimination and coercion against women, and participating the Buddhist activities on various occasions for effective management of volunteer police in Ban Phaeo district, Samut Sakhon province. The new knowledge gained is 'KBGSA Model.'

Keywords: Guideline, Integrated Buddhist Administration, Community Police Volunteers,Samut Sakhon Province

บทนำ

สภาพของปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมที่เป็นเมืองใหญ่ เป็นสังคมศูนย์รวมของความเจริญก้าวหน้าด้านวัตถุอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมประชาชนต้องดิ้นรนต่อสู้เพื่อความอยู่รอด มีการแก่งแย่งกันในการทำมาหากินและการขัดผลประโยชน์ต่างๆ จึงทำให้สังคมเมืองมีปัญหาอาชญากรรมมากกว่าสังคมชนบท ปัญหาอาชญากรรมเป็นปัญหาที่สำคัญของสังคมไทยที่มีความเชื่อมโยงกัน เกิดขึ้นและพบเห็นบ่อยในทุกพื้นที่มีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในยุคปัจจุบันนี้ในทางกฎหมายจะถือว่าเป็นการกระทำผิดในคดีอาญาที่มีผลกระทบต่อสังคม ทั้งสังคมโดยรวม ปัญหาอาชญากรรมจึงเป็นปัญหาสำคัญซึ่งมีแนวโน้มและความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น อันนำมาซึ่งความเสียหายต่อความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนสังคมรวมทั้งเป็นการบั่นทอนเสถียรภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอีกด้วย[3]

อาสาสมัครตำรวจชุมชน คือ ผู้ที่มีจิตอาสาที่อยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนที่จะเป็นผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงานในภารกิจตำรวจ เพื่อการป้องกันปราบปรามอาชญากรรม และรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในเขตพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการข่าว การตั้งจุดตรวจ การอำนวยความสะดวกจราจร ตลอดจนระงับเหตุและอุบัติภัยต่างๆ ซึ่งจะทำให้สถิติการเกิดอาชญากรรมลดลง ภายใต้แนวคิด“ประชาชนคือตำรวจ ตำรวจคือประชาชน” ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการลดช่องว่างระหว่างตำรวจกับประชาชน มีความสมานฉันท์อยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคี สามารถเรียนรู้ปัญหาเข้าใจแนวทางแก้ไขปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในการสร้างความเข้มเข็งให้กับหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งดูแลตนเองได้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดี มีสภาพทางสังคมที่ดีงามภายใต้สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย

ในพระพุทธศาสนามีหลักพุทธธรรมเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลเพื่อการปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรเพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างยั่งยืน และยังทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในทางกลยุทธ์ต่างๆ ของอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เช่น การวางแผนนโยบาย การดำเนินงานตามนโยบาย การติดตามตรวจสอบประเมินผลให้เป็นไปโดยระบบระเบียบเรียบร้อย คือ การปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลที่เป็นผู้ปฏิบัติงานขององค์กรโดยยึดหลักซื่อสัตย์สุจริต และเพื่อเสริมสร้างการบริหารงานโดยยึดหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับ หลักกตัญญูกตเวที[4] หลักพรหมวิหาร[5]

---

[3] ร.ต.อ.คมเดช ไชยเดือน,“อาสาตำรวจบ้านจิตอาสาป้องกันภัยในถิ่นมาตุภูมิ : บทบาทใหม่ภายใต้กระบวนทัศน์โลกาภิวัตน์”,**บทความวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น**,ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 (มีนาคม – มิถุนายน 2559):บทคัดย่อ.

[4] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/120/114.

[5] ที.ปา. (ไทย) 11/110/80–81.

หลักฆราวาสธรรม[6] หลักสังคหวัตถุ 4[7] และหลักอปริหานิยธรรมมาเป็นแนวทางการบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครได้อย่างไร

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง “แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ” อันมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ เพื่อศึกษาการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และเพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ อันจะเป็นข้อมูลนำเสนอเป็นดุษฎีนิพนธ์ที่เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ซึ่งยังไม่มีการศึกษาวิเคราะห์สรุปไว้เป็นงานวิจัยอย่างเป็นทางการ ผู้วิจัยจึงต้องการ ค้นคว้าและนำเสนอในเรื่องนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร

3) เพื่อนำเสนอแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร Documentart Research) และสัมภาษณ์บุคคล ฉบับนี้ ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

1) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการจากปฐมภูมิ (Primary source) จากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ปกรณวิเสสวิสุทธิมรรค และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary source) จากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) เรียบเรียง ตรวจสอบความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของแหล่งที่มา โดยเปรียบเทียบกับคัมภีร์พระไตรปิฎก

3) กำหนดประเด็นเพิ่มเติม หรือรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิ และอาจารย์ที่ปรึกษา

4) วิเคราะห์ สังเคราะห์ ข้อมูล และสรุปคำตอบปัญหาการวิจัย

5) การสัมภาษณเชิงลึก (In-depth Interview)

---

[6] สำ.ส. (ไทย) 15/264/354.

[7] องฺ.จตุกฺก. (ไทย) 21/32/50-51.

6) ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ โดยการเข้าพบกับอาจารย์ที่ปรึกษาเป็นระยะ ๆ

7) ปรับปรุง แก้ไขเนื้อหา ตามคำแนะนำของคณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ และดำเนินการตามขั้นตอนของบัณฑิตวิทยาลัย

ผลการวิจัย

1. การบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน เป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย นักบริหารมีหน้าที่ในการวางแผน จัดการองค์กร อำนวยการ และควบคุมทรัพยากร บุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารนั้นจะครอบคลุมถึงหน้าที่ในการบริหารประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การสั่งการหรือการมอบหมายงาน การประสานงาน การรายงาน และการงบประมาณ องค์ประกอบสำคัญของการบริหารต้องประกอบด้วยวัตถุประสงค์ที่แน่นอนทรัพยากรในการบริหารมีความประสานระหว่างกัน และประสิทธิภาพประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะครอบคลุมไปถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการบริหารเชิงกลยุทธ์ ทฤษฎีการบริหารทั่วไปอันเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางมี 5 ประการคือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์กร 3) การบังคับ 4) บัญชาการประสานงาน 5) การควบคุม[8]

ส่วนแนวคิดความรับผิดชอบของอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยตำรวจคือประชาชนซึ่งจะส่งผลให้เกิดการลดช่องว่างระหว่างตำรวจกับประชาชน มีความสมานฉันท์อยู่ร่วมกันด้วยความรักใคร่สามัคคี สามารถเรียนรู้ ปัญหาเข้าใจแนวทางแก้ไขปัญหา และกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันในการสร้างความเข้มแข็งให้กับ หมู่บ้าน ชุมชน เป็นหมู่บ้านและชุมชนเข้มแข็งดูแลตนเองได้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีมีสภาพทางสังคมที่ดีงามภายใต้สภาพแวดล้อมที่น่าอยู่อาศัย[9] อาสาสมัครตำรวจชุมชน มีหน้าที่และความรับผิดชอบเช่น มีเขตอำนาจการรับผิดชอบเฉพาะเขตพื้นที่ภายในหมู่บ้านหรือตำบลที่ได้รับแต่งตั้ง มีหน้าที่รับผิดชอบในการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่ประนีประนอมไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้น มีหน้าที่ประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน ชุมชน

ความสำคัญของอาสาสมัครตำรวจชุมชนซึ่งบัญญัติไว้ 10 ประการเช่น การนำหลักการตำรวจผู้รับใช้ชุมชนเป็นแนวคิดหรือกลยุทธ์หลักในการทำงานตั้งแต่หัวหน้าหน่วยหรือ ผู้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น การเกาะติดพื้นที่และกระจายความรับผิดชอบให้ตำรวจแต่ละพื้นที่ในระบบตำรวจผู้รับใช้ชุมชน การเป็นหุ้นส่วนและสร้างความร่วมมือระหว่างตำรวจและชุมชนในระบบตำรวจผู้รับใช้ชุมชนประชาชนในชุมชนคือ

---

[8] วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศสญี่ปุ่น และไทย**, (กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพซ, 2545), หน้า 39.

[9] คมเดช ไชยเดือน, อาสตำรวจบ้านจิตอาสาป้องกันในถิ่นมาตุภูมิ: บทบาทใหม่ภายใต้กระบวนทัศนะโลกาภิวัฒน์, **ธรรมทรรศน์** ปีที่ 16 (ฉบับที่ 11),2559,หน้า 195–209.

หุ้นส่วนของตำรวจในการร่วมรับผิดชอบป้องกันอาชญากรรม ในปัญหาความไม่เป็นระเบียบในชุมชนเป็นต้น[10] และสภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครหรือตำรวจบ้าน กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจให้กระทำการดังกล่าว เพราะมิฉะนั้นคนที่สอบตำรวจไม่ได้หรืออยากเป็นตำรวจก็ง่ายนิดเดียว คือการเข้าไปเป็นอาสาสมัครหรือสมัครเป็นตำรวจบ้าน เพื่อเข้าร่วมจับกุมหรือตรวจค้นใครก็ได้โดยอ้างว่า เป็นผู้ช่วยเจ้าพนักงานการจับกุมหรือตรวจค้นต้องมีเหตุอันสมควรอย่างแท้จริงไม่ใช่ตรวจค้นตามอำเภอใจหรือสนองอำนาจของตนเอง มิฉะนั้น จะถือว่าเป็นการละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนหรือที่บางคนเรียกว่า การแสดงอำนาจบาดใหญ่ของตำรวจบ้านหรืออาสาสมัครตำรวจบ้าน

บทบาทและหน้าที่อาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครกล่าวคือ การบริหารจัดการสาธารณภัยของอาสาสมัครตำรวจชุมชนมีขั้นตอนการดำเนินงาน การจัดการความเสี่ยงจากภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐานกล่าวคือ ดำเนินการฝึกอบรม ให้ความรู้ในเรื่อง ข้อมูลชุมชน ปฏิทินภัย แผนที่ชุมชน พื้นที่เสี่ยงภัย พื้นที่ปลอดภัย กำหนดวิเคราะห์ปัญหาสาธารณภัยในพื้นที่จัดลำดับความสำคัญ จัดทำแผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยของชุมชน และการจำลองสถานการณ์ การฝึกซ้อมแผนอพยพประชาชนในหมู่บ้าน และชุมชนเป็นต้น ส่วนยุทธวิธีสำหรับอาสาสมัครตำรวจชุมชนโดยการป้องกันคนร้ายใช้อาวุธเช่น มีดเมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรืออาสาสมัครตำรวจชุมชนตกอยู่ในสถานการณ์ที่คนร้ายมีอาวุธมีดเป็นอาวุธ มุ่งหวังที่จะทำร้ายตำรวจ หรืออาสาสมัครตำรวจชุมชน เพื่อให้หลุดพ้นจากการจับกุมในสถานการณ์เช่นนี้มีความเสี่ยงอันตรายและหากพลาดพลั้งถูกอาวุธมีดของคนร้ายในที่สำคัญของร่างกาย ก็อาจมีอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ ตำรวจหรือ อาสาสมัครชุมชนต้องเรียนรู้และใช้ยุทธวิธีในการป้องกันตำจากคนร้าย ใช้อาวุธมีดเช่น กรณีคนร้ายใช้มือขวาถือมีดฟันเฉียงจากบนขวาลงมาล่างซ้าย การระวังป้องกันตัว คือ 1) ก้าวเท้าซ้ายประชิดคนร้าย ใช้แขนซ้ายท่อนล่างรับแรงปะทะกับแขนซ้ายท่อนล่างของคนร้าย 2) ใช้แขนขวาท่อนล่างสอดใต้แขนขวาท่อนบนของคนร้าย แล้วผลักแขนคนร้ายไปทางด้านขวา 3) ใช้มือซ้ายจับที่หัวไหล่ มือขวาจับที่แขนขวาท่อนล่างของคนร้าย ก้าวเท้าขวามาด้านหน้า พร้อมออกแรงผลักคนร้ายอย่างแรงเป็นต้น[11]

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า หลักกตัญญูกตเวทีที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชนกล่าวคือ กตัญญูกตเวที[12] คือ รู้คุณแล้วตอบแทนบุญคุณที่บุคคลอื่นได้กระทำไว้ ได้แก่ 1) ความกตัญญูต่อบุคคล คือ กตัญญูต่อพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ก่อตั้งพระพุทธศาสนาทรงเป็นผู้มีอุปการคุณต่อพุทธบริษัทมากมาย

---

[10] พนม คงกลิ่น “การเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร.” **(การค้นคว้าอิสระของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)**, สาขาวิชาการบริหารการ จัดการภาครัฐ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม, 2562, หน้า 13.

[11] ตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสาคร, **ยุทธวิธีตำรวจ,** (เอกสารประกอบการอบรม โครงการอบรมให้ความรู้กับอาสาสมัครตำรวจบ้านตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสาคร, 2562), หน้า 78.

[12] องฺ.ติก. (ไทย) 20/31/183.

เนื่องจากพระองค์ทรงเป็นพระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณตรัสรู้ชอบได้ด้วยพระองค์เอง กตัญญูต่อบิดามารดา โดยบุตรธิดาถือเอาหน้าที่ควรประพฤติปฏิบัติ อันเป็นหน้าที่ควรกระทำต่อผู้มีพระคุณหรือบุคคลหาได้ยาก กตัญญูต่อครูอาจารย์ในฐานะเป็นปูชนียบุคคลซึ่งศิษย์ทั้งหลายและคนทั่วไปให้ความเคารพยกย่อง และกตัญญูต่อญาติพี่น้อง คือ บุคคลผู้รู้จักกัน ผู้ที่มีความคุ้นเคยกัน ทั้งเป็นญาติสายโลหิต คือ ญาติร่วมสายเลือดเดียวกัน 2) ความกตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ อันเป็นสถาบันหลักของปวงชน ประชาชนได้รู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาขนบธรรมเนียมประเพณีรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสอนที่ควรประพฤติปฏิบัติ และเหตุผลความเคารพสถาบันพระมหากษัตริย์ 3) ความกตัญญูต่อสรรพสัตว์มีคุณมีประโยชน์เช่นกันเพียงแต่มากน้อยแตกต่างกัน เช่น นำโคมาใช้ในพระราชพิธีจรดแรกนาขวัญหรือทำคุณประโยชน์อื่นๆ จึงกล่าวได้ว่า สัตว์ทั้งหลายส่วนมากมีบุญคุณต่อมนุษย์ มนุษย์ได้รับประโยชน์จากสัตว์ จึงควรตอบแทนคุณของสัตว์เหล่านั้นด้วยจิตที่มีเมตตา 4) ความกตัญญูต่อธรรมชาติโดนเฉพาะป่าไม้มีความสำคัญในพระพุทธศาสนา เช่น การประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพาน ถือว่ามีบุญคุณต่อสังคม และบุคคลในการดำเนินกิจการงานต่างๆ เพราะถือว่าเป็นการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม[13]

หลักพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการบริหารงานตำรวจอาสาสมัครชุมชน กล่าวคือ 1) เมตตาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีหลักเมตตา[14] ความรัก ความปรารถนาต่อบุคคลในชุมชนด้วยการให้คำแนะนำในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน และมีความประพฤติที่เหมาะสมและดีงามในชุมชนของตนเอง 2) กรุณาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีความกรุณาต่อลูกบ้านด้วยการให้ความช่วยเหลือแบ่งปันน้ำใจ คือ สงเคราะห์ทั้งทางด้านวัตถุ กำลังกายและกำลังใจ 3) มุทิตาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรสนับสนุนและแสดงออกถึงความยินดีเมื่อลูกบ้าน (รวมถึงครอบครัว) มีความสุข หรือมีความเจริญก้าวหน้าในชีวิตการงานและชีวิตครอบครัว รวมถึงการเชิดชูด้วยใจและแบ่งปันด้วยน้ำใจให้แก่กัน 4) อุเบกขาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนควรนำหลักอุเบกขา[15] มาใช้ในการบริหารงานและปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานลูกบ้านทุกคนเสมอภาคกันด้วยความยุติธรรม

หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน กล่าวคือ 1) สัจจะที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีหลักสัจจะ[16]คือความจริงใจต่อเพื่อนร่วมงาน และลูกบ้านที่ตนเองเป็นอาสาสมัครตำรวจบ้านอยู่ ค่อยเอาใจใส่ ดูแลความ

---

[13] พระมหาบุญกอง คุณาธาโร (มาหา), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญุตา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท” , **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2548), หน้า 18–20.

[14] ที.ปา. (ไทย) 11/305/275.

[15] ที.ปา. (ไทย) 11/305/275.

[16] สำ.ส. (ไทย) 15/845/298.

สงบเรียบร้อยของชุมชนด้วยน้ำใสใจจริง 2) ทมะที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีหลักทมะ คือการข่มใจไม่ถือสาหาความผิด ในเมื่อลูกบ้าน หรือสมาชิกในชุมชนของตนเองเกิดทำความผิดเช่น เมื่อลูกบ้าน หรือบุคคลในชุมชนเมาแล้วเอะอะโวยวาย พูดจาไม่สุภาพ เมื่อตนเองเข้าไประงับเหตุก็มีความข่มใจต่อคำพูด 3) ขันติที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีขันติ คือความอดทน อดกลั่นต่อความหนาว ความร้อนเป็นต้นตลอดเวลาที่ตนปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัครตำรวจชุมชน หรือ อดทนต่อคำพูด 4) จาคะที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีหลักจาคะ[17] คือ การสละรวมถึงรู้จักสละสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่นด้วยซึ่งโดยปกติของอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนนั้นต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามสมควร

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน กล่าวคือ 1) ทานที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีหลักทาน[18] คือ การให้พอให้แล้วเขาได้สิ่งที่เขาต้องการ เขาก็จะมีความรักเราขึ้นมา การให้ทาน ไม่ได้หมายถึงการให้วัตถุสิ่งของหรือเรียกว่า อามิสทาน แต่งเพียงอย่างเดียว ยังหมายรวมถึง การให้ความรู้เป็นทานด้วย 2) ปิยวาจาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีปิยวาจา คือ คำพูดที่อ่อนโยน สละสลวย พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นคนไม่เหลาะแหละ มีวจีสุจริต ก็จะเกิดคุณค่าและเสริมคุณค่าอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนได้อย่างดียิ่ง 3) อัตถจริยาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนมีอัตถจริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่สถานที่แก่องค์กร แก่หมู่คณะ ชุมชน ธรรมส่วนนี้จะทำให้ผูกยึดน้ำใจซึ่งกันและกันอย่างยิ่งจะต้องฝึกตัวเของเราเองให้เป็นคนมีประโยชน์ เห็นอะไรช่วยได้ก็ช่วย ไม่นิ่งเฉยดูดาย ก็จะเป็นที่รักของคนทั่วไปแม้แต่ในสังคมที่ถูกยกย่องให้เกียรติย่อมเป็นบุคคลที่ทำคุณประโยชน์แก่ชุมชนนั้นๆ 4) สมานัตตตาที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีหลักสมานัตตตา[19] คือการปฏิบัติที่เหมาะสม สมเหตุสมผล มีความพอเพียง สม่ำเสมอ การวางตัวของเราให้สมกับฐานะ และบทบาทของตัวเองเช่น เป็นพี่เป็นน้อง เป็นพ่อแม่ลูก เป็นสามีภรรยา เป็นอาสามสมัคร เป็นเจ้าหน้าที่ หรือเป็นสมาชิกของครบครัวเป็นต้น เราก็วางตัวให้เหมาะสมกับสถานะของตนเอง

อปริหานิยธรรม 7 ที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน กล่าวคือ 1) ประชุมกันเป็นประจำ[20] พบปะปรึกษาหารือกิจการงานที่พึงรับผิดชอบตามระดับของตนโดยสม่ำเสมอจะเป็นการส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครให้มีประสิทธิภาพได้ 2) ประชุมกันเป็นประจำคือ พร้อมเพรียงกันกระทำกิจทั้งหลายที่พึงทำร่วมกัน ยินดีเต็มใจที่จะร่วมเป็นร่วม

[17] สำ.ส. (ไทย) 15/845/298.

[18] องฺ.นวก. (ไทย) 23/5/439–441.

[19] องฺ.นวก. (ไทย) 23/5/439–441.

[20] ที.ม. (ไทย) 10/134–135/78.

ตายกันทั้งในยามทุกข์และในยามสุขเพื่อแบกรับภารกิจ ของหมู่คณะให้สำเร็จลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายและกำหนดเวลา 3) เคารพกฎหมายบ้านเมือง คือ การไม่ถืออำเภอใจใคร่ต่อความสะดวก บัญญัติวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติกันไว้แล้ว และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติกันไว้แล้ว 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ คือ ท่านผู้ใดเป็นผู้ใหญ่มีประสบการณ์ยาวนาน ให้เกียรติเคารพนับถือ ท่านเหล่านั้น มองเห็นความสำคัญแห่งถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันพึงรับฟัง การปฏิบัติด้วยความเคารพนับถือและเชื่อฟังถ้อยคำของผู้นำเช่นนี้ 5) ไม่หลอกลวงและข่มขืนผู้หญิง คือ การให้ความเคารพต่อเพศสตรี ไม่ข่มเหงสตรีที่อยู่ในปกครองของตนและคนอื่น 6) เคารพสักการะสิ่งที่ตนนับถือ คือ การเคารพสักการบูชาเจดีย์ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความทรงจำ เร้าให้ทำดี และเป็นที่รวมใจของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานเหล่านั้นตามประเพณี 7) รักษาคุ้มครองพระสงฆ์ [21] คือ การอารักขา คุ้มครอง ปกป้อง อันชอบธรรม ถือว่าเป็นหลักสำคัญของคนที่อยู่ร่วมกัน วัด หรือ ศาสนสถานในทางศาสนานั้นถือว่าเป็นคุณสมบัติกลางของพระศาสนา การจัดให้ความอารักขา บำรุง คุ้มครองอันชอบธรรม แก่บรรพชิตผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์

3. แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เชิงพุทธบูรณาการ พบว่า การบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักกตัญญูกตเวที โดยอาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมี 1) ความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันชาติรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ ปกป้องและรักษาประโยชน์ของประเทศชาติ ดังนั้นจึงต้องมีหน้าที่รักษาปกป้องผลประโยชน์ของประเทศชาติต่อไป 2) กตัญญูกตเวทีต่อพระศาสนาคือ ควรระลึกถึงพระพุทธเจ้า ผู้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้ปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอน ทรงประดิษฐานพระศาสนาไว้ให้ผู้นับถือได้รู้และปฏิบัติตามสืบมาจากอดีตจนถึงปัจจุบันเพื่อให้ดำรงอยู่ได้ และเจริญก้าวหน้าเผยแผ่ให้สืบเนื่องยาวนานปฏิบัติตามคำสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้าด้วยความเคารพนับถืออย่างยิ่ง 3) กตัญญูกตเวทีต่อพระมหากษัตริย์คือ ปฏิบัติตามพระบรมราโชวาทของในหลวง ปฏิบัติตามกฎหมาย ตั้งตนอยู่ในศีลธรรมวัฒนธรรมอันดีของสังคมไทย มีความซื่อสัตย์สุจริตหมั่นประกอบคุณงามความดีหน้าที่ของตนเป็นต้น เมื่อประชาชนได้รู้เรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติ รู้เรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสอนที่ควรประพฤติปฏิบัติ และเหตุผลของการเคารพและเทิดทูลสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งทั้ง 3 ประการนี้ถือว่า เป็นสถาบันหลักของปวงชนชาวไทย[22]

การบริหารคนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ 1) หลักทาน[23] คือ การให้ มีน้ำใจรู้จัก เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่ชุมชม อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ชาวบ้าน เพื่อนรวม

---

[21] ที.ม. (ไทย) 10/134–135/78.

[22] วีรชัย มีชอบธรรม, **สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 6**, (กรุงเทพมหานคร : หจก.อักษรบัณฑิต, 2527), หน้า 68.

[23] องฺ.นวก. (ไทย) 23/5/439–441.

งาน การให้ทานจะช่วยให้ผูกคนอื่นไว้ได้ การให้ คือ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน ถือเป็นการฝึกตนให้มีการสละออกซึ่งสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และมิใช้วัตถุสิ่งของ 2) หลักปิยวาจา กล่าวคือ การกล่าวคำพูดอันเป็นที่รัก วาจาเป็นที่รัก วาจาดูดดื่มน้ำใจ วาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ มีความอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้ยอมตาม เป็นคำพูดอันเป็นสุภาษิต เป็นคำที่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้รับฟัง 3) หลักอัตถจริยา คือ การประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเอง การประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายคนอื่น และในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยประโยชน์ของเพื่อนชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ชาวบ้านใกล้เคียง เพื่อนร่วมงาน ของคนรอบข้าง หรือประโยชน์ที่เป็นสาธารณชนทั่วไป 4) หลักสมานัตตตา[24] คือ การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย คือความปฏิบัติตนสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

การบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรมกล่าวคือ 1) ประชุมกันเป็นประจำ[25] ได้แก่ การปรึกษาหารือ การพูดคุย การประสานงานกันอยู่เป็นประจำ เพื่อแก้ไขปัญหาและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 2) ประชุมกันเป็นประจำ ได้แก่ การประชุม และการเลิกประชุมทำกิจกรรมที่ควรทำโดยพร้อมเพียงกัน การลงมติเห็นชอบร่วมกัน 3) เคารพกฎหมายบ้านเมือง ได้แก่ การไม่บัญญัติ หรือไม่ล้มเลิก ระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชน 4) เคารพนับถือผู้ใหญ่ หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาเพื่อให้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชน หรือองค์กร ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต 5) ไม่หลอกลวงและข่มขืนผู้หญิง หมายถึง การเปิดโอกาสให้สตรีมีส่วนร่วมและบริหารภายในชุมชนหรือองค์กร 6) เคารพสักการะสิ่งที่ตนนับถือ ได้แก่ การส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นที่มีความสำคัญ การปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชนรักชุมชน หรือท้องถิ่นของตนเอง 7) รักษาคุ้มครองพระสงฆ์[26] ได้แก่ การคุ้มครอง การปกป้อง และการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ตลอดไป ปลูกฝังจิตสำนึกการมีส่วนร่วมกิจกรรมในทางพระพุทธศาสนา การสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ” ทำให้สามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยได้เป็นองค์ความรู้เพื่อ

[24] องฺ.นวก. (ไทย) 23/5/439–441.

[25] ที.ม. (ไทย) 10/134–135/78.

[26] ที.ม. (ไทย) 10/134–135/78.

เป็นแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ และเพื่อเป็นผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อเสริมสร้างแนวทางที่ดีให้แก่อาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครโดยส่วนรวม

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ ถือว่าเป็นแนวทาง และเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเป็นแบบ “KBGSA Model” ดังนี้

1) “กตัญญูกตเวที ” (Katannukatavedi – รู้คุณและตอบแทนคุณ) = การบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักกตัญญูกตเวที กล่าวคือ อาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมีความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันหลักของปวงชนชาวไทย

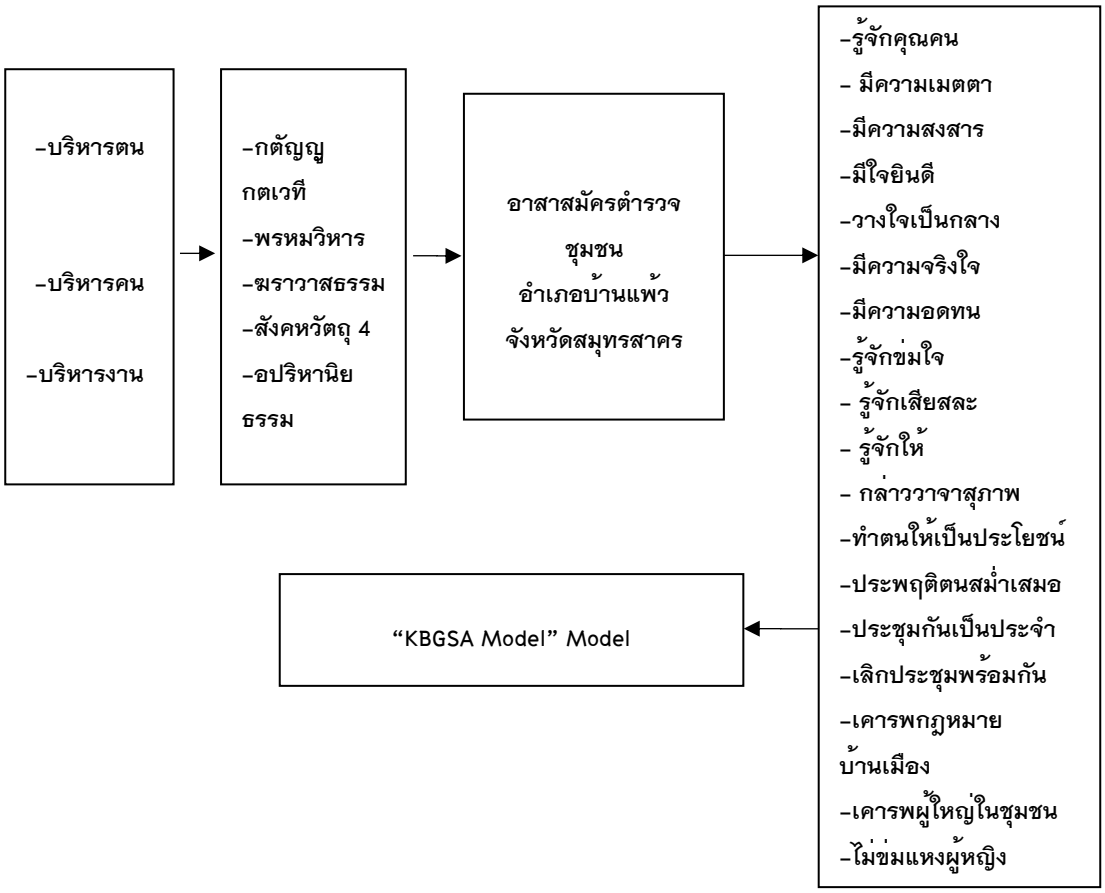
2) “พรหมวิหาร 4 ” (Brahmavihara – ธรรมเป็นเครื่องแห่งพรหม) = การบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักพรหมวิหารได้แก่ มีเมตตาคือ ความรักใครปรารถนาดีต่อชุมชน มีความกรุณาความสงสารคือชวยเหลือให้ชุมชนปลอดภัยสงบสุข มีมุทิตาแสดงไมตรีจิตตอชุมชนที่ประสบความสำเร็จ มีอุเบกขา คือ ความวางใจเปนกลาง เมื่อชุมชนประสบความทุกข์ซึ่งเราไม่อาจช่วยเหลือได้

3) “ฆราวาสธรรม 4 ” (Gharavasa-dhamma – ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน) =การบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักฆราวาสธรรม ได้แก่ มีสัจจะกล่าวคือ มีความจริงใจต่อชุมชน มีทมะคือ การข่มใจจิต มีขันติคือ ความอดกลั้น ไม่ท้อถอย และมีจาคะความเผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว ช่วยเหลือชุมชนตามสมควร

4) “สังคหวัตถุ 4” (Sangahavatthu – สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคน) = การบริหารคนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ มีการให้ และมีน้ำใจรูจักเอื้อเฟอเผื่อแผ่ กล่าวคำสุภาพไพเราะ มีความอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรี ประพฤติให้เป็นประโยชน์ในชุมชนทั้งฝ่ายสองฝ่าย และทำตนเสมอต้นเสมอปลายไม่เอาเปรียบกันในชุมชน

5) “อปริหานิยธรรม” (Apanihaniyadhmma – ธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม) = การบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรม ได้แก่ มีการประชุมกันเป็นประจำ เลิกประชุมพร้อมกัน ไม่ล้มเลิกระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชน เคารพผู้ใหญ่ในชุมชน ไม่เอาเปรียบและข่มแหงสุภาพสตรี และปลูกฝังจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่างๆ เพื่อเสริมสร้างแนวทางการบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสามารถแสดงรูปแบบ “KBGSA Model”

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า การบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครกล่าวคือ สถานีตำรวจภูธรบ้านแพ้ว เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2469 โดยได้รับบริจาคที่ดินจากนายเพลิน บูรณนัฏ มีข้อมูลการปกครองกล่าวคือ มีตำบล 12 แห่ง มีหมู่บ้าน 98 แห่ง มีเทศบาล 3 แห่ง และมี อบต. 7 แห่ง มีประชากรทั้งสิ้น รวม 91,378 คน มีความหนาแน่นของประชากรครัวเรือน 21,418 คน/ตร.กม. ซึ่งสอดคล้องกับพนม คงกลิ่น ได้วิจัยเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร มีการเจริญเติบโต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และทางสังคมที่เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก ส่งผลต่อปัญหาของสังคมที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นเป็นลำดับ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ ทั้งด้านการประทุษร้ายต่อชีวิต ร่างกาย และการประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน มีแนวโน้มการเกิดเพิ่มมากขึ้น ตลอดทั้งปัญหาด้านความสงบเรียบร้อย สถานีตำรวจบ้านแพ้วจึงมีความจำเป็นต้องจัดให้มีอาสาสมัครต่าง ๆ อยู่ประจำชุมชน เช่นอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน อาสาสมัครตำรวจชุมชน เป็นผู้มีจิตอาสาเสียสละเวลาหลังจากเลิกงานที่จะเข้ามาทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ปฏิบัติการในการป้องกันอาชญากรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยและรักษาความปลอดภัยให้แก่

ชุมชน การนำอาสาสมัครตำรวจชุมชนมาร่วมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเนื่องจากประชาชนที่มาเป็นอาสาสมัครตำรวจชุมชนนั้น เป็นคนที่อยู่ในพื้นที่ ย่อมรู้ปัญหาในชุมชนเป็นอย่างดีและต้องมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาสาสมัครตำรวจชุมชนโดยมีการจัดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้อาสาสมัครตำรวจชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาอาสาสมัครตำรวจชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ มีระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่นกล่าวคือ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมชุมชน ท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจการตำรวจ พ.ศ. 2551 ตามพระราชบัญญัติตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2547 และอาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครจัดตั้งขึ้นเพื่อช่วยป้องกัน และแก้ไขเหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นในชุมร่วมกับตำรวจในท้องที่ที่รับผิดชอบอยู่ซึ่งมีความสอดคล้องกับตวงเพชร สมศรี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมแรงจูงใจในการทำงานจิตอาสาแนวพุทธของอาสาสมัครตำรวจชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนให้ความเคารพ เชื่อถือ ศรัทธา และความร่วมมือ โดยมีบทบาทการเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้นำทางด้านจิตใจของชาวชุมชนในท้องถิ่นนั้น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจและมีส่วนร่วมที่สำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นชุมชนนอกจากช่วยให้เกิดความสามัคคี ความเป็นระเบียบเรียบร้อย การประพฤติศีลธรรมในสังคมหากรู้จักดำเนินการให้ดีแล้วจะเป็นผู้ที่สามารถนำชุมชนไปสู่ความเจริญได้ โดยวิถีทางที่เหมาะสมและมีหลักเกณฑ์โดยความเคารพนับถือ และเชื่อฟังก็เกิดความเลื่อมใสศรัทธาไม่ได้เกิดจากความเกรงกลัวอำนาจ การกระทำจึงเป็นไปด้วยความเต็มใจและเต็มกำลัง ได้ผลสำเร็จของงานพร้อมทั้งผลทางจิตใจของผู้ทำงานด้วยแต่ในสังคมไทยปัจจุบัน เนื่องจากสถาบันอื่นๆ เข้ามาทำหน้าที่แทนบทบาทต่างๆ ทำให้เครื่องจักรกลผ่อนแรงจนเป็นเหตุให้การพึ่งพาอาศัยแรงเพื่อนบ้านจนหมดความจำเป็น ซึ่งจะแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงาน ประวัติความเป็นมาของอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติว่าด้วยการส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น การป้องกันและแก้ไขปัญหาการก่อวินาศกรรมของอาสาสมัครตำรวจชุมชน กฎหมายเกี่ยวกับอาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร และ บทบาทและหน้าที่อาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ดังได้อธิบายมาแล้ว

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครกล่าวคือ 1. หลักกตัญญูกตเวที ได้แก่ ความกตัญญูต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์เป็นต้น 2. หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตาคือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข กรุณาคือ ความปรารถนาที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตาคือ ความปีติยินดีเมื่อเห็นผู้อื่นได้ดี อุเบกขาคือ วางใจเป็นกลาง ไม่ซ้ำเติมคนที่กำลังทุกข์ 3. หลักฆราวาสธรรม 4 ประการคือ สัจจะคือ ความจริงใจ ทมะ คือ การข่มใจ ขันติ คือความอดทน จาคะ คือ การเสียสละช่วยเหลือผู้อื่นในคราวตกทุกข์ได้ยาก 4. หลักสังคหวัตถุ 4 คือ ทาน คือ การให้ ปิยวาจา คือ การเจรจาวาจาที่อ่อนหวาน อัตถจริยา คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และสมานัตตตา คือการปฏิบัติตนให้สม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับนิตรีญา สนั่นเมือง ได้กล่าวไว้ในหนังสือคู่มือรวบรวมกรณีตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการประพฤติผิดวินัยตามบทบัญญัติ พรบ.ระเบียบ

ข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 ว่า การนำหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาอันได้แก่ สังคหวัตถุ 4 คือ (1) ทาน การให้ (2) ปิยวาจา การรู้จักพูดจาไพเราะอ่อนหวาน (3) อัตถจริยา รู้จักเกื้อกูลกัน (4) สมานัตตตา รู้จักการวางตัวสม่ำเสมอและให้เข้ากับคนอื่น โดยหลักธรรมนี้สามารถนำมาประยุกต์กับการทำงานและการสมาคมกับบุคคลต่าง ๆ ได้ โดยผ่านพฤติกรรมตามธรรมชาติอันได้แก่ทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี ทั้งด้านการงานและส่วนตัว ให้ความคุ้นเคยเป็นกันเองและสนใจในทุกข์สุข ของผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานอื่น ชมเชยและสนับสนุนผู้ใต้บังคับบัญชาที่ทำงานดีและประพฤติดี และจัดให้มีการฝึกอบรม ประชุมสัมมนาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้เกิดความรู้และสำนึกในหน้าที่ความรับผิดชอบ และ 5. อปริหานิยธรรม 7 ประการ กล่าวคือ 1. ประชุมกันเป็นประจำ 2. เลิกประชุมพร้อมกัน 3. เคารพกฎหมายบ้านเมือง 4. เคารพนับถือผู้ใหญ่ 5. ไม่หลอกลวงและข่มขืนผู้หญิง 6. เคารพสักการะสิ่งที่ตนนับถือ 7 รักษาคุ้มครองพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สมบัติ แจ้งเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรให้มีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น หลักพรหมวิหาร 4 คือ 1. มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน 2. มีกรุณา ความสงสารที่จะช่วยเหลือให้พนทุกข์ 3.มีมุทิตา ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น 4. มีอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง หลักฆราวาส 4 คือ 1. มีสัจจะ ความจริงใจต่อเพื่อนสมาชิก 2. มีหลักทมะ การข่มจิต ไม่ละโมบอยากได้ทรัพย์ของบุคคลอื่น 3.มีขันติ อดทนต่อการทำงาน 4. มีจาคะ เสียสละ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวและหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1. ทาน การให้เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น 2. ปิยวาจา กล่าวคำพูดที่สุภาพ 3. อัตถจริยา การประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น 4.สมานัตตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอกันในบุคคลทั้งหลายซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักกตัญญูกตเวทีที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน หลักพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการบริหารงานตำรวจอาสาสมัครชุมชน หลักฆราวาสธรรม 4 ที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชม หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน และอปริหานิยธรรม 7 ที่ส่งเสริมการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชนดังได้อธิบายมาแล้ว

3. แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร เชิงพุทธบูรณาการ พบว่า แนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการกล่าวคือ อาสาสมัครตำรวจชุมชนทุกคนควรมี 1. การบริหารตนตามหลักความกตัญญูกตเวทีต่อสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นสถาบันหลักของปวงชนชาวไทย มีหลักพรหมวิหารกล่าวคือ เมตตาคือ ความรักใครปรารถนาดีต่อชุมชน มีความกรุณาความสงสารคือ ชวยเหลือให้ชุมชนปลอดภัยสงบสุข มีมุทิตาแสดงไมตรีจิตตอชุมชนที่ประสพความสำเร็จ มีอุเบกขาคือ ความวางใจเปนกลาง เมื่อชุมชนประสบความทุกข์ซึ่งเราไม่อาจช่วยเหลือได้ มีหลักฆราวาสธรรมได้แก่ มีสัจจะกล่าวคือ มีความจริงใจต่อชุมชน มีทมะคือ การข่มใจจิต มีขันติคือ ความอดกลั้น ไม่ท้อถอย และมีจาคะความเผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวช่วยเหลือชุมชนตามสมควร 2. การบริหารคนตาม

หลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ มีการให้ และมีน้ำใจรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กล่าวคำสุภาพไพเราะ มีความอ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรี ประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายสองฝ่าย และทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ซึ่งสอดคล้องกับพระสมุห์สายัณ จนทวณโณ (หม้อกรอง) ได้ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์จาคะในพระพุทธศาสนาเถรวาท พอสรุปความได้ว่า จาคะ หมายถึง การสละ หรือการบริจาค แบ่งปันความสุขให้แก่กันลักษณะของจาคะนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ สละวัตถุเป็นลักษณะรูปธรรม เป็นการสละทรัพย์ภายนอก เช่น เงิน ทอง สิ่งของ และสละอารมณ์เป็นลักษณะนามธรรม เป็นการสละทรัพย์ภายใน เช่น ความรักความปรารถนา ความหวังดี และกิเลส จาคะมี 5 ประเภท คือ การสละทรัพย์ บุตรธิดา ภรรยา อวัยวะ และชีวิต เป็นทานแก่ผู้อื่น จาคะอยู่ในระดับของบารมี มี 3 ระดับ คือ ระดับบารมี ระดับอุปบารมี และระดับปรมัตถบารมี หลักธรรมที่ส่งเสริมจาคะ คือ อโลภะ ความไม่โลภ, อโทสะ ความไม่ประทุษร้าย, อโมหะ ความไม่หลง, ศีล การสำรวมกาย วาจา, สัทธา ความเชื่อ, อุปสมะ ความรู้จักสงบใจ, เมตตา ความรัก, กรุณา ความสงสาร, มุทิตา ความพลอยยินดี ส่วนหลักธรรมที่เป็นปฏิปักษ์กับจาคะ คือ มัจฉริยะ ความตระหนี่, โลภะ ความโลภ, โทสะ ความประทุษร้าย โมหะ ความหลง ประโยชน์ และการประยุกต์ใช้จาคะ สามารถนำไปปฏิบัติต่อตนเอง และผู้อื่นที่อยู่รวมกันในสังคมอย่างถูกต้องเหมาะสม ทำให้เกิดประโยชน์อันสูงสุดในด้านของบุคคล ครอบครัว สังคม และสถาบันต่าง ๆ ผู้นำที่ปฏิบัติตามหลักธรรมข้อจาคะจะช่วยพัฒนาสังคม ประเทศชาติให้มีความ เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ และ 3. การบริหารงานตามหลักมีอปริหานิยธรรมกล่าวคือ มีการประชุมกันเป็นประจำ เลิกประชุมพร้อมกัน ไม่ล้มเลิกระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ของชุมชน เคารพผู้ใหญ่ในชุมชน ไม่เอาเปรียบและข่มแหงสุภาพสตรี และปลูกฝังจิตสำนึกในการเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่างๆ เพื่อเสริมสร้างแนวทางการบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ จันทร์จิรา จันทร์มณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักการบริหารบุคคลเชิงพุทธ: ศึกษาเฉพาะกรณีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์” ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารบุคคลเชิงพุทธที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีหลักธรรมที่สำคัญ ได้แก่ พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยให้การบริหารบุคคล ได้คนดี มีคุณภาพ และมีคุณธรรม พระพุทธเจ้าได้บริหารบุคคล โดยมีวิธีการต่างๆ เช่น การจัดโครงสร้างองค์กร การมอบอำนาจให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ การสนทนาธรรม การฝึกอบรมและการพัฒนา การจัดภาระหน้าที่ การส่งเสริมด้วยปัจจัย 4 (8) การตรวจสอบทางวินัย หลักการและกระบวนการบริหารบุคคล เกี่ยวข้องกับ การจัดองค์กรและออกแบบงาน การวางแผนกำลังคน การสรรหาและการคัดเลือก ระเบียบวินัยและการควบคุม และแผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคล ตามหลักการบริหารบุคคลเชิงพุทธ เพื่อให้การบริหารงานบุคคล มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ให้คนเป็นคนดี มีคุณภาพ และมีคุณธรรม ซึ่งจะต้องอาศัยหลักธรรมทั้งสองอย่างเข้าด้วยกัน แต่งานวิจัยนี้จะแตกต่างกันคือ ผู้วิจัยได้ศึกษาการบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักกตัญญูกตเวที การบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักพรหมวิหาร การบริหารตนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักฆราวาสธรรม การบริหารคนของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตาม

หลักสังคหวัตถุ 4 และ การบริหารงานของอาสาสมัครตำรวจชุมชนตามหลักอปริหานิยธรรมดังได้อธิบายมาแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรรมการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการมาประยุกต์ใช้กับปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่องของชุมชนทุกชุมชนให้เข้าใจถึงแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ

2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรเผยแผ่งานวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

3) สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรนำผลการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเชิงพุทธบูรณาการมาประยุกต์ใช้กับชุมชน สังคม และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) แนวทางการบริหารงานสถานีตำรวจภูธร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครตามหลักสังคหวัตถุ 4

2) แนวทางการบริหารงานการท่องเที่ยวในเขตจังหวัดสมุทรสาครตามหลักฆราวาสธรรม 4

3) แนวทางการบริหารงานวัดในเขตจังหวัดสมุทรสาครตามหลักอปริหานิยธรรม 7

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

คมเดช ไชยเดือน. อาสตำรวจบ้านจิตอาสาป้องกันในถิ่นมาตุภูมิ: บทบาทใหม่ภายใต้กระบวนทัศนะโลกาภิวัฒน์. **ธรรมทรรศน์** ปีที่ 16 ฉบับที่ 11. 2559.

คมเดช ไชยเดือน.อาสาตำรวจบ้านจิตอาสาป้องกันภัยในถิ่นมาตุภูมิ : บทบาทใหม่ภายใต้กระบวนทัศน์โลกาภิวัตน์.**บทความวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขตขอนแก่น**.ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 มีนาคม – มิถุนายน 2559.

ชุมพร ฉัตร์สงวน. **ความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด.** เอกสารประกอบการอบรม โครงการอบรมให้ความรู้กับอาสาสมัครตำรวจบ้านตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสาคร. 2562.

ตำรวจภูธรจังหวัดสุมทรสาคร. **ยุทธวิธีตำรวจ.** เอกสารประกอบการอบรม โครงการอบรมให้ความรู้กับอาสาสมัครตำรวจบ้านตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสาคร. 2562.

พนม คงกลิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของอาสาสมัครตำรวจชุมชน อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. **การค้นคว้าอิสระของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการบริหารการ จัดการภาครัฐ วิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม. 2562.

พระมหาบุญกอง คุณาธาโร (มาหา). การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความกตัญญู (กตัญญุตา) ใน พระพุทธศาสนาเถรวาท . **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2548.

วิรัช วิรัชนิภาวรรณ. **การบริหารเมืองหลวงและการบริหารท้องถิ่น: สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และไทย**. กรุงเทพมหานคร: โฟร์เพซ. 2545.

วีรชัย มีชอบธรรม. **สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต 6**. กรุงเทพมหานคร : หจก.อักษรบัณฑิต. 2527.

ศักดิ์สิทธิ์ ชูบุญเรือง. **การป้องกันและแก้ไขการก่อวินาศกรรมและความไม่สงบเรียบร้อย.** เอกสารประกอบการอบรม โครงการอบรมให้ความรู้กับอาสาสมัครตำรวจบ้านตำรวจภูธรจังหวัดสมุทรสาคร. 2562.

http;www.bpaew.police7.go.th/police7_station/upup/imain/admin1102202.jpg. สืบค้น วันที่ 10 มกราคม. 2566.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาท ของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

THE PROCESS OF FAITH CULTIVATION AND WISDOM DEVELOPMENT BASED ON THERAVADA BUDDHISM PERFORMED BY PHRAMONGKOLSIDDHAJAN (LUANG PHOR RUAY PĀSĀDIKO), WAT TAKO, PHRA NAKHON SRI AYUTTAYA PROVINCE

วันชัย สอนศิริ[1]

Wanchai Sonsiri

E-Mail : tanaiwanchai@Hotmail.com

Received: *May 15, 2024* **Revised:** *June 22, 2024*

Accepted: *June 26, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการสร้างศรัธาเพื่อพัฒนาปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบภาคสนาม และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 21 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ศรัทธาคือความมั่นใจ ความเชื่อถือ ซึ่งเป็นคุณธรรมจำเป็นที่นำไปสู่การพัฒนาจิตให้บรรลุนิพพาน ด้วยการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขาคือ 1) อธิสีลสิกขา สำหรับบรรพชิตศรัทธามุ่งการระงับนิวรณ์โดยการเจริญกุศลธรรมมี ศีล สมาธิ และปัญญา ส่วนผู้ครองเรือน ศรัทธาเป็นธรรมพื้นฐานเพื่อการดำเนินชีวิตให้อยู่ในศีลธรรม สำรวมระวังตนไม่ให้ทำผิดทางกาย วาจา 2) อธิจิตตสิกขา คือ การมีสติสัมปชัญญะ มีจิตตั้งมั่นเป็นสมาธิ และ 3) อธิปัญญาสิกขา คือ การพัฒนาปัญญาญาณจนรู้แจ้งความเป็นจริงเพื่อดับกิเลสและความทุกข์ทั้งหมด วิธีการสร้างศรัทธาและการพัฒนาปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) พบว่า หลวงพ่อรวยได้ปฏิบัติ

[1] สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส

ธรรมอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ได้ความรู้ที่ถูกต้องจนทำให้ผู้พบเห็นเกิดศรัทธาต่อท่าน แล้วจึงสอนให้มีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ศาสนวัตถุ และมีคุณธรรม ซึ่งเป็นแนวทางพัฒนาปัจเจกชนและสังคมให้มีศีลธรรมและสัมมาปัญญา กระบวนการสร้างศรัทธาและการพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) พบว่าหลวงพ่อรวยมีกระบวนการสร้างศรัทธา 4 ด้านคือ 1) ศาสนวัตถุ สร้างวัตถุที่เป็นสัญลักษณ์พระพุทธศาสนาเพื่อสร้างศรัทธาเบื้องต้น 2) ด้านสาธารณสงเคราะห์ สอนให้พึ่งตนเอง ส่งเสริมการศึกษา ฝึกอาชีพ พัฒนาถนนหนทาง ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกับภาครัฐและเอกชน 3) ด้านสาธารณะประโยชน์ ท่านสร้างสาธารณะประโยชน์ คือ สวนสาธารณะ ศาลาที่พัก ถนนหนทางและนำสู่ 4) ศาสนธรรม คือ การสอนธรรมะเพื่อให้นำไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบโมเดลคือ “RUAY” ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาและใช้เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาและการพัฒนาสังคมได้

คำสำคัญ: ศรัทธา, ปัญญา, พระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก), วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This dissertation paper contained 3 objectives: 1) study the faith cultivating for wisdom enhancement in Buddhist scriptures, 2) study the method of faith cultivating for wisdom development of Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko), Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya province, and 3) study the process of faith cultivating and wisdom development performed by Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko), Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya province. It was qualitative research methodology, including fieldwork research and interviews with key informants of 21 participants.

The research findings revealed that *Saddhā* refers to the confidence which is the initial moral foundation for mental development leading to Nibbana or enlightenment in which one requires *Tisikkhā* practice including; 1) for *Adhisīlasikkhā*, *Saddhā* can subdue five hindrances through morality, concentration and wisdom practice for monks, and for laities, it functions as a moral base for the righteous living, refraining from all bodily and verbal misconducts, 2) for *Adhicittasikkhā*, *Saddhā* generates the mindfulness and mental concentration, and 3) for *Adhipaññāsikkhā*, it develops insight to realize the truth which leads to defilement and all suffering cessation. The process of faith cultivating and wisdom development performed by Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko) Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya province found that Luang Pho Ruay Pasadiko had strictly trained himself the meditation at first for right path, in which it causes the rise of faith from those who met, then he advanced such confidence for Triple Gems, religious objects and morality obey which is a guideline for individual and societal development with morality and right wisdom. The

process of cultivating the faith and wisdom performed by Phramongkolsiddhajan (Luang Phor Ruay Pāsādiko) involves with four components: 1) for religious objects, he made the sacred objects as Buddhist symbols to establish the virtue at first, 2) for social welfare, he supports the self–reliance, promoting education, vocational training, infrastructure development cooperated with private and government units, 3) for public construction, he constructed various public facilities such as public parks and rest pavilions, and leading to 4) for Buddhist Dhamma, he teaches people the suitable teachings for practice and implementation in daily life. From study, a model known as 'RUAY' was developed, which can be used to promote the Buddhism dissemination and societal development effectively.

Keywords : Faith, wisdom, Phra Mongkol Sitthachan (Ruay Pasathiko), Wat Tako, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งปัญญา คำว่า เป็นศาสนาแห่งปัญญา หมายถึง คำสอนที่ประกอบด้วยเหตุผล ไม่มีการบังคับให้เชื่อตามมีแต่แสดงไปตามเหตุและผล ส่วนผู้ที่จะเชื่อหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับภูมิปัญญาของผู้นั้นเอง แม้แต่พระสารีบุตร อัครสาวกผู้เลิศด้วยปัญญา ครั้งหนึ่ง พระพุทธเจ้าตรัสถามว่า เชื่อในคำสั่งสอนของพระองค์หรือไม่ พระสารีบุตร ตอบพอสรุปความได้ว่า ผู้ที่ยังไม่รู้ ไม่เข้าใจ ยังไม่บรรลุธรรมนั้น ย่อมเชื่อตามพระองค์ ส่วนท่านไม่เชื่อตาม ต่อเมื่อเห็นแจ้งด้วยปัญญาของตนเองแล้วจึงเชื่อ[2]

ศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญา เป็นสิ่งที่ต่อผู้ศรัทธาเองควรระวัง เพราะศรัทธาที่ไม่ประกอบด้วยปัญญาจะเป็นไปในความงมง่ายได้ง่าย การศึกษาค้นคว้าการตีความในหลักพุทธธรรมของพุทธศาสนิกชน แตกต่างกันไปตามภูมิปัญญาแต่ละบุคคล ความถูกต้อง ความผิดพลาดขึ้นอยู่กับระดับชั้นของความจริงนั้น ๆ การจะเข้าถึงความจริงระดับไหนขึ้นอยู่กับว่า มีปัญญาอยู่ในระดับไหน คนที่มีปัญญายังไม่แก่กล้า เมื่อมีผู้อธิบายหลักพุทธธรรมแตกต่างไปจากที่ตัวเองเข้าใจ อาจจะเข้าใจว่า อธิบายผิด หรือมองว่าเขาเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคลได้[3]

---

[2] ส.ม. (ไทย) 19/ 514/327.

[3] สุนันท์ เพ็ชรพิรุณ, การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง "การพัฒนาปัญญาตามทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ", **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547), หน้า บทคัดย่อ.

จุดมุ่งหมายของคำสอนเรื่องปัญญาในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นคือ การสอนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ทั้งปวงในโลกด้วยวิธีการสร้าง “ปัญญา” ซึ่งความทุกข์ในยุคปัจจุบันนี้เกิดจากความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และทุกด้านที่กล่าวมานั้นมุ่งเน้นไปที่ความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาทางด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นในสังคม ทั้งนี้เพราะคนในสังคมมีความเจริญทางด้านจิตใจน้อยไป หรือตามไม่ทันความเจริญทางด้านวัตถุ ทำให้คนในสังคมดำเนินชีวิตอยู่ท่ามกลางกระแสแห่งวัตถุนิยม แข่งขันและเอาเปรียบกันเพื่อความมั่งคั่งทางวัตถุ หรือที่เรียกว่าตามทันแต่รู้ไม่เท่าทัน[4]

มนุษย์เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกฝนพัฒนาโดยเฉพาะพัฒนาสิ่งที่เรียกว่าปัญญามาใช้ดำเนินชีวิต คือการพัฒนาปัญญาในทางโลกให้เท่าทันกับการพัฒนาทางด้านวัตถุ เพราะมนุษย์ไม่ได้เกิดมาพร้อมกับวัตถุต้องอาศัยวัตถุเหล่านี้ในการที่จะมีความสุขจึงพยายามให้ได้มา การได้จึงมีความหมายสำคัญในยุคที่ต้องอยู่กับความสุขทางวัตถุจิตใจมนุษย์จึงนึกถึงแต่การที่จะได้หรือเอาให้ได้มา ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในยุคปัจจุบันจึงวนเวียนอยู่ที่การจะได้เอาวัตถุ จุดเน้นของสภาพชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนยุคนี้มนุษย์ทุกคนต้องการชีวิตที่ดีมีความสุขที่แท้จริง และมนุษย์ก็ดำเนินชีวิตเพียรพยายามทุกอย่างเพื่อหาสิ่งเหล่านี้ มนุษย์ก็ประสบกับปัญหา เพราะเพียรพยายามไปโดยไม่รู้ไม่เข้าใจว่าชีวิตที่ดีและความสุขที่แท้จริงนั้นคืออะไร[5] จึงต้องใช้กระบวนการพัฒนาปัญญาเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาให้มนุษย์เข้าถึงความสุขที่แท้จริง นั่นก็คือระบบการพัฒนาปัญญาที่ประกอบด้วย 3 ด้านแห่งการดำเนินชีวิตคือ พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา องค์ประกอบทั้ง 3 ด้านมีความสัมพันธ์ และส่งผลต่อกัน เป็นปัจจัยแก่กันในกระบวนการพัฒนา ต้องพัฒนาไปด้วยกันทั้ง 3 ด้าน ให้เป็นการพัฒนา เป็นการพัฒนาที่ได้ผล และพัฒนาอย่างนี้จะเป็นปัจจัยนำระบบสัมพันธ์ใหญ่ให้เป็นไปในทางที่ดีที่เกื้อกูลแก่การดำรงอยู่ด้วยดีของมนุษย์[6]

เพราะฉะนั้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ชาวพุทธทั้งหลายควรให้ความสำคัญแก่การพัฒนาปัญญานี้เพื่อขจัดปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทย การพัฒนาทางด้านความรู้สึก จิตใจ และคุณธรรม ที่จะก่อให้เกิดปัญญาในทางโลกส่งเสริมให้บุคคลมีจิตใจที่ดีงาม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินชีวิตที่ดี เมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุขคือมีโลกิยปัญญาหรือเรียกได้ว่ามีปัญญาในทางโลกแล้ว หากมีโอกาสมนุษย์พึงทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์โดยการพัฒนาปัญญาในทางโลกนี้ให้สูงยิ่งขึ้นไปอีก เพื่อเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนาคือ โลกุตตรปัญญา

---

[4] พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษย์ชาติ**, (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2546), หน้า 10.

[5] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **เมื่อสุขแท้ก็ถึงธรรม,** (กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540), หน้า 1

[6] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2549), หน้า 231.

โดยการพัฒนาปัญญาที่ก่อให้เกิด ผล หรือ มรรค เพราะมรรคคือการพัฒนามนุษย์ไปสู่การมีปัญญาจนกระทั่งไม่ต้องอาศัยอวิชชา ตัณหา อุปาทาน ในการดำเนินชีวิต แต่เป็นอยู่ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง[7]

พระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) เป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาซึ่งนับว่าเป็นหนึ่งในพระรัตนตรัย คือพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ คุณสมบัติของพระสงฆ์คือการเป็นเนื้อหาบุญสำหรับพุทธศาสนิกชน ที่สำคัญคัญการเป็นกัลยาณมิตร ในการสอนให้ศิษยานุศิษย์ดำรงอยู่ศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา ท่านมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาศรัทธาและปัญญา มีเทคนิคเฉพาะในการพัฒนาศรัทธาและปัญญา ซึ่งส่วนหนึ่งของการเผยแผ่พระพุทธศานา หลวงพ่อรวยได้ริเริ่มสร้างวัตถุมงคล คือการสร้างศรัทธาเป็นเบื้องต้น พุทธศาสนาชิกชนส่วนใหญ่นับถือพระรัตนตรัยไม่ว่าพระพุทธรูปซึ่งเป็นตัวแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า รูปพระสงฆ์ซึ่งเป็นตัวแทนของพระศาสนา เมื่อมีศรัทธาต่อพระรัตนตรัย ให้ยึดมั่นอยู่ในศีล ไม่ทำความชั่ว ทำความดี และพัฒนาศรัทธาสู่ปัญญา พลวงพ่อรวย ปาสาทิโกนั้น ท่านมีดำริสร้างวัตถุมงคลตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 ซึ่งหากจะแบ่งประวัติในการสร้างวัตถุมงคล สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ยุค คือ ยุคต้น นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2498 ถึง พุทธศักราช 2512 ส่วนในยุคหลังก็นับตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2513 จนถึงมรณภาพ วัตถุมงคลต่าง ๆ ของหลวงพ่อรวยตั้งแต่แรกสร้างก็มีมานับรุ่นไม่ถ้วน โดยเป็นวัตถุมงคลที่วัดจัดสร้างขึ้นเองบ้าง และปฏิสังขรณ์เสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด รวมไปถึงการสาธารณประโยชน์ทั้งหลาย วัตถุมงคลของหลวงพ่อรวยที่มีชื่อเสียง เป็นต้นตำรับการสร้างเลสข้อมือนั้น ขึ้นชื่อว่าเป็นวัตถุมงคลของหลวงพ่อรวยแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นเครื่องรางที่มีพุทธาคมสูง ประสบการณ์เยี่ยม เปี่ยมไปด้วยกิตติคุณบุญฤทธิ์ที่เข้มแข็ง[8] ในส่วนยุคหลังนับตั้งแต่ปี 2513 ลงมาถึงยุคปีพุทธศักราช 2541 ซึ่งนับเป็นการเริ่มต้นประวัติที่ชัดเจน หากจะนับรุ่นนับพิมพ์ก็หลายสิบรุ่น ซึ่งมีทั้งเหรียญพระเนื้อผงและเครื่องรางของขลัง โดยที่คณะศิษย์สร้างถวายบ้าง ทางวัดสร้างเองบ้างในโอกาสสำคัญ ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการบำรุงเสนาสนะของวัดตะโก และเพื่อเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนา แม้บางรุ่นจะหมดไปจากวัดแล้วก็เป็นที่ต้องการแสวงหาของมวลศิษย์ ยังคงเหลือยู่ในรุ่นหลัง ๆ ไม่ว่ารุ่นไหน ๆ หากเป็นวัตถุมงคลของหลวงพ่อรวยแล้ว รับรองว่าใช้ได้ดี มีพุทธคุณสูง เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาการพัฒนาศรัทธาและปัญญาของโดยการใช้วัตถุมงคลเป็นเครื่องมือที่จะนำพุทธศาสนิกชนไปสู่การพัฒนาปัญญาชั้นสูงในทางพระพุทธศาสนาได้อย่างไร

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยกำหนดประเด็นในการพัฒนาศรัทธาและปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

---

[7] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น,** พิมพ์ครั้งที่ 18, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548), หน้า 30.

[8] คณะสงฆ์วัดตะโก, **ร้อยปีชาตกาล หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก**,พิมพ์เป็นบรรณานุสรณ์งานบำเพ็ญกุศล 100 ปี ชาตกาลพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) อดีตเจ้าอาวาสวัดตะโก, พิมพ์ครั้งที่ 1 (จังหวัดอ่างทอง: สำนักพิมพ์วรศิลป์การพิมพ์ 89, 2564) ,หน้า 42.

เถรวาท และกระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อพิสูจน์ข้อสันนิษฐานที่ตั้งไว้ ให้มีความกระจ่างชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งเพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่จะเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการ และยังเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนคนรุ่นหลังสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการการสร้างศรัธาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ แบบภาคสนาม เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอผลการวิเคราะห์แบบพรรณนา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ส่วนที่ 1 การวิจัยเชิงเอกสาร

การวิจัยนี้ได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารแหล่งต่างๆ โดยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 ส่วน ด้วยกัน คือ 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ คือพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ คือ เอกสารหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่ศึกษา เช่น เอกสารการเผยแผ่พระพุทธศาสนา หลักโอวาทปาฏิโมกข์ วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ตำรา เอกสารวิชาการ หนังสือ บทความ แนวคิดทฤษฎี ทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลจากหอสมุดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและวิทยานิพนธ์ เป็นต้น รวมทั้งแหล่งข้อมูลอื่นๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. ส่วนที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่วิจัย โดยการสัมภาษณ์ ผู้เชียวชาญด้านพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ และประชาชน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ พระสงฆ์และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน และประชาชนที่มีส่วนร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) จำนวน 11 คน รวมทั้งสิ้น 21 รูป/คน ซึ่งสอบถามในทัศนะที่เกี่ยวกับกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญา

สรุปผลการวิจัย

1. การสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า ศรัทธาเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ทำให้เกิดจุดหมายสูงสุด คือ การหลุดพ้น ศรัทธาทำให้จิตมีพลังข่มนิวรณ์ สามารถมองเห็นและเข้าใจในกุศลธรรมชัดเจน พร้อมเดินสู่เพื่อมรรคผลของการพัฒนาปัญญา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ผู้เข้าถึงความว่างจากกิเลส ย่อมบริสุทธิ์สมบูรณ์ด้วยไตรสรณคมน์[9] ดังคำบาลีที่ว่า“สพฺเพ ธมฺมา นาลํ อภินิเวสาย” แปลว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น” [10] ศรัทธากับปัญญาเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันในระดับโลกิยะปัญญาและระดับโลกุตตรปัญญาเกิดจากปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติตามหลักอริยมรรค[11] ศรัทธาอีก 2 ประการ คือ (1) สัทธานุสารี คือ ผู้แล่นไปตามสัทธา เรียกว่า “สัทธาวิมุต” (2) สัทธาวิมุติ คือ การหลุดพ้นด้วยสัทธา เรียกว่า “ปัญญาวิมุตติ”[12] ในการปฏิบัติเบื้องต้นต้องอาศัยศรัทธาและปัญญา นำมาปฏิบัติ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อต่อพระรัตนตรัย เชื่อต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในพละ 5 ประกอบด้วย สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งเมื่อสัทธาเกิดขึ้นย่อมทำให้เกิดพลังความเพียร ตามด้วยการฝึกสติปัฏฐาน เจริญสมถวิปัสสนา จนเกิดปัญญาหยั่งรู้ สัทธานำไปสู่ระบวนการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นให้มนุษย์ดำเนินชีวิตตามหนทางอันประเสริฐคือ อริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นการพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา ให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์[13] และละกิเลสคืออวิชชา ตัณหา อุปาทาน ได้เด็ดขาด การดับทุกข์โดยสิ้นเชิงอันเป็นปัจจัตตัง มุ่งเน้นการสำเร็จเฉพาะตน ดังนั้น วิธีการสร้างศรัทธาผ่านคำสอนใช้หลักของแนวคิดในทางพระพุทธศาสนาอันเป็นรากฐานของสังคมมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนามาช่วยเสริมสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางสังคม[14]

2. เพื่อศึกษาวิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า วิธีการสร้างปัญญาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้น เป็นพุทธวิธี การสอนผ่านพุทธกิจ พุทธกิจคือการทำหน้าที่ จะบรรลุผลน้อยมากให้ดูผลของพุทธกิจ ที่เรียกว่า พุทธจริยา คือ จริยาที่เกิดประโยชน์ต่อชาวโลก เรียกว่า โลกัตถจริยา พุทธสาวก เพื่อให้เป็นบุคคลต้นแบบและเป็นธรรมจักร แล้วช่วยเหลือ สนับสนุน จากนั้นจึงสร้างพุทธชุมชนด้วยธรรมวินัย เพื่อให้เป็น

---

[9] สำ.ม. (ไทย) 19/39/37.

[10] ม.ม. (ไทย) 12/434/390.

[11] สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี, เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, (14 พฤศจิกายน 2565).

[12] ม.มู. (ไทย) 12/248/26.

[13] พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์, พิมพครั้งที่ 11, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551), หนา 98 .

[14] สัมภาษณ์ พระเทพศาสนาภิบาล ,เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, (16 พฤศจิกายน 2565).

สังคมต้นแบบ และเป็นประจักษ์พยานแก่สังคมช่วยส่งเสริมพุทธกิจระดับสังคม และสร้างเครือข่ายจากสาธุชนผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส เพื่อให้เป็นอุบาสกบริษัท อุบาสิกาบริษัท ผู้เข้าใกล้พระศาสนามีหลักธรรมสำหรับศึกษาปฏิบัติอีกชั้นหนึ่ง จนเกิดความรู้ความเข้าใจในธรรม ปฏิปทาของหลวงพ่อรวย สมถะ เรียบง่าย ฝึกจิตของท่านให้พูดน้อย มีเมตตาสูง ชื่อเสียงท่านจึงไปทั่ว ท่านสืบสานวิถีของพระเกจิอาจารย์กรุงเก่า ท่านมักน้อย ท่านพูดน้อย ท่านแผ่เมตตาจิตแล้วสื่อถึงพลังศรัทธา รวมเป็นกำลังใจทำให้เกิดความสำเร็จ เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดศรัทธาที่ทำให้บุคคลมีความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธาความสามารถ คือ พระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) ท่านเป็นพระอริยบุคคลที่ควบคุมกิริยาทางกาย วาจาให้เป็นปกติ ไม่ทำให้ผู้อื่นเกิดความรู้สึกในทางไม่ดี รวมถึงการมีสมาธิ หมายถึง ความสามารถในการควบคุมจิตใจอารมณ์ให้ตั้งมั่นเป็นหนึ่ง เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ผ่องใสขึ้นจากภายใน หลวงพ่อรวย ท่านพัฒนาตนเองไปสู่การเป็นผู้ที่มีศรัทธายึดมั่นในพระรัตนตรัย วิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ เป็นไปเพื่อความรู้แจ้ง เห็นและเข้าใจถึงสรรพสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ขวนขวายในการที่จะพัฒนาปัญญา โดยอาศัยปรโตโฆสะ หรือปัจจัยจากภายนอก ที่เรียกว่ากัลยาณมิตร เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้น และโยนิโสมนสิการหรือปัจจัยจากภายในที่เกิดจาก ความแยบคายในความคิดมาประกอบกัน เพื่อก่อให้เกิดปัญญา องค์หลวงพ่อรวยท่านให้ดำเนินชีวิตอยู่บนเส้นทางของอริยมรรคด้วยสัมมาทิฏฐิ ทำให้เกิดปัญญาในทางโลก วิธีการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญา ของ หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก ท่านวิชชา 8 ความรู้เรื่องวิปัสสนาญาณ เป็นต้น อภิญญา 6 ความรู้ยิ่ง ความรู้ด้วยปัญญาอันยิ่ง มีความรู้ที่ทำให้แสดงฤทธิ์ต่าง ๆ ได้เป็นต้น ปฏิสัมภิทา 4 ความรู้ที่แตกฉาน ในอรรถ ธรรม ภาษา และปฏิภาณ สัพพัญญุตญาณ พระญาณที่หยั่งรู้ธรรมทั้งปวง หรือบ่อเกิดที่มาของปัญญา เช่น ปัญญาที่เกิดจากการฟัง เรียกว่า สุตมยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการคิด เรียกว่า จินตามยปัญญา ปัญญาของผู้ที่เข้าสมาบัติ เรียกว่าภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการเจริญวิปัสสนา เรียกว่าวิปัสสนาญาณ หรือวิปัสสนาปัญญา[15]

3. กระบวนการสร้างศรัทธาและพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) วัดตะโก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ศรัทธาคอยจรรโลงการปฏิบัติธรรมด้วยความเพียรพยายามกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของหลวงพ่อรวยตามหลักพุทธศาสนานั้น หมายถึง ความเชื่อมั่น การซาบซึ้ง ความมั่นใจเหตุเท่าที่ตนสามารถพิจารณาเห็นได้ โดยมีจุดหมายเป็นไปได้จริง และมีคุณค่าควรที่จะไปให้ถึง ท่านมีวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัย ดังนี้

ด้านศาสนวัตถุ เห็นเป็นรูปธรรมของหลวงพ่อรวย คือ 1. พระมหาธาตุเจดีย์ คือ ที่บรรจุสรีระสังขารของหลวงพ่อรวย 2. ธรรมเจดีย์ คือ คำสอนของหลวงพ่อรวยในพิพิธภัณฑ์ 3. บริโภคเจดีย์ คือ สิ่งที่ท่านใช้สอน จะได้เห็นความเรียบง่ายของท่าน 4. อุเทสิกเจดีย์ คือ รูปเหมือน รูปปั้น ทางจิตใจมีคุณค่ามาก[16] เพราเป็นความสำเร็จที่มาจากความพยายามของหลวงพ่อรวย สิ่งที่เราบูชา มันสร้างแรงบันดาลใจให้ทำ

[15] สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, (11 พฤศจิกายน 2565).

[16] สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, (11 พฤศจิกายน 2565).

ความดี เดินรอยตามปฏิปทา ต้องมีอนุสาสนีปาฏิหาริย์ หลวงพ่อท่านเป็นนักพัฒนา คือพัฒนาจิต พัฒนาภายนอก คือ การเปลี่ยนแปลง องค์ของหลวงพ่อรวยท่านมีเมตตา มุ่งการพัฒนา ขยายวัด นำศรัทธาไปในทางที่ถูกต้อง หลวงพ่อท่านไม่ค่อยพูด ให้นำสอนเผยแผ่อย่างแพร่หลาย ที่จะได้ให้ยั่งยืน[17] เป็นธรรมดาว่า ศาสนวัตถุที่ท่านสร้างขึ้นมาภายในวัด ท่านให้ความสำคัญ มีความรักและห่วงแหน และต้องรักษาไว้ให้ยืนยาวและดีที่สุด ด้วยกระบวนการตรงนี้ของหลวงพ่อรวย ศรัทธาจึงเป็นบันไดขั้นแรกที่นำไปสู่ปัญญาด้านศาสนวัตถุ ตามหลักระพุทธศาสนา ถือว่าเป็นเชิงสัญลักษณ์ หลวงพ่อท่าน เน้นอาคารเรียนให้พระสงฆ์สามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรม รวมถึงพระมหาเจดีย์ เหล่านี้ก็สะท้อนถึงกระบวนการสร้างศรัทธาทั้งสิ้น ทุกอย่างคือความเชื่อมโยงระหว่างหลักธรรมของพระพุทธศาสนากับพุทธศาสนิกชน หลวงพ่อรวยท่านเน้นสอนศรัทธา เพราะเป็นกุญแจสำคัญที่จะนำมนุษย์ไปสู่การเข้าถึงความเป็นหนึ่งเดียวกับศาสดา แต่เงื่อนไขสำคัญของพระพุทธศาสนาจึงจำเป็นต้องมีองค์ธรรมที่สำคัญคือ “ปัญญา” มาเป็นฐานในการสนับสนุนหรือเป็นธรรมคู่แฝด

ด้านสาธารณสงเคราะห์ หลวงพ่อรวย ท่านยึดหลักธรรมของพระพุทธเจ้ามาเป็นกุศลธรรม มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของหลวงพ่อท่าน โดยยึดหลักพรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจที่ประเสริฐ ประกอบด้วย (1) เมตตา ความรักใคร่ ความปรารถนาดี (2) กรุณา ความสงสาร อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากทุกข์ (3) มุทิตา ความรู้สึกยินดีด้วยเมื่อเห็นบุคคลอื่นได้ดีมีความสุข (4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง ต้องรักษาความยุติธรรมจะถูกต้องหลวงพ่อรวยท่านใช้หลักนี้ในการสงเคราะห์แก่ผู้อื่น แก่สังคม ช่วยคนยากไร้[18] คือ ช่วยคนนำไปสู่การพัฒนาปัญญาคือช่วยให้คนพึ่งตนเองให้ได้ ช่วยศึกษาสงเคราะห์ ฝึกอาชีพ โดยการใช้ศรัทธาซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมมาพัฒนาสิ่งจำเป็นในการดำเนินชีวิต การสร้างถนน โรงเรียนและศาสนสถานเพื่อส่งเสริมกิจกรรมศีลธรรม

ด้านสาธารณะประโยชน์ เป็นการสร้างความผูกพันและสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยสิ่งที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวติของชุมชน เช่น ช่วยสร้างโรงเรียน สร้างถนน ศาลาประชาคม หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ในสังคม คือ คือ การสร้างสวนสาธารณะ สร้างศาลาที่พัก สร้างถนนหนทาง พระมงคลสิทธาจารย์ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่มีบทบาท ทำให้เกิดความสามัคคี และสร้างความเจริญแก่หมู่บ้านในอำเภอภาชี[19] โดยกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระเกจิ พระมงคลสิทธาจารย์ ท่านเป็นพระ ที่ให้ความเมตตา มุ่งเน้นการฝึกอาชีพเพื่อสร้างงานสร้างรายได้เป็นหลัก เพื่อให้ชาวบ้านที่อยู่รอบ ๆ วัดตะโก สามารถดำรงตนอยู่ได้ในลักษณะครอบครัวมีสุขและให้ชุมชนเข้มแข็ง หลวง

[17]สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, (14 พฤศจิกายน 2565).

[18] สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, (14 พฤศจิกายน 2565).

[19] สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมฺมรตโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, (29 ตุลาคม 2565).

พ่อรวย ท่านเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของคนในชุมชน ผู้ศรัทธามาวัดตะโก ก็มาร่วมทำบุญกับหลวงพ่อท่าน ทำให้นำปัจจัยที่ร่วมบุญ ไปสร้างสาธารณะประโยชน์มากมาย หลวงพ่อรวยท่านเป็นพระอริยบุคคลที่สร้างสาธารณะประโยชน์ให้เกิดขึ้น ท่านเป็นผู้มีความรู้ ที่ฝึกฝนอบรมตนด้วยพระธรรมวินัยเป็นอย่างดี เป็นผู้มีความองอาจในธรรม ท่านมีเหตุผลในทางความคิดที่สร้างสาธารณะประโยชน์แก่ส่วนรวม ชุมชน สังคม

ด้านศาสนธรรม กระบวนการวิธีสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาของพระมงคลสิทธาจารย์ มาจากคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก แล้วนำไปปฏิบัติในชีวิต เพราะคำสอนเกี่ยวกับสัจธรรมที่เป็นไปตามธรรมชาติ เป็นคำสอนในพระไตรปิฎกนำไปประพฤติปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน หลวงพ่อรวยท่านใช้ศีลธรรม ความดีงาม รวมถึงสติปัญญา[20] ตามแนวคำสอนของพระพุทธเจ้า

การพัฒนาปัญญาของหลวงพ่อรวยตอนมีชีวิตอยู่ มีแต่ชาวบ้านที่มาเพราะเป็นศรัทธาบริสุทธิ์ ที่นำมาสอนญาติโยม หลักพุทธธรรม หรือกฎของธรรมชาติ ในแง่มุมต่างๆ เกี่ยวกับชีวิต การปฏิบัติตามคำสอนทำให้รู้จักการดำเนินชีวิตอยู่บนความไม่ประมาท มีระเบียบกำกับความพฤติกรรมให้เป็นแบบแผนและการวางรากฐานชีวิตให้มั่นคง และนำชีวิตให้อยู่ร่วมกันในแต่ละฐานะหน้าที่ ด้วยการทำตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมที่เป็นมงคลแก่ชีวิตที่ยั่งยืนงานเผยแผ่ศาสนธรรม เป็นงานที่หลวงพ่อรวย ให้ความสำคัญมาก ในทุกวันพระที่วัดตะโก หลวงพ่อรวยท่านจะเทศน์สอนฆราวาสญาติโยมที่มาทำบุญที่วัด[21] โดยนำธรรมะที่ท่านเทศน์สอนให้ชาวบ้านและผู้ศรัทธาธรรมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ท่านเป็นพระอริยบุคคล ที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมะ ธรรมะพัฒนาจิตใจคนและสังคม ให้มีคุณธรรมจริยธรรม โดยเฉพาะการกระทำของมนุษย์ที่เรียกว่ากรรม คือ การทำกรรมและไปรับใช้ผลกรรมต้องใช้มรรคญาณอันเป็นอาวุธประเสริฐจากการปฏิบัติกรรม (กรรมฐาน) เพื่อวิมุตติธรรมจะต้องมี การบำเพ็ญกุศลกรรมอย่างสูงถึงขั้นภาวนากรรม ท่านนำกระบวนการวิธีนี้มาเป็นศาสนธรรม สอนให้กับพุทธศาสนิกชน ท่านเดินตามรอยของพระพุทธเจ้าและคำสอนในหลักธรรมของพระพุทธองค์อย่างไม่ต้องสงสัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การวิจัยที่ได้นำไปสู่รูปแบบของการพัฒนาสังคมของ พระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) โดยการสร้างศรัทธาของประชาชนให้เกิดขึ้นกับตัวหลวงพ่อก่อนแล้วจึงนำไปสู่การพัฒนาจิตของแต่ละบุคคลด้วยการพัฒนาศีล สมาธิและปัญญา ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งจำเป็นของการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับสังคมสมัยปัจจุบันและศาสนสถานที่ใช้สำหรับการจัดกิจกรรมทางศาสนาทำให้เกิดการพัฒนาสิ่งก่อสร้างที่ก่อให้เกิดศรัทธาและมีปัญญาแฝงอยู่ในกิจกรรมนั้น รูปแบบการพัฒนาศรัทธาเพื่อการพัฒนาปัญญาทำให้ได้ต้นแบบที่เป็นโมเดลสำหรับการนำไปใช้และต่อยอดในการพัฒนาสังคมและส่งเสริมกิจการ

[20] สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมฺมรตโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, (29 ตุลาคม 2565).

[21] สัมภาษณ์ ภมรฉัตร ชูพงษ์ (เกมส์ พระเครื่อง), (19 พฤศจิกายน 2565).

คณะสงฆ์เรียกว่า “รูปแบบรวย” (RUAY–Model) ซึ่งสอดคล้องกับชื่อของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) ซึ่งเป็นชื่อที่มีความหมายเป็นมงคล เจริญรุ่งเรืองในภาษาไทย รูปแบบ “RUAY” ดังกล่าวมีความหมายและกิจกรรมดังนี้

R = Religious Performance หมายถึง การบำเพ็ญตนเพื่อพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาตามหลักการของพระพุทธศาสนา

U = Urging the Social Welfare คือ ส่งเสริมงานด้านสังคมสังเคราะห์แก่สาธารณะในฐานะผู้นำทางด้านจิตใจของสังคม

A = Assistance for Public หมายถึง การให้ความช่วยเหลือสาธารณสงเคราะห์

Y = Yielding Dhamma to Society หมายถึง การนำศาสนธรรมสู่สังคม

รูปแบบดังกล่าวครอบคลุมเนื้อหาหลักการพัฒนามนุษย์และสังคมตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาคือทาน ศีล สมาธิและปัญญาซึ่งเป็นการพัฒนากายภาพ อารมณ์ จิตใจตามหลักอริยมรรค 8 ไปพร้อมกันขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละบุคคลและสภาพการณ์ที่เหมาะสมของสังคม

การอภิปรายผล

ในการอภิปรายผลนั้นผู้วิจัยได้นำรูปแบบองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาคือกระบวนการสร้างศรัทธาเพื่อพัฒนาปัญญาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเถรวาทของพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) มีประเด็นสำคัญดังนี้

ศรัทธาเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นทางให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสำหรับบุคคลมากที่สุด แม้ว่าปัญญายังไม่พร้อมก็สามารถหันเหทิศทางของชีวิตเข้าสู่อริยมรรคได้ ศรัทธาทำให้จิตมีพลังข่มนิวรณ์สามารถมองเห็นและเข้าใจในกุศลธรรมชัดเจน โดยมีเป้าหมายคือการพัฒนาปัญญาเพื่อให้ถึงความหลุดพ้นจากปัญหาและความทุกข์ได้ ซึ่งต้องตั้งอยู่บนศีล สมาธิ และปัญญาที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วัฒนา พลชาติ ที่ได้ศึกษาวิเคราะห์วิธีการพัฒนาปัญญาตามแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป .อ.ปยุตฺโต) ซึ่งเน้นว่า การพัฒนาชีวิตตามหลักไตรสิกขาทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายของชีวิตได้แก่ความสุขและการเป็นอิสระจากกิเลสทั้งหมด ศรัทธากับปัญญาเป็นปัจจัยเกื้อกูลต่อกันในระดับโลกิยะปัญญาและระดับโลกุตตรปัญญาเกิดจากการมีสิ่งแวดล้อมที่เป็นกุศล (ปรโตโฆสะ) และการใช้โยนิโสมนสิการ ผู้ที่บรรลุธรรมแบบสัทธานุสารี คือ ผู้แล่นไปตามสัทธา สามารถบรรลุธรรมเป็นสัทธาวิมุติ ในการปฏิบัติเบื้องต้นต้องอาศัยศรัทธาและปัญญานำมาปฏิบัติ เช่น เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เชื่อต่อพระรัตนตรัย เชื่อต่อการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า ในพละ 5 ประกอบด้วย สัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ซึ่งสอดคล้องตามศิริพร วัยวุฒิ ได้ทำวิจัยเรื่องอิทธิพลความเชื่อในหลวงพ่อโสธรที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธ พบว่าอิทธิพลความเชื่อในหลวงพ่อโสธรที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวพุทธสอดคล้องกับแนวคำสอนเรื่องศรัทธาในพระพุทธศาสนา เช่น หลักพละ 5 คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา ฉะนั้นความเชื่อในหลวงพ่อโสธรจึงมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้เคารพและก่อให้เกิดพลังหรือกำลังใจในการแก้ไขปัญหาของผู้นับถือใน

ด้านปัญหาชีวิต ปัญหาสุขภาพ ปัญหาการศึกษา และปัญหาการค้าขาย เป็นต้น เมื่อเกิดศรัทธาย่อมนำไปสู่การน้อมจิตไปสู่เป้าหมายที่ผู้ตนศรัทธาแนะนำ สั่งสอนได้ง่ายขึ้น

วิธีการสร้างปัญญาในคัมภีร์พุทธศาสนาเถรวาทนั้นเกิดการการค้นพบสัจธรรมจนบรรลุธรรมเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน จากนั้นก็ทรงดำเนินชีวิต และสั่งสอนให้คนทั่วไปรู้แจ้งธรรมเหมือนพระพุทธองค์ โดยทรงเน้นหลักการสำคัญคือ อริยมรรคมีองค์ 8 ผ่านทางพุทธกิจ ซึ่งเป็นต้นแบบของพระสงฆ์ในสมัยหลังซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้ศึกษาและดำเนินชีวิตตาม วิธีการสร้างปัญญาต้องศึกษาให้ชัดเจนและนำมาปฏิบัติตนถูกต้องตามหลักอริยมรรคคือ ไตรสิกขานั่นเองซึ่งสอดคล้องกับสุนันท์ เพ็ชรพิรุณ ได้วิจัยเรื่องการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาปัญญาตามทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ พบว่าความเข้าใจในเรื่องปัญญาไม่ว่าจากพระไตรปิฎกหรือคัมภีร์ชั้นใดๆ ปัญญา ก็คือ ความรู้แจ้ง ผู้ศึกษาปฏิบัติจนรู้แจ้งตามความเป็นจริงในกฎธรรมชาติ มุ่งเน้นการใช้สติปัญญาด้วยจิตที่มีสัมมาทิฏฐิ การเข้าถึงจุดหมายสูงสุดในทางพุทธศาสนา ได้แก่ความหลุดพ้น ต้องอาศัยปัญญาเป็นตัวการสำคัญ ได้แก่วิปัสสนาปัญญา ซึ่งสามารถทำลายกิเลสขั้นต่าง ๆ ได้ ผู้มีปัญญาแก่กล้าถึงที่สุดสามารถละสังโยชน์ 10 ได้ทั้งหมด บรรลุเป็นพระอรหันต์ เป็นบุคคลที่ประเสริฐสุดในทางพุทธศาสนา

การพัฒนาหลักคำสอนและการพัฒนาสังคมให้เป็นรูปแบบที่มีกระบวนการปฏิบัติ วัดประเมินผลอย่างถูกต้องถือเป็นองค์ความรู้สำเร็จรูปสามารถตอบโจทย์ในการนำไปพัฒนาและแก้ปัญหาได้ทันกับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น การสรุปหลักการและความรู้เป็นรูปแบบจึงเป็นการส่งเสริมการเผยแพร่หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนามนุษย์และสังคมได้ตรงเป้าหมายเหมาะสมกับยุคสมัยซึ่งสอดคล้องการงานวิจัยของ ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์และคณะที่ได้ศึกษาการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวม โดยใช้รูปแบบ GPA-4 Happy Life ซึ่งหมายถึง ชีวิตต้องมีเป้าหมาย (Goal) มีกระบวนการที่ต้องคำนึงถึงเป็นรายบุคคล (Process) และกิจกรรมคือการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับเป้าหมาย (Activity) ซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุข 4 ด้านคือ สุขกาย สุขในสังคม สุขภายในจิตใจ และสุขจากการมีปัญญาที่ถูกต้อง

รูปแบบ RUAY-Model ที่ได้จากการศึกษาวิจัยจึงสามารถนำไปเป็นตัวแบบในการมองให้เห็นหลักการสำคัญและกระบวนการพัฒนาชุมชน สังคมโดยใช้ต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่แล้วของสังคมไทยมาเป็นทางเพื่อนำไปสู่การพัฒนามนุษย์และสังคมให้เกิดความสงบสุขตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาโดยไม่ให้พลาดไปจากการดำเนินชีวิตตามหลักอริยมรรคมีองค์ 8 คือศีล สมาธิและปัญญาของพระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์เบื้องต้น ท่ามกลางและประโยชน์สูงสุดต่อปัจเจกบุคคลและต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม

สรุป

หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก เป็นพระสงฆ์ที่มีพรรษามากของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ท่านเป็นพระปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย เป็นพระเกจิอาจารย์ที่ยอมรับของสาธุชน ข้อเท็จจริงที่ลึกซึ้งของพระที่ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบของ ศีล สมาธิ ปัญญา ทั้งยังมีประชาชนมาศรัทธามากมาย มีจริยวัตรที่งดงาม มีศีลที่บริสุทธิ์ องค์ของหลวงพ่อรวยปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คนในละแวกวัดตะโกนั้น มีศีลจารวัตร

และเป็นพระวิปัสสนากรรมฐานการอธิษฐานจิตภาวนาในพิธีพุทธาภิเษกนั้น คือ การสมาธิ ทั้งหลวงพ่อรวยยังมีปัญญา ที่รู้แจ้งแทงตลอด และเป็นผู้ให้โอวาทกับพุทธศาสนิกชนได้ ศรัทธาจึงเกิดความเลื่อมใสต่อองค์หลวงพ่อรวย แม้ว่า ท่านละสังขารไปแล้ว วัตถุมงคลท่านนั้นทำให้เห็นผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์กับญาติโยม ศีล สมาธิ ปัญญา ของท่านก็ติดกับจิตท่านไป หลวงพ่อรวยไม่จำเป็นต้องโฆษณา ท่านมีพลังมีบารมีของท่าน นี่คือเหตุแห่งปัญญามาจากศีล สมาธิ ปัญญา วัตถุมงคลของหลวงพ่อรวยยังคงอยู่เหมือนกับพระเกจิอาจารย์องค์อื่น ๆ เช่นหลวงปู่ทวด ความศรัทธาของหลวงพ่อรวยจะไม่มีวันเสื่อมคลาย วัตถุมงคลจึงมีพลานุภาพมีผลสัมฤทธิ์กลับมากับคนที่ศรัทธาหลวงพ่อท่าน สัทธาในฐานะเป็นธรรมสร้างพลัง ศรัทธาทำให้จิตแล่นไปด้วยดี ศรัทธาความเชื่อที่แน่วแน่มั่นคงมากสามารถทำให้จิตมีพลังข่มนิวรณ์ที่เป็นเครื่องกีดขวางความสำเร็จลงได้ ในขณะที่จิตไม่มีนิวรณ์ จิตก็จะใส สะอาด ปราศจากความเศร้าหมอง สามารถมองเห็นและเข้าใจในกุศลธรรมได้อย่างชัดเจน พร้อมที่จะเดินไปเพื่อมรรคผลต่อไป กำลังแห่งศรัทธา ในจิตที่ใสสะอาดแล้วจัดเป็นจิตที่มีอิสระ ไม่คับแคบ มองสิ่งต่าง ๆ เป็นกุศล เมื่อได้พบเห็นบุคคลอื่น ๆ ที่ได้บรรลุคุณธรรมขั้นต่าง ๆ จิตก็เกิดศรัทธาน้อมไปในคุณธรรมของบุคคลเหล่านั้น ทำให้ เกิดมีกำลังใจในการปฏิบัติธรรมเพื่อให้บรรลุคุณธรรมเช่นเดียวกับบุคคลเหล่านั้นบ้าง ศรัทธาประเภทนี้เรียกว่า “สัทธานุสารี” วัตถุมงคลเป็นกำแพงไม่เข้าถึงสัจธรรมก็ได้ มองอีกมุมหนึ่ง คือ กุศโลบาย คนเข้าหาศาสนาเข้าวัดดีกว่าคนไม่มีศีลธรรม เสียงกัลยาณมิตรควรจะทำให้ดังขึ้น คนจะเข้านิพพาน สัทธาธิกะ คือ ศรัทธาล้วน ๆ พอศรัทธาแก่กล้า พลังจิตสูงเกิดปัญญาในสายภาวนา เรียก “สัทธาธิกะ” การศรัทธาเต็มที่ สมาธิดีจิตผ่องใสบริสุทธิ์ อีกสาย คือ ปัญญาธิกะ และวิริยาธิกะ มีความเพียรขยัน ปฏิบัติจริง เน้นความเพียร สรุปก็คือ 1. สัทธาธิกะ คือ ความศรัทธา 2. วิริยาธิกะ คือ ความเพียร 3. ปัญญาธิกะ คือ ตรัสรู้ได้เร็วฉับพลัน คนเข้าถึงเป้าหมายมีหลายเส้นทาง อย่าจบแค่ วิริยาธิกะ อย่าไปยึดติดวัตถุ คือ สัทธาธิกะ ควรไปให้ถึงปัญญาธิกะ

ศาสนธรรมเป็นหัวใจสำคัญของความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เราเป็นชาวพุทธต้องปฏิบัติตามหลักธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อีกหนึ่งเรื่อง คือ วัตถุมงคล อย่าไปมองเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ แล้วมีการอวดกัน มีการลองของว่าศักดิ์สิทธิ์ไหม ยิงเข้าไหม ไม่พึงกระทำ ขอให้นึกถึงวัตรปฏิบัติของหลวงพ่อรวย แล้วนำมาจรรโลงและสติให้กับตัวเอง จะทำให้สังคมสงบเรียบร้อย สังคมมนุษย์ ศรัทธามาก่อนทุกเรื่อง ความเชื่อความศรัทธาพระเกจิอาจารย์อยู่คู่กับมนุษย์ “ปัญญามาคู่กับคำสอน” มากับคำธรรมะ หรือคำว่า “ธรรมศาสน” คำสั่ง คือ “ให้ละเว้น” คำสอน คือ “ให้ปฏิบัติ” คำสอน“ไม่ได้บังคับ แต่ควรปฏิบัติ” แต่คำสั่ง คือ “ห้ามไม่ให้ทำ ถ้าเทียบกับศีล คำสอน คือ เปิดให้ความดีไหลเข้ามานั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) รัฐสามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนากิจการคณะสงฆ์เพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมในระดับนโยบายได้

2) เอกชนสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปพัฒนาองค์กร เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและสังคมให้มีหลักในการสร้างกระบวนการพัฒนาบุคลากร องค์กรและชุมชน สังคม โดยปรับเปลี่ยนเป็นรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปตามหลักศีลธรรมคือ ทาน ศีล สมาธิและปัญญาซึ่งจะทำให้การดำเนินชีวิต การทำงานมีเป้าหมายคือความสุขและอิสระจากปัญหาต่าง ๆ ได้

3) คณะสงฆ์สมารถนำไปเป็นต้นแบบในการสนับสนุนส่งเสริมพระสงฆ์และรูปแบบในการพัฒนาสังคมโดยหลักการของพระพุทธศาสนาในชุมชนอื่น ๆ ทั่วประเทศไทยและอาจนำไปเผยแพร่ในระดับนานาชาติได้

4) สำนักงานพระพุทธศาสนาสามารถนำไปเป็นต้นแบบและสนับสนุนงานวิจัยส่งเสริมและสร้างกิจกรรมการพัฒนาวัดในประเทศไทย ที่เหมาะสมกับสถานที่ บุคคล และสภาพการณ์ของแต่ละชุมชน ซึ่งมีวัดเป็นศูนย์กลางและมีพระสงฆ์เป็นผู้นำทางด้านจิตใจ เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างศรัทธาและปัญญาเพื่อพัฒนาชุมชนและสังคม

2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาการบริหารจัดการของวัดตะโก ต่อความเสริมศรัทธาของชาวพุทธภายหลังพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) ละสังขารแล้ว

2) ศึกษาความสอดคล้องของหลักธรรมกับวัตถุมงคลของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก)

3) ศึกษาวัตถุมงคลของพระมงคลสิทธาจารย์ (รวย ปาสาทิโก) ที่ส่งผลต่อด้านพุทธพาณิชย์ในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

คณะสงฆ์วัดตะโก, **ร้อยปีชาตกาล หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก**,พิมพ์เป็นบรรณานุสรณ์งานบำเพ็ญกุศล 100 ปี ชาตกาลพระมงคลสิทธาจารย์ (หลวงพ่อรวย ปาสาทิโก) อดีตเจ้าอาวาสวัดตะโก, พิมพ์ครั้งที่ 1 จังหวัดอ่างทอง: สำนักพิมพ์วรศิลป์การพิมพ์ 89, 2564.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **การพัฒนาที่ยั่งยืน**, พิมพ์ครั้งที่ 10, กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2549.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **เมื่อสุขแท้ก็ถึงธรรม,** กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2540.

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **การสร้างสรรค์ปัญญา เพื่ออนาคตของมนุษย์ชาติ**, กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2546.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **ทุกข์สำหรับเห็นแต่สุขสำหรับเป็น,** พิมพ์ครั้งที่ 18, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก, 2548.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนฉบับประมวลศัพท์, พิมพครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สัมภาษณ์ พระเทพศาสนาภิบาล ,เจ้าคณะภาค 14 เจ้าอาวาสวัดไร่ขิง จังหวัดนครปฐม, 16 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, 11 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมบัณฑิต, เจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร, 11 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมฺมรตโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, 29 ตุลาคม 2565.

สัมภาษณ์ พระพรหมโมลี (สุชาติ ธมฺมรตโน ป.ธ.9), รักษาการเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ แม่กองบาลี เจ้าอาวาสวัดปากน้ำภาษีเจริญ, 29 ตุลาคม 2565.

สัมภาษณ์ ภมรฉัตร ชูพงษ์ (เกมส์ พระเครื่อง), 19 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 14 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 14 พฤศจิกายน 2565.

สัมภาษณ์ สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนี, เจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 14 พฤศจิกายน 2565.

สุนันท์ เพ็ชรพิรุณ, การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่อง “การพัฒนาปัญญาตามทรรศนะของพุทธทาสภิกขุ”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต,** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2547.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

A Model of Public Mind Development with the Buddhist Integration

พระณรงค์ พนฺธุธมฺโม (เทียนเจริญ)[1]
Phra Narong Bundhudhammo (Theanjarend)
E-mail: narong12061@hotmail.com
วิโรจน์ คุ้มครอง[2]
Viroj Koomkrong
E-mail: koom-krong9@hotmail.com

Received: *August 5, 2024* **Revised:** *September 3, 2024*
Accepted: *September 9, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ 2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพแบบวิจัยภาคสนามและสัมภาษณ์บุคคลจำนวน 16 รูป/คน นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วย 1) หลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข หลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบากเดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ หลักมุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุข ไม่มีความริษยา หลักอุเบกขา วางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 2) หลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ หลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน วัตถุสิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่างๆ หลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่

---

[1] นักศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

[2] อาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม

ไพเราะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน หลักสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง และ 3) หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นดุจการสงเคราะห์ญาติของตน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และวัตถุสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ต่างๆ ด้วยมีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้ง ส่วนองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแบบ “BSN Model”

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาจิตสาธารณะ, เชิงพุทธบูรณาการ

ABSTRACT

This dissertation article contained 3 objectives: 1) study theory, principle of public mind development, 2) study the Buddhist teaching supporting public mind and, 3) presenting a model of public mind development based on Buddhist integration. It was qualitative research with field work and in–depth interview of 16 key performants, then it had been analyzed and synthesized, finally written in descriptive report.

The research results revealed that development model of public mind based on Buddhist integration consists of: 1) *4 Brahmavihāra* showed that a person with public mind should perform loving–kindness called *Mettā*, compassion, good wishes, and a desire for others' happiness. For *Karuṇā*, one should be compassionate wishing others free from all suffering, safe and giving hands when seeing others suffering and difficulty as he can. For *Muditā*, one becomes delighted when seeing fellow humans experiencing happiness together, without jealousy. For *Upekkhā*, one should remain equal and impartial towards fellow human beings, treating them equally without discrimination, 2) 4 *Sanghavatthu* showed that for *Dāna* or giving, one with public mind should help others with a generous spirit, sharing one's possessions for the benefit of those experiencing various forms of suffering. For *Piyavācā*, one should speak gently and pleasingly, creating a positive impression on fellows through speech as communication is the first step of good relationships among people. For *Atthacariyā*, one should behave in ways that are beneficial to others, helping and supporting people who are in difficulties. For *Samānattatā*, one always behaves consistently, being fair and impartial, ensuring mutual respect and equality. 3) For 17th Mangala or assistance to relatives, one assists human beings as if they were one's own relatives through offering support, helps, materials, and knowledge with loving, compassion and kindness with sincerity. The knowledge framework derived from research is in the form of the 'BSN Model.'

Keywords: A Model. Public Mind Development. with the Buddhist Integration

บทนำ

จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบในตนเอง แม้จะได้รับการอบรมสั่งสอนถ้าจิตใจตนเองไม่ยอมรับ การปลูกฝังจิตสาธารณะก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ซึ่งสอดคล้องกับพุทธภาษิตที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล้อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น[3]

แต่จิตสาธารณะ จะเกิดขึ้นแก่บุคคลที่พร้อมเปลี่ยนแปลงและยอมรับการอบรมสั่งสอนด้านจิตใจมาแล้ว ดังพุทธภาษิตที่ว่า ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจดี ก็จะพูดดีหรือทำดีตามไปด้วย เพราะความดีนั้น สุขย่อมติดตามเขาไป เหมือนเงาติดตามตัวเขาไป ฉะนั้น[4] เมื่อพิจารณาตามพุทธภาษิตข้างต้นจะเห็นว่าการคิด การพูด การทำของบุคคลล้วนสำเร็จมาจากจิตใจ ใจจึงเป็นใหญ่ในเบื้องต้นของจิตสาธารณะในสังคมปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงคำว่า จิตสาธารณะ ในมิติของคำสอนทางพระพุทธศาสนาทำให้เห็นได้ว่า คำนี้ได้สะท้อนถึงภาพที่ชัดเจนของ “ความเป็นพระพุทธศาสนา” เพราะเป็นภารกิจหลักของพระพุทธศาสนา กล่าวคือ เป็นภารกิจที่จะต้องช่วยเหลือมนุษย์และสังคม ดังพุทธดำรัสที่ตรัสไว้กับพระสาวกตอนหนึ่งว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่มหาชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในตาน้อยมีอยู่ ย่อมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรม จักมีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็ไปยังตำบลอุรุเวลาเสนานิคมเพื่อแสดงธรรม[5]

พุทธดำรัสข้างต้นนี้ เป็นปฐมโอวาทที่ได้ตรัสกับพระอรหันต์ชุดแรก 60 องค์ที่ทรงเริ่มส่งออกไปเพื่อบำเพ็ญประโยชน์ตามแนวทางจิตสำนึกสาธารณะแก่ชาวโลก หลังจากที่พระอรหันต์เหล่านั้นพัฒนาตนถึงความบริบูรณ์พร้อมแล้ว ถือได้ว่าเป็นพระดำรัสอย่างเป็นทางการในการทรงรับสั่งให้พระอรหันต์ชุดดังกล่าวออกไปบำเพ็ญประโยชน์บนฐานแนวคิดเรื่องจิตสาธารณะและสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของชาวพุทธที่เป็นไปเพื่อผู้อื่นอย่างแท้จริง

ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ ต้องอาศัยหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ (1) พรหมวิหาร 4[6] (2) สังคหวัตถุ 4[7] (3) หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 ว่า การสงเคราะห์ญาติ เป็นมงคลอย่างสูงสุด[8] อันเป็นหัวใจสำคัญของบุคคลผู้มีจิตสาธารณะ มีจิตแห่งคุณธรรมที่มุ่งไปสู่

---

[3] ขุ.ธ. (ไทย) 25/1/23.

[4] ขุ.ธ. (ไทย) 25/2/24.

[5] วิ.ม. (ไทย) 4/32/40.

[6] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/192/252.

[7] ที.ปา. (ไทย) 11/140/167.

[8] ขุ.สุ. (ไทย) 25/261–262/561–563.

เป้าหมายของความถูกต้องดีงามและความเอื้ออาทรแก่เพื่อนมนุษย์ในจิตสาธารณะเพื่อส่วนรวมโดยทั่วไป ในการมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้อย่างไร

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ” ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3 ข้อคือ เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ และเพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ ตามหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาแล้วนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสุข ความเจริญของสังคมและประเทศชาติตลอดไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ
2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ
3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเอกสาร และภาคสนามมีการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อมุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทาง ทฤษฎีการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะเชิงพุทธที่ ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารต่อไปนี้ ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลที่เป็นเอกสารข้อมูลที่ได้จากเอกสารขั้นปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

2. รวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2557 ปกรณ์วิเสส หนังสือ เอกสาร ตำรา บทความ วิทยานิพนธ์ ผลงานทางวิชาการ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ แล้วนำมาสรุปเรียบเรียง นำเสนอแบบบรรยายเชิงพรรณนา

3. สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 16 รูป/คน ได้แก่ นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะ 3 กลุ่ม ได้แก่

1) นักวิชาการทางพระพุทธศาสนาจำนวน 3 รูป
2) ข้าราชการที่ทำงานด้านจิตสาธารณะจำนวน 2 รูป
3) ประชาชนทำงานด้านจิตสาธารณะจำนวน 11 คน

4. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาด้านเอกสาร และภาคสนามมีการสัมภาษณ์เชิงลึก มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการจากนั้นนำไปตรวจสอบความถูกต้อง

5. นำข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้ว มาปรับปรุง แก้ไข เรียบเรียงแบบ บรรยายเชิงพรรณนา เพื่อนำเสนอเป็นวิทยานิพนธ์ รูปแบบการการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

ผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า รูปแบบที่สำคัญของการเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ ซึ่งเป็นเรื่องของความตระหนักรู้ของผู้คนในสังคมของแต่ละบุคคล ที่มีจิตซึ่งพิจารณาต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วเข้าไปมีส่วนร่วมส่วนรับผิดชอบแก้ไข โดยการช่วยเหลือผู้อื่นและการเสียสละต่อสังคมด้วยการมุ่งมั่นพัฒนาสังคม เพราะจะทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบในรูปแบบของการพึ่งพาซึ่งกันและกันเช่น ปลุกมโนสำนึกแหงความเปนมนุษยจุดเริ่มตนของการดำรงชีวิตจิตสาธารณะอยางมีคุณคา รวมกลุมทำให เกิดความเปนชุมชน สรางสมดุลทางจิตสาธารณะ คือ การมีคุณธรรมจริยธรรม ทำประโยชนตน และพรอม ๆ ไปกับประโยชนทานดวย โดยยึดประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก องคประกอบของแนวคิดจิตสาธารณะประกอบด้วย มีความรัก ความเอื้ออาทรและความสามัคคี การมี สวนรวมในกิจกรรมสังคม ความรับผิดชอบตอสาธารณะ การยกยองและใหเกียรติผูอื่นชวยเสริมสรางจิตสาธารณะใหบุคคลไดมีความรู ความเขาใจที่ถูกตอง เกิดการพัฒนาจิตใจและแสดงออกอยางเหมาะสมและสรางสรรค์เปนบุคคลตนแบบจิตสาธารณะอยางแทจริง และการพัฒนา ความรูในกิจกรรมอยางตอเนื่อง[9]

วิธีการเสริมสรางจิตสาธารณะ โดยปลูกฝงใหบุคคลมีความออนนอม ถอมตนนั้นมีลักษณะที่ตรงกันขามกับความเยอหยิ่งถือตัวถือเปนคุณสมบัติอย่างหนึ่งของผูมีจิตสาธารณะ เป็นลักษณะของคนที่มีความออนนอมถอมตนแสดงออกทางกาย ทางวาจาและทางใจ มีความออนโยน เขมแข็ง มีมนุษยสัมพันธที่ดี และรูจักยอมรับนับถือผูอื่น จะทำใหการพูดและกิริยาทาทางที่แสดงออกมาเปนไป ดวยความออนนอมถอมตน[10]

ความหมายของจิตสาธารณะคือ จิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์สาธารณะทางสังคมของคนที่รู้จักความเสียสละ ในการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมเพื่อเป็นหลักการในการดำเนินชีวิต ช่วยแก้ปัญหาและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สุขแก่สังคมหรือเรียกอีกอย่าง จิตอาสา หรือ จิตบริการ ความรู้สำนึกของบุคคลที่มีต่อส่วนรวมที่มีความหวังดีเพื่อการช่วยเหลือต่อผู้อื่น ด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ[11] ความสำคัญของจิตสาธารณะกล่าวคือ ถ้าคนในสังคมขาดจิตสาธารณะนอกจากจะส่งผลกระทบต่อบุคคลแล้ว ยังขยายผลความเสียหายไปถึงครอบครัว ระดับองค์กร ระดับชุมชนตลอดไปจนถึงระดับประเทศและระดับโลก ถือเป็นปัญหาใหญ่ จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีงาม เมื่อ

---

[9] อนุพนธ์ คำปัน และคณะ, “การศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”, **วารสารสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, ปที่ 18 ฉบับที่ 18, (มกราคม–ธันวาคม 2558): 304.

[10] เหวง โตจิราการ, **การเสริมสร้างจิตสาธารณะ**, (กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร, 2553), หนา 1.

[11] สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, **แนวทางพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, 2553), หน้า 45.

บุคคลใดมีจิตสาธารณะก็จะตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างแท้จริง

จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่เกี่ยวกับจิตที่คิดจะให้ จะทำและลงมือทำประโยชน์แก่คนอื่นด้วยความตั้งใจ ทั้งการให้วัตถุสิ่งของและการให้ธรรมเช่น ใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นประตูด่านแรกแห่งความเป็นจิตสาธารณะ ทำให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาเยือน ด้วยการแสดงความมีมิตรไมตรี มีความกระตือรือร้น ทำให้เกิดศรัทธาต่อผู้มาพบเจอเกิดความเชื่อใจและสนทนาเรื่องประโยชน์อย่างอื่นต่อไปด้วย สามารถฝึกฝนอบรมให้งอกงามขึ้นได้โดยการวางรากฐานผ่านกระบวนการสร้างองค์ความรู้ที่อิงอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้แก่ 1) อามิสปฏิสันถารการต้อนรับด้วยสิ่งของ 2) ธัมมปฏิสันถาร การต้อนรับด้วยธรรม การให้ธรรม[12]

การให้ การมีน้ำใจ การช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นต้น ความหมายของจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนากล่าวคือ คือการกระทำที่ เสียสละเพื่อส่วนรวม คำว่า “จิตอาสา” ตรงกับหลักธรรมที่เรียกว่า วัฑฒิ เรียกเต็มว่า อริยวัฑฒิ แปลว่า หลักธรรมเจริญอย่างอริยะ[13] ผู้ที่มีจิตใจเป็นผู้ให้ไม่นิ่งดูดายต่อสังคมและความทุกข์ยากของบุคคลอื่น และอาสาเข้าไปช่วยเหลือ ไม่ใช่ด้วยการให้เงินทองเท่านั้น แต่ต้องด้วยการสละเวลา ลงแรงเข้าไปช่วยด้วยจิตที่เป็นสุข ประกอบพร้อมด้วยความความเมตตา และกรุณาปรารถนาจะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และเน้นว่าไม่ใช่แคทำประโยชนเพื่อผู้อื่นเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการพัฒนาจิตวิญญาณของตนเองด้วย หลักการสำคัญของจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา คือกระบวนการพัฒนามนุษย ให้มีปญญาเห็นคุณคาในตนเองและคิดแบงปนชวยเหลือผูอื่น ตัวแกนกลางสำคัญของการพัฒนา มนุษยหรือการพัฒนาบุคคลก็คือ ปญญาซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกวา สัมมาทิฏฐิ ผูมีจิตสาธารณะ คือผูที่มีการพัฒนาปญญาแลว มีความเห็นถูกตองตรงแลวทำใหรูจักสิ่งทั้งหลายและรูที่จะปฏิบัติตอสิ่งนั้นอยางไร ในขณะที่ปญญาเกิดขึ้นการปรับตัวก็เกิดขึ้นอยางถูกตองและบริบูรณทำใหเกิดการพัฒนาอยางมีดุลยภาพ

การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนา โดยปจจุบันการปลูกฝงคุณลักษณะของความเปนผูมีจิตสาธารณะใหแกเยาวชน มีความสำคัญ และจำเปนอยางยิ่งเพราะจิตสาธารณะนั้นเปนความดีงามแหงชีวิตนำมาซึ่งความสุขอยางแทจริงแกผูปฏิบัติ มีหลักกัลยาณมิตร ฉันทะ และอัตตสัมปทา เปนองคประกอบที่เสริมสรางจิตสาธารณะใหแกเยาวชน ใหมีความตระหนักถึงการพัฒนาและฝกฝน ตนเอง

---

[12] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/152/249.

[13] พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2552), หนา 15.

ให้เปนผู้ใฝดี ใฝรู ใฝสรางสรรค มีจิตใจที่เขมแข็ง ไมยอทอคือ 1) มีความเต็มใจ พอใจ ยินดีที่จะทำ ซึ่งทำให้เขามีความสุขในการกระทำทุกอยาง 2) มีความตั้งใจ ซึ่งทำให้ได้ผลสำเร็จ[14]

2. หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลักพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ 1) หลักเมตตาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ มีความรัก มีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ปราศจากอาฆาต พยาบาท ขึ้งเครียด โกรธแค้น แสดงออกทางสีหน้าและสายตาที่สงบแช่มชื่น มองด้วยสายตาอันแสดงถึงใจที่เอิบอาบด้วยความปรารถนาดีให้มีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์ทั่วหน้า มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอก คือ ยิ้มแย้มแจ่มใส และดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดียิ่ง ๆ ขึ้นไป ฉะนั้น เมตตา คือ ความรักซึ่งกันและกัน[15] รักในที่นี้ไม่ใช่ความรักที่ชายมีต่อหญิง ความรักที่หญิงมีต่อชาย รักนี้เป็นรักที่ไม่มีความใคร่ เป็นความรักที่บริสุทธิ์ เหมือนความรักที่แม่มีต่อลูก ปราศจากราคะมีความคิดและต้องการช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข และมีลักษณะการแสดงออกที่ตรงข้ามกับพยาบาท 2) หลักกรุณาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ กรุณา คือความสงสารต้องการช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ โดยปราศจากความเศร้าโศกและมีลักษณะที่แสดงออกตรงกันข้ามกับการเบียดเบียน หรือวิหิงสา เป็นความปรารถนาที่จะให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ ไม่เบียดเบียนซ้ำเติมความทุกข์ของบุคคลอื่น และพยายามที่จะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้ความทุกข์ของบุคคลต่าง ๆ ได้หมดไปด้วยวิธีการที่เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพความทุกข์ของแต่ละบุคคล เหมือนอย่างถ้าซื้อได้ก็จะซื้อความทุกข์ของเขา คือจะช่วยทำให้ความทุกข์ของเขาหมดสิ้นไป จึงมีอาการที่ทนเฉยอยู่ไม่ได้ ต้องขวนขวายช่วยเหลือเพื่อบำบัดทุกข์ ปราศจากความคิดเบียดเบียนซ้ำเติม เห็นใครตกอยู่ในความทุกข์ ไม่มีที่พึ่งก็อดอยู่ไม่ได้ที่จะต้องคิดช่วย 3) หลักมุทิตาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ มุทิตา ได้แก่ สภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีเมื่อบุคคลอื่นได้รับความสุข ความเจริญด้วยสมบัติต่าง ๆ ปราศจากความริษยา เห็นใครพรั่งพร้อมด้วยสมบัติก็พลอยมีมุทิตา ตัดความยินร้ายไม่ยินดีด้วยเหตุริษยาเสียได้ มุทิตาจึงเป็นพรหมวิหารอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีขึ้นในจิตวิธีอบรมคือระวังมิให้ริษยาในเมื่อได้เห็นได้ทราบสมบัติ คือ ความพรั่งพร้อมต่าง ๆ ของผู้อื่น เมื่อความริษยาเกิดขึ้นก็พยายามระวังเสีย หัดคิดว่าตนเองมีความยินดี เมื่อตนได้สมบัติที่ชอบใจอย่างใดอย่างหนึ่งไฉนเมื่อคนอื่นเขาได้จะไปริษยาเขา การมีจิตใจพลอยยินดีต่อความสำเร็จ และความสุขที่บุคคลอื่นได้รับอย่างจริงใจไม่มีจิตที่มุ่งในทางอิจฉาริษยาต่อบุคคลที่ประสบความสำเร็จนั้น ๆ และพร้อมจะส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวมีความสุขหรือสมหวังยิ่ง ๆ ขึ้นไป 4) หลักอุเบกขาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ อุเบกขา ได้แก่ การวางเฉย วางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้าย[16] เมื่อสุดวิสัยจะแสดง เมตตา กรุณา มุทิตาได้โดยใช้ปัญญาคิดไตร่ตรองเหตุและผลในสิ่งที่เกิดขึ้น กล่าวคือ มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราชั่ง ไม่เอนเอียงด้วยรักและชัง

---

[14] พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต), **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**, (นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน, 2538), หนา 23–24.

[15] องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

[16] องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

พิจารณาเห็นกรรมที่สัตว์ทั้งหลายกระทำอันควรได้รับผลดีหรือผลชั่ว สมควรแก่เหตุอันตนประกอบ พร้อมที่จะวินิจฉัยและปฏิบัติไปตามธรรม รวมทั้งรู้จักการวางเฉยสงบใจมองดู และในเมื่อไม่กิจควรทำ เพราะเขารับผิดชอบตนได้ดีแล้วเขาสมควรรับผิดชอบตนเอง หรือเขาควรได้รับผลอันสมกับความรับผิดชอบของตน ไม่ยินดียินร้ายมองเห็นว่าทุกคนมีกรรมที่ทำไว้เป็นของตนเอง จะมีสุข จะพ้นทุกข์ จะไม่เสื่อมจากสมบัติที่ได้ก็เพราะกรรมจึงวางเฉยได้ การวางคือไม่ยึดถือไว้ วางลงได้ เฉย คือไม่จัดแจงวุ่นวาย ปล่อยให้เป็นไปตามกรรมหรือตามกำหนดของกรรม

หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ กล่าวคือ 1) หลักทานที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การให้วัตถุสิ่งของเพื่ออนุเคราะห์บ้าง เพื่อบูชาคุณบ้าง เพื่อรักษาไมตรีและน้ำใจกันไว้เป็นการแบ่งปันเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันตามโอกาสที่มาถึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ทาน[17] คือ การให้วัตถุ สิ่งของสำหรับสงเคราะห์แก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ และการให้ธรรมะ ส่วนลักษณะของทาน คือการให้ ได้แก่ การเสียสละ การสงเคราะห์คนอื่น การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การแบ่งปันช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ การให้ทานให้เพื่อขจัดกิเลส เพื่อขจัดความโลภหรือความตระหนี่ เป็นการชำระจิตใจให้สะอาด ยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และการให้เพื่อสงเคราะห์หรือเพื่อยึดเหนี่ยวน้ำใจคนอื่น และประโยชน์ของทานผู้ที่ให้ทานจะเป็นที่รักของผู้รับรวมถึงคนทั่วไปทำให้มีชื่อเสียงขจรไกล ทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข เป็นประโยชน์ต่อผู้ให้โดยการสละวัตถุสิ่งของเพื่อประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น เป็นประโยชน์ต่อผู้รับโดยเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้ไม่เดือดร้อนและยังเป็นประโยชน์ต่อทั้งสองฝ่ายจากการให้รวมถึงได้รับการอุปการะจากผู้รับและคนในสังคมอีกด้วย 2) หลักปิยวาจาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การพูดเจรจาวาจาที่อ่อนหวาน ได้แก่ การพูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ น่าฟัง ชี้แจง แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรีทำให้เกิดความรักใคร่นับถือ และช่วยเหลือเกื้อหนุนกัน ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นการพูดที่เป็นคำสัตย์คำจริง เป็นคำพูดที่ให้ผู้ฟังเกิดความสบายใจเบิกบานใจ เพื่อให้เกิดความสมานสามัคคี ปิยวาจาทำได้ง่าย เพราะวาจานั้นมีในตัวเรา เพียงเรามีสติ มีเมตตาในใจก็สามารถพูดออกมาได้ ส่วนลักษณะของปิยวาจาเป็นการพูดจา สุภาพ ไพเราะ อ่อนหวาน เป็นคำพูดที่สามารถยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้รับฟังได้ทำให้ผู้รับฟังอยากที่จะรับฟังและทำให้เกิดความสุขใจ สบายใจแก่ผู้ฟังทำให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและส่วนร่วม 3) หลักอัตถจริยาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในด้านคุณธรรมและจริยธรรมให้เป็นประโยชน์แก่สังคม ช่วยเหลือด้วยแรงกายและขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ ทำตนให้มีคุณค่าต่อสังคมเป็นการปฏิบัติตนให้เกิดประโยชน์อย่างถูกต้อง สร้างความสุขและความสบายใจแก่ตนเองและผู้อื่นทำให้สังคมเกิดความร่มเย็นและเป็นสุขแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ การทำตนให้เป็นประโยชน์หมายถึง ทำตนให้มีคุณค่าในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ และการทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ คือ เมื่อทำตนให้เป็นประโยชน์แล้วก็ต้องสร้างตนให้เป็นประโยชน์กับผู้อื่นและสังคม สร้างความสงบสุขให้กับสังคมและ

[17] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/44/72.

ประเทศชาติ และประโยชน์ของอัตถจริยา คือ ผู้มีจิตสาธารณะประพฤติประโยชน์ โดยช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วย น้ำใสใจจริงด้วยความปรารถนาดีต่อผู้รับบริการ การบำเพ็ญประโยชน์แก่ส่วนรวม โดยไม่หวังผลประโยชน์ส่วนตน รวมถึงการขวนขวายช่วยเหลือผู้รับบริการต่อกิจการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ และสร้างประโยชน์ในสังคมที่ตนอาศัยอยู่ทำให้สังคมน่าอยู่มากขึ้น 4) หลักสมานัตตตาที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะกล่าวคือ การปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอเมื่อดีอย่างไรก็ปฏิบัติดีอย่างนั้นโดยไม่บกพร่องหรือเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความสม่ำเสมอและมั่นคงของความดีและความเอื่อเฟื้อแก่สังคมอย่างสม่ำเสมอ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วางตนให้เหมาะสมกับฐานะที่ตนมีอยู่ในสังคมตามหน้าที่ของตน และปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ให้ความเสมอภาค ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น เสมอในสุขและทุกข์ โดยปราศจากอคติ 4 ส่วนลักษณะของสมานัตตตา[18] เป็นลักษณะที่สม่ำเสมอและต่อเนื่องโดยปฏิบัติความดีอย่างต่อเนื่องต่อตนเอง และสังคมโดยปราศจากอคติเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความสงบสุขของตนเอง ครอบครัวและสังคม

หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติกล่าวคือ การช่วยเหลือ การเกื้อกูล การเอื้อเฟื้อ อนุเคราะห์ สงเคราะห์[19] การให้ความช่วยเหลือ ด้วยการเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน ด้วยสัมพันธภาพไมตรีอันเกิดจากการเห็นอกเห็นใจกัน เข้าใจในกันและกัน เพื่อยึดเหนี่ยวประสานสามัคคีกันไว้ การรวมเข้าด้วยกัน การไม่ทะเลาะวิวาท ความพร้อมเพรียงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมเข้าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ญาติคือผู้สืบสายโลหิตสายทางมารดาหรือบิดา จนถึงทวดและเหลน คือ กำหนดตัวเราเป็นศูนย์กลางนับตั้งแต่ตัวเราขึ้นไป 3 ชั้น คือ ชั้นพ่อ ชั้นปู่ ชั้นทวด และนับจากตัวเราลงมาอีก 3 ชั้น คือ ชั้นลูก ชั้นหลาน ชั้นเหลน รวมเป็นเจ็ดชั่วคน เครือญาติทั้งเจ็ดชั่วคนนี้ ชื่อว่าเป็นญาติทางสายโลหิต มี 2 ประเภท คือ 1) ญาติทางโลก 2) ญาติทางธรรม มีการช่วยเหลือ อนุเคราะห์ สงเคราะห์จากญาติของตนด้วยการให้ปัจจัย 4 คือ ให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจประสานหมู่ญาติสายโลหิตไว้ ให้รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียว ฉะนั้น การสงเคราะห์ญาติ เป็นมงคลอย่างสูงสุด[20]

3. รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า 1) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักเมตตากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลัก เมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข ไม่มีความเบียดเบียนอยู่[21]มีความเป็นมิตรไมตรีซึ่งกันและกัน คิดทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีจิตสาธารณะให้บริการอย่างเต็มใจ ให้บริการอย่างมีความสุข จะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัว และความถือตัวของตนเองได้ด้วย 2) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักกรุณากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และผู้มีจิตสาธารณะควรให้

---

[18] องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/44/72.

[19] พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ, **ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต,** (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร, 2513), หน้า 758,

[20] ขุ.สุ. (ไทย) 25/261–262/561–563.

[21]องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ ด้วยสาเหตุความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์มีต่างๆ นานา ความสงสารคิดช่วยปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์นั้น เป็นการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีจิตสาธารณะได้แก้ปัญหาทันท่วงทีทำให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเกิดความประทับใจได้ 3) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมุทิตากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลัก มุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุขจากความสำเร็จที่ต้องการ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะต้องมีความปรารถนาให้เขามีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่งๆ ขึ้น ไม่มีความริษยา ไม่มีความโกรธ ไม่มีความพุ้งซ่าน และผู้มีจิตสาธารณะจะรู้สึกยินดีกับความสุขของเขาด้วย เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน 4) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักอุเบกขากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักวางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ไม่มีความเบียดเบียน[22]ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม มีจิตพิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง วางเฉยสงบใจ มองด้วยความวางใจ เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะอย่างมีความเป็นกัลยาณมิตร ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ และเกิดความสามัคคีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ 1) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักทานกล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันวัตถุ สิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่างๆ ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว เพื่อเป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะ สร้างความพึงพอใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วย และจะสามารถผูกใจเขาไว้ได้เป็นอย่างดีดังพุทธพจนที่ว่า “ทโท คนฺถติ มิตฺตานิ แปลว่า ผู้ให้ย่อมผูกใจมิตรไว้ได”[23] 2) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักปิยวาจากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะ อ่อนหวานน้ำเสียงที่ นุ่มนวล อ่อนโยน พูดด้วยความจริงใจ ไม่หยาบคาย ไม่ก้าวร้าว พูดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะสำหรับกาลเทศะ เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน มีวาจากับใจเป็นเหตุเป็นผลเกื้อกูลกันเมื่อควบคุมวาจาให้ดี จิตใจก็ดีงาม และเมื่อจิตใจดีงาม วาจาก็เป็นวาจาชอบ[24] 3) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักอัตถจริยากล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ทุกเรื่อง เล็กๆ น้อยๆ นิดๆ หน่อยๆ มุ่งมั่นในจิตสาธารณะ เอาใจใส่งานทุกชนิด อย่างมีมิตรไมตรี เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อนตกทุกข์ได้ยาก เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะโดยสร้างความรักความสามัคคีที่ดีแก่องค์กร และได้รับการยกย่องจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอีกด้วยตามสมควรแก่จุดที่ตนเข้าไปสัมพันธ์อยู่ในขณะนั้นๆ[25] ให้เป็น

---

[22]องฺ.ทสก. (ไทย) 24/308/280.

[23] สํ.ส. (ไทย) 15/246/353.

[24] ระวี ภาวิไล, **ชีวิตดีงาม,** พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผีเสื้อ, 2537), หน้า 189.

[25] พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), **นิเทศธรรม**, (กรงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด, 2534), หน้า 298–299.

ประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ให้มากที่สุดเท่าที่ตนจะทำได้ 4) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสมานัตตตาก ล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง ไม่ถือตัว แต่ไม่ปล่อยตัว ปฏิบัติตนอย่างมีระเบียบวินัย อ่อนน้อม ถ่อมตน สร้างความนิยมและไว้วางใจต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความเดือนร้อน เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะให้เกิด ความคล่องตัวไม่มีอุปสรรคยังจะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัว และความถือตัวของตนเองได้อีกด้วย ตลอดถึงวางตนเหมาะแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี[26]

อภิปรายผลการวิจัย

1. แนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า แนวคิดจิตสาธารณะ คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม ทำประโยชน์ตน และพร้อม ๆ ไปกับประโยชน์คนอื่น มีความรัก ความเอื้ออาทรและความ สามัคคี การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ปลูกฝังให้บุคคลมีความอ่อนน้อม ถ่อมตน จิตสำนึกที่มุ่งทำประโยชน์สาธารณะทางสังคมของคนที่รู้จักความเสียสละ ในการทำประโยชน์เพื่อ ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ นวรินทร์ ตาก้อนทอง ได้เขียนไว้ในบทความเรื่องคุณลักษณะอันพึงประสงค์: จิตสาธารณะ ว่า จิตสาธารณะ คือ การแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม พร้อมที่จะเสียสละและ อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม มีความปรารถนาที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่ผู้อื่นหรือสังคม ด้วยความเต็มใจ โดยพิจารณาจากความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกหรือพฤติกรรมที่แสดงออกถึงลักษณะดังกล่าว ไม่ว่าจะ เป็นด้านการรับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ และทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการทำกิจกรรมเพื่อสังคม เข้า ร่วมในเรื่องส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม ด้านการรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมร่วมกันซึ่งจะเห็นได้ว่า จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะที่สำคัญอย่างยิ่งในการ ยกระดับจิตใจของมนุษย์ ให้หันมามองถึงประโยชน์ส่วนรวมช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมทั้งร่วมมือกัน พัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้ความสงบสุขและความพยายามในการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะให้ เกิดขึ้นในสังคมไทยในปัจจุบัน จิตสาธารณะเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ดีงาม เมื่อบุคคลใดมีจิต สาธารณะก็จะตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีต่อผู้อื่น และเพื่อเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่าง แท้จริงรวมถึงการตระหนักรู้ด้วยตนเองเมื่อผ่านสถานการณ์อย่างใดอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลนั้นมีภาวะของ ความเป็นผู้มีความเห็นอกเห็นใจ อยากช่วยเหลือ และอนุเคราะห์ เป็นต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กล่าวว่า จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออก ถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็ม ใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือ สังคมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ด้วยแรงกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดี

[26] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 30, (กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์, 2558), หน้า 167–168.

งามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน นอกจากนี้ ยังได้กำหนด ตัวชี้วัดคุณลักษณะของบุคคลที่มีจิตสาธารณะประกอบด้วย ลักษณะคือ เป็นผู้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลตอบแทนและ เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับจิตสาธารณะ ความหมายและความสำคัญของจิตสาธารณะ จิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาและ การพัฒนาจิตสาธารณะตามแนวพระพุทธศาสนาดังได้อธิบายมาแล้ว

2. หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ พบว่า หลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ กล่าวคือ 1. หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา มีความรัก มีอาการเป็นความคิดเกื้อกูลด้วยประโยชน์ กรุณา คือความสงสารต้องการช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ได้แก่ สภาวะของจิตที่บันเทิงยินดีเมื่อบุคคลอื่นได้รับความสุข อุเบกขา ได้แก่ การวางเฉยวางใจเป็นกลาง ไม่ยินดียินร้ายเมื่อสุดวิสัย ซึ่งสอดคล้องกับ พิมภา กำเนิดผล ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา ผลวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในทั้ง 6 ปัจจัยได้แก่ คติต่อจิตสาธารณะการรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความรับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนและปัจจัยสภาพแวดล้อม 3 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถาบันการศึกษา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชนโดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ 2. หลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทานคือ การให้วัตถุสิ่งของเพื่ออนุเคราะห์ ปิยวาจาคือ การพูด เจรจาวาจาที่อ่อนหวาน อัตถจริยา คือ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม สมานัตตตาคือ การปฏิบัติตนอย่างสม่ำเสมอ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น และมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติจำแนกเป็น 2 ประการ คือ 1. การสงเคราะห์ด้วยอามิส คือ การสงเคราะห์ช่วยเหลือด้วยวัตถุสิ่งของ 2. การสงเคราะห์ด้วยธรรมะคือ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือ แนะนำ ให้ความรู้ ถือว่ามีคุณค่าสูงกว่าการสงเคราะห์ด้วยวัตถุสิ่งของซึ่งมีความสอดคล้องกับ สมบัติ แจ้งเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัด” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรให้มีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น หลักพรหมวิหาร 4 คือ 1. มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน 2. มีกรุณา ความสงสารที่จะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ 3. มีมุทิตา ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น 4. มีอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง หลักฆราวาส 4 คือ 1. มีสัจจะ ความจริงใจต่อเพื่อนสมาชิก 2. มีหลักทมะ การข่มจิต ไม่ละโมบอยากได้ทรัพย์ของบุคคลอื่น 3. มีขันติ อดทนต่อการทำงาน 4. มีจาคะ เสียสละ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่คับแคบเห็นแก่ตัวและหลักสังคหวัตถุ 4 คือ 1. ทาน การให้เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น 2. ปิยวาจา กล่าวคำพูดที่สุภาพ 3. อัตถจริยา การประพฤติให้เป็นประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น 4. สมานัตตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอกันในบุคคลทั้งหลาย มีหลักธรรมที่ใช้ใกล้เคียงกัน แต่เป็นการอธิบายหลักธรรมที่ใช้ต่างกันคือ ในงานวิจัยนี้ใช้อธิบายเกี่ยวกับการการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ แต่งานของ สมบัติ แจ้งเจริญ นั้น

เกี่ยวกับการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัดซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษา หลักพรหมวิหาร 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ หลักสังคหวัตถุ 4 ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ และหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะดังได้อธิบายมาแล้ว

3. รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ พบว่า รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการประกอบด้วย 1. หลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข หลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ หลักมุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุข ไม่มีความริษยา หลักอุเบกขา วางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับพระวีระศักดิ์ วีรสทฺโท (อุ่นแก้ว) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะของนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด ผลวิจัยพบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะโดยรวมแตกต่างกันอย่างสำคัญเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครูบาอาจารย์และด้านความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยเหลือสังคมนักศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างสำคัญส่วนด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวนักศึกษามีคนลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะไม่แตกต่างกันและนักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีคนลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างสำคัญ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยเหลือสังคมนักศึกษามิคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะแตกต่างกันอย่างสำคัญส่วนด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัวและด้านของความรับผิดชอบต่อโรงเรียนครูอาจารย์นักศึกษามีคนลักษณะที่พึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะไม่แตกต่างกัน 2. หลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ หลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน วัตถุ สิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่าง ๆ หลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน หลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน หลักสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง และ 3. หลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นดุจการสงเคราะห์ญาติของตน ด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และวัตถุสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ต่าง ๆ ด้วยมีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้งซึ่งมีความสอดคล้องกับพิมภา กำเนิดผล ได้ทำวิจัยเรื่อง ปัจจัยบางประการที่สัมพันธ์กับจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตพื้นที่การศึกษาสงขลาเขต 1 จังหวัดสงขลา ผลวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในและปัจจัยสภาพแวดล้อมโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในทั้ง 6 ปัจจัยได้แก่ คติต่อจิตสาธารณะการรับรู้ความสามารถของตน การมองโลกในแง่ดี ความ

รับผิดชอบ ความเมตตากรุณา ลักษณะมุ่งอนาคตและการควบคุมตนและปัจจัยสภาพแวดล้อม 3 ปัจจัย ได้แก่ การถ่ายทอดจิตสาธารณะจากครอบครัวการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสถาบันการศึกษา และการถ่ายทอดจิตสาธารณะจากสื่อมวลชนโดยมีความสัมพันธ์ทางบวกกับจิตสาธารณะอย่างสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยนี้ คือ ผู้วิจัยได้ศึกษา การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 และการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติดังได้อธิบายมาแล้ว

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการถือว่ามีคุณค่า และเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตของบุคคลผู้มีจิตสาธารณะเป็น “BSN Model” ดังนี้

(1) “พรหมวิหาร 4 ” (Brahmavihara – ธรรมเป็นเครื่องแห่งพรหม) = การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ

1) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข

2) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้

3) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักมุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุข ไม่มีความริษยา

4) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักอุเบกขา วางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

(2) “สังคหวัตถุ 4” (Sangahavatthu – สิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคน) = การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักสังคหวัตถุ 4 กล่าวคือ

1) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักทาน คือ การให้ ด้วยจิตเสียสละ เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่แบ่งปัน วัตถุ สิ่งของ ของตนเพื่อประโยชน์ต่อเพื่อนมนุษย์ที่ประสพความทุกข์ต่างๆ

2) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักปิยวาจา การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะ จะเกิดความประทับใจต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพราะการพูดเป็นบันไดขั้นแรกที่สร้างให้มนุษย์มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

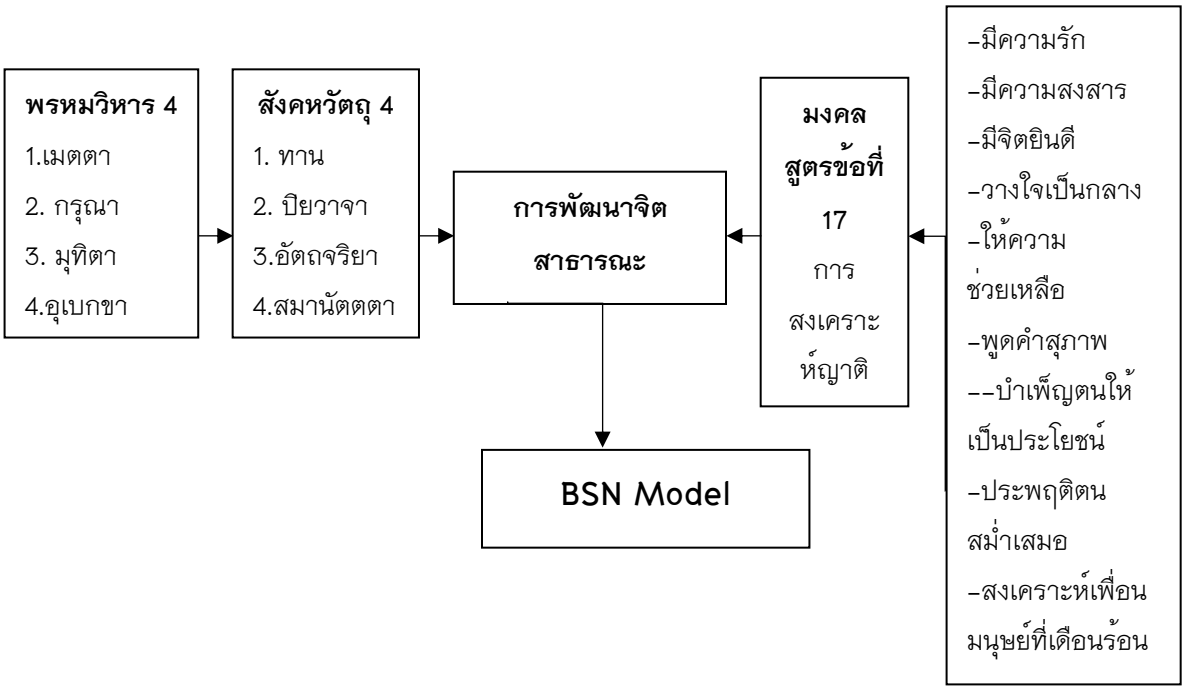
3) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักอัตถจริยา คือ การประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น สงเคราะห์ เสียสละประโยชน์ของตนด้วยการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ที่เดือดร้อน

4) บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักสมานัตตตา คือ การปฏิบัติตัวเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาค ให้ความเท่าเทียมกันเป็นกันเอง

(3) “มงคลสูตรข้อที่ 17” (Natakasangaha – การสงเคราะห์ญาติ) = การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติกล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักการสงเคราะห์ญาติ คือ สงเคราะห์ อนุเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเป็นดุจการสงเคราะห์ญาติของตน ด้วยการ

เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ด้วยช่วยเหลือด้วยทุนทรัพย์และวัตถุสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ต่างๆ ด้วยมีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้ง

จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสามารถแสดงรูปแบบ “BSN Model” ดังภาพ

แผนภาพ รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ

สรุป

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการ โดยแบ่งออกเป็น การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4 กล่าวคือ 1) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักเมตตา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักเมตตา มีความรักใคร่ ปรารถนาดี อยากให้บุคคลอื่นมีความสุข มีความเป็นมิตรไมตรีซึ่งกันและกัน คิดทำประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว มีจิตสาธารณะให้บริการอย่างเต็มใจ ให้บริการอย่างมีความสุข จะช่วยกำจัดความเห็นแก่ตัว และความถือตัวของตนเองได้ด้วย 2) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักกรุณา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักกรุณา ความสงสารช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ และผู้มีจิตสาธารณะควรให้ความช่วยเหลือเมื่อเพื่อนมนุษย์ได้รับความลำบาก เดือดร้อน จะต้องไม่นิ่งเฉยหาทางช่วยตามกำลังที่ตนจะทำได้ ด้วยสาเหตุความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์มีต่าง ๆ นานา ความสงสารคิดช่วยปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์นั้น เป็นการส่งเสริมให้บุคคลผู้มีจิตสาธารณะได้แก้ปัญหาทันท่วงทีทำให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกันเกิดความประทับใจได้ 3) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักมุทิตา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลัก มุทิตา พลอยยินดีเมื่อเห็นเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้รับความสุขจากความสำเร็จที่ต้องการ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะต้องมีความปรารถนาให้เขามีความสุข ความเจริญก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้น ไม่มีความริษยา ไม่มีความโกรธ ไม่มีความฟุ้งซ่าน และผู้มีจิตสาธารณะจะรู้สึก

ยินดีกับความสุขของเขาด้วย เป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีมิตรไมตรีต่อกัน 4) การพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักอุเบกขา กล่าวคือ บุคคลผู้มีจิตสาธารณะควรมีหลักวางเฉย วางใจเป็นกลางปราศจากอคติแก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้วยความยุติธรรม มีจิตพิจารณาเห็นด้วยปัญญา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรม ไม่เอนเอียงด้วยรักหรือชัง วางเฉยสงบใจ มองด้วยความวางใจเป็นการส่งเสริมจิตสาธารณะอย่างมีความเป็นกัลยาณมิตร ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ และเกิดความสามัคคีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) กรรมการมหาเถรสมาคม และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติควรนำรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการมาประยุกต์ใช้กับปฏิบัติในชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์ และพุทธศาสนิกชนเข้าใจถึงรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการอย่างลึกซึ้ง

2) ควรมีหน่วยงานคอยดูแล และให้ความรู้เรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

3) สถาบันการศึกษาควรให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธบูรณาการเพื่อความเข้าใจ และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะตามหลักพรหมวิหาร 4

2) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธตามหลักสังคหวัตถุ 4

3) รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะเชิงพุทธตามหลักมงคลสูตรข้อที่ 17 การสงเคราะห์ญาติ

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

กุลทิพย ศาสตระรุจ. การถอดบทเรียนกระบวนการสื่อสารของกลุ่มเยาวชนในจิตสำนึกสาธารณะ. **รายงานวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย. 2551.

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ. **ปทานุกรม บาลี ไทย อังกฤษ สันสกฤต.** กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร. 2513.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **นิเทศธรรม**. กรงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด. 2534.

พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ณาณสิทฺธิ ป.ธ. 9). **มงคล 38.** กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการ

วิปัสสนาธุระ. 2536.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม์. 2558.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). **เครื่องวัดความเจริญของชาวพุทธ (อารยวัฑฒิ)**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สหธรรมิก จำกัด. 2552.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). **จะพัฒนาคนกันอย่างไร**. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน. 2557.

พระพรหมคุณาภรณ (ป.อ.ปยุตฺโต). **วินัยเรื่องใหญ่กว่าที่คิด**. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน. 2538.

ระวี ภาวิไล. **ชีวิตดีงาม.** พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผีเสื้อ. 2537.

วิลเลียม เคลาสเนอร์. **พุทธศาสนาตามแบบชาวบ้านในภาคอีสาน.** พระนคร: โรงพิมพ์ศิวพร. 2509.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. **แนวทางพัฒนาการวัดและประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. 2553.

เหวง โตจิราการ. **การเสริมสร้างจิตสาธารณะ**. กรุงเทพมหานคร: ประสานมิตร. 2553.

อนุพนธ์ คำปัน และคณะ. “การศึกษาองค์ประกอบของจิตสาธารณะของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร”. **วารสารสังคมศาสตร มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**. ปที่ 18 ฉบับที่ 18. (มกราคม–ธันวาคม 2558).

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ : การปริวรรต แปล และการวิเคราะห์

Dhātavatthadīpaka: Transliteration Translation and Analysis

พระมหาธีรเพชร ธีรเวที มาตพงษ์[1]

Phramaha Teerapetch ThīravethĪ Matpong

E-mail: Mahatee_99@hotmail.com

ประเวศ อินทองปาน[2]

Prawet Intongpan

E-mail: fhumpvi@ku.ac.th

Received: *August 6, 2024* **Revised:** *September 3, 2024*

Accepted: *September 9, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคัมภีร์ในด้านประวัติความเป็นมา ผู้แต่ง โครงสร้าง และเนื้อหาของคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ 2) เพื่อปริวรรตคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ จากต้นฉบับบาลีอักษรพม่าเป็นภาษาบาลีอักษรไทย และแปลเป็นภาษาไทย และ 3) เพื่อวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ ด้านไวยากรณ์ ฉันทลักษณ์ อลังการและคุณค่าต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสาร เรียบเรียงและนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัย พบว่า ผู้แต่งคัมภีร์นี้ คือพระอัคคธัมมะเถระชาวพม่า คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะมีธาตุทั้งหมด 1,189 ศัพท์ โครงสร้างของคัมภีร์นี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ (1) ส่วนต้นของคัมภีร์ คือ คันถารัมภกถา อยู่ในคาถาที่ 1 (2) เนื้อหาของคัมภีร์ แบ่งออกเป็น 5 ปริจเฉท อยู่ในคาถาที่ 2-330 (3) คำลงท้ายของคัมภีร์ คือ นิคมนกถา อยู่ในคาถาที่ 331-32 ต้นฉบับของคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะจัดพิมพ์เป็นบาลีอักษรพม่า ผู้แปลได้ปริวรรตเป็นภาษาบาลีอักษรไทย แปลเป็นภาษาไทยและตรวจชำระ โดยเทียบเคียงกับสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา ซึ่งแต่งโดยพระอัคควังสะ, สัททนีติธาตุมาลา ฉบับแปล ตรวจชำระโดยสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ อุปสมมหาเถระ ธาตวัตถสังคหปาฐนิสสยะ ซึ่งแต่งโดยพระวิสุทธาจารมหาเถระ และพระไตรปิฎกภาษาบาลี คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ สรุปความไวยากรณ์ที่สำคัญจากสัททนีติปกรณ์ โมคคัลลานไวยากรณ์ ปทรูปสิทธิปกรณ์ และพาลาวตาร คัมภีร์นี้แต่งเป็นอนุฏฐุภาฉันท์ 8 พยางค์ มีคาถาทั้งหมด

---

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

[2] มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/ Kasetsart University

22 ประเภท คือ ปัฐยาวัต 1 กลุ่มนการวิปุลา 5 กลุ่มชการวิปุลา 3 กลุ่มมการวิปุลา 3 กลุ่มรการวิปุลา 3 กลุ่มสการวิปุลา 2 กลุ่มภการวิปุลา 3 กลุ่มตการวิปุลา 2 และประกอบด้วยลักษณะของสัททาลังการ 6 ประเภท คือ ปสาทคุณ มธุรตาคุณ สุขุมาลตาคุณ อัตถพยัตติคุณ โอชคุณ และสิเลสคุณ อีกทั้งคัมภีร์นี้ส่งผลด้านคุณค่าต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้รู้คณะธาตุและอรรถของธาตุได้อย่างถูกต้อง ทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจพระพุทธพจน์ได้อย่างถูกต้องอันจะช่วยส่งเสริมให้การปฏิบัติธรรมไม่ผิดพลาดคลาดเคลื่อน

คำสำคัญ : คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ, การปริวรรต, การแปล, การวิเคราะห์

Abstract

This dissertation aims at objectives: (1) to study the historical background, authorship, structure, and content of *Dhātavatthadīpaka* scripture, (2) to transliterate *Dhātavatthadīpaka* from the original Burmese Pali script into Thai Pali script and translate it into Thai, and (3) to analyze *Dhātavatthadīpaka* scripture in terms of grammar, prosody, adornment, and its value towards studying Buddhist teachings by using qualitative research methods based on document analysis, compilation, and presentation of information.

The research findings indicate that the author was a Burmese monk Aggadhamma Thera. *Dhātavatthadīpaka* scripture contains a total of 1,189 terms. Its structure is divided into 3 parts: (1) The introduction, or *Khanthārambhakathā*, found in verse 1, (2) its main content, divided into five chapters, found in verses 2–330, and (3) The conclusion or *Nigamanakathā*, found in verses 331–332. The original manuscript of *Dhātavatthadīpaka* was published in Pali using Burmese script. The translator has transcribed it into Pali using Thai script, translated it into Thai, and revised it by comparing with the *Saddanītipakaraṇa* and *Dhātumālā*, authored by Aggavamsa Thera, as well as the *Saddanīti Dhātumālā* translated and revised by Somdet Phra Buddhajinawong Uppasamma Mahathera, the *Dhātavatsaṃgahapathanisaya* authored by Visuddhachara Mahathera, and the Pali Tipitaka. The *Dhātavatthadīpaka* summarizes essential grammar from *Saddaniti Pakarana*, *Moggallāna–Vyākarana*, *Patharūpasiddhipakaraṇa*, and *Bālāvatāra*. These scriptures are composed in the *Anuṭaṭhubhāchanda* with 8 syllables and contains a total of 22 types of verses: 1 *Pathyāvatta* group, 5 *Nkaravipulā* groups, 3 *Skaravipulā* groups, 3 *Bhkaravipulā* groups, and 2 *Tkaravipulā* groups. In addition, it also incorporates six types of linguistic embellishments: *Pasādaguna, Madhuratāguna, Sukhumālātaguna, Aṭṭhabyattiguna, Ojāguna, and Silesaguna.* Furthermore, this scripture is also valuable towards studying Buddhist teachings as it facilitates an accurate understanding of the elements and their meanings. This accurate comprehension of the Buddha's words aids in ensuring that Dharma practice is free from errors and misunderstandings.

Keywords : *Dhātavatthadīpaka*, Transliteration, Translation, Analysis

บทนำ

คำสอนของพระบรมศาสดาตลอด 45 พรรษาเรียกว่า พระพุทธพจน์ รวบรวมอยู่ในพระไตรปิฎก ได้แก่ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งอาจสรุปย่อได้เป็น 2 หมวดโดยย่อ คือ ธรรม และวินัย ธรรมหมายถึงพระสูตร (ในพระสุตตันตปิฎก)[3] และพระอภิธรรม (ในพระอภิธรรมปิฎก) ส่วนวินัย คือ วินัยปิฎก[4] พระศาสนาของพระพุทธเจ้าประกอบด้วยปริยัติ คือ คำสอน, ปฏิบัติ คือ การประพฤติตามคำสอน และปฏิเวธ คือ การรู้แจ้ง คัมภีร์พระไตรปิฎกจัดว่าเป็นปริยัติ เปรียบได้กับแผนที่เดินทาง ซึ่งทำให้การเดินทางคือปฏิบัติถูกต้องไม่ผิดพลาด อันจะนำไปสู่ผลการปฏิบัติคือปฏิเวธนั่นเอง ดังพระอัคควังสาจารย์ ผู้แต่งสัททนีติปกรณ์ได้กล่าวว่า

ปริยตฺติ นุ โข มูลํ สาสนสฺส มเหสิโน
อุทาหุ ปฏิปตฺตีติ ปริยตฺตีติ ทีปเย.[5]

"เมื่อถามว่า ปริยัติเป็นรากฐานแห่งพระศาสนาของพระชินเจ้า หรือปฏิบัติ ควรกล่าวว่าเป็นปริยัติ"

ปริยัติคือคัมภีร์พระไตรปิฎกข้างต้นมีคัมภีร์อธิบายความที่เรียกว่า อรรถกถา และมีคัมภีร์อธิบายอรรถกถาที่เรียกว่า ฎีกา อีกทั้งยังมีคัมภีร์โยชนาและคัณฐิเป็นต้นที่โบราณาจารย์รุ่นหลังแต่งอธิบาย ทุกคัมภีร์ที่กล่าวมานั้นล้วนใช้ภาษามคธเป็นเครื่องมือในการบันทึกทั้งสิ้น ภาษามคธจึงเป็นภาษาที่สำคัญมากในการทำความเข้าใจพระพุทธพจน์อย่างถูกต้อง และภาษามคธก็มีไวยากรณ์เป็นแบบแผนอย่างละเอียด ดังคัมภีร์นิรุตติเภทสังคหะกล่าวว่า

ติพฺพิเธ สาสเน มูลํ สุตสฺส สทฺทลกฺขณํ.[6]

"ปริยัติเป็นรากฐานของคำสอน 3 ประการ และไวยากรณ์ก็เป็นรากฐานของปริยัตินั้น"

ในเมืองไทยสมัยก่อนเรียกคัมภีร์ไวยากรณ์ว่า สัททาวิเสส คำนี้ปรากฏใช้เป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 พบหลักฐานการใช้คำนี้ในจดหมายเหตุพงศาวดารเรื่องการสังคายนาพระไตรปิฎกเมื่อพุทธศักราช 2331 ณ วัดพระศรีสรรเพชญ์ (ปัจจุบันคือวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์) การทำสังคายนาในครั้งนั้นได้แบ่งออกเป็น 4 กอง คือ

1) กองพระวินัย
2) กองพระสูตร

---

[3] วิ.มหา.อ. (บาลี) 1/17,

[4] ที.สี.อ. (บาลี) 1/16,

[5] นีติ.สุตฺต. (บาลี) 1/1.

[6] นิรุตฺติ.สงฺคห (บาลี) 1.

3) กองพระปรมัตถ์ หรือพระอภิธรรม

4) กองพระสัททาวิเสส

คำว่า สัททาวิเสส มิได้อธิบายไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน กล่าวตามรูปศัพท์แล้วจัดเป็นศัพท์สมาสมาจากคำสองคำ คือสัททา กับ วิเสส คำว่า สัททา มาจากรูปศัพท์ในภาษาบาลีว่า สทฺท ซึ่งมักแปลว่า “เสียง” หรือ “ศัพท์” แต่ในที่นี้แปลว่า “ไวยากรณ์” ดังคำว่า สทฺทานุสาสน (คัมภีร์อธิบายไวยากรณ์) สทฺทสตฺถ (คัมภีร์ไวยากรณ์) สทฺทวิทู (ผู้รู้ไวยากรณ์) สทฺทนีติ (ระเบียบแห่งไวยากรณ์) แม้ในภาษาสันสกฤตก็ปรากฏรูปคำที่คล้ายคลึงกันว่า ศพฺท ในคำว่า ศพฺทานุศาสน (คัมภีร์อธิบายไวยากรณ์), ศพฺทศาสฺตฺร (คัมภีร์ไวยากรณ์) โดยเหตุที่ภาษาไทยมีลักษณะสำคัญประการหนึ่งคือ ไม่นิยมออกเสียงหนักในพยางค์สุดท้าย เมื่อนำคำบาลีมาใช้ เช่น วีถิ กวิ อคฺคิ มุนิ จึงได้แผลงรูปและออกเสียงยาวเป็น วิถี กวี อัคคี และมุนี เป็นต้น ดังนั้น คำบาลีว่า สทฺท จึงมีรูปเป็น สัททา ส่วนคำว่า วิเสส ยังคงรูปเดิมเช่นในภาษาบาลี(แปลว่า วิเศษ) ดังนั้น คำว่า สัททาวิเสส จึงแปลว่า“ไวยากรณ์พิเศษ” คือไวยากรณ์ที่เป็นอุปการะสำคัญในการศึกษาค้นคว้าพระไตรปิฎก

สรุปความว่า สัททาวิเสส คือ กลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์บาลีที่ว่าด้วยหลักภาษาในพระไตรปิฎก เป็นคัมภีร์พื้นฐานแห่งความเข้าใจในภาษาบาลีตลอดจนการเรียนรู้และวินิจฉัยข้ออรรถข้อธรรมในพระไตรปิฎก ปัจจุบันในหอสมุดแห่งชาติมีบัญชีรายชื่อกลุ่มคัมภีร์สัททาวิเสส 153 คัมภีร์ซึ่งรวมทั้งคัมภีร์ภาษาบาลีและสันสกฤตที่แต่งในลังกา พม่า และไทย สำหรับในประเทศพม่ามีรายชื่อคัมภีร์สัททาวิเสสที่แต่งขึ้นเฉพาะในพม่าเป็นภาษาบาลีอย่างเดียวจำนวน 134 คัมภีร์

ความจริงชื่อว่าสัททาวิเสสหมายความถึงกลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์เป็นหลัก แต่ยังมีคัมภีร์อื่นที่ว่าด้วยหลักภาษาซึ่งไม่จัดเป็นไวยากรณ์ เมื่อรวมกลุ่มคัมภีร์ทั้งหมดที่เป็นอุปการะในการศึกษาพระไตรปิฎกอาจแบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. กลุ่มคัมภีร์ไวยากรณ์หรือสัททาวิเสส คือ คัมภีร์ว่าด้วยแบบแผนของภาษา เช่น กัจจายนไวยากรณ์ แต่งโดยพระกัจจายนะในราวหลังพุทธศตวรรษที่ 7 เพราะอาศัยคัมภีรกาตันตระที่แต่งโดยศรรพะวัรมันในรัชสมัยพระเจ้าสาตวาหนะในราวพุทธศตวรรษที่ 7, โมคคัลลานไวยากรณ์ แต่งโดยพระโมคคัลลานะชาวสิงหลในราวพุทธศตวรรษที่ 17 และสัททนีติปกรณ์ แต่งโดยพระอัคควังสะชาวพม่าในราวพุทธศตวรรษที่ 17 เป็นต้น

2. กลุ่มคัมภีร์นิฆัณฑุ คือ คัมภีร์ว่าด้วยชื่อศัพท์และลิงค์ (เพศทางไวยากรณ์) เป็นตำราประเภทพจนานุกรม เช่น อภิธานัปปทีปิกา แต่งโดยพระโมคคัลลานะชาวสิงหลในพุทธศตวรรษที่ 17 และเอกักขรโกสะ แต่งโดยพระสัทธรรมกิตติชาวพม่าที่พำนักอยู่ในภูเขาสะไกย สมัยอังวะ (ไม่ปรากฏปีที่แต่ง)

3. กลุ่มคัมภีร์ฉันทลักษณ์ คือ คัมภีร์ว่าด้วยระเบียบในการวางคำ ครุ ลหุ เป็นแบบต่างๆ เช่น วุตโตทัย แต่งโดยพระสังฆรักขิตะชาวสิงหลในพุทธศตวรรษที่ 17, ฉันโทมัญชรี แต่งโดยพระวิสุทธาจาระชาวพม่า ในพุทธศักราช 2439 และฉันทวุตติปทีป แต่งโดยพระญาณมงคลชาวไทยในสมัยอยุธยา คัมภีร์มี 7 ปริจเฉท ยังไม่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ในปัจจุบัน

4. กลุ่มคัมภีร์เกฏุภะ คือ คัมภีร์ว่าด้วยการตกแต่งเสียงและความหมายให้ภาษามีความไพเราะ เช่น สุโพธาลังการ แต่งโดยพระสังฆรักขิตะชาวสิงหลในพุทธศตวรรษที่ 17 และวชิรสารัตถสังคหะ แต่งโดยพระวชิรปัญญเถระชาวเมืองเชียงใหม่ในพุทธศักราช 2078

ทั้ง 4 คัมภีร์เหล่านี้จัดว่าเป็นคัมภีร์พื้นฐานของการศึกษาพระไตรปิฎก ท่านผู้ประกอบด้วยองค์ 4 หมั่นศึกษาค้นคว้าอยู่เป็นนิจศีลดังนี้ แม้จะบกพร่องจากความเป็นกวี คือไม่ได้เรียบเรียงกวีนิพนธ์หรือคัมภีร์อันใดอันหนึ่งที่ประกาศความรู้ ความสามารถของตน ก็จัดว่าเป็นกวีได้เหมือนกัน เนื่องจากมีความรู้ความสามารถของกวีอยู่ครบถ้วนและจะได้รับเกียรติคุณไม่น้อย ส่วนบุคคลผู้ไม่เชี่ยวชาญใน 4 คัมภีร์เหล่านี้ แม้จะศึกษาค้นคว้าคัมภีร์จำนวนมากก็ไม่ได้รับยกย่องว่าเป็นกวี ทั้งนี้เพราะขาดพื้นฐานสำคัญทางหลักภาษา ทำให้ไม่อาจตัดสินความถูกต้องเกี่ยวกับหลักภาษาได้อย่างชัดเจน ดังข้อความในคัมภีร์สุโพธาลังการว่า

โย สทฺทสตฺถกุสโล กุสโล นิฆณฺฑุ-
ฉนฺโทอลงฺกติสุ นิจฺจกตาภิโยโค
โส’ยํ กวิตฺตวิกโลปิ กวีสุ สงฺขฺย-
โมคยฺห วินฺทติ หิ กิตฺติ’มมนฺทรูปํ.[7]

“ชนผู้ฉลาดในคัมภีร์ไวยากรณ์ ฉลาดในนิฆัณฑุศาสตร์ ฉันทศาสตร์และอลังการศาสตร์ กระทำความเพียรเป็นนิจศีล แม้เขาจะบกพร่องจากความเป็นกวีก็หยั่งสู่ความนับในหมู่กวี ย่อมจะได้รับเกียรติคุณหาน้อยไม่”

ความจริงแล้วความเข้าใจไวยากรณ์นั้นมีองค์ประกอบ 5 อย่าง คือ

1. สูตร คือ ท่องจำสูตรได้และใช้สูตรประกอบรูปศัพท์อย่างถูกต้อง สูตรดังกล่าวอาจเป็นสูตรของกัจจายนไวยากรณ์ โมคคัลลานไวยากรณ์ หรือสัททนีติปกรณ์ก็ได้ตามสมควร

2. ธาตุ คือ ศัพท์แสดงกิริยา เช่น การไป การกิน การนอน เป็นต้น

3. หมู่บท คือ บทสำเร็จนามและอาขยาต ได้แก่ ปทมาลา คือ ลำดับของบทนามและบทอาขยาต

4. กิตกปัจจัย คือ ปัจจัยในกิตก์มี ณฺ ปัจจัยซึ่งแสดงสาธนะของบทกิตก์

5. นามลิงคานุสาสนะ คือ คำวินิจฉัยชื่อและลิงค์ (เพศทางไวยากรณ์)

ดังข้อความกล่าวไว้ในโมคคัลลานไวยากรณ์ว่า

สุตฺตํ ธาตุ คโณ ณฺวาทิ นามลิงฺคานุสาสนํ
ยสฺส ติฏฺฐติ ชิวฺหคฺเค ส พฺยากรณเกสรี.[8]

“สูตร ธาตุ หมู่บท กิตกปัจจัยมี ณฺ ปัจจัยเป็นต้น และคำวินิจฉัยชื่อและลิงค์ ดำรงอยู่ที่ปลายลิ้นของผู้ใด เขาผู้นั้นเป็นราชสีห์ในป่าแห่งไวยากรณ์”

---

[7] สุโพธา. (บาลี) 3/163.

[8] โมคฺ. (บาลี) 7/229.

ในองค์ประกอบ 5 อย่างเหล่านี้ ธาตุเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างที่ 2 ซึ่งเป็นรากศัพท์ของบทอาขยาตและกิตก์ เพราะบทอาขยาตประกอบด้วยธาตุและวิภัตติอาขยาตเป็นองค์ประกอบหลัก ส่วนบทกิตก์ประกอบด้วยธาตุและปัจจัย จะเห็นได้ว่า การจะเข้าใจเนื้อความของศัพท์ได้อย่างถูกต้อง ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับธาตุอย่างชัดเจน เช่นคำว่า อทินฺนทาน และ อทินฺนาทาน คำแรกว่า อทินฺนทาน มาจาก อทินฺน และ ทาน ส่วนคำหลังว่า อทินฺนาทาน มาจจาก อทินฺน และ อาทาน ทำให้คำทั้งสองมีความหมายต่างกัน โดยคำแรกแปลว่า การให้สิ่งที่เจ้าของมิได้ให้ ส่วนคำหลังแปลว่า การถือเอาสิ่งที่เจ้าของมิได้ให้ เพราะคำว่า ทาน ในคำแรกมาจาก ทา ธาตุ ใช้ในความหมายว่า ให้ ส่วนคำว่า อาทาน ในคำหลังมาจาก อา บทหน้า ทา ธาตุ ใช้ในความหมายว่า ถือเอา แม้คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะก็กล่าวถึงความสำคัญของความเข้าใจเรื่องธาตุว่า

ธาตฺวตฺถโกวิทา อตฺเถ ปทานำ ปาฬิอาทิเก
นายาเสน วิชานนฺติ ปวรานำ สุภาสิเต.
กาตุ๋ ปากติกญฺจาลำ วิรชฺฌิตกฺขรำ ตโต
เอวำ พหูปกาเรสุ เตสุ โยคำ กเร พุโธ.[9]

“ผู้เชี่ยวชาญเนื้อความของธาตุย่อมจะเข้าใจเนื้อความของบทในพระบาลีเป็นต้นอันเป็นคำที่กล่าวไว้ดีของท่านผู้ประเสริฐทั้งหลายโดยสะดวก และสามารถแก้ไขอักขระที่ผิดพลาดให้ถูกต้องตามเดิม ดังนั้น ผู้มีปัญญาจึงควรกระทำความเพียรในเนื้อความของธาตุที่มีอุปการะมากเหล่านั้นอย่างนี้”

อนึ่ง คัมภีร์ปาฬิธาตุมาลาได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

ปาฬิยา ปณฺฑิโต โหตุ๋ โย อิจฺเฉยฺย นโร อิธ
ธาตฺวตฺถญาณินา เตน ภวิตพฺพำ วิเสสโต.
ธาตุรตฺเถสุ โกสลฺล– มตฺถนิจฺฉยการณำ
มูลำ หิ ธาตโว ปาฬิ– ปทานำ อาทิภาวโต.[10]

“นรชนใดปรารถนาความเป็นบัณฑิตในภาษาบาลี เขาต้องเป็นผู้มีความเข้าใจเนื้อความของธาตุอย่างแตกฉาน ความเชี่ยวชาญเนื้อความของธาตุเป็นเหตุทำให้ตัดสินเนื้อความได้ เพราะธาตุเป็นรากศัพท์ของบทบาลี เนื่องจากเป็นมูลเหตุ”

คัมภีร์แสดงธาตุที่เก่าแก่และสมบูรณ์ที่สุดตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน คือ สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา แต่งโดยพระอัคควังสะชาวพม่าในราวพุทธศตวรรษที่ 17 คัมภีร์นี้มีธาตุจำนวน 1,686 ธาตุ ธาตุแต่ละศัพท์เหล่านี้มีความหมายมากมายตามคณะธาตุโดยขึ้นอยู่กับวิกรณปัจจัยที่ลงท้ายธาตุนั้นๆ เพื่อแสดงคณะธาตุให้ปรากฏชัดเจน อีกทั้งยังขึ้นอยู่กับอุปสรรคที่ประกอบไว้หน้าธาตุอีกด้วย โดยท่านผู้แต่งได้จำแนกธาตุออกเป็นคณะต่างๆ 8 หมวด อีกทั้งได้แสดงเนื้อความของธาตุในแต่ละคณะโดยละเอียด พร้อม

[9] ธา.ทีปก (บาลี) 233.

[10] สยาญาณ, 2491 : 379.

ด้วยตัวอย่างที่ใช้จริงในพระไตรปิฎก คัมภีร์ธาตุที่แต่งในภายหลัง เช่น ธาตวัตถทีปกะ และธาตวัตถสังคหะ เป็นต้น ก็อาศัยสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลาเป็นแนวทางในการแต่งเช่นเดียวกัน

โดยเหตุที่สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา มีเนื้อหากว้างขวาง และแต่งเป็นร้อยแก้ว (จุณณิยะ) ทำให้ยากแก่การจดจำ พระอัคคธัมมะจึงประพันธ์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะโดยนำธาตุและเนื้อความของธาตุที่พบในสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลามาแต่งเป็นร้อยกรอง (คาถา) เพื่อให้จดจำได้ง่าย ผู้วิจัยได้พิจารณาเล็งเห็นว่าคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะจะมีประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาบาลีของนักเรียนนักศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เป็นอุปการะต่อนักเรียนใหม่ในการท่องจำธาตุ และศึกษาการประกอบรูปกริยา เนื่องจากมีเนื้อหาไม่มากเหมือนสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา ทำให้ศึกษาทรงจำได้โดยสะดวก คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้แต่งโดยพระอัคคธัมมะชาวพม่าที่เมืองย่างกุ้งในพุทธศตวรรษที่ 23 ซึ่งตรงกับสมัยของพระเจ้ามินดง โดยพระเจ้ามินดงผู้อุปถัมภ์สังคายนาครั้งที่ 5 ได้โปรดเกล้าฯ สร้างวัดสังคชา (ชาวพม่าออกเสียงเป็น ตินกะซา) ที่อยู่ติดฝั่งลำคลองในเมืองมัณฑะเลย์ และถวายสมณศักดิ์ที่ อัคคธัมมาลังการกวิธชมหาธัมมราชาธิราชคุรุ ต่อแต่นั้นมา ชาวพม่านิยมเรียกท่านว่า ตินกะซาสยาดอ (ท่านอาจารย์วัดตินกะซา) ตามชื่อวัด คัมภีร์นี้มีตำราแปลภาษาพม่าที่เรียกว่าคัมภีร์นิสสัย แต่งโดยพระอินทาสภะ เมืองอมรปุระ พ.ศ. 2386

ด้วยเหตุดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะปริวรรตคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้และแปลเป็นภาษาไทย เพราะในวงการการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยแผนกบาลีนั้น การศึกษาเรื่องธาตุที่เป็นรากศัพท์ของกิริยาอย่างลึกซึ้งนั้นมีจำนวนผู้ศึกษาสนใจจริงจังน้อยมาก และในสำนักต่าง ๆ ก็มิได้สอนเรื่องธาตุอย่างละเอียด ซึ่งเป็นเหตุให้พระภิกษุสามเณรผู้กำลังศึกษาภาษาบาลีขาดองค์ความรู้ที่ครอบคลุม และแตกฉานในการสำเร็จรูปคำศัพท์ต่าง ๆ ทำให้การศึกษาภาษาบาลีเป็นไปได้โดยยาก เพราะเมื่อไม่รู้ธาตุหรือรากศัพท์ ก็ยากที่จะทำความเข้าใจศัพท์ได้โดยสมบูรณ์ได้

ฉะนั้น คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้จะเป็นอุปกรณ์ที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่เอื้อต่อการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย ทั้งด้านไวยากรณ์ การแปล และการแต่งบาลีในหลักสูตรบาลีสนามหลวง ตลอดจนถึงผู้ศึกษาบาลีในระดับมหาวิทยาลัย หรือบาลีนอกหลักสูตรต่างๆ ที่มีอยู่แพร่หลายในประเทศไทยปัจจุบัน และอนาคตข้างหน้าต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคัมภีร์ในด้านประวัติความเป็นมา ผู้แต่ง โครงสร้าง และเนื้อหาของคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ

2. เพื่อปริวรรตคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ จากต้นฉบับบาลีอักษรพม่าเป็นภาษาบาลีอักษรไทย และแปลเป็นภาษาไทย

3. เพื่อวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ ด้านไวยากรณ์ ฉันทลักษณ์ อลังการและคุณค่าต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยเรื่อง “คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ: การปริวรรต การแปล และวิเคราะห์” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาประมวลองค์ความรู้เนื้อหาคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบวิจัยเอกสาร เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. รวบรวมคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะฉบับพิมพ์บาลีอักษรพม่า
2. ปริวรรตจากบาลีอักษรพม่าเป็นบาลีอักษรไทย แปลเป็นภาษาไทยและตรวจชำระ
3. นำหลักฐานที่ได้มาศึกษาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ผู้แต่ง โครงสร้าง และเนื้อหา
4. ทำการวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะด้านไวยากรณ์ ฉันทลักษณ์ อลังการและด้านคุณค่าต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา
5. เรียบเรียงและนำเสนอข้อมูล

ผลการวิจัย

1. **ประวัติความเป็นมา ผู้แต่ง โครงสร้าง และเนื้อหาของคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ** พบว่า ด้านประวัติผู้แต่งและสมัยที่แต่งพบว่า ท่านผู้แต่งคัมภีร์นี้คือพระอัคคธัมมะ ซึ่งเป็นพระเถระชาวพม่า ชาวพม่ามักเรียกว่า ตินกะซายาดอ (ท่านอาจารย์ตินกะซา) ตามชื่อวัด โดยพระอัคคธัมมะได้แต่งคัมภีร์เป็นคาถาเพื่อให้เป็นบทท่องจำโดยสะดวก อีกทั้งนำตัวอย่างสั้นๆ ที่พบในสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับธาตุนั้นๆ มาแสดงกำกับอธิบายธาตุแต่ละตัวไว้โดยย่อ ซึ่งตัวอย่างเหล่านั้นมีทั้งธาตุที่สำเร็จเป็นบทอาขยาตและบทกิตก์

เมื่อพิจารณาโครงสร้างพบว่า คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะเป็นตำราว่าด้วยเรื่องธาตุและอรรถของธาตุ โดยจำแนกธาตุออกเป็น 8 คณะ เริ่มตั้งแต่ภูวาทิคณะจนถึงจุราทิคณะ และแสดงอรรถของธาตุตามคณะนั้นๆ อีกทั้งมีตัวอย่างจากพระไตรปิฎกและอรรถกถามาแสดงไว้โดยสังเขป คัมภีร์นี้รจนาเป็นภาษาบาลี มีคาถาทั้งหมด 332 บท ท่านผู้แต่งคัมภีร์นี้มิได้แต่งคัมภีร์นิสสัยที่แปลและอธิบายไว้ ทำให้คัมภีร์นี้มีเพียงฉบับบาลี จึงทำให้นักศึกษาที่สนใจใฝ่รู้ไม่อาจเข้าใจเนื้อหาในคัมภีร์อย่างชัดเจนได้ ดังนั้น พระวิมลาจาระที่อยู่ในวัดหมู่บ้านพาอองทางทิศใต้ของเมืองยองเลปิน จึงแต่งคัมภีร์นิสสัยโดยแปลยกศัพท์คำต่อคำและมีคำอธิบายศัพท์ยากโดยย่อ แต่งจบในวันเพ็ญเดือน 11 พ.ศ. 2386

เนื้อหาในคัมภีร์นี้แบ่งออกเป็น 5 ปริจเฉท คือ

1. ธาตุวินิจฉยทีปกะ แสดงข้อวินิจฉัยของธาตุ
2. วัคคันตธาตวัตถทีปกะ แสดงอรรถของธาตุที่มีวรรคอักษรอยู่ท้าย มีธาตุทั้งหมด 450 ศัพท์
3. อวัคคันตธาตวัตถทีปกะ แสดงอรรถของธาตุที่มี อวรรคอักษรอยู่ท้าย มีธาตุทั้งหมด 244 ศัพท์
4. คณฉักกทีปกะ แสดงคณะธาตุ 6 หมวดตั้งแต่รุธาทิคณะถึงตนาทิคณะ มีธาตุ

ทั้งหมด 188 ศัพท์

5. จุราทิคณิกธาตวัตถนิทเทส แสดงอรรถของธาตุจุราทิคณะ มีธาตุทั้งหมด 279 ศัพท์

2. ปริวรรตคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะจากบาลีอักษรพม่า เป็นบาลีอักษรไทย และแปลเป็นภาษาไทย พบว่า ด้านปริวรรตคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ จากต้นฉบับบาลีอักษรพม่าเป็นภาษาบาลีอักษรไทย และแปลเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยได้จัดทำเสร็จสมบูรณ์พร้อมทั้งตรวจชำระเรียบร้อย

3. วิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะด้านไวยากรณ์ ฉันทลักษณ์ อลังการและคุณค่าต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา พบว่า การวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะด้านไวยากรณ์พบว่า คัมภีร์นี้กล่าวสรุปความไวยากรณ์ที่สำคัญจากสัททนีติปกรณ์ ปทมาลา ธาตุมาลา และสุตตมาลา พร้อมทั้งกฎไวยากรณ์ที่สำคัญจากไวยากรณ์อื่นๆ อีกหลายฉบับ เช่น ปทรูปสิทธิปกรณ์ พาลาวตาร และโมคคัลลานไวยากรณ์ เป็นต้น ซึ่งกฎไวยากรณ์ดังกล่าวมีใช้จริงในพระไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา

การวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะด้านฉันทลักษณ์พบว่า คัมภีร์นี้แต่งด้วยอนุฏฐุภาฉันท์ 8 พยางค์ มีคาถาทั้งหมด 22 ประเภท คือ ปัฐยาวัต 1 กลุ่มนการวิปุลา 5 กลุ่มชการวิปุลา 3 กลุ่มมการวิปุลา 3 กลุ่มรการวิปุลา 3 กลุ่มสการวิปุลา 2 กลุ่มภการวิปุลา 3 กลุ่มตการวิปุลา 2

การวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะด้านอลังการพบว่า คาถาที่ท่านประพันธ์ในคัมภีร์นี้ประกอบด้วยลักษณะของสัททาลังการหรือรสคำ 6 ประเภทเป็นอย่างมาก คือ ปสาทคุณ มธุรตาคุณ สุขุมาลตาคุณ อัตถพยัตติคุณ โอชคุณ และสิเลสคุณ อย่างไรก็ตาม ในบางคาถาอาจมีสัททาลังการ 4 ประเภทบ้าง 5 ประเภทบ้างตามสมควร

การวิเคราะห์คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะด้านคุณค่าต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนาพบว่า คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้เป็นอุปการะทำให้ผู้ศึกษาเข้าใจภาษาบาลีและคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้นและนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเพื่อความพ้นจากทุกข์ในวัฏฏสงสาร

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะพบว่า กฎไวยากรณ์ที่สำคัญ ธาตุ และอรรถของธาตุที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้ส่งผลต่อการศึกษาคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. ทำให้ผู้ที่ศึกษาคัมภีร์นี้เข้าใจกฎไวยากรณ์ที่สำคัญซึ่งเกี่ยวกับบทอาขยาต เช่น รูปวิเคราะห์ของธาตุ ความหมายของธาตุ เป็นต้น อันจะนำไปสู่การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหลักไวยากรณ์บาลีชั้นสูงได้ต่อไป

2. ทำให้ผู้ที่ศึกษาคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะสามารถเข้าใจคณะธาตุ 8 หมวดในอาขยาตกัณฑ์ได้อย่างถูกต้อง

3. ทำให้เข้าใจปาฐะที่ถูกต้องตามพระพุทธพจน์ที่สืบทอดมาแต่โบราณกาล เพราะความเข้าใจ

ธาตุอันเป็นรากศัพท์ของบทนามและบทอาขยาตย่อมจะทำให้เข้าใจปาฐะที่ถูกต้อง

4. ทำให้ชำระปาฐะที่ผิดพลาดให้ถูกต้องได้โดยอาศัยธาตุเป็นหลักสำคัญในการชำระคำผิด

5. ทำให้เข้าใจเนื้อความของปาฐะในพระบาลีอย่างถูกต้องตรงตามคณะธาตุนั้นๆ

6. ทำให้เข้าใจคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้องและนำมาปฏิบัติเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิตอันจะนำประโยชน์มาให้แก่ตนและชาวโลก อีกทั้งยังนำมาปฏิบัติเพื่อความสิ้นทุกข์จากการเวียนตายเวียนเกิดในวัฏสงสารได้ด้วยการเจริญไตรสิกขาอันมีความเข้าใจคำสอนเป็นเหตุสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

1. คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้แต่งโดยอาศัยสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา พบว่า เป็นคัมภีร์ธาตุที่สมบูรณ์ที่สุดและได้รับการยอมรับตั้งแต่โบราณกาลจวบจนถึงปัจจุบัน การศึกษาคัมภีร์นี้จะทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าใจคณะธาตุ 8 หมวดที่สำเร็จเป็นบทอาขยาตและบทนามได้อย่างชัดเจน ส่งผลให้เข้าใจเนื้อความของบทต่างๆ ที่พบในพระบาลี อรรถกถา และฎีกา ตามที่ท่านผู้ประพันธ์คัมภีร์นี้กล่าวไว้ในคำลงท้ายของคัมภีร์ว่า “ผู้เชี่ยวชาญเนื้อความของธาตุย่อมจะเข้าใจเนื้อความของบทในพระบาลีเป็นต้นอันเป็นคำที่กล่าวไว้ดีของท่านผู้ประเสริฐทั้งหลายโดยสะดวก และสามารถแก้ไขอักขระที่ผิดพลาดให้ถูกต้องตามเดิม ดังนั้น ผู้มีปัญญาจึงควรกระทำความเพียรในเนื้อความของธาตุที่มีอุปการะมากเหล่านั้นอย่างนี้” สอดคล้องกับ พระมหาชณัตนิติสนธิ์ พันธ์เจริญ (คุณสำโร) ได้เขียนดุษฎีนิพนธ์เรื่อง “คัมภีร์กัจจายนไวยากรณ์: การแปล และวิเคราะห์สนธิกัณฑ์” ว่า ผู้ที่เรียนรู้ไวยากรณ์บาลีเป็นอย่างดีย่อมเข้าใจบทพยัญชนะได้ถูกต้อง นำมาซึ่งความเข้าใจอรรถของบทพยัญชนะเหล่านั้นได้ถูกต้องตรงตามหลักการใช้ภาษา ทั้งยังสามารถชำระบทพยัญชนะที่คลาดเคลื่อนอันเนื่องมาจากการจารอักษรหรือกระบวนการพิมพ์ จัดได้ว่าเป็นผู้ธำรงรักษ์พระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และสอดคล้องกับ สยาญาณ ได้เขียนเรื่อง “ปาฬิธาตุมาลา” ว่า นรชนใดปรารถนาความเป็นบัณฑิตในภาษาบาลี เขาต้องเป็นผู้มีความเข้าใจเนื้อความของธาตุอย่างแตกฉาน ความเชี่ยวชาญเนื้อความของธาตุเป็นเหตุทำให้ตัดสินเนื้อความได้ เพราะธาตุเป็นรากศัพท์ของบทบาลี เนื่องจากเป็นมูลเหตุ

ภาษาสันสกฤตเป็นภาษาที่มีแบบแผนกระชับรัดกุม มีคัมภีร์ที่ว่าด้วยหลักภาษาแต่งขึ้นตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล ได้แก่ ไวยากรณ์ นิฆัณฑุ ฉันทลักษณ์ และอลังการ เป็นต้น ดังนั้น ไวยากรณ์บาลีรุ่นหลังจึงแต่งขึ้นโดยอาศัยไวยากรณ์สันสกฤตเป็นหลัก เช่น กัจจายนไวยากรณ์อาศัยคัมภีร์กาตันตระ โมคคัลลานไวยากรณ์อาศัยคัมภีร์จานทรไวยากรณ์ และสัททนีติปกรณ์อาศัยคัมภีร์ปาณินีไวยากรณ์เป็นต้น และคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะก็นำสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา มาสรุปความเพื่อให้ท่องจำและเรียนรู้โดยสะดวก สอดคล้องกับ พระมหาชณัตนิติสนธิ์ พันธ์เจริญ (คุณสำโร) ได้เขียนสารนิพนธ์เรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ธาตุในโมคคัลลานไวยากรณ์และปาณินียธาตุปาฐะ” ว่า ปาณินียธาตุปาฐะยังเป็นแม่แบบของธาตุในไวยากรณ์บาลี คือ กัจจายนไวยากรณ์ โมคคัลลานไวยากรณ์ สัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา รวมไปถึงคัมภีร์ธาตุบาลีที่มีชื่อเสียงอันได้แก่ กัจจายนธาตุมัญชูสา ธาตวัตถทีปกะ และธาตวัตถสังคหะ ดังผู้วิจัยจะ

เทียบเคียงธาตุและอรรถของธาตุระหว่างปาณินียธาตุปาฐะและโมคคัลลานไวยากรณ์ไว้ในบทที่ 3 ต่อไป ไม่เพียงแต่ไวยากรณ์บาลีที่อาศัยคัมภีร์นี้เท่านั้น แม้คัมภีร์อรรถกถาและฎีกาก็อาศัยธาตุและอรรถของธาตุจากคัมภีร์นี้มาอธิบายศัพท์ในพระบาลีอีกด้วย

2. คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะมีคาถา 332 บท ส่วนใหญ่คาถาเหล่านี้เป็นปัฐยาวัตคาถา พบว่าประกอบด้วย ย, ช, ย และ ช คณะท้าย 4 พยางค์แรกในบาททั้ง 4 มีคาถาจำนวนน้อยที่ท่านเขียนเป็นวิปุลาคาถา สาเหตุที่ท่านผู้แต่งคัมภีร์นี้และวรรณกรรมบาลีอื่นๆ นิยมแต่งเป็นปัฐยาวัตคาถาก็เพราะว่าปัฐยาวัตคาถามีความไพเราะกว่าวิปุลาคาถาอื่นๆ เช่น มการวิปุลา เป็นต้น สอดคล้องกับ พระคันธสาราภิวงศ์ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “วุตโตทยมัญชรี” ว่า ปัฐยาวัตคาถานี้มีเสียงไพเราะนุ่มนวลกว่าคาถาอื่นในปริจเฉทที่ 5 เนื่องจากมีเสียงครุ และเสียงลหุอย่างละ 6 พยางค์เท่ากันในนายกคณะ คือมี ย คณะ (1 2 2) 2 คณะท้าย 4 พยางค์แรกในวิสมบาท และ ช คณะ (1 2 1) 2 คณะท้าย 4 พยางค์แรกในสมบาท ส่งผลให้เสียงครุลหุเสมอกัน จึงก่อให้เกิดเสียงประสานนุ่มนวล กระชดกระช้อย ดังนั้น คาถานี้จึงเป็นที่นิยมแต่งในวรรณกรรมบาลีและสันสกฤตมากกว่าวัตต คาถาประเภทอื่น

คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะแต่งเป็นอนุฏฐภาฉันท์ 8 พยางค์ มีคาถาทั้งหมด 22 ประเภท คือ ปัฐยาวัต 1 กลุ่มนการวิปุลา 5 กลุ่มชการวิปุลา 3 กลุ่มมการวิปุลา 3 กลุ่มรการวิปุลา 3 กลุ่มสการวิปุลา 2 กลุ่มภการวิปุลา 3 กลุ่มตการวิปุลา 2 ที่จริงแล้วในวรรณกรรมบาลี คือ ไตรปิฎก อรรถกถา และฎีกา เป็นต้น มีบทประพันธ์ประเภทวิปุลาคาถาจำนวนมาก สอดคล้องกับ พระกุมาระ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “ฉันโทสารัตถเมทินีฎีกา” ว่า คาถาที่มี น, ต, ส, ร, ม และ ภ คณะท้าย 4 พยางค์ใน วิสมบาท ส่วนในสมบาท พยางค์ที่ 5 และที่ 7 มักเป็นลหุเสมอ ชื่อว่า นการวิปุลา เป็นต้น

คาถามีภการวิปุลาเป็นต้นแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ภการวิปุลา ประกอบด้วย ภ, ช, น, ช คณะ หรือปฐมภการวิปุลา ประกอบด้วย ภ, ช, ย, ช คณะ หรือตติยภการวิปุลา ประกอบด้วย ย, ช, ภ, ช คณะ สอดคล้องกับ พระคันธสาราภิวงศ์ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “วุตโตทยมัญชรี” ว่า ภการวิปุลาคาถามี 3 ประเภท คือ

1. ปฐมภการวิปุลา คือ ภการวิปุลาที่มี ภ คณะท้าย 4 พยางค์ในบาทที่ 1 และมี ย คณะท้าย 4 พยางค์ในบาทที่ 3 ส่วนบาทที่ 2, 4 เป็น ช คณะ กล่าวคือ นายกคณะในบาททั้ง 4 มีรูปว่า ภ, ช, ย, ช

2. ตติยภการวิปุลา คือ ภการวิปุลาที่มี ภ คณะท้าย 4 พยางค์ในบาทที่ 3 และมี ย คณะท้าย 4 พยางค์ในบาทที่ 1 ส่วนบาทที่ 2, 4 เป็น ช คณะ กล่าวคือ นายกคณะในบาททั้ง 4 มีรูปว่า ย, ช, ภ, ช

3. ภการวิปุลา คือ ภการวิปุลาที่มี ภ คณะท้าย 4 พยางค์ ในบาทที่ 1, 3 และมี ช คณะท้าย 4 พยางค์ ในบาทที่ 2, 4 กล่าวคือ นายกคณะในบาททั้ง 4 มีรูปว่า ภ, ช, ภ, ช บางคัมภีร์เรียกว่าอุภยภการวิปุลา

สังกิณณวิปุลาหรือวิปุลาผสมที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ คือ ปฐมนการตติยสการวิปุลา ปฐมนการตติยสการวิปุลา และปฐมนการตติยรการวิปุลา เป็นต้น สอดคล้องกับ พระคันธสาราภิวงศ์ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “วุตโตทยมัญชรี” ว่า ยังมีวิปุลาอีกประเภทหนึ่งที่นิยมใช้ในวรรณ

กรรมสันสกฤตและบาลี นั่นคือสังกิณณวิปุลา (วิปุลาผสม) ซึ่งเป็นวิปุลาที่ผสมภการวิปุลาเข้ากับวิปุลา 5 อย่าง คือ รการวิปุลา, นการวิปุลา, ตการวิปุลา, มการวิปุลา และสการวิปุลา เป็นต้น ก็จะกลายเป็นสังกิณณวิปุลา ดังนั้น สังกิณณวิปุลาจึงมี 30 คาถา (6 X 5 = 30) ถ้าเพิ่มชการวิปุลาเข้าไปร่วมกับวิปุลาอื่น ก็มีสังกิณณวิปุลา 42 คาถา (7 X 6 = 42)

3. คัมภีร์ธาตวัตถทีปกะเป็นวรรณกรรมบาลีชั้นสูง พบว่า ผู้แต่งมีความเชี่ยวชาญในการใช้คำอย่างยอดเยี่ยม จึงสามารถประกอบใช้สัททาลังการหรือรสคำในคาถาประพันธ์ได้ และวรรณกรรมที่ประกอบด้วยสัททาลังการดังกล่าว ย่อมจะทำให้การความไพเราะจับใจ แม้คัมภีร์นี้จะมิได้ประกอบใช้อัตถาลังการหรือรสความ ก็เป็นที่น่าพึงใจของกวี สอดคล้องกับ พระสังฆรักขิตะ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “สุโพธาลังการ” ว่า การเรียบเรียงนั้นแม้ไม่กอปรด้วยอัตถาลังการ หากว่า ไม่มีโทษและกอปรด้วยสัททาลังการ ก็น่าพึงใจ ดุจหญิงสาวผู้ปราศจากโทษ กอปรด้วยคุณความงาม และสอดคล้องกับ พระคันธสาราภิวงศ์ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “สุโพธาลังการมัญชรี” ว่า หญิงสาวผู้ปราศจากโทษคือโรคเรื้อนในสรีระ มีคุณความงามตามธรรมชาติ แม้จะไม่ประดับตกแต่งก็น่าชื่นชม ฉันใด บทประพันธ์ก็ฉันนั้น หากปราศจากโทษของบทเป็นต้น และกอปรด้วยสัททาลังการแม้จะไม่ตกแต่งด้วยอัตถาลังการก็น่าชื่นชม

คาถาทุกบทที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะประกอบด้วยปสาทคุณ เพราะทุกคาถามีข้อความกระจ่างชัดเจนไม่คลุมเครือ สอดคล้องกับ พระสังฆรักขิตะ ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง “สุโพธาลังการ” ว่า ลำดับบทใดงามด้วยสัมพันธ์ที่วางไว้ชิดกัน มีเนื้อความชัดเจนดี ลำดับบทนี้พึงก่อให้เกิดปสาทคุณ ดังอุทาหรณ์ที่จะกล่าวต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) คณะสงฆ์ แม่กองบาลีสนามหลวง สำนักเรียนบาลี มหาวิทยาลัยสงฆ์ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดพิมพ์เผยแผ่ตำรา งานวิจัย และหนังสือเกี่ยวกับเรื่องธาตุให้กว้างขวางเพื่อเป็นคู่มือให้ผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม

2) คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดโครงการประชุมสัมมนาทางวิชาการให้กับครูสอนบาลีและผู้ที่สนใจ เพื่อเพิ่มพูนและทบทวนความรู้เกี่ยวกับเรื่องธาตุ อันจะก่อประโยชน์ต่อวงการศึกษาภาษาบาลียิ่งขึ้น

3)คณะสงฆ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งหน่วยงานปริวรรตคัมภีร์และการตรวจชำระคัมภีร์ให้เพิ่มมากขึ้นและส่งภิกษุสามเณรหรือผู้ที่สนใจไปศึกษาด้านการปริวรรตคัมภีร์กับผู้เชี่ยวชาญทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2.ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) จากการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ ผู้วิจัยพบว่าคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะเป็นตำราที่ทรงคุณค่าซึ่งกล่าวสรุปความธาตุและอรรถของธาตุในสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา มาแต่งเป็นคาถาท่องจำ ควรจะมีการศึกษาเปรียบเทียบธาตุและอรรถของธาตุที่กล่าวไว้ในคัมภีร์นี้กับสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลาว่ามีธาตุกี่ศัพท์ที่คัมภีร์นี้นำมาจากสัททนีติปกรณ์ ธาตุมาลา และมีธาตุกี่ศัพท์ที่คัมภีร์นี้มิได้นำมาแล้วไว้ เพราะมีใช้น้อยหรือมีข้อจำกัดทางฉันทลักษณ์ที่มีกำหนดจำนวนพยางค์ในบาทคาถา

2) การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นเนื้อหาในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะเป็นหลัก แต่ระหว่างที่แปลและวิเคราะห์ ผู้วิจัยพบว่า ธาตุและอรรถของธาตุที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะมีความคล้ายคลึงกับคัมภีร์ปาณินียธาตุปาฐะซึ่งเป็นคัมภีร์ธาตุที่สมบูรณ์ที่สุดของไวยากรณ์สันสกฤต ดังนั้น จึงควรศึกษาความสัมพันธ์ของคัมภีร์ปาณินียธาตุปาฐะของปาณินิที่มีต่อคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะ เพื่อจะได้เห็นความสัมพันธ์ของไวยากรณ์สันสกฤตกับไวยากรณ์บาลีทั้งหมด

3) ควรศึกษาเปรียบเทียบธาตุและอรรถของธาตุที่กล่าวไว้ในคัมภีร์ธาตวัตถทีปกะนี้กับธาตุในหนังสือบาลีไวยากรณ์หลักสูตรสนามหลวงว่ามีจำนวนและเนื้อหาสอดคล้องตรงกันหรือแตกต่างกันอย่างไร เพื่อเป็นการต่อยอดทางการศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระกัจจายนะ. (2530). **กัจจายนพยากรณะ**. ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

พระโกวิทะ. (2481). **ฉันโทภารตี.** มัณฑะเลย์ : โรงพิมพ์มันดลาภุมมิปิฏกัต.

พระคันธสาราภิวงศ์../../SSR001/Desktop/พระมหาธีรเพชร/08-1 บรรณานุกรม.docx - _ftn19 (2548). **ปทรูปสิทธิมัญชรี เล่ม 1-3**. ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

_____. (2548). **พาลาวตารมัญชรี เล่ม 1-3**. ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

_____. (2545). **วุตโตทยมัญชรี**. ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

_____. (2546). **สุโพธาลังการมัญชรี**. ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

พระธรรมกิตติ. (2541). **พาลาวตาร**. ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

พระพุทธัปปิยะ. (2541). **ปทรูปสิทธิ**. กรุงเทพมหานคร : วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ คณะ 25.

_____. (2509). **ปทรูปสิทธิฎีกา**. ย่างกุ้ง : กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา.

พระมหานิมิต ธมฺมสาโร และจำรูญ ธรรมดา ตรวจชำระโดยสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม). (2546). **สัททนีติปทมาลา สัททนีติธาตุมาลา สัททนีติสุตตมาลา แปล.** นครปฐม : วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส.

พระมุนินทาภิวงศ์. (2532). **ฉันโทสารัตถทีปกะ**. ย่างกุ้ง : โรงพิมพ์เนลินซา.

พระโมคคัลลานะ. (2525). **โมคคัลลานพยากรณะ**. ย่างกุ้ง : กระทรวงมหาดไทยและการศาสนา.

พระวชิรปัญญะ. (2507). **ฉันโทสารัตถเมทินี.** มัณฑะเลย์ : โรงพิมพ์ปยีจีมัณไฑปิฎกัต.

พระวิสุทธาจาระ. (2553). **ฉันโทมัญชรี.** ลำปาง : วัดท่ามะโอ.

_____. (2559). **ธาตวัตถสังคหปาฐนิสสยะ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด.

พระอัคควังสะ. (2521–2523). **สัททนีติปกรณ์**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิภูมิพโลภิกขุ.

พระอินทาจาระ. (2442). **ธาตวัตถทีปกนิสสัย.** ย่างกุ้ง : โรงพิมพ์กวิเมียดมัน.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์.

สยาญาณ. (2491). **ปาฬิธาตุมาลา**. ย่างกุ้ง : โรงพิมพ์หังสาวดี.

หลวงเทพดรุณานุศิษฏ์ (ทวี ธรรมธัช). (2486). **ธาตุปฺปทีปิกา หรือพจนานุกรม บาลี–ไทย แผนกธาตุ**. กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

A Model of Welfare Management of the Thai Sangh Council

พระครูสังฆภารวิมล สุเทพ รติโก[1]
PhrakhruSangkhaparawimon Suthep ratiko
E-mail: visaudom123@gmail.com
ประเวศ อินทองปาน[2]
Prawet Intongpan
E-mail: fhumpvi@ku.ac.th

Received: *August 6, 2024* **Revised:** *October 28, 2024*
Accepted: *November 6, 2024*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย และ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ในกิจการพระพุทธศาสนา ดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ในภาวะวิกฤต คณะสงฆ์เป็นองค์กรที่สำคัญในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้น โดยนำหลักธรรม 5 หลัก ทางพระพุทธศาสนาคือ 1) อคติ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ 2) พรหมวิหาร 4 ได้แก่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา 3) สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตา 4) สาราณียธรรม 7 ได้แก่ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สาธารณโภคี 5) สัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล ดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย คือ โมเดล “KGSA” คือ 1) K= ช่วยเหลือสังคมด้วยความเมตตาและเป็นกลาง G = ช่วยเหลือ

---

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

[2] มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/ Kasetsart University

สังคมด้วยความเอื้อเฟื้อ S = ช่วยเหลือสังคมด้วยความจริงใจและสม่ำเสมอ A = ช่วยเหลือสังคมตามความเหมาะสม

คำสำคัญ : การจัดการ, สาธารณสงเคราะห์, คณะสงฆ์ไทย

Abstract

This dissertation there are 3 objectives. namely 1) to study the management of public welfare by the Thai Sangha, 2) to study Buddhist principles that promote the management of public welfare by the Thai Sangha, and 3) to propose a model for managing public welfare of the Thai Sangha. It is a qualitative research using document research and in-depth interviews with 23 key informants/people to analyze the content data. and present descriptive information.

The research results found that Public welfare work in Buddhist affairs Proceed to drive benefits in times of crisis. The Sangha is an important organization for helping and supporting. with basic necessary objects By using the 5 main principles of Buddhism: They are 1) The 4 biases include chandākāti, dosākāti, mohākāti, and bhayākāti. 2) The 4 brahmāvihāra include loving-kindness, kindness, mudita, and upekkha. 3) The 4 saṅgahavatthu include dāna, piyavācā, atthacariya, samānattā 4) The 7 sāraniyadhamma include physical kamma, verbal kamma, and mano kamma. Satharanaphokī 5) Sappurisadhamma 7 includes knowing principles, knowing goals, knowing oneself, knowing moderation, knowing time, knowing community, knowing people, taking steps to help society in material ways that do not go against the Dhamma and Vinaya. The Thai Sangha's model for public welfare management is the "KGSA" model, which is 1) K = Help society with kindness and neutrality. G = Help society with generosity. S = Help society with sincerity and regularity. A = Help society as appropriate.

Keywords : Management, Welfare, Thai Sangha Council

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นองค์กรหนึ่งที่เป็นพื้นฐานของสังคม เป็นรากฐานทางประวัติศาสตร์ประเพณี วัฒนธรรมในสังคมไทย วัดเป็นสถาบันทางสังคมที่ประชาชนยอมรับและผูกพันในด้านการ เข้าไปรับการอบรมสั่งสอนเป็นเวลานาน และผู้ที่มีหน้าที่ให้การอบรมสั่งสอนประชาชนให้ได้รับความรู้ ทั้งทางคดีโลก และคดีธรรมในรูปลักษณ์ของการให้การศึกษา การเผยแผ่ธรรม การบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ การรักษาพยาบาล การสงเคราะห์ผู้ยากไร้เหล่านี้ล้วนแต่เป็นภารกิจของสงฆ์ ทั้งสิ้นพระสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนใน

ทางด้านจิตใจเสริมสร้างศีลธรรม สติปัญญาที่ถูกต้องแก่ชุมชน บทบาทนี้เป็นบทบาทสำคัญยิ่ง เป็นรากฐานของความเจริญ ความสุขของสังคมอย่างแท้จริง

ปัจจุบันชาวไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จากข้อมูลสำนักงานระพุทธศาสนา แห่งชาติ มีพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ จำนวน 57,157,751 คน จากประชากรของประเทศทั้งสิ้น จำนวน 65,926,261 คิดเป็นร้อยละ 93.4 พระพุทธศาสนาจึงถือได้ว่าเป็นพื้นฐานและเป็นแกนของวัฒนธรรมไทยทุกสาขา ชุมชนย่อยของชาวไทยทั่วประเทศไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ หรือจังหวัด จะเห็นว่ามีชุมชนไทยพุทธอยู่เป็นส่วนใหญ่ เครื่องหมายของชุมชนไทยพุทธ คือ “วัด” จากการสำรวจของกองพุทธศาสนสถาน สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2553 พบว่า วัดพุทธในประเทศไทยที่มีพระสงฆ์อยู่จำพรรษา มีจำนวน 37,100 แห่ง มีจำนวนพระสงฆ์ 291,116 รูป สามเณร 70,408 รูป[3]

พระพุทธศาสนาจึงนับได้ว่ามีบทบาทโดดเด่นอย่างยิ่งต่อสังคมไทย ชาวพุทธยังภาคภูมิใจในบทบาทของวัดและพระสงฆ์ว่า สามารถเป็นผู้นำทางด้านสติปัญญาแก่สังคม และเป็นศูนย์รวมของทุกสิ่งทุกอย่าง แต่การที่จะพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมหรือศูนย์กลางของชุมชนให้สำเร็จ บรรลุตามเป้าหมายได้นั้น วัดควรจะต้องดำเนินการในสิ่งต่อไปนี้โดยลำดับ คือ ประการแรก วัดต้องจัดและพัฒนากิจกรรมของวัดให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนโดยรอบวัดให้มากที่สุด ประการที่สองวัดต้องจัดการปกครองพระภิกษุสามเณรภายในวัดให้เป็นระเบียบเรียบร้อย ส่งเสริมคนรอบวัดหรือคนใน ชุมชนนั้น ให้มาบวชเรียนตามพระธรรมวินัยที่วัดนั้นให้มากที่สุด และประการสุดท้ายวัดต้องจัดการ พัฒนาบริเวณอาคารสถานที่เสนาสนะของวัดให้สะอาดเรียบร้อยและร่มรื่นเหมาะสมกับสภาพความ ต้องการและความจำเป็นให้มากที่สุด

ความสำเร็จของวัดในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนมาก ขึ้นอยู่กับการ บริหารหมู่คณะหรือการปกครองดูแล ตลอดทั้งแนะนำสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณร คฤหัสถ์ที่มา อยู่ในวัดให้ประพฤติตนอยู่ในธรรมวินัย ตัวผู้บริหารถือได้ว่าเป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่ได้รับอำนาจอันชอบธรรมในการจัดการบริหาร สถาบันวัดในพระพุทธศาสนาก็เช่นเดียวกันตามกฎหมายของบ้านเมือง ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง และประกาศของมหาเถรสมาคม ซึ่งเป็นองค์กร สูงสุดของคณะสงฆ์ไทย และเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการบริหารหมู่คณะ เป็นหัวหน้าสงฆ์ในวัดก็คือเจ้า อาวาสนั้นเอง พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เจ้าอาวาสในแต่ละวัดจะต้องดำรงบทบาทในการปฏิบัติภารกิจ ตามที่คณะสงฆ์ได้กำหนดไว้[4]

วัดในปัจจุบันได้ดำเนินภารกิจตามที่คณะสงฆ์กำหนด โดยมิได้ละเลยบทบาทหน้าที่ของ การเป็นศูนย์กลางของชุมชนทั้งด้านการศึกษา และการศึกษาสงเคราะห์ประชาชน ตามศักยภาพของ วัด และวัดยังคงมีความสำคัญต่อชุมชนและมีบทบาทหน้าที่ที่จะต้องสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนคู่กับ สถาบันทาง

---

[3] สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **จำนวนประชากร 2553.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nso. go.th/ [31 สิงหาคม 2565].

[4] สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์. (2541). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา.

สังคมในชุมชน เช่น โรงเรียน บ้านและราชการ โดยเหตุที่วัดเป็นนิติบุคคลตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มีการจัดองค์การที่เป็นไปตามกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องและมี หน้าที่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ดังนั้น การดำเนินกิจกรรมใด ๆ ของวัดต้องสอดคล้องกับภาระหน้าที่ขององค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ คือ มหาเถรสมาคม ซึ่งกำหนดภารกิจของวัดไว้ 6 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1) งานปกครอง หมายถึง ภารกิจที่เจ้าอาวาสดำเนินการสอดส่องดูแล รักษา ความ เรียบร้อยดีงามแก่พระภิกษุสามเณรที่อยู่ในวัดหรือในเขตปกครอง

2) งานศาสนศึกษา หมายถึง ภารกิจวัดในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรม แผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา เป็นต้น

3) งานการศึกษาสงเคราะห์ หมายถึง ภารกิจวัดในการดำเนินการศึกษา ที่มุ่งเน้นการ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน เป็นต้น

4) งานเผยแผ่ศาสนธรรม หมายถึง การประกาศพระพุทธศาสนาให้ประชาชนได้รับทราบในทุก ๆ วิธีที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย โดยมุ่งเน้นให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรม และน้อมนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ได้แก่การเทศนา การบรรยายธรรม เป็นต้น

5) งานสาธารณสงเคราะห์ หมายถึง การดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางด้านวัตถุใน รูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย เช่น การใช้วัดเป็นที่บำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับการเกิด เจ็บ ตาย การช่วยเหลือการสงเคราะห์ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน และการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ต่าง ๆ

6) งานสาธารณูปการ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาวัดด้านอาคารสถานที่ และสิ่งแวดล้อม การบูรณปฏิสังขรณ์เสนาสนะและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ภายในวัด

การปฏิบัติงานตามภารกิจทั้ง 6 ด้านของวัดถือเป็นภารกิจสำคัญที่จะนำวัดไปสู่เป้าหมาย ของการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์รวมหรือศูนย์กลางของชุมชนได้ ซึ่งทุกวัดได้ปฏิบัติภารกิจเหล่านี้ตาม ศักยภาพของวัดที่อาจอ่อนด้อยหรือโดดเด่นในบางด้าน และในการพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นคนดีมีคุณธรรมและจริยธรรมที่พึงปรารถนาในสังคมได้นั้น ต้องประกอบด้วยบทบาทที่พึงประสงค์ของสังคม ชุมชน และนโยบายรัฐที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ การสาธารณสงเคราะห์เป็นกิจกรรมที่วัดหรือพระภิกษุสงฆ์ดำเนินกิจการเพื่อให้เป็น สาธารณประโยชน์ด้านสังคมสงเคราะห์ ทั้งการสังเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ แยกโดย ลักษณะ มี 4 ประการ

1) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ได้แก่ การที่วัดหรือคณะสงฆ์ดำเนินการเอง ซึ่งกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ให้เป็นสาธารณประโยชน์ เช่น กิจการหน่วยอบรม ประชาชนประจำตำบล กิจการห้องสมุดเพื่อประชาชนเป็นต้น

2) การช่วยเหลือเกื้อกูลกิจการของผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ได้แก่ การช่วยเหลือ สนับสนุนส่งเสริมกิจการของรัฐหรือของเอกชนหรือผู้ใดผู้หนึ่งดำเนินการ และการนั้นเป็นไปเพื่อการสาธารณประโยชน์

3) การช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติได้แก่ การสร้างถนน สร้าง โรงพยาบาล และจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ และอื่น ๆ ข้อนี้ มุ่งเอาเฉพาะการช่วยเหลือเกื้อกูลสถานที่อัน เป็นของสาธารณประโยชน์

4) การช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชนทั่วไป ได้แก่ การช่วยเหลือประชาชนในการที่ควร ช่วยเหลือ เช่น จัดตั้งหน่วยอาสาสมัครบรรเทาสาธารณภัย ช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับภัยพิบัติทั้งด้าน ไฟไหม้และน้ำท่วม พร้อมมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย[5]

การสาธารณสงเคราะห์ จึงเป็นการแสดงบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ ในด้านสังคม สงเคราะห์ทั้งการสงเคราะห์บุคคลและสาธารณสงเคราะห์ โดยมีพระภิกษุสงฆ์เป็นผู้นำชุมชนในการ บริจาคช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เพราะพระภิกษุสงฆ์เป็นศูนย์กลางเชื่อมประสานระหว่างคน จนกับคนรวย ปัจจัยที่ได้รับบริจาคมา พระภิกษุสงฆ์ก็ใช้ทำประโยชน์เป็นสาธารณกุศล และช่วยเหลือ บุคคลผู้ขาดแคลนและด้อยโอกาสดังกล่าวแล้ว

การสาธารณสงเคราะห์เป็นงานสำคัญของคณะสงฆ์ เป็นกิจการอันหนึ่ง ของคณะสงฆ์ เช่นเดียวกับการสงเคราะห์ด้านอื่น ๆ ซึ่งวิธีการดำเนินงานนั้น จะต้องเป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม และในอำนาจหน้าที่ของบทบาทพระสงฆ์ จึงกล่าวได้ว่า การสธารณสงเคราะห์ เป็นกิจการของคณะสงฆ์โดยแท้[6]

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการสังคมสงเคราะห์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา และรูปแบบการสังคมสงเคราะห์ของพระสงฆ์ไทย บทบาทของพระสงฆ์ เป็นบทบาทที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อน ไม่ว่าจะเป็นบทบาทในด้านต่าง ๆ เช่น บทบาทของพระสงฆ์กับการช่วยเหลือประชาชนด้านสาธารณสงเคราะห์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย
3. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

---

[5] พระมหาสุภา อุทฺโท, “บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน 2 ทศวรรษหน้า”, **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (2541).

[6] สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์, **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์กรมการศาสนา, (2541).

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงเอกสาร จากพระไตรปิฎก เอกสาร และงานวิจัยและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เสนอรูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยแบบคุณภาพ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา จากนั้นกำหนดเป็นกรอบปัจจัยที่ครอบคลุมเนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2) สร้างแบบสัมภาษณ์ตามกรอบปัจจัยที่กำหนดเพื่อนำไปสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีส่วนร่วมกับรูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา พร้อมทั้งรับข้อเสนอแนะ

3) ปรับปรุงเครื่องมือในการวิจัยและให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

4) นำเครื่องมือที่ผ่านการแนะนำและผ่านผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ โดยปรึกษาขอคำชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาอีกครั้ง

5) นำแบบสัมภาษณ์ไปสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ แล้วนำผลที่ได้มาเรียบเรียงและปรับปรุงแก้ไขและนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อนำข้อมูลไปใช้ต่อไป

6) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ในเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. การจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนา ดำเนินการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์นำไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ตามวัตถุประสงค์อย่างสูงสุด ในภาวะวิกฤตคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่สำคัญ ในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล บรรเทาความทุกข์ทาง กาย ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้นที่สำคัญคือ พระสงฆ์สามารถเข้าไปมีส่วนช่วยบรรเทาทุกข์ทางใจ โดยการนำหลักธรรมไปประคับประคองจิตใจให้ผู้ประสบภัยก้าวพ้นภาวะวิกฤตที่เกิดขึ้น ดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย ที่ผ่านมาการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยนั้น ได้แก่ การสร้างถนน ขุดลอกคลอง การสร้างโรงพยาบาลและจัดซื้อเครื่องมือแพทย์ การสร้างประปาหมู่บ้าน การสร้างเครื่องกำเนิดไฟฟ้า การช่วยเหลือประชาชน ทั้งด้านไฟไหม้ และน้ำท่วม พร้อมทั้งมอบเครื่องอุปโภคบริโภคแก่ผู้ประสบภัย หรือในยามปกติ ก็ตั้งกองทุน ทำอาหารเลี้ยงเด็กกำพร้าและเด็กด้อยโอกาส พระสงฆ์มีส่วนร่วม สนับสนุน ช่วยเหลือ ทุนการศึกษา อุปกรณ์การศึกษาแก่เด็กนักเรียน วัดและพระสงฆ์เป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนกิจการเพื่อประสานในการร่วมมือร่วมแรงกัน พระสงฆ์ ต้องให้การช่วยเหลือด้วยความตั้งใจและให้เกิดความเป็นธรรมเป็นประโยชน์แก่ชุมชน ต้องมีความรอบรู้ และรอบคอบในการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ในวงกว้าง พระสงฆ์ต้องประสานความร่วมมือ ในทุกภาคส่วนของสังคม และต้องประมวลข้อปัญหาและอุปสรรค เพื่อที่จะได้สังเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ให้ ตกผลึกความคิด วางกรอบแนวทางการพัฒนา และต้องมีความต่อเนื่องในการพัฒนา ต้องมีระบบของ การวางแผนงานที่ดี

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ในกิจการพระพุทธศาสนา ดำเนินการขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์ในภาวะวิกฤต คณะสงฆ์เป็นองค์กรที่สำคัญในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้น โดยนำหลักธรรม 5 หลัก ทางพระพุทธศาสนาคือ (1).อคติ 4 ได้แก่ ฉันทาคติ โทสาคติ โมหาคติ ภยาคติ (2).พรหมวิหาร 4 ได้แก่เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา (3).สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา สมานัตตา (4).สาราณียธรรม 7 ได้แก่ กายกรรม วจีกรรม มโนกรรม สาธารณโภคี (5).สัปปุริสธรรม 7 ได้แก่ รู้หลักการ รู้จุดหมาย รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักเวลา รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล ดำเนินการช่วยเหลือสังคมทางวัตถุที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย พระพุทธเจ้าตรัสไว้ในทุติยปาปณิกสูตร 1) จกฺขุมา หมายถึง ต้องมีปัญญามองการณ์ไกล 2) วิธูโร หมายถึง ต้องเป็นผู้ มีความสามารถในการจัดการธุระต่าง ๆ 3) นิสฺสยสมฺปนฺโน หมายถึง เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดีกับเพื่อนร่วมงาน การช่วยเหลือเกื้อกูลของพระของวัดกับสังคมไทยชอบช่วยเหลือกัน คำว่า “เมตตา” นี่ยิ่งใหญ่มาก “เมตตา กรุณา มุทิตา” การประกอบกุศลที่เป็นกรรมดี เป็นสังคมที่มีเมตตา แบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ กรุณา ธรรมนูญชีวิต” ว่าหลักธรรม ทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาใช้ในการให้บริการสาธารณะ หลักธรรมดังกล่าวคือ สาราณียธรรม คือ ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นหลักการอยู่ร่วมกัน 1) เมตตากายกรรม ทำต่อกันด้วยเมตตา คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการ ช่วยเหลือกิจธุระต่าง ๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง 2) เมตตาวจีกรรม พูดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง 3) เมตตามโนกรรม คิดต่อกันด้วยเมตตา คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มอง กันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน 4) สาธารณโภคี ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน 5) สีลสามัญญตา ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติสุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของ ส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ 6) ทิฏฐิสามัญญตา ปรับความเห็น เข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบ ร่วมกัน ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดี งามหรือจุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

3. เสนอรูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย มีดังต่อไปนี้ ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือประชาชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ วัดขาดจิต อาสาที่จะช่วยขนของไปบริจาคตามที่ต่าง ๆ ช่วงเวลาที่จัดโรงทานไม่สะดวกกับคนที่เลิกงานเย็น การประชาสัมพันธ์ ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ไม่ได้รับข่าวสาร ข้อเสนอแนะคือ ทางคณะสงฆ์ควรมีการวางแผนที่ดี การบริหารจัดการ การกระจายงาน และมีการประชาสัมพันธ์ ที่ทั่วถึงแก่ประชาชนในเรื่องกิจกรรม ควรมีการจัดการฝึกอบรมบุคลากร และรับสมัครบุคลากรที่เป็นจิตอาสาก่อนจะช่วยงานและควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อการทำงานที่มี คุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานในอนาคต ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ พบว่า

ปัญหาและ อุปสรรค คือ ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชม ข้อเสนอแนะคือ คณะสงฆ์ควรเป็นศูนย์ประสานงานในเรื่องการทำงานบำเพ็ญประโยชน์ ต่อประชาชนในที่ต่าง ๆ กันอย่างจริง ๆ และมีเจ้าหน้าที่ติดตามประเมินผลกับการบำเพ็ญ สาธารณประโยชน์ด้วย คณะสงฆ์ ควรมีการทำความเข้าใจกับประชาชนโดยการให้พระสงฆ์ช่วยกัน อบรมประชาชนผ่านกิจกรรมการแสดงธรรม ประจำวันอาทิตย์และการเทศน์ต่าง ๆ ในงานวัด ด้านการช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ วัดยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเวลามีกิจกรรมระดมทุน ข้อเสนอแนะคือ งานด้านสาธารณสงเคราะห์นี้ควรกระจายไปตามวัดต่าง ๆ ที่มีกำลังทุน ทรัพย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสาธารณชนมากกว่านี้ ในด้านนี้ควรมีการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเวลามี กิจกรรมที่จะต้องระดมทุนสร้าง ด้านการช่วยเหลือประชาชนทั่วไป พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ หากเกิด เหตุการณ์ อาคารสำหรับตั้งหน่วยสงเคราะห์ หรือที่พักพิง ไม่น่าจะเพียงพอ ข้อเสนอแนะคือ ควรตระเตรียมศาลา อาคาร ให้สะอาด เพื่อเตรียมพร้อมหากต้องตั้ง หน่วยสงเคราะห์ หรือใช้เป็นที่พักพิง และหากว่าในอนาคต มีความจำเป็นมากขึ้น ทางวัดอาจจะมี ปัจจัยสนับสนุนไม่เพียงพอ ควรหาทุนสนับสนุนเพิ่มเติมจาก ประชาชนผู้มีจิตศรัทธา เพื่อสร้างอาคาร สำหรับรองรับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า งานด้านสาธารณสงเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นงานที่เป็นพลังสำคัญในการปฏิรูปกิจการ พระพุทธศาสนา ดำเนินการขับเคลื่อนงานสาธารณสงเคราะห์นำไปดำเนินการให้เกิดประโยชน์ในภาวะวิกฤตคณะสงฆ์เป็นองค์กรที่สำคัญ ในการเข้าไปช่วยเหลือเกื้อกูล บรรเทาความทุกข์ทาง กาย ด้วยวัตถุสิ่งของจำเป็นเบื้องต้น ที่สำคัญคือ พระสงฆ์สามารถเข้าไปมีส่วนช่วยบรรเทาทุกข์ ต้องปรับให้ทันกับสภาพสังคมในปัจจุบัน วัดกับบ้าน หรือพระสงฆ์กับชาวบ้าน ไม่ว่าครั้งสมัยพุทธกาล หรือสมัยปัจจุบันย่อมต้องมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่งเสมอ สอดคล้องกับ ชาเลือง วุฒิจันทร์ ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมคณะสงฆ์และการพระศาสนา เพื่อความมั่นคงแห่งชาติ” ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของวัดผลพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับวัดในฐานะตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมที่แตกต่างกันจากท้องถิ่นที่มี ความผูกพันกันน้อยที่สุดคือ ในชุมชนนครหลวงไปสู่ท้องที่ชนบทที่มีพลเมืองหนาแน่นน้อยมีวัดและพระสงฆ์ในท้องที่น้อยแต่ประชาชนมีความต้องการและมีความผูกพันกับวัดมากที่สุด และพบว่าวัดในฐานะตัวแทนสถาบันพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมีหน้าที่สงเคราะห์ประชาชนทางด้านจิตใจโดยเป็นผู้ดาเนินการรักษาความเรียบร้อย การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ทั้งยังสอดคล้องกับภัทรพร สิริกาญจนะ ได้วิจัยเรื่อง “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ: แนวคิดและบทบาทของพระคาเขียน สุวณฺโณ ในการพัฒนาชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า ตามพุทธบัญญัติพระสงฆ์มีบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติธรรม เผยแผ่พุทธธรรมและช่วยเหลือชาวบ้านให้พ้นทุกข์ตามความเหมาะสม ลาความสามารถ ปัจจุบันสังคมมีความซับซ้อน ชาวบ้านมีปัญหาชีวิตมากขึ้น พระสงฆ์จึงมีบทบาทช่วยเหลือสังคมอย่างใกล้ชิดมากกว่าแต่ก่อน และเป็นผู้แก้ปัญหาเกือบทุกเรื่องของชาวบ้าน

2. หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือการให้ ทาน การให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละแบ่งปันช่วยเหลือสงเคราะห์ด้วยปัจจัยสี่ ทุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ การช่วยเหลือเกื้อกูลของพระของวัดกับสังคมไทยชอบช่วยเหลือกัน คำว่า “เมตตา” นี่ยิ่งใหญ่มาก “เมตตา กรุณา มุทิตา” การประกอบกุศลที่เป็นกรรมดี เป็นสังคมที่มีเมตตา แบ่งปัน เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ กรุณา สอดคล้องกับ พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการนำหลักธรรมมาใช้ทำ กิจกรรมงานพัฒนาชุมชนเพื่อลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณี พระครูศีลาวราภรณ์” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการเป็นผู้นำชุมชนด้วยการกระตุ้นปลุกจิตสำนึก นำเทคนิควิธีการในการเข้าถึงชุมชน การสื่อสารกับชุมชนผ่านการเทศน์บรรยาย ป้ายข้อความสื่อด้วยหลักธรรม การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมและเป็นผู้ให้คำปรึกษาในการพัฒนากิจกรรมกลุ่ม ซึ่งตั้งเป้าหมายไว้คือ ชุมชนปลอดจากอบายมุขโดยขั้นตอนของกิจกรรมมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง ทั้งยังสอดคล้องกับ พระมหาบุญมี วรรณวิเศษ ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม: ศึกษาเฉพาะกรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ฌาณสมฺปนฺโน)” ผลการวิจัยพบว่า พระธรรมวิสุทธิมงคล เป็นพระสงฆ์ที่เกิดในครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม แต่ฐานะการเงินของสกุลท่านอยู่ในสภาพค่อนข้างดี ขณะเข้าสู่ความเป็นสมณเพศสังกัดพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุต ยึดถือธุดงควัตรเป็นเครื่องขัดเกลากิเลส เป็นพระสงฆ์นักปฏิบัติสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาของท่านมีอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านจิตใจ ได้แก่ การอบรมสั่งสอนให้ประชาชนมีศีลธรรม คุณธรรมความดีงาม ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

3. เสนอรูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยนั้น ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือประชาชน พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ วัดขาดจิต อาสาที่จะช่วยขนของไปบริจาคตามที่ต่าง ๆ ข้อเสนอแนะคือ ทางคณะสงฆ์ควรมีการวางแผนที่ดี การบริหารจัดการ การกระจายงาน ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อสาธารณประโยชน์ พบว่า ปัญหาและ อุปสรรค คือ ขาดความร่วมมือจากคนในชุมชม ข้อเสนอแนะคือ คณะสงฆ์ควรเป็นศูนย์ประสานงานในเรื่องการทำงานบำเพ็ญประโยชน์ ด้านการช่วยเหลือสถานที่อันเป็นสาธารณสมบัติ พบว่า วัดยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ทั่วถึงเวลามีกิจกรรมระดมทุน ข้อเสนอแนะ ควรกระจายไปตามวัดต่าง ๆ ที่มีกำลังทุน ทรัพย์ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับสาธารณชนมากกว่านี้ ด้านการช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ควรตระเตรียมศาลา อาคาร ให้สะอาด เพื่อเตรียมพร้อมหากต้องตั้ง หน่วยสงเคราะห์ หรือใช้เป็นที่พักพิงสอดคล้องกับพระมหาอนันต์ ดอนนอก ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจำตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า ความพอใจและยินดีเมื่อพระสงฆ์เป็นผู้มีพื้นฐานทางจิตใจที่รักการทางานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมและชอบเสียสละเป็นแรงกระตุ้นให้พระสงฆ์ ได้พยายามปรับบทบาทของตนให้เข้ามาสีส่วนในกิจกรรม

ต่าง ๆ ในชุมชนมากขึ้น ทั้งยังสอดคล้องกับพระมหาสุภา อุทฺโท ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน 2 ทศวรรษหน้า” ผลการวิจัยพบว่า พระสงฆ์ควรเรียนรู้และวิจัยสังคม โดยการแสวงหา

ความรู้ในวิชาการทางโลกสร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและชุมชน ปลูกจิตสำนึกและสอนศีลธรรมแก่ประชาชนทุกระดับทั้งในและนอกวัด ให้คาปรึกษาในปัญหาชีวิตต่าง ๆ แก่ประชาชน ให้การศึกษาวิชาการตามความต้องการของคนในชุมชน อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สงเคราะห์คนด้อยโอกาสในชุมชน ประสานงานกับคนระดับต่าง ๆ ส่งเสริมพัฒนาภูมิปัญญาชาวบ้าน และส่งเสริมการแก้ปัญหาต่าง ๆ

องค์ความรู้จากการวิจัย

"รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย" ทำให้สามารถสรุปผลการศึกษาดังความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ

ก่อนที่เราจะลงมือปฏิบัติการจริงต้องทำการวิเคราะห์ปัจจัยการบริหาร 4 ด้าน คือ KGSA ประกอบด้วย

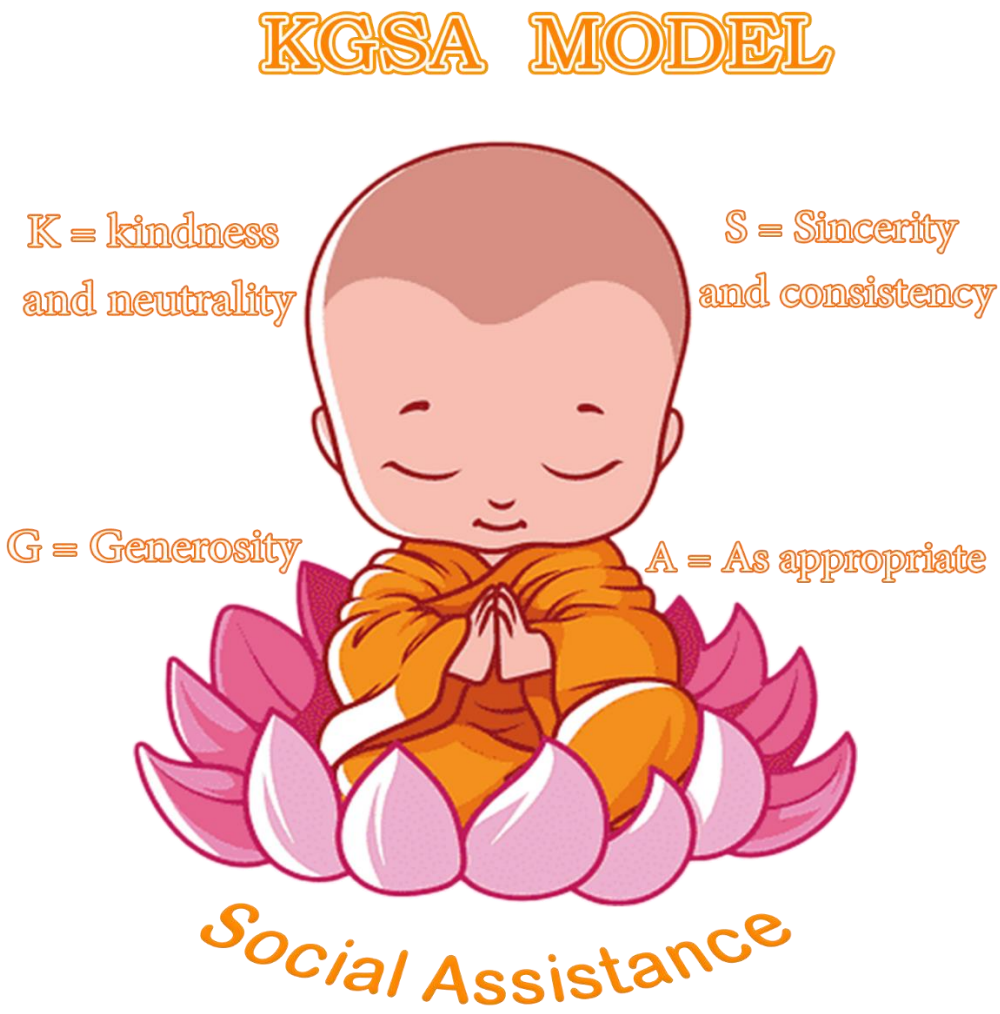
1) ช่วยเหลือสังคมด้วยความเมตตาและเป็นกลาง (K=Kindness and neutraliuty)

2) ช่วยเหลือสังคมด้วยความเอื้อเฟื้อ (G = Generosity)

3) ช่วยเหลือสังคมด้วยความจริงใจและสม่ำเสมอ (S = Sincerity and consistency)

4) ช่วยเหลือสังคมตามความเหมาะสม (A = Appropriate)

ก่อนที่จะดำเนินการรูปแบบจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย ด้วยเหตุที่ต้องนำ KGSA MODEL มาใช้ในการพัฒนา นั้น คือการบริหารงานคุณภาพ อย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง ยังสามารถประยุกต์ใช้ทุกรูปแบบได้ในด้านการสาธารณสงเคราะห์ ทั้งยังสร้างประสิทธิภาพประสิทธิผลที่ดีกว่า เกิดการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ตัดสินใจง่ายขึ้น เนื่องจาก KGSA MODEL เหมาะกับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ คือ การที่เร่งด่วนใช้ระยะเวลาสั้น ๆ

แผนภาพ รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย

รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยนั้น ด้วยการนำองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ KGSA MODEL คือ K = Kindness and neutrality (ช่วยเหลือสังคมด้วยความเมตตาและเป็นกลาง G = Generosity (ช่วยเหลือสังคมด้วยความเอื้อเฟื้อ) S = Sincerity and consistency (ช่วยเหลือสังคมด้วยความจริงใจและสม่ำเสมอ) A = As Appropriate (ช่วยเหลือสังคมตามความเหมาะสม) ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สมดุลและตอบสนองความต้องการของคนในปัจจุบันมากที่สุด

สรุป

การบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยนั้น ควรมีการกระจาย งาน และมีการประชาสัมพันธ์ ที่ทั่วถึงแก่ประชาชนในเรื่องกิจกรรม ควรมีการจัดการฝึกอบรม บุคลากร และรับสมัครบุคลากรที่เป็นจิตอาสาก่อนจะช่วยงานและควรได้รับการฝึกอบรมเพื่อการ ทำงานที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานในอนาคต คณะสงฆ์ควรเป็นศูนย์ ประสานงานในเรื่องการทำงานบำเพ็ญประโยชน์ต่อประชาชนในที่ต่าง ๆ กันอย่างจริง ๆ และมี เจ้าหน้าที่ติดตามประเมินผลกับการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ด้วย คณะสงฆ์ ควรมีการทำความเข้าใจ กับประชาชน ซึ่งในบางครั้งรูปแบบการ

ดำเนินการนั้นก็ต้องปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของเหตุต่าง ๆ ในการดำเนินงานสาธารณสงเคราะห์ให้กับพระสงฆ์เพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างเต็มกำลัง อาจสรุปได้ว่า การที่ผู้วิจัยทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย ซึ่งผ่านการรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์กระทั่งเกิดองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ KGSA นั้น เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์ที่ตรงกับงานวิจัยอย่างแท้จริง ก่อนที่การจัดการสาธารณสงเคราะห์คณะสงฆ์ไทย จะดำเนินการขับเคลื่อนการทำงานไปข้างหน้า ด้วยการมีประสิทธิภาพประสิทธิผล เพื่อจะได้เตรียมการทำงานด้านสาธารณสงเคราะห์แต่ละด้านได้เป็นอย่างดี แต่มิใช่จะมีแต่ข้อดีเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ยังมีข้อเสีย อยู่บ้าง ในเรื่องของความล่าช้าที่เป็นเรื่องเร่งด่วน จึงต้องอาศัยความร่วมมือจากเจ้าคณะปกครอง พระเถรานุเถระผู้ใหญ่ จากระดับบนสู่ระดับล่างคือพระลูกวัด และประสานเชื่อมโยงไปยังชุมชน หมู่บ้าน ชาวบ้าน หน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ให้งานสาธารณสงเคราะห์นั้นเกิดประสิทธิภาพอย่างแท้จริง รูปแบบการจัดการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทย เป็นเรื่องสำคัญในด้านการสาธารณสงเคราะห์ของวัดและพระสงฆ์ ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญของการวิจัยครั้งนี้ จากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยที่ได้ข้อมูลจากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงทั้ง 23 รูป/คนนั้น สิ่งหนึ่งที่หลายท่านให้ความเห็นตรงกัน และคล้ายคลึงในด้านงานวิชาการ ที่อาจเกิดเป็นความรู้ใหม่ด้านการวิจัย ที่เหมาะสมและทันกับยุคสมัย การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สมดุลที่ตอบสนองความต้องการของคนปัจจุบัน โดยไม่ฤทธิ์รอนโอกาสของคนรุ่นใหม่ในอนาคต การพัฒนาที่สมดุล คือ Sustainable Development Goal (SDG) “ปัญหาต้องแก้ทุกคน ทุกระดับ ทุกภูมิภาค ของโลก” การสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยนั้น ต้องมองภาพรวมการมุ่งสู่เป้าหมายด้วย คือ ESG เริ่มจาก Environment คือ สิ่งแวดล้อมเป็นมิตร (E) จากนั้นมาที่ Social or Stakeholder คือ สังคม หรืออาจกล่าวอีกคำก็ได้ว่า ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (S) Governance คือ ธรรมาภิบาล ซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบ เป็นธรรม ทำในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นธรรม (G) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาขององค์กรอย่างยั่งยืน ซึ่งควรนำ Model นี้มาใช้กับการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ไทยในการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์กรทางคณะสงฆ์และภาครัฐที่ต้องการเสริมสร้างความเข็มแข้งขององค์กรของตน และมีความต้องการพัฒนาวิชาการความรู้ของหน่วยงานและประสงค์จะทางานด้านสาธารณ สงเคราะห์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากขึ้นควรสนับสนุนกิจกรรมด้านการวิจัยและพัฒนาสร้างองค์ ความรู้ใหม่ให้มากขึ้น

2) เจ้าคณะปกครองในแต่ละเขต แต่ละภาคนั้น ควรมีนโยบายในการ จัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์เพื่อแจกสิ่งของช่วยเหลือประชาชน เมื่อเกิดภาวะอันใดที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน

3) ควรมีการวางแผนเพื่อการประชาพิจารณ์ควบคู่ไปกับการเตรียมการเกี่ยวกับงานด้าน สาธารณสงเคราะห์โดยยึดหลักวิชาการกฎระเบียบทางสังคมและไม่ขัดต่อหลักธรรมวินัย

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลนั้น ควรพิจารณาเป็นหลักใหญ่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและ สังคมโดยกว้าง

2) ต้องการให้คณะสงฆ์โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมกำหนดเป็นตัวชี้วัดให้ชัดเจนเลยว่าต้องการอะไรจากคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล ทุนทรัพย์หรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะใช้เพื่อประโยชน์ต่องานสาธารณสงเคราะห์ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคณะสงฆ์ด้วยกันเองเวลาเกิดปัญหาหรือการช่วยเหลือประชาชน

3) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เราก็จะเน้นที่ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือดูแลตัวเองได้แล้วก็ขาดที่พึ่งพิง อย่างเช่น ไร้ญาติขาดมิตร เราจะให้ความช่วยเหลือเป็นอันดับแรก และประสานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการต่อไปโดยวัดจะเป็นผู้สนับสนุนอีกหนึ่งทาง

4) ในส่วนของวัดด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล นั้นเบื้องต้นวัดควรเปิดกว้างให้กับประชาชนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อเฟื้อสถานที่จัดทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความรู้ในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของหน่วยงาน ภาครัฐก็ดี หรือหน่วยงานของภาคเอกชนรวมทั้งอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนภายในชุมชนได้เข้า มาแสวงหาความรู้

5) วัดควรมีการจัดตั้งโรงทานเพื่อช่วยเหลือสำหรับผู้ยากไร้และสนับสนุนในกิจกรรมด้าน ต่าง ๆ หรือจัดทำสถานที่ที่เกิดประโยชน์ เช่น มีลานกีฬาและพื้นที่การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ ในยามวิกฤตซึ่งควรจะมีกระบวนการจัดทำไว้ในแผนในด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยตรงของวัด เพื่ออำนวยความสะดวกสบายหากเกิดวิกฤตที่มีผลกระทบต่อสังคม

6) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ถึงได้ว่าเป็นการเข้าถึงประชาชนพุทธศาสนิกชน ซึ่งในสมัยก่อนวัดนั้นเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ให้ประโยชน์กับประชาชนได้เข้ามาศึกษาในด้านต่าง ๆ อันนี้จึง ถือได้ว่าเป็นการดำเนินกิจการเพื่อการช่วยเหลือดูแลหรือเกื้อกูลให้กับประชาชนโดยตรง

7) วัดควรเปิดรับบริจาคสิ่งของและสิ่งต่าง ๆ จากทุกภาคส่วน และนำมาบริหารจัดการให้โปร่งใสเป็นธรรม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อประโยชน์ในการศึกษาเนื้อหาให้มีความเข้าใจมากขึ้นในบริบทเรื่องราวที่เกิดขึ้น และเพื่อประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาเพิ่มเติมในประเด็นดังต่อไปนี้

1) บทบาทพระสงฆ์ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ด้านสาธารณสงเคราะห์ที่มีประสิทธิภาพประสิทธิผลโดยคณะสงฆ์ไทย

2) การจัดการสาธารณสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการภายในวัดและชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ

3) การบูรณาการความรู้ของคณะสงฆ์ไทยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพด้านสาธารณสงเคราะห์

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย.

พระมหาวิเชียร ชาญณรงค์. (2547). “บทบาทพระสงฆ์ในการนาหลักธรรมมาใช้ทากิจกรรมงานพัฒนาชุมชน เพื่อ ลด ละ เลิก อบายมุข: ศึกษาเฉพาะกรณีพระครูศีลาวราภรณ์”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาบุญมี อธิปุญโญ. (2544).“บทบาทของพระสังฆาธิการพัฒนาสังคม: ศึกษากรณีพระธรรมวิสุทธิมงคล (บัว ญาณสมฺปนฺโน)”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาสุภา อุทฺโท. (2541). “บทบาทของพระสงฆ์ต่อสังคมไทยใน 2 ทศวรรษหน้า”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระมหาอนันต์ ดอนนอก. (2540).“บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามโครงการอบรมประชาชนประจาตำบล ในจังหวัดนครราชสีมา”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุทธิพงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์. (2541). **พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ กฎกระทรวง กฎมหาเถรสมาคม พร้อมด้วยระเบียบและคำสั่งมหาเถรสมาคมที่เกี่ยวกับการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **ข้อมูลวัดและพระสงฆ์ 2553**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.onab.go.th/ [31 สิงหาคม 2565].

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. **จำนวนประชากร 2553**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.nso. go.th/ [31 สิงหาคม 2565].

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

วิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม

An Analysis of Vipassanabhavana Practical Way Based On Four Mahasatipatthana of Wat Silamoon Nakohn Pathom Province

พระณัฐพล กมฺมสุทฺโธ เครือกนก[1]

PhraNatthapon Kammasuddho Kruekanok

E-mail: visaudom123@gmail.com

พระมหาวิโรจน์ คุตฺตวีโร[2]

PhramahaViroj Guttavir

E-mail: non2518@hotmail.com

Received: *August 6, 2024* **Revised:** *October 3, 2024*

Accepted: *October 9, 2024*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาในสังคมไทย และสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม และ 3) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์เรียบเรียงบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า สติปัฏฐาน การปฏิบัติที่มีสติเป็นประธาน หลักการปฏิบัตินั้นแบ่งเป็น 4 ฐาน 1) พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ 2) พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา 3) พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 4) พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ โดยเริ่มตั้งความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของคณาจารย์ทั้ง 5 สายนั้น มีอุบายวิธีการปฏิบัติในชั้นสมถะที่ต่างกัน โดยเลือกถือธรรมเป็นอารมณ์ของกัมมัฏฐานตามอัธยาศัยของตนเป็นแนวทาง

---

[1] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส นครปฐม/ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Palisuksabuddhaghosa Nakornphathom Campus.

[2] มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย/ Mahamakut Buddhist University

ภาวนา การกำหนดคำภาวนา มีความแตกต่างกันเล็กน้อยชั้นสมถะ ส่วนในชั้นวิปัสสนายึดหลักสติปัฏฐาน 4 การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม ไม่ได้เน้นการภาวนา เน้นการยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 แนวทางการปฏิบัติของสำนักปฏิบัติธรรม วัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม เน้นการสอนวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อต่อยอดให้แก่ผู้ปฏิบัติได้ โดยยึดหลักสติให้ตั้งอยู่ในฐานกาย เวทนา จิต และธรรม ว่าล้วนเป็นไปในกฎสามัญลักษณะ

คำสำคัญ : แนวทางการปฏิบัติ, วิปัสสนาภาวนา, สติปัฏฐาน 4, วัดศิลามูล, จังหวัดนครปฐม

Abstract

This thesis aims to: 1) examine Vipassana meditation based on the Four Foundations of Mindfulness (*Satipaṭṭhāna*) as detailed in Buddhist scriptures; 2) investigate the current landscape of Vipassana meditation instruction in Thai society, with a specific focus on Wat Sila Moon Meditation Center in Nakhon Pathom province; and 3) analyze the Vipassana meditation practices employed at Wat Sila Moon Meditation Center, particularly their adherence to the principles of the Four Foundations of Mindfulness. The research methodology is qualitative in nature, employing data collection and analysis through descriptive narratives. The research findings indicate that *Satipatthana* is a mindfulness-based practice comprising four foundations: mindfulness of the body or *Kāyānupassanāsatipaṭṭhāna*, mindfulness of feelings or *Vedanānupassanāsatipattana*, mindfulness of the mind or *Cittānupassanāsatipatthāna*, and mindfulness of mental objects *called Dhammānupassanāsatipaṭṭhāna*). Each foundation emphasizes the cultivation of mindfulness towards its respective object, with the aim of reducing attachment and clinging. The study reveals that while Vipassana meditation practices of five prominent teachers vary in their approaches to the calming stage (Samatha), they all emphasize the Four Foundations of Mindfulness in the insight stage. At Wat Sila Moon Meditation Center, practitioners have been encouraged to utilize their skillful meditation techniques, with a focus on observing the body, feelings, mind, and mental objects, in accordance with the Four Foundations of Mindfulness. The practice guidelines at Wat Sila Moon Meditation Center prioritize the teaching of Vipassana meditation based on the Four Foundations of Mindfulness. Practitioners are welcome to integrate their prior meditation experience, fostering a universal approach to practice. The emphasis is placed on cultivating mindfulness in the foundations of body, feelings, mind, and mental objects, all of which are subject to the three characteristics of existence.

Keywords: Practical Way, Vipassanabhavana, Four Mahasatipatthana, Wat Silamoon, Nakohn Pathom Province

บทนำ

เมื่อกว่า 2,500 ปีที่แล้ว ในทางตอนเหนือของประเทศอินเดียมีบุรุษผู้หนึ่งตัดสินใจละทิ้งความสะดวกสบายเพื่อที่จะแสวงหาคำตอบในเรื่องความทุกข์ หลังจากได้เพียรพยายามและทดลองด้วยวิธีการอันหลากหลายเป็นเวลานานหลายปี จึงพบหนทางที่จะเข้าถึงความจริงภายในตัวเอง และได้ประจักษ์กับอิสรภาพแห่งความพ้นทุกข์ เมื่อได้บรรลุถึงจุดหมายสูงสุดคือความเป็นอิสระและหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงแล้ว บุรุษผู้นี้ก็ได้อุทิศเวลาที่เหลือของชีวิตให้กับการช่วยเหลือผู้อื่น โดยสอนให้รู้จักวิธีปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นเช่นที่ตนได้รับ บุคคลผู้นั้นคือ เจ้าชายสิทธัตถะ ผู้ที่เราเรียกกันว่าสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เรื่องราวของพระพุทธองค์กลายเป็นตำนานที่มีการกล่าวถึงอย่างมากมาย เกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ ซึ่งทั้งหมดนั้นพระองค์ไม่เคยกล่าวอ้าง ว่าทรงได้รับพรจากเทพเจ้าองค์ใดคุณสมบัติพิเศษทั้งหลายที่มีนั้น พระองค์มีคำอธิบายทั้งหมด พร้อมแนะนำแนวทางการเข้าถึงไว้อย่างละเอียด จึงมิได้เหลือวิสัยของมนุษย์ธรรมดาที่จะทำตาม หากคนผู้นั้นปฏิบัติตามวิธีที่พระองค์ได้ทรงปฏิบัติมาแล้ว นั่นคือ สติปัฏฐาน 4 อันเป็นทางสายเอก

การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 นั้นมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อรู้ทุกข์ เพื่อละเหตุของทุกข์ เพื่อแจ้งนิโรธ เพื่อเจริญมรรค อันมีปลายทางเป็นผลนิพพานซึ่งหมายถึง ตัณหาและทิฏฐิไม่สามารถอาศัยได้ แต่ปัญหาต่าง ๆที่เกิดขึ้นนั้นดูเหมือนจะเป็นปมที่ไร้ทางในการแก้ เพราะแม้ว่าสำนักต่าง ๆจะมีแนวทางที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และน่าสนใจเพียงใด จึงทำให้มีลูกศิษย์มากมายที่เข้าไปศึกษา และปฏิบัติในสำนักนั้น ๆ มากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเมื่อนักปฏิบัติเหล่านั้นปฏิบัติออกมาแล้ว กลับเกิดความเข้าใจผิดและกล่าวโจมตีสำนักอื่นที่มีความเห็นไม่ตรงกับสิ่งที่ตนศึกษาปฏิบัติมา ซึ่งเป็นสิ่งที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตำหนิไว้ในพระสูตรวิคคาหิกกถาสูตร ว่าด้วยการพูดที่ไม่เป็นประโยชน์[3] อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า นอกจากกิเลสไม่ได้เบาบางลงไปแล้วยังมีแนวทางปฏิบัติของตนเป็นอัตตาที่พอกพูนขึ้นมากไปกว่าวันแรกที่เริ่มปฏิบัติเสียด้วยซ้ำวัดศิลามูล เป็นสถานปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดนครปฐม แห่งที่ 21 พบว่ามีผู้ปฏิบัติจำนวนมากที่เดินทางเข้ามาปฏิบัติแล้ว มีความเข้าใจเริ่มต้นที่แตกต่างกัน เนื่องจากต่างคนต่างที่มาและมีครูบาอาจารย์กันมาหลายสำนัก จนทำให้หลายครั้งต้องมาปรับพื้นฐานทำความเข้าใจกันใหม่เป็นเวลานาน สำนักวัดศิลามูลแห่งนี้ จึงมีแนวคิดว่า ไม่ว่าผู้เข้าอบรมกรรมฐาน จะมีพื้นฐานในรูปแบบใดมาก็ตามแต่ในวิปัสสนาทั้ง 5 สาย พระวิปัสสนาจารย์จะต้องสามารถผลักดันต่อยอดได้ทั้งหมด เพราะธรรมที่พระพุทธองค์ตรัสรู้และบอกสอนเกี่ยวกับการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในสติปัฏฐาน เป็นเรื่องของการรู้กาย เวทนา จิต และธรรม เป็นฐานที่ตั้งของสติ ซึ่งไม่ว่าจะเป็น พองยุบ หรือ อานาปานสติ และไม่ว่าจะเป็นการปฏิบัติในสายใด ก็ล้วนแล้วแต่เริ่มต้นการอยู่กับฐานกายของสติปัฏฐานทั้งสิ้น คงจะเป็นเรื่องที่น่าเสียดายและเสียเวลหากมัวแต่จะมาเถียงกันว่า อะไรเป็นวิปัสสนาและอะไรไม่ใช่วิปัสสนา

[3] สำ.มหา. 19/1074/589.

ด้วยความเชื่อมโยงที่กล่าวมา จะทำให้ผู้เข้าอบรมนั้นสามารถเจริญอินทรีย์ต่อยอดในแนวทางที่ตนเคยประพฤติปฏิบัติมาแล้ว วัดศิลามูลจึงหาแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาโดยไม่ต้องเริ่มต้นใหม่ในแนวทางที่ไม่คุ้นชิน ดังนั้นพระวิปัสสนาจารย์เองที่จะต้องมองเห็นความเป็นสากลในแนวทางการสอนให้ได้ ซึ่งหากวิปัสสนาจารย์ที่มีความเชี่ยวชาญชำนาญมากพอ จะเข้าใจแนวทางการปฏิบัติอย่างลึกซึ้งแต่ไม่ยึดมั่น และสามารถปรับรูปแบบการสอนให้เป็นสติปัฏฐาน ได้โดยที่ไม่ต้องยึดว่าจะเอาอะไรเป็นฐานกายเลย เพราะแท้จริงแล้วมันจะเป็นอะไรก็ได้ในฐานกาย เพราะแม้แต่ลมพัด สัมผัสกระทบรู้ที่กายก็ต้องกำหนดรู้อยู่แล้ว เสียงเข้ามากระทบก็ต้องกำหนดรู้อยู่แล้ว ซึ่งไม่ว่าผู้อบรมจะเคยปฏิบัติมาในรูปแบบใดก็ตาม ก็ต้องเบนเข้าหาหลักคำสอนของพระพุทธองค์กันทั้งสิ้น นั่นก็คือ สักแต่ว่าเห็น สักแต่ว่าได้ยิน สักแต่ว่าได้กลิ่น สักแต่ว่ารู้รส สักแต่ว่า ไปอย่างนั้น นั่นคือการวางใจเป็นกลางต่อสภาพธรรมทั้งปวง ไม่ยึดมั่นถือมั่นอะไร ๆ ในโลกนั่นเอง

ด้วยเหตุนั้นในเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษา “วิเคราะห์แนวทางการสอนวิปัสสนากรรมฐาน ของสำนักปฏิบัติธรรม วัดศิลามูล อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม” โดยจะศึกษาถึงความสอดคล้องระหว่างแนวทางการปฏิบัติและเนื้อหาการสอนนั้นเชื่อมโยงกับสติปัฏฐาน 4 ด้วยแนวทางที่ว่าการสอนวิปัสสนานั้นไม่ควรอย่างยิ่งที่จะแบ่งแยกว่าแบบไหนดีกว่าอะไร เพราะตราบใดที่ยังอยู่ในร่องรอยของสติปัฏฐาน 4 แล้วย่อมถูกต้องทั้งสิ้น โดยการวิจัยครั้งนี้จะเป็นการวิจัยเพื่อหาคำตอบว่า ทุกแนวสามารถจับเข้าหาสติปัฏฐานได้อย่างไร และพระวิปัสสนาจารย์จะรับมือแนวทางการปฏิบัติที่แตกต่างนั้นอย่างไร เพื่อพัฒนาอินทรีย์เพื่อเข้าถึงมรรค ผล นิพพานตามเป้าหมายสูงสุดของพระศาสดา รวมถึงสามารถนำเทคนิคต่าง ๆ ไปปรับใช้เพื่อทำให้การสอนธรรมนั้นเป็นเรื่องของปัญญาที่ทุกศาสนาก็สามารถฟัง และปฏิบัติได้ และแน่นอนว่า สิ่งนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาในสังคมไทยและสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยฉบับนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวการสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎก

2. รวบรวมข้อมูลสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท และแนวทางการสอนวิปัสสนาในสังคมไทย จากเอกสารชั้นทุติยภูมิ ได้แก่ อรรถกถา ฎีกา ปกรณวิเสส วิสุทธิมรรค และหนังสือตำรา วารสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. เรียบเรียงข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องกับคัมภีร์พระไตรปิฎก

4. วิเคราะห์ข้อมูล สรุปให้ตอบปัญหาการวิจัยที่ตั้งไว้

5. ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์

6. แก้ไข ปรับปรุง นำเสนอผลงาน

ผลการวิจัย

1. วิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า คำว่า สติปัฏฐาน 4 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ หรือ การปฏิบัติที่มีสติเป็นประธาน นิยามและความหมายของสติปัฏฐาน 4 มีปรากฏอยู่หลายแห่ง เช่นที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก มีทั้งตรัสแสดงแบบเต็มรูปแบบและทรงตรัสแสดงเพียงบางส่วนบ้าง หรือทรงตรัสแสดง เพื่อเชื่อมโยงขยายไปสู่หลักธรรมอื่น ๆ บ้างนิยามและความหมายของสติปัฏฐาน 4 ที่มีปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร ได้อธิบายหลักการและวิธีปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ที่สุด ดังนี้

ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญายธรรม เพื่อทำให้ แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน 4 ประการ สติปัฏฐาน 4 ประการ อะไรบ้าง คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 2. พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มี สัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 3. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้ 4. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้[4]

สติปัฏฐานภาวนาเป็นความหมายหนึ่ง ที่พระสารีบุตรได้นำพุทธภาษิตมาสรุปการพิจารณาเป็นสำนวนของตนเอง หรือกำหนดองค์ธรรมของกาย เวทนา จิต ธรรมโดยอาการ 7 ประการและมีผล 7 ประการ ในสติปัฏฐานกถา ว่าเป็น สติปัฏฐานภาวนา ดังนี้ (1) ภิกษุเป็นผู้พิจารณาเห็นกายในกายอยู่อย่างไร คือ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกองปฐวีธาตุ (เป็นต้น) พิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยง ไม่พิจารณาเห็นโดยความเที่ยง พิจารณาเห็นโดยความเป็นทุกข์ ไม่พิจารณาเห็นโดยความเป็นสุขพิจารณาเห็นโดยความเป็นอนัตตา ไม่พิจารณาเห็นโดยความเป็นอัตตา ย่อมเบื่อหน่าย ไม่ยินดี ย่อมคลายกำหนัด ไม่กำหนัด ย่อมทำราคะให้ดับ ไม่ให้เกิด ย่อมสละคืน ไม่ยึดถือ เมื่อพิจารณาเห็นโดยความไม่เที่ยงย่อมละนิจจสัญญาได้ เมื่อพิจารณาเห็นโดยความเป็นทุกข์ ย่อมละสุขสัญญาได้เมื่อพิจารณาเห็นโดยความเป็นอนัตตาย่อมละอัตตสัญญาได้ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมละนันทิได้ เมื่อคลายกำหนัด ย่อมละราคะได้ เมื่อทำ

[4] ที.ม. 10/373/301.

ราคะให้ดับ ย่อมละสมุทัยได้ เมื่อสละคืน ย่อม ละอาทานะได้ ภิกษุพิจารณาเห็นกายด้วยอาการ 7 อย่างนี้ กายย่อมปรากฏ ไม่ใช่สติ สติปรากฏด้วย เป็นตัวระลึกด้วยภิกษุพิจารณาเห็นกายนั้นด้วยสตินั้นและด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนั้น จึงเรียกการพิจารณาเห็นกายในกายว่า สติปัฏฐานภาวนา (2) ภิกษุเป็นผู้พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายอยู่ อย่างไรคือ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นสุขเวทนาโดยความไม่เที่ยง ไม่พิจารณาเห็นโดยความเที่ยง . . . ภิกษุพิจารณาเห็นเวทนาด้วยอาการ 7 อย่างนี้ เวทนาย่อมปรากฏไม่ใช่สติ สติปรากฏด้วย เป็นตัวระลึกด้วย ภิกษุพิจารณาเห็นเวทนานั้นด้วยสตินั้นและด้วยญาณนั้นเพราะเหตุนั้น จึงเรียกการพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนาทั้งหลายว่า สติปัฏฐานภาวนา (3) ภิกษุเป็นผู้พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่อย่างไร คือ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้พิจารณาเห็นจิตมีราคะ[เป็นต้น] โดยความไม่เที่ยง ไม่พิจารณาเห็นโดยความเที่ยง... ภิกษุพิจารณาเห็นจิตด้วยอาการ 7 อย่างนี้ จิตย่อมปรากฏไม่ใช่สติสติปรากฏด้วย เป็นตัวระลึกด้วย ภิกษุพิจารณาเห็นจิตนั้นด้วยสตินั้นและด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนั้น จึงเรียกการพิจารณาเห็นจิตในจิตว่า สติปัฏฐานภาวนา (4) ภิกษุเป็นผู้พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ อย่างไรคือ ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เว้นกาย เว้นเวทนา เว้นจิต แล้วพิจารณา เห็นธรรมทั้งหลายที่เหลือจากนั้นโดยความไม่เที่ยง ไม่พิจารณาเห็นโดยความเที่ยง ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลายด้วยอาการ 7 อย่างนี้ ธรรมทั้งหลายย่อมปรากฏ ไม่ใช่สติ สติปรากฏด้วย เป็นตัวระลึกด้วย ภิกษุพิจารณาเห็นธรรมเหล่านั้นด้วยสตินั้นและด้วยญาณนั้น เพราะเหตุนั้น จึงเรียกการพิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายว่า สติปัฏฐานภาวนา ความหมายของภาวนา ท่านได้อธิบายไว้ในตอนท้ายของแต่ละหมวดเพื่อขยายความสติปัฏฐานภาวนาให้ชัดเจนขึ้น โดยให้ความหมายภาวนาว่ามี 4 อย่าง (1) เพราะมีความหมายว่าธรรมทั้งหลายที่เกิดในภาวนานั้นไม่ล่วงเลยกัน (2) เพราะมีความหมายว่าอินทรีย์ทั้งหลายมีรสเป็นอย่างเดียวกัน (3) เพราะมีความหมายว่านำความเพียรที่สมควรแก่ธรรมนั้น เข้าไป (4) เพราะมีความหมายว่าปฏิบัติเนือง ๆ

2. สภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาในสังคมไทยและสำนักปฏิบัติธรรม วัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม พบว่า สายปฏิบัติหลักในประเทศไทยอยู่ทั้งหมด 5 สายหลัก ๆ ได้แก่ 1. สายพุทโธ 2. สายอานาปานสติ 3. สายพองยุบ 4. สายรูป-นาม 5. สายสัมมาอะระหัง โดยแต่ละสายก็จะมีรูปแบบการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปตามความชำนาญของครูบาอาจารย์แต่ละสำนัก ซึ่งล้วนมีแนวทางที่ชัดเจนเป็นแบบแผนซึ่งทำให้ผู้เข้าอบรมปฏิบัติสามารถปฏิบัติตามได้อย่างมีกรอบระเบียบ ที่สามารถวัดผลความก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติได้ และแม้จะมีแนวทางการปฏิบัติคนละสายแต่ก็มีจุดเชื่อมที่ทำให้ผู้วิจัยทราบได้ว่า ทุกสายการปฏิบัตินั้นล้วนเป็นไปตามหลักสติปัฏฐานที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ในพระไตรปิฎก นับเป็นความสามารถของครูบาอาจารย์ในแต่ละสายที่สามารถดัดแปลงรูปแบบการปฏิบัติให้สามารถปฏิบัติได้ตามแนวจริตของผู้ปฏิบัติที่หลากหลายได้ 1) สภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาสายพุทโธในสังคมไทยพระอาจารย์มั่น ภูริทตฺโต เป็นผู้ริเริ่มแนวทางการปฏิบัติในรูปแบบนี้ ซึ่งก็มีครูบาอาจารย์ผู้มีชื่อเสียงและมีศิษยานุศิษย์ที่เป็นที่นิยมนับถืออย่างมากในช่วงเวลาต่อมาก็ได้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามแนวทางนี้ โดยการปฏิบัติแนวทางนี้ ในหมู่พระภิกษุสงฆ์ ฝั่งภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียกสายพุทโธนี้ว่า สายธุดงค์กรรมฐานอีสาน ซึ่งการปฏิบัติในลักษณะนี้ก็มีหลักการที่ใช้ถือเอาเป็นวินัยของจิตที่ต้องระลึกรู้สม่ำเสมอโดยกุศโลบายในการปฏิบัติ

กรรมฐาน ในแนวทางนี้นั้น หลวงปู่มั่น เน้นในเรื่อง “กายคตาสติภาวนา” และ“ตจปัญจกกรรมฐาน”[5] คือ ให้พิจารณา เกศา โลมา นขา ทันตา ตโจ (ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง) เป็นอารมณ์ โดยพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นสิ่งปฏิกูล ไม่งาม เป็นต้น เพราะมีคำว่า ตโจ เป็นคำที่ 5 จึงเรียกว่า ตจปัญจกกรรมฐาน หรือที่เรียกอีกอย่างว่า มูลกรรมฐาน คือเป็นกรรมฐานเบื้องต้น กรรมฐานที่เป็นพื้นฐานน้อมเข้ามาถึงตัวของเราจนกระทั่งถึงจิตเห็นเองว่าร่างกายนี้ตกอยู่ใน ไตรลักษณ์ พิจารณาจนกระทั่งเกิดความรู้ขึ้นในใจ จากนั้นให้เจริญ “อานาปานสติ” ซึ่งเป็นยอดมงกุฎของกรรมฐานทั้งหลาย เพราะสติจากการหายใจเข้าออกนั้นเป็นสิ่งที่พัฒนาได้ในปกติลมหายใจเข้าออกอย่างเป็นธรรมชาติของทุก ๆ คน โดยแนวทางการภาวนาแบบพุทโธ

2. สภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาสายอานาปานสติในสังคมไทย คือการปฏิบัติพัฒนาอินทรีย์ของสายอานาปานสตินี้เป็นแนวทางที่มีหลักฐานในพระไตรปิฎกชัดเจน โดยหากว่าเราจะกล่าวว่าใครเป็นต้นสายการปฏิบัติแนวทางนี้ ก็คงต้องกล่าวว่าบรมครูคนแรกในแนวทางนี้ ก็คือองค์สมเด็จพระสัมมาสัม–พุทธเจ้า ซึ่งการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในแนวอานาปานสตินั้นจะต้องเป็นไปในบาทฐาน ของสติปัฏฐาน 4 ซึ่งจะมีฐานสติที่ไปอาศัยระลึกรู้ทั้งหมด 4 ฐาน ได้แก่ กาย, เวทนา, จิต, ธรรม ซึ่งจะมีลักษณะเด่นเฉพาะคือ การกำหนดรู้ในฐานลมพื้นที่ใต้จมูกเหนือริมฝีปากบน โดยจะแบ่งการปฏิบัติออกมาเป็น 4 ฐานของสติและการพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา ผู้ปฏิบัติพึงระวังสังวรจิต ให้รู้เท่าทันต่ออารมณ์ที่มากระทบจิตให้เกิดสุขเวทนาบ้าง ทุกขเวทนาบ้าง แล้วรู้จักปล่อยวางจิตลงสู่อุเบกขาเวทนา

3. สภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาสายพอง–ยุบในสังคมไทย ก่อนอื่นต้องวางจิตไว้ที่หน้าท้อง พึงสังเกตอาการเคลื่อนไหวของหน้าท้อง อย่าเอาใจใส่ลมหายใจเข้าหรือออกให้เพียรพยายามดูอาการพองแล้ว กำหนดว่า “พองหนอ” ในทำนองเดียวกันเมื่อหน้า ท้องยุบ ลงก็จงกำหนดว่า “ยุบ หนอ” ในที่นี้พึงสังเกตว่า เมื่อวางจิตไว้ที่หน้าท้อง เพื่อกำหนดอาการพองยุบนั้น หากกำหนดได้ไม่ชัดเจนพึงวางมือลงบนหน้าท้องเบา ๆ แล้วหายใจตามปกติ ธรรมชาติของรูปและนามก็จะปรากฏในสภาพธรรมต่าง ๆ ขึ้นมาให้ผู้ปฏิบัติเป็นแต่เพียงผู้กำหนดรู้ เฝ้าดูอยู่เท่านั้น

4. สภาพการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสายรูปนามในประเทศไทย การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาในสายรูปนามนี้ จะต้องสงเคราะห์สติปัฏฐาน 4 ลงในขันธ์ 5 ให้เป็นด้วยตนเองเสียก่อน โดยมีหลักการแบ่งกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน อิริยาบท, สัมปชัญญะ และจตุธาตุมนสิการเป็นวิปัสสนา ส่วนอานาปานปัพพะ, ปฏิกูลปัพพะ และอสุภะปัพพะ เจริญสมถะก่อนแล้วจึงยกขึ้นวิปัสสนาภายหลัง และในส่วนเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน, จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน และธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นวิปัสสนาล้วนจึงสามารถสงเคราะห์ได้ดังนี้ 1) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน คือรูปขันธ์ เป็น รูปธรรม 2) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน

[5] วริยา ชินวรรโณ และคณะ, **สมาธิในพระไตรปิฎกวิวัฒนาการการตีความคำสอนเรื่องสมาธิในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2543.

ได้แก่ เวทนาขันธ์ เป็นนามธรรม 3) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ได้แก่ วิญญาณขันธ์ เป็นนามธรรม4) ธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ได้แก่ ขันธ์ 5 เป็นรูปนาม

5. สภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาสายสัมมาอะระหังในสังคมไทย การสอนวิปัสสนาภาวนา ในแบบสัมมา–อะระหัง เป็นการปฏิบัติตามแนวพระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสาโร) พระมงคลเทพมุนี (สด จนฺทสโร) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผู้ซึ่งท่านได้ค้นพบวิชชาธรรมกาย ผู้เป็นต้นแบบการปฏิบัติสมถวิปัสสนา ตามที่หลวงพ่อวัดปากน้ำท่านได้ปฏิบัติและสอนวิธีเจริญสมถวิปัสสนา (พระพรหมคุณาภรณ์) ตามแนว “สติปัฏฐาน 4” โดยการมีสติพิจารณากายในกาย เป็นเวทนาในเวทนา เห็นจิตในจิต และเห็นธรรมในธรรม เป็นทั้งภายในและภายนอก ซึ่งเป็นการปฏิบัติที่ให้เข้าถึง รู้–เห็น และกายในกาย อันประกอบด้วยเวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรมที่ละเอียดต่อไป จนละเอียดสุดถึงธรรมกายนั้น คำว่า กาย แปลว่า ประชุม หรือ หมู่ ซึ่งหมายถึง เป็นที่รวมแห่งส่วน หรือสิ่งนั้นๆ ซึ่งเป็นได้ทั้งรูปกาย (สรีรำ) หรือร่างกาย (เทห) นี้ เป็นส่วนรูปธรรม และทั้งนามกาย คือ จิตใจ อันเป็นนามธรรม ส่วนที่ชื่อว่า “ธรรมกาย” นั้น เป็นธรรมธาตุอันเป็นที่ประชุม หรือรวมคุณธรรมของพระพุทธเจ้า พระอรหันตเจ้า พระอริยเจ้า และหคุณธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ของผู้ปฏิบัติธรรมเพื่อพระโสดาปัตติมรรค ตั้งแต่ระดับโคตรภูบุคคลขึ้นไป โดยมีหลักปฏิบัติโดยจะยกอธิบายไว้ข้างหน้าต่อไป

3. แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม พบว่า เมื่อผู้ปฏิบัติเข้ามาสู่สำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล พระวิปัสสนาจารย์จะสอบถามตรวจสอบ ทำความรู้ความเข้าใจในอัธยาศัยของผู้ปฏิบัติแต่ละคน รวมไปถึงแนะแนวอธิบายถึงหลักการและเหตุผลด้วยกระบวนการนี้เองผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จะถูกสอบถามถึงพื้นฐานความเข้าใจทางด้านหลักปริยัติ และปฏิบัติ ว่ามีความเข้าใจอย่างถูกต้องสอดคล้องกับคำสอนหรือไม่ และเคยปฏิบัติในแนวทางใดมา รวมไปถึงให้ผู้ปฏิบัติอธิบายถึงวิธีการปฏิบัติที่ตนเคยปฏิบัติมา และปัญหาหรือสภาวะที่ติดค้างในอดีต ซึ่งในกระบวนการนี้หากผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ที่สมควรแล้วก็สามารถปฏิบัติธรรมได้เลย โดยส่วนใดที่ยังบกพร่องก็จะเป็นการแก้ไข ปรับปรุงต่อไปในกระบวนการของการสอบอารมณ์ และในส่วนของการฟังธรรมบรรยายนั้นจะเป็นการบรรยายธรรมเพื่อเสริมปัญญาสร้างสัมมาทิฐิต่อไป แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ที่สำนักฯวัดศิลามูลใช้สอนคือตลอดเวลาที่ใช้ชีวิตประจำวันนั้น คือเวลาปฏิบัติทั้งสิ้น เพราะการปฏิบัติธรรมนั้นจะไม่มีโอกาสพิเศษ ไม่มีเวลาพิเศษ แม้จะหลับ จะเดิน จะกิน จะตากผ้า หรือกวาดใบไม้ กระทั่งขณะฟังธรรมอยู่ ก็ถือว่าเป็นการเป็นการปฏิบัติธรรม เพราะการปฏิบัติธรรม คือ การเจริญสติ คือการระลึกรู้สึกตัวทั่วพร้อมต่อสภาพธรรมที่กำลังปรากฏอยู่ ที่กายและจิตใจ การพิจารณาสังเกตดูปรากฏการณ์ของธรรมชาติของความเป็นจริงอะไรบ้างที่ปรากฏให้เจริญสติกำหนดรู้อยู่กับปัจจุบันอย่างเสมอ ๆ เสียงได้ยิน ก็ต้องมีสติระลึกรู้เสียงระลึกรู้สภาพได้ยิน ได้ยินครั้งหนึ่ง สติก็ระลึกรู้ จึงชื่อว่าได้ปฏิบัติธรรม สังเกตพิจารณาเป็นสภาพธรรมของรูปและนามที่ทำหน้าที่ในแต่ละปรากฏการณ์อย่างตั้งใจในทุก ๆขณะ นั่นก็เป็นการเจริญสติมีสติเกิดขึ้นเกิดขึ้นเสมอ ๆ โดยยึดหลัก แนวสติปัฏฐาน 4 และความเป็นสากลของการปฏิบัติในทุกสาย คือ การมีสติเข้าไประลึกตามดูรูป นาม ในฐานทั้ง 4 ได้แก่ กาย เวทนา จิต และ ธรรม ด้วยใจที่เป็นกลางในปัจจุบันขณะ

เพื่อให้เห็นถึงไตรลักษณ์ การเกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับไปของรูป นาม การระลึกรู้เห็นความไม่เที่ยงของร่างกาย สังขารว่าเป็นอนัตตา บังคับบัญชาไม่ได้ ไม่ควรยึดมั่นถือ มั่นว่าเป็นตัวเราของเรา ปล่อยวางอย่างวางเฉย ซึ่งสอดคล้องกับพระธรรมวินัยและแนวทางการปฏิบัติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

อภิปรายผลการวิจัย

1. วิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา พบว่า ภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมายของคำว่า สติปัฏฐาน 4 หมายถึง ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งสติ หรือ การปฏิบัติที่มีสติเป็นประธาน นิยามและความหมายของสติปัฏฐาน 4 มีปรากฏอยู่หลายแห่ง เช่นที่ปรากฏในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงนั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก มีทั้งตรัสแสดงแบบเต็มรูปแบบและทรงตรัสแสดงเพียงบางส่วนบ้าง หรือทรงตรัสแสดง เพื่อเชื่อมโยงขยายไปสู่หลักธรรมอื่น ๆ บ้างนิยามและความหมายของสติปัฏฐาน 4 ที่มีปรากฏในมหาสติปัฏฐานสูตร ได้อธิบายหลักการและวิธีปฏิบัติอย่างสมบูรณ์ที่สุด สอดคล้องกับสยาดอภัททันตวิโรจนะ ที่กล่าวไว้ว่าการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในรูปแบบของพองหนอยุบหนอ ไว้ในหนังสือ มีเนื้อความตอนหนึ่งที่สอดคล้องกับคำสอนของสำนักฯ วัดศิลามูล ในส่วนของ เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ว่า เป็นการปฏิบัติที่มีสติกำหนดจดจ่อรู้สภาวธรรม และความเป็นไปทั้งหมดของอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ซึ่งผู้ปฏิบัติในระยะแรกจะต้องพบเจอกับทุกขเวทนาต่าง ๆ

2. สภาพการสอนวิปัสสนาภาวนาในสังคมไทยและสำนักปฏิบัติธรรม วัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทั้ง ๕ สายนั้น มีแนวการปฏิบัติตามคณาจารย์ที่มีอุบายวิธีการปฏิบัติในชั้นสมถะที่ต่างกัน เลือกถือธรรมเป็นอารมณ์ของสมถวิปัสสนากัมมัฏฐานตามจริตอัธยาศัยของตน เป็นแนวทางปฏิบัติภาวนา เนื้อหาหรือการกำหนดคำ ในการภาวนาอาจมีความแตกต่างกันเล็กน้อยในส่วนเบื้องต้น คือชั้นสมถะ ส่วนในชั้นวิปัสสนาก็ล้วนเป็นอันเดียวกัน โดยยึดหลักสติปัฏฐาน ๔ เป็นฐานของสติ โดยตั้งสติไว้ในฐานกาย เวทนา จิต และธรรม ส่วนแนวการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม ไม่ได้เน้นให้ผู้เข้าปฏิบัติใช้การภาวนาตามแนวทางของทั้ง ๕ สำนัก เมื่อผู้ปฏิบัติมีอัธยาศัยเช่นใดก็ภาวนาตามที่ตนเองเคยประพฤติปฏิบัติมา แต่เน้นการยกจิตขึ้นสู่วิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สอดคล้องกับ จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ ที่กล่าวถึงแนวทางการปฏิบัติไว้ว่า หลักการในการปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน ๔ ตามนัยพระไตรปิฎกคือการใช้สติกำหนดรู้กาย เวทนา จิตและธรรม ตามรู้กฎพระไตรลักษณ์จนกระทั่งถึงพระนิพพาน และเน้นการมีสติอยู่กับปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง ตามนัยพระอภิธัมมัตถสังคหะ จนสามารถพัฒนาวิปัสสนาญาณให้สูงขึ้นเรื่อยๆ ตามหลักการของ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีความสอดคล้องตามนัยแห่งวิสุทธิมรรค ถือเป็นแนวทางในแบบที่สำนักฯ วัดศิลามูลมองเห็นเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติสติปัฏฐานนี้ มีความเป็นสากลไม่จำเพาะเจาะจงว่าจะเอาสิ่งไหน

3. แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของสำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม พบว่า เมื่อผู้ปฏิบัติเข้ามาสู่สำนักปฏิบัติธรรมวัดศิลามูล พระวิปัสสนาจารย์จะสอบถามตรวจสอบ ทำความรู้ความเข้าใจในอัธยาศัยของผู้ปฏิบัติแต่ละคน รวมไปถึงแนะแนวอธิบายถึง

หลักการและเหตุผลด้วยกระบวนการนี้เองผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา จะถูกสอบถามถึงพื้นฐานความเข้าใจทางด้านหลักปริยัติ และปฏิบัติ ว่ามีความเข้าใจอย่างถูกต้องสอดคล้องกับคำสอนหรือไม่ และเคยปฏิบัติในแนวทางใดมา รวมไปถึงให้ผู้ปฏิบัติอธิบายถึงวิธีการปฏิบัติที่ตนเคยปฏิบัติมา และปัญหาหรือสภาวะที่ติดค้างในอดีต ซึ่งในกระบวนการนี้หากผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์ที่สมควรแล้วก็สามารถปฏิบัติธรรมได้เลย โดยส่วนใดที่ยังบกพร่องก็จะเป็นการแก้ไข ปรับปรุงต่อไปในกระบวนการของการสอบอารมณ์ และในส่วนของการฟังธรรมบรรยายนั้นจะเป็นการบรรยายธรรมเพื่อเสริมปัญญาสร้างสัมมาทิฐิต่อไป สอดคล้องกับ พระมหาวุฒิชัย วุฑฺฒิชโย ได้กว่าวไว้ว่า แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาทั้ง ๕ สาย เอาไว้ว่า เมื่อนำหลักการปฏิบัติทุกสายมาวิเคราะห์แล้ว พบว่าล้วนปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐานเหมือนกันทั้งสิ้น โดยจะแตกต่างกันในส่วนของกายานุปัสสนาสติปัฏฐานที่มีวิธีมุ่งเน้นแตกต่างกันไป แต่ในส่วนของ เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา ธัมมานุปัสสนานั้น เป็นสิ่งที่ทุกสำนักต่างก็มีการนำมาใช้ในการปฏิบัติ แต่อาจจะใช้คำอธิบายในวิธีปฏบัติที่แตกต่างกันออกไปซึ่งเป็นการยืนยันว่า การเจริญสติปัฏฐานถือเป็นพื้นฐานการปฏิบัติของทุกสาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักปฏิบัติที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ซึ่งการปฏิบัติในรูปแบบต่าง ๆนั้นก็ล่วนแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือความพ้นทุกข์ด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น

สรุป

แนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของวัดศิลามูล การวิจัยนี้ศึกษาแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 ของวัดศิลามูล โดยเน้นที่ (1) ความหลากหลายของการตีความสติปัฏฐาน 4: แสดงให้เห็นว่ามีการตีความและปฏิบัติสติปัฏฐาน 4 แตกต่างกันไปในแต่ละคัมภีร์และสำนัก (2) ความสอดคล้องกับหลักปริยัติ: แนวทางของวัดศิลามูลให้ความสำคัญกับการปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระไตรปิฎก (3)การปรับตัวเข้ากับผู้ปฏิบัติ: วัดศิลามูลพิจารณาพื้นฐานและประสบการณ์ของผู้ปฏิบัติแต่ละคน ก่อนแนะนำแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสม(4) เป้าหมายร่วมกัน: แม้จะมีความแตกต่างในวิธีปฏิบัติ แต่เป้าหมายสูงสุดของทุกสายปฏิบัติคือการบรรลุความหลุดพ้นจากทุกข์ วัดศิลามูลไม่ได้ยึดติดกับแนวทางปฏิบัติใดสายหนึ่ง แต่เน้นให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจหลักการพื้นฐานของสติปัฏฐาน 4 การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน 4 สามารถปรับใช้ได้กับผู้ที่มีพื้นฐานความรู้และประสบการณ์แตกต่างกัน การฟังธรรมบรรยายเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างปัญญาและความเข้าใจในหลักธรรม สรุปได้ว่า การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาตามหลักสติปัฏฐาน 4 และความหลากหลายในการปฏิบัติ ซึ่งวัดศิลามูลได้นำเสนอแนวทางที่ยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้กับบุคคลทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลนั้น ควรพิจารณาเป็นหลักใหญ่ ๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนและ สังคมโดยกว้าง

2) ต้องการให้คณะสงฆ์โดยเฉพาะมหาเถรสมาคมกำหนดเป็นตัวชี้วัดให้ชัดเจนเลยว่าต้องการอะไรจากคณะสงฆ์ทั่วสังฆมณฑล ทุนทรัพย์หรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่จะใช้เพื่อประโยชน์ต่องานสาธารณ

สงเคราะห์ การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลคณะสงฆ์ด้วยกันเองเวลาเกิดปัญหาหรือการช่วยเหลือประชาชน

3) ด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล เราก็จะเน้นที่ผู้ที่ไม่สามารถช่วยเหลือดูแลตัวเองได้แล้วก็ขาดที่พึ่งพิง อย่างเช่น ไร้ญาติขาดมิตร เราจะให้ความช่วยเหลือเป็นอันดับแรก และประสานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการต่อไปโดยวัดจะเป็นผู้สนับสนุนอีกหนึ่งทาง

4) ในส่วนของวัดด้านการดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล นั้นเบื้องต้นวัดควรเปิดกว้างให้กับประชาชนในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเอื้อเฟื้อสถานที่จัดทำสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความรู้ในด้านต่าง ๆ ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมของหน่วยงาน ภาครัฐก็ดี หรือหน่วยงานของภาคเอกชนรวมทั้งอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนภายในชุมชนได้เข้า มาแสวงหาความรู้

5) วัดควรมีการจัดตั้งโรงทานเพื่อช่วยเหลือสำหรับผู้ยากไร้และสนับสนุนในกิจกรรมด้าน ต่าง ๆ หรือจัดทำสถานที่ที่เกิดประโยชน์ เช่น มีลานกีฬาและพื้นที่การช่วยเหลือประชาชนที่ประสบภัยต่าง ๆ ในยามวิกฤตซึ่งควรจะมีกระบวนการจัดทำไว้ในแผนในด้านการสาธารณสงเคราะห์โดยตรงของวัด เพื่ออำนวยความสะดวกสบายหากเกิดวิกฤตที่มีผลกระทบต่อสังคม

6) การดำเนินกิจการเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูล ถึงได้ว่าเป็นการเข้าถึงประชาชนพุทธศาสนิกชน ซึ่งในสมัยก่อนวัดนั้นเป็นศูนย์กลางชุมชนที่ให้ประโยชน์กับประชาชนได้เข้ามาศึกษาในด้านต่าง ๆ อันนี้จึง ถือได้ว่าเป็นการดำเนินกิจการเพื่อการช่วยเหลือดูแลหรือเกื้อกูลให้กับประชาชนโดยตรง

7) วัดควรเปิดรับบริจาคสิ่งของและสิ่งต่าง ๆ จากทุกภาคส่วน และนำมาบริหารจัดการให้โปร่งใสเป็นธรรม

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา สำนักฯวัดศิลามูล จังหวัดนครปฐม

2. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของสำนักทั้ง 5 สายในประเทศไทยร่วมกับสำนักฯวัดศิลามูลตามลำดับวิปัสสนาญาณ

3. ควรศึกษาเปรียบเทียบผลการปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาของแนวทางการปฏิบัติฝ่าย เถรวาท กับ ผู้ปฏิบัติวิปัสสนาภาวนาฝ่ายมหายาน ตามลำดับวิปัสสนาญาณ

เอกสารอ้างอิง

โกเอ็นก้า, **มหาสติปัฏฐานสูตร (ธรรมบรรยายฉบับย่อ) ทางสู่ความหลุดพ้น**, 2554.

พระอธิการสมศักดิ์ โสรโท, **คู่มือการพัฒนาจิตตามแนวสติปัฏฐาน 4 สำหรับผู้ปฏิบัติใหม่**, 2556.

พระมหาสุเรส สุเรโส (แจ่มแจ้ง), **“การศึกษาวิเคราะห์วิธีการกาหนดรูปนามในอิริยาปถปัพพะในการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา”**, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**, พิมพ์ครั้งที่ 40, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธัมมะ, 2557.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2539.

มูลนิธิพระสงบ มนสฺสนฺโต, **ประวัติท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ โดยท่านพระอาจารย์มหาบัวญาณสัมปันโน**, กรุงเทพมหานคร: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, 2558.

วริยา ชินวรรโณ และคณะ, **สมาธิในพระไตรปิฎกวิวัฒนาการการตีความคำสอนเรื่องสมาธิในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทในประเทศไทย**, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2543.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

ผลการใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

THE EFFECT OF USING MURDOCH INTERGRATED APPROACH (MIA) TOGETHER WITH GAMIFICATION TO ENHENCE ENGLISH READING COMPREHENSION OF GRADE 7 STUDENTS

นภวรรณ มุ่งเสรี [1]
Napawan Mungseri
E-mail: Napuwan@hotmail.com
วชิระ จันทราช [2]
Vachira Jantarach
E-mail: Napuwan@hotmail.com

Received: *May 30, 2024* **Revised:** August *23, 2024*
Accepted: August *23, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านสามยอด ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 7 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกอย่างเจาะจง (Purposive sampling) เป็นการทดลองแบบหนึ่งกลุ่ม สอบก่อนและหลัง (The one-group Pretest-Posttest Design) เครื่องมือที่ใช้วิจัย ได้แก่ 1.

---

[1] นักศึกษาปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร/ Master of Education Student Program in English Language Teaching, Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand

[2] อาจารย์ที่ปรึกษา ภาควิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร/ Advisor Dr., Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education Silpakorn University, Thailand

แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาอังกฤษโดยบูรณาการการสอนอ่านเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) 2. แบบทดสอบวัดความสามารถทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจก่อน-หลังเรียน 3) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนอ่านเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) สถิติที่ใช้วิจัยคือสถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) โดยการใช้ทดสอบค่าที(t-test) แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Samples)

ผลการวิจัยพบว่า 1.) ผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยบูรณาการการสอนอ่านของ เมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่สำคัญระดับ .05 2.) ความพึงพอใจของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อผู้เรียนโดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ที่อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ($\bar{x}$= 4.50, SD=0.62)

คำสำคัญ: วิธีการสอนแบบ MIA, เกมมิฟิเคชั่น,การอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

Abstract

This thesis has 2 objectives 1.) to compare the ability of English reading comprehension of grade 7 students before and after by using the Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification and 2.) to study students' satisfaction toward learning by using the Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification. The samples of this research consisted of 7 students from Bansamyod School in the second semester of the 2022 academic year. The participants were selected by the purposive sampling. The research technique method was the one-group pretest-posttest design. The research instruments were 1.) Lesson plans on English reading comprehension skills of grade 7 students using Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification 2.) pre-test and post test of English reading comprehension using Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification and 3.) Questionnaire to investigate the satisfaction of grade 7 students towards learning Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification. The mean ($\bar{x}$), standard deviation (S.D), dependent sample t-test and content analysis were employed to analyze the data.

The findings were as follows: 1. The achievement of reading English comprehension of the participants after learning Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification was higher than before using Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification at the .05 level. 2. The satisfaction of participants towards learning Murdoch Integrated Approach (MIA) with gamification was very high.

Keywords: MURDOCH INTERGRATED APPROACH (MIA), GAMIFICATION, ENGLISH READING COMPREHENSION

บทนำ

การอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนภาษาอังกฤษเพราะการเรียนในระดับที่สูงขึ้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องอ่านตำราหนังสือ รวมถึงวารสารต่างๆที่เป็นภาษาอังกฤษ[3] ที่ว่าทักษะการอ่านมีความสำคัญที่จะต้องศึกษาให้ลึกซึ้งเพราะเป็นทักษะที่สำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษ ทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่ควรได้รับการส่งเสริม และพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการอ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ด้วยตนเองตลอดเวลา และสามารถนำการทักษะการอ่านไปใช้ในชีวิตประจำวันได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ภาษาอังกฤษนั่นคือความสามารถในการอ่าน เนื่องจากการอ่านมีความสำคัญต่อมนุษย์ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ผู้ที่มีความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษอย่างคล่องแคลวและเข้าใจย่อมได้เปรียบในการศึกษาข้อมูลทางวิชาการในระดับที่สูงขึ้น สรุปความว่า การอ่านภาษาอังกฤษเป็นทักษะที่สำคัญต่อการเรียนภาษาอังกฤษอย่างมาก เพราะจะเป็นทักษะที่ทำให้ผู้อ่านได้ต่อยอด และสามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง ทักษะการอ่านจึงเป็นทักษะที่ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาและพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในการอ่าน สามารถอ่านเพื่อความเข้าใจได้ และสามารถนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ในด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของโรงเรียนบ้านสามยอด จังหวัดกาญจนบุรี ประจำปีการศึกษา 2564 ผลปรากฏว่า คะแนนการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนอยู่มีผลการประเมินที่ต่ำกว่าเกณฑ์ กล่าวคือเด็กนักเรียนไม่สามารถอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้ ไม่สามารถตอบคำถามได้จากเนื้อเรื่องที่อ่าน นักเรียนมีผลการประเมินการอ่านภาษาอังกฤษเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ[4] สาเหตุปัจจัยมาจากการที่นักเรียนไม่มีพื้นฐานทางคำศัพท์และไม่สามารถอ่านและตอบคำถามจากเนื้อเรื่องได้ นอกจากนั้นยังเป็นเพราะนักเรียนไม่มีเทคนิคและวิธีการในการอ่านนักเรียนส่วนใหญ่จะใช้วิธีการแปลคำศัพท์ทีละคำ และอ่านไปทีละคำ รวมไปถึงการสอนของคุณครูที่เน้นการแปลมากกว่าการที่นักเรียนได้ฝึกคิดและปฏิบัติเอง นักเรียนมีปัญหาในด้านการอ่านภาษาอังกฤษด้วยหลากหลายปัจจัย อาทิเช่น การจัดการเรียนรู้ของครูในห้องเรียนเจตคติของนักเรียนที่มีต่อการอ่านภาษาอังกฤษและความรู้พื้นฐานของนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องที่อ่านดังนั้นการจัดการ

[3] Alyousef, H. S. (2006). "Teaching reading comprehension to ESL/EFL learners." **Journal of language and learning**, 5, 1: 63–73.

[4] โรงเรียนบ้านสามยอด, รายงานผลการประเมินการอ่านภาษาอังกฤษ, 2564

เรียนรู้ในห้องเรียนจึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพนักเรียนในด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ [5]

การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนของเมอร์ด็อก MIA (A More Integrated Approach to the Teaching of Reading) เป็นหนึ่งในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งเป็นนวัตกรรมการสอนโดยเป็นแนวคิดของเมอร์ดอกซ์[6] ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์ โดยมีการบูรณาการทั้ง 4 ทักษะ ฟัง พูด อ่าน เขียน เข้าด้วยกัน โดยผู้เรียนจะได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและฝึกคิดทุกขั้นตอน และเน้นที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญกิจกรรมการสอนจะเริ่มด้วยวิธีการกระตุ้นนักเรียนโดยการตั้งคำถามในประเด็นที่นักเรียนจะต้องอ่าน และให้อภิปรายร่วมกันโดยการนำประสบการณ์เดิมของนักเรียนมาผสมผสานกับประสบการณ์ใหม่ และไล่ขั้นตอนกิจกรรมจากง่ายไปยาก โดยนักเรียนจะเรียนรู้คำศัพท์ก่อนที่จะอ่านเนื้อเรื่อง ซึ่งคำศัพท์มีผลต่อการอ่านเพื่อความเข้าใจ และส่งผลต่อการพัฒนาความคิดของผู้อ่าน โดยเริ่มจากการเรียนรู้แบบย่อยไปจนถึงการเชื่อมโยงและนำกระบวนการไปใช้ นักเรียนจะได้พัฒนาทักษะการอ่านรวมไปถึงการคิดวิเคราะห์ในทุกขั้นตอน[7] โดยการใช้ทฤษฎีการสอนแบบ MIA มีทั้งหมด 7 ขั้นตอนได้แก่ 1. ขั้นถามคำถามนำจากเนื้อเรื่อง (Asking Priming questions) ในขั้นถามคำถามจากเนื้อเรื่องจะเป็นขั้นตอนที่ผู้สอนดึงความสนใจจากนักเรียนให้พร้อมต่อการเริ่มอ่านเนื้อเรื่อง และเป็นการดึงความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการอ่านเพื่อเป็นการตรวจสอบความรู้พื้นฐาน ภูมิหลังเกี่ยวกับเนื้อหาที่จะได้อ่าน 2. ขั้นเรียนรู้คำศัพท์จากเนื้อเรื่อง (Find the meaning of the vocabulary) ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้เรียนรู้คำศัพท์พื้นฐานจากเนื้อเรื่องก่อนที่จะเริ่มการอ่านอย่างจริงจัง เพื่อที่จะทำให้นักเรียนมีความรู้พื้นฐานทางด้านคำศัพท์ที่ส่งผลต่อความเข้าใจของผู้เรียน 3. ขั้นอ่านเนื้อเรื่อง (Read the text) ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะเริ่มลงมืออ่านเนื้อเรื่องที่ครูกำหนดไว้ให้ โดยใช้เทคนิคกรอ่านมาร่วมด้วยเพื่อทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในการอ่านมากยิ่งขึ้น 4.ขั้นทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง (Understand the text) ในขั้นทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจจากเนื้อเรื่อง โดยทำความเข้าใจร่วมกับเพื่อน และครู ในห้องเรียน 5. ขั้นถ่ายโอนข้อมูล (transferring information) 6. ขั้นทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยคและเรียงโครงสร้างอนุเฉทประโยค (Doing jigsaw exercise and paragraph structure) 7. ขั้นประเมินและแก้ไข (Evaluating and correcting)

---

[5] ชัยวัฒน์ บวรวัฒนเศรษฐ์. (2014). "ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น." RMUTSB ACADEMIC JOURNAL, 2, 2: 183–192.

[6] Stewart–Oaten, A., Murdoch, W. W., and Parker, K. R. (1986). "Environmental impact assessment:" Pseudoreplication" in time?" **Ecology**, 67, 4: 929–940.

[7] แววัน มนูธาราม. (2564). "THE DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION ABILITYTHROUGH MURDOCH INTEGRATED APPROACH (MIA) AND SIX THINKING HATSOF MATTHAYOM 1 STUDENTS."

ในปัจจุบันประเทศไทยได้มีการนำแนวคิดเรื่องเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) เข้ามาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้ เพราะเกมมิฟิเคชั่นเป็นแนวคิดที่นำองค์ประกอบของการเล่นเกมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แนวคิดในการเล่นเกมส์เป็นเครื่องมือ นวัตกรรมการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างและกระตุ้นนักเรียนในการเรียนรู้ในห้องเรียน โดยสามารถนำหลักการของเกมมิฟิเคชั่น ได้แก่ 1. การสร้างเป้าหมาย 2. กฎ 3. ความขัดแย้ง การแข่งขัน หรือความร่วมมือ 4. เวลา 5. รางวัล 6. ผลป้อนกลับ 7. ระดับ 8. ตารางอันดับคะแนน การนำเกมมิฟิเคชั่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนรู้นั้นเป็นอีกทางเลือกหนึ่งสำหรับครูที่จะกระตุ้นความสนใจจากผู้เรียนและเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาผ่านกิจรรมที่ได้ปฏิบัติจริง เป็นสื่อการเรียนรู้ที่ได้ออกแบบมาให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนานไปพร้อมกับการได้รับความรู้[8] และได้ออกแบบมาให้ปิดช่องโหว่และข้อจำกัดของการเรียนรู้ การรับรู้ของนักเรียนมาลดปัญหาความไม่อยากเรียนของนักเรียนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักเรียนสนใจในวิชาภาษาอังกฤษและได้รับความรู้ไปพร้อมๆกัน

จากประโยชน์และลักษณะของการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ข้างต้น อาจจะทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษได้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ เพราะขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยใช้การสอนของเมอร์ด็อก (MIA) สามารถพัฒนานักเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ โดยเริ่มจากขั้นตอนที่ง่ายไปยาก นักเรียนจะสามารถเรียนรู้คำศัพท์พื้นฐานก่อนที่จะเริ่มอ่านเนื้อเรื่อง อ่านเนื้อเรื่อง และทำกิจกรรมต่างๆในการผลิตความรู้หลังจากการอ่านเนื้อเรื่อง และถ้าหากนำการสอนอ่านแบบเมอร์ด็อก (MIA) มาจัดการเรียนรู้พร้อมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) จะสามารถทำให้นักเรียนไม่รู้สึกเบื่อ หรือเครียดกับการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนประสบความสำเร็จมากขึ้น และสามารถทำให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อรายวิชาภาษาอังกฤษมากขึ้น

จากผลการวิจัยที่บ่งชี้ถึงคุณภาพของการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนของเมอร์ด็อก (MIA) และการใช้เกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น จะสามารถช่วยทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาศักยภาพในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ได้อย่างดี รวมไปถึงพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ไปพร้อมๆกัน จากวิจัยที่ผู้วิจัยได้กล่าวถึง ส่วนใหญ่ผู้วิจัยต่างๆได้ทำการวิจัยโดยการใช้วิธีการสอนของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเทคนิคการสอนอื่นๆ แต่ยังไม่พบงานวิจัยที่ใช้การสอนของเมอร์ด็อก ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะจัดทำวิจัยในการพัฒนาทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจโดยบูรณาการการสอนของเมอร์ด็อกร่วมกับเกมมิฟิเคชั่นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อเป็นการต่อยอดและพัฒนาจากวิจัยอื่นๆที่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ วิธีการสอนของเมอร์

[8] ณัฐพงศ์ มีใจธรรม และทำรงลักษณ์ เอื้อนครินทร์. (2021). "การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชั่น (GAMIFICATION) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5." **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 32, 2: 76-90.

ด็อกและได้เสนอแนะให้ใช้วิธีการสอนของเมอร์ด็อกร่วมกับหลักการใช้เกม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นเพื่อแก้ปัญหานักเรียนในทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification)

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ผลการใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนอ่านของเมอร์ด็อก(MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านสามยอด จังหวัดกาญจนบุรีเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre-experimental Research) ซึ่งมีรูปแบบแผนการวิจัยแบบกลุ่มทดลองเพียงกลุ่มเดียว (One Group Pretest – Posttest Design) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนแบบ MIA ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจก่อนและหลังเรียน2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอน MIA ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 1 ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2565 ของโรงเรียนบ้านช่องด่าน สำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4 โดยมีนักเรียนทั้งหมด 10 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านสามยอด จังหวัดกาญจนบุรี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 7 คน โดยได้มาจากวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแผนการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการวิธีการสอนอ่านของเมอร์ด็อก(MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน และแบบวัดความพึงพอใจ โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือ ได้แก่ การตรวจสอบคุณภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของเครื่องมือ (Index of item Objective Congruence: IOC) การหาค่าความเชื่อมั่น ความยากง่าย (p) ของข้อสอบ และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบ

ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยได้ขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก เพื่อตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือในการวิจัยและนำไปทดลองกับประชากร (Try Out) เพื่อหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา และนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูลในการวิจัย

ตัวอย่างกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ในการวิจัย เรื่อง Local Food ดังนี้

1. ขั้นถามคำถามก่อนอ่าน (Priming Question)

– นักเรียนตอบคำถามคุณครูเกี่ยวกับรูปภาพอาหารและเครื่องดื่ม คำถามได้แก่ (Do you know Ceviche? Do you know Halo-halo? Do you know Gua bao?)

– นักเรียนจับคู่รูปภาพเกี่ยวกับอาหารต่างประเทศและอาหารไทยเพื่อบอกความแตกต่างและความเหมือนจากรูปภาพที่ครูนำมาเข้าสู่บทเรียน

2. ขั้นเรียนรู้คำศัพท์ (Finding the meaning of vocabulary) นักเรียนเรียนรู้คำศัพท์ใหม่ของเนื้อเรื่องและเล่นกิจกรรม Word Search เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของคำศัพท์

3. ขั้นอ่านเนื้อเรื่อง (Reading the text) นักเรียนอ่านบทอ่านเรื่อง Street Food

4. ขั้นทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่อง (Understanding the text) นักเรียนทำความเข้าใจกับบทอ่านโดยใช้กลยุทธ์ในการอ่านต่างๆ ได้แก่ การแสกนบทอ่าน (Scanning) การกวาดสายตาในบทอ่าน (Skimming) การเดาคำศัพท์จากบริบท (Guessing the words in Context) ผ่านการเล่นกิจกรรมการอ่านและตอบคำถามแบบ T/F และกิจกรรม Speedy Quiz

5. ขั้นทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยคและเรียงโครงสร้างอนุเฉท (Jigsaw Exercise and paragraph structure) นักเรียนเล่นกิจกรรมการต่อจิ๊กซอว์ ต่อประโยคของเนื้อเรื่องให้ถูกต้องผ่านกิจกรรม Mix me เพื่อตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียนเกี่ยวกับบทอ่าน

6. ขั้นการถ่ายโอนความรู้ (Transferring the information) นักเรียนถ่ายโอนความรู้ผ่านการทำกิจกรรม Mind mapping และการถ่ายโอนความรู้โดยการทำโปสเตอร์เรื่อง Local Food อาหารของชุมชนตนเอง

7. ขั้นประเมินและแก้ไข (Evaluating and correcting) นักเรียนประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองและเพื่อนๆ ผ่านการสะท้อนผลกาเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ ผนวกกับเกมมิฟิเคชั่น โดยใช้ เป้าหมาย กฎ การแข่งขัน ความร่วมมือ เวลา รางวัลผลป้อนกลับ ระดับ ตารางอันดับคะแนน

ผลการวิจัย

1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนโดยใช้การสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification)

2 คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ร่วมกับ Gamification

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะทางการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของผู้เรียน จำนวน 7 คน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1ก่อนและหลังเรียน โดยบูรณาการการสอนอ่านของ เมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ด้วยการทดสอบ t แบบจับคู่

การสอบ	Mean	N	S.D	t	df	Sig.(2–tailed)
ก่อนเรียน (15คะแนน)	10.43	7	1.718	–7426	6	.000
หลังเรียน (15คะแนน)	14.00	7	0.816			

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการทดสอบทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความใจหลังเรียนโดยการใช้วิธีการสอนแบบการสอนอ่านของ เมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) มีค่าเท่ากับ 14.00 และค่าสถิติทดสอบ P value มีค่าเท่ากับ .000 ($p<0.05$) จากค่าสถิติดังกล่าว แสดงว่าทักษะการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วย การสอนอ่านของ เมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification)สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่สำคัญระดับ .05

ตารางที่ 2 คะแนนเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจากแบบประเมินความพึงพอใจที่มี่ต่อการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ร่วมกับ Gamification

ข้อความ	$\bar{x}$	S.D	แปลผล	ลำดับ
1.บทอ่านมีความยากง่ายเหมาะสมกับนักเรียน	4.86	0.35	พอใจมากที่สุด	1
2.เนื้อหาบทอ่านตรงตามความสนใจของนักเรียน	4.14	0.83	พอใจมาก	6
3.กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA และ Gamification ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน	4.71	0.45	พอใจมากที่สุด	2
4.ขั้นการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ทั้ง 7 ขั้นตอนช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทอ่านมากขึ้น	4.57	0.49	พอใจมากที่สุด	3
5. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA และ Gamification ช่วยให้นักเรียนมั่นใจในการอ่านมากขึ้น	4.29	0.88	พอใจมาก	5
6. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นใจ	4.43	0.73	พอใจมาก	4
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	4.50	0.62	พอใจมาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เรียนจำนวน 7 คน มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) อยู่ในระดับ พอใจมาก โดยมีค่าเฉลี่ยรวม $\bar{X}$ = 4.50 ค่า S.D = 0.62

บทสรุป

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัย เรื่อง ผลการใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ที่มีต่อความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถสรุปวิจัย ได้ดังนี้

1. ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) สูงกว่าก่อนการเรียน

2. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) อยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

1. จากผลการวิจัยข้อที่ 1 พบว่า ความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น(Gamification) สูงกว่าก่อนการเรียนอย่างมีนัยยะสำคัญ ที่ 0.5 สอดคล้องกับงานวิจัยของ แววัน มนูธาราม [9](2564) อาธิติยา งอกสิน (2564) และ รฐา แก่นสูงเนิน (2558)[10] ซึ่งทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยการใช้การสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) เนื่องจากว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนอ่านแบบเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) เป็นวิธีการสอนที่ชัดเจน โดยมีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ได้แก่

[9] แววัน มนูธาราม. (2564). "THE DEVELOPMENT OF ENGLISH READING COMPREHENSION ABILITYTHROUGH MURDOCH INTEGRATED APPROACH (MIA) AND SIX THINKING HATSOF MATTHAYOM 1 STUDENTS."

[10] รฐา แก่นสูงเนิน. (2016). "การพัฒนาการเรียนการสอน อีเลิร์นนิง วิชาภาษาอังกฤษเพื่อการท่องเที่ยวตามแนวการสอนอ่านแบบบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 4 โรงเรียนวัดธรรมจริยาภิรมย์ จังหวัดสมุทรสาคร." **Veridian E–Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)**, 9, 1: 702–716

ขั้นที่ 1 ขั้นถามคำถามนำก่อนการอ่าน (Priming Questions) เป็นขั้นตอนที่ส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดกระบวนการคิดก่อนเริ่มการอ่านเพื่อกระตุ้นให้เกิดการคาดเดาและอภิปรายกับผู้เรียนร่วมกันในห้องเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้คำถามในการกระตุ้นผู้เรียนผ่าน Topic ในบทอ่านที่เหมาะสม จึงทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการคิดผ่านคำถามและกิจกรรมในการเรียนการสอน ผู้เรียนได้คิด และถูกกระตุ้นการเรียนรู้ก่อนเริ่มอ่านบทอ่าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ แววัน มนูธาราม (2564) ที่ได้กล่าวว่า การสอนการอ่านแบบบเมอร์ด็อก (MIA) เป็นการสอนที่เน้นกระบวนการคิด ตั้งแต่เริ่มตั้งคำถามกับผู้เรียน ชวนนักเรียนให้คิด และกระตุ้นการเรียนรู้นักเรียนได้เกิดการคิดแก้ปัญหา นอกจากนั้นในขั้นที่ 1 ยังสามารถกระตุ้นนักเรียนผ่านคำถามที่สามารถกำหนดจุดหมายในการอ่านให้กับนักเรียนได้อย่างมีเป้าหมาย (Goodman, 1973) สร้างกฎ กติการ่วมกันในห้องเรียน ผ่านการเล่นเกมและเพิ่มแรงกระตุ้นการเรียนรู้ผ่านการสร้างทีมในห้องเรียนเพื่อสะสมแต้มในการเรียนต่อไป (Ratnasari,2019)

ขั้นที่ 2 ขั้นทำความเข้าใจคำศัพท์ (Finding the meaning of vocabulary) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับคำศัพท์ในบทอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจบทอ่านมากยิ่งขึ้น ผ่านการเล่นเกมและกิจกรรมในห้องเรียน ซึ่งผลปรากฏว่า นักเรียนมีความสนใจในการเรียนรู้คำศัพท์และมีความกระตือรือร้นอย่างมาก และการเรียนรู้คำศัพท์สำคัญต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และสามารถช่วยปูพื้นฐานให้กับผู้เรียนก่อนเริ่มอ่านบทอ่านได้ ซึ่งสอดคล้องกับ Widdowson (1979) ในขั้นการทำความเข้าใจคำศัพท์ ผู้เรียนได้เรียนรู้คำศัพท์ผ่านกิจกรรม เกมในห้องเรียนและผ่านการแข่งขันกันระหว่างทีม มีการสะสมแต้มของเกมมิฟิเคชั่นเข้ามาผนวกร่วมด้วย นักเรียนมีแรงกระตุ้นในการทำกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกมล ศิริประเสริฐ (2563)[11]

ขั้นที่ 3 ขั้นการอ่านเนื้อเรื่อง (Reading the text) เป็นขั้นตอนการอ่านบทอ่าน และมีคำถามเกี่ยวกับบทอ่านให้นักเรียนตอบคำถาม ในขั้นตอนนี้นักเรียนได้เกิดกระบวนการคิดในการอ่าน โดยใช้กลยุทธิ์ในการอ่านและตอบคำถามได้อย่างถูกต้อง (แววัน,2564) นักเรียนได้ตอบคำถามระหว่างการอ่านและกิจกรรมในการสะสมแต้มในห้องเรียน นอกจากผู้เรียนจะได้อ่านบทอ่านแล้ว ยังมีแรงกระตุ้นในการสะสมแต้มเพื่อแข่งขันกับเพื่อนทีมตรงข้ามและสะสมแต้มให้ได้มากกว่าเพื่อชิงของรางวัล ทำให้นักเรียนเรียนรู้บทอ่านผ่านความรู้สึกผ่อนคลาย ไม่เครียด และสนุกสนานไปกับการเรียนรู้และมีแรงจูงใจในการเรียน และอ่านภาษาอังกฤษมากยิ่งขึ้น (Ling, 2018)

---

[11] กิ่งกมล ศิริประเสริฐ. (2021). "ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับเกม Kahoot วิชาภาษาอังกฤษ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการกำกับตนเองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2." **วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษากรุงเทพมหานคร**, 4, 2: 157–180.

ขั้นที่ 4 ขั้นทำความเข้าใจเนื้อเรื่อง (Understand the text) เป็นขั้นตอนที่นักเรียนจะต้องทำความเข้าใจกับเนื้อเรื่องผ่านบทอ่านที่อ่าน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นักเรียนได้ใช้กลยุทธ์ในการอ่าน ได้แก่ กลยุทธ์การเข้าใจรายละเอียด (Specific detailed) กลยุทธ์การเข้าใจรายละเอียด กลยุทธ์การเดาคำศัพท์จากบริบท (guessing the words in context) กลยุทธ์การตีความ (Making inferences) ผ่านการสะสมแต้มและการแข่งขันกันในห้องเรียน

ขั้นที่ 5 ขั้นทำแบบฝึกหัดต่อชิ้นส่วนประโยคและเรียงโครงสร้างอนุเฉท (Jigsaw Exercise and paragraph structure) ในขั้นตอนนี้นักเรียนจะได้เรียงประโยคใหม่หรือย่อหน้าของบทอ่านใหม่ หรือต่อชิ้นส่วนของบทอ่าน ให้สมบูรณ์ ในกิจกรรมขั้นนี้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน ได้คิด และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในห้องเรียน ผ่านบทอ่านที่นักเรียนต้องนำมาเรียงใหม่เพื่อทบทวนและตรวจสอบความเข้าใจผ่านบทอ่าน

ขั้นที่ 6 ขั้นถ่ายโอนข้อมูล (Transferring Information) ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะต้องถ่ายโอนเนื้อหาข้อมูลมาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหลังจากการอ่านและทำความเข้าใจบทอ่าน ผู้วิจัยให้ผู้เรียนถ่ายโอนรูปแบบแผนที่ความคิด (Mind-mapping) ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนได้ใช้เวลาหลังการอ่านถ่ายโอนความรู้ออกมาในการนำเสนอ ผู้เรียนจะต้องคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ถึงจะสามารถถ่ายโอนความรู้ เนื้อหา ออกมาได้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง ดังนั้นจึงส่งผลให้นักเรียนได้คิดอย่างเป็นระบบ สังเคราะห์ และถ่ายโอนความรู้ออกมาในการนำเสนอ พร้อมกับการสะสมแต้ม กับเพื่อนในห้องเรียน มีการไต่ลำดับคะแนนกับทีมฝั่งตรงข้าม และแจกของรางวัลให้แก่ทีมที่ได้คะแนนเยอะที่สุด ดังนั้นจึงทำให้นักเรียนมีแรงกระตุ้น แรงจูงใจในการเรียนเพราะได้รับของรางวัลและแรงกระตุ้นในการสะสมแต้ม และชิงอันดับกับทีมฝั่งตรงข้าม ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ แซนดัสกี (Sandusky,2015) ลิว (Lui,2017) และ ฟรานซิสโก (Francisco, 2015)

ขั้นที่ 7 ขั้นการประเมินผลและแก้ไข (Evaluation and correction) ในขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่นักเรียนและครูประเมินผลร่วมกัน มีการตรวจสอบความถูกต้องของใบงาน และสะท้อนผลการเรียนรู้ของนักเรียนในห้องเรียน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ให้นักเรียนได้สรุปความรู้กับเพื่อนในห้องเรียน ประกาศคะแนนทีมที่ได้อันดับเยอะที่สุด แจกของรางวัลและสะท้อนผลการเรียนรู้ (Feedback) ส่งผลให้นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการเรียนภาษาอังกฤษ สร้างความกล้าแสดงออกและความมั่นใจของนักเรียนได้ เพราะมีการกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดในช่วงการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกมล ศิริประเสริฐ (2563) ที่ได้ศึกษา การสอนภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารตามแนวคิดเกมมิฟิเคชั่น ผลการอภิปรายพบว่า นักเรียนมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น และมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษมากกว่าเดิม นักเรียนสามารถเรียนรู้ภาษาอังกฤษได้ไว ความคิดสร้างสรรค์ มีความอยากรู้อยากเห็น และมีทัศนคติที่ดี

จากที่กล่าวมาข้างต้นทำให้เห็นว่าการพัฒนาความสามารถด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจโดยใช้การสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้นักเรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ สร้างแรงกระตุ้นการเรียนรู้และแรงจูงใจให้กับนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนได้

2. จากผลการวิจัยข้อที่ 2 พบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) อยู่ในระดับพึงพอใจมาก ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ โดยอภิปราย ผลดังนี้

ผู้เรียนมีความพึงพอใจ ต่อการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ในอันดับแรก ได้แก่ บทอ่านมีความยากง่ายเหมาะสมกับนักเรียน เนื่องจากบทอ่านที่ผู้วิจัยได้นำมา มีความเหมาะสมต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ในการเรียนการสอนผู้วิจัยได้ใช้บทอ่านที่มีคำศัพท์เหมาะสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จึงทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้ง่ายและเข้าใจการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Post and Rathet (1996) ที่กล่าวว่า การสอนเนื้อหาที่นักเรียนคุ้นเคยจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษกับนักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ง่ายขึ้น

อันดับที่ 2 ได้แก่ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA และ Gamification ช่วยพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักเรียน ในอันดับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกมเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ ไม่เครียด และไม่กดดันจากการเรียน และสามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทอ่านได้มากยิ่งขึ้น การสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่นนั้นคำนึงถึงกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียนเป็นสำคัญ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา และส่งเสริมการอ่านได้อย่างดี นอกจากนั้นผู้วิจัยมีการออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการอ่านที่สนุก มีความเหมาะสมกับนักเรียน และใช้เกมกระตุ้นผู้เรียนในห้องเรียนให้เกิดความอยากเรียน และท้าทายมากยิ่งขึ้นผ่านการเล่นเกมในรูปแบบเกมมิฟิเคชั่น ได้แก่ การสะสมแต้ม การได้รับคะแนนผ่านกระดานคะแนน (Score-board) ซึ่งสอดคล้องกับ Lynetta Tan Yuen Ling, (2018) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างแรงจูงใจของนักเรียนโดยใช้เกมมิฟิเคชั่น โดยผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีแรงจูงใจมากยิ่งขึ้นเมื่อเรียนรู้ผ่านเกมมิฟิเคชั่น

ในอันดับที่ 3 ขั้นการจัดการเรียนรู้แบบ MIA ทั้ง 7 ขั้นตอนช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทอ่านมากขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่าขั้นการสอนอ่านของเมอร์ด็อก มีความชัดเจน และเรียงลำดับความยากง่าย จึงทำให้ผู้เรียนเข้าใจบทอ่านผ่านกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA และ Gamification ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รฐา แก่นสูงเนิน (2558) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบ MIA มีการวางขั้นตอนจากง่ายไปยาก จึงทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาบทอ่าน และอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้มากขึ้น

ในอันดับที่ 4 นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมั่นใจ เนื่องด้วย การจัดการเรียนรู้บูรณาการสอนอ่านของเมอร์ด็อค (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) ส่งเสริมผู้เรียนด้านการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และเน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ และสร้างความสนุกสนาน พัฒนาความคิดต่างๆ ผ่านการแข่งขันในห้องเรียน ผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกมล ศิริประเสริฐ (2021) ศึกษาการสอนภาษาอังกฤษผ่านแนวคิดเกมมิฟิเคชั่น ซึ่งผลการวิจัยพบว่า เกมมิฟิเคชั่น (Gamification) สามารถสนับสนุนความกล้าแสดงออกและความมั่นใจของนักเรียน และงานวิจัยของ ฟรานซิสโก (Francisco, 2015)[12] ที่ได้ศึกษาเกมมิฟิเคชั่น (Gamification) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาที่สอง โดยผลการวิจัยพบว่า เกมมิฟิเคชั่น (Gamification) สามารถพัฒนาความกล้าแสดงออกและทำให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจมากขึ้น พยายามอธิบาย และใส่เครดิต

ในอันดับที่ 5 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA และ Gamification ช่วยให้นักเรียนมั่นใจในการอ่านมากขึ้น กิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ MIA สร้างความมั่นใจให้นักเรียนในด้านการอ่านมากยิ่งขึ้น อาจจะเป็นเพราะว่า กิจกรรมในการอ่านเหมาะสมและมุ่งเน้นผู้เรียนในการอ่านผ่านการใช้กลยุทธ์ต่างๆ มีการเล่น Kahoot, Quizzes และเกมต่างๆเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอน โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ในการอ่านอย่างหลากหลาย

ในอันดับที่ 6 เนื้อหาบทอ่านตรงตามความสนใจของนักเรียน ในขั้นตอนนี้ เป็นขั้นตอนสุดท้ายในแบบวัดความพึงใจ ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนชอบเรียนรู้ตามความสนใจของนักเรียน

ข้อเสนอแนะ

1. การนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผู้สอนควรมีอุปกรณ์เทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้นักเรียนที่อุปกรณ์ไม่พร้อมในการร่วมกิจกรรมสามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับเพื่อนในห้องเรียนได้

2) ผู้สอนควรเพิ่มเวลาในการทำกิจกรรมการอ่านให้เหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากการกิจกรรมในขั้นการสอน ได้แก่ ขั้นการอ่านบทอ่าน (Reading Text) ใช้เวลาในการทำกิจกรรมค่อนข้างมากเพราะเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลา ครูผู้สอนไม่ควรเร่งรีบจนเกินไป

[12] Flores, J., and Francisco, F. (2015). "Using gamification to enhance second language learning." **Digital Education Review** 27: 32–54.

2. ในการวิจัยครั้งต่อไป

1) นำการจัดการเรียนรู้ด้วยการสอนอ่านแบบเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชั่นไปใช้พัฒนาทักษะอื่นๆ นอกเหนือจากทักษะการอ่านเพื่อความเข้าใจ เช่น การพูด การฟัง หรือการเขียน

2) ควรเลือกหัวข้อบทอ่านตามความสนใจและความต้องการของผู้เรียนโดยทำแบบสำรวจความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ และมีความกระตือรือร้นในการอ่านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ฐญา นาคะสันต์ และชวณัฐ นาคะสันต์. (2016). "เกม: นวัตกรรมเพื่อการศึกษาเชิงสร้างสรรค์." **ROMPHRUEK JOURNAL**, 34, 3: 159–182.

ณัฐพงศ์ มีใจธรรม และทำรงลักษณ์ เอื้อนครินทร์. (2021). "การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคเกมมิฟิเคชั่น (GAMIFICATION) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5." **วารสาร ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา**, 32, 2: 76–90.

ถนอมจิตต์ สารอต, พีรดล เพชรานนท์ และชวนิดา สุวานิช. (2016). "การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของนักศึกษา สาขาพลศึกษาด้วยกระบวนการ คิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ." **Humanities and Social Sciences**, 33, 3: 39–66.

ปัญญา แร่เพชร และอัญญา รัตน์นาถ ธีระพงษ์. (2016). "การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านจากข้อมูลท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านภาษาอังกฤษ." **วารสาร วิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 8, 1: 53–68.

ปิยวรรณ ทองอนันติวงศ์. (2006). "ผลการสอนอ่านจับใจความภาษาอังกฤษ โดยใช้หลักการบูรณาการของเมอร์ด็อค (MIA) ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6." **The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal**, 12, 2: 173–185.

ผัสสพรรณ ถนอมพงษ์ชาติ, สุมาลี ชิโนกุล และสำลี ทองธิว. (2013). "หกขั้นตอนการสอนการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจตามแนวคิดการเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ และการเรียนรู้แบบลึก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา." **Suranaree Journal of Social Science**, 7, 2: 59–78.

ภาวินี กลิ่นโลกัย และเยาวภา ประคองศิลป์. (2010). "การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระ การเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 1 โรงเรียนบ้านเกาะสำนักงานเขตมีนบุรี." **Journal of Education Khon Kaen University (Graduate Studies Research)**, 4, 5: 119–127.

เมธาวี ปัญญาจันทร์สว่าง และสุรัตนา อดิพัฒน์. (2022). "การพัฒนาผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ โดยการจัดการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้านสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3." **Journal of Roi Kaensarn Academi**, 7, 6: 105–116.

Enfield, J. (2012). "Designing an educational game with ten steps to complex learning." Indiana University.

Flores, J., and Francisco, F. (2015). "Using gamification to enhance second language learning." **Digital Education Review** 27: 32–54.

Huang, Y. M., and Liang, T. H. (2015). "A technique for tracking the reading rate to identify the e-book reading behaviors and comprehension outcomes of elementary school students." **British Journal of Educational Technology**, 46, 4: 864–876.

Insaeng, P. (2022). "Using Gamification to Improve English Vocabulary Learning Ability of Prathomsuksa 6 Students." **วารสาร วิชาการ มหาวิทยาลัย ราชภัฏ อุดรธานี**, 10, 2: 115–115.

Kapp, K. M. (2012). **The gamification of learning and instruction: game-based methods and strategies for training and education**. John Wiley & Sons.

Ngoksin, A., and Rodkroh, P. (2022). "Effects of Using an Instructional Package Based on MIA (A More Integrated Approach) to Enhance English Reading Comprehension Ability and Reading Strategies for Matthayomsuka 1 Students." **Journal of Modern Learning Development**, 7, 9: 55–71. Available from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/257176.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

วิเคราะห์อุปัชฌายวัตร–สัทธิวิหาริกวัตรในวัตตขันธกะ คัมภีร์จูฬวรรค พระวินัยปิฎก

The Analysis of Upajjhāyavatta – Saddhivihārikavatta in Vattakhandhaka Scripture Chulakha, Vinaya Pitaka

พระมหาชุมพล ธมฺมเตโช (บัวแก้ว)[1]
Phramaha Chumpol Dhammatejo Buakaew
พระมหายุทธนา นรเชฏโฐ (ศิริวรรณ)[2]
Phramaha Yutthana Siriwan
Email: dhammatejo60@gmailmail.com

Received: *October 13, 2023* **Revised:** *September 30, 2024*
Accepted: *October 10, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำสอนเรื่องอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรในบริบทที่เป็นแนวคิดและหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างความสามัคคีกลมเกลียวในสังคมสงฆ์จากการศึกษาพบว่า การที่พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุถืออุปัชฌายวัตรและกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ต้องปกครองดูแลสัทธิวิหาริกนั้น เป็นหลักประกันว่า กุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจะได้รับการศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างแน่นอน การที่กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายกระทำวัตรต่อกันก็เพื่อให้เกิดประโยชน์คือ เพื่อลดทิฏฐิมานะของศิษย์ ให้มีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์อันจะเป็นการง่ายในการฝึกหัดพัฒนาด้านอื่น ๆ และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน จะได้เกิดความสนิทสนมสมานสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก

อุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรมีประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์ทั้งในภาวะปกติและในภาวะที่เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือ ในภาวะปกติ การที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกันสิ่งที่เกิดแน่นอนคือ ความสมานสามัคคีอย่างแนบแน่นระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกและรวมทั้งพระภิกษุร่วมพระอุปัชฌาย์เดียวกัน หากเกิดความขัดแย้งหรือเกิดอธิกรณ์ การที่สงฆ์มีอุปการะต่อกัน การแก้ปัญหาก็จะเกิดขึ้นโดยง่าย เพราะ

---

[1] หลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] อาจารย์ที่ปรึกษา Academic Paper Supervisory.

ทั้งสองฝ่ายจะมีความเคารพยำเกรงกัน บางปัญหาก็แก้ได้ เพราะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์หรือเพราะมีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนผู้ให้กำเนิดในโลกแห่งพระพุทธศาสนา อุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรจึงเป็นสายสัมพันธ์เพื่อความสามัคคีในหมู่สงฆ์

คำสำคัญ : อุปัชฌายวัตร, สัทธิวิหาริกวัตร, ความสามัคคีในหมู่สงฆ์

Abstract

This article is aimed at analyzing the doctrine about Upajjhāyavatta and Saddhivihārikavatta. It's the concepts and practices for creating unity among Buddhist monks. From the study, it is found as follows: The Lord Buddha regulates the Buddhist monks to follow the Upajjhāyavatta. Moreover, it was determined that the preceptors need to take care of the Saddhivihārikavatta in order to assure that young men who are ordained into the Buddhism will be educated according to the three studies. Such determination aims at creating the benefits among these two parties including the reduction of students' pride. When they respect the preceptors, it will be easy for conducting other areas of training and development. And when they help each other, they will be closed to one another which ultimately results in unity and happiness in living together.

Upajjhāyavatta and Saddhivihārikavatta benefit the Buddhist monks both in the normal and conflict situations. In the normal situation, if both parties support each other, there will be the strong unity among preceptor and Saddhivihārika as well as the Buddhist monks who share the same preceptors. If there is any conflict or allegation for both parties which support each other, they can easily solve this problem due to the respect for each other. Some problems can be solved because of the considerate or respect for the preceptors. They will treat the preceptors as the creator in the world of Buddhism. Therefore, relation among the Upajjhāyavatta and Saddhivihārikavatta will bring the true unity among Buddhist monks.

Keyword: Upajjhāyavatta; Saddhivihārikavatta; Unity among Buddhist monks

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษา ชีวิตของชาวพุทธจะพัฒนาไปสู่จุดหมายสูงสุดได้ต้องอาศัยการศึกษา เมื่อการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น การจัดระบบเพื่อฝึกฝนและองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการศึกษาจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ มนุษย์ถือว่าเป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและสามารถฝึกให้เป็นสัตว์ที่ประเสริฐได้ ไม่ใช่เป็นอยู่ด้วยสัญชาติญาณเหมือนสัตว์ทั้งหลาย เมื่อฝึกแล้วก็จะเป็นคนที่ประเสริฐสุดยิ่งกว่าเทวดา พรหม[3] บุคคลผู้เป็นเลิศด้านการฝึกมนุษย์ได้แก่ พระพุทธเจ้าผู้เป็นครูของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย พระพุทธองค์ได้วางกฎเกณฑ์การฝึกไว้อย่างครบถ้วนทั้งรูปแบบและวิธีการ การศึกษาในพระพุทธศาสนาเรียกว่า ไตรสิกขา สำหรับภิกษุแล้วชีวิตของการศึกษาเริ่มต้นตั้งแต่ตอนบวช และจะถือว่าจบการศึกษาก็ต่อเมื่อบรรลุเป็นพระอรหันต์ การบวชเป็นภิกษุถือว่าเป็นการประกาศตนว่าพร้อมจะเข้ามารับการศึกษาตามหลักไตรสิกขาไปจนตลอดชีวิต ความประพฤติดีทางกายและวาจาหรือการรักษากายและวาจาให้เรียบร้อยเป็นเครื่องมือสำหรับควบคุมความประพฤติของมนุษย์ให้ตั้งอยู่ในความดีงามรวมถึงการรักษาระเบียบวินัยให้ดำรงอยู่เป็นปกติไม่ให้เกิดโทษแก่ตน[4] ไตรสิกขานี้เป็นหลักแห่งการศึกษา หรือวิธีการเบื้องต้นแห่งการศึกษาในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงสนับสนุนให้พระภิกษุสมาทาน คือนำเอาไปปฏิบัติ เพราะถือว่าเป็นกิจที่ควรกระทำของสมณะตั้งแต่แรกเริ่มเข้าสู่พระธรรมวินัย[5] เพื่อให้มีบรรยากาศที่สอดคล้องกับการฝึกตน พระพุทธองค์จึงตั้งสังคมสงฆ์ขึ้น ให้เป็นสังคมที่มีสมาชิกเป็นบรรพชิตผู้สละเครื่องผูกพันคือบ้านเรือนออกบวช ดังนั้น สังฆะ จึงเป็นสังคมที่พระพุทธองค์ตั้งขึ้นเพื่อให้มีบรรยากาศแห่งการศึกษาอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม เมื่อกุลบุตรต่างชั้นต่างวรรณะมาอยู่ร่วมกันในสังฆะ สิ่งที่จำต้องมีคือ ความปรองดอง หรือสังฆสามัคคี เพื่อให้กระบวน การฝึกฝนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ จึงกำหนดให้มีบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแล โดยกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ปกครองดูแลสัทธิวิหาริกด้วยการให้การศึกษาอบรมและภิกษุผู้บวชใหม่จะต้องถือนิสัยอยู่กับพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์เป็นเวลา 5 พรรษาจนกว่าจะมีปัญญารักษาตน การกำหนดให้มีพระอุปัชฌาย์ปกครองนี้จึงเป็นหลักประกันว่าภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่จะได้รับการฝึกฝนตามหลักของไตรสิกขา ให้ภิกษุทุกรูปถือปฏิบัติพระ

---

[3] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **สอนนาค-สอนฑิต ชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ,**พิมพ์ครั้งที่ 2,(กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,2542), หน้า 12.

[4] พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 8,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2540), หน้า 105.

[5] องฺ.ทุก. (ไทย) 20/82/308 – 309.

ธรรมวินัยไปในแนวเดียวกัน[6] ธรรมเนียมปฏิบัติที่เป็นสายสัมพันธ์แห่งความสามัคคีในหมู่สงฆ์ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกนี้ เรียกว่า วัตร จำแนกเป็น 2 ฝ่าย ระหว่างอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริก เป็นข้อปฏิบัติที่สัทธิวิหาริกควรปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ชื่อว่า อุปัชฌายวัตร และ ธรรมเนียมหรือข้อปฏิบัติที่อุปัชฌาย์ควรปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริกชื่อว่า สัทธิวิหาริกวัตร[7]

สังคมสงฆ์ไทยในปัจจุบันมีสภาพเปลี่ยนไป บทบาทการทำหน้าที่ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกจึงเปลี่ยนไปด้วย เนื่องจากก่อนการบวช พระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกไม่มีความคุ้นเคยกัน เมื่อบวชแล้วพระภิกษุส่วนมากก็ไม่ได้พำนักอยู่ในวัดเดียวกันกับพระอุปัชฌาย์ เนื่องจากในตำบลหนึ่งๆมักจะมีพระอุปัชฌาย์เพียงรูปเดียวคือ เจ้าคณะตาบล ทำหน้าที่ให้การอุปสมบทให้กับกุลบุตรในเขตปกครองตำบลของตนเอง ส่วนมากพระภิกษุที่บวชแล้วมักจะกลับไปอยู่วัดบ้านเกิดหรือวัดอื่นที่ต้องการจะไปพักอาศัย การทำหน้าที่ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกที่เรียกว่า อุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรจึงไม่สามารถกระทำได้อย่างเต็มที่ จากรายงานการวิจัยพบว่า ปัจจุบันพระอุปัชฌาย์จำนวนไม่น้อยไม่ได้ทำหน้าที่ของความเป็นผู้ให้กำเนิดทางธรรมอย่างสมบูรณ์ กล่าวคือพระอุปัชฌาย์ส่วนใหญ่เมื่อบวชแล้วไม่ได้ทำการสอนพระภิกษุสามเณรที่ตนบวช ไม่ดูแลเอาใจใส่อย่างแท้จริง และพบว่าหลังจากการบวชแล้ว ผู้ที่บวชก็ไม่ได้อยู่กับพระอุปัชฌาย์ แต่อาศัยอยู่คนละวัดกับพระอุปัชฌาย์ของตน[8] แม้จะมีธรรมเนียมว่า ให้ภิกษุใหม่ไปถือนิสัยกับเจ้าอาวาสในวัดที่ตนไปพำนักด้วยซึ่งจะต้องเป็นภิกษุที่มีคุณสมบัติและอายุพรรษาในระดับเดียวกันกับพระอุปัชฌาย์ แต่ก็ไม่ค่อยได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกไม่ได้อยู่ในอาวาสเดียวกันนี้จึงทำให้ไม่ได้ทำวัตรปฏิบัติต่อกันตามพุทธประสงค์ จึงส่งผลให้เกิดปัญหาตามมามากมาย ได้แก่

1) ระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกจะไม่ค่อยมีความสนิทสนม ไม่มีความคุ้นเคยกัน การศึกษาอบรมทั้งด้านพระปริยัติและปฏิบัติจึงทำได้อย่างไม่เต็มที่เพราะต่างคนต่างอยู่ ทำให้ขาดบรรยากาศแห่งความสามัคคีไป

2) พระภิกษุบางรูปแม้จะไปขอนิสัยกับภิกษุรูปอื่น แต่ก็มักไม่ได้รับการดูแล ทำให้ไม่ได้รับการศึกษาที่ดีตามที่ควร

---

[6] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,2539), หน้า 18.

[7] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **สอนนาค-สอนฑิต ชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ,** พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม, 2542), หน้า 20.

[8] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์, **พฤติกรรมการบวชของคนไทย,** รายงานผลการวิจัย,(คณะอักษรศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,2557),หน้า 25.

3) ในกรณีเกิดความขัดแย้งในหมู่สงฆ์หรือกรณีเกิดอธิกรณ์ ในปัจจุบันผู้มีอำนาจจัดการคือเจ้าคณะผู้ปกครอง เช่น เจ้าอาวาส เจ้าคณะตำบล ท่านเหล่านี้ บางครั้งไม่ใช่พระอุปัชฌาย์ การแก้ปัญหาบางครั้งจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่ถ้าหากผู้แก้ปัญหาเป็นพระอุปัชฌาย์ การแก้ปัญหาก็จะทำได้ง่ายขึ้น เพราะส่วนมากจะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์ที่มีความเคารพกันเสมือนพ่อ ในบางกรณีก็เป็นเรื่องระหว่างภิกษุร่วมอุปัชฌาย์เดียวกัน การแก้ปัญหาต่าง ๆ ก็จะง่ายและสะดวกขึ้น คู่กรณีมักจะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์จึงทำให้เกิดความสามัคคีกันขึ้นเพราะด้วยมีความยำเกรงในตัวพระอุปัชฌาย์ซึ่งเป็นที่เคารพของทั้งสองฝ่าย

บทความนี้ต้องการจะกล่าวถึงอุปัชฌายวัตร (ข้อปฏิบัติที่สัทธิวิหาริกควรปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์) และสัทธิวิหาริกวัตร (ข้อปฏิบัติที่พระอุปัชฌาย์ควรปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก) ซึ่งเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อความสามัคคีในสังคมสงฆ์ โดยจะกล่าวถึงความเป็นมา ข้อปฏิบัติในแง่มุมต่าง ๆ และจะวิเคราะห์ให้เห็นว่าอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรนี้ มีความสำคัญต่อการสร้างความเรียบร้อยดีงามและความสามัคคีในสังคมสงฆ์อย่างไร มีรายละเอียดตามลำดับดังต่อไปนี้

ความเป็นมาของอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตร

เป็นที่ทราบโดยทั่วไปว่า ในระยะแรกที่พระพุทธองค์ออกประกาศพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์ยังไม่ได้กำหนดให้ภิกษุใหม่ต้องถืออุปัชฌายวัตร ทำให้กุลบุตรเหล่านั้นเมื่อบวชแล้วไม่มีใครคอยให้การศึกษาอบรมเรื่องมรรยาทหรือข้อปฏิบัติต่าง ๆ จึงพากันประพฤติเสียหาย เช่น นุ่งห่มจีวรไม่เรียบร้อย ตอนออกบิณฑบาตพบคนกำลังบริโภคก็ยื่นบาตรขอรับอาหาร ยืนบนวัตถุสิ่งของที่ทำเป็นอาหาร ออกปากขออาหารจำพวกแกงข้าวสุกมาฉันด้วยตนเอง บางพวกพอถึงเวลาฉันภัตตาหารก็ส่งเสียงดังในโรงฉัน ทำให้ชาวบ้านที่พบเห็นพากันตำหนิว่า “ภิกษุพวกนี้ส่งเสียงดังในโรงฉัน เหมือนพวกสมณพราหมณ์ในสถานที่เลี้ยงพราหมณ์” พวกภิกษุได้ยินคนเหล่านั้นกล่าวตำหนิจึงได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าให้ทรงทราบ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งให้ประชุมภิกษุสงฆ์สอบถามจนทราบความตามเป็นจริง ทรงตำหนิว่า “การกระทำนั้นไม่สมควร ไม่เหมาะสม ไม่ใช่กิจของสมณะ มิได้ทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้เลื่อมใส หรือทำคนที่เลื่อมใสอยู่แล้วให้เลื่อมใสยิ่งขึ้นได้เลย แต่กลับจะทำคนที่ยังไม่เลื่อมใสให้ไม่เลื่อมใส คนที่เลื่อมใสอยู่แล้วกลับคลายความเลื่อมใสไปเป็นอย่างอื่น”[9]

ครั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตำหนิภิกษุเหล่านั้นโดยประการต่าง ๆ แล้ว ได้ตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยาก ความคลุกคลี ความเกียจคร้าน ตรัสคุณแห่งความเป็นคนเลี้ยงง่าย สันโดษ ความขัดเกลา ความกำจัดกิเลส อาการที่น่าเลื่อมใส การไม่สะสม การปรารภความเพียร โดยประการต่าง ๆ ทรงแสดงธรรมกถาให้เหมาะสม ให้คล้อยตามกับเรื่องนั้นแล้วรับสั่งกับภิกษุทั้งหลายว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาต

[9] วิ.ม. (ไทย) 4/64/79–81.

อุปัชฌาย์ อุปัชฌาย์จักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในสัทธิวิหาริกฉันบุตร สัทธิวิหาริกจักเข้าไปตั้งจิตสนิทสนมในอุปัชฌาย์ฉันบิดา เมื่อเป็นเช่นนี้ อุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกจักมีความเคารพยำเกรงประพฤติกลมเกลียวกัน จักถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมวินัยนี้”[10] หลังจากพระพุทธองค์อนุญาตการถือพระอุปัชฌาย์แล้ว ทรงแสดงวัตรที่พระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกพึงปฏิบัติต่อกันอย่างเหมาะสม

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า การถืออุปัชฌาย์เป็นเรื่องที่พระพุทธองค์ทรงเห็นความสำคัญ แม้ในเบื้องต้นจะเน้นไปที่การฝึกมารยาทหรือความเรียบร้อยในการเป็นอยู่ แต่จากพุทธดำรัสอนุญาตการถือพระอุปัชฌาย์ จะเห็นว่าทรงมีพระประสงค์จะให้สัทธิวิหาริกกับพระอุปัชฌาย์มีความยำเกรง ความกลมเกลียว ความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยด้วยกันทั้งสองฝ่าย

จึงกล่าวได้ว่าการถือพระอุปัชฌาย์มีส่วนสำคัญในการสร้างความสงบเรียบร้อยและความสมานสามัคคีในหมู่สงฆ์

อุปัชฌายวัตร : วัตรที่สัทธิวิหาริกพึงปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์

พระเถระผู้รับรองกุลบุตรเข้ามารับการอุปสมบทในท่ามกลางสงฆ์เรียกว่า “อุปัชฌาย์” แปลว่า “ผู้เผ้าเอาใจใส่ต่อการชี้โทษแก่ศิษย์”[11] ได้แก่ ผู้คอยดูแลเอาใจใส่ คอยแนะนำพร่ำเตือนสัทธิวิหาริก (ศิษย์) ของตน ซึ่งก็คือพระเถระผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในการบวชกุลบุตรในพระพุทธศาสนา พระอุปัชฌาย์มีหน้าที่หลัก 2 อย่าง คือ เป็นผู้รับผิดชอบและรับรองผู้บวชในพิธีบรรพชาอุปสมบทและเป็นผู้รับปกครองดูแล แนะนำ ตักเตือนและติดตามความเป็นอยู่ของผู้ที่ตนบวชให้ เหมือนบิดาปกครองดูแลบุตร ตามกฎมหาเถรสมาคมได้กำหนดให้เขตปกครองคณะสงฆ์แห่งหนึ่ง มีพระอุปัชฌาย์ได้เพียงหนึ่งรูป เว้นแต่มีกรณีพิเศษ

ตามพระวินัย อุปัชฌายวัตร คือ ธรรมเนียมวัตรหรือข้อปฏิบัติต่อพระอุปัชฌาย์ หน้าที่ที่สัทธิวิหาริกพึงกระทำต่อพระอุปัชฌาย์ของตน กล่าวโดยสรุปเฉพาะด้านที่สำคัญได้แก่

1) เอาใจใส่ปรนนิบัติรับใช้ท่าน สัทธิวิหาริกพึงลุกขึ้นแต่เช้าตรู่ ถอดรองเท้า ห่มผ้าเฉวียงบ่าข้างหนึ่งเริ่มรับใช้พระอุปัชฌาย์ตั้งแต่เช้า ด้วยการถวายไม้ชำระฟัน น้ำล้างหน้า ปูอาสนะ นอกจาก นี้ต้องคอยรับใช้ท่านในโอกาสต่าง ๆ ทั้งตอนอยู่ในวัดและนอกวัด ทั้งตอนฉันอาหาร ตอนพักผ่อนและตอนสรงน้ำ พร้อมกับคอยรักษาความสะอาดเสนาสนะและบริเวรรอบ ๆ ที่อยู่

2) คอยศึกษาเล่าเรียนจากท่าน ถ้าพระอุปัชฌาย์ต้องการจะให้เรียน สัทธิวิหาริกพึงเรียนพระบาลีและอรรถกถา

4) ขวนขวายป้องกัน หรือระงับความเสียหาย เช่น ความคิดจะสึก ความเห็นผิดเป็นต้นหากพระอุปัชฌาย์คิดอยากจะสึก มีความรำคาญ มีความเห็นผิด หรือต้องอาบัติหนัก (สังฆาทิเสส) หรือถูกคณะ

---

[10] วิ.ม. (ไทย) 4/65/81

[11] พระโมคคัลลานเถระ, **คัมภีร์อภิธานวรรณนา,** พระมหาสมปอง มุทิโต แปลและเรียบเรียง, พิมพ์ครั้งที่ 2,(กรุงเทพมหานคร: ประยูรพริ้นท์ติ้ง, 2547), หน้า 93.

สงฆ์ลงโทษด้วยกรรมมี ตัชชะนียกรรม เป็นต้น สัทธิวิหาริกต้องหาทางช่วยเหลือตามสมควรแก่กรณี พร้อมกับหาทางช่วยบรรเทาความเสียหายอันอาจจะเกิดขึ้น

4) รักษาน้ำใจของท่าน มีความเคารพ จะไปไหนบอกลา ไม่เที่ยวไปตามอำเภอใจ จะรับความช่วยเหลือจากใครหรือจะกระทำการสงเคราะห์แก่ใคร ต้องบอกให้ท่านรับทราบ

5) เอาใจใส่พยาบาลเมื่อท่านอาพาธ คอยดูแลท่านตลอดชีวิต รอจนกว่าท่านจะหาย

การกระทำอุปัชฌายวัตรนี้เป็นกิจที่สัทธิวิหาริกต้องใส่ใจไม่เพิกเฉย ให้ความสำคัญเสมอเหมือนว่าท่านเป็นบิดาผู้ให้กำเนิดบนโลกนี้ ชาวพุทธถือว่าพระอุปัชฌาย์เป็นเหมือนบิดาผู้ให้กำเนิดในทางธรรม เวลากระทำวัตรต่อท่านจึงให้คิดว่าท่านเป็นเหมือนบิดา

สัทธิวิหาริกวัตร : วัตรที่พระอุปัชฌาย์พึงปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก

ส่วนภิกษุใหม่ผู้บวชแล้วอยู่กับพระอุปัชฌาย์เรียกว่า “สัทธิวิหาริก” แปลว่า ผู้อยู่ด้วยเป็นคำเรียกผู้ที่ได้รับอุปสมบทคือ ถ้าอุปสมบทต่อพระอุปัชฌาย์รูปใด ก็เป็นสัทธิวิหาริกของพระอุปัชฌาย์รูปนั้น ผู้สมัครใจขอบรรพชาอุปสมบทต้องปฏิญญาว่ามีศรัทธาเลื่อมใส ขอสมัครบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา จึงขอมอบตัวเป็นสัทธิวิหาริกในพระอุปัชฌาย์ และเมื่อได้บรรพชาอุปสมบทแล้ว จะเคารพนับถือเชื่อฟังตั้งอยู่ในโอวาทของพระอุปัชฌาย์ และจะประพฤติดี ปฏิบัติชอบตามพระวินัย ระเบียบแบบแผนของวัดและคณะสงฆ์ตลอดไป

สัทธิวิหาริกวัตร คือ ธรรมเนียมวัตร หรือข้อปฏิบัติต่อสัทธิวิหาริก หน้าที่อันพระอุปัชฌาย์จะพึงกระทำต่อสัทธิวิหาริก กล่าวโดยสรุปเฉพาะด้านที่สำคัญ ได้แก่

1) เอาธุระในการศึกษา พระอุปัชฌาย์พึงสงเคราะห์ อนุเคราะห์สัทธิวิหาริกด้วยอุเทส ปริปุจฉา โอวาทและอนุศาสน์ เอาใจใส่ในการสั่งสอนอบรมศิษย์ให้มีความรู้แตกฉาน ทั้งด้านสิกขา คือ อธิสีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา และด้านสาชีพ คือสิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสำหรับภิกษุผู้อยู่ร่วมกัน ผู้ดำเนินชีวิตร่วมกัน มีความประพฤติเสมอกันมีความสามัคคีกัน เป็นแบบแผนแห่งความประพฤติที่ดี ทำให้มีชีวิตร่วมเป็นอันเดียวกัน ทำให้ภิกษุทั้งหลายผู้มาจากถิ่นฐาน ชาติตระกูลที่ต่างกัน มามีความเป็นอยู่เสมอเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน[12]

2) สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริขารอื่น ๆ ถ้าสัทธิวิหาริกไม่มีบริขารที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต พระอุปัชฌาย์จะต้องจัดหาให้ จากนั้นคอยให้ความช่วยเหลือด้วยกิจที่พอจะช่วยได้ ในลักษณะเดียวกับที่ศิษย์กระทำต่อตนเอง

3) ขวนขวายป้องกันหรือระงับความเสื่อมเสีย เช่น ความคิดจะสึก เปลื้องความเห็นผิดเป็นต้น พระอุปัชฌาย์ต้องคอยดูแลความเป็นอยู่ของสัทธิวิหาริกให้อยู่ในเพศพรหมจรรย์ได้อย่างมั่นคง หากเกิดความเสียหายแก่สัทธิวิหาริกต้องหาทางช่วยเหลือตามสมควร

---

[12] พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม,** พิมพ์ครั้งที่ 8. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2540), หน้า 113.

4) เมื่อเกิดอาพาธก็เอาใจใส่พยาบาลจนตลอดชีวิต รอจนกว่าจะหาย

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการบัญญัติอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรให้ปฏิบัติต่อกันแล้ว แต่ปรากฏว่า มีภิกษุบางรูปไม่ยอมปฏิบัติตาม พระพุทธองค์จึงมีพุทธานุญาตให้ทำการประณามได้ด้วยการห้ามไม่ให้เข้ามาหา ไม่ให้มาทำการอุปัฏฐาก หรือให้ขนบริขารออกไปจากที่อยู่ ทั้งนี้เพื่อให้สัทธิวิหาริกนั้นสำนึกแล้วยอมขอขมาโทษ จึงมีข้อกำหนดว่า ภิกษุผู้ไม่ประพฤติชอบในพระอุปัชฌาย์ เมื่อถูกประณามแล้วจะต้องขอขมาพระอุปัชฌาย์ หากไม่ยอมขอขมาต้องอาบัติทุกกฎ

ฝ่ายอุปัชฌาย์เมื่อสัทธิวิหาริกสำนึกได้แล้วมาขอขมา ต้องรับคำขอขมา หากไม่ยอมรับคำขอขมา ต้องอาบัติทุกกฎ มีข้อควรระวังว่า การประณามนั้นต้องทำอย่างระมัดระวังและรอบคอบ พระอุปัชฌาย์ต้องไม่ประณามสัทธิวิหาริกผู้ประพฤติชอบ หากประณามสัทธิวิหาริกผู้ประพฤติชอบต้องอาบัติทุกกฎ[13]

นอกจากนี้ พระอุปัชฌาย์ยังต้องเคร่งครัดในการรักษาจริยาของพระอุปัชฌาย์ เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยดีงาม เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชนทั่วไป จริยาของพระอุปัชฌาย์ที่มหาเถรสมาคมกำหนดเพิ่มเติม ได้แก่

1) พระอุปัชฌาย์ต้องเอื้อเฟื้อ สังวร ประพฤติตามพระธรรมวินัย และกฎมหาเถรสมาคมอย่างเคร่งครัด เพื่อเป็นแบบอย่างอันดีของสัทธิวิหาริก

2) พระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งหรือคำแนะนำของพระสังฆาธิการ ผู้บังคับ บัญชาซึ่งสั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยและกฎมหาเถรสมาคม

3) พระอุปัชฌาย์ต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความระมัดระวัง มิให้บรรพชาอุปสมบทกรรมวิบัติบกพร่องไม่ว่าด้วยเหตุใด ๆ[14]

การกระทำสัทธิวิหาริกวัตรนี้เป็นกิจที่พระอุปัชฌาย์ต้องใส่ใจไม่เพิกเฉย ให้ความสำคัญเสมอเหมือนว่าภิกษุใหม่นั้นยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอ ยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า ให้ถือว่าสัทธิวิหาริกนี้เป็นเหมือนบุตรผู้ซึ่งยังต้องการความช่วยเหลือดูแลจากบิดา เวลาที่ตนกระทำวัตรต่อสัทธิวิหาริกจึงให้คิดว่าภิกษุนั้นเป็นเหมือนบุตร

ความสามัคคีในสังคมสงฆ์อันเกิดจากบำเพ็ญวัตรปฏิบัติต่อกัน

คณะสงฆ์ เป็นคำเรียก หมู่ภิกษุซึ่งเป็นสาวกของพระพุทธเจ้า ผู้ซึ่งฟังคำสั่งสอนของพระ พุทธเจ้าแล้วเลื่อมใสแล้วสละเรือนออกบวชมาถือวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยที่พระบรมศาสดาสั่งสอนและกำหนดไว้ คณะสงฆ์จึงเป็นสังคมที่เกิดจากการรวมตัวของกุลบุตรที่มาจากครอบครัวต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างทางความคิด การศึกษาและฐานะทางสังคม เป็นธรรมดาอยู่เองที่เมื่อมีคนที่มีความแตกต่างทั้ง

[13] วิ.ม. (ไทย) 4/68/94.

[14] กรมการศาสนา, **คู่มือพระสังฆาธิการ,**(กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา,2542), หน้า 74.

ทางครอบครัว การศึกษาและฐานะทางสังคมมารวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นจำนวนมาก ย่อมจะมีปัญหากระทบกระทั่งหรือแตกความสามัคคีเป็นธรรมดา พระพุทธองค์จึงแสดงพระวินัยแก่หมู่สงฆ์เพื่อใช้เป็นเสมือนเส้นด้ายไว้ร้อยภิกษุสงฆ์ซึ่งมีความแตกต่างทางสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

บรรดาคำสอนในพระวินัยปิฎกนั้น เห็นได้ชัดว่า คำสอนเรื่องอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรเป็นคำสอนที่พระพุทธเจ้าตรัสสอนโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญประการหนึ่งคือ เพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ โดยมุ่งเน้นที่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระอุปัชฌาย์กับศิษย์ที่ตนได้ให้บรรพชาอุปสมบท โดยให้ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกและประพฤติต่อกันเสมือนบิดากับบุตร มีแนวพิจารณาดังต่อไปนี้

1. การถือนิสัย : หลักประกันเรื่องการศึกษาแก่ภิกษุใหม่

หลังจากกุลบุตรเข้ามาบวชเป็นภิกษุหรือสามเณรในพระพุทธศาสนาแล้ว มีข้อกำหนดอย่างชัดเจนว่าต้องถือนิสัยในสำนักของอุปัชฌาย์จนกว่าจะครบ 5 พรรษาเพื่อจะได้มีปัญญารักษาตน หากมีพรรษาครบ 5 แล้วยังไม่มีสติปัญญาพอที่จะปกครองตัวเองได้ก็ให้ถือนิสัยอยู่ในสำนักของอุปัชฌาย์ของตนต่อไป ภิกษุที่ถือนิสัยอยู่ในสำนักพระอุปัชฌาย์จนมีปัญญารักษาตนแล้วจะได้รับอนุญาตให้หยุดถือนิสัย เรียกว่า นิสัยมุตตกะ ข้อกำหนดนี้สำหรับภิกษุมีสิกขาบทกำหนดให้ปฏิบัติอย่างชัดเจน[15]

จากการพิจารณาวัตรที่พระอุปัชฌาย์และสัทธิวิหาริกพึงปฏิบัติต่อกันจะเห็นว่า ข้อวัตรทั้งหลายเป็นข้อกำหนดให้ทั้งสองฝ่ายได้พึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งการพึ่งพาอาศัยกันนี้ถูกกำหนดไว้ในพระวินัยกำหนดเป็นกิจสำคัญที่ต้องทำตอนอุปสมบทเรียกว่า การขอนิสัย

คำว่า ขอนิสัยนี้ แปลว่า การขออยู่ด้วย คำว่า นิสัย แปลว่า การอยู่อาศัย คือ เข้ามาอยู่เพื่อจะได้อาศัย ให้เป็นผู้ดูแลในการศึกษาอบรม คำว่า อาศัย ในที่นี้ ไม่ใช่อาศัยอยู่เฉยๆ แต่เป็นการอาศัยอยู่ด้วยเพื่อให้ได้โอกาสในการศึกษาอบรมตามหลักไตรสิกขา ทั้งนี้ เพราะพระวินัยกำหนดไว้ว่า ผู้ที่เข้าสู่การอุปสมบทจะต้องมีผู้ดูแลเบื้องต้น เพราะว่าผู้ที่บวชใหม่ยังไม่รู้หลักพระธรรมวินัย ยังไม่รู้ว่าจะต้องประพฤติปฏิบัติระวังอะไรบ้าง ยังปกครองตนเองไม่ได้ ไม่มีความรู้ที่จะรักษาตน จึงต้องมีผู้ช่วยเหลือแนะนำในเบื้องต้น การขอนิสัยจึงเท่ากับว่าเป็นการขอให้พระอุปัชฌาย์เข้ามาปกครองดูแล[16]

กล่าวได้ว่า การที่พระพุทธองค์กำหนดให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชใหม่ต้องถือนิสัยในสำนักของอุปัชฌาย์นั้นก็เพื่อจะได้เข้าไปอาศัยอยู่กับอุปัชฌาย์ การเข้าอาศัยตามความหมายนี้ก็เพื่อจะได้อาศัยอยู่รับฟังคำสั่งสอนหรือรับการศึกษาตามแนวทางของพระพุทธศาสนา เมื่อไปอยู่กับอุปัชฌาย์ย่อมเป็นอยู่ภายใต้การปกครองของท่านเพื่อจะได้รับการอบรมสั่งสอนนั่นเอง ข้อนี้สอดคล้องกับที่

---

[15] วิ.ป. (ไทย) 7/325/471–473.

[16] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต),**พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์,** พิมพ์ครั้งที่ 8,(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2540), หน้า 126.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์(ป.อ.ปยุตโต)[17] กล่าวไว้ว่า “การปกครองในพระพุทธศาสนากำหนดให้อุปัชฌาย์ปกครองดูแลสัทธิวิหาริกและให้อาจารย์ปกครองดูแลอันเตวาสิกด้วยการให้การศึกษาอบรม ภิกษุผู้บวชใหม่จะต้องถือนิสัยอยู่กับพระอุปัชฌาย์หรืออาจารย์เป็นเวลา 5 พรรษาจนกว่าจะมีปัญญารักษาตน” การที่ภิกษุใหม่ขอนิสัยหรือขออยู่อาศัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์นั้นโดยความหมายก็คือการประกาศยอมตนให้พระอุปัชฌาย์ปกครองดูแลนั่นเอง

จึงกล่าวได้ว่า การถือนิสัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์เป็นหลักปฏิบัติที่พระพุทธองค์กำหนดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาใหม่ทุกคนได้รับการศึกษาอบรมพระธรรมวินัยจากพระอุปัชฌาย์ เมื่อกุลบุตรเหล่านั้นได้รับการศึกษาอบรมดีแล้วย่อมจะมีความรู้ความเข้าใจในพระธรรมวินัย ไม่ประพฤติตนเสียหายหรือนำความเสื่อมเสียมาสู่สังคมสงฆ์ เมื่อเป็นอย่างนี้ย่อมนำความเรียบร้อยดีงามและความสมานสามัคคีมาสู่สังคมสงฆ์โดยส่วนรวม ในทางตรงกันข้าม หากไม่กำหนดให้กุลบุตรที่เข้ามาบวชใหม่ถือนิสัย ก็อาจทำให้กุลบุตรนั้นไม่ได้รับการศึกษาอบรมจากพระอุปัชฌาย์และประพฤติผิดพระธรรมวินัยนำความเสียหายวุ่นวายมาสู่สังคมสงฆ์โดยส่วนรวมอันจะนำไปสู่ความแตกสามัคคีในที่สุด

2. อุปัชฌายวัตร: ข้อวัตรเพื่อสร้างความผูกพันระหว่างพระอุปัชฌาย์กับศิษย์

ในระหว่างที่ถือนิสัยในสำนักของพระอุปัชฌาย์อยู่นั้น พระพุทธองค์กำหนดให้สัทธิวิหาริกกระทำวัตรต่อพระอุปัชฌาย์เรียกว่า อุปัชฌายวัตร จากการศึกษาพบว่า อุปัชฌายวัตรนี้สามารถจำแนกเป็นข้อปฏิบัติที่เป็นความประพฤติโดยเอื้อเฟื้อต่อพระอุปัชฌาย์ 5 ด้าน[18] คือ

1) ปรนนิบัติดูแลและคอยอุปัฏฐากรับใช้ ให้พระอุปัชฌาย์ได้รับความสะดวกสบายในชีวิตประจำวัน ทั้งการทำกิจวัตรส่วนตัว การดำเนินชีวิตและการทำกิจการต่าง ๆ เพื่อสังคม

2) รับการศึกษาอบรมมรรยาทและศึกษาพระธรรมวินัยด้วยความเคารพ หากศิษย์มีมรรยาทดีแตกฉานในพระธรรมวินัย ประพฤติดีปฏิบัติชอบก็ย่อมจะเป็นที่เชิดหน้าชูตาประกาศชื่อเสียงของพระอุปัชฌาย์ในทางหนึ่งด้วย

3) คอยอารักขาหรือป้องกันความเสียหายอันอาจจะเกิดแก่พระอุปัชฌาย์

4) คอยรักษาน้ำใจและมีความเคารพในพระอุปัชฌาย์ ไม่ทำให้ท่านเสียใจ ให้เกียรติท่าน จะเดินทางไปไหนต้องบอกลา เมื่อกลับมาก็ต้องมากราบรายงานตัว จะทำการสงเคราะห์คนอื่นหรือรับการสงเคราะห์จากคนอื่นก็ต้องแจ้งให้ท่านรับทราบด้วย เพื่อไม่เป็นการข้ามหน้าข้ามตาท่าน

5) เมื่อพระอุปัชฌาย์อาพาธต้องคอยรักษาพยาบาล คอยดูแลท่านจนกว่าจะหายดี

---

[17] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต), **สอนนาค–สอนฑิต ชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ,**พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม,2542), หน้า 67.

[18] วิ.ม. (ไทย) 4/66/82–87.

จะเห็นว่า อุปัชฌายวัตรที่กล่าวมานี้จัดเป็นการอุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ที่จะก่อให้เกิดความสะดวกสบายแก่พระอุปัชฌาย์ พร้อมกันนั้นก็เป็นสื่อสัมพันธ์ที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่สัทธิวิหาริกด้วยนั่นคือจะได้รับการศึกษาอบรมจากพระอุปัชฌาย์เป็นการตอบแทน ถือเป็นการสร้างความผูกพันทางธรรมให้แก่บุคคลทั้งสองฝ่ายให้มีความใกล้ชิดกันและได้ระลึกถึงอุปการะที่ได้กระทำต่อกันแม้กาลเวลาผ่านไปก็จะไม่อาจลืมได้

สำหรับผู้บวชใหม่ที่ยังต้องถือนิสัยกล่าวได้ว่าเป็นกิจคือมีความผูกพันให้ต้องทำเกี่ยวกับระเบียบของการถือนิสัย แต่สำหรับผู้พ้นนิสัยแล้ว กล่าวได้ว่าเป็นวัตร คือทำตามที่มีฉันทะในการที่จะทำ ไม่เป็นการบังคับ การอุปัฏฐากในที่นี้ถ้าพิจารณาระเบียบของการถือนิสัยจะเห็นว่า น่าจะมีความมุ่งหมายพิเศษอยู่ประมาณ 2 ประการ คือ

1) การทำให้หมดความถือตัว เพราะพระวินัยที่เกี่ยวกับการถือนิสัยไม่มีการยกเว้นให้สิทธิพิเศษแก่สัทธิวิหาริกหรืออันเตวาสิกรูปใดเป็นพิเศษ ดังนั้น กุลบุตรผู้เข้ามาบวชไม่ว่าจะมาจากชาติตระกูลสูง เช่น มาจากวรรณะกษัตริย์ก็ยังต้องทำหน้าที่อุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ที่แม้จะเป็นคนสามัญ ความมุ่งหมายอันนี้พอที่จะกล่าวได้ว่า เป็นประโยชน์ด้านการทำลายความกระด้างด้วยมานะ หากสัทธิวิหาริกถือตัวจัดไม่ยอมทำการอุปัฏฐากพระอุปัชฌาย์ย่อมยากที่จะได้รับการอบรมสั่งสอนอย่างเต็มที่

2) หวังจะให้เกิดความสนิทสนมมีความสามัคคี การได้ทำอุปการะต่อกันนั้นย่อมนำมาซึ่งความสนิทสนม ความเป็นกันเอง ตลอดจนถึงจะเป็นโอกาสให้ได้รับโอวาท คำสั่งสอนที่พิเศษกว่าธรรมดา และเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่บัณฑิตได้วางไว้แต่ในอดีตและสืบทอดมาถึงปัจจุบัน[19]

จึงกล่าวได้ว่า อุปัชฌายวัตรนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่สัทธิวิหารริกได้ทำการอุปัฏฐากบำรุงพระอุปัชฌาย์ พร้อมกันนั้นก็ถือโอกาสรับการศึกษาอบรมไปด้วย การอุปัฏฐากนี้เป็นการทำที่ก่อให้เกิดความผาสุกแก่พระอุปัชฌาย์ เป็นการกระทำที่แสดงถึงความเคารพนับถือ ความเป็นกันเอง เป็นการกระทำให้เป็นตัวอย่างที่ดีงามตามระเบียบหรือวัฒนธรรมและเป็นการกระทำที่ทำให้ผู้เป็นสัทธิวิหาริกมีความฉลาดรอบคอบเป็นอย่างยิ่ง ประการสำคัญเป็นข้อปฏิบัติเพื่อสร้างความผูกพันใกล้ชิดระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกได้อย่างดียิ่ง

3. สัทธิวิหาริกวัตร: ข้อวัตรสำหรับปกครอง ให้การศึกษาและสงเคราะห์ศิษย์

หลังจากภิกษุใหม่มาขอนิสัยหรือกล่าวคำขออาศัยอยู่ในสำนักของพระอุปัชฌาย์แล้ว พระอุปัชฌาย์จะต้องตระหนักในหน้าที่ของตนด้วยการรับภาระที่จะปกครองและดูแลให้ภิกษุนั้นได้รับการศึกษาอบรมจนกว่าจะมีสติปัญญาปกครองดูแลตนเองได้ พระพุทธองค์กำหนดให้พระอุปัชฌาย์กระทำวัตรต่อสัทธิวิหาริกเรียกว่า สัทธิวิหาริกวัตร จากการศึกษาพบว่า สัทธิวิหาริกวัตรนี้สามารถจำแนกเป็นข้อปฏิบัติที่

[19] พุทธทาสภิกขุ, **คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว ฉบับสมบูรณ์ของพุทธทาส,**(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา,2537), หน้า 41–42.

เป็นหลักการที่พระอุปัชฌาย์จะใช้ในการปกครองและเป็นแนวทางแห่งการศึกษาสำหรับสัทธิวิหาริก 4 ด้าน คือ

1) เอาธุระในการให้การศึกษาอบรมแก่สัทธิวิหาริก ให้ครบทั้งข้อสิกขา 3 ด้าน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และด้านสาชีพ คือ สิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงบัญญัติสำหรับภิกษุผู้อยู่ร่วมกันมีความประพฤติเสมอกัน มีความสามัคคีกัน

2) สงเคราะห์ด้วยบาตรจีวรและบริขารอื่น ๆ จากนั้นคอยให้ความช่วยเหลือด้วยกิจที่พอจะช่วยได้

3) คอยปกครองดูแลและอารักขาป้องกันความเสียหายอันจะเกิดแก่สัทธิวิหาริก ให้ศิษย์รักษาตนอยู่ในเพศพรหมจรรย์ได้อย่างมั่นคง

4) เมื่อเกิดอาพาธก็เอาใจใส่พยาบาลจนตลอดชีวิต รอจนกว่าจะหาย[20]

จะเห็นว่า สัทธิวิหาริกวัตรที่กล่าวมานี้มีสาระสำคัญ 4 ด้าน คือ ให้การศึกษาอบรม สงเคราะห์ด้วยบริขาร ปกครองป้องกันภัยและคอยรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วย วัตรข้อนี้ พระพุทธองค์มีพุทธประสงค์ให้พระอุปัชฌาย์ตระหนักในหน้าที่ของตน คือ พระอุปัชฌาย์จะต้องเอาใจใส่ในการดูแลภิกษุใหม่ที่มาขอนิสัยฝากตัวเป็นศิษย์ อย่างไรก็ตาม หลักการปกครองศิษย์ในพระพุทธศาสนานั้นมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อจะได้มีโอกาสให้การศึกษา หรือที่เรียกว่าปกครองเพื่อให้การศึกษานั่นเอง ดังที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

คณะสงฆ์เป็นหมู่หรือชุมชนที่มีการจัดวางระบบระเบียบเป็นอย่างดี มีอุดมคติมีจุดมุ่งหมายว่าจะอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเพื่อประพฤติปฏิบัติสิ่งดีงามคือการฝึกตนให้เจริญงอกงามในศีล สมาธิ ปัญญา การที่กำหนดให้มีพระอุปัชฌาย์และอาจารย์ปกครองนี้จึงเป็นหลักประกันว่า ภิกษุผู้บวชเข้ามาใหม่จะได้รับการฝึกฝนตามหลักไตรสิกขา โดยเริ่มต้นตั้งแต่อุปสมบทใหม่ไป จนกว่าจะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์และให้ภิกษุทุกรูปถือปฏิบัติพระธรรมวินัยไปในแนวเดียวกัน[21]

จึงกล่าวได้ว่า สัทธิวิหาริกวัตรนี้มีสาระสำคัญอยู่ที่การปกครองดูแลเพื่อให้ศิษย์ได้รับการศึกษาอบรมจากพระอุปัชฌาย์ เมื่อศิษย์ได้รับการดูแลด้วยดีจากพระอุปัชฌาย์แล้วจะก่อให้เกิดความผูกพัน ความสนิทสนมและความสามัคคีในหมู่สงฆ์

อย่างไรก็ตาม ความผูกพัน ความสนิทสนมและความสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่กล่าวมานั้นอาจจำแนกเป็นความสัมพันธ์ 2 ระดับ คือ

1) ความสัมพันธ์ระหว่างสัทธิวิหาริก (ศิษย์) กับพระอุปัชฌาย์ ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นจากการที่พระอุปัชฌาย์และศิษย์ต่างได้ทำวัตรต่อกันดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

---

[20] วิ.ม. (ไทย) 4/67/88-92.

[21] พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต),**สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์,** (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม,2540), หน้า 31.

2) ความสัมพันธ์ระหว่างสัทธิวิหาริกกับสัทธิวิหาริกด้วยกัน ความสัมพันธ์นี้จะเกิดขึ้นแก่ภิกษุที่มีอุปัชฌาย์คนเดียวกัน เรียกว่า สมานุปัชฌายกะ[22] ภิกษุเหล่านี้เป็นผู้ได้รับบรรพชาและอุปสมบทจากพระอุปัชฌาย์คนเดียวกัน พร้อมกันนั้นก็อาจได้เคยอาศัยอยู่ในวัดพร้อมกัน เคยได้รับการสงเคราะห์จากอาจารย์เหมือนกัน หรือเคยร่วมการทำการอุปถัมภ์บำรุงพระอุปัชฌาย์ด้วยกัน การที่มีความเกี่ยวข้องกันดังกล่าวมานี้จะทำให้ภิกษุเหล่านี้มีความรักใคร่ สนิทสนมและมีความสามัคคีกัน นับถือกันและกันในฐานะเป็นศิษย์อาจารย์เดียวกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า ภิกษุที่มีพระอุปัชฌาย์คนเดียวกันนี้มักจะมีความเป็นเอกภาพกันสูงมาก เมื่อร่วมกันทำกิจต่าง ๆ ก็จะให้ความร่วมมือกันอย่างดี ดังจะเห็นได้จากในสมัยพุทธกาล ภิกษุที่มีอุปัชฌาย์หรือมีอาจารย์คนเดียวกันมักจะร่วมการจัดการศึกษา ร่วมกันปกครองดูแลศิษย์ เมื่อมีศิษย์หรือบุคคลร่วมคณะเจ็บป่วยก็มักจะให้การรักษาพยาบาลด้วยดี[23] หรือบางกรณีหากเกิดความไม่เข้าใจกัน หรือแตกแยกกันด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งก็จะมีพระอุปัชฌาย์คอยทำหน้าที่ปรับความเข้าใจหรือประสานความสามัคคีให้เกิดขึ้นโดยไม่ยากนัก

บทสรุป

การสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ตามหลักอุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรดังที่วิเคราะห์มาแล้วนั้นพอสรุปความได้ว่า การที่พระพุทธองค์บัญญัติให้ภิกษุถืออุปัชฌาย์และกำหนดให้พระอุปัชฌาย์ต้องปกครองดูแลสัทธิวิหาริกนี้เป็นหลักประกันได้ว่า กุลบุตรผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาจะได้รับการศึกษาตามหลักไตรสิกขาอย่างแน่นอน พร้อมกันนั้นการที่กำหนดให้ทั้งสองฝ่ายกระทำวัตรต่อกันก็เพื่อให้เกิดประโยชน์คือ ให้เกิดความผูกพันต่อกันซึ่งจะมีผลพลอยได้คือเป็นการลดทิฏฐิของศิษย์ ให้มีความเคารพยำเกรงในพระอุปัชฌาย์อันจะเป็นการง่ายในการฝึกหัดพัฒนาด้านอื่นๆ และเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน เกิดเป็นความสนิทสนม สมานสามัคคีปรองดองและความอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก อุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรนี้ถือว่ามีประโยชน์ต่อสังคมสงฆ์ทั้งในภาวะปกติและในภาวะที่เกิดความขัดแย้ง กล่าวคือ ในภาวะปกติการที่ทั้งสองฝ่ายได้ทำอุปการะต่อกัน สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน คือความสมานสามัคคีปรองดองอย่างแนบแน่นระหว่างพระอุปัชฌาย์กับสัทธิวิหาริกและรวมทั้งภิกษุร่วมพระอุปัชฌาย์ภิกษุร่วมอาจารย์อื่น ๆ ด้วย หากเกิดความขัดแย้งหรือเกิดอธิกรณ์ การที่คณะสงฆ์ได้ทำอุปการะต่อกันการแก้ปัญหาก็จะเป็นไปโดยง่าย เพราะทั้งสองฝ่ายจะมีความเคารพยำเกรงกัน บางปัญหาแก้ได้เพราะเห็นแก่พระอุปัชฌาย์หรือเพราะมีความเคารพยำเกรงในตัวพระอุปัชฌาย์ซึ่งถือว่าเป็นเสมือนผู้ให้กำเนิดในโลกแห่งพระพุทธศาสนา จึงกล่าวได้ว่า อุปัชฌายวัตรและสัทธิวิหาริกวัตรเป็นหลักการปฏิบัติเพื่อสร้างความสามัคคีในหมู่สงฆ์ที่มีความสำคัญและควรนำเสนอให้แพร่หลายต่อ ๆไปในสังคมไทยปัจจุบัน.

[22] เรื่องเดียวกัน,หน้า 35.

[23] วิ.ม.อ. (ไทย) 7/52/302.

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500.** กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2535.

_____. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539.

กรมการศาสนา. **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพมหานคร: กรมการศาสนา. 2542.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. **พฤติกรรมการบวชของคนไทย.** รายงานผลการวิจัย คณะอักษรศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2557.

ป.หลงสมบุญ. **พจนานุกรม มคธ–ไทย.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เรืองปัญญา. 2549.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **สอนนาค–สอนฑิต ชีวิตพระ ชีวิตชาวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม. 2542.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2540.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2540.

_____. **สถานการณ์พระพุทธศาสนา กระแสไสยศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม. 2540.

พระโมคคัลลานเถระ. **คัมภีร์อภิธานวรรณนา.** พระมหาสมปอง มุทิโต แปลและเรียบเรียง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ประยูรพริ้นท์ติ้ง. 2547.

พุทธทาสภิกขุ. **คำสอนผู้บวชพรรษาเดียว ฉบับสมบูรณ์ของพุทธทาส.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา. 2537.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

วิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Analyze desirable graduate characteristics according to the needs of graduate users. Bachelor of Education Program Social Studies Nakhon Pathom Rajabhat University

วรากรณ์ พูลสวัสดิ์[1]
Warakorn Poolsawat
E-mail : Poolswatnpru@Gmail.com
ปัญญา รุ่งเรือง[2]
Panya Rungruang
E-mail : punya_rung@hotmail.com

Received: *May 21, 2023* **Revised:** *September 12, 2024*
Accepted: *September 16, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งนำเสนอการวิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามทัศนะของผู้ใช้บัณฑิตหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม การศึกษานี้สำรวจความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ด้านการศึกษาของสาขาวิชาสังคมศึกษากับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของหลักสูตรในการผลิตบัณฑิตสังคมศึกษาที่มีความรู้ความสามารถและมีความพร้อมในการเป็นครูสังคมศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสำรวจและการสัมภาษณ์เพื่อสำรวจมุมมองของผู้ใช้บัณฑิตเกี่ยวกับคุณลักษณะด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล และคุณลักษณะพิเศษที่ผู้ใช้บัณฑิตคิดว่าสำคัญต่อความสำเร็จในอาชีพครูสังคมศึกษา การค้นพบนี้ให้ข้อมูลเชิงลึกอันมีค่าเกี่ยวกับขอบเขตที่หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาตอบสนองความคาดหวังและความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต โดยชี้ให้เห็นถึงศักยภาพในการปรับปรุงพัฒนาตามความต้องการ การศึกษานี้มีความหมายต่อการพัฒนา

[1] อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
[2] อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

หลักสูตรเพื่อให้มั่นใจว่าหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาสังคมศึกษายังคงตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของภูมิทัศน์การศึกษาและยังคงผลิตบัณฑิตที่มีความพร้อมที่จะเป็นเลิศในฐานะครูสังคมศึกษาและมีส่วนร่วมในเชิงบวกต่อสังคม ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่าผู้ใช้บัณฑิตต้องการให้หลักสูตรผลิตบัณฑิตที่มีจุดเด่นด้านมีจิตอาสาและเป็นครูสังคมศึกษามืออาชีพ มีภาวะผู้นำด้านการเป็นพิธีกรจัดพิธีการ พิธีกรรม และเป็นผู้นำกระบวนการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชน

คำสคัญ : คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ , ความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต, สาขาวิชาสังคมศึกษา

Abstract:

This article aims to present an analysis of desirable graduate characteristics according to the perspectives of graduate users from the Bachelor of Education Program in Social Studies at Nakhon Pathom Rajabhat University. The study examines the alignment between the educational objectives of the social studies discipline and the preferences of its graduate users, with the objective of enhancing the program's effectiveness in producing competent and proficient social studies educators. For employing data collection methods involving surveys and interviews, the research investigates the viewpoints of graduate users regarding knowledge, skills, ethics, and character, as well as special characteristics they consider important for success in the field of social studies teaching. These findings provide valuable in-depth insights into the curriculum scope of the Bachelor of Education Program, highlighting its responsiveness to the expectations and needs of graduate users. The study underscores the potential for improvement and development in response to these findings. Furthermore, it holds significance for curriculum advancement, ensuring that the Bachelor of Education Program in Social Studies remains adaptable to the evolving educational landscape and continues to generate graduates who are well-prepared to excel as social studies educators and contribute positively to society.

Keywords: Desirable graduate characteristics, Stakeholder s need, social studies discipline.

บทนำ

ในโลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและเชื่อมต่อถึงกัน แนวคิดของการศึกษาได้ก้าวข้ามการให้ความรู้และทักษะทางวิชาการเพียงอย่างเดียว ปัจจุบัน สถาบันการศึกษาได้ตระหนักถึงบทบาทสำคัญที่พวกเขามีต่อการสร้างบุคคลที่มีคุณสมบัติ ทักษะ และคุณลักษณะที่หลากหลาย ซึ่งเรียกรวมกันว่าคุณลักษณะของบัณฑิต คุณลักษณะเหล่านี้ครอบคลุมมากกว่าความสามารถทางวิชาการและรวมถึง

ความสามารถที่หลากหลาย เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ ความคิดสร้างสรรค์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา ความสามารถในการปรับตัว การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม และการทำงานร่วมกัน ความสำคัญของคุณลักษณะบัณฑิตอยู่ที่ความสามารถในการเตรียมบุคคลให้พร้อมสำหรับความสำเร็จในบริบทต่างๆ ตั้งแต่อาชีพการงานไปจนถึงความความต้องการส่วนบุคคล ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีคุณลักษณะเหล่านี้ไม่เพียงแต่อยู่ในตำแหน่งที่ดีกว่าที่จะเป็นเลิศในสาขาที่ตนเลือกเท่านั้น แต่ยังสามารถสำรวจความซับซ้อนของตลาดงานที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพต่อสังคม และมีส่วนร่วมกับความท้าทายระดับโลก ส่งผลให้สถาบันการศึกษาต่างตระหนักถึงความจำเป็นในการกำหนด ปลูกฝัง และประเมินคุณลักษณะบัณฑิตเหล่านี้มากขึ้น เพื่อให้แน่ใจว่าบัณฑิตของพวกเขามีความพร้อมและสามารถปรับตัวได้ทันต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป

การปรับปรุงสูตรและกระบวนการกำหนดคุณลักษณะของบัณฑิตเป็นความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงทางสังคม ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และความต้องการแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น กรอบงานที่ใช้ในการระบุคุณลักษณะของบัณฑิต รวมอยู่ในหลักสูตรและการประเมิน จำเป็นต้องมีการปรับแต่งอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คงความเกี่ยวข้องและมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงหลักสูตรครอบคลุมแง่มุมต่างๆ รวมถึงวิธีการที่ใช้ในการพิจารณาว่าคุณลักษณะใดมีค่ามากที่สุด การปรับคุณลักษณะเหล่านี้ให้สอดคล้องกับความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และกลยุทธ์ที่ใช้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน การประเมินและการปรับปรุงสูตรบ่อยครั้งทำให้มั่นใจได้ว่ายังคงตอบสนองต่อความต้องการของโลกที่เปลี่ยนแปลงและผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่มีคุณค่าที่แท้จริงในชีวิตส่วนตัวและอาชีพของพวกเขาในอนาคต

ความสำคัญของการจัดคุณลักษณะบัณฑิตให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ในสาขาสังคมศึกษาเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการส่งเสริมประสบการณ์การศึกษาที่เกี่ยวข้อง มีประสิทธิภาพ และมีผลกระทบ ทำให้มั่นใจได้ว่าการศึกษาที่จัดให้นั้นได้รับการปรับให้เหมาะกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน ชุมชน อุตสาหกรรม และสังคมโดยรวม หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมได้ถึงวาระครบรอบการปรับปรุงหลักสูตรรอบ 5 ปี โดยมุ่งพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปตามแนวทาง. Outcome-Based Education (OBE) อันเป็นการพัฒนาหลักสูตรและจัดทำหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์เพื่อให้สอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีและมุ่งพัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับสมรรถนะของr]โลกในศตวรรษที่ 21 โดยที่การพัฒนาหลักสูตรตามแนวทาง Outcome-Based Education (OBE) มีความสำคัญและถูกนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาอย่างมาก

ในปัจจุบัน ดังที่ ฐิติมา ญาณะวงษาและคณะ[3] กล่าวว่า “เป็นการบริหารหลักสูตรและการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การพัฒนาหลักสูตรและจัดทำหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ผลลัพธ์ และการประเมินผล” โดยในการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทาง Outcome-Based Education (OBE) มีกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร 7 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ StakeholdersStakeholders (SH) ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ความต้องการของ SH ทั้งหมด ขั้นตอนที่ 3 กำหนด PLOs ของหลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 ออกแบบรายวิชาตาม PLOs กับมาตรฐานการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของ PLOs กับมาตรฐานการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ความสอดคล้องของ PLOs กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และขั้นตอนที่ 7 ทำ Mapping รายวิชา (งานประกันคุณภาพ คณะวิทยาศาสตร์, มปป.) ในบทความฉบับนี้มุ่งนำเสนอขั้นตอนที่ 1 ถึงขั้นตอนที่ 3 เพื่อให้เห็นคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ของบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศึกษาตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิตและการกำหนด plo ของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมเพื่อการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทาง Outcome-Based Education (OBE)

ภาพรวมกรอบคุณลักษณะบัณฑิต

สถาบันการศึกษา องค์กร และรัฐบาลได้พัฒนากรอบคุณลักษณะบัณฑิตที่มีอยู่หลายกรอบเพื่อร่างคุณลักษณะ ทักษะ และคุณสมบัติที่ต้องการที่นักศึกษาควรมีเมื่อสำเร็จการศึกษา กรอบคุณลักษณะเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร แนวปฏิบัติในการสอน และวิธีการประเมิน เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สำเร็จการศึกษามีความพร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ รวมถึงการจ้างงาน การมีส่วนร่วมของพลเมือง และการเติบโตส่วนบุคคล ต่อไปนี้เป็นภาพรวมของกรอบคุณลักษณะบัณฑิตที่โดดเด่น

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21ความร่วมมือเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (P21) มุ่งเน้นไปที่การเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับความต้องการของโลกสมัยใหม่ กรอบงานของพวกเขาเน้นทักษะที่จำเป็น เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ความคิดสร้างสรรค์ การรู้ข้อมูล การ

[3] ฐิติมา ญาณะวงษา และคณะ ,หลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์: แนวทางใหม่สาหรับหลักสูตรอุดมศึกษา, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564 หน้า 279

รู้เท่าทันสื่อ และการตระหนักรู้ในระดับโลก วิจารณ์ พานิช[4] กล่าวว่า หนังสือ 21 Century Skills : Learning for Life in Our Times ระบุบทบาทการศึกษา ไว้ 4 บาทในยุคต่าง ๆ ซึ่งในปัจจุบันเรียกว่ายุคความรู้ซึ่งบทบาททั้งสี่คือ 1) เพื่อการทำงานและเพื่อสังคม 2) เพื่อฝึกฝนสติปัญญาของตน 3) เพื่อทำหน้าที่พลเมือง และ4) เพื่อสืบทอดจารีตและคุณค่า

เฮาเวิร์ด การ์ดเนอร์ได้อธิบายถึงช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่อีกครั้งในช่วงต้นของศตวรรษที่ 21 พลังของโลกาภิวัตน์นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่ทุกชีวิต โดยเฉพาะพลังอำนาจและความจำเป็นของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดการเชื่อมโยงกันที่เหลือเชื่อข้อมูลที่ไม่ค่อยมีคุณภาพนักแต่มีจำนวนมหาศาลซึ่งอยู่แค่ปลายนิ้วสัมผัส การหลอมรวมในแง่ของเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคม รวมถึงการผลัดเปลี่ยนผสมผสานและการปะทะกันเป็นครั้งคราวของผู้คนที่มีพื้นเพและมีความปรารถนาต่างกัน เราต่างเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดและกลมกลืน และจำเป็นที่เราจะต้องรู้จักสื่อสารกับผู้อื่น รู้จักใช้ชีวิตร่วมกัน และบรรลุเป้าหมายร่วมกันเท่าที่ทำได้ การปลูกฝังจิตห้าลักษณะจึงมีความสำคัญต่อเยาวชนในอนาคต โดยที่เฮาเวิร์ด การ์ดเนอร์[5] ได้แบ่งลักษณะของจิตทั้งห้าที่ควรปลูกฝังสำหรับอนาคต ดังนี้ 1) จิตเชี่ยวชาญ (Disciplined Mind) หมายถึงจิตที่เชี่ยวชาญในสาขาวิชา อาทิ ศิลปะ งานช่างฝีมือ งานอาชีพ หรืองานวิชาการ การฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและมีวินัยเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญให้เป็นเลิศ 2) จิตสังเคราะห์ (Synthesizing Mind) ในศตวรรษที่ 21 จิตใจที่มีคุณค่ามากที่สุดคือ จิตรู้สังเคราะห์ ซึ่งหมายถึงจิตที่สำรวจแหล่งข้อมูลอันหลากหลาย รู้ว่าอะไรสำคัญควรค่าแก่ความสนใจ และนำข้อมูลทั้งหมดนั้นมาผสมผสานกันได้อย่างมีเหตุมีผลสำหรับตนเองและผู้อื่น 3) จิตสร้างสรรค์ (Creating Mind) ผู้ที่มีจิตสร้างสรรค์จะต่างจากผู้เชี่ยวชาญทั่วไปตรงที่รู้จักแผ้วถางหนทางใหม่ขึ้นมา นักสร้างก็คือผู้ที่คิดนอกกรอบ สังคมยกย่องบุคคลหายากเหล่านี้ที่สร้างนวัตกรรมซึ่งเปลี่ยนแปลงแนวคิดและแนวปฏิบัติของเพื่อนร่วมอาชีพ 4) จิตเคารพ (Respectful Mind) ผู้มีจิตรู้เคารพสามารถเปิดใจต้อนรับบุคคลและกลุ่มคนที่หลากหลาย อยากพบพานทำความรู้จักและชื่นชอบผู้คนจากแดนไกล บุคคลผู้มีความเป็นสากลนิยมอย่างแท้จริงจะเชื่อในคุณงามความดีของผู้อื่นมอบความไว้เนื้อเชื่อใจในเบื้องต้น พยายามเชื่อมสัมพันธ์ และไม่ด่วนตัดสินใคร คนที่มีจิตรู้เคารพจะเชื่อไว้ก่อนว่าความหลากหลายเป็นสิ่งที่ดี และโลกจะน่าอยู่ขึ้นหากเรารู้จักเคารพซึ่งกันและกัน และ5) จิตรู้จริยธรรม (Ethical Mind) จุดยืนทางจริยธรรมนั้นไม่ได้ขัดแย้งกับแนวคิดเรื่องความเคารพ ทว่าเป็นจุดยืนที่ซับซ้อนสำหรับบุคคลและกลุ่มต่าง ๆ มากกว่า ผู้ที่มีจิตรู้จริยธรรมสามารถนึกถึงตนเองในเชิง

[4] วิจารณ์ พานิช, วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21, กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.2555. หน้า 11

[5] อ้างถึงใน เบลลันกา,เจมส์.บรรณาธิการ, ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แปลจาก21 st century skill : Rethinking how students Learn. โดยวรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, กรุงเทพ : โอเพ่นเวิลด์ 2554 หน้า 62-75

นามธรรม และถามตัวเองว่า “ฉันอยากเป็นคนงานแบบไหน ฉันอยากเป็นพลเมืองแบบไหน” ที่สำคัญคือ ผู้มีจริยธรรมต้องประพฤติให้สอดคล้องกับสิ่งที่ตนยึดมั่นแม้ว่าพฤติกรรมดังว่าจะขัดแย้งกับผลประโยชน์ส่วนตนก็ตาม

จากการศึกษาเรื่องจิตห้าลักษณะสำหรับทักษะในอนาคตจะเห็นได้ว่าลักษณะของจิตเป็นสิ่งสำคัญเพราะจิตเป็นใหญ่จิตเป็นประธาน การดำเดินชีวิตของมนุษย์จะเป็นไปอย่างไรส่วนใหญ่เกิดจากคุณลักษณะของจิตที่สั่งสมฝึกฝนอบรมมา จิตที่ฝึกดีแล้วย่อมนำสุขมาให้ จิตห้าลักษณะตามแนวคิดของเฮาเวิร์ด การ์ดเนอร์จึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของการดำเนินชีวิตสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21

กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 (TQF)

โรบินสัน เคน[6] ได้กล่าวถึงการสร้างมาตรฐานไว้ว่าการศึกษาในระบบมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนคือหลักสูตรการสอนและการประเมินผลโดยมีกลยุทธ์หลักคือการทำให้โรงเรียนทุกแห่งมีมาตรฐานทั้ง 3 นี้ใกล้เคียงกันมากที่สุดขณะนี้อังกฤษฝรั่งเศสเยอรมนีจีนรวมถึงอีกหลายประเทศได้ออกแนวปฏิบัติที่ลัดกลุ่มสำหรับกำกับเนื้อหาที่โรงเรียนจะต้องสอนโดยณรงค์รายละเอียดเป็นปีต่อปีในรูปของหลักสูตรแห่งชาติ

คณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งชาติประเทศไทยได้ออกประกาศเรื่องแนวทางการปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2552 เรื่องการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (TQF) ดังนี้

การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่นักศึกษาพัฒนาขึ้นในตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกษา กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติกำาหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีอย่างน้อย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral) หมายถึง การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรมจริยธรรม และด้วยความรับผิดชอบทั้งในส่วนตนและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม 2) ด้านความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิดและการนำาเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และจำาแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills) หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่าง ๆ ในการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility) หมายถึง ความสามารถในการทำางานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบ ในการเรียนรู้ของตนเอง และ5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้

[6] โรบินสัน, เคน. โรงเรียนบันดาลใจ. กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์, 2559. หน้า 55

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Com–munication and Information Technology Skills) หมายถึงความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ[7]

กฎกระทรวง มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ข้อ ๗/ ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้สาเร็จการศึกษาทุกระดับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ต้องมีอย่างน้อยสี่ด้าน ดังต่อไปนี้

ความรู้ (Knowledge) หมายถึง สิ่งที่สั่งสมมาจากการศึกษาเล่าเรียน การค้นคว้า หรือประสบการณ์ที่เกิดจากหลักสูตร ซึ่งเป็นสิ่งที่จาเป็นและเพียงพอต่อการนาไปปฏิบัติหรือต่อยอดความรู้ในการประกอบอาชีพ ดารงชีวิต อยู่ร่วมกันในสังคม และพัฒนาอย่างยั่งยืน สาหรับการดารงชีวิตในยุคดิจิทัล

ทักษะ (Skills) หมายถึง ความสามารถที่ เกิดจากการเรียนรู้ ฝึกฝนปฏิบัติให้ เกิด ความคล่องแคล่ว ว่องไว ชานาญ เพื่อพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพหรือวิชาการ พัฒนาตนและพัฒนาสังคม สาหรับการดารงชีวิตใน ยุคดิจิทัล

จริยธรรม (Ethics) หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทาระดับบุคคลที่สะท้อนถึงความเป็นผู้มีคุณธรรม ศีลธรรม และจรรยาบรรณ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและส่วนตนทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น

ลักษณะบุคคล (Character) หมายถึง บุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย ค่านิยม ที่สะท้อนคุณลักษณะเฉพาะศาสตร์ วิชาชีพ และสถาบัน โดยพัฒนาผ่านการเรียนรู้และ การฝึกประสบการณ์จากหลักสูตร ให้มี ความเหมาะสมกับระดับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

กรอบมาตรฐานเหล่านี้ต้องการปรับคุณลักษณะของบัณฑิตให้สอดคล้องกับทักษะและคุณลักษณะที่มีตลาดแรงงานต้องการ สิ่งสำคัญคือต้องสังเกตว่ากรอบเหล่านี้อาจแตกต่างกันไปตามขอบเขตและจุดเน้น ซึ่งสะท้อนถึงลำดับความสำคัญและบริบทที่หลากหลายของระบบและสถาบันการศึกษาที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม ทุกคนต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการทำให้บัณฑิตมีความรู้ ทักษะ และคุณสมบัติที่จำเป็นเพื่อการเติบโตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา

ชรินทร์ มั่งคั่ง[8] ได้กล่าวถึงมโนทัศน์สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาไว้ว่ากรอบแนวคิดในการวางแผนพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษาในยุคหลังดิจิตัลจำเป็นจะต้องมีการทบทวนแนวคิด

[7] อ้างถึงใน พรชนก ทองลาดและคณะ, คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (2023): มกราคม–มิถุนายน 2566 หน้า 79–80

[8] ชรินทร์ มั่งคั่ง. แนวคิดปฏิบัติการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษา. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, 2565 หน้า 109

และองค์ความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวกับปรัชญาจิตวิทยาเศรษฐกิจสังคมเทคโนโลยีซึ่งมีความจำเป็นและสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเนื่องจากสภาพสังคมหลังดิจิทัลมีความซับซ้อนมากขึ้นผู้เรียนปรับเปลี่ยนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงดังนั้นจะต้องพัฒนาหลักสูตรให้สนองความต้องการของผู้เรียนที่หลากหลายและเหมาะสมแก่ความสามารถความสนใจองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรนอกจากจะให้ความสำคัญกับความรู้อันเป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในการประกอบอาชีพในอนาคตแล้วยังต้องช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีทักษะการคิดมีความสามารถเผชิญปัญหามีทักษะการแก้ปัญหาและปรับตัวได้ ดังนั้นบทบาทของคุณลักษณะบัณฑิตในการศึกษาสังคมศึกษามีหลายแง่มุมและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างพลเมืองที่รอบรู้ มีความรู้ และมีส่วนร่วม คุณลักษณะเหล่านี้นอกเหนือไปจากความรู้เฉพาะเรื่องและมีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังทักษะ คุณลักษณะและค่านิยมต่างๆ ที่ช่วยให้บุคคลเข้าใจ วิเคราะห์ และมีส่วนร่วมในประเด็นทางสังคมและระดับโลกที่ซับซ้อนซึ่งกล่าวถึงในสาขาสังคมศึกษา นี่คือการตรวจสอบบทบาทของพวกเขา การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา ความรู้พลเมืองและวัฒนธรรม การให้เหตุผลทางจริยธรรมและศีลธรรม การสื่อสารและการทำงานร่วมกัน การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ การรับรู้ทั่วโลกและความเชื่อมโยงระหว่างกัน ทักษะการค้นคว้าและการสืบเสาะ ความสามารถในการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสรุปคุณลักษณะของบัณฑิตมีบทบาทสำคัญในการศึกษาสังคมศึกษาโดยการบ่มเพาะทักษะ คุณลักษณะและค่านิยมที่หลากหลาย ซึ่งเตรียมนักเรียนให้พร้อมสำหรับการเป็นพลเมืองที่กระตือรือร้น การตัดสินใจอย่างรอบรู้ และการมีส่วนร่วมที่มีความหมายในสังคม คุณลักษณะเหล่านี้ช่วยให้นักเรียนสามารถสำรวจเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ที่ซับซ้อน ประเมินความท้าทายร่วมสมัยอย่างมีวิจารณญาณ และมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกภายในชุมชนและเวทีระดับโลก

จากการที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรสังคมศึกษานั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสนใจกับคุณลักษณะและทักษะที่สำคัญในยุคหลังดิจิทัล ซึ่งในรายงานการประชุมเศรษฐกิจโลกได้ระบุถึงทักษะที่สำคัญของพลเมืองในอนาคตในปีค.ศ 2025 ประกอบด้วย 4 ทักษะที่สำคัญคือ 1)ทักษะการคิดแก้ปัญหา 2) ทักษะในการจัดการตัวเอง 3) ทักษะการใช้และพัฒนาเทคโนโลยี และ4) ทักษะการทำงานร่วมกับคนอื่น[9] ทักษะการคิดมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษายุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว การใช้ชีวิตวันของเราจึงต้องรู้จักแยกแยะวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับและสามารถปรับตัวให้เข้ากับเหตุการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ ครูผู้สอนจึงต้องมีการออกแบบการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ รู้จักคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงสร้างสรรค์[10]

[9] ชรินทร์ มั่งคั่ง. การสอนอนาคตวิทยาสำหรับครูสังคมศึกษา. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์, 2565 หน้า 27

[10] ศราวุธ สุตะวงค์ สอนคิดตามแนวทาง Thinking School กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์, 2562. หน้า คำนำ

ความสำคัญของการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้

ฐิติมา ญาณะวงษาและคณะ[11] ได้อธิบายเรื่องการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ว่าหมายถึง การจัดการศึกษาโดยการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาเนื้อหา และการประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาสมรรถนะเฉพาะ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบาททางวิชาชีพ ความต้องการของผู้เรียน และความต้องการของสังคม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ 1) ผลการเรียนรู้ 2) วิธีการวัดผลลัพธ์การเรียนรู้ และ 3) กิจกรรมการเรียนรู้

การจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์หรือ Outcome-Based Education (OBE) เป็นปรัชญาและแนวทางการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนและสามารถวัดผลได้ อันเป็นจุดเน้นสำคัญของกระบวนการเรียนการสอนตามแนวทาง OBE จุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ ทักษะ เจตคติ และความสามารถที่เฉพาะเจาะจงเมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรกำหนด แนวทางนี้เปลี่ยนการมุ่งเน้นแบบดั้งเดิมจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเนื้อหาเป็นที่ตั้งไปสู่การรับรองว่าผู้เรียนได้รับผลลัพธ์ที่ต้องการ ซึ่งจะเป็นการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับความสำเร็จในสาขาที่ตนเลือก และทำให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้ไปใช้ในบริบทของโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ OBE เกี่ยวข้องกับการวางแผนอย่างพิถีพิถันและรอบด้าน การประเมิน และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องเพื่อจัดหลักสูตร การสอน และการประเมินผลให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อให้มั่นใจว่าการศึกษามีจุดมุ่งหมาย ตรงประเด็น และตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียนและสังคม

ความสำคัญของ Outcome-Based Education (OBE) หรือการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์มีบทบาทสำคัญในระบบการศึกษาสมัยใหม่ โดยนำเสนอแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางซึ่งเน้นการบรรลุผลการเรียนรู้และความสามารถเฉพาะด้าน แนวทางนี้มีความโดดเด่นเนื่องจากมีประโยชน์หลายด้านและสอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของภูมิทัศน์โลกที่มีพลวัตและซับซ้อน โดยมีความสำคัญดังนี้

การเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นการเปลี่ยนจุดเน้นจากการสอนที่เน้นเนื้อหาแบบเดิมไปสู่การเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้วยการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการอย่างชัดเจน OBE ให้อำนาจแก่ผู้เรียนในการเป็นเจ้าของการศึกษา กำหนดเส้นทางให้บรรลุเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและได้รับทักษะที่จำเป็น

ความเกี่ยวข้องและการประยุกต์ใช้ในโลกแห่งความจริง OBE รับรองว่าทักษะและความรู้ที่ได้รับจากการเรียนนั้นสามารถนำไปใช้ได้โดยตรงกับสถานการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง ด้วยการ

[11] ฐิติมา ญาณะวงษา และคณะ, หลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์: แนวทางใหม่สาหรับหลักสูตรอุดมศึกษา วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม–ธันวาคม 2564 หน้า 282

ออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่สะท้อนความท้าทายที่แท้จริง ผู้เรียนจึงมีความพร้อมมากขึ้นในการแก้ไขปัญหาภาคปฏิบัติและมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายต่อชุมชนและสถานที่ทำงาน

ความสามารถในการปรับตัวและการเรียนรู้ตลอดชีวิต OBE ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการปรับตัวและเป็นรากฐานสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งข้อมูลและเทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง OBE ส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ การทบทวนการเรียนรู้และการเรียนรู้สิ่งใหม่ ทำให้เป็นบุคคลที่มีความพร้อมและความสามารถในการแข่งขัน

วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ด้วยผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน หลักสูตรมีแผนงานที่ชัดเจนสำหรับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผล ความชัดเจนนี้ส่งเสริมกลยุทธ์การสอนที่มีประสิทธิภาพและช่วยให้หลักสูตรปรับแนวทางให้ตรงกับความต้องการเฉพาะของผู้เรียน

การประกันคุณภาพและความรับผิดชอบ หลักสูตรยกระดับการประกันคุณภาพการศึกษา ด้วยการประเมินและการวัดผลสำเร็จของผลลัพธ์เฉพาะ หลักสูตรสามารถตรวจสอบประสิทธิภาพและตัดสินใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักสูตรและการจัดสรรทรัพยากร

การพัฒนาแบบองค์รวม นอกเหนือจากความรู้ทางวิชาการแล้ว OBE ยังเน้นการพัฒนาแบบองค์รวม ซึ่งรวมถึงการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการตัดสินใจอย่างมีจริยธรรม คุณลักษณะเหล่านี้มีส่วนช่วยในการเติบโตโดยรวมของบุคคลในฐานะพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและฉลาดรู้

ความพร้อมในการจ้างงานและอาชีพ OBE จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงาน ผู้สำเร็จการศึกษาจากหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์มีทักษะการปฏิบัติและความสามารถที่นายจ้างต้องการ ซึ่งช่วยเพิ่มโอกาสในการจ้างงานและอาชีพของผู้เรียน

ความครอบคลุมและความหลากหลาย OBE รองรับรูปแบบการเรียนรู้และความต้องการที่หลากหลาย ทำให้มั่นใจได้ว่าการศึกษาสามารถเข้าถึงได้และมีประสิทธิภาพสำหรับผู้เรียนทุกคน OBE ส่งเสริมการไม่แบ่งแยกและลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา ด้วยการให้คุณค่ากับความก้าวหน้าของแต่ละบุคคลและมอบเส้นทางสู่ความสำเร็จที่หลากหลาย

การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง OBE ส่งเสริมวัฒนธรรมของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง การประเมินและทบทวนผลการเรียนรู้และกลยุทธ์การสอนอย่างสม่ำเสมอช่วยให้หลักสูตรสามารถติดตามข่าวสารล่าสุดและตอบสนองต่อบริบททางการศึกษา สังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป

ฐิติมา ญาณะวงษาและคณะ[12] ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์ไว้ว่า “หลักการจัดการศึกษาที่เน้นผลลัพธ์ควรมุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนบรรลุผลการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ภายใต้การออกแบบการเรียนการสอนแบบย้อนกลับ และมีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนการสอน โดยการเขียนผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถปฏิบัติและวัดได้ จะทำให้การจัดการเรียนรู้เชิงผลลัพธ์มีคุณภาพสูงขึ้น โดยเฉพาะในมุมมองของผู้เรียน ผลลัพธ์การเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนทราบว่าผู้สอนคาดหวังให้ผู้เรียนต้อง "ทำอะไรได้ทำอะไรเป็น" เมื่อจบบทเรียนแต่ละครั้ง”

สรุปได้ว่า Outcome-Based Education นำเสนอแนวทางที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีพลวัต และปรับเปลี่ยนได้ ซึ่งจะเตรียมบุคคลให้พร้อมสู่ความสำเร็จในโลกที่มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว โดยการจัดลำดับความสำคัญของผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เฉพาะเจาะจง OBE จัดเตรียมทักษะ ความรู้ และทัศนคติที่จำเป็นสำหรับการเติบโตส่วนบุคคล ความก้าวหน้าในอาชีพ และการมีส่วนร่วมที่มีความหมายต่อสังคมและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรม หรือความต้องการของหน่วยงาน ส่งเสริมโอกาสการได้งานและอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษา ดังนั้นในการพัฒนาหลักสูตรจึงมีขั้นตอนการได้มาของผลลัพธ์การเรียนรู้มีความสำคัญกว่าเนื้อหาที่จะเรียนรู้

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรตามแนวทาง OBE

ทำไมขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ Stakeholdersที่สำคัญของหลักสูตรจึงสำคัญ

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของหลักสูตรในขั้นตอนเริ่มต้นของการพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการ คือ การจัดตำแหน่งให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การออกแบบที่ปรับให้เหมาะสม ความรู้สึกเป็นเจ้าของและการสนับสนุน มุมมองที่หลากหลาย การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง พิชัย แก้วบุตร[13] ได้กล่าวถึงการกำหนดและวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามความต้องการ 3 ด้านคือ 1) ด้านความต้องการฝ่ายวิชาการที่มีความจำเป็นต้องควบคุมคุณภาพและมาตรฐานของบัณฑิตในหลักสูตรให้มีสมรรถนะตรงตามเกณฑ์มาตรฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนด 2) ความต้องการฝ่ายผู้ประกอบการที่มีต่อการผลิตบัณฑิตให้ตรงความต้องการของสังคมและตลาดแรงงานซึ่งปัจจุบันปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยที่สำคัญมากคือการผลิตบัณฑิตที่มีสมรรถนะในการทำงานควบคู่กับองค์ความรู้ทาง

---

[12] ฐิติมา ญาณะวงษา และคณะ, หลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์: แนวทางใหม่สาหรับหลักสูตรอุดมศึกษา วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564 หน้า 283

[13] พิชัย แก้วบุตร การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรภาษาจีนตามแนวทางOutcome-Based Education (OBE) กรณีศึกษาหลักสูตรภาษาจีนเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University Volume 13, Issue 1, January–June 2021 หน้า 243

วิชาการ และ 3) ความต้องการฝ่ายผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของหลักสูตร

โดยพื้นฐานแล้ว การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักของหลักสูตรเป็นรากฐานในการพัฒนาหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ดีขึ้นและประสบการณ์ทางการศึกษาของผู้เรียนที่ประสบความสำเร็จมากขึ้น

ขั้นตอนที่ 2 ทำไมการจัดเรียงความสำคัญ ทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญและความต้องการที่สำคัญจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร

การจัดลำดับความสำคัญ รวมทั้งองค์ประกอบที่สำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์ประกอบที่จำเป็น มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรด้วยเหตุผลที่น่าสนใจหลายประการ คือ การจัดสรรทรัพยากร ความเกี่ยวข้องและประเด็นสำคัญ โดยการระบุและจัดลำดับความสำคัญองค์ประกอบที่จำเป็นต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หลักสูตรยังคงสอดคล้องอย่างใกล้ชิดกับความต้องการในโลกแห่งความเป็นจริง จุดเน้นนี้ช่วยเพิ่มความเกี่ยวข้องของหลักสูตรและทำให้แน่ใจว่าผู้เรียนได้รับทักษะและความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความพยายามในอนาคตของพวกเขามากที่สุด ผลกระทบต่อการเรียนรู้ ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยสรุป การจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเป็นแนวทางในการจัดสรรทรัพยากร เพิ่มความเกี่ยวข้อง ปรับปรุงผลการเรียนรู้ ประกันคุณภาพ และสร้างความพึงพอใจให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย พวกเขามีส่วนร่วมในหลักสูตรที่มีโครงสร้างดีและมีประสิทธิภาพซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการเดินทางทางวิชาการและวิชาชีพ

ทำไมขั้นตอนที่ 3 กำหนด PLOs ของหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตร

การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของโปรแกรมหลักสูตร (PLO) ในขั้นตอนที่ 3 ของการพัฒนาหลักสูตรมีความสำคัญเนื่องจากเหตุผลที่น่าสนใจหลายประการคือ ทิศทางที่ชัดเจน หลักสูตร PLO จัดทำแผนงานที่ชัดเจนและรัดกุมสำหรับสิ่งที่ผู้เรียนคาดว่าจะบรรลุเมื่อสิ้นสุดหลักสูตร พวกเขาทำหน้าที่เป็นเป้าหมายเฉพาะที่แนะนำการออกแบบหลักสูตร กลยุทธ์การสอน และวิธีการประเมินสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย PLO ที่กำหนดไว้อย่างดีทำให้มั่นใจได้ว่าเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรสอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก รวมถึงนักเรียน นักการศึกษา นายจ้าง และผู้เชี่ยวชาญในอุตสาหกรรม ความชัดเจนในการประเมินPLO ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนช่วยอำนวยความสะดวกในการออกแบบวิธีการประเมินที่วัดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการได้โดยตรง การจัดแนวระหว่าง PLO และการประเมินนี้ช่วยเพิ่มความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง PLO ที่กำหนดไว้ช่วยให้สามารถประเมินและปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างต่อเนื่อง ด้วยการประเมินขอบเขตของ PLO อย่างสม่ำเสมอ นักการศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนข้อมูลเพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ของนักเรียน

ผลการศึกษา

1 ผลการศึกษา ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ StakeholdersStakeholders (SH) ที่สำคัญของหลักสูตร พบว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและภายนอกของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้ใช้บัณฑิต (สถานศึกษา) ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน กรรมการประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน

2 ผลการศึกษาขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์ความต้องการของ SH ทั้งหมด จัดเรียงความสาคัญ ทั้ง SH ที่สำคัญและความต้องการที่สำคัญโดยความต้องการที่สำคัญระดับต้นๆ ของ SH ที่สำคัญต้องนามากำหนด PLO และปรากฏในรายวิชาบังคับทั้งหมด ส่วนความต้องการที่สำคัญน้อย ให้ไปปรากฏในวิชาเลือก พบว่า จากการสอบถามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในและภายนอก ได้แก่ ศึกษานิเทศก์ ผู้ใช้บัณฑิต (สถานศึกษา) ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน กรรมการประจำหลักสูตรและอาจารย์ผู้สอน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรในประเด็นต่างๆ โดยที่สาขาวิชาสังคมศึกษาได้ดำเนินการทำแบบสำรวจและทำประชุมกลุ่มย่อย ได้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณลักษณะบัณฑิตที่คาดหวัง แบ่งเป็นสมรรถนะหลัก (Hard Skills) และสมรรถนะรอง (Soft Skills) ที่สำคัญของบัณฑิตสังคมศึกษาดังนี้

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก

สมรรถนะหลัก (Hard Skills)

1) มีความรู้ในศาสตร์วิชาสังคมศึกษาทั้ง 5 สาระการเรียนรู้ ได้แก่ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์

2) มีทักษะการเชื่อมโยงความรู้ มีทักษะการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การคิดอย่างเป็นระบบ มีองค์ความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ในประเทศและต่างประเทศ มีทักษะในการสื่อสารอย่างสันติ

3) มีทักษะการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning รวมทั้งวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย

4) มีความสามารถทางเทคโนโลยี การสร้างสื่อนวัตกรรมการเรียนรู้รูปแบบใหม่และการวิจัย

5) การเข้าใจความหลายหลายของสังคม ทั้งด้านชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา เพศ การเมืองและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ

6) มีความรู้ด้านกฎหมายด้านการศึกษาและมาตรฐานวิชาชีพครูที่เปลี่ยนแปลงไปแต่ละยุคสมัย

7) มีความรู้เบื้องต้นในการทำโครงการ และการใช้งบประมาณในโรงเรียน และงาน 4 ฝ่าย คือ ด้านบริหาร ด้านวิชาการ ด้านธุรการ และด้านกิจการนักเรียน ตามกฎกระทรวง

8) มีความสามารถในทักษะภาษาอังกฤษ ภาษาต่างประเทศอื่น ๆ (ภาษาที่ 3)

สมรรถนะรอง (Soft Skills)

1) มีความเป็นผู้นำแห่งการเรียนรู้และผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง มีจิตอาสางานโรงเรียน มีทักษะการทำงานแบบร่วมมือและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี

2) ผู้นำพิธีการ และขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น งานโรงเรียนคุณธรรม งานเศรษฐกิจพอเพียง และงานสภานักเรียน เป็นต้น

3) อดทน ขยัน รับผิดชอบ เสียสละ และมีจรรยาบรรณวิชาชีพครู

4) มีการแสวงหาและพัฒนากระบวนการต่างๆ ที่จะนำมาสู่การพัฒนาผู้เรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม ผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ต่างๆ

5) มีทักษะในการบริหารเวลา ตรงต่อเวลาและทำงานให้สำเร็จตามระยะเวลาอย่างมีคุณภาพ

6) มีทักษะในการวิเคราะห์คนทั้งผู้ร่วมงานและนักเรียนตามหลักจิตวิทยาและพุทธศาสนา

7) มีจิตสำนึกรักในชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ตามประเพณีอันดีงามของประเทศชาติ ภูมิใจและหวงแหนในเอกลักษณ์ไทยใฝ่รู้ประวัติศาสตร์และความเป็นไทย

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน

กรรมการประจำหลักสูตรฯ ได้ประชุมร่างความต้องการคุณลักษณะบัณฑิต ดังนี้

1) อธิบายความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ได้

2) อธิบายหลักการ ทฤษฎี รูปแบบ วิธีการและเทคนิคจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาได้

3) ปฏิบัติการสอนสังคมศึกษาในสถานศึกษาแบบครูมืออาชีพ โดยใช้นวัตกรรมเทคโนโลยี และการวิจัยในชั้นเรียน

4)นำเสนอข้อเสนอแนะจากผลการค้นคว้าข้อมูลท้องถิ่น ภูมิปัญญาและประเด็นสังคมศึกษาร่วมสมัย เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน

5) ปฏิบัติตนเป็นผู้นำด้านพิธีกรรม และผู้นำกระบวนกรในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม

3 ผลการศึกษาขั้นตอนที่ 3 กำหนด PLOs ของหลักสูตร ได้ดังนี้

PLO 1 อธิบายความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ได้ (k2)

PLO 2 อธิบายหลักการ ทฤษฎี รูปแบบ วิธีการและเทคนิคจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาได้ (K2)

PLO 3 ปฏิบัติการสอนสังคมศึกษาในสถานศึกษาแบบครูมืออาชีพ โดยใช้นวัตกรรม เทคโนโลยี และการวิจัยในชั้นเรียน (S2 ทักษะวิชาชีพ)

PLO 4 ปฏิบัติตนเป็นผู้นำด้านพิธีกรรม และผู้นำกระบวนกรในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม (A5) (Better, Different) (Character)

PLO 5 นำเสนอข้อเสนอแนะจากผลการค้นคว้าข้อมูลท้องถิ่น ภูมิปัญญาและประเด็นสังคมศึกษาร่วมสมัย เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน (S2 ทักษะทั่วไป) (New)

สรุป

จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ข้อ 7 ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้สาเร็จการศึกษาทุกระดับมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาต้องมีอย่างน้อยสี่ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านจริยธรรม และ4) ด้านลักษณะบุคคล ดังนี้

ผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 2 เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (SH) อย่างครอบคลุม และการจัดลำดับความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามความสำคัญและข้อกำหนดที่จำเป็น กระบวนการนี้ทำหน้าที่เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบผลลัพธ์การเรียนรู้หลักสูตร (PLO) ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์นี้มาจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอก เช่น ผู้บริหารการศึกษา ศิษย์เก่า ศิษย์ปัจจุบัน กรรมการหลักสูตร และอาจารย์ ข้อมูลเชิงลึกและคำแนะนำของพวกเขานำไปสู่การกำหนดคุณลักษณะและสมรรถนะที่ต้องการของผู้สำเร็จการศึกษาทางสังคมศาสตร์ ข้อเสนอแนะเหล่านี้แบ่งออกเป็นความสามารถหลัก (ทักษะหนัก) และความสามารถเสริม (ทักษะอ่อน) ตามที่ระบุไว้ด้านล่าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก

สมรรถนะหลัก (Hard Skills) มีความรู้ที่ครอบคลุมในห้าด้านที่สำคัญของการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา ซึ่งครอบคลุมถึงศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงทักษะการเชื่อมโยง ความสามารถในการวิเคราะห์ การคิดเชิงระบบ และความเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศ ควบคู่กับทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ แสดงความเชี่ยวชาญในการจัดการการเรียนรู้ของนักเรียนโดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เทคนิคการสอนที่หลากหลาย และวิธีการที่เป็นนวัตกรรมใหม่ แสดงความสามารถด้านเทคโนโลยี สร้างสรรค์นวัตกรรมสื่อการเรียนรู้ และความสามารถในการทำวิจัย เข้าใจความซับซ้อนของความหลากหลายทางสังคม ครอบคลุมชาติพันธุ์ วัฒนธรรม ศาสนา เพศ การเมือง และบริบททางเศรษฐกิจ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายการศึกษาและการพัฒนามาตรฐานการสอนวิชาชีพ รับทักษะการจัดการโครงการขั้นพื้นฐานและการจัดทำงบประมาณ โดยนำไปใช้ในโดเมนการบริหาร วิชาการ และกิจการนักเรียน แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศอื่นๆ (ภาษาที่สาม) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอก

สมรรถนะรอง (Soft Skills) แสดงคุณสมบัติความเป็นผู้นำที่ขับเคลื่อนการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเปลี่ยนแปลง แสดงการอุทิศตนให้กับกิจการของโรงเรียนและส่งเสริมการทำงานเป็นทีมที่มีประสิทธิภาพ ริเริ่มเป็นผู้นำในกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียน เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม ความคิดริเริ่มด้านเศรษฐกิจพอเพียงและยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของสภานักเรียน รวบรวมคุณสมบัติต่างๆ เช่น ความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และจรรยาบรรณในวิชาชีพ พัฒนาและใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านกิจกรรมการเรียนรู้และความคิดริเริ่มเสริม แสดงทักษะการจัดการเวลาที่แข็งแกร่ง ตรงต่อเวลา และความมุ่งมั่นในการส่งมอบผลลัพธ์คุณภาพสูงภายในระยะเวลาที่กำหนด แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการวิเคราะห์บุคคลโดยใช้หลักจิตวิทยาและปรัชญาทางพุทธศาสนา ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและปฏิสัมพันธ์ของนักเรียน แสดงความรักชาติ ศาสนา การเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ตามประเพณีอันดีงามของชาติ แสดงความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ไทย สำนึกทางประวัติศาสตร์ และมุมมองไทยเป็นศูนย์กลาง

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใน (คณะกรรมการหลักสูตร)ให้คำอธิบายที่ครอบคลุมเกี่ยวกับความรู้ด้านศาสนา จริยธรรม ศีลธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและชีวิตทางสังคม เศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ อธิบายหลักการ ทฤษฎี รูปแบบ วิธีการ และเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาสังคมศึกษาอย่างละเอียด จัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาด้วยวิธีการทางสายอาชีพ โดยใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ เสนอข้อเสนอแนะที่มีรากฐานมาจากข้อมูลท้องถิ่น ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และประเด็นทางสังคมร่วมสมัยเพื่อขับเคลื่อนความพยายามในการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน มีบทบาทเป็นผู้นำพิธีและผู้นำกระบวนการในการพัฒนาคุณธรรม

นอกจากนี้ การวิเคราะห์ผลลัพธ์ยังสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยประกอบด้วยมิติสำคัญ 4 มิติ ได้แก่ มิติความรู้: ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในเนื้อหาวิชาในสาขาวิชาสังคมศึกษาต่างๆ มิติด้านทักษะ: จัดเตรียมผู้สำเร็จการศึกษาด้วยทักษะการปฏิบัติที่หลากหลาย ทั้งด้านเทคนิคและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จในวิชาชีพ มิติด้านจริยธรรม: เน้นการพัฒนาค่านิยมและพฤติกรรมทางจริยธรรม ซึ่งจำเป็นต่อการเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบและการช่วยเหลือสังคม มิติด้านบุคลิกภาพ: การปลูกฝังคุณลักษณะที่หล่อหลอมอุปนิสัย ทัศนคติ และมุมมองของบัณฑิต ส่งเสริมบุคลิกภาพแบบองค์รวมและรอบรู้ โดยสรุป ขั้นตอนที่ 2 เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างครอบคลุม จัดลำดับความสำคัญ และรับความสามารถหลักและความสามารถเสริม จากนั้นความสามารถเหล่านี้จะถูกแมปเข้ากับการกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ของโปรแกรมหลักสูตร ซึ่งได้รับคำแนะนำจากมิติทั้งสี่ของความรู้ ทักษะ จริยธรรม และบุคลิกภาพในบริบทของมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ชรินทร์ มั่งคั่ง. (2565) แนวคิดปฏิบัติการหลักสูตรสังคมศึกษา. เชียงใหม่ : ลานนาการพิมพ์

ฐิติมา ญาณะวงษา และคณะ (2564) หลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์: แนวทางใหม่สาหรับหลักสูตรอุดมศึกษา วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม–ธันวาคม 2564

เบลลันกา,เจมส์.(2554)บรรณาธิการ, ทักษะแห่งอนาคตใหม่ การศึกษาเพื่อศตวรรษที่ 21 แปลจาก21 st century skill : Rethinking how students Learn. โดยวรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง และอธิป จิตตฤกษ์, กรุงเทพ : โอเพ่นเวิลด์

พิชัย แก้วบุตร (2021) การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรภาษาจีนตามแนวทางOutcome–Based Education (OBE) กรณีศึกษาหลักสูตรภาษาจีนเพื่อการสื่อสารทางธุรกิจมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี Journal of Liberal Arts, Prince of Songkla University Volume 13, Issue 1, January–June 2021

พิชาติ แก้วพวง. (2563) ศาสตร์การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พรชนก ทองลาดและคณะ, (2560) คุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสาขาวิชาการบัญชี คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ปีที่ 12 ฉบับที่ 1 (2023): มกราคม–มิถุนายน 2566

โรบินสัน, เคน. (2559) โรงเรียนบันดาลใจ. กรุงเทพฯ : โอเพ่นเวิลด์ส พับลิชชิ่ง เฮาส์

โลนกา. กีร์สติ. (2563) นวัตกรรมการเรียนรู้แห่งอนาคตแบบฟินแลนด์, กรุงเทพฯ : บุ๊คสเคป

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี–สฤษดิ์วงศ์

วิริยะ ฤาชัยพานิชย์. (2559) ห้องเรียนแห่งอนาคต เปลี่ยนครูเป็นโค้ช. กรุงเทพฯ : ซีเอ็ดยูเคชั่น

วอล์กเกอร์.ทิโมธี ดี. (2562) สอนฟิน เรียนสนุก สไตล์ฟินแลนด์. กรุงเทพฯ : บุ๊คสเคป

ศราวุธ สุตะวงค์ (2562) สอนคิดตามแนวทาง Thinking School กรุงเทพฯ : นานมีบุคส์

สลา สามิภักดิ์. (2563) มนุษย์เรียนรู้อย่างไร : สมอง จิต ประสบการณ์ โรงเรียน : ฉบับขยายเนื้อหา. กรุงเทพฯ : คบไฟ

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

การบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขา

Education Management in the Digital Age based on Trisikkha Principles

พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์), Phrapalad Chairat Piyasilo (Ketsuwan)[1]

พระมหาพงษ์เทพ ปภากโร, Phramaha Pongthep Papakalo[2]

ภัทริณี เจริญธรรม, Pattarinee Charoenthum[3]

ธนกร สุวรรณปรุง, Thanakorn Suwannaprung[4]

ศรพงศ์ศักดิ์ สุวรรณปรุง, Sornpongsak Suwannaprung[5]

E-mail : golfclove@gmail.com

Received: *April 23, 2023* **Revised:** *June 22, 2024*

Accepted: *June 26, 2024*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง การบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักไตรสิกขา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่องการบริหารการศึกษาและประยุกต์ใช้หลักธรรมไตรสิกขากับการบริหารการศึกษาในยุกต์ดิจิทัล โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับไตรสิกขาและการบริหารการศึกษาในยุกต์ดิจิทัล พบว่า การใช้หลักธรรมไตรสิกขา ได้แก่ ศีล คือการพัฒนากายให้มีระเบียบวินัย สมาธิ เป็นการภาวนาใช้ในการพัฒนาจิตใจให้มั่นคง และปัญญา เป็นเห็นความเปลี่ยนแปลงของโลก ทั้ง 3 ข้อ มีการนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคลาทางการศึกษาให้มีปัญญาสามารถปรับตัวเข้ากับบรรยากาศการศึกษาอย่างทันสมัย พัฒนาสภาพแวดล้อมด้านการศึกษาให้มีความสะดวกต่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การประยุกต์ใช้หลักธรรมไตรสิกขาในการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นการใช้ความรู้ด้านหลักธรรมในการปรับทัศนคติของบุคคลากรให้มีความเข้าใจในระเบียบหรือข้อบังคับของสถานศึกษาอีกยังเป็นการนำหลักธรรมไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันในการปฏิบัติตนให้การทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข การ

---

[1] ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[2] ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[3] ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[4] ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[5] ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย/ Department of Educational Administration, Faculty of Education

ประยุกต์หลักธรรมดังกล่าวในยุกต์ดิจิทัล คือการใช้ระบบดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดความสะดวก ทันต่อเหตุการณ์และเข้าถึงได้ทุกกลุ่มผู้เรียนอย่างไม่มีข้อจำกัด นอกจากนั้นผู้บริการต้องมีการเรียนรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับระบบดิจิทัล เพื่อนำไป ใช้งานตามบริบทดังกล่าว อย่างลึกซึ้ง

คำสำคัญ: บริหารการศึกษา, ยุคดิจิทัล, ไตรสิกขา

Abstract

The article entitled 'Education Management in the Digital Age based on the Trisikkha Principle' aims to study the subject of education administration and apply the Trisikkha principle to education administration in the digital age using the concept of trinitarian and educational administration in the digital age. It was found that the use of trinitarian principles, namely precepts, is the development of the body to be disciplined, meditation, praying, used to develop the mind to be stable and intellectual as a way to see the changes in the world. Develop an educational environment that is convenient for teaching and learning effectively. The application of the Trisikkha principle in school management is the use of knowledge of the principle to adjust the attitude of personnel to understand the rules or regulations of the educational institution. Application of such principles in the digital age is to use digital as a tool for communication and teaching for convenience. Stay up-to-date and accessible to all groups of learners without restrictions. In addition, the service provider must learn and have clear understanding Buddhist principles along with digital systems. Use it in that context. deeply

Key words : Administer Education, Digital, Trisikkha

บทนำ

การศึกษาเป็นภารกิจหนึ่งที่อารยประเทศในโลกนี้ ได้นำมาใช้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสังคมในประเทศของตนเองเนื่องจากว่าการศึกษาเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการนำมาใช้ในแนวทางในการพัฒนาบุคคลในสังคมให้มีความเจริญงอกงามได้ทั้งทางด้านกายภาพ และจิตใจ อันจะนำมาสู่การมีปัญญาชนในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาด้านต่างๆ ของประเทศ การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาพฤติกรรม ทำให้มนุษย์เป็นผู้มีระเบียบวินัย ไม่ละเมิดตัวกฎกฎหมายของสังคมไม่เบียดเบียนก้นและกัน ไม่ทำความเดือดร้อนเสียหายทั้งแก่พวกตนเองและผู้อื่น สามารถอยู่ร่วมกับได้อย่างสันติสุขไม่เป็นสภาระกับสังคมและญาติพี่น้อง ทำให้มีความเกื้อกูลซึ่งและกันในสังคมเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการพัฒนาด้านจิตใจให้มีความเข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยจริยธรรม คุณธรรมทั้งหลาย การศึกษาเป็นเครื่องมือทำให้มนุษย์รู้จักวิธีการฝึกอบรมตนให้มีความรู้ มี

สติปัญญา รู้ถึงความเป็นจริงของชีวิตและสังคมที่ตนได้อาศัยอยู่ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ต่างได้อย่างลงตัว การรู้เท่าทันความเป็นจริงส่งผลให้มีพฤติกรรมปล่อยวาง ดำรงชีวิตอย่างมีสติอยู่เสมออันนำไปสู่ความสุขทางจิตใจ มีความอิสระทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพันจากความทุกข์ แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การพัฒนามนุษย์ให้มีความเจริญงอกงามได้ตามที่กล่าวมานั้น ในปัจจุบันนานาอารยประเทศทั้งหลายส่วนใหญ่ล้วนได้นำเอาการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีอยู่ในประเทศของตนทั้งสิ้น พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนเกี่ยวกับการศึกษาที่เรียกว่า “ไตรสิกขา” คือศึกษาใน 3 มิติของชีวิตได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ศีล คือการใช้ชีวิตให้มีปกตินิสัยไม่เบียดเบียนทั้งตัวเองและผู้อื่นด้วย กาย ด้วยวาจา ดำรงชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยมิตรภาพอันดีงามด้วยกายทำสิ่งที่ดี มีประโยชน์ วาจากล่าวถ่อยคำที่สื่อสารไปในทางสร้างสรรคดีงาม ส่งผลต่อสัมพันธภาพของสังคมรอบข้างอย่างเป็นกันเอง มีความรักความสามัคคี พร้อมที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันและกันในทุกเรื่อง สมาธิ ความตั้งใจมั่น คือ มีจิตใจที่มั่นคงด้วยการอบรมจิตตามหลักสมาธิทางพระพุทธศาสนา ปัญญา คือ การรู้ความเป็นจริงในโลกนี้ มีเหตุผล มีความเข้มแข็ง พร้อมที่จะเผชิญกับความเป็นจริงในตนเอง สิ่งรอบข้าง ไม่หวั่นไหวต่อสภาพการณ์ต่างๆ เป็นปกติวิสัยของโลกมนุษย์ ยอมรับได้ทั้งสิ่งที่พึงประสงค์และสิ่งที่ไม่พึงประสงค์ อันจะมาถึงทั้งปัจจุบันและอนาคต

จากสังคมยุคอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 และ 20 เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ของทุกภูมิภาคของโลกเข้าด้วยกัน พลังขับของเทคโนโลยียุคดิจิตอลส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นความรวดเร็วที่นักวิชาการเห็นตรงกันว่าเพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น ในระยะถัดไปจะยิ่งทวีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดารงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กในศตวรรษที่ 21

สำหรับการบริหารสถานศึกษาด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมไตรสิกขาเป็นแนวทางในการบริหารมีความสำคัญมากการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีประยุกต์ใช้จึงเป็นทางที่มีความจำเป็นเนื่องจากพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญต่อคำว่า “ศึกษา” มาก เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาบุคคลในสภานศึกษาอันหมายถึงผู้สอนและผู้เรียน ใช้หลักธรรมเป็นแนวทางในการปรับความคิดเห็นให้ตรงกัน ด้วยความเสมอภาคทางการปฏิบัติตน แนวทางในการปฏิบัติต่อกันและกันในถานศึกษาหรือเรียกว่า ทัศนคติต่อสถานศึกษา ต่อบุคคล ต่อแนวโยบายของสถานศึกษาเป็นปรับจุลคนที่มีความเชื่อความคิดตรงกัน เพราะ คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นั้นคือ คนเป็นตัวตั้งของการพัฒนาทั้งหลาย คนที่ได้รับการพัฒนาดีแล้วจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษย์ที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิดนั้นไปอยู่จุดใดของสังคมเขาจะมีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรมต่อไปคำว่าสิกขาและคำว่าศึกษาก็เป็นคำที่มีความหมายเหมือนกัน สิกขานี้ครอบคลุมการปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา สิกขาเป็นหลักธรรมภาคปฏิบัติ เมื่อหลักปฏิบัติธรรมทั้งหมด

อยู่ในหลักสิกขา ก็กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นเป็นหลักธรรมแห่งการศึกษา เรื่องของการศึกษาเป็นเรื่องของพระพุทธศาสนาทั้งสิ้นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์นั่นแหละเป็นเนื้อเป็นตัวเป็นความหมายที่แท้ของการศึกษาหากได้นำหลักไตรสิกขามาใช้ในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาอย่างบูรณาการ ก็จะทำให้การจัดการศึกษาสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้

ในการแสวงหาแนวทางแก้ปัญหาที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการได้มีโครงการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งหมายถึงโรงเรียนระบบปกติทั่วไปแต่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบิหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิต โรงเรียนวิถีพุทธจึงเป็นโรงเรียนที่นำวิถีวัฒนธรรมของชาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมาใช้ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมโดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขามาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้าน โดยหวังว่าจะทำให้การจัดการศึกษาเข้าสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ได้ แต่เหตุการณ์ปรากฏต่อมาว่า การเข้าร่วมโครงการของโรงเรียนวิถีพุทธที่ผ่านมาก็ได้ประสบปัญหาในลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ยังขาดความเข้าใจในรูปแบบการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าหากได้มีการทำการวิจัยในเรื่องนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์ในการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ได้ ผู้วิจัยได้มองเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญดังกล่าวจึงได้ทำ การวิจัยในเรื่องนี้

แนวคิดเกี่ยวกับไตรสิกขา

คำว่าไตรสิกขา ในหลักคำสอนของพระพุทธ–ศาสนา หมายถึง ข้อที่จะต้องศึกษาสามอย่าง หรือข้อปฏิบัติที่เป็นหลัก ศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือพระนิพพาน คำว่า "การศึกษา" ที่ใช้ในภาษาไทยนั้นเป็นคำที่นำมาจากภาษาสันสกฤตถ้าเป็นบาลีก็คือ "สิกขา" เรียกได้ว่าเป็นคำเดียวกันสิกขา คือการศึกษาในหลักพระพุทธศาสนาและสิกขาในพระพุทธศาสนานั้นมีมี 3 อย่าง ได้แก่ ศีลสมาธิและปัญญา นั้นเอง[6]

หลักการพัฒนามนุษย์ตามหลักของไตรสิกขา เป็นการพัฒนาแบบองค์รวม มีหลักการที่สำคัญ ดังต่อไปนี้ 1) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิคือความเห็นที่ถูกต้องให้เกิดขึ้นก่อนได้แก่ ปัจจัยภายนอกที่ดี (ปรโตโฆสะ) คือสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตร (2) ฝึกการคิดอย่างถูกวิธี (โยนิโสมนสิการ) เป็นการให้ถูกวิธีถูกต้องและเป็นระบบอันจะเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ความเห็นถูกต้อง คือ สัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นเมื่อสัมมาทิฏฐิเกิดขึ้นแล้ว ก็จะทำให้เห็นแนวทางดำเนินการที่ชัดเจนแจ่มแจ้งก็เข้าสู่กระบวนการฝึกตามหลักไตรสิกขา 2) การฝึกตามหลักของ

[6] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนูญชีวิต**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2547).

ไตรสิกขาซึ่งมีหลักสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ศีล (1) เป็นเรื่องของการฝึกศึกษาด้านความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุและทางสังคม ความสัมพันธ์กับวัตถุ เรียกว่า "กายภาวนา"และการพัฒนาความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ เรียกว่าสีลภาวนา (2) สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ เช่น เรื่องของคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจความเข้มแข็งหมั่นเพียร อดทน ความมีสติ เรียกว่า "จิตภาวนา" (3) ปัญญา เป็นการพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจเน้นความรู้ตามความเป็นจริง เรียกว่า "ปัญญาภาวนา" 3) วัดและประเมินผล การพัฒนาที่รอบด้านครอบคลุมนั้น นักการศึกษาปัจจุบันว่ามี 4 อย่างซึ่งตรงพอดีกับในพระพุทธศาสนา เรียกว่า การพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) พัฒนากาย แยกได้เป็นหลายอย่าง อย่างง่ายที่สุด คือ พัฒนาร่างกายให้แข็งแรงมีสุขภาพดี หายโรค หายภัย แต่พุทธศาสนายังพูดต่อไปอีกถึงการพัฒนากายในความหมายว่า เป็นการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงาม ตัวการพัฒนากาย เรียกว่ากายภาวนา ถ้าเป็นคนก็เรียกว่า "ภาวิตกาย" แปลว่าคนที่พัฒนากายแล้ว 2) พัฒนาศีล คือการพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยดี มีระเบียบวินัย อยู่ในกฎเกณฑ์กติกา มีชีวิตที่เกื้อกูลเป็นประโยชน์ และมีอาชีพที่ถูกต้องโดยประกอบสัมมาชีพ พัฒนาศีลนี้ปัจจุบันเรียกว่าการพัฒนาทางสังคม ทางพระเรียกเป็นทางศัพท์ว่า"ศีลภาวนา" ถ้าเป็นคนได้พัฒนาศีลแล้วก็เรียกว่า"ภาวิตศีล" 3) พัฒนาจิต เป็นการฝึกอบรมเสริมสร้างจิตใจ ให้พรั่งพร้อม สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติทั้ง3 คือ (1) คุณภาพจิต ได้แก่ พวกคุณธรรมต่างๆคือ เสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม (2) สมรรถภาพจิตหรือความสามารถของจิต คือความมีสติดี มีวิริยะความเพียรพยายามสู้งาน มีขันติ ความอดทนและทนทาน (3) สุขภาพจิต คือมีจิตที่มีสุขภาพดี มีจิตใจเป็นสุข สดชื่น เบิกบาน ร่าเริง ปลอดโปร่ง สงบผ่องใส การพัฒนาจิตนี้ถ้าเรียกสั้นๆ ก็เรียกว่า"จิตตภาวนา"ถ้าเป็นคนที่ฝึกอบรมจิตแล้ว พัฒนาจิตแล้ว ก็เรียกว่าเป็น "ภาวิตจิต" 4) พัฒนาปัญญาแบ่งได้ดังนี้ ปัญญาขั้นแรก คือปัญญาที่เป็นความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ต่อจากนั้น ลึกซึ้งลงไปอีกคือการเรียนรู้

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงานของสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานวิชาการ การจัดการเรียนการสอนการบริหารทรัพยากรบุคคล การบริหารอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม การบริหารกิจการนักเรียนและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนซึ่งงานของสถานศึกษาในทุกด้านจะต้องมีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT (Information and Communication Technology) มาใช้การเพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ในงานด้านต่าง ๆ การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อการใช้ ICT ให้เหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างคุ้มค่าแท้จริง เพื่อให้สามารถที่จะเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสม

คุ้มค่าและเพียงพอต่อการใช้งานโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการประชารัฐของกระทรวงศึกษาธิการที่ร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงศักยภาพทางด้านการบริหารและจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นซึ่งนอกจากจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถานศึกษาในชุมชนแล้วยังจะทำให้สถานศึกษาเป็นที่ไว้วางใจของชุมชนในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน[7]

เป็นการบริหารจัดการสถานศึกษา ผู้บริหารในเรื่องของระบบสารสนเทศ (Information System) เพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ของสถานศึกษาซึ่งมีความจำเป็น มีความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงานของสถานศึกษาและมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและอิเตอร์เน็ต ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีนี่เองที่ทำให้ครูอาจารย์และนักเรียนของสถานศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือแม้แต่สถานที่มีคุณลักษณะยุคดิจิทัลที่สำคัญมี 3 ประการ คือ 1) ความรวดเร็วในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บหรือการเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ของผู้ใช้ 2) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ไม่มีขอบเขตหรือข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือสถานที่ทำให้สามารถเข้าถึงรับรู้และเรียนรู้ได้ทุกที่และทุกเวลา 3) การใช้เทคโนโลยีมาบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ให้ทุกคนสามารถจัดเก็บเข้าถึงใช้พัฒนาความรู้ เผยแพร่และแบ่งปันความรู้ได้อย่างทั่วถึง[8]

คุณลักษณะสำคัญของยุคดิจิทัลข้างต้นนี้จึงมีผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหารเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของระบบสารสนเทศ (Information System) เพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ของสถานศึกษาซึ่งมีความจำเป็นและมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาทัศนคติต่อเทคโนโลยีและความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในปัจจุบันของผู้บริหารสถานศึกษาที่ถูกต้องย่อมมีผลทำให้การลงทุนและการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ของสถานศึกษาเป็นไปอย่างเหมาะสมเกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหารงานของสถานศึกษา

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

---

[7] สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์. **แผนการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลในระยะ 3 ปี**(2559-2561), กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559.

[8] เอกชัย กี่สุขพันธ์, **การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล** (School Management in Digital Era). โครงการสานพลังประชารัฐ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.trueplookpanya.com [3 สิงหาคม 2561].

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อการใช้ ICT ให้เหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าแท้จริง ดังนั้นคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลจึงควรเป็นดังต่อไปนี้ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ด้าน ICT ของสถานศึกษาให้ชัดเจนว่าต้องการไปในทิศทางใด และจะนำมาใช้กับการบริหารสถานศึกษาในเรื่องใดบ้าง 2.) การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ Hardware, Software, Network และเครือข่ายไร้สายต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้ครู อาจารย์ บุคลากรและนักเรียนทุกคนสามารถใช้และเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สะดวกต่อการใช้งาน พร้อมทั้งจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนอย่างเพียงพอ 3) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลายไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอนของครู การบริหารงานสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการให้นักเรียนสามารถใช้และเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ผ่าน Internet ได้ตลอดเวลา 4) การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถด้าน ICT อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีสามารถใช้ ICT ในการปฏิบัติงานอย่างได้เหมาะสม 6) ส่งเสริมสนับสนุนสร้างแรงจูงใจครูอาจารย์บุคลากรทุคนของสถานศึกษาให้นำความรู้ความสามารถด้าน ICT และเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดให้มาสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการจัดการเรียนการสอนหรือการปฏิบัติงาน 7) จัดให้มีระบบการกำกับติดตามและการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ ICT ของสถานศึกษาทั้งครูอาจารย์ บุคลากรทุกคนและนักเรียนว่าสามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นไปตามนโยบายอย่างถูกต้องเหมาะสมหรือไม่

เป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล

เป้าหมายการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในการวางเป้าหมายด้านการบริหารอย่างมีวิสัยทัศน์ สถานศึกษาในยุคดิจิทัลโดยใช้เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือในการสร้างระบบสารสนเทศและการสื่อสารซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องพัฒนาตนเองให้มีวิสัยทัศน์สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้ทุกระบบ ยกระดับความรู้ประสบการณ์ให้สอดรับกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอยู่ทุกยุคทุกสมัย ไม่วางเฉยต่อสถานการณ์จนกลายเป็นคนล้าสมัยอันจะส่งผลต่อบุคลิกภาพของผู้บริหารทั้งเชิงบวก และเชิงลบ อันได้แก่ การพัฒนาบุคลิกภาพด้านความทันสมัยจากการเปลี่ยนแปลง และการไม่เปิดรับการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยส่งผลต่อบุคลิกภาพเชิงลบต่อตนเอง การยอมรับการพัฒนาตนเป็นจะส่งผลต่อการจัดการบริหารสถานศึกษาได้ทุกมิติการเปลี่ยนแปลง นอกจากผู้บริหารพัฒนาตนให้มีความเก่งอย่างทันสมัยแล้วบุคคลากรในสถานศึกษาก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จำต้องมีการส่งเสริมพัฒนาควบคู่ไปด้วย เพราะบุคคลากรเป็นพลังสำคัญต่อการขับเคลื่อสถานศึกษาให้ไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ การพัฒนาบุคคลาเริ่มต้นจากการปรับวิสัยทัศน์ให้มีความรักต่อความก้าวหน้า พัฒนาตนอยู่ตลอดเวลาไม่ล้าสมัย สามารถปรับตัวให้เข้าบรรยากาศใหม่ๆอยู่เสมอ อันก็คือการยอมรับการหลั่งไหลของเทคโนโลยีในยุคดิจิทัล คือการยอมรับที่จะเรียนรู้ ยอมรับที่จะให้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอย่างทันสมัย

การพัฒนาบุคลากรเป็นเพิ่มขีดความสามารถในการทำงานเกี่ยวกับจัดการเรียนการสอน ยกระดับความรู้ความสามารถด้านดิจิทัลในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ของตนไปสู่อยู่เรียนอย่างมีศักยภาพ นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างโอกาสสร้างความเท่าเทียมกันของผู้เรียนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียนผู้ปกครองและชุมชนในการพัฒนาผู้เรียนและยกระดับคุณภาพทางการศึกษาและคุณภาพ[9]

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล หมายถึง การบริหารสถานศึกษาโดยการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนาการบริหารและการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนของสถานศึกษาให้มีความทันสมัย อย่างเหมาะสม คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา

การนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารการศึกษา

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน นักวิชาการได้ให้ทรรศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ว่า เราจะต้องเห็นตรงกันก่อนว่า คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนานั้นคือ คนเป็นตัวตั้งของการพัฒนาทั้งหลาย คนที่ได้รับการพัฒนาที่ดีจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษที่สมบูรณ์ เมื่อคนชนิดนั้นไปอยู่จุดใดของสังคม เขาจะมีส่วนให้จุดนั้นพัฒนาไปด้วย กล่าวคือมนุษย์ที่สมบูรณ์จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจศาสนา และวัฒนธรรมต่อไป"ที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการ ได้มีแนวคิดในการนำเอาหลักไตรสิกขาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธซึ่งหมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไป แต่เน้นการนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษาเน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรม แสวงหาปัญญาและมีเมตตาเป็นฐานในการดำเนินชีวิตในสถานศึกษาที่เป็นวิถีพุทธจึงเป็นสถานศึกษาที่นำวิถีวัฒนธรรมของขาวไทยส่วนใหญ่แต่เดิมมาใช้โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม โดยอาศัยระบบการศึกษาตามหลักไตรสิกขามาใช้ในการฝึกอบรมให้ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านหลักการนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารจัดการการศึกษามีหลักการดังต่อไปนี้ 1) สร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ คือ ทรัพยากรทางการบริหารทุกด้านให้มีความพร้อมที่จะใช้การได้อย่างเต็มศักยภาพในทุกด้านพร้อมทั้งทำความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องจนเกิดเป็นสัมมาทิฏฐิ คือ เป็นความเห็นที่ถูกต้อง 2) กระบวนการฝึกตามหลักของไตรสิกขา คือ การเรียนการสอนโดยใช้ไตรสิกขาการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 3) วัดและประเมินผลการใช้ไตรสิกขาในการบริหารจัดการศึกษา คือ (1) ผลที่เกิดกับตัวผู้เรียน เช่น ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทางด้านกาย

[9] ทินกร เผ่ากันทะ. **แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**.วรสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (เมษายาน–มิถุนายน 2565),หน้า 39.

ทางด้านศีล ทางด้านจิตใจ ทางด้านปัญญามากน้อยเพียงใด (2) ผลที่เกิดขึ้นกับชุมชนเช่นสถานศึกษาได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากชุมชน วัดในชุมชนได้ ศาสนทายาทเป็นกำลังส่งเสริมพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้นครอบครัวในชุมชน มีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขไว้ช่วยเหลือครอบครัวและช่วยในการพัฒนาชุมชนเพิ่มมากขึ้น

การประยุกต์หลักธรรมไตรสิกขาในการบริหารการศึกษา เป็นการนำหลักศีล สมาธิ และปัญญา เป็นแนวทางในการบริหารการศึกษาเพื่อให้มีความพร้อมด้วยจริยธรรม คุณธรรมบุคคลากรและผู้เรียนในสถานศึกษา ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ ได้ศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขาของโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ การบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักไตรสิกขา พบว่า โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้ดำเนินการโดยนำเอาหลักไตรสิกขามาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์สรุปได้ 3 ประเด็นหลักดังนี้

1) ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ คือ หลักการนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ 2 ประการให้เกิดขึ้นมาก่อน ได้แก่ (1) ปรโตโฆสะ คือ องค์ประกอบฝ่ายภายนอก เป็นปัจจัยทางสังคม เรียกง่าย ๆ ว่าวิธีการแห่งศรัทธา ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ องค์ประกอบซึ่งต้องจัดดำเนินการให้มีขึ้นก่อนดำเนินการจัดการศึกษา (2)โยนิโสมนสิการ คือ องค์ประกอบฝ่ายภายใน เป็นปัจจัยภายในตัวบุคคล เรียกง่าย ๆ ว่าวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งได้แก่การทำความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงานในทุกขั้นตอนอย่างถูกต้องจนเกิดเป็นสัมมาทิฏฐิก่อนแล้ว จึงเข้าสู่กระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาต่อไป ด้านปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิที่โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม คือ ด้านบุคลากร ด้านระบบบริหาร ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณด้านอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ด้านอุปกรณ์การศึกษาและด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการ

2) ด้านกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา คือ การนำเอาปัจจัยแห่งสัมมาทิฏฐิ อันเป็นทรัพยากรทางการบริหารมาใช้ในการดำเนินงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ด้านกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ที่โรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงได้มีการดำเนินการอยู่อย่างเป็นรูปธรรมมีดังนี้ คือ ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร และด้านกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน

3) ด้านผลสำเร็จที่เกิดจากการใช้หลักไตรสิกขาในการบริหารสถานศึกษา มีดังนี้ คือ (1) ด้านสถานศึกษา ได้มีความพร้อมในด้านทรัพยากรทางการบริหารทุก ๆ องค์ประกอบ เช่น บุคลากร ระบบบริหาร วิชาการ งบประมาณ อาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม สื่อและแหล่งการเรียนรู้ อุปกรณ์การศึกษาสาธารณูปโภคพื้นฐานและสวัสดิการอย่างพอเพียง และ (2) ด้านชุมชน โรงเรียนได้รับความ

ไว้วางใจจากชุมชน เห็นได้จากในแต่ละปีการศึกษาผู้ปกครองจะส่งนักเรียนเข้ามาเรียนกับทางโรงเรียนวัดพระพุทธบาทเขากระโดงเพิ่มมากขึ้น[10]

คุณลักษณะของครูในยุคดิจิทัล

ครูในยุคดิจิทัล ต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศมีเกี่ยวกับดิจิทัล มีความตระหนักเห็นความสำคัญในการเรียนรู้อยู่เสมอ พัฒนามีทักษะในการสอนเพื่อให้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามในการเรียนรู้สามารถหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิตอลได้โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมสนับสนุนในการจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือทางเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมให้ครูเรียนรู้ในสิ่งที่อยากรู้ได้ทั่วโลกด้วยตนเองสามารถเข้าถึงข้อมูลที่ต้องการได้ นำข้อมูลไปบูรณาการจนเกิดปัญญา

คุณลักษณะของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

ทักษะของผู้เรียนในยุคดิจิทัล เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศได้แก่ มีความพยายามเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองให้เข้าบรรยากาศการเรียนรู้ที่ทันสมัย ไม่ตามใจความต้องการของตนต้องปรับทัศนคติให้เข้าการเปลี่ยนแปลงใหม่อันเกิดจากเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาเข้ามาสู่ระบบการศึกษาเพราะให้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ

ความตระหนักทัศนคติและความสามารถในการใช้เครื่องมือสารสนเทศและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมมีทักษะการสืบค้นจากอินเตอร์เน็ตการเข้าถึงและการใช้สารสนเทศบนเว็บไซต์ความรู้เรื่องภาษาคอมพิวเตอร์เบื้องต้นและประเมินเนื้อหาสารสนเทศนอกจากนั้นผู้เรียนควรมีทักษะที่หลากหลายมีกระบวนการคิดและเทคนิคที่จำเป็นในการค้นหาทำความเข้าใจประเมินการสร้างและสื่อสารสารสนเทศดิจิทัลมีทักษะในการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสื่อสารและทำงานมีทักษะการรู้ดิจิทัลและการเข้าร่วมกิจกรรมประชาคมและการเข้าร่วมในชุมชนอย่างรับผิดชอบ

องค์ความรู้จากผลการวิเคราะห์

มีรูปแบบการบริหารการศึกษาในยุคดิจิทัล ที่สามารถนำไปประยุคใช้กับบริหารการศึกษาในยุคข้อมูลข่าวสาร

มีรูปแบบการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมไตรสิกขาในยุคดิจิทัล ที่สามารถนำไปประยุคใช้กับบริหารการศึกษาตามแนวพรพุทธศาสนาในยุคข้อมูลข่าวสาร

การปรับทัศนคติของบุคลากรในสถานศึกษาด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีได้ในทุกด้าน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการเรียน การสอนตามสมัยนิยม

---

[10] กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542** และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. **ราชกิจจานุเบกษา** 116 .สิงหาคม 254.

สรุปผล

ไตรสิกขา เป็นการศึกษา 3 รูปแบบประกอบด้วย ศีล คือ การรักษากายวาจาให้เป็นปกติ เบียดเบียนด้วยกาย ด้วยวาจา นำไปสู่การพัฒนาสภาพแวดล้อมทั้งที่เป็นสิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิต สมาธิ เป็นการพัฒนาด้านจิตใจ ได้แก่เรื่องของคุณธรรม ความดี เรื่องของสมรรถภาพจิตใจความเข้มแข็ง หมั่นเพียร อดทน ความมีสติ แลละปัญญา การมีความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ต่อจากนั้น ลึกซึ้งลงไปอีกคือการเรียนรู้

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เป็นการสอนการบริหารทรัพยากรบุคคล และสภาพแวดล้อม การบริหารกิจการนักเรียนและการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีระบบจัดการฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อการตัดสินใจในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ICT (Information and Communication Technology) เพื่อสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการบริหารความรู้ในงานด้านต่าง ๆ การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) และผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อการใช้ ICT ให้เหมาะสม เกิดประโยชน์สูงสุด อย่างคุ้มค่าแท้จริง เพื่อให้สามารถที่จะเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาให้ได้อย่างเหมาะสม

การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารต้องมีข้อมูลในระบบสารสนเทศ (Information System) เพื่อการบริหารและการจัดการความรู้ (Knowledge Management) สถานศึกษาต้องมองหาความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการบริหาร และมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิผลของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นยุคของข้อมูลข่าวสารและอิเตอร์เน็ต มีความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสถานศึกษาสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือแม้แต่สถานที่มี

คุณลักษณะยุคดิจิทัลประกอบด้วย 1) ความรวดเร็วในการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นการจัดเก็บเข้าถึงแหล่งข้อมูลข่าวสารความรู้ต่าง ๆ ของผู้ใช้ 2) การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารที่ไม่มีขอบเขตหรือข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือสถานที่ทำให้สามารถเข้าถึงรับรู้และเรียนรู้ได้ทุกที่และทุกเวลา 3) การใช้เทคโนโลยีมาบูรณาการเชื่อมโยงเครือข่ายต่าง ๆ ให้ทุกคนสามารถจัดเก็บเข้าถึงใช้พัฒนาความรู้ เผยแพร่และแบ่งปันความรู้ได้อย่างทั่วถึง

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ (ICT) และศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อการใช้ ICT ให้เหมาะสมเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างคุ้มค่าแท้จริง โดยศึกษาข้อจำกัดด้วย่ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ด้าน ICT ของสถานศึกษาให้ชัดเจนว่า ควบริหารสถานศึกษาในเรื่องใดบ้าง 2.) การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ Hardware, Software, Network และเครือข่ายไร้สายต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้บุคลากรและนักเรียน ทุกคนสามารถใช้และเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สะดวกต่อการใช้งาน และสนับสนุน

อย่างเพียงพอ 3) การสร้างวัฒนธรรมการทำงานและบรรยากาศสถานศึกษาให้มีการใช้ ICT อย่างแพร่หลายในสถานศึกษาและชุมชน 4) การฝึกอบรมพัฒนาบุคลากรทุกคนของสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถด้าน ICT อย่างสม่ำเสมอ 5) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องทำตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีสามารถใช้ ICT ในการปฏิบัติงานอย่างได้เหมาะสม 6) ส่งเสริมสนับสนุนสร้างแรงจูงใจบุคลากรของสถานศึกษาให้นำความรู้ความสามารถด้าน ICT 7) จัดให้มีระบบการกำกับติดตามและการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการใช้ ICT

ผู้เรียน ต้องมีการปรับตัวเพื่อการยอมรับในการเรียนรู้ในเทคโลโลยีที่เข้า มีการพัฒนาความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีความสอดคล้อดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาในการพัฒนาคนให้มีศายภาพในการเรียนการสอนอย่างทันต่อความเปลี่ยนแปลงอันนำสู่สถานศึกษาของตน

การนำรูปแบบไตรสิกขาไปใช้ในการบริหารการศึกษา

สถานศึกษาต้องมีการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลาง คนที่ได้รับการพัฒนาที่ดีจะบรรลุถึงสภาวะที่เรียกว่ามนุษที่สมบูรณ์ มีการนำแนวคิดหลักไตรสิกขาในหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาไปใช้ดำเนินการจัดการศึกษาในรูปแบบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหาร เน้นกรอบพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตโดยผ่านการเนินชีวิตในสถานศึกษาที่เป็นวิถีพุทธ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจชีวิตอย่างแท้จริงและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

การประยุกต์ใช้หลักธรรมไตรสิกขาในการบรหารงานบุคคลในสถานศึกษาเป็นการปรับทัศนคติของบุคคลากรให้มีความเข้าใจ คิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542** และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553. **ราชกิจจานุเบกษา** 116 .สิงหาคม 254.

ทินกร เผ่ากันทะ. **แนวทางการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล**.วรสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย. ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 (เมษายาน–มิถุนายน 2565),หน้า 39.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **ธรรมนูญชีวิต**. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2547).

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พุทธวิธีบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2549.

สำนักงานรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์. **แผนการพัฒนารัฐบาลดิจิทัลในระยะ 3 ปี**(2559–2561). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร, 2559.

เอกพล พงศ์สถาพร. **เมื่อเทคโนโลยีมีมันสมอง.** บริษัท ไวส์ โลจิสติกส์ จำกัด (มหาชน), [ออนไลน์],

แหล่งที่มา: http://www.wice.co.th/digital-4-0-technology [3 สิงหาคม 2561].

เอกชัย กี่สุขพันธ์, **การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล** (School Management in Digital Era). โครงการสานพลังประชารัฐ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.trueplookpanya.com [3 สิงหาคม 2561].

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

บทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อเรื่อง : พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่
ผู้แต่ง : พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ. ดร.
ผู้วิจารณ์ : พระครูปริยัติวชิรธรรม

บทนำ

หนังสือเรื่อง“พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ. ดร. เป็นหนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งหนังสือนี้มีจำนวน 742 หน้า[1]ส่วนเนื้อหาภาพรวมจากหนังสือผู้เขียนได้อธิบายถึงรายละเอียดของการบูรณาการกับวิทยาการสมัยใหม่ หรือศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม อันเป็นส่วนสำคัญในการนำมากำหนดเป็นจุดยืนในการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ให้เป็นไปตามกรอบวิสัยทัศน์ของมหาวิทยาลัยว่า จัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ พัฒนาจิตใจและสังคม เพื่อเป็นการพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาในระดับปริญญาเอก และปริญญาโทเพื่อให้ผู้เรียนให้สามารถเข้าใจโลกตามความเป็นจริงและใช้ชีวิตอยู่เหนือโลกธรรมทั้งมวล จะเห็นได้ว่าสำหรับเรื่องพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่นี้ นับว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อหาค าตอบเป็นอย่างยิ่ง เพราะในปัจจุบันศาสตร์ต่างๆ ที่มนุษย์ได้ประดิษฐ์คิดค้นนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนไปอย่างมาก กล่าวคือบางศาสตร์ที่มนุษย์ประยุกต์ใช้กับชีวิตก็ได้ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีบางศาสตร์ที่สูญหายไปตามกาลเวลาหรือเป็นศาสตร์ที่มนุษย์ไม่ได้ใช้ประโยชน์และมองไม่เห็นคุณค่า แม้กระทั่ง ศาสตร์บางศาสตร์ที่มนุษย์ยังแสวงหาคำตอบไม่ได้ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบันก็ยังเป็นศาสตร์ที่มนุษย์ต้องเพียรพยายามหาคำตอบอยู่ต่อไป ดังนั้น เมื่อกล่าวถึงศาสตร์สมัยใหม่จึงนับว่าเป็นคำกล่าวที่กว้างมาก และเป็นคำกล่าวที่ใครๆ ก็มักนึกถึงวิทยาศาสตร์หรือศาสตร์ที่เกี่ยวกับสิ่งที่สัมผัสแตะต้องได้เท่านั้นเป็นหลัก ส่วนที่เป็นนามธรรมหรือเป็นเรื่องภายจิตใจก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เข้าใจกันเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนยุคนี้ว่าไม่เกี่ยวข้องกับศาสตร์สมัยใหม่หรือวิทยาศาสตร์เลย แล้วในท้ายที่สุด การกล่าวเช่นนี้จะเป็นความจริงได้มากเพียงใดสำหรับพัฒนาการของมนุษย์ในยุคนี้ ซึ่งเป็นยุคที่สรรพสิ่งต้องยอมเดินตามวิทยาศาสตร์ เรียกกันว่าหากอะไรๆ ในสรรพสิ่งขัดแย้งหรือไม่สอดคล้องกับวิทยาศาสตร์แล้วการได้รับการยอมรับจากผู้คนในยุคนี้ย่อมเป็นไปได้ยากหรือแทบเป็นไปไม่ได้เลย ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาหนึ่งในบรรดาหลายๆ ศาสนาในโลกนี้ที่มนุษย์ยอมรับนับถือจะมีความเป็นไปได้ที่ไม่ขัดแย้งและมีความสอดคล้องกับศาสตร์สมัยใหม่อย่างเช่น วิทยาศาสตร์หรือเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้มากเพียงใด จึงจัดว่าเป็นโจทย์ที่น่าสนใจ

[1] พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่, พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2557, หน้า บทนำ.

หาคำตอบเป็นที่สุดผู้เขียนจึงมีความสนใจในการศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้ในการศึกษาถึงศาสตร์ต่างๆ ที่จะเป็นไปในทิศทางที่ดีต่อการศึกษาถึงประเด็นต่างๆ

เนื้อหาโดยย่อ

การบรรยายวิชา “พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่”ของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส รศ.ดร.นี้ทั้งระดับปริญญาโท และปริญญาเอกมากกว่า 10 ปี ทำให้เห็นคณาจารย์และนิสิตจำนวนมากขาดความเข้าใจต่อแนวทางในการศึกษา และวิจัยประเด็นพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่ทั้งในแง่ของการเรียนรู้ในรายวิชา และการทำวิทยานิพนธ์เพื่อจบการศึกษา ฉะนั้น หนังสือเรื่องนี้ จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะสร้างตัวแบบที่ว่าด้วยการศึกษา และวิจัยภายใต้กรอบของคำว่า “พุทธบูรณาการ” และ “พุทธสหวิทยาการ” ให้ครอบคลุมทั้งด้านวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษย์ศาสตร์ โดยให้ผู้เรียนได้ประยุกต์วิทยาการสมัยใหม่มาอธิบายคำสอนทางพระพุทธศาสนาหรือนำหลักการทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์และตอบปัญหาทางวิทยาการและสังคมสมัยใหม่

โดยได้อธิบายความหมายของคำว่า “วิทยาการ (Sciences)” ว่าหมายถึง ความรู้แขนงต่างๆ เช่น ปัจจุบันวิทยาการต่างๆ ก้าวหน้าไปมาก, บางทีใช้ว่า ศิลปะวิทยาการ ซึ่งคำนี้มีนัยที่สอดรับกับคำว่า “ศาสตร์” ที่หมายถึง ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ ซึ่งหมายถึง ระบบวิชาความรู้, “ศาสตร์ หมายถึง “ระบบการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ และระบบวิชาความรู้ที่ได้จากวิธีการเช่นนั้น (A system of acquiring knowledge based on scientific method) นักวิชาการต่างประเทศบางท่านให้ความหมายว่า “ศาสตร์ (Science) หมายถึงความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริง และกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้น วิทยาการ หรือ “ศาสตร์” (Science) มีความหมายโดยแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะใหญ่ คือ (1) หมายถึงข้อเท็จจริง หรือกฎที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ (2) หมายถึงสาขาวิชา หรือสาขาความรู้ต่างๆ เช่น เคมี ชีววิทยา ฟิสิกส์ ดาราศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา เกษตรศาสตร์ และวิศวกรรมศาสตร์ (3) หมายถึง กระบวนการ และกิจกรรมที่ทำให้ได้ความรู้ที่สามารถทดสอบได้จะพบว่าแง่มุมที่น่าสนใจในมิติดังต่อไปนี้

(1) ความอยู่รอดระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ “ธรรมะเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรมของชีวิต ธรรมจึงไม่ใช่เรื่องไกลตัวแต่อย่างใด ผู้ที่นำธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันสม่ำเสมอย่อมจะเห็นคุณค่าของพระพุทธศาสนา ประโยชน์นั่นแหละจะรักษาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป และประโยชน์นั่นแหละจะรักษาวิชาพระพุทธศาสนาให้อยู่คู่หลักสูตรการศึกษาของประเทศไทยตลอดกาล”

ในหนังสือยังได้อธิบายความหมายของคำว่า “บูรณาการ” ว่าเป็นศัพท์บัญญัติทางการศึกษาซึ่งแต่เดิมใช้คำว่า “บูรณาการรวมหน่วย” เป็นคำบัญญัติให้ตรงกับคำว่า “Integration” ในภาษาอังกฤษหมายความว่า การรวมหน่วยที่แยกๆ กันเข้าเป็นหน่วยเดียวกัน เช่น หลักสูตรแบบบูรณาการรวมหน่วย ปัจจุบันใช้เพียงคำว่า “บูรณาการ” หมายความว่า การประสานเนื้อหา หลักการ กิจกรรม การฝึก ฯลฯ เข้า

เป็นหน่วยเดียวกัน เช่น การสอนภาษาแบบบูรณาการ ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านทักษะต่างๆ ทั้งฟัง พูด อ่าน เขียน ผสมผสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในวิชาเดียวกัน ไม่แยกออกจากกันเป็นหลายวิชาดังแต่ก่อน “พระพุทธศาสนายังเป็นศาสนาแห่งการบูรณาการที่มีคำสอนครอบคลุมทั้งกฎธรรมชาติฝ่ายรูปธรรมและนามธรรม กฎทุกกฎรวมกันอยู่ภายใต้กฎธรรมนิยาม การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตรสมัยใหม่ช่วยทำให้คนเรามีดวงตา 2 ข้างบริบูรณ์ ดวงตาข้างหนึ่งคือ พระพุทธศาสนา ดวงตาอีกข้างคือศาสตร์สมัยใหม่ ใครที่ไม่รู้ทั้งพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่เปรียบได้กับคนตาบอด (อันธจักขุ) ใครที่รู้แต่ศาสตร์สมัยใหม่อย่างเดียว จัดเป็นคนตาเดียว (เอกจักขุ) ส่วนใครที่รู้ทั้งพระพุทธศาสนาและศาสตร์สมัยใหม่ จัดเป็นคนสองตา (ทวิจักขุ) นั่นคือมีความรู้แบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ จากแนวทางดังกล่าว ท่านจึงวิธีการในการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการหรือศาสตร์สมัยใหม่ จากวิธีการศึกษาแบบสหวิทยาการระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ดังที่เป็นการ ศึกษาจากพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ที่มาประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อมุ่งศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราว ประเด็นปัญหา หัวข้อ หรือประสบการณ์เรื่องใดเรื่องหนึ่งดังที่กล่าวข้างต้นนั้น สามารถนำไปออกแบบเป็น “รูปแบบเชิงมโนทัศน์ของการเรียนรู้แบบสหวิทยาการระหว่างพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ตามที่กล่าวมาข้างต้นก็พอจะเห็นได้ว่าวิธีการแสวงหาคำตอบของมนุษย์ในยุคนี้ล้วนใช้วิทยาศาสตร์หรือศาสตร์สมัยใหม่ที่อยู่ในรูปแบบสัมผัสได้เท่านั้นเป็นเครื่องมือ ซึ่งเมื่อใช้มาตรฐานนี้ในตอบค าถามเกี่ยวกับชีวิตและสังคมแล้ว จึงทำให้เกิดความคิดว่าทุกอย่างที่เห็นและเป็นอยู่ในขณะนี้หากไม่ตอบโจทย์หรือไม่สอดคล้องกับหลักการของศาสตร์สมัยใหม่แล้วย่อมจะได้รับความน่าเชื่อถือน้อยลงและสูญหายไปจากชีวิตมนุษย์และสังคมในที่สุด ส่วนเนื้อหาของพุทธศาสนานั้นให้คุณค่าต่อปัจจัยภายในหรือจิตใจของมนุษย์มากกว่าวัตถุภายนอกเป็นหลักนั้นจะยังคงมีความมั่นคงต่อลักษณาการของมนุษย์และสังคมแบบสมัยใหม่ได้มากน้อยเพียงใด จึงจัดว่าเป็นโจทย์ใหญ่สำหรับพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่งดังนั้น การวิเคราะห์ถึงพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่นี้คาดว่าจะเป็นประเด็นที่จะก่อให้เกิดประโยชน์และมีคุณค่าต่อวงการศึกษาและสังคมเป็นอย่างดี

หลักการที่ใช้ในการคิดวิเคราะห์

ในการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่อง พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ผู้วิจารณ์ได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนานำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นจุดมุ่งหมายของงานว่าด้วยการหลักของวิทยาศาสตร์กับพระพุทธศาสนาว่ามีความสำคัญกันอย่างไรโดยใช้หลักการของพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ โดยยึด “ปฏิจจสมุปบาท” ซึ่งย้ำเน้นถึงการอาศัยกันและกันของสรรพสิ่งจึงสามารถดำรงอยู่รอดได้อย่างมีศักยภาพ และเอื้อต่อการสร้างคุณค่าและชีวิตและสรรพสิ่งนั้น และพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่มาเป็นฐานในการอธิบาย และเป็นสื่อในการนำเสนอให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งวิถีชีวิตมากยิ่งขึ้นโดยใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์เรียนรู้กฎธรรมชาติและหาทางควบคุมธรรมชาติหรือเอาชนะธรรมชาติ มุ่งแก้ปัญหาภายนอกวิทยาศาสตร์ถือว่าการพิสูจน์ทดลองทางวิทยาศาสตร์เป็นสิ่งที่

นำมาแสดงให้สาธารณชนประจักษ์ชัดเป็นหลักฐาน ยืนยันในสิ่งที่ค้นพบนั้นได้ จึงจะเป็นการยอมรับในวงการวิทยาศาสตร์ หลักการพระพุทธศาสนาเป็นการทดสอบความรู้สึกทุกข์หรือไม่เป็นทุกข์

บริบทของงาน

ผู้วิจารณ์ได้ศึกษาพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ได้ทราบถึงบริบทของหนังสือเล่มนี้ที่เขียนขึ้นโดยได้บรรยายว่าศาสตร์สองศาสตร์หรือหลายๆ ศาสตร์ทางพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่สามารถร่วมมือกันเพื่อสร้างความรู้ที่การน าสิ่งที่แยกกันมารวมเข้าเป็นอันเดียวกันจนเกิดองค์รวม (The whole) โดยการน าแนวคิดและเนื้อหาจากสาขาวิชามาบูรณาการโดยไม่เน้นการเรียงล าดับเนื้อหา แต่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหา จุดเด่นในประเด็นนี้คือการท างานร่วมกับในเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการอยู่ที่การเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันอันเป็นการทำงานร่วมกันแบบส่วนรวมนี้มีความสำคัญอย่างไรและเป็นการศึกษาถึงการนำหลักการ 3 ศาสตร์ คือ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และมนุษย์ศาสตร์ หรือวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ หลักการนี้มาใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันที่ก็ให้เกิดผลที่ดีตามมาในการนำไปสู่การอธิบายได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลในเชิงวิทยาศาสตร์ อีกทั้งสัมพันธ์กับวิถีทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และทำความเข้าใจโลกทั้ง 3 โลก คือ โอกาสโลก สัตวโลก และสังขารโรคทั้งในแง่ขอบเขต และความหมายระหว่างวิถีโลกกับวิถีธรรมที่ก่อให้เกิดคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นองค์กร อีกทั้งจะทำให้พระพุทธศาสนาได้กลายเป็นวิถีชีวิต และลมหายใจของสังคมในมิติต่างๆ มากยิ่งขึ้น ได้เห็นมุมมองในการแนวคิด วิธีการ ในการนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมต่อไป

บทวิจารณ์

จากเนื้อหาของหนังสือที่ปรากฏนี้ทำให้ผู้วิจารณ์มีความประสงค์ในการเสนอข้อวิจารณ์ 2 ประเด็นสำคัญ คือ ประเด็นที่เห็นด้วย และประเด็นที่เห็นต่างด้านเนื้อหา ซึ่งเป็นประเด็นในมุมมองของผู้วิจารณ์ที่มีความสนใจในเรื่องนี้ผู้วิจารณ์จะได้แสดงความคิดเห็น ดังนี้จากอ่านหนังสือเรื่องนี้จึงสรุปข้อวิจารณ์ได้ดังนี้

1. ประเด็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยทั้งหมดมี 5 ประเด็น คือ

1) เป็นการเสนอแนวคิดที่เกี่ยวกับการจัดการองค์ความรู้ในยุคนวัตกรรม เนื้อหาจากบทความที่ปรากฏชี้ชัดเจนในการนำเสนอการจัดการองค์ความรู้วิธีการศึกษาแบบบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ซึ่งประเด็นการเสนอจากหนังสือนี้สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการองค์ความรู้ในยุคนวัตกรรมของพระธรรมโกศาจาจารย์ ในหนังสือ “วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” ซึ่งได้ใช้หลักการในการบูรณาการเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ 2 วิธี คือ[2] 1) วิธีการบูรณาการแบบ

[2]พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” (กรุงเทพมหานคร : medabooksเกษม แสงนนท์, 2557)**, 30–34.

พุทธวิทยา (Buddhology) โดยการนำเอาพระพุทธศาสนามาเป็นฐานในการอธิบายเสริมในศาสตร์ต่างๆ เพื่อให้พระพุทธศาสนาทันสมัย มีเหตุผล และสอดรับกับวิถีความเป็นไปของชีวิตและสังคมมากยิ่งขึ้น (2) วิธีการบูรณาการแบบธรรมวิทยา (Dhammology) โดยการนำหลักธรรมะในพระพุทธศาสนาตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกมาเป็นฐานในการประยุกต์ใช้ ตีความ อธิบาย วิเคราะห์ บูรณาการ และสังเคราะห์ออกเป็นชุดอธิบาย ชุดความคิด หรือชุดความรู้ต่างๆ ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าการนำศาสตร์ทั้งสองศาสตร์มาบูรณาการกันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆได้ เช่น วิทยาการสมัยใหม่เสริมสร้างความฉลาด พระพุทธศาสนาหยิบยื่นความสงบ วิทยาการสมัยใหม่พัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้มีความฉลาดในการแสวงหาความอยู่รอดทางร่างกาย แต่ไม่สามารถทำาให้มนุษย์เกิดความสุขสงบทางจิตใจ กล่าวคือมุ่งเน้นพัฒนาทักษะให้เกิดความชำนาญและเชี่ยวชาญในการแสวงหาสิ่งเสพเพื่อสนองตอบต่อความอยากรู้อยากเห็นและอยากมีอยากเป็นของตัวมนุษย์เอง แต่พระพุทธศาสนาจะทำาให้มนุษย์เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของตัวเองว่าไม่สามารถแสวงหาหาสิ่งต่างๆ มาปรนเปรอเพื่อสนองตอบต่อความอยากของตัวเองได้[3]

2) มีการแสดงแผนภูมิเพื่อให้สามารถเข้าใจได้ง่ายในเนื้อหาในหนังสือนี้ปรากฏแผนภูมิอยู่ 3 แผนภูมิ สำคัญหลายๆ ประเด็นทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในแผนภูมิดังกล่าว คือ 1) แผนภูมิ “วิธีการบูรณาการพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ซึ่งแผนภูมินี้มาจากหนังสือของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตโต)เรื่อง “วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่” นั่นเอง 2) แผนภูมิ “พุทธสหวิทยาการ” เป็นแผนภูมิในการอธิบายกระบวนการและขั้นตอนในการนำเอาพระพุทธศาสนามาอธิบายในศาสตร์ต่างๆ ซึ่งผู้เขียนบทความได้สรุปองค์ความรู้สร้างขึ้นเอง 3) แผนภูมิ “รูปแบบเชิงมโนทัศน์ของการรียนรู้แบบสหวิทยาการระหว่างพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่” ซึ่งเป็นของผู้เขียนหนังสือได้สรุปองค์ความรู้ในเรื่องนี้สร้างขึ้นเอง ทำให้เห็นชัดแจ้งชัดในประเด็นทั้งหมดที่ปรากฏในรูปของแผนภูมิมีความเข้าใจที่ง่ายและสมารถนำไปต่อยอดของนักวิชาการต่อไป ถือเป็นความเด่นในเนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือซึ่งทำให้ผู้สนใจได้นำไปเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลในเชิงวิชาการได้เป็นอย่างดี

3) มีการอธิบายศัพท์ให้เข้าใจในทางวิชาการแก่ผู้อ่านมากขึ้นด้วยการอธิบายศัพท์ต่างๆ ให้เข้าใจในความหมายที่ตรงกันซึ่งประเด็นเรื่องนี้เห็นได้ในหนังสือที่ผู้เขียนพยายามในการอธิบาย หรือแปลความหมายของศัพท์ต่างๆ ให้เข้าใจโดยละเอียดในความมุ่งหมายที่จะใช้ในหนังสือด้วยการอธิบายศัพย์เช่นคำว่า วิทยาการ (Sciences) หมายถึงอะไร? , ศาสตร์ (Science) คืออะไร?, และความหมายของคำศัพท์อื่น เช่น บูรณาการ (Integration, พุทธวิทยา (Buddhology), ธรรมวิทยา (Dhammology), และคำว่า สหวิทยาการ (Interdisciplinary) เป็นต้น ผู้เขียนได้อธิบายและทำให้เห็นความสำคัญของเนื้อหาที่มีความสนใจและมีแหล่งข้อมูลอ้างอิงทำให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของแต่ละประเด็นได้ง่าย ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้เขียนได้ตั้งคำสำคัญของเรื่อง เป็นการสร้างความสนใจให้กับผู้อ่านและผู้สนใจที่อยากจะศึกษาในเรื่อง

[3] พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม,พุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่,วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ปีที่ 5 ฉบับที่ 1: มกราคม –มิถุนายน, 2561, หน้า 1–12.

ต่างๆ ที่มีความหมายที่เป็นจุดสนใจให้อ่านหนังสือเล่มนี้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการงานเขียนในเรื่อง “การกำหนดประเด็น ปัญหา และสถานการณ์” เป็นตัวแปรสำคัญ ในการใช้การศึกษาแบบพุทธสหวิทยาการเป็นกรอบการศึกษาเพื่อสร้างทางเลือกในการจัดการ แก้ไข และหาคำตอบใหม่ๆ ซึ่งตัวแบบจำลองที่นำเสนอนั้น ผู้เขียนได้ใช้คำว่า “ปัญญา” เป็นแนวทางในการศึกษา[4]

4) ความเป็นมาและพัฒนาการของวิทยาการหรือศาสตร์ ผู้วิจารณ์ได้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับการแบ่งยุคประวัติศาสตร์ตะวันตก (หน้า 11) ซึ่งในหนังสือมีการกล่าวถึงเส้นแบ่งของยุคดังกล่าวนับว่ามีอิทธิพลต่อพัฒนาการในการจัดแบ่งยุควิทยาการหรือศาสตร์ ตามการอธิบายของ ออกัส กองต์ ได้อย่างน่าสนใจ ซึ่งได้แบ่งพัฒนาการของวิทยาการ ศาสตร์ ความจริง หรือความรู้ออกเป็น 3 ยุค คือ 1) ยุคเทววิทยา เป็นยุคที่ได้รับความจริงหรือความรู้มาจากคำสอนทางศาสนา 2) ยุคอภิปรัชญา เป็นยุคแห่งการแสวงหาความจริงจากปรัชญา การแสวงหาองค์ความรู้ในยุคนี้ ที่เกิดขึ้นจากฐานคิดที่กลุ่มคนต่างๆ และ 3) ยุควิทยาศาสตร์ เป็นยุคที่มีการแสวงหาความรู้จากข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ โดยพยายามจำแนกประเภทของศาสตร์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ออกเป็น 5 และผู้เขียนยังได้อธิบายถึงวิทยาศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของปรัชญาและทำให้ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยาการหรือศาสตร์ต่างๆได้อย่างเข้าใจ กล่าวคือบางศาสตร์ที่มนุษย์ประยุกต์ใช้กับชีวิตก็ได้ยังคงอยู่มาจนถึงปัจจุบัน แต่ก็มีบางศาสตร์ที่สูญหายไปตามกาลเวลาหรือเป็นศาสตร์ที่มนุษย์ไม่ได้ใช้ประโยชน์และมองไม่เห็นคุณค่า แม้กระทั่งศาสตร์บางศาสตร์ที่มนุษย์ยังแสวงหาคำตอบไม่ได้ในอดีตจวบจนถึงปัจจุบันก็ยังเป็นศาสตร์ที่มนุษย์ต้องเพียรพยายามหาคำตอบอยู่ต่อไป[5]

5) ผลกระทบของวิทยาการสมัยใหม่ต่อพระพุทธศาสนา ผู้วิจารณ์มองว่าผู้เขียนได้การตั้งคำถามที่ชัดเจนและทำให้เกิดความรู้ใหม่ที่ว่าการเกิดขึ้นของวิทยาการสมัยใหม่ สร้างผลกระทบต่อสถานการณ์ศาสนาต่างๆ ในโลกนี้อย่างไร (หน้า 30) ซึ่งมองว่าเป็นความจริงที่ทุกศาสนาในโลกนี้ต้องได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งในขณะที่พระพุทธศาสนาได้รับผลกระทบเช่นเดียวกันกับศาสนาอื่นๆ หากแต่เป็นผลกระทบในเชิงบวกซึ่งมีผลดีต่อหลักการที่พระพุทธศาสนาสอนอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกหลายประเด็น เพราะว่าพระพุทธศาสนาไม่เคยขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์และไม่มีครั้งใดเลยที่พระสงฆ์กับนักวิทยาศาสตร์จะทะเลาะกันซึ่งมีนักวิชาการได้เขียนเรื่องวิทยาศาสตร์ในทัศนะพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้ประเด็นนี้ผู้วิจารณ์ได้เห็นความชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องนี้[6] จึงทำให้พระพุทธศาสนาสามารถปรับและประยุกต์ได้กับทุกศาสตร์ในโลกนี้

---

[4] พระธรรมโกศาจารย์, **วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่**, อ้างแล้ว, หน้า 49.

[5] พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม,พุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่,วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ปีที่ 5 ฉบับที่ 1: มกราคม –มิถุนายน, 2561, หน้า 1–12.

[6] พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร., วิทยาศาสตร์ในทัศนะพระพุทธศาสนาในบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545, หน้า 6.

2. ประเด็นที่ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกต มีอยู่ 3 ประเด็น คือ

1) การอธิบายเนื้อหาโดยใช้นิยามศัพท์มากนั้นทำให้เนื้อหาของข้อมูลหลักลดลง แม้ในการอธิบายศัพท์ให้เข้าใจในทางวิชาการแก่ผู้อ่านมากขึ้น หรือทำให้มีความเข้าใจในความหมายที่ตรงกัน แต่หากอธิบายยืดยาวหรือมากไปจะทำให้เนื้อหาของข้อมูลหลักนั้นลดลง ยกตัวอย่างเช่น ในการอธิบายศัพท์คำว่า (หน้า 43) “วิทยาการ (Sciences)” ในย่อหน้าหลังความนำนั้นเพียงศัพท์เดียวใช้อธิบายถึง 17–18 บรรทัด หรืออธิบาย คำว่า “บูรณาการ” (Integration)” ยังอธิบายมากถึง 17 บรรทัด เช่นกัน ดังนั้นหากจะเป็นการดีในการอธิบายศัพท์ในทางวิชาการนั้นบางครั้งจำต้องถูกยกไปในส่วนอ้างอิงอธิบายแทนการอธิบายศัพท์ที่อยู่ในเนื้อหาบทความเพื่อให้เนื้อหาหลักนั้นเด่นหรือมากกว่าเนื้อหาด้านอื่นๆ ซึ่งทำให้เนื้อหาของหนังสือมีหลายบทและหลายเรื่องทำให้ผู้อ่านเกิดไม่ได้ทราบความหมายที่แท้จริงของเรื่องเหล่านี้ ผู้วิจารณ์ตั้งข้อสังเกตว่าการอธิบายศัพท์ที่มุ่งเข้าใจปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหลักการทางวิทยาศาสตร์มุ่งเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ต้องการรู้ว่าอะไรเป็นสาเหตุ อะไรเป็นผลที่ตามมาแต่ยังไม่ได้อธิบายให้เหตุผลที่เข้าใจได้ง่ายสำหรับคนที่สนใจทั่วไปมักอธิบายเชื่อมโยงกับวิทยาศาสตร์เป็นหลักจึงจะได้รับการยอมรับจากคนในยุคนี้ มิเว้นแม้แต่การอธิบายหลักคำสอนในศาสนาก็ต้องอธิบายให้เข้ากันได้กับวิธีการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้นจึงจะได้รับการยอมรับนับถือจากศาสนิกชนได้และทำให้การอธิบายศัพท์ต่างๆได้อย่างเข้าใจได้ง่ายขึ้น ผู้วิจารณ์มองว่าการอธิบายวิทยาการสมัยใหม่มุ่งความจริง พระพุทธศาสนามุ่งศีลธรรม สัจธรรมที่มนุษย์แสวงหามี 3 อย่าง คือ ความจริง (Truth) ความดี (Goodness) ความงาม (Beauty) และความสุข (Happiness) วิทยาการสมัยใหม่ในประเด็นที่เกี่ยวข้องวิทยาศาสตร์นั้นเป็นศาสตร์มุ่งแสวงหาความความจริงและพิสูจน์ความจริง ในขณะที่พระพุทธศาสนาเป็นศาสตร์ที่มุ่งเน้นในการแสวงหาความดี ความงาม และความสุขให้แก่มนุษย์ในเชิงปัจเจกและสังคมโดยรวม ในขณะเดียวกัน หากมอง “ความจริง” ในมิติของวิทยาศาสตร์และพระพุทธศาสนานั้นมีจุดร่วมที่ส าคัญประการหนึ่งคือ “ความจริงตามกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ”

2) พระพุทธศาสนากับการเมืองการปกครอง ซึ่งผู้เขียนได้กำหนดไว้ในภาคที่ 3 ในเรื่องของพระพุทธศาสนากับสังคมศาสตร์ซึ่งมีเนื่อหาเกี่ยวกับเรื่องบาปของนักการเมืองการปกครอง (หน้า 257) ในขณะที่พลเมืองโลกยุคปัจจุบันกำลังเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้งจนนำไปสู่ความรุนแรงและสงครามในหลายภาคพื้นของโลกไม่ว่าจะเป็นการสู้รบในประเทศต่างๆ จากปรากฏการณ์ดังกล่าวทำให้ผู้วิจารณ์ตั้งประเด็นที่เห็นต่างว่า บาปของนักการเมืองการปกครองมีจริงหรือไม่ การที่นักการเมืองการปกครองประพฤติตัวและดำรงตนไม่สอดรับกับกุศลกรรมบถ 10 ประการ ตามที่ผู้เขียนได้เสนอไว้นั้นเกี่ยวกับประเด็นการดูหมิ่นกลุ่มอื่นที่มีความคิดความเชื่อที่แตกต่างและประเด็นว่าด้วยการเกลียดชัง นั้นจากการอ่านผู้เขียนได้เล่าเรื่องในครั้งพุทธกาลไม่ยังไม่สอดคล้องกับประเด็นที่ว่าบาปของนักการเมืองการปกครองคืออะไรซึ่งทำให้ผู้งานเกิดความสับสนในประเด็นแต่เป็นการสะท้อนให้ว่าการเป็นนักการเมืองที่ดีควรทำอย่างไร แต่ยกประเด็นว่าการดูหมิ่นกลุ่มอื่นที่มีความคิดความเชื่อที่แตกต่าง ว่าเป็นบาป ผู้วิจารณ์มองว่าการที่ทำบาปของนักการเมืองคงไม่ใช่ประเด็นการดูหมิ่นเพราะนักการเมืองต้องทำหน้าที่ของตัวเองในการพูด คิด และทำ ตามบทบาทเท่านั้นแต่ยังไม่ถึงขั้นถึงกับคำว่าบาปของนักการเมืองการปกครอง ซึ่ง

ในทางพระพุทธศาสนาก็กล่าวอยู่แล้วว่าการฆ่าสัตว์หรือทำร้ายผู้อื่นที่ถึงแก่ความตายหรือไม่เป็นสุขคนนั้นจึงถือว่าเป็นบาป ผู้เขียนความระบุให้เห็นชัดเจนเลยว่าบาปของนักการเมืองการปกครองนั้นคือประเด็นอะไรและผลกระทบของกรรมนั้นคืออะไร

3) คุณค่าและความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ ผู้เขียนได้อธิบายเรื่องนี้ว่า “ปฏิจจสมุปบาท” ซึ่งย้ำเน้นถึงการอาศัยกันและกันของสรรพสิ่งจึงสามารถดำรงอยู่รอดได้อย่างมีศักยภาพ และเอื้อต่อการสร้างคุณค่าและชีวิตและสรรพสิ่งนั้น วิทยาการสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนาจำเป็นต้องอาศัยวิทยาการสมัยใหม่มาเป็นฐานในการอธิบาย และเป็นสื่อในการนำเสนอให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งวิถีชีวิตมากยิ่งขึ้น ดังที่ไอน์สไตน์ย้ำว่า **“**วิทยาศาสตร์ที่ไม่มีศาสนาย่อมพิกลพิการ ส่วนศาสนาที่ไม่มีวิทยาศาสตร์” วิทยาการสมัยใหม่มีจุดเน้นสำคัญในการแสวงหาความจริง อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์ฉลาดที่จะเอาตัวเองให้รอด ดังนั้นวิทยาการสมัยใหม่นอกเหนือจากการแสวงหาความจริงแล้ว ยังนำไปสู่การใช้ความรู้เพื่อแสวงหาโลกธรรมและนำความรู้ไปเป็นเครื่องมือเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้องของตัวเอง ในขณะที่พระพุทธศาสนามีจุดเด่นที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ว่าอะไรควร หรือไม่ควร โดยมีจุดเน้นเพื่อสร้างฉลาดด้านจิตใจเพื่อพัฒนาชีวิตตัวเอง บุคคลอื่น และสิ่งอื่นในสังคมรู้ ตื่น และเบิกบานมากยิ่งขึ้น ฐานคิดสำคัญของศาสนาคือ ศีลธรรม ผู้วิจารณ์มองว่าการที่นำศาสตร์หลายๆศาสตร์มาร่วมกันนั้นเป็นเรื่องที่ยากต่อการทำความเข้าใจเพราะว่าศาสตร์แต่ละศาสตร์มีความสำคัญที่ต่างกันและมีความหมายไปคนละทิศทางอยู่แล้วการที่จะนำมาประยุกต์เข้าด้วยกันนั้นจะเป็นเรื่องที่เข้าใจความสำคัญนั้นยาก การที่จะเข้าใจหลักการเครื่องมือ วิธีการและกระบวนการต่างๆ ดังที่ได้นำเสนอมาแล้วในเบื้องต้นนั้น ซึ่งผู้เขียนได้เปรียบเทียบกับวิทยาการหรือศาสตร์ที่เป็นหลักที่ว่าที่เน้นศึกษาธรรมชาติของโลกและจักรวาล ซึ่งทำให้ผู้ที่เขียนหนังสือเล่มนี้แล้วเกิดความสงสัยได้ว่าทำไม่วิทยาศาสตร์กับเปรียบเทียบว่าโอกาสโลก เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนไม่ได้อธิบายขยายความหมายที่ชัดเจนทำให้ผู้อ่านไม่มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาเรื่องนี้และไม่เข้าใจที่จะส่งผลต่อการนำไปสร้างฉากทัศน์หรือตัวแบบในการเรียนรู้พระพุทธศาสนากับวิทยาการของสาขาอื่นๆ อีกด้วยแต่ในการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่นักวิชาการหลายท่านมองว่าไม่ใช่การเปรียบเทียบแต่เป็นการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์ต่างๆให้เชื่อมโยงเข้าหากันคือ[7] พุทธวิทยา คือการปรับศาสตร์เข้าหาพระพุทธศาสนา และ ธรรมวิทยา การปรับพระพุทธศาสนาเข้าหาศาสตร์ต่างๆ ซึ่งทำให้ผู้อ่านการการตั้งคำถามตามมาซึ่งผู้เขียนไม่ควรมีการเปรียบเทียบธรรมกับโลกหรือจักรวาล

ประโยชน์ของงาน

จากการศึกษาเรื่องนี้ผู้วิจารณ์ได้ทราบถึงหลักการเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและศาสตร์ต่างๆที่สามารถนำมาบูรณาการให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการส่งเสริมและปรับเปลี่ยนให้มีความทันสมัยเป็นไปตามยุคสมัยที่สังคมต้องการและยังส่งผลต่อการพัฒนาจิตใจของ

[7] พระธรรมโกศาจารย์, วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่,หน้า 59.

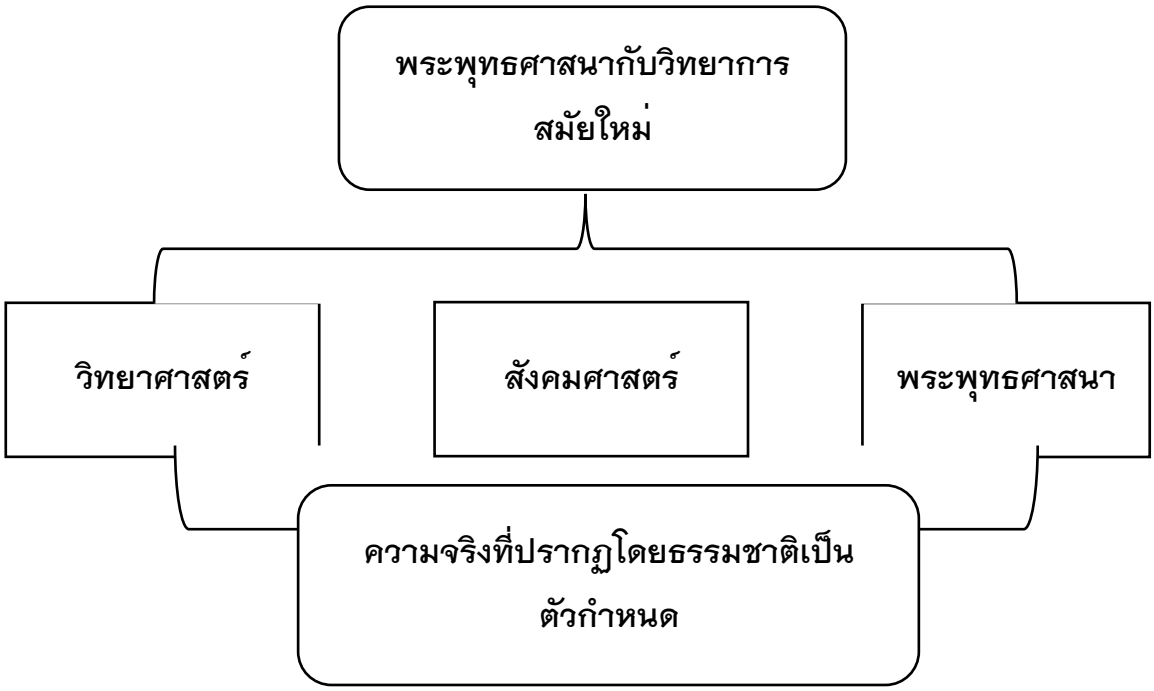
บุคคล ผู้วิจารณ์ได้รับประโยชน์อย่างมากทั้งในด้านแนวคิด และมุมมองที่มีความหลากหลาย เนื่องจากผลงานเล่มงานล้วนเป็นไปในทางที่ดีที่สามารถอธิบายได้อย่างเข้าใจระบบและการดำเนินการทำให้ผู้อ่านได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆในด้านพระพุทธศาสนา และเป็นเรื่องที่ผู้วิจารณ์มีความสนใจในการที่จะนำมาบูรณาการในงานวิชาการอยู่แล้วจึงนับว่ามีประโยชน์ต่อตัวผู้วิจารณ์เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นคนในยุคนี้จึงเป็นยุคที่ยอมรับอะไรๆ ได้ง่ายมากหากเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ โดยการนำแนวคิดและเนื้อหาจากสาขาวิชามาบูรณาการโดยไม่เน้นการเรียงลำดับเนื้อหา แต่เน้นการเชื่อมโยงเนื้อหาจุดเด่นในประเด็นนี้คือการทำงานร่วมกับในเชิงบูรณาการแบบสหวิทยาการอยู่ที่การเชื่อมโยงสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกันอันเป็นการทำงานร่วมกันแบบส่วนรวม อีกประการหนึ่งผู้ที่อ่านงานวิจารณ์นี้ยังจะได้ประโยชน์อย่างมากมาย เพราะฉะนั้นการมองเห็นประโยชน์ของงานเล่มนี้จึงเป็นประโยชน์สูงสุดกับผู้อ่านเพื่อจะนำไปปฏิบัติให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันได้เป็นอย่างดี

บทสรุป

หนังสือเล่มนี้ ได้แบ่งเนื้อหาเป็น 5 ภาค คือ ภาค 1 ขอบเขตและวิธีวิทยาพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิทยาการกับศาสตร์ว่าหมายถึงข้อเท็จจริง สาขาวิชาหรือความรู้ต่างๆ และกระบวนการที่สามารถทดสอบได้ จนเกิดการสร้างวิชาการต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ครุศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ เป็นต้น ภาคที่ 2 พระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ คุณค่าและความสัมพันธ์ของพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ เป็นการนำเสนอในแง่มุมต่างๆ รวม 7 แง่มุม เช่น ราหูอมจันทร์และอมอิตย์ เป็นต้น ภาคที่ 3 พุทธบูรณาการกับสังคมศาสตร์เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของเศรษฐศาสตร์และการเมืองการปกครอง ภาคที่ 4 พระพุทธศาสนากับมนุษยศาสตร์ เป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับปรัชญาความว่างในทัศนะของตะวันตกและ ภาคที่ 5 บทสรุปและวิเคราะห์ ถึงความสำคัญเกี่ยวกับการบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่พัฒนาจิตใจและสังคม วิทยาศาสตร์ หรือวิทยาการอื่นๆ ที่ไม่ยอมรับคุณค่าทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ละเลยมิติทางศีลธรรมนำผู้ศึกษาและเรียนรู้ไปสู่การเอารัดเอาเปรียบและหากลยุทธ์ในการทำลายซึ่งกันและกัน วิทยาศาสตร์หรือศาสตร์สมัยใหม่มีความก้าวหน้าไปมากเท่าใด ยิ่งเป็นผลดีกับพุทธศาสนาโดยรวม เพราะการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของศาสตร์สมัยใหม่นั้นเป็นการน าเสนอแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเข้าถึงความจริงของธรรมชาติให้มากยิ่งขึ้นกว่าที่ผ่านมา ซึ่งลักษณาการแบบนี้นับว่าเป็นแนวทางที่พุทธศาสนาให้ความสำคัญมาตั้งแต่เริ่มต้นแล้วพุทธศาสนิกชนอยู่ใกล้กับธรรมชาติ อะไรก็ตามที่ตัดต่อตัดแต่งผิดไปจากธรรมชาติมาก สิ่งนั้นย่อมจะอยู่ห่างไกลจากความเป็นจริงมากขึ้นตามไปด้วยและการมุ่งสนใจเฉพาะประเด็นเรื่องการพัฒนาปัญญาที่ขาดมิติของความเมตตาและกรุณาที่มนุษย์ควรแสดงออกซึ่งความเคารพ และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ถ้าขาดวิทยาศาสตร์ละทิ้งศาสนาก็จะขาดศีลธรรม เมื่อขาดศีลธรรมก็เท่ากับขาดทิศทาง วิทยาศาสตร์หรือศาสตร์อื่นๆที่ขาดทิศทางย่อมจะจับจดและไปไม่ถึงจุดหมายปลายทางเช่นเดียวกับคนง่อยเปลี้ยเสียขาที่ไปไหนไม่ได้ไกล ส่วนศาสนาที่ไม่สนใจความจริงทางวิทยาศาสตร์ก็เหมือนคนตาบอด เพราจะมีศรัทธามืดบอดต่ออำนาจเหนือธรรม และหลงงมงายอยู่ในไสยศาสตร์ซึ่งการศึกษา

เรื่องพระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในการนำศาสตร์ต่างๆมาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการเน้นศึกษาหาความจริงที่เกิดขึ้นจากความต้องการของคนในสังคม

แผนผังเชิงความคิด

บรรณานุกรม

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), ศ.ดร., วิทยาศาสตร์ในทัศนะพระพุทธศาสนาในบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระพุทธศาสนากับวิทยาการโลกยุคใหม่, กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2545.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. พระพุทธศาสนากับวิทยาการสมัยใหม่.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2557.

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม.พุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่.วารสารวนัมฎองแหรกพุทธศาสตรปริทรรศน์ปีที่ 5 ฉบับที่ 1: มกราคม –มิถุนายน, 2561.

Journal of MCU Palisueksabuddhaghosa Review
วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์
ISSN : 2539 - 5777

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 20% โดยมีผลตั้งแต่ เดือน กรกฎาคม 2562 เป็นต้นไป

วารสารจะเรียกเก็บค่าธรรมเนียมจำนวน 3,000 บาท (สามพันบาทถ้วน) ต่อ 1 บทความ โดยผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน หากไม่ปฏิบัติตามกติกา กองบรรณาธิการวารสารขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์ และไม่คืนเงินค่าธรรมเนียมดังต่อไปนี้

1. หากบทความมีความซ้ำซ้อนมากกว่า 20%
2. ผู้เขียนไม่ปฏิบัติตามรูปแบบของวารสาร
3. บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ หรือ
4. ไม่แก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะตามระยะเวลาที่กำหนด (1 เดือน หลังการแจ้งของบรรณาธิการ)

ผู้เขียนสามารถชำระค่าธรรมเนียมผ่านบัญชีธนาคาร
ธนาคาร "**กรุงไทย**"
ชื่อบัญชี "**วารสารบาฬีศึกษาพุทธโฆส**"
หมายเลขบัญชี "**459-0-87452-0**"
เมื่อชำระแล้วให้ส่งหลักฐานไปที่ **thanee.suw@mcu.ac.th**

การส่งบทความเข้าระบบ Thaijo เพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ได้ที่ https://so05.tci-thaijo.org/index. php/Palisueksabuddhaghosa

การจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาวระหว่าง 10–15 หน้ากระดาษ A4 (รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ เปลี่ยนเป็นฟอร์น TH Niramit AS ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตาราง 1 หรือ Table 1 และ รูป 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้หน้าแรกด้านขวามือ

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ระบุวุฒิการศึกษาสูงสุด พร้อมระบุตำแหน่งทางวิชาการพิมพ์ด้วยตัวอักษรปกติอยู่ใต้ชื่อเรื่องโดยเยื้องมาทางด้านขวา และให้ตัวเลขเป็นตัวยกท้ายชื่อผู้เขียนเพื่อแสดงรายละเอียดเกี่ยวกับตำแหน่งทางวิชาการและชื่อหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไม่เกิน 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (3 – 5 คำ)

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3–5 ตัวอักษร พิมพ์ตัวที่ 6 และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ ควรเว้นระยะพิมพ์ เพิ่มอีก 0.5 ช่วงบรรทัด

7) การใช้ตัวเลขคำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัย โดยสรุปมีความกะทัดรัด และสั้น

2) บทนำ (Introduction) ระบุความสำคัญของปัญหาการวิจัยกรอบแนวคิดและระบุวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) ผลการวิจัย/ผลการทดลอง (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) อภิปรายผล/วิจารณ์ (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) สรุป (Conclusion) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

7) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) ให้นำเสนอใน 2 ประเด็น คือ (1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ (2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการที่มีการอ้างอิงไว้ในเชิงอรรถเท่านั้น การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง ใช้ระบบ APA

บทความวิจัย (research article) บทความวิชาการ (original article) และหรือบทความวิจารณ์หนังสือ (book review) ดังนี้

1) บทคัดย่อ (Abstract)

2) บทนำ (Introduction)

3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ

4) สรุป (Conclusion)

5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion)

6) เอกสารอ้างอิง (Reference) เชิงอรรถตามรูปแบบแทมเฟต

รูปแบบการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 20 หน้า (รวมบทคัดย่อ ภาพ ตารางและเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์

ประกาศเกี่ยวกับลิขสิทธิ์

เนื้อหาและข้อมูลในบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ถือเป็นข้อคิดเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรงซึ่งกองบรรณาธิการวารสาร ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วย หรือร่วมรับผิดชอบใด ๆ

บทความ ข้อมูล เนื้อหา รูปภาพ ฯลฯ ที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ถือเป็นลิขสิทธิ์ของวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์หากบุคคลหรือหน่วยงานใดต้องการนำทั้งหมดหรือส่วนหนึ่งส่วนใดไปเผยแพร่ต่อหรือเพื่อกระทำการใด ๆ จะต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักอักษรจากวารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์ก่อนเท่านั้น

